

Uniwersytet Śląski
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Historii

Janusz MIKITIN

SZKOLNICTWO POLICYJNE W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM
W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Rozprawa doktorska pod kierunkiem
doc. dr hab. Antoniego Molendy

Katowice – 2007

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	7
WSTĘP	9
ROZDZIAŁ I	
FORMACJE POLICYJNE DRUGIEJ RZECZYPOSPOLITEJ	14
1.1. POLICJA PAŃSTWOWA (1919-1939)	14
1.1.1. <i>Organizacja służb porządkowych na ziemiach odzyskanych</i>	14
1.1.2. <i>Utworzenie Policji Państwowej, jej struktura i zakres działania</i>	15
1.2. GENEZA INSTYTUCJI POLICYJNYCH NA ŚLĄSKU	20
1.2.1. <i>Organizacja Policji na Górnym Śląsku w latach 1918-1922</i>	20
1.2.2. <i>Organizacja Policji na Śląsku Cieszyńskim w latach 1918-1922</i>	24
1.3. POLICJA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO 1922-1939	28
1.3.1. <i>Podstawy prawne utworzenia autonomicznej policji na Śląsku</i>	28
1.3.2. <i>Struktura Policji Województwa Śląskiego</i>	30
1.4. ODREBNOŚĆ POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO OD STRUKTUR POLICJI PAŃSTWOWEJ	35
1.4.1. <i>Podstawowe różnice prawne</i>	35
1.4.2. <i>Odrębne elementy umundurowania</i>	39
1.4.3. <i>Próby połączenia policji śląskiej z państwową</i>	41
1.4.4. <i>Krytyka gen. bryg. Józefa Kordiana Zamorskiego wobec postawy śląskiej policji w obliczu II wojny światowej</i>	44
1.4.5. <i>Pod okupacją sowiecką</i>	47
ROZDZIAŁ II	
SZKOLNICTWO POLICYJNE W STRUKTURACH ORGANIZACYJNYCH POLICJI ŚLĄSKIEJ	50
2.1. GENEZA SZKOLNICTWA POLICYJNEGO NA ŚLĄSKU	50
2.1.1. <i>Szkolenie Policji Górnego Śląska</i>	50
2.1.2. <i>Szkolenie Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego</i>	52
2.1.3. <i>Tworzenie struktur przyszłego szkolnictwa na Śląsku</i>	54
2.2. NADZÓR NAD WYSZKOLENIEM ŚLĄSKIEJ POLICJI	56
2.2.1. <i>Oddział III Szkolny Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego</i>	56
2.2.2. <i>Zmiany na stanowiskach kierowniczych oraz w nazewnictwie komórki nadzorczej Głównej Komendy PWŚl.</i>	58
2.2.3. <i>Komisja Wyszkolenia przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego</i>	61
2.2.4. <i>Nazwy szkół policyjnych</i>	65
2.2.5. <i>Zestawienia statystyczne</i>	67
2.2.6. <i>Wpływ szkoleń z zakresu musztry i sprawności fizycznej na rozwój sportu wśród funkcjonariuszy PWŚl.</i>	73
2.3. OPRACOWANIE STATUTU ORGANIZACYJNEGO SZKOLNICTWA POLICYJNEGO NA ŚLĄSKU. PIERWSZY PROGRAM NAUCZANIA. UWARUNKOWANIA TOWARZYSZĄCE SZKOLENIU	74
2.3.1. <i>Uregulowania prawne</i>	74
2.3.2. <i>Rozpoczęcie prac nad programem wyszkolenia śląskich policjantów</i>	77
2.3.3. <i>Pierwszy program nauczania. Podręcznik policyjny</i>	78
2.3.4. <i>Unieważnienie podręcznika wydanego przez świętochłowską szkołę</i>	86
2.3.5. <i>System motywacyjny ukończenia przeszkolenia zawodowego</i>	88
2.3.6. <i>Wymogi związane ze stawiennictwem się na szkolenie</i>	91
2.3.7. <i>Ocenianie osób biorących udział w szkoleniu</i>	91
2.4. ODWOŁANIE KOMENDANTA ANTONIEGO POPIOŁKA I ZMIANY W SZKOLENIU POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	92
2.4.1. <i>Zmiany przepisów w wyszkoleniu</i>	93
2.4.2. <i>Inspekcja świętochłowskiej szkoły i wnioski pokontrolne</i>	97
2.4.3. <i>Odwołanie się od wyników kontroli</i>	101
2.4.4. <i>Doniesienie karne na komendanta szkoły</i>	104

2.4.5. Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy Głównej Komendzie PWŚl. w Katowicach w sprawie komendanta świętochłowickiej szkoły	107
2.4.6. Interwencja komendanta szkoły u Wojewody Śląskiego	109
2.4.7. Prośba Antoniego Popiołka o zwolnienie ze służby w Policji oraz doniesienie karne na komendanta Wróblewskiego	111
2.5. PROGRAMY NAUCZANIA REALIZOWANE OD ROKU 1924 PRZEZ SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	115
2.5.1. Program wyszkolenia wprowadzony przez komendanta Wróblewskiego	115
2.5.2. Realizacja przez poszczególne szkoły PWŚl. programów wyszkolenia służb mundurowych w latach 1924-1928	119
2.5.3. Programy szkoleń z zakresu służby śledczej	124
2.5.4. Programy pozostałych szkoleń specjalnych	126
2.5.5. Zmiany przepisów o wyszkoleniu Policji Państwowej. Próby wprowadzenia przez Śląski Urząd Wojewódzki własnych unormowań prawnych dotyczących wyszkolenia śląskich funkcjonariuszy	127
2.5.6. Realizacja przez Komendę Szkoły PWŚl. w Katowicach programu szkolenia służb mundurowych (1929-1931)	129
2.5.7. Wprowadzenie kolejnych zmian w szkoleniu oficerów i szeregowych	130
2.6. DOSKONALENIE ZAWODOWE W JEDNOSKACH TERENOWYCH	131
2.6.1. Wprowadzenie ogólnych zasad doskonalenia zawodowego dla śląskiego garnizonu	131
2.6.2. Program doskonalenia zawodowego obowiązujący w latach 1924-1939	132
2.6.3. Szkolenia wewnętrzne nowo przyjętych policjantów	136
2.6.4. Aktywność wydawnicza dla potrzeb doskonalenia zawodowego	138
2.6.5. Działalność kulturalno-oświatowa	143
2.6.6. Podnoszenie kwalifikacji z wykształcenia ogólnego	146
2.6.7. Podstawy szermierki	148
2.6.8. Państwowa Odznaka Sportowa	149
2.6.9. Zawody „o zdobycie odznaki strzeleckiej”	152
2.7. BUDŻET SKARBU ŚLĄSKIEGO PRZEZNACZONY NA SZKOLENIE FUNKCJONARIUSZY (1923-1939)	155
2.7.1. Budżet skarbowy w latach 1923-1928	155
2.7.2. Budżet skarbowy na rok administracyjny 1928/29 - podwyższenie wydatków przeznaczonych na szkolenie	157
2.7.3. Projekty wydatków w latach 1929-1931	159
2.7.4. Korekty w budżecie skarbowym na rok administracyjny 1931/32	161
2.7.5. Zmniejszanie środków budżetowych na policję i jej wyszkolenie. Budżet skarbowy w latach 1932-1936	162
2.7.6. Wprowadzenie nowej formy pełnienia służby w policji. Budżet skarbowy na rok administracyjny 1936/37	164
2.7.7. Wzrost wydatków na policję w latach 1937-1940	164

ROZDZIAŁ III

KOMENDA SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W ŚWIĘTOCHŁOWICACH (1922-1926)

3.1. POWSTANIE KOMENDY SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W ŚWIĘTOCHŁOWICACH	170
3.1.1. Kadra kierownicza	171
3.1.2. Kadra nauczająca w świętochłowickiej szkole	172
3.1.3. Zmiany personalne, wyróżnienia i kary dyscyplinarne	174
3.1.4. Konferencje kadry instruktorskiej	182
3.2. SZKOLENIA I INNE ZADANIA ZADANIA FUNKCJONARIUSZY W ŚWIĘTOCHŁOWICKIEJ SZKOLE	185
3.2.1. Uruchomienie szkoleń w świętochłowickiej szkole	185
3.2.2. Szkolenia wyższych funkcjonariuszy (oficerów), przodowników (komendantów posterunków) i posterunkowych w 1923 roku	187

3.2.3. Intensyfikacja szkoleń w roku 1924 oraz ożywienie działalności słuchaczy w sferze kulturalno-oświatowej	190
3.2.4. Dalsze nasilenie szkoleń. Przedłużenie czasu trwania kursu posterunkowych. Kwalifikacje wewnętrzne słuchaczy	196
3.2.5. XI i XII kurs posterunkowych	201
3.2.6. Przewrót majowy - skierowanie do działań kompanii szkolnych	204
3.2.7. Policyjny Klub Sportowy "Nasz Bytom"	205
3.2.8. Likwidacja Komendy Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach	206

ROZDZIAŁ IV

SZKOLENIA ORGANIZOWANE PRZEZ ODDZIAŁ III SZKOLNY GŁÓWNEJ KOMENDY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W LATACH 1922-1926

4.1. SZKOLENIA PRZEPROWADZONE I ORGANIZOWANE PRZEZ GŁÓWNA KOMENDĘ POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH (1922-1926)	209
4.1.1. Kursy specjalne	209
4.1.2. Egzaminy eksternistyczne dla posterunkowych i przodowników oraz dla kandydatów do służby śledczej	210
4.1.3. Szkolenia doskonalące	211
4.1.4. Podsumowanie szkoleń i egzaminów przeprowadzonych w Głównej Komendzie PWŚl.	212
4.1.5. Doskonalenia krajowe i zagraniczne	213
4.1.6. Muzeum Policji przy Głównej Komendzie PWŚl.	213
4.2. SZKOŁA POLICJI PRZY MIEJSKIEJ I POWIATOWEJ KOMENDZIE POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH (1923)	218
4.3. KOMENDA SZKOŁY POLICJI PRZY POWIATOWEJ KOMENDZIE POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W BIELSKU (1924-1925)	221
4.3.1. Powstanie Szkoły Policji przy Powiatowej Komendzie w Bielsku	221
4.3.2. Kadra nauczająca	222
4.3.3. Szkolenia posterunkowych prowadzone przez bielską jednostkę	223
4.3.4. Kurs przodowników (komendantów posterunków) i likwidacja bielskiej placówki	226
4.3.5. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych przez bielską jednostkę	226
4.4. KOMENDA SZKOŁY POLICJI PRZY MIEJSKIEJ KOMENDZIE POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KRÓLEWSKIEJ HUCIE (1925-1926)	227
4.4.1. Powstanie Szkoły Policji przy Miejskiej Komendzie w Królewskiej Hucie	227
4.4.2. Kurs przodowników (komendantów posterunków) i śledczo-informacyjny	229
4.4.3. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych w Królewskiej Hucie	231
4.5. KURS NARCIARSKI POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO (1925)	232
4.5.1. Polecenie rozpoczęcia szkoleń narciarskich w śląskiej policji	232
4.5.2. Kurs narciarski w Mikuszowicach	233
4.6. UDZIAŁ ŚLĄSKICH FUNKCJONARIUSZY W SZKOLENIACH PROWADZONYCH PRZEZ POLICJĘ PAŃSTWOWĄ (1922-1926)	235
4.6.1. Szkolenia specjalne z udziałem śląskich funkcjonariuszy prowadzone przez ośrodki Policji Państwowej	235
4.6.2. Szkolenia oficerów policji śląskiej w Głównej Szkole Policji Państwowej w Warszawie	238
4.6.3. Podsumowanie szkoleń w Policji Państwowej	241

ROZDZIAŁ V

SZKOŁA POLICJI PRZY KOMENDZIE REZERWY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH (1924-1926)

5.1. POWSTANIE SZKOŁY POLICJI PRZY KOMENDZIE REZERWY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH	242
5.1.1. Uruchomienie nowej placówki	242
5.1.2. Zmiany na stanowiskach kierowniczych	249
5.1.3. Zmiany na stanowiskach dydaktycznych	250
5.1.4. Kadra wspomagająca szkolenia	252

5.2. SZKOLENIA PROWADZONE PRZEZ SZKOŁĘ POLICJI PRZY KOMENDZIE REZERWY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH	253
5.2.1. Szkolenia nowo przyjętych policjantów prowadzone przez katowicka jednostkę w 1924 r.	253
5.2.2. Nowe zasady szkolenia próbnych posterunkowych	255
5.2.3. Kursy posterunkowych	259
5.2.4. Kursy musztry i sprawności fizycznej	259
5.2.5. Kursy służby śledczej	262
5.2.6. Kurs służby granicznej	266
5.2.7. Kurs administracyjno-gospodarczy	267
5.2.8. Kurs fotograficzny	268
5.2.9. Kurs stenografii	269
5.2.10. Kurs przodowników (komendantów posterunków)	270
5.2.11. Egzaminy o specjalnym charakterze	271
5.2.12. Rozwiązanie Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach	274

ROZDZIAŁ VI

KOMENDA SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH (1926-1931)	277
6.1. POWSTANIE KOMENDY SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH	277
6.1.1. Uruchomienie Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach	278
6.1.2. Komendanci katowickiej jednostki	280
6.1.3. Ruchy kadrowe	282
6.1.4. Awanse na wyższe stopnie kadry dydaktycznej	284
6.1.5. Wyróżnienia funkcjonariuszy	286
6.1.6. Kary dyscyplinarne policjantów	286
6.1.7. Reprezentowanie Komendy Szkoły na zewnątrz	288
6.1.8. Tworzenie specjalnych jednostek Urzędu Śledczego w strukturach katowickiej szkoły	289
6.1.9. Aktywność sportowa reprezentantów Komendy Szkoły	291
6.2. SZKOLENIA PROWADZONE PRZEZ KOMENDĘ SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH W LATACH 1926-1929	293
6.2.1. Szkolenia przejęte z rozwiązanych szkół w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy	293
6.2.2. Kursy posterunkowych	297
6.2.3. Kursy przodowników (komendantów posterunków)	300
6.2.4. Kursy specjalne i doskonalące	301
6.3. SZKOLENIA PROWADZONE PRZEZ KOMENDĘ SZKOŁY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH W LATACH 1929-1931	303
6.3.1. Kursy szeregowych	303
6.3.2. Kursy doskonalące	306
6.3.3. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych przez Komendę Szkoły PWŚl. w Katowicach	307
6.4. SZKOLENIA PROWADZONE POD NADZOREM WYDZIAŁU III SZKOLNEGO. UDZIAŁ W SZKOLENIACH ZAGRANICZNYCH I PROWADZONYCH PRZEZ POLICJĘ PAŃSTWOWĄ	310
6.4.1. Szkolenia narciarskie w Wiśle (1927-1929)	310
6.4.2. Kurs tresury psów policyjnych w Mysłowicach (1929)	315
6.4.3. Udział w szkoleniach prowadzonych poza granicami kraju	316
6.4.4. Szkolenia prowadzone przez Policję Państwową (1927-1931)	316

ROZDZIAŁ VII

KOMENDA REZERWY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH (1931-1939)	320
7.1. UTWORZENIE KOMENDY REZERWY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH	320
7.1.1. Zmiany organizacyjne w śląskiej policji	320
7.1.2. Instrukcja dla rezerw policyjnych	321

7.1.3. Zmiana na stanowisku komendanta	323
7.2. ZAWIESZENIE SZKOLEŃ SZEREGOWYCH. KURSY DOSKONALENIA ZAWODOWEGO.	
SZKOLENIA PROWADZONE PRZEZ POLICJĘ PAŃSTWOWĄ I INNE PODMIOTY	324
7.2.1. Zawieszenie szkoleń szeregowych funkcjonariuszy	324
7.2.2. Szkolenia z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej	324
7.2.3. Kursy doskonalące	328
7.2.4. Kursy pozaresortowe	328
7.2.5. Szkolenia sportowe	330
7.2.6. Szkolenia szeregowych funkcjonariuszy PWŚl. w Szkołach Policji Państwowej w Mostach Wielkich i Warszawie	331
7.2.7. Udział w kursach prowadzonych przez Szkołę Oficerów w Warszawie	332
7.2.8. Podsumowanie szkoleń w Policji Państwowej	333
7.3. SZKOLENIA SZEREGOWYCH FUNKCJONARIUSZY W KOMENDZIE REZERWY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	334
7.3.1. Kursy szeregowych PWŚl.	334
7.3.2. Zawody strzeleckie VII i VIII kursu szeregowych	335
7.3.3. Dzień powszedni w katowickiej szkole i rozkład zajęć	336
7.4. SZKOLENIA KANDYDATÓW NA SZEREGOWYCH POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	340
7.4.1. Unormowania prawne dotyczące kandydatów na szeregowych w PWŚl.	340
7.4.2. Instrukcja dla Rezerwy PWŚl. w Katowicach i zmiany w nazewnictwie rezerw policyjnych	341
7.4.3. Szkolenie kandydatów kontraktowych na szeregowych PWŚl.	343
7.4.4. Udział kompanii szkolnej w zajmowaniu Śląska Zaolziańskiego	344
7.4.5. Dwunasty i trzynasty kurs szeregowych	346
7.4.6. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych przez Komendę Rezerwy PWŚl.	347
7.5. Z DZIAŁALNOŚCI SPORTOWEJ KATOWICKIEJ SZKOŁY	350
7.5.1. Działalność na rzecz Policyjnego Klubu Sportowego Katowice	350
7.5.2. Ważniejsze sukcesy policjantów Komendy Rezerwy w rywalizacji sportowej	352
7.5.3. Sekcja szermiercza P.K.S. Katowice	354
7.5.4. Zestawienie wyników osiągniętych w Szermierczych Mistrzostwach Polski i Śląska	360
ZAKOŃCZENIE	362
BIBLIOGRAFIA	366
WYKAZ ANEKSÓW	382

Wykaz skrótów

AAN	–	Archiwum Akt Nowych
AP	–	Archiwum Państwowe
APK	–	Archiwum Państwowe w Katowicach
Asp.	–	Aspirant
B.d.	–	Brak danych
Dz.P.P.P.	–	Dziennik Praw Państwa Polskiego
Dz.R.N.W.G.Śl.	–	Dziennik Rozporządzeń Naczelnej Władzy na Górnym Śląsku
Dz.U.	–	Dziennik Ustaw
Dz.U.R.P.	–	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz.U.Śl.	–	Dziennik Ustaw Śląskich
Gen. bryg.	–	Generał brygady
GK PWŚl.	–	Główna Komenda Policji Województwa Śląskiego
G.Urz.G.Śl.	–	Gazeta Urzędowa Górnego Śląska
G.Urz.W.Śl.	–	Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego
Insp.	–	Inspektor
Insp. gen.	–	Inspektor generalny
KG P.P.	–	Komenda Główna Policji Państwowej
Kom.	–	Komisarz
Kom. Rez.	–	Komenda Rezerwy
Kontr.	–	Kontraktowy
MK/Miej. Kom.	–	Miejska Komenda
M.P.	–	Monitor Polski
MKRiP	–	Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa
MSW	–	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Nadkom.	–	Nadkomisarz
NKWD	–	Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych
NRL	–	Naczelna Rada Ludowa

P.D.Z.	– Policyjny Dom Zdrowia
PK/Pow. Kom.	– Powiatowa Komenda
P.K.S.	– Policyjny Klub Sportowy
Podinsp.	– Podinspektor
Podkom.	– Podkomisarz
Por.	– Porucznik
P.O.S.	– Państwowa Odznaka Sportowa
Post.	– Posterunkowy
P.P.	– Policja Państwowa
Ppłk	– Podpułkownik
Ppor.	– Podporucznik
PPS	– Polska Partia Socjalistyczna
Pr. post.	– Próbny posterunkowy
Prow. post.	– Prowizoryczny posterunkowy
Przod.	– Przodownik
Płk	– Pułkownik
PWŚl.	– Policja Województwa Śląskiego
RP	– Rzeczypospolita Polska
Sł. śl.	– Służba śledcza
SP	– Szkoła Policji
St. post.	– Starszy posterunkowy
St. przod.	– Starszy przodownik
Szer.	– Szeregowy
U.k.n.	– Ustawa karna niemiecka
UWŚl.	– Urząd Województwa Śląskiego
Wyw.	– Wywiadowca.

W S T Ę P

Do podjęcia rozprawy doktorskiej skłonił mnie przede wszystkim brak pozycji odnoszącej się do genezy szkolnictwa policyjnego na Śląsku, będącego integralną strukturą formacji policyjnej, którą w okresie międzywojennym była Policja Województwa Śląskiego.

Szkolnictwo policyjne funkcjonujące w tym okresie, szczegółowo zostało opracowane przez wielu autorów w publikacjach naukowych i popularno-naukowych, lecz dotyczyło tylko i wyłącznie Policji Państwowej – formacji o znacznie większym zasięgu, obejmującym praktycznie całe terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, za wyjątkiem autonomicznego województwa śląskiego. Województwo śląskie – z uwagi na obowiązujące uwarunkowania konwencji genewskiej – miało swoją formację policyjną o nazwie Policja Województwa Śląskiego.

Śląskim strukturom policyjnym poświęca się mniej uwagi niż Policji Państwowej, choć formacja ta była przedmiotem dwóch rozpraw doktorskich. W pierwszej z nich wskazano tylko problem szkolnictwa przy ogólnym ujęciu tej instytucji,¹ a w drugiej rozprawie stanowiła nieznaczące tło rozważań.²

Głównym zamierzeniem pracy jest ukazanie genezy całego szkolnictwa policyjnego na Śląsku, które w dokonaniach badawczych dotyczących historii Policji dwudziestolecia międzywojennego znalazło się na marginesie. Cezurę początkową rozprawy stanowi wejście prawnych unormowań dotyczących szkolnictwa policyjnego, a końcową – wybuch wojny niemiecko-polskiej we wrześniu 1939 r. Zakres terytorialny to obszar województwa śląskiego. Dokonując podziału zawartości pracy, dążyłem do zachowania logicznej kolejności następujących po sobie elementów składowych. Zawartość rozprawy podzieliłem na siedem rozdziałów z zastosowaniem konstrukcji chronologicznej.

Pierwszy z rozdziałów mający charakter wprowadzający, przedstawia dwie pokrewne instytucje policyjne funkcjonujące na obszarze Drugiej Rzeczypospolitej,

¹ B. Kayzer, *Policja Województwa Śląskiego w latach 1920-1926*, praca doktorska obroniona na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w roku 1994.

² R. Bałdys, *Działalność wykrywcza Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1939*, praca doktorska obroniona na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w roku 2000.

ich genezę, a także podstawowe różnice prawne występujące pomiędzy tymi formacjami. Kolejny z rozdziałów oraz następne – zgodnie z zamysłem pracy – przedstawiają już cały system prowadzenia szkoleń w śląskiej policji.

Na wstępie drugiego z rozdziałów przedstawiono początki szkolnictwa policyjnego na Śląsku, prowadzonego jeszcze w formacjach poprzedzających utworzenie Policji Województwa Śląskiego. Skupiono się przede wszystkim na Policji Górnego Śląska i Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego, dwóch podstawowych instytucjach policyjnych, na bazie których utworzono jednolitą instytucję policyjną. Pozostałe formacje nie prowadziły stosownego wykształcenia, skupiając się jedynie na zapewnieniu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Nakreślono również programy szkoleń, wstępnie obowiązujące na Śląsku do czasu przejścia od Policji Państwowej przepisów o wykształceniu, które – choć „przymusowo” zostały wprowadzone w Policji Województwa Śląskiego – doczekały się jednak regionalnych sprostowań, czy też późniejszych prób okazania swej niezależności. Podczas omawiania tego zagadnienia zaprezentowano też krytykę wprowadzenia zapożyczonych instrukcji szkolnych przez pierwszego komendanta świętochłowickiej szkoły, nadkom. Antoniego Popiołka oraz nieznane dotąd kulisy tych rozgrywek. Celowo omówiono tu też system doskonalenia zawodowego w jednostkach terenowych, prowadzonego pod nadzorem Oddziału III Szkolnego Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego. Doskonalenie to odgrywało bardzo ważną rolę, podobnie jak w obecnie funkcjonującej Policji. W tym systemie kształcono funkcjonariuszy według specjalnych programów oraz egzekwowano dotychczas nabytą wiedzę. Sam centralny ośrodek, jakim był Oddział III Szkolny, z biegiem czasu zmieniał swą nazwę, by w końcu kosmetycznie stanowić jedną całość z centralnym ośrodkiem wykształcenia śląskiej policji, jakim była Komenda Szkoły w Katowicach i jej następczyni – Komenda Rezerwy w Katowicach. Na koniec rozdziału przedstawiono środki finansowe kierowane przez Sejm Śląski na szkolenie śląskich funkcjonariuszy, zawarte w preliminarzach budżetowych.

Rozdział trzeci przedstawia początki utworzenia specjalnego ośrodka szkolącego śląskich funkcjonariuszy, jakim była Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach, funkcjonująca w latach 1922 – 1926.

Szkoła ta dała początek rozwojowi szkolnictwa policyjnego na Śląsku. Od momentu jej uruchomienia datuje się rozkwit wyszkolenia prowadzonego w Policji Województwa Śląskiego, który z biegiem lat nabrał właściwego natężenia. W Świętochłowicach „nauczano” policjantów z rejonów Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego, gdzie obowiązywały dwa odmienne systemy prawne (austriacki i niemiecki). Jednostka ta wiodła prym w szkoleniu do roku 1926, gdyż stanowiła równocześnie główny ośrodek wyszkolenia śląskiej policji jako Oddział III Szkolny, do czasu powołania jej odpowiednika w Katowicach.

Czwarty rozdział poświęcony jest jednostkom szkolnym bezpośrednio podległym Oddziałowi III Szkolnemu z siedzibą w Świętochłowicach. Po uruchomieniu świętochłowickiej szkoły, szybko zorientowano się, że szkolenia funkcjonariuszy należy zwiększyć jak i też urozmaicić – wprowadzając szkolenia specjalne. Zakres szkoleń w Świętochłowicach kierowany był głównie do przodowników i posterunkowych, a służba w Policji – aby przynosiła wymierne efekty – wymagała także specjalistycznych szkoleń. Pierwszą placówkę nurtowały także problemy lokalowe, co łącznie wpłynęło na to, że zaczęły powstawać ośrodki wyszkolenia poza Świętochłowicami, aby przyspieszyć proces wyszkolenia. Takie ośrodki utworzono przy: Miejskiej i Powiatowej Komendzie w Katowicach (1923), Powiatowej Komendzie w Bielsku (1924–1925) i Miejskiej Komendzie w Królewskiej Hucie (1925-1926). Niezależnie od wskazanych ośrodków, szkolenia prowadziła także sama Główna Komenda, nastawiając się jednak na szkolenia specjalne, w zależności od powstałych potrzeb, które regulował powołany do tych zadań Oddział III Szkolny. W całej tej mozaice szkoleń, która zawarta została w tym rozdziale, przedstawiono również szkolenia prowadzone w tym okresie poza Śląskiem, m.in. przez Policję Państwową i instytucje pozapolicyjne. Zasygnalizowano też potrzebę przeprowadzenia szkoleń narciarskich, realizowanych już z powodzeniem w następnych latach, na stokach Baraniej Góry w Wiśle. Celowo w tym rozdziale pominięto zakres prowadzonych szkoleń przez Komendę Rezerwy w Katowicach (1924-1926), która po Świętochłowicach była drugim molochem prowadzącym szkolenia na Śląsku. Dopiero połączenie pod koniec 1926 r. policyjnych szkół z Świętochłowic i Komendy Rezerwy w jeden

organizm, jakim była Komenda Szkoły Policji w Katowicach, pozwolił na uporządkowanie wszystkich szkoleń.

Kolejny – piąty z rozdziałów przedstawia powołanie nowej szkoły, którą usytuowano przy Komendzie Rezerwy w Katowicach. Zarządzenie o powołaniu nowej jednostki szkolnej, będącej integralną decyzją komendanta Policji Województwa Śląskiego – inspektora Leona Wróblewskiego – dało w sumie początek eskalacji i prymatowi szkoleń prowadzonych w samych Katowicach aż do 1939 r. Drugorzędną przesłanką tej decyzji było pomniejszenie roli świętochłowskiej szkoły, nastawiając ją tylko na tradycyjne szkolenia. Niemniej ważną sprawą było właściwe umiejscowienie policyjnej szkoły przy siedzibie Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach, co również miało miejsce w Policji Państwowej, gdzie najważniejsza szkoła tej formacji miała swą siedzibę w Warszawie.

Szósty rozdział poświęcony jest Komendzie Szkoły w Katowicach i szkoleniom prowadzonym przez tę jednostkę. Pierwsze trzy podrozdziały faktycznie opisują funkcjonowanie tej jednostki z podziałem na szkolenia według przepisów obowiązujących do 1928 r. oraz nowych uregulowań prawnych wdrożonych do realizacji z początkiem 1929 r., do czasu zaprzestania umownej działalności tej jednostki. Ponieważ katowicka szkoła równolegle sprawowała funkcję Oddziału (Wydziału) III Szkolnego Głównej Komendy, w pozostałych podrozdziałach omówiono szkolenia prowadzone pod jej nadzorem.

Ostatnią zmianą dokonaną w szkolnictwie policyjnym na Śląsku, którą wykazano w siódmym rozdziale, było utworzenie nowej jednostki o tej samej nazwie, jak funkcjonująca już w latach 1924-1926 Komenda Rezerwy Policji Województwa Śląskiego. Powrót do „starej” nazwy nie był przypadkowy, gdyż chciano w ten sposób pogodzić dwie sprawy. Pierwsza - to kontynuacja szkoleń, po formalnym zlikwidowaniu Komendy Szkoły w Katowicach, a druga nie mniej ważna - to zapewnienie silnych, mobilnych i gotowych do działań oddziałów zwartych. Podobnie jak w poprzednim rozdziale, poza szkoleniami w tej jednostce, omówione zostały szkolenia przeprowadzone przez Policję Państwową i inne podmioty. Poza szkoleniami, nie mniej ważnym elementem w historii tej jednostki były szkolenia sportowe, przede wszystkim w szermierce. Instruktorzy wyszkolenia

propagowali tę dyscyplinę nie tylko podczas zajęć programowych, co w konsekwencji zapoczątkowało pasmo sukcesów odnoszonych zarówno na arenie krajowej jak i międzynarodowej. Praca ta w dużej mierze uwarunkowana była możliwością kwerendy materiałów zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Katowicach, które jako jedyne w kraju posiada zasoby mogące przedstawić omawiany problem. Wykorzystano przede wszystkim Zespół Policji Województwa Śląskiego, gdzie przeanalizowano wszystkie dokumenty znajdujące się w ponad sześciuset jednostkach archiwalnych. Badaniom poddano również zasoby znajdujące się w zespołach: Naczelna Rada Ludowa, Sejm Śląski i Urząd Województwa Śląskiego, znajdując tam wiele cennych materiałów. Posiłowano się również dokumentami znajdującymi się w innych archiwach, lecz zakres ten ograniczał się do znanych już kwestii, przytaczanych przez wielu autorów i nie był bezpośrednio związany z tematem pracy. W pracy skorzystano również ze zbiorów Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach oraz ze zbiorów znajdujących się u osób prywatnych Panów: Grzegorza Grześkowiaka i Jacka Walaszczyka.

Podczas przygotowywania pracy spotkałem się z życzliwością pracowników Archiwum Państwowego w Katowicach oraz przedstawicieli Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939”. W tym też miejscu chciałbym podziękować Panu dr Bernardowi Kayzerowi z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego za okazaną mi pomoc podczas naświetlenia problemu oraz przede wszystkim Panu doc. dr hab. Antoniemu Molendzie, który umożliwił napisanie tej pracy, służąc mi życzliwą pomocą i opieką.

Rozdział I

Formacje policyjne Drugiej Rzeczypospolitej

1.1. Policja Państwowa 1919-1939

1.1.1. Organizacja służb porządkowych na ziemiach odzyskanych

Jeszcze przed uzyskaniem przez Polskę niepodległości, podczas trwania I wojny światowej, na terenie kraju rozpoczęto organizowanie formacji policyjnych i paramilitarnych, zajmujących się m.in. ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego. Mozaika tych służb była różna. Pierwsze ochotnicze i obywatelskie służby porządkowe powstawały w większych miastach i regionach uprzemysłowionych, takie jak Straż Obywatelska, Milicja Miejska czy też Milicja Powiatowa. Służby te pozostawały z reguły w dyspozycji władz samorządowych oraz instytucji obywatelskich.

Powstające na ziemiach polskich partie polityczne posiadały również swe organizacje policyjne, głównie o charakterze paramilitarnym. Do najbardziej znanych należała Milicja Ludowa Polskiej Partii Socjalistycznej. Po uzyskaniu niepodległości, znacznie wzrosło jej znaczenie, gdy za sprawą Tymczasowego Naczelnika Państwa – Józefa Piłsudskiego – już 5 grudnia 1918 r. stosownym dekretem nastąpiło jej upaństwowienie.¹

Pierwszym krokiem do ujednoczenia struktur policyjnych, istniejących na terenie naszego kraju, było powołanie Policji Komunalnej. Formację tę z przekształcenia milicji miejskich i powiatowych powołał również Naczelnik Państwa z dniem 9 stycznia 1919 r. Zadaniem Policji Komunalnej było zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wykonywanie poleceń władz zwierzchnich. W dniu 11 kwietnia 1919 r. nastąpiła fuzja Milicji Ludowej PPS z Policją Komunalną i formacje te podporządkowano jednej Komendzie Głównej. Na stanowisko komendanta powołano kpt. Kazimierza Młodzianowskiego,

¹ A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919-1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996, s. 15.

a po miesiącu jego następcą został Władysław Henszel.¹ Obie sztuczne formacje policyjne uległy likwidacji już dnia 17 czerwca 1919 r. i jednocześnie rozpoczęto tworzenie nowej formacji pod nazwą Straży Bezpieczeństwa.

Prace przygotowujące projekt ustawy o jednolitej i ogólnopolskiej służbie policyjnej rozpoczęły się już w lutym 1919 r. Projekt ustawy o Straży Bezpieczeństwa przedstawiony został w Sejmie 16 maja 1919 r. Straż Bezpieczeństwa opierała się przede wszystkim na funkcjonariuszach Policji Komunalnej i w mniejszym stopniu na Milicji Ludowej. Na stanowisko kierownicze w Komendzie Głównej Straży Bezpieczeństwa powołano Władysława Henszela.²

Po dwóch miesiącach prac przedstawiono komisji sejmowej poprawiony projekt ustawy o Straży Bezpieczeństwa. Projekt ten ostatecznie został uchwalony przez Sejm 24 lipca 1919 r., przy czym zrezygnowano z nazwy Straż Bezpieczeństwa, zastępując ją określeniem Policja Państwowa.

1.1.2. Utworzenie Policji Państwowej, jej struktura i zakres działania

Ustawa o Policji Państwowej regulowała organizację policji, zależność służbową oraz stosunek do władz państwowych i samorządowych, odpowiedzialność dyscyplinarną funkcjonariuszy, liczebność policji, warunki przyjęcia do policji, uposażenie, szkolnictwo oraz prawa i obowiązki funkcjonariuszy policji. Z chwilą wejścia w życie ustawy, straciły swą moc obowiązujące dotychczas dekrety o Milicji Ludowej z dnia 5 grudnia 1918 r. i o organizacji Policji Komunalnej z dnia 9 stycznia 1919 r.³ Policja Państwowa miała być przede wszystkim państwową organizacją służby bezpieczeństwa, a jej głównym zadaniem była ochrona bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.

Organizacja Policji Państwowej dostosowana była do podziału administracyjnego kraju. Na czele policji stał komendant główny, podległy ministrowi spraw wewnętrznych. Początkowo podlegało mu sześć komend

¹ B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak, *Historia służb policyjnych na ziemiach polskich*, Szczytno 1995, s. 71.

² A. Misiuk, już cyt., s. 19.

³ Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. o Policji Państwowej (Dz. P.P.P. z 1919 r., Nr 61, poz. 363).

okręgowych (wojewódzkich), a po ukształtowaniu się ostatecznych granic państwa do roku 1925 liczba komend wzrosła do szesnastu. Komendom okręgowym podporządkowane były komendy powiatowe i miejskie (w miastach wydzielonych), a tym samym z kolei komisariaty i posterunki.

W latach 1919-1939 funkcje komendanta głównego pełnili:

- insp. gen. Władysław Henszel (20.07.1919 – 20.04.1922);
- insp. gen. Wiktor Zygmunt Sas Hoszowski (08.04.1922 – 17.03.1923);
- płk Michał Bajer (17.03.1923 – 01.07.1923);
- insp. gen. Marian Borzęcki (01.07.1923 – 04.11.1926);
- płk Janusz Zygmunt Jagrym Maleszewski (05.11.1926 – 24.01.1935);
- gen. bryg. Józef Ignacy Kordian Zamorski (26.01.1935 – 17.09.1939).

Dwaj ostatni komendanci główni wywodzili się bezpośrednio z Wojska Polskiego, a gen. Zamorski przed objęciem stanowiska piastował wcześniej urząd zastępcy szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Funkcję zastępców komendantów głównych do roku 1936 pełniły tylko cztery osoby, gdyż etat ten został zlikwidowany. Do tego okresu stanowiska te piastowali:

- Marian Borzęcki (17.06.1919 – 09.11.1921);
- Wiktor Hoszowski (10.11.1921 – 31.03.1922);
- Henryk Wardęski (01.04.1922 – 31.07.1929);
- Juliusz Geib (02.10.1929 – 12.02.1936).¹

Struktura samej Komendy Głównej do roku 1938 przechodziła wiele reorganizacji, aby ostatecznie przyjąć model organizacyjny, który przetrwał do wybuchu II wojny światowej. W skład komendy wchodziło pięć wydziałów, inspekcja, samodzielny referat wojskowy oraz sekretariat. Struktura wydziałów przedstawiała się następująco:

- Wydział I Organizacyjno-Wyszkoleniowy, w skład którego wchodziły referaty: organizacyjny, wyszkolenia, wychowania fizycznego, ogólny oraz kancelarii. Naczelnikowi wydziału podlegali również dyżurni Komendy Głównej oraz muzeum i biblioteka;

¹ A. Misiuk, już cyt., ss. 166, 168-169.

- Wydział II Gospodarczy, składający się z referatów: budżetowego, zakupów i zaopatrzenia intendenckiego, zaopatrzenia technicznego oraz gospodarczego;
- Wydział III Personalny, dzielący się na referaty: personalny spraw oficerskich, personalny spraw szeregowych i kandydatów kontraktowych, personalny urzędników i woźnych, emerytalny, dyscyplinarny i ogólny;
- Wydział IV Centrala Służby Śledczej z referatami: spraw kryminalnych, rozpoznawczym, rejestracyjno-pościgowym, techniki śledczej, policji kobiecej, spraw specjalnych, dla spraw psów służbowych i ogólnym;
- Wydział V Dowodzenia Ogólnego z trzema referatami: taktycznym, specjalnym i ogólnym.

W wyłącznej dyspozycji komendanta głównego pozostawał też centralny odwód sił policyjnych, który mógł zostać użyty w sytuacjach nadzwyczajnych. W skład tego odwodu wchodziła rezerwa szeregowych stacjonująca w Żyrardowie, dywizjon konny oraz kompanie i szwadrony rezerw policyjnych z poszczególnych okręgów policyjnych.¹

Stan etatowy Policji Państwowej według preliminarza budżetowego na rok 1920 wynosił 29.511 policjantów (w tym 723 oficerów). Liczba policjantów rok później wynosiła już 40.294, by w roku 1924 zwiększyć się do 49.526. Po reorganizacji w 1926 r. stan etatowy policji wynosił 42.160 osób. Kolejne lata przynosiły redukcję etatów. Jedenaście lat później przewidziano etaty dla 28.716 policjantów, a ich zwiększenie nastąpiło dopiero w roku 1938. Stan etatowy Policji Państwowej liczył wówczas 29.936 szeregowych i 850 oficerów.²

Warunkiem przyjęcia do Policji było obywatelstwo polskie, nieskazitelna przeszłość, dobry stan zdrowia, „odpowiedni wzrost”, wiek od 23 do 45 lat, znajomość języka polskiego w mowie i piśmie oraz umiejętność liczenia. Kandydatów na stanowiska oficerskie obowiązywało wykształcenie średnie, a na stanowiskach od zastępcy komendanta okręgowego (wojewódzkiego)

¹ Tamże, ss. 163-164. Przy strukturze wydziałów podano dane przyjęte po zmianach w 1938 r. Z chwilą utworzenia Policji Państwowej urząd Komendy Głównej tworzyły 3 wydziały: Organizacyjny, Gospodarczy, Wyszkozenia oraz Centralne Biuro Inwigilacyjne (Tamże, s. 19).

² Tamże, ss. 70-78.

wykształcenie wyższe.¹ Każdy z funkcjonariuszy rozpoczynający służbę, składał przysięgę „Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, na powierzonym mi stanowisku pożytek Państwa Polskiego oraz dobro publiczne mieć zawsze przed oczyma; Władzy zwierzchniej Państwa Polskiego wierności dochować; wszystkich obywateli kraju w równym mając zachowaniu, przepisów prawa strzec pilnie, obowiązki swoje spełniać gorliwie i sumiennie, rozkazy przełożonych wykonywać dokładnie, tajemnicy urzędowej dochować. Tak mi Panie Boże dopomóż”.²

Każdego z funkcjonariuszy obowiązywało ukończenie specjalnego szkolenia zawodowego. Pierwsze przepisy o organizacji szkół Policji Państwowej zostały wydane w dniu 27 października 1919 r. na podstawie art. 34 Ustawy o Policji Państwowej.³ Następna precyzyjna już regulacja przepisów o szkolnictwie, która weszła w życie w lipcu 1924 r. wskazała trzy zasadnicze etapy szkolenia zawodowego:

- podstawowe szkolenie posterunkowych;
- szkolenie przodowników;
- szkolenie wyższych funkcjonariuszy.⁴

Kolejne lata niosły za sobą zmiany w szkolnictwie policyjnym. Zarządzeniem MSW z dnia 25 maja 1928 r. o organizacji szkół Policji Państwowej wprowadzono dwa rodzaje szkół policyjnych: szkołę oficerską w Warszawie oraz szkoły dla szeregowych w Żyrardowie, Sosnowcu i Mostach Wielkich. Szkoły Policji podporządkowane były komendantowi głównemu.⁵

Uzbrojenie funkcjonariuszy Policji Państwowej początkowo było różnorodne, dopiero po roku 1926 podjęto działania w kierunku przebrojenia policji w jednolite i nowoczesne uzbrojenie.⁶ W pierwszym etapie wprowadzono karabinki Mosin, wz. 91, rewolwery Nagant, by w roku 1933 wprowadzać już

¹ A. Abramski, J. Konieczny, *Justycjariusze. Hetmani. Policjanci. Z dziejów służb ochrony porządku w Polsce*, Katowice 1987, s. 163.

² Aneks do art. 30 ustawy o Policji Państwowej [w:] A. Misiuk, A. Peplowski, *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów*, Szczytno 1994, s. 41.

³ Przepisy o organizacji szkół Policji Państwowej, wydane na podstawie art.34 Ustawy o Policji Państwowej [w:] Tamże, ss. 143-164.

⁴ Tamże, Pismo MSW z dnia 14 lipca 1924 r. w sprawie organizacji i programów szkół policyjnych, ss. 171-175.

⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 maja 1928 r. o organizacji szkół Policji Państwowej (M.P. z 1928 r. Nr 143, poz. 257); A. Misiuk, już cyt., s. 176.

⁶ Szerzej: Z. Siemak, *Wynagrodzenie, uzbrojenie i wyposażenie Policji Państwowej, część III*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2001, Nr 1-2 (16-17), ss. 24-25. Policja Państwowa podczas pierwszych lat funkcjonowania posiadała na uzbrojeniu karabinki, broń krótką i szable produkcji austriackiej, francuskiej, niemieckiej i rosyjskiej.

karabiny Mannlichera. Ponadto policja początkowo dysponowała karabinami maszynowymi, decydując się w późniejszym okresie na pistolety maszynowe Suomi produkcji fińskiej. Policji przed wybuchem II wojny światowej przekazano także niewielką liczbę ręcznych karabinów maszynowych Browning. Dzięki otrzymanym specjalnym kredytom w roku 1937 umożliwiono zakup 54 samochodów specjalnych i ciężarowych. Za zgodą władz wojskowych wypożyczono lub odstąpiono do użytkowania pojazdy mechaniczne. W dyspozycji policji od roku 1936 znajdowało się 29 radiostacji nadawczo-odbiorczych.¹ W zakresie taktyki policyjnej, duże znaczenie miało zastosowanie wprowadzonych we wrześniu 1930 r. tarcz i pancerzy, odpornych na pociski z broni krótkiej, podczas zatrzymań niebezpiecznych przestępców. Natomiast w działaniach oddziałów zwartych, przy rozpędzaniu tłumu lub obław, za ukrywającymi się przestępcami z powodzeniem stosowano granaty, świece i rewolwery gazowe.²

Należy również wspomnieć, że Policja Państwowa w 1923 r. była współzałożycielem i aktywnym członkiem Międzynarodowej Komisji Policji Kryminalnej (Interpolu).³ Jej funkcjonariusze, z uwagi na wojskowy charakter formacji, brali udział w wojnie sowiecko-polskiej w 1920 r. gdzie m.in. szwadron policji konnej wchodził w skład słynnego dywizjonu „Huzarów Śmierci”, a podczas następnego konfliktu z Rosją Radziecką po 17 września 1939 r. policjanci brali udział w obronie Grodna, Lwowa, Kowla, Łucka i Dziśny. Podczas działań wojennych w kampanii wrześniowej, funkcjonariusze Policji Państwowej zaznaczyli też swą zbrojną obecność walcząc z Niemcami, m.in. w obronie Wybrzeża i Warszawy.⁴

Policjantów biorących udział w obronie wschodnich granic, jak i kierowanych na wschodnią granicę, spotkał tragiczny los. Zatrzymywani do niewoli byli albo rozstrzeliwani na miejscu albo po aresztowaniu kierowani do obozu w Ostaszkowie. Wiosną 1940 r. w siedzibie NKWD w Kalininie

¹ A. Misiuk, już cyt., ss. 102-105.

² J. Kozolubski, *Dwudziestolecie Policji Państwowej w Polsce*, „Przegląd Policyjny”, 1938, Nr 6 (18) s. 420.

³ P. Michalak, *Польская Полиция: основные этапы исторического развития*, (Polska Policja: założenie, etapy, rozwój) „Выпуск”, 2005, Nr 2, s. 58 (Wydawnictwo MSW Rosji. Biuletyn Nr 2/2005).

⁴ Tamże, ss. 59, 191, 334-338; M. Gajewski, *Huzarzy śmierci wojny 1920 roku*, Białystok 1996, ss. 1-56; J. Mikitin, *85-lecie Policji. Policja Państwowa*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2004, Nr 26, s. 25.

(Twerze), na rozkaz Stalina więźniowie obozu ostaszowskiego zostali wymordowani i na zawsze spoczęli na obcej ziemi.¹

Wielu policjantom udało się uniknąć niewoli sowieckiej. Garnizon warszawski po kapitulacji Warszawy pozostał na miejscu, tworząc załączki polskich instytucji policyjnych pod okupacją niemiecką. Policjanci okręgu wileńskiego i wołyńskiego znaleźli schronienie na Litwie i Łotwie. Nieduże oddziały zdołały przedostać się do Rumunii (wraz z komendantem głównym gen. Józefem Kordianem Zamorskim) i Węgier, gdzie zostały internowane.²

Policja Państwowa została formalnie rozwiązana z dniem 15 sierpnia 1944 r.,³ a w jej miejsce powołano Milicję Obywatelską, która w dniu 7 października 1944 r. rozpoczęła funkcjonowanie jako prawno-publiczna formacja służby Bezpieczeństwa Publicznego.⁴

1. 2. Geneza instytucji policyjnych na Śląsku

1.2.1. Organizacja Policji na Górnym Śląsku w latach 1918-1922

Tworzenie się służb policyjnych na ziemiach Górnego Śląska miało specyficzny charakter, z uwagi na odmienną sytuację, jaka tam panowała po zakończeniu I wojny światowej. Obszar ten do połowy 1922 roku znajdował się pod panowaniem niemieckim. Do tego czasu na terenie tym funkcjonowały niemieckie służby policyjne, których działania - poza utrzymywaniem porządku publicznego - były wymierzone przeciwko ludności o narodowości polskiej.

W skład niemieckiej policji wchodziły cztery formacje o podzielonych kompetencjach: będąca głównym narzędziem terroru antypolskiego

¹ Szerzej: *Zbrodnia Katyńska w świetle dokumentów z przemową Władysława Andersa*, wyd. IX, Londyn 1980, s. 9 i nast. (Wydanie specjalne w związku z 40-leciem zbrodni w roku 1980, który ogłoszony został jako „Rok Katynia”); D. Kołodziejaska, *Obóz w Ostaszkwie [w:] Lista ostaszowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993, ss. 16-19; S. Grabowski, P. Majer, *Ostaszów. Zbrodnia na polskich policjantach*, Szczytno 2000, ss. 7-70.

² H. Piskunowicz, *Policja Państwowa we wrześniu 1939 r.*, „Gazeta Policyjna”, 1991 (Numer specjalny), s. 12; A. Misiuk, A. Peplowski, *Policja Państwowa we wrześniu 1939 r. [w:] Zbrodnia Katyńska. Droga do prawdy. Historia. Archeologia. Kryminalistyka. Polityka. Prawo*, Warszawa 1992, ss. 45 i 49.

³ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 15 sierpnia 1944 r. o rozwiązaniu policji państwowej (tzw. granatowej policji) Dz.U. z 1944 r., Nr 2, poz. 6).

⁴ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 października 1944 r. o Milicji Obywatelskiej (Dz.U. z 1944 r., Nr 7, poz. 33).

Sicherheitspolizei (tzw. „Sipo”) – Policja Bezpieczeństwa, Landjägeri – Żandarmeria Krajowa, Staatspolizei – Policja Państwowa i Kriminalpolizei – Policja Kryminalna.¹ Wrogość tych służb wobec polskich Górnoszlązaków spowodowała wybuch II Powstania Śląskiego. Za cenę jego wygaszenia Polacy zażądali rozwiązania znienawidzonej niemieckiej policji „Sipo”.²

Na jej miejsce z dniem 24 sierpnia 1920 r. Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa (dalej: MKRiP) jako administrator terenów plebiscytowych, powołała w trybie przyspieszonym Policję Plebiscytową (Abstimmungspolizei – APO).³ Policja ta powstała na prawie parytetu (ustalono, że stany policji będą się składały po połowie z Polaków – Górnoszlązaków i Niemców). Polski Komitet Plebiscytowy został zobowiązany do przedłożenia MKRiP w przeciągu 14 dni odpowiedniej liczby oficerów – Polaków, rodowitych Ślązaków. Z uwagi na to, iż Rada Międzysojusznicza nie chciała przyjąć oficerów spoza obszaru Górnego Śląska, zaś w byłej armii pruskiej – z wiadomych powodów – tylko niewielka liczba Górnoszlązaków mogła wykazać się szarżą oficerską, Komisarjat Plebiscytowy posłużył się fortelem. Mianowicie przedłożył Ministerstwu Spraw Wojskowych w Warszawie do awansu zdolnych i inteligentnych podoficerów, w ten sposób uzyskując potrzebną liczbę oficerów. Policja Plebiscytowa już w pierwszych tygodniach istnienia zmieniła swą nazwę na Policję Górnego Śląska.⁴ Najważniejszym faktem płynącym z utworzenia tej policji było to, iż po raz pierwszy doszło do równouprawnienia języka polskiego z niemieckim w stosunkach policji z obywatelem. Przyjęcie, zwolnienie, obowiązki itp. kandydatów do Policji Górnego Śląska (Policji Plebiscytowej) regulowały przepisy Komisji Międzysojuszniczej wydane w języku polskim i niemieckim.⁵

Komendantem Głównym Policji Górnego Śląska był francuski generał Georges Ponnet. Po III Powstaniu Śląskim funkcję tę objął włoski pułkownik

¹ R. Niżankowski, *Policja Woj. Śląskiego w rocznicę 20-lecia Niepodległości Polski*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939” ss. 88-89.

² Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Policji Województwa Śląskiego (dalej: APK, PWŚl.), sygn. 30, k. 3; J. Jeziorski, *Policja województwa śląskiego w pierwszym dziesięcioleciu*, „Na Posterunku”, 1932, Nr 27, s. 422; J. Jeziorski, *10 lat Policji Województwa Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”, s. 165.

³ Zarządzenie MKRiP z dnia 24 sierpnia 1920 r. (G.Urz.G.Śl. z 1920 r., Nr 6).

⁴ APK, PWŚl., sygn. 30, k. 3; J. Jeziorski, *Policja województwa...*, s. 422; J. Jeziorski, *10 lat Policji...*, s. 165.

⁵ Przepisy o przyjęciu, o złożeniu z urzędu i o służbie urzędników Policji Plebiscytowej, wydane przez Komisję Międzysojuszniczą Rządzącą i Plebiscytową Górnego Śląska. Departament Spraw Wojskowych – Policja Plebiscytowa [w:] APK, PWŚl., sygn.30, kk. 18-20.

Pezeni. Siedziba Komendy Głównej mieściła się w Opolu. Pod względem terytorialnym Policja Główna Śląska była podzielona na trzy grupy: opolską, gliwicką i katowicką. Komendantem grupy w Opolu był major Dunn (Anglik), w Gliwicach major Renzetti (Włochy), natomiast w Katowicach major Feyler (Francuz). Każda z tych grup podzielona była na sotnie (kompanie), których dowódcami byli oficerowie alianccy (do III powstania).¹

W III Powstaniu Śląskim, Policja Górnego Śląska przestała faktycznie istnieć. Część jej polskich funkcjonariuszy rozbroiła swoich niemieckich „kolegów” i podjęła służbę w oddziałach powstańczych, inni znaleźli się w szeregach powołanej w trzeciej dekadzie maja 1921 r. Żandarmerii Górnego Śląska.

Powołana rozporządzeniem Naczelnej Władzy na Górnym Śląsku żandarmeria, miała zapewnić wykonywanie zarządzeń władz cywilnych i wojskowych, a także troszczyć się o bezpieczeństwo ludności. Dowódcą Żandarmerii Górnego Śląska został mianowany kapitan Maksymilian Żyła. Górnoszląscy żandarmi byli przede wszystkim pomocnikami sądów polowych i wykonywali czynności śledcze, zwłaszcza przesłuchania świadków i podejrzanych. Żandarmeria była jednak również pełnowartościową formacją bojową, dobrze umundurowaną i uzbrojoną, co spowodowało użycie jej w walkach frontowych.²

Górny Śląsk miał także swoją Straż Obywatelską. Wprawdzie powstała ona jako zakonspirowana organizacja już w październiku 1918 r., mając na celu ochronę ludności polskiej przed bojówkami niemieckimi, jednak przetrwała - pomimo zdekonspirowania przez Niemców – pod maską legalnych Związków Wojackich. Do jej koncepcji powrócono w czasie III Powstania, a jej oddziały w zakładach pracy nosiły nazwę Straży Kopalnianej lub Przemysłowej.

W skomplikowanym obrazie służb policyjnych związanych z III Powstaniem, należy wspomnieć o Milicji Górnoszląskiej. Powołano ją rozporządzeniem Naczelnej Władzy z dnia 4 czerwca 1921 r. Przeznaczona ona

¹ APK, PWŚl., sygn. 30, k. 3; *Encyklopedia Powstań Śląskich*, Opole 1982, s. 412 („Policja Górnego Śląska”, autor hasła: F. Hawranek).

² J. Musioł, *Sądy polowe w III powstaniu śląskim*, Katowice 1978, ss. 63-65; J. Musioł, *Temida w III powstaniu śląskim*, Katowice 2001, ss. 72-75.

była do strzeżenia linii granicznej oraz utrzymywania ładu i bezpieczeństwa publicznego (niezależnie od działającej w tym samym czasie Straży Granicznej).¹

Po zakończeniu III Powstania, na żądanie Rady Ludowej z wojewodą Rymerem na czele, powołano w gminach parytetową, ochotniczą służbę porządkową, określaną jako Straż Gminną. Na szczeblu powiatu strażą dowodzili inspektorzy sotni Policji Górnego Śląska, odpowiedzialni za działalność zarówno przed swymi przełożonymi, jak i władzami międzysojuszniczymi. Formacje te działały do 16 czerwca 1922 r., kiedy to na podstawie dekretu MKRiP zostały rozwiązane.²

Okres po zakończeniu III Powstania Śląskiego a przed objęciem tych terenów przez władze polskie, był szczególnie trudny dla Policji Górnego Śląska. Niezadowolona znacznie korzystniejszymi dla Polski wynikami plebiscytu (niż przewidywano to pierwotnie) niemiecka część ludności, dopuszczała się grabieży, szabru i działalności antypolskiej. Utworzona rozporządzeniem MKRiP parytetowa Straż Gminna, która miała na celu ochronę ludności cywilnej, tym samym utrzymanie ładu i porządku na tych obszarach, nie była w stanie opanować tej sytuacji, szczególnie w rejonach Wirku, Nowej Wsi i Lipin. W tym celu w rejon ten skierowano IV zapasową sotnię Policji Górnego Śląska z Katowic, pod dowództwem kapitana Jeziorskiego. Sytuację, jaką zastali na tym terenie urzędnicy tejże sotni, może zobrazować relacja jej wachmistrza Edwarda Marcola: (...) *„Zdarzało się, że urzędnicy tej sotni przez kilka dni z rzędu nie mogli skorzystać ze spoczynku nocnego, nie zdejmowali nawet mundurów i stale byli na straży lub w ostrym pogotowiu, względnie walczyli z bandytami, którzy napadali na miejscową ludność. Władze koalicyjne (a szczególnie Anglicy, którzy nie zawsze byli przychylnie usposobieni względem Polaków) nie bardzo spieszyły się do zaprowadzenia porządku i ładu, tym bardziej, że akcja plebiscytowa chyliła się ku końcowi. Wówczas też oddziały Policji Górnego Śląska, a szczególnie wspomniana IV zapasowa sotnia Policji G. Śl. z Katowic, mogły liczyć w owych trudnych warunkach służbowych prawie wyłącznie na własne siły i spolegliwość urzędników podwładnych. Dzięki przychylnemu traktowaniu sprawy po części przez wojska*

¹ Rozporządzenie z dnia 4 czerwca 1921 r. w sprawie milicji górnośląskiej (Dz.R.N.W.G.Śl. z 1921 r., Nr 9, poz. 36); A. Abramski, J. Konieczny, już cyt., s. 173 i J. Musioł, *Sądy polowe...*, s. 66.

² Zarządzenie MKRiP z 17 czerwca 1921 r. (G.Urz.G.Śl. z 1922 r., Nr 37).

*francuskie, udało się wreszcie po upływie 6-ciu tygodni zaprowadzić spokój i porządek w zagrożonych okolicach. IV sotnia zapasowa Policji Górnego Śląska spełniwszy swój ciężki obowiązek przez zlikwidowanie band zbrodniczych, zaskarbiła sobie wdzięczność mieszkańców wspomnianych okolic” (...).*¹

W dniu 17czerwca 1922 r. ostatecznie zakończyła działalność Policja Górnego Śląska a jej oficerowie Francuzi Feyler i Holferd, przekazali urządowanie kpt. Tomankowi i Jeziorskiemu, oficerom nowopowstałej Policji Województwa Śląskiego, drugiej obok Policji Państwowej formacji policyjnej istniejącej w okresie międzywojennym na terenie naszego kraju.²

*Odznaka pamiątkowa przyznawana po roku 1930 funkcjonariuszom służącym w Policji Górnego Śląska.*³

1.2.2. Organizacja Policji na Śląsku Cieszyńskim w latach 1918-1922

Równie burzliwy przebieg miał charakter tworzonych instytucji policyjnych na Śląsku Cieszyńskim. Po upadku monarchii habsburskiej ziemie Śląska Cieszyńskiego powróciły wcześniej do Polski aniżeli na Górnym Śląsku. Jednak sytuacja w tej części kraju nie była klarowna, gdyż należało tu uregulować stosunki z nowym sąsiadem – Czechosłowacją, która również odzyskała niepodległość.

¹ J. Mikitin, *Problemy organizacyjne Policji na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym*, „IPA Śląsk”, 2002, Nr 2, ss. 6-7.

² J. Jeziorski, *Policja województwa...*, s. 424; J. Jeziorski, *10 lat Policji...*, s. 171.

³ Zbiory G. Grześkowiaka.

Czechosłowacja początkowo nie rościła pretensji granicznych, ale ta sytuacja niebawem się zmieniła, doprowadzając do konfliktu zbrojnego w tym rejonie.¹

Na pierwszym posiedzeniu Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego w dniu 1 listopada 1918 r., tuż po dokonanym zamachu wojskowym w Cieszynie,² zażądano, aby we wszystkich gminach i miastach Śląska Cieszyńskiego utworzono oddziały milicji ludowej.³ Jeszcze przed 1 listopada w Cieszynie jak i w pobliskich miejscowościach, samorzutnie formowała się Straż Obywatelska, która na rozkaz Rady Narodowej przekształciła się z dniem 4 listopada 1918 r. w Milicję Polską Księstwa Cieszyńskiego, której komendantem został por. Jerzy Szczurek.⁴ Do zadań nowo powołanej formacji należało:

- zapewnienie bezpieczeństwa osób i mienia prywatnego;
- strzeżenie składów amunicji, magazynów prowiantowych, kolei, dworców, gospodarstw, pól i mostów;
- dozorowanie osób politycznie nieprzyjaznych (komunistów);
- prowadzenie spisu i kontrola powracających z wojny żołnierzy.⁵

Milicja Polska podzielona była na pięć baonów, posiadająca w swych szeregach przeszło 2.000 uzbrojonych funkcjonariuszy, powoływanych do służby na wzór szwajcarski – z poczucia obywatelskiego obowiązku.⁶

W dniu 23 stycznia 1919 r. na teren Śląska Cieszyńskiego wkroczyły zbrojnie wojska czeskie, które w swym pochodzie dotarły aż pod Skoczów. Agresji przeciwstawiło się wojsko polskie, jak i ochotnicze oddziały milicji wspólnie z Żandarmerią Krajową Śląska Cieszyńskiego. Oddziały milicji – obok wojska – z powodzeniem walczyły z najeźdźcą w obronie Przełęczy Jabłonkowskiej,

¹ Szerzej: J. Szczurek, *Z wielkich dni Śląska Cieszyńskiego. V. O Milicjach Ludowych w latach 1918-1920*, Cieszyn 1933, ss. 3-26.

² E. Buława, R. Daniel, *Świt nad Olzą*, Cieszyn 1988, ss. 33-37. Zamachu wojskowego dokonano w nocy z dnia 31 października na 1 listopada 1918 r. Rozbrojono garnizony austriackie w Cieszynie i innych miejscowościach Księstwa Cieszyńskiego przez stronę polską. Podobnie postąpili również Czesi w granicach swoich wpływów (Tamże).

³ J. Szczurek, już cyt., s. 27. W Bielsku i Cieszynie powołano także Policję Miejską, której działalność ograniczała się tylko do tych dwóch miast [za:] B. Kayzer, *Instytucje policyjne w służbie narodu polskiego w dobie jednoczenia Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą*, ss. 53-54, [w:] *80 lat w służbie państwa i narodu. Materiały pokonferencyjne*, pod red. T. Frączka, Szczytno 2001.

⁴ J. Szczurek, już cyt., ss. 27-28.

⁵ Tamże, s. 31.

⁶ Tamże, ss. 34-41. Dowódcą pierwszego baonu był ppor. J. Starzyk, późniejszy oficer inspekcyjny wyszkolenia Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego.

Cieszyna i Skoczowa.¹ Batalia wojenna zakończyła się rozejmem ogłoszonym w Paryżu w dniu 3 lutego 1919 r., gdzie spowodowano, że strona czeska jak i polska, zawiesiła działania wojenne. Dopiero dwa tygodnie później – w dniu 26 maja 1919 r. – wojska czeskie, po interwencji generałów Ententy, zaczęły wycofywać się z zajętych terenów, co też doprowadziło do samoczynnej likwidacji Milicji Polskiej Księstwa Cieszyńskiego.²

Drugą formacją milicyjną funkcjonującą, która przejęła schedę po Milicji Polskiej – była Milicja Śląska. Formacja ta funkcjonowała od maja 1919 r. do lutego 1920 r. przez okres akcji plebiscytowej, rozgrywającej się w tym rejonie kraju.³ Formacja ta powstała z inicjatywy płk. F. K. Latinika.⁴ Po powołaniu do życia nowej formacji, funkcję komendanta od sierpnia do 5 września pełnił por. Klemens Matusiak, a od września 1919 r. do lutego 1920 r. – ppor. Jan Cieńciała.⁵

Milicja Śląska rozwiązana została z dniem 9 lutego 1920 r. Powodem takiej decyzji były działania prowadzone przez niektórych milicjantów. Oddziały – bojówki Milicji Śląskiej, nie tylko nie dopuszczały bojówek czeskich na wschodnią linię demarkacyjną, lecz także zapuszczały się w głąb terytorium okupowanego przez Czechów. Podczas tych wypadów milicjanci aresztowali czeskich agitatorów, odstawiając ich do obozów dla internowanych pod Krakowem i w Przemyślu. Niezależnie od tych negatywnych incydentów, formacja ta wyróżniała się także pozytywnymi działaniami, skutecznie zwalczając czeską agitację plebiscytową i przemyt oraz nielegalny wywóz z Polski przedmiotów wartościowych.⁶

Poza formacjami milicyjnymi w latach 1918-1922 pierwszoplanową funkcję policyjną sprawowała tu przede wszystkim Żandarmeria Krajowa Śląska

¹ Tamże, ss. 66-67. Jednym z dowódców oddziałów Milicji Polskiej w obronie Przełęczy Jabłonkowskiej był ppor. G. Krzystek – późniejszy komendant szkół policyjnych w Świętochłowicach i Katowicach.

² Tamże, s. 77.

³ Tamże, s. 131.

⁴ F. K. Latinik (1864-1949) ur. w Tarnowie w rodzinie inteligentkiej. Dowódca wojskowego Okręgu Śląskiego w Cieszynie w stopniu pułkownika od 17 listopada 1918 r. Kierował obroną Śląska Cieszyńskiego podczas konfliktu z Czechosłowacją. Wspomagał uczestników I Powstania Śląskiego, przekazując broń oraz udzielał pomocy poszkodowanym i ofiarom terroru niemieckiego. Organizował także akcje wywiadowcze na terenie Górnego Śląska. W dniu 1 grudnia 1919 r. awansowany do stopnia generała brygady. Do miesiąca marca 1920 r. pełnił funkcję Delegata Rządu Polskiego przy Międzynarodowej Komisji Plebiscytowej w Cieszynie. Po rezygnacji z tej funkcji w lipcu 1920 r. pełnił obowiązki gubernatora stolicy w okresie bitwy pod Warszawą. W 1925 r. przeszedł w stan spoczynku. Zmarł w 1949 r. w Krakowie [w:] *Encyklopedia Powstań Śląskich*, s. 268 („Latinik”, autor hasła: J. Meissner).

⁵ J. Szczurek, już cyt., s. 132.

⁶ Tamże, ss. 144-145. Formację tę rozwiązano na żądanie strony czechosłowackiej (Tamże).

Cieszyńskiego (także: Żandarmeria Krajowa Księstwa Cieszyńskiego), utworzona w tym samym okresie co Milicja Polska Księstwa Cieszyńskiego. Formacja ta, biorąc pod uwagę instytucje policyjne, funkcjonujące w tym okresie, była jakby nadrzędną w stosunku do pozostałych.¹ Korzeni tej formacji – spadkobierczyni austriackiego dziedzictwa policyjnego w tym rejonie – należy szukać już w XIX wieku. W roku 1849 feldmarszałek Johann Kemper von Fichtenstamm, zorganizował Cesarsko-Królewską Żandarmerię Krajową, która funkcjonowała aż do 1918 r. do czasu upadku monarchii austro-węgierskiej.²

Z chwilą przejmowania przez Polaków władzy na Śląsku Cieszyńskim, zorganizowano ochotniczy nabór do tej formacji. Nabór odbywał się w Komendach Oddziałów Żandarmerii w Cieszynie, Bielsku i we Frynsztacie. Warunkiem przyjęcia do służby w żandarmerii była:

- narodowość polska;
- wiek od 20 do 40 lat;
- stan cywilny „wolny”;
- odpowiednia prezencja i dobry stan zdrowia;
- biegłość w pisaniu i czytaniu;
- nieposzlakowana opinia.³

Żandarmeria w pierwszym okresie swego istnienia podlegała austriackiemu majorowi Szyschkovitzowi (Szyszkowiczowi).⁴ Wprawdzie mjr Szyschkovitz okazał chęć pozostania w służbie polskiej, jednak Rada Narodowa nie zaufała mu, zastępując go oficerem polskim. Krótko funkcję komendanta pełnił płk Mateja, skierowany tam z Krakowa, którego następnie zastąpił ppłk Stanisław Młodnicki.⁵

¹ *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa w Polsce Odrodzonej*, pod red. E. Grabowieckiego, Warszawa 1925, s. VII (cyt. dalej: *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa*); J. Szczurek, już cyt., ss. 45, 56 i 57. Milicja Polska zobligowana była do współdziałania z Żandarmerią Krajową we wszystkich kwestiach związanych z utrzymaniem porządku i bezpieczeństwa publicznego. Obie formacje podlegały też bezpośrednio Okręgowemu Dowództwu Wojsk Polskich w Cieszynie.

² *Leksykon policyjny*, pod red. G. Kędzierskiej i W. Pływaczewskiego, Szczytno 2001, s. 385 („Żandarmeria”, autor hasła: B. Kayzer). Podczas tworzenia tej formacji wzorowano się na utworzonej przez Napoleona I lombardyjskiego korpusu żandarmerii.

³ J. Szczurek, już cyt., s. 57; M. Skrzypek, *Policyjne instytucje Śląska Cieszyńskiego 1918-1922*, [w:] „Kalendarz Skoczowski 2000”, s. 90.

⁴ Rozbieżność w nazwisku dowodzącego Żandarmerią Krajową pojawia się już w literaturze międzywojennej. J. Szczurek, już cyt., s. 54, podaje nazwisko Szyschkovitz, a z kolei w *Dziesięcioleciu Służby Bezpieczeństwa*, s. VII wskazuje się Szyszkowicz. Dane te powielane są dalej w obecnej literaturze, np.: M. Skrzypek, już cyt., s. 90 (Szyschkovitz) lub B. Kayzer, *Instytucje policyjne ...*, s. 43 (Szyszkowicz). W żadnej z cytowanych pozycji nie podano imienia pierwszego dowódcy żandarmerii.

⁵ J. Szczurek, już cyt., ss. 54-57.

Poza statutową rolę w zapewnieniu porządku i bezpieczeństwa publicznego, żandarmeria zajmowała się także działalnością wywiadowczą. Podczas jurysdykcji alianckiej jej tajne komórki zwalczały zarówno antypolskie wystąpienia, jak i skierowane przeciwko Komisji Międzynarodowej. Po przybyciu w dniu 30 stycznia 1920 r. na teren Śląska Cieszyńskiego Międzynarodowej Komisji Plebiscytowej, rozszerzono zakres jej kompetencji. Na żandarmerii spoczywała ochrona miejscowej ludności przed bojówkami czeskimi, kontrola obrotu towarami żywnościowymi oraz środkami pierwszej potrzeby. Kolejnymi decyzjami powierzono jej też nadzór nad kontrolą ruchu granicznego.¹

Z dniem 15 lipca 1922 r. Żandarmeria Krajowa Śląska Cieszyńskiego wcielona została do korpusu Policji Województwa Śląskiego.² Niektóre jednostki pełniły jeszcze służbę do dnia 7 sierpnia 1922 r. i z tym dniem należy uznać zakończenie się procesu formowania jednolitej formacji policyjnej w tym rejonie.³

1.3. Policja Województwa Śląskiego 1922-1939

1.3.1. Podstawy prawne utworzenia autonomicznej policji na Śląsku

Od samego początku uzyskania przez Polskę niepodległości, sprawa Śląska traktowana była odrębnie, z uwagi na jego dziedzictwo i odmienność kulturową, związaną z dramatycznym procesem podziału tych ziem. Po zakończeniu I wojny światowej na Śląsku ujawniły się tendencje separatystyczne, a ustawodawca pruski z kolei zapowiedział dla tego rejonu autonomię prowincjonalną. Strona polska szybko zareagowała na te dążenia, przyznając szeroką autonomię województwu śląskiemu. Takie działania miały bardziej charakter propagandowo-plebiscytowy, co nie zmienia jednak faktu, że taka autonomia temu rejonowi została przyznana.⁴

¹ M. Skrzypek, już cyt., ss. 90-92.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 13; R. Niżankowski, *Policja województwa śląskiego w dwudziestolecie niepodległości państwa*, „Na Posterunku”, 1938, Nr 45, s. 1066.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 27.

⁴ Szerzej: J. Ciągwa, *Autonomia Śląska (1922-1939)*, Katowice 1988, ss. 3-21. Polska ustawa o autonomii była odpowiedzią na ustawę o utworzeniu prowincji górnośląskiej, uchwaloną 14 października 1919 r. przez Pruskie Zgromadzenie Krajowe. Pruska ustawa z kolei zapewniała Górnemu Śląskowi ograniczoną samodzielność, należną prowincjom pruskim (Tamże).

Podstawą udzielenia autonomii Województwu Śląskiemu była Ustawa Konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego, uchwalona 15 lipca 1920 r., zawierająca Statut Organiczny Województwa Śląskiego.¹ Przyznawał on Województwu Śląskiemu szerokie i rozległe uprawnienia ustawowe i administracyjne, a więc na długo jeszcze przed rozstrzygnięciem co do granic i obszaru Górnego Śląska. Istota autonomii polegała na powołaniu organu ustawodawczego Sejmu Śląskiego z szerokim zakresem kompetencji. Obejmowały one zagadnienia skarbowe, organizacji ustroju, administracji i samorządu, organizacji sił policyjnych, szkolnictwa, przemysłu i wiele innych.²

Statut Organiczny regulował wstępnie, iż Policja jako organ bezpieczeństwa i porządku publicznego, podlegała władzom Śląska, była autonomiczna i utrzymywana z zasobów Skarbu Śląskiego. Wykonawcą postanowień Sejmu Śląskiego był wojewoda,³ który personalnie był odpowiedzialny względem prezydenta, niekiedy premiera, za całokształt działalności i funkcjonowania śląskiej policji.⁴

Podstawową rolę w tworzeniu Policji Województwa Śląskiego odegrała Naczelna Rada Ludowa dla Górnego Śląska, która na uzyskanych przez Polskę ziemiach śląskich rozważała dwie koncepcje formacji policyjnych.⁵ Pierwsza z nich lansowana przez przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie, zalecała powołanie oddziału wojewódzkiego Policji Państwowej.

¹ Ustawa Konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego w Warszawie z dnia 15 lipca 1920 r. zawierająca Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 73, poz. 497). Zgodnie z art.1 ustawy: „Województwo Śląskie będzie obejmowało wszystkie ziemie śląskie przyznane Polsce, czy to ze Śląska Cieszyńskiego, czy też na mocy art.88 Traktatu Wersalskiego z Niemcami z 28 czerwca 1919 r.” [zob.:] Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r. (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 35, poz. 200).

² Szerzej: M. W. Wanatowicz, *Województwo śląskie na tle Drugiej Rzeczypospolitej*, ss. 23-25 i 28 [w:] *Województwo śląskie (1922-1939)*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.

³ Funkcję wojewody w omawianym okresie pełnili kolejno: J. Rymer (16.06.-15.12.1922), A. Schultis (15.12.1922-13.10.1923), T. Koncki (13.10.1923-2.05.1924), M. Bilski (6.05.1924-03.09.1926) i M. Grażyński (06.09.1926-05.09.1939), za: Z. Hojka, *Administracja rządowa*, s. 35 [w:] *Województwo śląskie (1922-1939)*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.

⁴ Art. 4, ust. 4 ustawy konstytucyjnej wskazywał, iż: „Dla ustawodawstwa Sejmu Śląskiego są zastrzeżone sprawy następujące: Ustawodawstwo o organizacji sił policyjnych i żandarmerii”. Zgodnie z tą dyspozycją i komentarzem wybitnego prawnika z tego okresu – K. Wolnego: „...Sejm Śląski wyda przepis, jak się urzędnicy policji i żandarmerii powinni zachowywać wobec ludności, wyda przepisy, czego się każdy urzędnik powinien nauczyć, jak będzie uzbrojony i umundurowany, jakie będzie pobierał pobory, jakie policjant i żandarm będzie miał prawa. Polska zaprowadza policję na system angielski. Śląsk może ten system przejąć, ale może i inny system wybrać”. [za:] K. Wolny, *Autonomja Śląska*, Mikołów 1920, ss. 12-13. Zakres odpowiedzialności wojewody za całokształt funkcjonowania śląskiej policji poruszył: J. Szermański, *Policja województwa śląskiego w latach 1922-1926*, Bielsko-Biała 1995, s. 20.

⁵ Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Naczelna Rada Ludowa (dalej: APK, NRL), sygn. 82, k. 2.

Druga natomiast, utworzenia żandarmerii na wzór cieszyński. Ostatecznie zdecydowano o powołaniu policji śląskiej, która miała się wzorować na Policji Państwowej. Odpowiedzialnym za tworzenie policji na Śląsku, Naczelna Rada Ludowa uczyniła ówczesnego komendanta Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego – pułkownika Stanisława Młodnickiego. Przygotowany przez niego projekt organizacji Policji Województwa Śląskiego został zaakceptowany przez Naczelną Radę Ludową, poszerzoną o działaczy cieszyńskich. Projektowi temu nadano formę prawną rozporządzeniem z dnia 17 czerwca 1922 r.¹ W myśl tego aktu Policja Województwa Śląskiego podporządkowana została wojewodzie i Sejmowi Śląskiemu i była całkowicie niezależna od Policji Państwowej, z własnym zawieszeniem prawnym, umundurowaniem, szkoleniem, zasadami naboru kandydatów do służby itp.²

1.3.2. Struktura Policji Województwa Śląskiego

Policja Województwa Śląskiego organizacyjnie dostosowana była do podziału administracyjnego województwa. Na czele stała Główna Komenda Policji Województwa Śląskiego z siedzibą w Katowicach.³ Podporządkowane jej były oddziały, komendy powiatowe i miejskie (dla miast stanowiących powiaty).⁴

¹ Rozporządzenie z dnia 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Wojewódzkiej (Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4).

² A. Abramski, J. Konieczny; już cyt, s. 174 oraz A. Misiuk, *Przyczynek do dziejów Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1926*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW im. gen. F. Józwiaka-Witolda”, 1988, Nr 3 (62), s. 405; B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego w strukturze aparatu państwowego Drugiej Rzeczypospolitej*, s.239 [w:] *Rola i miejsce Górnego Śląska w Drugiej Rzeczypospolitej. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 15-16 czerwca 1922 r. w 70 rocznicę przyłączenia części odzyskanego Górnego Śląska do Macierzy*, pod red. M. W. Wanatowicz, Bytom, Katowice 1995.

³ W Policji Państwowej jednostką nadrzędną była Komenda Główna, w okręgu (województwie) Komenda Okręgowa, a w miastach i w powiatach Komendy Miejskie (Powiatowe). Nazwy tych jednostek w Policji Województwa Śląskiego różniły się tym, że ich człon był odwrotny aniżeli Policji Państwowej, jak: Główna Komenda, Miejska (Powiatowa) Komenda. Do szefa Policji Państwowej zwracano się „komendancie główny”, a z kolei dowódca garnizonu dla odróżnienia nosił miano „główny komendant”. Podobne nazewnictwo występowało w określeniu niższych stanowisk (do powiatu włącznie). Z uwagi na obowiązującą wówczas procedurę nazewnictwa tych jednostek, zasada pisowni została zachowana w przedmiotowej pracy.

⁴ Zgodnie z art. 10 rozporządzenia w przedmiocie organizacji Policji Wojewódzkiej: „W zakresie służby bezpieczeństwa i czynności wykonawczych władz wojewódzkich podlega Policja w powiatach starostom, a w obwodach, dla których ustanowione zostały Dyrekcje Policji, Dyrektorom Policji”. Dyrekcje Policji utworzone na wzór austriackich i niemieckich urzędów ustanowiono tylko w trzech miastach: Bielsku, Katowicach i Królewskiej Hucie. W podanych miastach komendy te posiadały przymiotnik „Miejska (Miejska i Powiatowa Komenda PWSl. w Katowicach (Bielsku) lub Miejska Komenda PWSl. w Królewskiej Hucie).

Tym z kolei podporządkowano komisariaty, które obejmowały wybrane miasta, dzielnice większych miast lub gminy wiejskie o charakterze miejskim oraz posterunki w gminach i mniejszych miastach. Na najniższym szczeblu administracji policyjnej znalazły się ekspozytury komisariatów, które rok później przemianowano na posterunki niesamodzielne lub ekspozytury posterunków. Posterunki obejmowały w swym rejonie odpowiedzialność za porządek i bezpieczeństwo publiczne w gminach miejskich, gminach wiejskich lub w kilku gminach.¹

Odpowiednio do podziału administracyjnego województwa śląskiego, w 1922 r. utworzono powiatowe komendy w następujących miastach: Bielsku, Cieszynie, Lublińcu, Pszczynie, Rudzie, Rybniku, Świętochłowicach i Tarnowskich Górach. Dla powiatu katowickiego jak i miasta Katowice powołano wspólną Miejską i Powiatową Komendę, a dla Królewskiej Huty – Chorzowa, jedyną w województwie Miejską Komendę.² Stosownie do zmian podziału administracyjnego województwa, zlikwidowana została w 1924 r. Powiatowa Komenda w Rudzie, a w 1939 r. Powiatowa Komenda w Świętochłowicach.³ Największym zmianom organizacyjnym podlegały komisariaty i posterunki oraz inne jednostki podporządkowane komendantom powiatowym, w zależności od potrzeb powstawały nowe komisariaty i posterunki a inne likwidowało się.⁴

W zakresie administracji, organizacji, uzbrojenia, wyszkolenia i zaopatrzenia, policjanci śląscy podlegali głównemu komendantowi, natomiast w zakresie służby bezpieczeństwa i czynności wykonawczych, podporządkowani byli – jak już wspomniano – wojewodzie, a w powiatach starostom. W obwodach, dla których ustanowione zostały Dyrekcje Policji (Bielsko, Chorzów, Katowice) policjanci podlegali dyrektorom policji.⁵ Uregulowany został również stosunek policji do władz wymiaru sprawiedliwości. Ustalono, że w czynnościach

¹ APK, PWŚl., sygn. 23, k. 46 i następne.

² Mapa dyslokacyjna Policji Województwa Śląskiego [w:] APK, PWŚl., sygn. 23, k. 139, zob. Aneks I, s. 384.

³ Powiat rudzki zniesiono z dniem 1 kwietnia 1924 r., za: Ustawa z dnia 15 lutego 1924 r. w przedmiocie zniesienia powiatu rudzkiego (Dz.U.Śl. z 1924 r., Nr 5, poz. 20), a powiat świętochłowicki zniesiony został z dniem 1 kwietnia 1939 r., za: Ustawa z dnia 7 marca 1939 r. o zniesieniu powiatu świętochłowickiego i o zmianie granic powiatu katowickiego, pszczyńskiego i tarnogórskiego (Dz.U.Śl. z 1939 r., Nr 6, poz. 5) oraz APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 808-809 i APK, PWŚl., sygn. 508, kk. 305-306.

⁴ Na podstawie zebranych materiałów archiwalnych sytuacja ta była wyraźnie widoczna na terenie całego województwa.

⁵ Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4, art. 10. Dyrektor policji posiadał uprawnienia starosty w powiecie wiejskim, a komendy miejskie były równorzędne komendom powiatowym. W Katowicach i Bielsku, ze względów praktycznych i materialnych, komendantami miejskimi byli komendanci powiatowi [za:] B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego* ..., s. 239.

dochodzenia przestępstw policja była w bezpośredniej zależności od władz wymiaru sprawiedliwości. Urzędy prokuratorskie i władze sądowe miały prawo wydawania poleceń policji śląskiej zgodnie z ustawami o postępowaniu karnym (były one analogiczne jak w całej Policji Państwowej).¹

Pierwszym Głównym Komendantem Policji Województwa Śląskiego był pułkownik żandarmerii Stanisław Młodnicki, a jego zastępcą podinspektor Augustyn Bańczyk. Od 1 stycznia 1924 r. to stanowisko objął podinspektor Leon Wróblewski (dnia 1 sierpnia 1924 r. został awansowany do stopnia inspektora). Następcą inspektora Wróblewskiego został w dniu 2 grudnia 1926 r. inspektor dr Adam Kocur, a jego zastępcą został podinspektor Józef Żółtaszek, który po wyborze inspektora Kocura na prezydenta miasta Katowic, został mianowany 6 października 1928 r. głównym komendantem. Funkcję zastępcy pełnił podinspektor Józef Jeziorski.

Tabela nr 1
Główni Komendanci Policji Województwa Śląskiego i ich zastępcy
w latach 1922 – 1939

Główny Komendant	Zastępca Głównego Komendanta
Płk. Stanisław Młodnicki 17.06.1922 – 30.12.1923	Podinsp. Augustyn Bańczyk 17.06.1922 – 01.12.1926
Insp. Leon Wróblewski 31.12.1923 – 01.12.1926	
Insp. dr Adam Kocur 02.12.1926 – 25.05.1928	Podinsp. Józef Żółtaszek 02.12.1926 – 05.10.1928
Podinsp. Józef Żółtaszek 06.10.1928 – 05.09.1939	Podinsp. Józef Jeziorski 06.10.1928 – 05.09.1939

Źródło: opracowanie własne.²

Do zadań szefa policji śląskiej należały czynności wykonawcze w zakresie organizacji, administracji, zaopatrzenia, uzbrojenia, uzupełnienia i wyszkolenia Policji Województwa Śląskiego.³

Policja Województwa Śląskiego liczyła w 1922 r. 100 oficerów, 136 urzędników, 2.527 funkcjonariuszy służby mundurowej i 207 służby śledczej, a z początkiem roku 1938, jeszcze przed przyjęciem do macierzy Śląska

¹ A. Abramski, J. Konieczny; już cyt., s. 176.

² APK, PWŚl., sygn. 3 i 4; „Na Posterunku”, 1924, Nr 2, s. 27; R. Niżankowski, *Policja Woj. Śląskiego...*, już cyt., ss. 92-93; R. Niżankowski, *Policja województwa ...*, już cyt., s. 1069; D. Sieradzka, *Prezydent Katowic w latach 1928-1939 A. Kocur*, Katowice 1992, s. 13. Galerię zdjęć głównych komendantów PWŚl. (zbiory własne autora) oraz ich biografie umieszczono w aneksie, zob. Aneks II, ss. 385-387.

³ Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4, art. 5.

Zaolziańskiego, liczba ich zmniejszyła się o 500 policjantów. Aneksja Zaolzia i zapewnienie bezpieczeństwa w tym rejonie była czynnikiem powodującym wzrost etatów w PWŚl. Stan kadrowy śląskiej policji osiągnął w tym czasie poziom z 1924 r., by rok później zbliżyć się już do liczby 4 tys. zatrudnionych funkcjonariuszy.

Tabela nr 2
Stan etatowy Policji Województwa Śląskiego w latach 1922 – 1939

Rok	Oficerowie	Urzędnicy	Podoficerowie	Policja konna	Policja śledcza	Kontraktowi	Służba niższa	Razem etat	Stan faktyczny
1922	100	136	2527	-	207	-	-	2970	-
1923	91	190	2854	90	193	-	72	3490	2762
1924	92	100	2775	120	237	-	35	3359	3199
1925	84	96	2722	73	237	-	48	3260	2951
1926	79	-	2590	90	230	-	46	3035	2575
1927	70	6	2235	65	200	-	30	2606	2525
1928	66	18	2217	60	200	-	30	2591	2568
1929	-	-	-	-	-	-	-	-	2561
1930	68	29	2203	-	230	5	-	2573	2596
1931	66	28	2175	-	220	20	35	2534	2460
1932	53	9	2107	-	207	18	33	2427	2370
1933	58	9	2106	-	207	18	34	2432	-
1934	58	10	2094	-	220	-	49	2431	2346
1935	58	10	2094	-	220	-	49	2431	2345
1936	58	10	2094	-	230	-	49	2441	2337
1937	58	15	2124	-	230	-	41	2468	2361
1938	69	17	2124	-	230	290	44	2484	3090
1939	82	21	2708	-	330	390	54	3195	3585

*Źródło: opracowanie własne*¹

¹ Wobec braku danych uwzględnianych w preliminarzach budżetowych, obejmujących lata 1922-1929, dane za rok 1922 przedstawione zostały w tabeli za: R. Nizankowski, *Policja województwa...*, s. 1069. Szczegółowe dane za lata 1923-1928 uwzględniono na podstawie wyliczeń przedstawionych w: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929”, s. 275. Kolejne lata opracowano na podstawie danych zawartych w preliminarzach budżetowych, uwzględniających okres 1930-1939. Stan faktyczny za rok 1929 podany został na podstawie danych z dnia 21.03.1930 r. [w:] Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Urząd Województwa Śląskiego (dalej: APK, UWŚl.), sygn. 458, k. 14. Nie uwzględnienie w tabeli wszystkich pól spowodowane jest brakiem szczegółowych danych za ten okres.

Oficerowie otrzymywali przygotowanie do służby w policji na specjalnych kursach w Warszawie. Pozostali funkcjonariusze służby mundurowej i śledczej przeszkalani byli przeważnie w Szkołach Policji w Katowicach, Świętochłowicach, Bielsku i Królewskiej Hucie oraz częściowo na kursach w Szkole Policyjnej w Mostach Wielkich.

Uzbrojenie – jak na tamte czasy – było na należyтым poziomie. W miejsce krótkich karabinów Mannlichera i niemieckich Mauzerów, policja śląska otrzymała karabiny Mauzera z Polskiej Wytwórni Uzbrojeń. Na uzbrojenie funkcjonariusza składała się również pałka gumowa i pistolet. Poszczególne oddziały zaopatrzone były również w pancerze i hełmy stalowe.

W dyspozycji Głównej Komendy znajdowały się karabiny maszynowe i „auto pancerne”, a park samochodowy policji śląskiej składał się z 12 samochodów osobowych, 5 autobusów, 2 samochodów ciężarowych, 7 motocykli i około 400 rowerów.¹

Policja Województwa Śląskiego w aparacie całej Rzeczypospolitej odgrywała ważną rolę, nie tylko ze względu na jej wysoki poziom fachowy, ale także ze względu na znaczenie gospodarcze województwa w państwie polskim. Stan osobowy wojewódzkich sił policyjnych stanowił około 10% wszystkich funkcjonariuszy w Rzeczypospolitej, dobrze wyszkolonych, zdyscyplinowanych i o stosunkowo wysokim (jak na ówczesne warunki całej policji) przygotowaniem ogólnym.

¹ R. Nizankowski, *Policja Woj. Śląskiego...*, ss. 87-100; R. Nizankowski, *Policja województwa...*, ss. 1067-1070; J. Mikitin, *80 Lat Policji Śląskiej*, „IPA Śląsk”, 2002, Nr 1, s. 4.

1.4. Odrębność Policji Województwa Śląskiego od struktur Policji Państwowej

1.4.1. Podstawowe różnice prawne

Na odrębność struktur Policji Województwa Śląskiego (dalej: PWŚl.) od Policji Państwowej (dalej P.P.) wpłynął przede wszystkim system prawny, obowiązujący na całym obszarze autonomicznego województwa śląskiego.¹ Podany system prawny, co wskazano już wcześniej, ograniczał się wyłącznie do jednego województwa, a co za tym idzie, podległość śląskiej policji i jej struktura organizacyjna była odmienna od formacji funkcjonującej w pozostałej części kraju.²

Na czele śląskiej policji stał „główny komendant”, który posiadał pozycję równoprawną komendantowi głównemu i jednocześnie komendantowi okręgowemu (wojewódzkiemu) P.P.³ Główny komendant PWŚl. podlegał wyłącznie wojewodzie śląskiemu,⁴ w odróżnieniu od komendanta głównego P.P., który z kolei bezpośrednio podlegał ministrowi spraw wewnętrznych.⁵

¹ Wielu autorów opisując funkcjonowanie instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej wskazuje błędnie na podporządkowanie policji śląskiej Komendzie Głównej Policji Państwowej, jak: J. Ławnik, *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918-1939*, Warszawa 1979, s. 21 oraz P. Majer, *Geneza policji państwowej*, s. 219 [w:] *Rok 1918 odrodzona Polska w nowej Europie*, pod red. A. Ajnenkiela, Warszawa 1999. Kolejny z autorów zajmujący się tą problematyką podaje, że „...w całym państwie funkcjonowała jednolita Policja Państwowa”, za: A. Peplowski, *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*, Szczytno 1991, s.16. Z kolei A. Misiuk w pierwszych ze swych prac na ten temat sugerował wchłonięcie śląskiej formacji w 1926 r. przez Policję Państwową: *Przyczynek do dziejów Policji Województwa Śląskiego...*, s. 414. Podane dane w cytowanych pozycjach były niezgodne z obowiązującą Ustawą Konstytucyjną Sejmu Ustawodawczego w Warszawie z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającą Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 73, poz. 497).

² Pewną niezależność początkowo miała także Komenda Główna Policji Państwowej Litwy Środkowej, funkcjonująca na obszarach zajętych przez wojska gen. L. Żeligowskiego w październiku 1920 r. Litewska formacja była w całości wzorowana na Policji Państwowej i po inkorporacji w roku 1922 Ziemi Wileńskiej do Rzeczypospolitej, wcielona została do Policji Państwowej, otrzymując status Komendy XVI Okręgu P.P. w Wilnie, za: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z dnia 24 lipca 1919 r. o policji państwowej (Dz.P.P.P. Nr 61, poz. 363) na obszar miasta Wilna i powiatów wileńskiego, oszmiańskiego, święciańskiego i trockiego (Dz.U.R.P. z 1922 r., Nr 62, poz. 554); A. Misiuk, *Policja Państwowa...*, s. 45; M. Mączyński, *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*, Kraków 1997, ss. 2-30 oraz T. Strogulski, *Granatowa Armia*, Opole 2000, ss. 48-49.

³ A. Hempel, *Pogrobowcy kłęski. Rzecz o policji „granatowej” w Generalnym Gubernatorstwie 1939-1945*, Warszawa 1990, s. 26. Pozycja głównego komendanta była równorzędna obu stanowiskom w Policji Państwowej z uwagi na szczególną specyfikę województwa śląskiego.

⁴ Wojewoda śląski nadzorując administrację państwową i administrację śląską, do której zaliczano także funkcjonariuszy PWŚl., miał wyjątkową pozycję swojego urzędu w Drugiej Rzeczypospolitej. W odróżnieniu do pozostałych wojewodów, jego urząd z uwagi na autonomię Śląska był nieporównywalnie wyższy. To on po akceptacji Sejmu Śląskiego wydanych w Warszawie decyzji policyjnych ostatecznie rozstrzygał, czy staną się również obowiązujące w województwie śląskim, za: W. Dąbrowski, *Zbiór praw konstytucyjnych i administracyjnych Województwa Śląskiego*, T. 1, Katowice 1922, s. 87 oraz B. Kayzer, *Policja województwa śląskiego w latach 1922-1939 (zagadnienia organizacyjne)*, s. 465 [w:] *Województwo śląskie (1922-1939)*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.

⁵ B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, s. 239.

Podstawą prawną funkcjonowania policji śląskiej było rozporządzenie z dnia 17 czerwca 1922 r., które rok później zostało zatwierdzone ustawą.¹ Choć przepisy te wzorowane były na Ustawie z dnia 24 lipca o Policji Państwowej,² miały jednak własne uregulowania dotyczące podległości służbowej, potrzeb materialnych, warunków przyjęcia, wykszolenia, rozmieszczenia jednostek i gradacji funkcjonariuszy. Podległość służbową już omówiono, tym samym w tym miejscu należy przedstawić pozostałe różnice w funkcjonowaniu tych formacji:

- koszty utrzymania PWSł. pokrywane były w $\frac{3}{4}$ z zasobów Skarbu Śląskiego, a w $\frac{1}{4}$ z budżetu samorządów lokalnych.³ Podobnie regulowano to w P.P., z tym, że koszty w $\frac{3}{4}$ części pokrywał Skarb Państwa.⁴ Niezależnie od ponoszonych kosztów utrzymania przez poszczególne gminy, na Śląsku obowiązywały dodatkowo uregulowania o bezpłatnym przekazaniu lokali na rzecz policji. Taka forma pomocy ze strony gmin na rzecz P.P. nie miała prawnego umocowania;⁵
- do policji śląskiej przyjmowano ochotników w wieku 23–35 lat, podczas gdy do P.P. przyjmowano osoby w wieku 23–45 lat.⁶

¹ Ustawa z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.Śł. z 1923 r., Nr 13, poz. 87), zatwierdzająca Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śł. z 1922 r., Nr 1, poz. 4). Przepisy po nadaniu rozporządzeniu rangi ustawy, praktycznie nie zmieniły się. Dodano tylko art. 25a, dot. wyjątków odnośnie wykształcenia, wieku i okresu służby próbnej funkcjonariuszy przyjmowanych do dnia 1 lipca 1925 r. Dodanie art. 25a było pochodną uregulowań wydanych przez NRL w: „Instrukcji dla Komisji Kwalifikacyjnej Policji Woj. wydanej przez Województwo Śląskie na podstawie art. 24 ustawy o Pol. Wojew.” [w:] APK, NRL, sygn. 82, kk. 19-21. W paragrafie 6 podanej instrukcji wskazywano już na zastosowanie takiego przepisu w przyszłym akcie prawnym, który miał mieć moc obowiązującą w PWSł. Przepis ten jednak znalazł dopiero swoje uwzględnienie po nowelizacji przepisów o PWSł. w 1923 roku.

² Dz.P.P.P. z 1919 r., Nr 61, poz. 363.

³ Art. 2 rozporządzenia z dnia 17 czerwca 1922 r. regulował przekazywany budżet na cele PWSł. oraz dodatkowo w sprawie przekazywanych kosztów przez samorząd lokalny (zgodnie z delegacją ustawową): Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 lipca 1925 r. w sprawie pobierania od gmin części kosztów utrzymania Policji Wojewódzkiej (Dz.U.Śł. z 1925 r., Nr 13, poz.33). Zgodnie z rozporządzeniem koszty te były podawane do wiadomości powiatów, miast i gmin do 30 września poprzedzającego rok budżetowy. Dyspozycja ta miała na celu odpowiednie planowanie budżetów komunalnych na rok przyszły.

⁴ Art. 3 Ustawy z dnia 24 lipca o Policji Państwowej.

⁵ Porównanie art. 2 ustawy śląskiej z art. 3 ustawy o Policji Państwowej. Poza bezpłatnym przekazywaniem lokali na rzecz PWSł., niektóre z gmin z własnych środków budowały specjalne kwatery, z przeznaczeniem na użytkowanie ich przez policję. Sytuacja taka miała miejsce m.in. w Kochłowicach (dzielnica obecnej Rudy Śląskiej), za: B. Kayzer, *Specyfikacja policji województwa śląskiego...*, s. 241.

⁶ Porównanie art. 22 ustawy śląskiej z art. 26 ustawy o Policji Państwowej. W przepisach śląskich w cytowanym już wcześniej art.25a dopuszczono odstępstwa od tej reguły, honorując tym samym przyjęcia do służby w policji kombatantów walk o włączenie Śląska Cieszyńskiego i Górnego do państwa polskiego. Zatrudniano również byłych funkcjonariuszy policji austriackiej i niemieckiej oraz poczuwających się do innej niż polska przynależności narodowej, za: A. Peplowski, *Rozwój organizacyjny szkolnictwa policyjnego w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Policyjny”, 1991, Nr 1 (23), s. 93 (wskazuje w ankiecie ze stycznia 1923 r. dwie osoby innej narodowości w służbie w PWSł., akcentując także w podanej ankiecie służbę tych osób w P.P.); B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, s. 242 (porusza zagadnienie zatrudniania byłych policjantów państw zaborczych).

Z biegiem lat przepisy te ujednolicono i do obu formacji przyjmowano już przyszłych funkcjonariuszy w przedziale wieku 21-35 lat;¹

- w policji śląskiej obowiązywał roczny okres służby przygotowawczej a w P.P. okres ten wynosił pół roku.² Każdy funkcjonariusz w podanym okresie zobowiązany był do ukończenia specjalnego przeszkolenia. Programy szkół na terenie Śląska ustalały przepisy wydane przez wojewodę, a w P.P. wydane przez ministra spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem sprawiedliwości i spraw wojskowych;³
- o rozmieszczeniu i obsadzie jednostek terenowych policji na Śląsku decydował wojewoda, w przeciwieństwie do innych województw, gdzie decydował o tym miejscowy przedstawiciel władzy lokalnej.⁴ Liczbę etatów w śląskiej policji określał wojewoda w porozumieniu z lokalnymi władzami administracyjnymi i samorządowymi, a w przypadku P.P. decyzję taką podejmował minister spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem finansów.⁵ Korpus P.P. w początkowym okresie dysponował ponad 29 tys. funkcjonariuszy. Ta liczba wraz z przejęciem ochrony granicy wschodniej przez P.P. osiągnęła poziom ponad 49 tys. policjantów i urzędników, by z biegiem lat ulegać redukcji do 30 tys. osób.⁶ Stan osobowy PWŚl. z racji obszaru swego działania był 10-krotnie mniejszy od P.P. i wahał się w granicach 2,5 tys. do 4 tys. policjantów i urzędników.⁷

¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 28, poz. 257, art. 35) i Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o służbie w Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1933 r., Nr 88, poz. 662, art. 4). Inaczej traktowana była służba kontraktowa, gdzie do obu formacji przyjmowano kandydatów w wieku 20-28 lat: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 maja 1936 r. o warunkach służby przygotowawczej przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1936 r., Nr 52, poz. 376, art. 4) i Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1938 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 38, poz. 322, art. 4).

² Porównanie art. 25 śląskich przepisów z art. 29 ustawy o Policji Państwowej. Okres służby przygotowawczej (próbnej) zaliczał się do czasu służby w policji. W późniejszym okresie kandydatów do służby zobowiązywano do czteroletniej służby. Nakaz ten wprowadzono w P.P. w 1928 r. (Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 28, poz. 257, art. 39), a w PWŚl. w 1933 r. (Dz.U.R.P. z 1933 r., Nr 88, poz. 662, art. 8).

³ Porównanie art. 24 i 29-31 ustawy śląskiej z art. 28 i 32-35 ustawy o Policji Państwowej.

⁴ Porównanie art. 11 ustawy śląskiej z art. 12 ustawy o Policji Państwowej.

⁵ Porównanie art. 20 ustawy śląskiej z art. 23 ustawy o Policji Państwowej.

⁶ A. Misiuk, *Policja Państwowa (1919-1939). Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Policyjny”, 1994, Nr 4 (36), ss. 18-24; M. Mączyński, już cyt., s. 99; T. Strogulski, już cyt., ss. 69-73. Redukcja etatów nastąpiła na skutek przejścia w 1924 r. przez Korpus Ochrony Pogranicza ochrony granicy wschodniej (za: A. Misiuk, s.19).

⁷ B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak, już cyt., s. 121; B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, s. 241.

Stosunek funkcjonariuszy do liczby mieszkańców był o wiele korzystniejszy na Śląsku i wynosił w 1928 r.: 1:434, gdy pozostałej części kraju 1:1053;¹

- odmiennie niż w P.P. została rozwiązana kwestia gradacji w policji śląskiej. Policjanci w korpusie oficerskim posiadali stopnie: inspektora, podinspektora, nadkomisarza, komisarza, podkomisarza i aspiranta, a w korpusie podoficerskim: starszego przodownika, przodownika, starszego posterunkowego i posterunkowego. W Policji Państwowej korpus podoficerski pokrywał się z policją śląską, a w korpusie oficerskim zbliżony był do funkcjonującego obecnie: generalny inspektor, nadinspektor, inspektor, podinspektor, nadkomisarz, komisarz, podkomisarz i aspirant.²

Niemniej ważnym elementem odróżniającym te formacje, było specyficzne umiejscowienie ich na mapie służb przeznaczonych do ochrony granic państwowych. Każda formacja posiadała wyodrębnione oddziały. W strukturach P.P. oddziały te w 1926 r. uległy rozwiązaniu. Natomiast oddziały graniczne funkcjonujące na terenie Śląska w 1923 r. zostały włączone do jednostek terenowych i nie zmieniając swojego statusu, funkcjonowały w tym stanie do września 1939 r.³

W obu formacjach odmiennie traktowano również sposób użycia sił policyjnych do rozpędzania nielegalnych zgromadzeń, manifestacji, czy też tłumienia ekscesów ulicznych. Policja Śląska na miejsce zdarzenia wkraczała nie tylko na polecenie władz administracyjnych, co działała pod bezpośrednim ich kierownictwem. Odpowiednie władze były zobowiązane oddelegować

¹ Dane za 1928 r.: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929”, s. 275; A. Misiuk, *Policja Państwowa (1919-1939). Wybrane zagadnienia*, s.25, za: *Civil Police and Mouse Defum*, „The Police Journal” („Czasopismo Policyjne”) z 3 lipca 1928 r. Porównując liczbę mieszkańców przypadających na jednego mieszkańca w wybranych krajach europejskich, stosunek ten był bardzo wysoki na Śląsku. Wyższy niż na Śląsku odnotowano tylko na Węgrzech (1:405) i w Irlandii (1:420). W pozostałych krajach przedstawiał się następująco: Bułgaria (1:559), Włochy (1:573), Czechosłowacja (1:687), Anglia (1:769), Hiszpania (1:850) i Dania (1:943). Innych państw w zestawieniu nie podano. Z początkiem funkcjonowania PWŚl. stosunek ten był o wiele wyższy i w 1923 r. wynosił 1:322 (Kalendarzyk..., s. 275).

² Porównanie art. 11 ustawy śląskiej z art. 1 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu wyższych i niższych funkcjonariuszów policji państwowej (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 65, poz. 431) i art. 32 rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 28, poz. 257j. Wcześniejszy akt prawny o P.P. w art. 10 uwzględniał tylko korpus podoficerski. Pełny wykaz stopni korpusu oficerskiego w P.P. uwzględniono w: Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu wyższych i niższych funkcjonariuszów policji państwowej (Dz.U.R.P. z 1920, Nr 65, poz. 431).

³ APK, UWŚl., sygn. 688, kk. 139-141; I. Koral, *Policja państwowa w roku 1926*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”, 1927, Nr 1, s. 60; B. Kayzer, *Policja Graniczna Województwa Śląskiego (1922-1926)*, „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr 2-3 (26-27), ss. 172-190; B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, s. 241.

do kierowania akcją policyjną urzędnika nie będącego policjantem, co w P.P. nie miało miejsca.¹

1.4.2. Odrębne elementy umundurowania

Umundurowanie policji śląskiej było swoistym elementem odróżniającym funkcjonariuszy tej formacji od Policji Państwowej. Przepisy o umundurowaniu na mocy delegacji ustawowej określał wojewoda,² podczas gdy w P.P. przepisy takie wydał minister spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem spraw wojskowych.³

Z chwilą powołania PWŚl. umundurowanie policjantów było niejednolite, część funkcjonariuszy – do czasu wejścia przepisów mundurowych – nosiła uniformy formacji ją poprzedzających - Policji Górnego Śląska lub Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego. Stan taki trwał aż do dnia 10 września 1923 r., gdy wojewoda śląski wprowadził przepisy mundurowe. Przepisy określały zasadniczy kolor munduru na granatowy, co tym samym upodobniały go do mundurów P.P. Szczegóły umundurowania różniły się mimo wszystko od ogólnopolskich. Podstawową różnicą było zastosowanie na szwach kurtki dwóch mosiężnych haków dla podtrzymania pasa głównego, których w P.P. nie stosowano. Na Śląsku noszono granatowe spodnie z błękitną wypustką, co w P.P. przysługiwało tylko oficerom, a latem białe płócienne spodnie. Nie noszono – jak w P.P. – owijaczy do trzewików, a spodnie wypuszczano na obuwie.⁴

Kolejnym i to bardzo ważnym wyróżnikiem był umieszczany na naramiennikach orzełek śląski, gdy w P.P. umieszczano w tym miejscu numer okręgu policyjnego – liczbę rzymską w kolorze białym. Orzełek śląski od 1923 r. przeniesiony został na patki, by po zmianie przepisów o umundurowaniu PWŚl. powrócić na naramienniki.⁵

¹ Okólnik Województwa Śląskiego z dnia 8 sierpnia 1923 r., L.dz. 3730/III [w:] „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1926”, s. 116.

² Art. 33 ustawy śląskiej.

³ Art. 40 ustawy o Policji Państwowej.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 20, kk. 283-284; B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, ss. 242-243.

⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 grudnia 1936 r. w sprawie oznak stopni służbowych oraz oznak pełnienia służby policji województwa śląskiego (Dz.U.R.P. z 1936 r., Nr 94, poz. 661).

Naramiennik posterunkowego PWŚl., obowiązujący od 1936 r. z charakterystycznym orzelkiem śląskim.¹

Również odznaki z numerem służbowym PWŚl. różniły się od P.P. – proporcjonalnie były nieco większe i posiadały wytłoczony napis „Policja Województwa Śląskiego”.²

Odznaka służby śledczej Policji Województwa Śląskiego.³

Ciekawym elementem, który w charakterystyczny sposób odróżniał także śląskich funkcjonariuszy, było ustanowienie z dniem 15 czerwca 1932 r. „Odznaki Pamiątkowej Policji Województwa Śląskiego 1922-1932”.⁴ Odznaka przysługiwała

¹ Zbiory J. Walaszczyka.

² B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, s. 243.

³ Zbiory G. Grześkowiaka.

⁴ Rozkaz Nr 1298 GK PWŚl. z dnia 24.06.1932 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.4, k.315. Pierwszą honorową odznakę przyznano Prezydentowi Rzeczypospolitej I. Mościckiemu [w:] B.K., *Obchód 10-jej rocznicy powrotu Śląska do Macierzy*, „Na Posterunku”, 1932, Nr 27, s. 419. Autor artykułu ukrywał się pod pseudonimem „B.K.”. Zapewne znany był redakcji czasopisma, lecz jego dane nie zachowały się do teraźniejszych czasów. Nie uwzględniono ich również w opracowaniu: L. Smolak, *Prasa Policji Państwowej 1918-1939*, Warszawa 2003. W Policji Państwowej podobną odznakę o nazwie: „Prawo i bezpieczeństwo 1915-1925” przyznawano za zasługi na polu ochrony bezpieczeństwa publicznego [w:] *85 lat polskiej policji*, pod red. G. Kędzierskiej, Szczytno 2004, s. 100. Zasadniczą różnicą pomiędzy tymi odznakami był czasokres jej przyznawania. W policji śląskiej obejmował okres funkcjonowania samej formacji, a w P.P. objęto czas tworzenia się struktur przyszłej policji, już podczas trwania wojny światowej.

oficerom i podoficerom PWŚl., którzy pełnili służbę w szeregach policji śląskiej nieprzerwanie lub z jedną przerwą, nie dłuższą niż 3 lata oraz osobom, które położyły specjalne zasługi dla dobra PWŚl. (noszona była na kurtkach mundurowych na lewej piersi i posiadała swój indywidualny numer). Szata graficzna odznaki jest bardzo interesująca, charakteryzuje się ciekawym projektem plastycznym, przez co zaliczono ją do najciekawszych tego rodzaju odznak z okresu II Rzeczypospolitej.¹

Odnaka Pamiątkowa Policji Województwa Śląskiego 1922-1932.²

1.4.3. Próby połączenia policji śląskiej z państwową

Komenda Główna Policji Państwowej łącząc wszystkie okręgi policyjne w jedną całość, domagała się także ujednoczenia struktur policji śląskiej z własnymi. Widocznych zmian w tym kierunku dokonał następca komendanta Stanisława Młodnickiego – podinsp. Leon Wróblewski. Narzucony on został przez ministra spraw wewnętrznych w grudniu 1923 r.³ Powołany na to stanowisko komendant

¹ W. B. Moś, *Wojsko Polskie i organizacje paramilitarne na Śląsku w latach 1922-1939*, Katowice, Bytom 1997, s. 58; G. Grześkowiak, J. Mikitin, *Odnaka Pamiątkowa Policji Województwa Śląskiego 1922-1932*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2006, Nr 33, s. 44.

² Zbiory G. Grześkowiaka.

³ „Na Posterunku”, 1924, Nr 2, s. 27. Podinsp. L. Wróblewski, jak podano w tej gazecie, został skierowany do PWŚl. w dniu 17 grudnia 1923 r., „... w celu przeprowadzenia prac związanych z reorganizacją tamtejszej policji”. W zamieszczonej informacji podano jeszcze, że zgodnie z pismem Województwa Śląskiego L. Prez. 1057-14 z dnia 31 grudnia 1923 r. powierzono mu objęcie kierownictwa Głównej Komendy PWŚl., na czas sześciomiesięcznego urlopu zdrowotnego ówczesnego komendanta płk. S. Młodnickiego. Wraz z nim do PWŚl. delegowany został także kom. S. Domański – kierownik działu administracyjnego, również z okręgu P.P. w Tarnopolu.

Wróblewski dokonał wielu zmian zgodnych z koncepcjami warszawskimi, lecz wbrew prawu śląskiemu i opinii Sejmu Śląskiego. Zmienił obowiązujące przepisy o wyszkoleniu, wprowadzając instrukcję stosowaną w Policji Państwowej,¹ doprowadził do dymisji komendanta świętochłowickiej szkoły² oraz przeprowadził reorganizację Głównej Komendy.³ Gdy sprawa stała na posiedzeniu parlamentu lokalnego, reorganizacja była już tak daleko posunięta, że wojewodzie pozostało już ją tylko zaakceptować.⁴ Decyzja ta spowodowała „niewydolność” finansową samorządnych gmin, które do 1924 r. pokrywały 25% kosztów utrzymania policji na swoim terenie. Doprowadziło to w konsekwencji do relatywnego obniżenia nakładów Skarbu Śląskiego na Policję Województwa Śląskiego, a w następstwie do redukcji kadr i zmniejszenia jej etatów. Z danych byłego referenta budżetowego i byłego posła na Sejm Śląski Stanisława Janickiego, korpus policyjny w ciągu trzech lat (1922-1925) stracił z różnych przyczyn 2.128 funkcjonariuszy (zgon, redukcja, emerytura, zwolnienie na własną prośbę i w wyniku kar dyscyplinarnych). Niepokojącym jest fakt, że spośród tej liczby przeszło połowa, to Ślązacy (1.374 osób). Wynika z tego, że w omawianym okresie opuściło korpus policyjny 64% miejscowych funkcjonariuszy.⁵

Niezależność struktur PWŚl. od Komendy Głównej P.P. z biegiem czasu była przedmiotem wielu krytycznych uwag zmierzających do jej upaństwowienia – połączenia z Policją Państwową. O jej połączenie zabiegała m.in. Ekspozytura IV Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w Krakowie. Agenci tej placówki swą decyzję uzasadniali szerzącymi się na Górnym Śląsku tendencjami separatystycznymi, które miały mieć także miejsce w PWŚl. (szpiegostwo na rzecz Niemiec, dezercje i ucieczki funkcjonariuszy do Niemiec, zawieranie związków małżeńskich z Niemkami, szykanowanie policjantów pochodzących spoza Śląska).

¹ APK, UWŚl., sygn. 624, kk. 13-41.

² APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 1 i następne (Postępowanie wobec nadkom. A. Popiołka zrelacjonowano szczegółowo w rozdziale II).

³ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 855.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 855 (reorganizacja) i APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 18 i 50 (zatwierdzenie przez wojewodę przepisów o wyszkoleniu dokonano dopiero w dniu 20 października 1924 r.).

⁵ E. Kostka, *W piętnastolecie polskiej administracji na Śląsku*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”, ss. 68-69.

Poza słowami krytyki tej formacji, wskazano też pozytywne aspekty jej funkcjonowania, wskazując na jej „wybitny poziom”.¹

Następstwem zmian po zamachu majowym w 1926 r. w Policji Województwa Śląskiego, było większe jej uzależnienie od Policji Państwowej.² Wpływ na to zjawisko mieli zwolennicy Józefa Piłsudskiego, którzy objęli kluczowe funkcje w województwie. Członkowie PPS i Związku Byłych Powstańców Śląskich na czele z nowo mianowanym wojewodą Michałem Grażyńskim, dążyli do scentralizowania policji śląskiej z P.P. Do ich wniosku przychylił się komendant główny P.P., który w dniu 4 listopada 1926 r. zwrócił się do ministra spraw wewnętrznych o formalne połączenie PWŚl. z P.P.³ Ostatecznie do włączenia Policji Województwa Śląskiego w strukturę Policji Państwowej nie doszło. Na przeszkodzie stanął Statut Organiczny Województwa Śląskiego z 1920 r. i zdecydowane stanowisko Sejmu Śląskiego.⁴

Michał Grażyński – podczas pierwszych miesięcy swego urzędowania – dokonał wielu zmian na kierowniczych stanowiska w PWŚl. Bardzo szybko doprowadził do dymisji głównego komendanta insp. Leona Wróblewskiego, jak i jego zastępcę podinsp. Augustyna Bańczyka. Najwyższe stanowisko w PWŚl. powierzono faworyzowanemu przez wojewodę Adamowi Kocurowi, a funkcję zastępcy Józefowi Żółtaszkowi – podinspektorowi P.P.⁵

W wyniku dokonanych zmian personalnych i prowadzonej dalszej polityki kadrowej, zachodziło pewne uzależnienie się policji śląskiej od Policji Państwowej.

¹ Pismo z dnia 18 sierpnia 1926 r. [w:] Archiwum Akt Nowych, Zespół Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (dalej: AAN, MSW), sygn. 978, kk. 78-79; A. Misiuk, *Przyczynek do dziejów...*, s. 414; B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak; już cyt., ss. 119-120; B. Kayzer, *Policja województwa śląskiego...*, s. 466.

² APK, PWŚl., sygn. 139, kk. 7 i 18. Podczas przewrotu majowego, na pomoc legalnym władzom RP, w kierunku Warszawy skierowano dwie kompanie funkcjonariuszy PWŚl., będących na stanie świętochłowskiej szkoły. Policjantów w podany rejon delegowano kolejną na polecenie wojewody M. Bilskiego, za pośrednictwem komendanta Wróblewskiego. Podane kompanie nie dotarły do miejsca przeznaczenia, powstrzymane po drodze przez kolejarzy i wojsko sympatyzujących za Naczelnikiem Piłsudskim. Postawa śląskich władz prawdopodobnie wpłynęła na utratę stanowisk zarówno przez wojewodę, jak i urzędującego głównego komendanta PWŚl.

³ AAN, MSW, sygn. 153, k. 72; A. Misiuk, *Przyczynek do dziejów...*, s. 414; B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak; już cyt., ss. 120-121; B. Kayzer, *Policja województwa śląskiego...*, s. 466. Wśród osób podejrzewanych o tendencje separatystyczne wymieniano m.in. zastępcę głównego komendanta podinsp. Augustyna Bańczyka i byłego komendanta Komendy Rezerwy kom. Józefa Maślankę.

⁴ Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 73, poz. 497, art. 4, ust.4; [por.] B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak; już cyt., ss. 120-121.

⁵ E. Długajczyk, *Sanacja śląska 1926-1939. Zarys dziejów politycznych*, Katowice 1983, s. 67; H. Rechowicz, *Wojewoda Śląski Dr Michał Grażyński*, Katowice 1988, s. 81. Zwolnienie komendanta Wróblewskiego było wynikiem wcześniejszych postulatów Związku Powstańców i Związku Obrony Kresów Zachodnich, m.in. o dokonanie zmian personalnych na ważniejszych stanowiskach w policji. Zastępca komendanta A. Bańczyk został posądzony o dostarczenie opozycji materiałów na temat zamachów terrorystycznych z udziałem Związku Byłych Powstańców Śląskich (E. Długajczyk, s. 67).

Od tego też czasu, większość zarządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych oraz rozkazów Komendanta Głównego P.P., stało się obowiązującymi również w PWŚl., poprzez ich dekretację przez wojewodę. Po zaakceptowaniu przez M. Grażyńskiego i J. Żółtaszka (już szefa policji śląskiej) rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej,¹ którego art.154 interpretowano zgodnie z potrzebami politycznymi władz warszawskich, próbowano doprowadzić do połączenia Policji Państwowej z Policją Województwa Śląskiego.²

Rozporządzenie Prezydenta RP o Policji Państwowej nigdy nie zostało zaakceptowane przez śląski parlament, a wielokrotnie było przezeń krytykowane.³ Wobec tak zdecydowanej postawy Sejmu Śląskiego, do unifikacji obu formacji nie doszło, a w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych rozpoczęto prace nad aktami prawnymi dotyczącymi bezpośrednio policji śląskiej.⁴

Niezależność PWŚl. była stale ograniczana aż do wybuchu II wojny światowej. Zachowały się mimo wszystko zewnętrzne atrybuty jej odrębności, specyficzne elementy umundurowania oraz nazwa własna policji i jej organów.

1.4.4. Krytyka gen. bryg. Józefa Zamorskiego wobec postawy śląskiej policji w obliczu II wojny światowej

Nieufność komendanta głównego P.P. wobec policji śląskiej uzewnętrzniała się już w obliczu mobilizacji oddziałów policyjnych w sierpniu 1939 r. oraz bezpośrednio podczas działań wojennych. Być może na taki stosunek miała wpływ jej niezależność wobec P.P., czego wyrazem jest tajny raport komendanta

¹ Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 78, poz. 443.

² Art. 154: „Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia traci moc obowiązująca ustawa o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz.P.P.P. Nr 61, poz.363) oraz wszystkie inne przepisy sprzeczne z tem rozporządzeniem”. W cytowanym akcie prawnym znalazł się też kontrowersyjny zapis w art. 2: „Nazwa „Policja” przysługuje wyłącznie Policji Państwowej, zorganizowanej na podstawie niniejszego rozporządzenia, oraz osobom w jej skład wchodzącym”. Artykuł ten sam w sobie znalazł już później swoiste umocowanie prawne [w:] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 października 1932 r. o wyłączności nazwy „Policja” (Dz.U.R.P. z 1932, Nr 92, poz. 792). Art. 154, jak i późniejsze rozporządzenie pośrednio godziło w nazewnictwo śląskiej formacji, co było niezgodne z historycznym i obecnym pojęciem tego wyrażenia: A. Merkl, *Allgemeines Verwaltungsrecht*, Wien, Berlin 1927, s. 244; W. Kawka, *Policja w ujęciu historycznym i współczesnym*, Wilno 1939, ss. 3-46.

³ B. Kayzer, *Specyfika policji województwa śląskiego...*, s. 244.

⁴ Wydano siedem rozporządzeń: Dz.U.R.P. z 1933 r., Nr 86, poz. 681; Dz.U.R.P. z 1934 r., Nr 41, poz. 370; Dz.U.R.P. z 1936 r., Nr 94, poz. 661; Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 18, poz. 133; Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 38, poz. 322; Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 74, poz. 523 i Dz.U.R.P. z 1939 r., Nr 3, poz. 11.

Zamorskiego, sporządzony podczas internowania w Rumunii.¹ Uwagi wymienione we wskazanym raporcie warte są cytowania, gdyż jest to jedyny dokument ukazujący policję przygotowującą się do wojny oraz zachowanie się jej podczas trwania działań wojennych. Dokument ten obrazuje również w pewien sposób niezależność PWŚl. wobec P.P., co w obliczu konfliktu zbrojnego z Niemcami ma drugorzędną rolę, ale przede wszystkim ukazuje sposób prezentowania garnizonu śląskiego jako „czegoś gorszego” od struktur P.P.

Raport gen. Kordiana Zamorskiego już na wstępie wskazywał, iż obejmuje przebieg przygotowań ze strony policji do wojny z Niemcami i kończy się na dniu 18 września 1939 r., gdy komendant decyduje się na przekroczenie granicy z Rumunią wraz z nielicznymi oddziałami P.P.

W omawianym raporcie pierwsza adnotacja wskazuje dzień 11 sierpnia i już tu znajduje się wzmianka o policji śląskiej: „Melduję przy tym, że stan policji w Polsce wynosił wszystkiego 27.000 ludzi łącznie z urzędnikami [wskazywał tylko P.P.]. *Z tego stanu zabierało miasto stoł. Warszawa 4.000 ludzi, czyli do służby w terenie pozostawało 23.000 oficerów i szeregowych, przeciążonych ponadto około 200 czynnościami, nic wspólnego z bezpieczeństwem kraju nie mającymi. Nie wliczam tu policji województwa śląskiego, która do ostatnich czasów mnie nie podlegała i w której, jak mogłem w czasie naszej akcji na Zaolziu zaobserwować, nie działa się najlepiej”.*

Po tych uwagach czytamy dalej: „*Dnia 16.VIII., na żądanie dyrektora politycznego Wyborskiego, wysłałem 2 kompanie kandydatów na Górny Śląsk do dyspozycji tamtejszego wojewody. Wysłanie to, o ile mi się zdaje, wynikało z konieczności usunięcia policjantów górnośląskich z pogranicza, jako zanadto skumanych z Niemcami. Domagał się tego General Szylling, późniejszy dowódca armii na tym odcinku. Meldowałem o tym Panu Ministrowi Spraw Wewn., ten jednak żadnych decyzji radykalnych w tej sprawie nie powziął i ograniczył się tylko do rozkazu wysłania tych dwóch kompanii. Wyszły kompanie z Jaworzna i Herbów*

¹ Tajny raport gen. bryg. K. Zamorskiego, Baile Herculane, z dnia 9 listopada 1939 r., [w:] Polish Institute and Sikorski Museum. Archives Ref. No A 43/12 „B” 1480 (Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Wł. Sikorskiego w Londynie); B. Kayzer, *Policja Województwa Śląskiego. Z dziejów służby bezpieczeństwa i porządku publicznego w autonomicznym województwie śląskim w latach 1922-1939 (maszynopis na prawach rękopisu)*; A. Misiuk, *Policja w kampanii wrześniowej. Raport Komendanta Głównego Policji Państwowej z 9 listopada 1939 r.*, ss.53-69 [w:] *Losy policjantów polskich po 1 września 1939*, pod red. P. Majera i A. Misiuka, Szczytno 1994. Uwagi w cytowanym tekście dotyczące śląskiej policji celowo podkreślono.

Wielkich pod dowództwem podkomisarzy Wyspiańskiego i Wasali. Kompanie te nigdy już do mnie nie wróciły, wycięte po dzielnej obronie odcinka granicznego. Dowódca kompanii „Jaworzno” por. Wyspiański poległ”.

Kolejna adnotacja dotycząca policji śląskiej uwzględniona jest w raporcie 3 września: „... G. 11.45, melduje komendant wojew. z Kielc, że na rozkaz wojewody policja z Częstochowy, Będzina, Zawiercia, Włoszczowej ewakuowana. Równocześnie melduje, że policja Górnośląska cofa się na Opatów. Zaczyna brakować benzyny. Radio ogłasza, że Anglia wypowiada Niemcom wojnę. Tłumne demonstracje przed ambasadą angielską /.../ G. 15.50. Dzwoni do mnie Premier, że rozbita policja śląska znajduje się w Kielcach. Poleca podciągnąć ją do Warszawy przez dostanie na drogę Warszawa-Kielce benzyny. Wysyłam cysterne. Niestety, okazuje się, benzyna była potrzebna dla rodzin urzędników wojewódzkich i ich samych. Gros policji śląskiej poszło na Lublin i stąd do szkoły policyjnej w Mostach Wielkich, którą doszczętnie obrabowali”.

W dniu 4 września komendant Zamorski informuje, że: „...zglasza się komendant autonomicznej policji śląskiej p. Żółtaszek i jego zastępcę p. Jeziorski. Przybyli wodzowie bez armii. Zapytani twierdzą, że ich podkomendni zostali w Kozienicach. Dałem im rozkaz iść spać, jutro od rana zająć się losem podkomendnych, których mają zebrać na Golendzinowie i w domu ewangelickim w Warszawie, tam ich zorganizować w zwarte oddziały, do których przydzielić oficerów i oddać Komendantowi m. Warszawy”.

Następnego dnia – 5 września znajduje się już zapis: „Codzienny nalot na Warszawę o g. 6.30. Zgłaszają się pojedynczy policjanci z Górnego Śląska. Insp. Żółtaszek uciekł w niewiadomym kierunku”.

Informacja o śląskiej policji pojawia się jeszcze dnia 10 września: „...Śląska policja w dalszym ciągu mi nie podlega. Inspektor Żółtaszek, jej komendant, jak się dowiedział, że ma tworzyć z niej zwarte oddziały, uciekł”.

Przedstawione fakty w raporcie gen. Zamorskiego mają charakter subiektywny, gdyż okres działalności Policji Państwowej pod jego kierownictwem jest rozmaicie oceniany. W latach 1935-1939 kierowana przez niego policja stawała się coraz bardziej profesjonalna i odnosiła sukcesy na polu walki z przestępczością pospolitą. Negatywnie jednak oceniono sposób kierowania przez niego policją

podczas kampanii wrześniowej, a sporządzony na emigracji raport był pewną formą obrony jego dobrego imienia.¹

Niestety, w raporcie źle przedstawiona została policja śląska.² Na jego podstawie możemy też wnioskować, że insp. Żółtaszek w obliczu wroga zdezerterował, co nie miało miejsca, gdyż podobnie jak gen. Zamorski, został internowany. Komendanta śląskiej policji – podobnie jak wielu podległych mu funkcjonariuszy – internowano na Węgrzech.³

Losy pozostałych oddziałów PWŚl. były równie tragiczne jak zastępów P.P. kierowanych na wschodnią granicę. Wielu funkcjonariuszy śląskich dostało się do niewoli niemieckiej i sowieckiej. Z tej ostatniej powrócili tylko nieliczni, większość z nich pozostała na zawsze na obcej ziemi.

1.4.5 . Pod okupacją sowiecką

Wybuch II wojny światowej, spowodował błyskawiczne tempo ofensywy wojsk niemieckich, oraz ewakuację garnizonów Policji Województwa Śląskiego na wschodnie tereny Rzeczypospolitej.

Wkroczenie w dniu 17 września 1939 r. na teren Polski wojsk sowieckich zaskoczyło rząd i społeczeństwo polskie, a w związku tym, plany obronne zostały pokrzyżowane. Część policjantów, wojska i Korpusu Ochrony Pogranicza,

¹ A. Misiuk, *Policja w kampanii wrześniowej...*, s. 54. Ataki na insp. Józefa Żółtaszka były prawdopodobnie spowodowane niemocą komendanta roztoczenia swych decyzji nad policją śląską. Sam zresztą wskazywał w raporcie, że „policja ta mu nie podlega”. Ponieważ pierwszym decydem był wojewoda śląski, powinien zrozumieć, że podczas wojny nie była mu podporządkowana. Kierowanie policji śląskiej w okolicy Lublina spowodowane było nie chęcią unikania zmagania wojennych, lecz zapewne wskutek decyzji władz zwierzchnich, co ma odbicie także w tym raporcie datowanym 4 września 1939 r.: „... *Grażyński wyjechał do Lublina*”. Przyjmując te wskazania, zapewne policja śląska otrzymała polecenie skoncentrowania swej ewakuacji do tego miasta, tym bardziej, główny komendant PWŚl. w dalszym ciągu podlegał wojewodzie. Być może komendant P.P. chciał usprawiedliwić swą niemoc i brak organizacji w tak ważnym okresie dla RP.

² Autor raportu m.in. sugeruje dokonywanie kradzieży przez śląskich funkcjonariuszy w Szkole Policji w Mostach Wielkich. Szkoła faktycznie została ograbiona, ale dokonali tego okoliczni mieszkańcy, a nie jak wskazuje gen. Zamorski – śląscy policjanci. Informacja ta została sprostowana przez prof. dr. hab. Z. Nowaka, którego ojciec asp. Stanisław Nowak był tam wykładowcą, a on sam był świadkiem tych wydarzeń, za: Z. Nowak, *Szkoła policyjna w Mostach Wielkich – obrazy przywołane z pamięci*, ss. 57-59, [w:] *Szkołnictwo policyjne w latach 1918-1954. Materiały z sympozjum naukowego*, Słupsk 1996.

³ I. Lagzi, *Droga żołnierza polskiego przez węgierską granicę w latach 1939-1941*, Poznań 1987, s. 158: autor wskazuje plk policji J. Żółtaszka, wykonującego czynności podczas rewizji biura wojskowego, należącego do gen. Henryka Dembińskiego na Węgrzech, za: Hadtörtenelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium (Wojskowe Archiwum Historyczne Ministerstwa Honwedów w Budapeszcie), 1940-21-21-3554-21 426. A. Hempel, już cyt., s. 431 i ilustracja nr 6 – przedstawia z kolei fotografię oficerów PWŚl., internowanych na Węgrzech, wykonaną przez Wojskową Wytwórnę Filmową „Czołówka”.

sprzeciwiła się sowieckiej agresji, pomimo wydanego przez Naczelnego Wodza – marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego – rozkazu zakazującego walki z oddziałami Armii Czerwonej poza obroną konieczną.¹

Po wielu starciach z Armią Czerwoną, wielu policjantów dostało się do niewoli a część ich została rozstrzelana na miejscu.²

Postępowanie agresora – wkraczającego na teren Polski od wschodu – wobec policjantów, było nieludzkie. Aresztowanych funkcjonariuszy P.P. i PWŚl. ładowano do wagonów bydłowych i kierowano dalej w głąb ZSRR, a jedyne pożywienie stanowiły tylko arbuzy, co u wielu wywoływało biegunki. Policjantów uwięziono na wyspie Stołbyj, na jeziorze Selinger w pobliżu Ostaszkowa.³ Tak jak i wielu funkcjonariuszy P.P., policjantów śląskich przewieziono do miejsca kaźni w Kalininie (Twerze), gdzie zostali zamordowani.⁴

W literaturze tematu pojawiły się też informacje o masakrze śląskich policjantów, dokonanej przez wojska radzieckie na terenie Szkoły Policji w Mostach Wielkich. Skoszarowani tam policjanci mieli zostać zgromadzeni na placu apelowym i rozstrzelani.⁵ Zdarzenie to nie miało jednak miejsca, gdyż około 16 września 1939 r. na terenie szkoły policyjnej nie było już żadnych policjantów, którzy wraz ze skoszarowaną tam policją śląską wyjechali w kierunku Czortkowa. Po wyprowadzeniu policji miasto zajęły wojska niemieckie, które około

¹ W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1914-1945*, Warszawa 2003, s. 408.

² D. Kołodziejska, *Policja Państwowa w wojnie polsko-bolszewickiej*, [w:] *Lista ostaszowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993, ss. 15-16. Liczbę poległych i zamordowanych funkcjonariuszy w wojnie polsko-bolszewickiej szacuje się na około 2,5- 3 tysięcy. Podobna liczba policjantów zdążyła się ewakuować za granicę. Do niewoli sowieckiej dostało się prawie 12 tysięcy funkcjonariuszy polskiej policji.

³ Relacja Anny Knebel, córki st. post. T. Szmida, funkcjonariusza PWŚl., zamordowanego przez NKWD w Kalininie (w zbiorach autora); J. Mikitin, *Losy policjantów – st. post. T. Szmida*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2003, Nr 25, s.20.

⁴ Szerzej: *Zbrodnia Katyńska w świetle dokumentów...*, ss. 35-63; *Spis polskich policjantów i funkcjonariuszy służb granicznych zamordowanych i zaginionych po 1 września 1939r.*, [w:] *Lista ostaszowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993, ss. 25-249 (cyt. dalej: *Lista ostaszowska*); E. Grochowska, J. Roszkiewicz, *Ku pamięci, ku przestrodze*, Katowice 1996, ss. 8-9; M. Kotarski, *Policyjna historia. Policyjne życiorysy*, Częstochowa 1998, ss. 39-41 i 52-63. Biografie zamordowanych funkcjonariuszy PWŚl.: B. Kayzer, *Epitafia ostaszowska (Policja Województwa Śląskiego)*, [cykl artykułów pod tą samą nazwą w:] „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr 1 (25), ss. 204-211; „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr 2-3 (26-27), ss. 256-266; „Przegląd Policyjny”, 1993, Nr 1-2 (29-30), ss. 175-186; „Przegląd Policyjny”, 1993, Nr 3-4 (31-32), ss. 173-180; „Przegląd Policyjny”, 1994, Nr 1 (33), ss. 154-162; „Przegląd Policyjny”, 1995, Nr 1-2 (37-38), ss. 146-151; B. Kayzer, *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, [kontynuacja artykułów pod zmienioną nazwą w:] „Przegląd Policyjny”, 1996, Nr 1 (41), ss. 145-147; „Przegląd Policyjny”, 1996, Nr 2 (42), ss. 139-147; „Przegląd Policyjny”, 1996, Nr 4, (44), ss. 137-141; „Przegląd Policyjny”, 1997, Nr 1 (45), ss. 123-131; „Przegląd Policyjny”, 1997, Nr 2 (46), ss. 151-162; „Przegląd Policyjny”, 1998, Nr 3-4 (51-52), ss. 223-231.

⁵ D. Kołodziejska, już cyt., ss. 15-16.

23 września wycofały się, a w ich miejsce wkroczyły oddziały sowieckie, ponieważ miasto – na zasadzie umowy niemiecko-sowieckiej – miało przypaść agresorowi ze wschodu.¹

Po tragicznych wydarzeniach dalszy los nie był łaskawy dla Policji Województwa Śląskiego. Formalnie formacja ta nie została rozwiązana, tak jak Policja Państwowa. Rozwiązanie jej jednak nastąpiło z mocy prawa – dekretem Krajowej Rady Narodowej z dnia 6 maja 1945 r. o zniesieniu Statutu Organicznego Województwa Śląskiego.²

¹ Informacja ta została sprostowana również przez profesora Zbigniewa Nowaka. Wskazana informacja była już przedmiotem śledztwa, które wykazało, że źródłem tej pogłoski była egzekucja kilku sowieckich dezertersów, wykonana na terenie szkoły policyjnej w pobliżu wieży ciśnień, za: Z. Nowak, już cyt., ss. 57-59. Pomimo sprostowania tej informacji, ponownie pojawiła się w ubiegłym roku w czasopiśmie policyjnym: A. Sprycha, *Granatowi żołnierze września*, „Policja 997”, 2006, Nr 10, s. 28, bardzo szybko sprostowana w kolejnym już numerze: P. Majer, *Białe historyczne plamy*, „Policja 997”, 2006, Nr 11, s. 43.

² Ustawa Konstytucyjna z dnia 6 maja 1945 r. o zniesieniu statutu organicznego województwa śląskiego (Dz.U. z 1945 r., Nr 17, poz. 92).

Rozdział II

Szkolnictwo policyjne w strukturach organizacyjnych Policji Śląskiej

2.1. Geneza szkolnictwa policyjnego na Śląsku

Szkolnictwo policyjne na Śląsku zapoczątkowane zostało już w październiku 1920 r., praktycznie dwa lata wcześniej zanim na odzyskanych przez Polskę terenach powstała pierwsza Szkoła Policji Województwa Śląskiego.

Przed powstaniem Policji Województwa Śląskiego w czerwcu 1922 r., poprzedzające ją dwie główne formacje, czyli Policja Górnego Śląska i Żandarmeria Krajowa Śląska Cieszyńskiego, prowadziły odpowiednie dla swych możliwości szkolenia podległych sobie funkcjonariuszy.¹ Szkolenia te dały pewne podstawy do pełnienia późniejszej służby w PWŚl. przez wielu jej funkcjonariuszy.

2.1.1. Szkolenie Policji Górnego Śląska

Po zakończeniu II Powstania Śląskiego, w miejsce niemieckiej Policji Bezpieczeństwa („Sipo”), co już wcześniej wskazano, powołano na prawach parytetu Policję Górnego Śląska. Ponieważ była to formacja młoda, niedoświadczona, należało przystąpić do szkolenia nowo przyjętych policjantów na kursach policyjnych. Ponieważ Policja Górnego Śląska podzielona była na trzy grupy: opolską, gliwicką i katowicką, to pierwsze trzy szkolenia odbyły się równolegle w miesiącu październiku 1920 r. dla każdej z tych grup.²

¹ Prowadząc kwerendę akt archiwalnych oraz studiując dostępną literaturę stwierdzono brak jakichkolwiek informacji o prowadzeniu szkoleń w pozostałych formacjach policyjnych, funkcjonujących do czasu powołania Policji Województwa Śląskiego. Można wnioskować, iż pozostałe z wymienionych w pierwszym rozdziale formacji policyjnych nie prowadziły szkoleń typowo policyjnych, skupiając się na wewnętrznym szkoleniu o charakterze wojskowym oraz bazowały na doświadczeniu osób, przynależnych do danych formacji.

² APK, PWŚl., sygn. 30, kk. 9, 11 i 13. B. Kayzer, *Geneza Policji Województwa Śląskiego na Śląsku „pruskim”*, „Rodowód”, 2003, Nr 10 (94), s. 18 podaje, że pierwsze dwa kursy dla Policji Górnego Śląska odbyły się w Lublińcu – pierwszy od 28 sierpnia 1920 r., a drugi z kolei od 6 września 1920 r. Przytoczone w artykule kursy, zgodnie z dokumentacją archiwalną (k. 9) były w rzeczywistości tzw. „turnusami” dla kandydatów do Policji Górnego Śląska. Podczas tych „turnusów” przeprowadzono badania lekarskie i wszystkie formalności związane z przyjęciem, ewidencją oraz umundurowaniem kandydatów. W artykule podano też błędnie miesiąc rozpoczęcia pierwszego szkolenia, wskazując na listopad 1920 r.

Kurs ten trwał cztery tygodnie, a program szkolenia – choć szczupły – obejmował najważniejsze zagadnienia z przedmiotów potrzebnych policjantowi, ujętych w czterech blokach tematycznych:

- 1) organizacja Policji Górnego Śląska, zadania ogólne Policji Górnego Śląska w sprawach karnych oraz użycie broni;
- 2) rewizje, zajęcia (konfiskaty) oraz aresztowanie;
- 3) postępowanie policji na miejscu zdarzenia oraz zabezpieczenie śladów w sprawach kryminalnych;
- 4) udzielenie pierwszej pomocy i chwytów policyjne.

Po zakończonym kursie składano egzamin przed komisją złożoną z oficerów Policji (Polaków i Niemców) oraz oficerów koalicyjnych.¹

Jedno z pierwszych tego typu szkoleń przeprowadzono w Bytomiu, z przeznaczeniem dla 32-osobowej katowickiej grupy. Kurs zakończony został w dniu 31 października 1920 r. a jego absolwenci skierowani zostali do sotni stacjonujących w Bogucicach, Bytomiu, Katowicach, Królewskiej Hucie, Lipinach i Mysłowicach.²

Następne szkolenia prowadzono z początkiem 1921 r. w innych już ośrodkach. Policjantów – w zależności od przydziału – szkolono w Wielkich Strzelcach (grupa opolska) oraz w Zabrze i Gliwicach (grupa gliwicka).³

Ukończenie kursu przygotowującego do służby Policji Górnego Śląska było honorowane w PWŚl., dopuszczając poszczególnych funkcjonariuszy do pełnienia służby na określonych stanowiskach. Kursy te jednak miały charakter tymczasowy, co nie zwalniało w przyszłości od kierowania policjantów na odpowiednie szkolenia prowadzone już w PWŚl.⁴

¹ APK, PWŚl., sygn. 30, kk. 9 i 11. Zakres programu wyszkolenia Policji Górnego Śląska przedstawiono w oryginale.

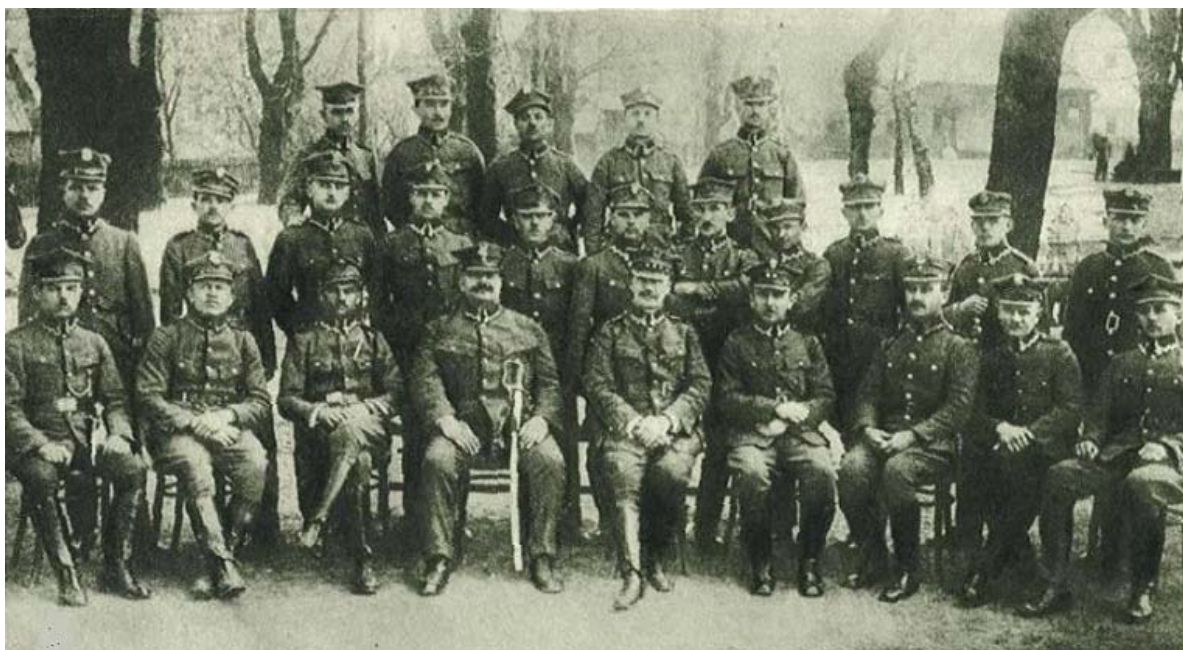
² Powyższe dane opracowano na podstawie dokumentów znajdujących się w APK, PWŚl., sygn. 30, kk. 9, 11 i 13, gdzie zachowany został niemieckojęzyczny rozkaz o zakończeniu szkolenia z dnia 5 listopada 1920 r. (k. 11 i 13). W rozkazie tym poza wymienieniem uczestników kursu, przedstawiono także skierowania jego absolwentów do poszczególnych jednostek. Uczestnikami pierwszego historycznego kursu policyjnego na Górnym Śląsku – co warto jest przytoczenia – byli: K. Balwierz, W. Cichoń, T. Czipionka, F. Gałęcka, I. Jowanek, A. Kabarzyński, J. Kazuch, E. Kołodziej, F. Kozubek, J. Lazar, F. Ledwoń, K. Lehnert, J. Lizurek, F. Majcher, E. Marcol, E. Martinek, J. Michałek, J. Mrozek, S. Niedziela, J. Piątek, J. Podstawa, J. Pogrzeba, J. Rzeźniczek, L. Salomon, J. Skwara, A. Sprus, F. Stachura, W. Szary, J. Szołtysek, M. Szweda, W. Waniek i J. Wąsikowski. Z kolejnych edycji szkoleń nie zachowały się żadne dane jego uczestników.

³ B. Kayzer, *Geneza Policji Województwa Śląskiego...*, s. 18.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 91, k. 284.

2.1.2. Szkolenie Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego

Największe znaczenie dla nowo utworzonej Policji Województwa Śląskiego miało odbycie przez funkcjonariuszy odpowiedniego przeszkolenia w Żandarmerii Krajowej w Cieszynie lub Skoczowie. Szkolenia te swoim charakterem zbliżone były do prowadzonych już później w PWŚl., a ukończenie szkolenia żandarmów próbnych było traktowane na równi z ukończeniem właściwego kursu posterunkowych.¹

Uczestnicy pierwszego kursu Żandarmerii Krajowej w Cieszynie.²

Inaczej – od 1924 roku – traktowano szkolenia oficerskie odbyte w Żandarmerii Krajowej. Po objęciu zwierzchnictwa nad PWŚl. przez podinsp. Leona Wróblewskiego, szkolenia te uznano jako kursy przygotowawcze do odpowiednich szkoleń prowadzonych przez Główną Szkołę Policji Państwowej w Warszawie.³

¹ Rozkaz Nr 149 GK PWŚl. z dnia 10.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 23. Według wskazanego rozkazu, absolwenci kursu żandarmów próbnych mogli bezpośrednio przystąpić do szkolenia przodowników (komendantów posterunków).

² *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa*, ilustracja nr 47.

³ APK, PWŚl., sygn. 107, k. 22.

Podobnie też zaczęto traktować kursy komendantów posterunków, gdyż ich absolwenci z biegiem czasu kierowani byli na odpowiednie szkolenia, prowadzone już przez PWŚl.¹

Początkowo kursy żandarmerii skierowane były na przeszkolenie własnych funkcjonariuszy, a w późniejszym okresie szkolenia prowadzono już z myślą stworzenia odpowiednich kadr dla przyszłej śląskiej formacji policyjnej.

Z zachowanych – niestety skąpych – informacji, dotyczących szkoleń przeprowadzonych przez Żandarmerię Krajową można wywnioskować, że ich intensywność była znaczna. Szkolenia prowadzono już od 1919 r.,² a od 4 lutego do 11 kwietnia 1922 r. w Cieszynie przeprowadzono czwarty i zarazem ostatni – specjalny kurs dla Górnślązaków, którego uczestnikami było 105 próbnych żandarmów.³

Czas trwania kursu żandarmów próbnych jak i przeszkolenia oficerskiego, wynosił dwa miesiące.⁴ Jakie były programy wyszkolenia, trudno jest to aktualnie określić, gdyż takie nie zachowały się. Można jedynie wzorować się na analogicznych szkoleniach prowadzonych przez żandarmerię jeszcze przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Szkolenia prowadzone przez

¹ APK, PWŚl., sygn. 76, k. 87. Rozkazy Głównej Komendy PWŚl. nie wskazywały wprost o ukończeniu podobnego kursu w PWŚl. Warunek taki zapewne powstał – co można wywnioskować na podstawie akt osobowych. W powołanym w przypisie dokumencie, przod. Józef Chrobok odbył w 1921 r. kurs dowódców (komendantów) posterunków w Żandarmerii Krajowej, a stosowny już w PWŚl. kurs przodowników (odpowiednik kursu komendantów posterunków) w 1927 r.

² APK, PWŚl., sygn. 95, k. 254.. Z zachowanego dokumentu wynika, że w dniu 6 maja 1919 r. ukończony został kurs żandarmów próbnych. Kolejne dokumenty zachowane w APK, PWŚl., sygn. 72-106 (akta osobowe) wskazują tylko rok ukończenia kursu żandarmów próbnych, dowódców (komendantów) posterunków, czy też szkolenia oficerskiego. Podczas kwerendy tych akt odnotowano tylko dwa pełne terminy szkoleń, które zacytowano w dalszej części podrozdziału.

³ APK, UWŚl., sygn. 462, k. 381. Kursy prowadzone dla Górnślązaków rozpoczęły się w sierpniu 1921 r. z myślą już o utworzeniu Policji Śląskiej, a co z tym się wiąże, formacja ta – zgodnie z założeniami NRL – miała posiadać na wstępie wyszkolone kadry, które szkolono w Żandarmerii Krajowej w Cieszynie. Instrukctorem, który prowadził zajęcia we wszystkich czterech edycjach kursów był przod. J. Czyłok. Nazwiska pozostałych instruktorów nie ustalono, ponieważ nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące kadry dydaktycznej. Dane dotyczące ostatniego szkolenia ustalono na podstawie zachowanego świadectwa ukończenia kursu przez F. Klona. Świadectwo zamieszczono w aneksie, zob. Aneks III, s. 388 [w:] Zbiory Izby Pamięci Stowarzyszenia Rodziny Policyjnej w Katowicach.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 103, k. 353. W dokumencie wskazano na przeprowadzenie kursu żandarmów próbnych w Cieszynie w okresie od 3 sierpnia do 3 października 1921 r. Kolejny dokument znajdujący się w: APK, PWŚl., sygn. 83, k. 108, wskazuje na podobny dwumiesięczny okres trwania kursu, ale dotyczy już przeszkolenia oficerskiego przeprowadzonego w Cieszynie w okresie od 9 lutego do 10 kwietnia 1922 r. Absolwentem tego kursu, co należy w tym miejscu podkreślić, był m.in. nadkom. L. Kloske – przyszły komendant Szkoły Policji w Katowicach w latach 1927-1932. Okresu, w jakim prowadzono szkolenie dowódców lub komendantów posterunków (nazwę stosowano przemienne), nie zdołano ustalić, prawdopodobnie trwał on również dwa miesiące.

Żandarmerię Krajową Śląska Cieszyńskiego, choć krótsze, zapewne miały taką samą oprawę jak u swej austriackiej poprzedniczki.

Przed upadkiem monarchii austro-węgierskiej, w pierwszej kolejności żandarmem mógł zostać wysłużony żołnierz cesarsko-królewskiej armii. Przyszły żandarm, przed zgodą nad wstąpieniem do służby, poddawany był egzaminowi wstępnemu w formie pisemnej z ortografii (dyktando) i matematyki. Po pozytywnym złożeniu egzaminu wcielany był do specjalnych oddziałów „próbnej żandarmerii”. Próbnego żandarma kierowano na trwające od trzech do pięciu miesięcy szkolenie. Szkolenie obejmowało instrukcję służbową, prawo karne materialne i procesowe, prawo administracyjne, kartografię, matematykę oraz zasady poprawnej pisowni. Po złożeniu egzaminu końcowego, adepta kierowano na odpowiednią praktykę terenową, gdzie poznawał tajniki służby prewencyjnej oraz dochodzeniowej. W zależności od potrzeb, podana praktyka trwała od sześciu do dwunastu miesięcy. Po jej ukończeniu próbnego żandarma mianowano na żandarma samodzielnego. Najzdolniejszych żandarmów kierowano do specjalnej „szkoły szarż”, po której ukończeniu obejmowali kierownicze stanowiska w tej formacji.

W „szkole szarż”, szkolenie od 1914r. trwało dziesięć miesięcy. Uczestników podanego kursu szkolono z prawa karnego i administracyjnego, matematyki, języka niemieckiego, historii powszechnej i społecznej.¹

2.1.3. Tworzenie struktur przyszłego szkolnictwa na Śląsku

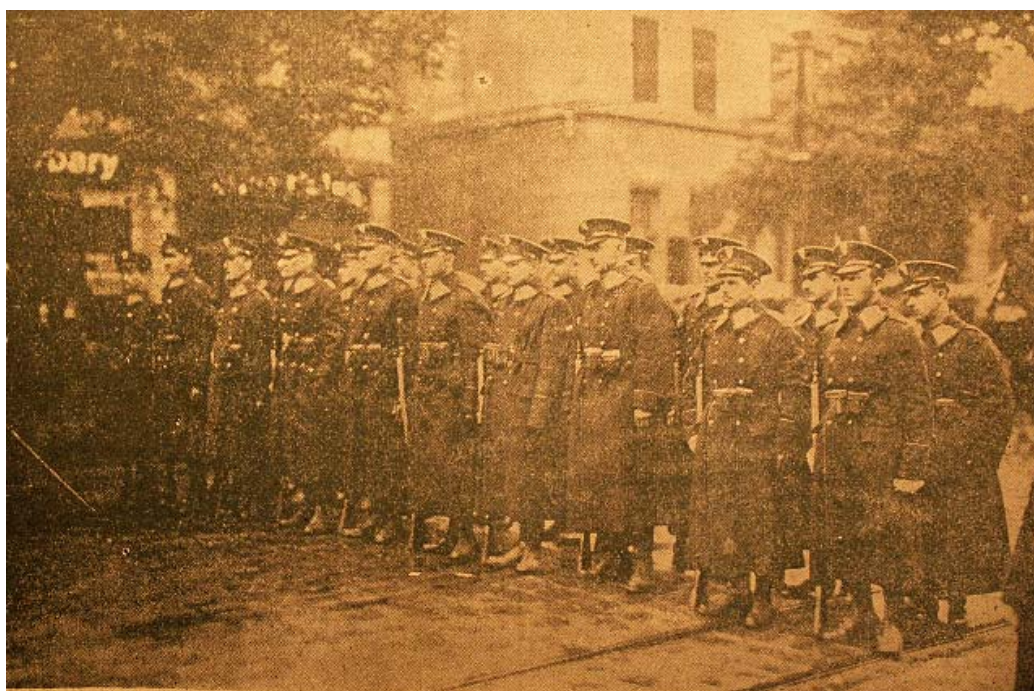
Po zakończeniu III Powstania Śląskiego, w kręgach Naczelnej Rady Ludowej rozważano na różne sposoby, jaka policja miała funkcjonować z chwilą objęcia Górnego Śląska. Wychodząc naprzeciw tym rozważaniom, już w 1921 r. wytypowanych funkcjonariuszy kierowano na odpowiednie kursy prowadzone przez Policję Państwową. W ten też sposób zapewniono, choć jeszcze w ograniczonym zakresie, by odpowiednie kadry zasiły nowopowstające zastępy przyszłej Policji.²

¹ W. Strzelecki, *Bezpieczeństwo na ziemiach Polski. Od kmiecia grodowego do granatowej armii*, Warszawa 1934, ss. 120-126; M. Skrzypek, już cyt., s. 89; B. Kayzer, *Instytucje policyjne...*, s. 42.

² APK, PWŚl., sygn. 599, k. 9. Funkcjonariuszy Policji Górnego Śląska w dniu 10 września 1921 r. kierowano na odpowiednie przeszkolenie do Torunia, gdzie byli uczestnikami I kursu posterunkowych Policji Państwowej. Brak danych o liczbie skierowań.

Sprawy bezpieczeństwa w przyszłym województwie nabrały większego rozruchu z chwilą skierowania - co już wcześniej wspomniano - odpowiedniej liczby funkcjonariuszy na szkolenie prowadzone przez Żandarmerię Krajową Śląska Cieszyńskiego. Po ukończonym szkoleniu, kandydatów do służby w górnośląskiej policji skierowano na odpowiednie praktyki. Kandydaci praktyczną służbę odbywali w Komendzie Powiatowej Policji Państwowej oraz w jednostkach terenowych Żandarmerii Krajowej na Śląsku Cieszyńskim.¹

Kontynuując pracę nad organizacją szkolnictwa policyjnego na Śląsku, Naczelna Rada Ludowa utworzyła z dniem 1 czerwca 1922 r. Szkołę Policyjną w Skoczowie, z przeznaczeniem dla formułującej się Policji Województwa Śląskiego. Placówka ta funkcjonowała zaledwie dwa tygodnie, gdyż zgromadzone tam pododdziały szkolne przerwały naukę wobec koncentracji oddziałów policyjnych, mających związek z przejęciem Górnego Śląska.²

Pododdział szkolny podczas przejmowania Górnego Śląska w Katowicach, na ul. Warszawskiej.³

¹ APK, NRL, sygn. 82, k. 23; APK, NRL, sygn. 86, k. 3 i APK, PWŚl., sygn. 1, k. 27; J. Jeziorski, *Policja województwa...*, s. 423; J. Jeziorski, *10 lat Policji...*, s. 169.

² APK, NRL, sygn. 82, k. 23 i APK, PWŚl., sygn. 316, k. 27. W dokumentach archiwalnych nie przedstawiono liczby uczestników kursu oraz faktycznej daty przerwania kursu. W dniu 17 czerwca 1922 r. do Katowic wraz z oddziałami wojska polskiego wkroczył siedmiuset osobowy oddział policji, złożony z funkcjonariuszy przeszkolonych w cieszyńskiej szkole żandarmerii oraz z rozwiązanej szkoły policyjnej w Skoczowie, za: J. Jeziorski, *Policja województwa...*, s. 424; J. Jeziorski, *10 lat Policji...*, ss. 172-173; J. Konieczny, *Z historii policji województwa śląskiego*, „Problemy Kryminalistyki”, 1984, Nr 164, s. 340.

³ „Polonia”, 1932, Nr 2764, s. 12.

2.2. Nadzór nad wyszkoleniem śląskiej policji

2.2.1. Oddział III Szkolny Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego

W dniu 24 czerwca 1922 r. w ramach struktur organizacyjnych Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego, na zasadach obecnych wydziałów utworzono Oddziały: I Administracyjny i Adiutantury, II Gospodarczy, III Szkolny, IV D oraz Inwigilacyjny. Obok nich utworzono zwarty batalion policyjny, zwany Oddziałem Konnym Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego oraz Oddział Kontroli Granicznej.¹

Pod względem personalnym oraz podziałem na referaty, najbardziej rozbudowany był Oddział I Administracyjny i Adiutantury, który obejmował całokształt działalności administracyjnej. Oddział II Gospodarczy zajmował się sprawami zaopatrzenia i inwestycji technicznych. Oddział IV D (Policji Politycznej) zajmował się walką z przestępczością polityczną, zwalczaniem działalności szpiegowskiej i posiadał odpowiednie – swoje komórki w powiatowych komendach. Natomiast do zadań Oddziału Inwigilacyjnego należało gromadzenie danych o przejawach życia politycznego i społecznego.²

Szczególne role zostały nakreślone Oddziałowi III Szkolnemu, kierującemu całokształtem szkół policyjnych, powstających na terenie Śląska, jak i sprawowaniem nadzoru nad prowadzeniem doskonalenia zawodowego w komendach i komisariatach podległych Głównej Komendzie PWŚl.

We wszystkich jednostkach PWŚl. duży nacisk kładziono na szkolenie funkcjonariuszy, aby kompetentnie i fachowo załatwiali wszelkie interwencje i zdarzenia wynikłe w trakcie ich służby. Tak więc, wszyscy funkcjonariusze zobowiązani byli do ukończenia odpowiednich kursów policyjnych.³ Przeszkolenia te odbywały się w specjalnych szkołach mieszczących się w Bielsku, Katowicach, Królewskiej Hucie (Chorzowie) i Świętochłowicach. Zakres szkolenia obejmował „prawo karne, procedurę karną, instrukcję służbową, służbę śledczą, prawo

¹ Rozkaz Nr 1 Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego (dalej: GK PWŚl.) z dnia 24.06.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1-4.

² APK, PWŚl., sygn. 23, k. 138; J. Szermański, już cyt., ss. 22-23. Podział Głównej Komendy PWŚl. na oddziały i referaty, zgodnie z sygn. 23, k. 138 przedstawiono w aneksie, zob. Aneks IV, s. 389.

³ Art. 24 Rozporządzenia z dnia 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Wojewódzkiej (Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4).

państwowe i administracyjne, biurowość, wyszkolenie strzeleckie i fizyczne, naukę zdrowia i ratownictwo oraz przedmioty ogólnokształcące, takie jak historia i geografia Polski oraz arytmetyka z geometrią.¹

Niezależnie od obowiązku ukończenia kursu policyjnego, funkcjonariusz był szkolony przez swych przełożonych według rocznego planu szkolenia. Miało to na celu „przypominanie i zapamiętywanie nabytej w szkole wiedzy”. Nad całością takiego szkolenia sprawował nadzór właśnie Oddział III Szkolny, a od 1924 r. przełożony lub wyznaczona przez niego osoba, posiadająca odpowiednie kwalifikacje. Komórka szkolna miała już tylko głos doradczy, by od roku 1926 skupić się tylko i wyłącznie na fachowym szkoleniu. Funkcje nadzorcze nad doskonaleniem zawodowym powróciły pośrednio pod zarząd szkolny w roku 1929. Kierujący działem szkolenia od tego też roku – poza nadzorem nad szkoleniem zawodowym prowadzonym w szkołach – sprawował także z urzędu funkcję przewodniczącego Komisji Wyszkożenia przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego.

Zlokalizowanie w odpowiednim miejscu siedziby Oddziału III Szkolnego w początkowym okresie funkcjonowania PWŚl., sprawiało wiele kłopotów. Siedzibę placówki nie planowano – tak jak pozostałe oddziały – usytuować w Katowicach, ale w Królewskiej Hucie.² Być może, podczas planowania lokalizacji ośrodków szkolenia, taka decyzja wydawała się słuszna, aby połączyć jednocześnie szkołę z siedzibą placówki odpowiedzialnej za ogólne wyszkolenie.³ Niestety, nie znaleziono odpowiedniego lokum w Królewskiej Hucie, co skutkowało tym, iż na główną siedzibę obrano Świętochłowice.⁴ Posunięcie to i tak było krótkotrwałe, gdyż z biegiem czasu – bo już w 1926 r. – siedzibę tej placówki przeniesiono do Katowic.

¹ Z. Grabiński, *Z dziejów Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1939. Monografia Komisariatu Policji Województwa Śląskiego w Hajdukach Wielkich*, Chorzów 2002, s. 33.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 40.

³ W dokumentach archiwalnych brak jest jakiegokolwiek wzmianki, dlaczego siedzibę Oddziału III Szkolnego pozostającego w strukturach Głównej Komendy PWŚl. połączono bezpośrednio ze Szkołą Policji. Taka specyficzna sytuacja była jedyną w całej Rzeczypospolitej, żeby równorzędną komórką odpowiedzialną za szkolenie, została Szkoła Policji, co na Śląsku miało miejsce do 1939 r. W Policji Państwowej taka sytuacja nie miała miejsca, gdyż szkoły podlegały bezpośrednio Wydziałowi Wyszkożenia, mającego swą siedzibę w Warszawie. Kolejnym elementem, choć już o mniejszym znaczeniu, było usytuowanie Oddziału (Wydziału) III Szkolnego poza Katowicami, co wiązało się bezpośrednio z siedzibą szkoły. Pozostałe komórki Głównej Komendy PWŚl. miały swą siedzibę w Katowicach, a komórka szkolna dopiero od 1926 r.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 24 i 46.

2.2.2. Zmiany na stanowiskach kierowniczych oraz w nazewnictwie komórki nadzorczej Głównej Komendy PWŚl.

Jednostki organizacyjne Policji Województwa Śląskiego, po kwietniowej reorganizacji Głównej Komendy, już z dniem 1 maja 1924 r. zmieniły nazwę z oddziałów na wydziały.¹ Zmieniono też nazewnictwo osób funkcyjnych odpowiedzialnych za dany wydział. Kierownicy poszczególnych oddziałów nosili odtąd nazwę naczelników.²

Kolejna reorganizacja w 1926 r. dotycząca głównie nadzoru nad szkoleniem spowodowała, że Wydział III Szkolny stanowił już samodzielną komórkę pod nazwą Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach, która połączyła w jeden organizm wszystkie ośrodki szkolące policjantów na terenie Śląska.³ Od tej też chwili szkoła zajmowała się wyłącznie dydaktyką, a nadzór nad doskonaleniem zawodowym pozostawał już całkowicie w gestii komendantów jednostek terenowych oraz inspektorów inspekcyjnych z ramienia Głównej Komendy PWŚl.

Po likwidacji katowickiej szkoły w dniu 30 listopada 1931 r. Komendę Szkoły z urzędu przekształcono w Komendę Rezerwy Policji Województwa Śląskiego.⁴ Ostatnia z przytoczonych nazw przetrwała do zakończenia funkcjonowania tej jednostki, z chwilą wybuchu II wojny światowej.

Komórką szkolną, która w latach 1922-1939 przybierała różne nazwy, kierowali komendanci wiodących szkół, którzy jednocześnie piastowali funkcję kierownika bądź naczelnika tej placówki. Ich kadencja była związana ściśle z pełnieniem funkcji komendanta szkoły, co przedstawia poniższa tabela:

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 855.

² „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1926”, s. 124. Po zmianach, pierwszym naczelnikiem Wydziału III Szkolnego został podkom. G. Krzystek – komendant świętochłowickiej szkoły.

³ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”, ss.44 i 96. Nadzór nad tą placówką sprawował wówczas nadkom. L. Kloske – komendant katowickiej szkoły. W ramach struktur Głównej Komendy PWŚl. funkcjonowały dwa Wydziały: Administracyjny i Gospodarczy, Komenda Szkoły i Urząd Śledczy. Nazwa Wydział III Szkolny, funkcjonowała jeszcze przemiennie obok Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach w 1930 r. Podawano ją w lustracji Głównej Komendy PWŚl. na polecenie wojewody z dnia 13 lutego 1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 25, k. 131.

⁴ Rozkaz Nr 1256 GK PWŚl. z dnia 10.10.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 169.

Tabela nr 3
Kierownicy (naczelnicy, komendanci) jednostki szkolnej PWŚl.
w latach 1922-1939

Nazwa komórki Głównej Komendy	Stanowisko	Komenda Szkoły/Rezerwy PWŚl.	Osoba kierująca jednostką	Okres pełnienia funkcji	Zastępca kierownika (naczelnika, komendanta)	Okres pełnienia funkcji
Oddział III Szkolny	Kierownik	Świętochłowice	Nadkom. Antoni Popiołek	02.08.1922 –31.05.1924	Podkom. Gustaw Krzystek	02.08.1922 –30.10.1924
Wydział III Szkolny	Naczelnik	Świętochłowice	Podkom. Gustaw Krzystek	Pełniący obowiązki: 27.03.1924 –31.10.1924	Podkom. Stefan Nowosad	01.11.1924 –31.07.1925
				Mianowany: 01.11.1924 –16.11.1926		
Komenda Szkoły	Komendant	Katowice	Podkom. Gustaw Krzystek	16.11.1926 –31.03.1927	–	–
Komenda Szkoły	Komendant	Katowice	Nadkom. Ludwik Kloske	16.04.1927 –30.11.1931	Podkom. Franciszek Szewieczek (nieetatowy)	01.05.1927 –30.11.1930
Komenda Szkoły	Pełniący obowiązki komendanta	Katowice	Podkom. Rudolf Szturc	19.04.1927 –31.03.1928	–	–
Komenda Rezerwy PWŚl.	Komendant	Katowice	Nadkom. Ludwik Kloske	01.12.1931 –03.04.1932	–	–
Komenda Rezerwy PWŚl.	Komendant	Katowice	Nadkom. Ignacy Piechaczek	30.03.1932 –05.09.1939	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

Funkcje kierownicze, jak wskazano w tabeli, pełniło siedmiu oficerów powołanych na to stanowisko rozkazami Komendanta Głównego PWŚl. Dwukrotnie powierzano obowiązki komendanta Oddziału/Szkoły wobec okoliczności uniemożliwiających w nadzorowaniu jednostki. Pierwsza sytuacja miała miejsce w dniu 27 marca 1924 r. – podkom. Gustawowi Krzystkowi – z uwagi na postępowanie dyscyplinarne toczone przeciwko nadkom. Antoniemu Popiołkowi, a kolejne powierzenie związane było z uczestnictwem nadkom. Ludwika Kloskego, w szkoleniu prowadzonym przez Główną Szkołę P.P. w Warszawie (20.04.1927-31.03.1928) oraz udaniem się na urlop w terminie 14-19.04.1927 r. Stanowisko to powierzono podkom. Rudolfowi Szturcowi.¹

¹ Opis zmian na stanowiskach oraz materiały źródłowe przedstawiono w dalszej części pracy.

Przedstawiając wykaz osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie nadzorczej komórki szkolnej, dla pełnego zobrazowania wszystkich osób kierujących szkolnictwem w PWŚl., należy również wskazać kadre odpowiedzialną za nadzór nad szkołami podległymi bezpośrednio Oddziałowi (Wydziałowi) III Głównej Komendy PWŚl. w latach 1923-1926:

Tabela nr 4
Komendanci szkół policyjnych podległych Oddziałowi (Wydziałowi) III Szkolnemu
Głównej Komendy PWŚl. w latach 1923-1926

Nazwa Szkoły Policji	Miejscowość	Stanowisko	Komendant kierujący jednostką	Okres pełnienia funkcji	Zastępca Komendanta	Okres pełnienia funkcji
Komenda Szkoły przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl.	Katowice	Komendant (nadzór logistyczny)	Podinsp. Karol Niewiadomski	luty – lipiec 1923	–	–
Komenda Szkoły przy Komendzie Rezerwy PWŚl.	Katowice	Komendant	Podkom. Józef Maślanka	07.01.1924 – 01.09.1926	St. przod. Józef Bombas	25.04.1925 – 16.11.1926
Komenda Szkoły przy Komendzie Rezerwy PWŚl.	Katowice	Pełniący obowiązki komendanta	Podkom. Mikołaj Dobosz	15.02.1926 – 06.04.1926	j.w.	–
Komenda Szkoły przy Komendzie Rezerwy PWŚl.	Katowice	Komendant	Asp. Jan Wójcik	Pełniący obowiązki: 07.04.1926 – 01.09.1926	j.w.	–
				Mianowany: 02.09.1926 – 16.11.1926		
Komenda Szkoły przy Powiatowej Komendzie PWŚl.	Bielsko	Komendant (nadzór logistyczny)	Nadkom. Kazimierz Łukaszewicz	01.03.1924 – 12.11.1925	–	–
Komenda Szkoły przy Miejskiej Komendzie PWŚl.	Królewska Huta	Komendant (nadzór logistyczny)	Nadkom. Józef Jeziorski	12.11.1925 – 13.09.1926	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

Podsumowując kadre nadzorczą szkół policyjnych podległych instancyjnie Oddziałowi (Wydziałowi) III Szkolnemu, na wstępie należy wyjaśnić, że nadzór szkół podległych określonym komendom (poza Komendą Rezerwy PWŚl.) sprawowany był z urzędu. Komendanci wskazanych jednostek faktyczny nadzór sprawowali jedynie logistyką: nad ruchami kadrowymi, wpisaniem na ewidencję słuchaczy szkół oraz gospodarką powierzonym mieniem. Szkolenia prowadzone

w tych jednostkach miały na celu odciążenie szkół w Świętochłowicach i Katowicach (Komendzie Rezerwy), a ich zakres ograniczał się w sumie do kilku szkoleń przeznaczonych dla służby mundurowej. Natomiast nadzór faktyczny nad metodyką szkolenia sprawował Oddział (Wydział) III Szkolny. Okres tzw. dwuwładzy trwał krótko – tylko do roku 1926.

Inaczej przedstawiała się sytuacja w Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach, gdzie komendant miał bezpośredni nadzór nad szkoleniem. W rozkazach personalnych określany był jako „komendant kursu” (danego szkolenia) i jego rola była o wiele większa aniżeli pozostałych komendantów wymienionych w tabeli nr 4. Funkcjonująca szkoła policyjna pod nadzorem Komendy Rezerwy miała swój specyficzny charakter. Nosila przede wszystkim określenie jako „karna jednostka”. Określenie to było rzeczywiste, gdyż do tej jednostki zsyłano karnie wielu funkcjonariuszy nie wywiązujących się należycie z nałożonych im zadań, nie tylko związanych z uczestnictwem w szkoleniu. Poza jej „karnym charakterem”, jednostka w latach 1924-1926 przeprowadziła wiele specjalistycznych szkoleń, podnosząc tym samym profesjonalną wartość całej Policji Województwa Śląskiego.

Odpowiednie przeszkolenia prowadzone były również pod bezpośrednim nadzorem Głównej Komendy PWŚl., ograniczały się jednak do powstałych potrzeb, a właściwy nadzór nad samym szkoleniem, tak jak w przypadku szkół policyjnych przy jednostkach terenowych, sprawował tu także Oddział (Wydział) III Szkolny.¹

2.2.3. Komisja Wyszkożenia przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego

Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach – niezależnie od prowadzonej działalności dydaktycznej – sprawowała z urzędu nadzór nad fachowym wyszkoleniem w szkołach. Ponieważ szkolenie funkcjonariuszy PWŚl. nie kończyło się z momentem ukończenia jakiegokolwiek kursu policjantów, zobowiązywano ich do dalszego kształcenia się w ramach doskonalenia zawodowego. Aby usprawnić jakość wyszkolenia w śląskiej policji, zachodziła

¹ Charakterystykę przeprowadzonych szkoleń, opis stanowisk kierowniczych oraz materiał źródłowy, przedstawiono w dalszej części pracy.

konieczność powołania niezależnej komórki nadzoru, odpowiedzialnej za doskonalenie zawodowe prowadzone w jednostkach terenowych. Dotychczas takie funkcje nadzorcze od 1924 r. sprawowali komendanci jednostek podległych Głównej Komendzie PWŚl., a zajęcia prowadzone w ramach doskonalenia podlegały szczegółowej kontroli realizowanej przez Oficerów Inspekcyjnych Głównej Komendy PWŚl. (komórkę usytuowaną w Oddziale I Administracyjnym).¹ Podczas inspekcji jednostek, dany oficer miał prawo wdrożyć postępowanie dyscyplinarne, wymierzyć karę nagany formalnej lub aresztu wobec osób nie należycie prowadzących szkolenie, czy też przeznaczyć do specjalnego egzaminu (tzw. „dawki”) poszczególnych funkcjonariuszy, u których stwierdzono braki w podstawowym wykszoleniu.²

W dniu 10 grudnia 1929 r. z inicjatywy głównego komendanta – insp. J. Żółtaszka – scentralizowano nadzór nad doskonaleniem zawodowym i powołano specjalną komórkę przeznaczoną do tych zadań o nazwie: „Komisja Wyszkożenia przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego”.

Głównym argumentem powołania Komisji Wyszkożenia było stwierdzenie przez głównego komendanta, iż *„Funkcjonariusze policji, po ukończeniu szkoły policyjnej, skłonni są do zaniedbania kontynuowania dalszego kształcenia się, uważając bardzo często, że szkoła dała im wszystką wiedzę, lub też z niechęci do nauki, wreszcie z powodu braku warunków i zachęty do kształcenia się”*.³

Poza stwierdzeniem komendanta, powołanie Komisji Wyszkożenia miało na celu:

1. pogłębić wiedzę policjanta i rozszerzyć ją nowymi zdobyczami z dziedziny służby policyjnej;
2. podnieść ogólny poziom wykształcenia funkcjonariusza policji;
3. zachęcić go do pracy nad sobą i wciągnąć aktywnie do pracy nad wykszoleniem;

¹ Rozkaz Nr 19 GK PWŚl. z dnia 03.02.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, kk. 735-736. Komórka zajmowała się ogólną kontrolą jednostek, a nadzór nad wykszoleniem wchodził także w zakres tej kontroli.

² Rozkaz Nr 77 GK PWŚl. z dnia 21.05.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 914. Przykładowe wyniki kontroli oficerów inspekcyjnych w powiecie świętochłowickim: Rozkaz Dzienny Nr 10 Powiatowej Komendy Policji Województwa Śląskiego (dalej: PK PWŚl.) w Świętochłowicach z dnia 17.02.1925 r. (przeznaczono do tzw. „dawki”) [w:] APK, PWŚl., sygn. 594, k. 117 oraz Rozkaz Dzienny Nr 26 PK PWŚl. w Świętochłowicach z dnia 07.12.1925 r. (ukaranie karą nagany prowadzącego szkolenie w miesiącu wrześniu 1925 r.) [w:] APK, PWŚl., sygn. 594, kk. 162-165.

³ Rozkaz Nr 1102 GK PWŚl. z dnia 10.12.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1001 i 1002 oraz APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 186-187 (Sprawozdanie z lustracji Głównej Komendy PWŚl. za rok 1930).

Do zadań Komisji Wyszkożenia należało:

1. badanie stanu wyszkolenia i ocena jego potrzeb;
2. zbieranie materiałów naukowych z zakresu służby policji i przysposabianie ich do celów szkolenia;
3. redagowanie tematów i wydawanie ich w postaci załączników do rozkazów;
4. czuwanie nad wyszkoleniem ogólnym przez dobieranie odpowiednich książek i czasopism do bibliotek powiatowych oraz wskazywanie literatury, z którą ogół policjantów powinien się zaznajamiać;
5. opracowywanie przepisów i regulaminów, umożliwiających uskutecznienie powyższych zadań.

Zakres kontroli i skład Komisji Wyszkożenia przedstawiał się następująco:

1. nadkom. Ludwik Kloske – przewodniczący – ogół spraw;
2. nadkom. Jakub Hostyński – wyszkolenie przepisów wojskowych;
3. kom. Franciszek Duda – przepisy służbowe;
4. kom. Wiktor Buliński – służba śledcza.¹

Komisja zbierała się przynajmniej raz na tydzień i z każdego jej posiedzenia sporządzany był protokół. W stosunku do Głównego Komendanta Komisja Wyszkożenia była organem opiniodawczym.

Pierwsze posiedzenie Komisji wyszkolenia odbyło się w dniu 10 grudnia 1929 r. i dzień ten oznaczono jako termin rozpoczęcia jej działalności.

Ponadto dla pogłębienia stanu wyszkolenia funkcjonariuszy PWŚl. zarządzono obowiązkowe szkolenia doskonalące w jednostkach terenowych, według 12-miesięcznego rozkładu. Centralnie podawano dla wszystkich jednostek tematy, zadania i pytania do opracowania. W ramach programu wyszkolenia wprowadzony został dziennik szkolny, gdzie należało dokonać odpowiedniej adnotacji, odnośnie przeprowadzonych szkoleń w poszczególnych jednostkach. Szkolenia i jakość ich prowadzenia podlegały kontroli. Zachęcano również funkcjonariuszy, aby opisywali przeprowadzone interwencje, które ze względu na swój charakter mogłyby posłużyć pozostałym policjantom, jako materiał

¹ Tamże. Cele, zadania, zakres i skład Komisji Wyszkożenia podano zgodnie z Rozkazem.

instruktażowy. Materiały z tych zdarzeń miały posłużyć też Komisji dla opracowywania stosownych zagadnień dla osób biorących udział w doskonaleniu.¹

Opinię na temat wyszkolenia Policji Województwa Śląskiego określił w swym referacie komendant Szkoły PWŚl. nadkomisarz Kloske, podczas odprawy komendantów powiatowych PWŚl. w dniu 18 października 1929 r.:

„Z doświadczeń poczynionych w Szkole Policji wynika, że szczególnie nowi kandydaci przyjmowani do Policji stoją pod względem intelektualnym nisko. Nic też dziwnego, że nie mogą oni pojąć i przyswoić sobie materiału zakreślonego obecnym rozszerzonym programem szkolenia dla szkół Policji.

Każdy kandydat przyjmowany do Policji musi w zupełności opanowywać z zakresu rachunków cztery działania oraz opanowywać do tego stopnia pisownię polską, by mógł biegle napisać dyktat.

Dotychczas powierzono badanie kandydata w tym kierunku komendantom posterunków, którzy – jak doświadczenie wykazuje – nie wywiązali się z tego zadania najlepiej. Wskazaniem jest, by badaniem kandydatów zajęli się komendanci powiatowi osobiście, a wtedy osiągnie się znacznie lepsze rezultaty.

Wykluczonym bowiem jest, by Szkoła Policji mogła słabo rozwiniętych kandydatów wyrobić na dobrych policjantów, jak to sobie życzą powiatowi komendanci.

Z uwagi na ciągle zapytywania, z jakich podręczników należy szkolić na jednostkach Policji z zakresu stowarzyszeń politycznych, wskazał nadk. Kloske na podręcznik Alicji Belcikowskiej i Biuletyn Polityczny, jako też zapewnił, iż krótki rzut na tę sprawę ukarze się w kalendarzyku policyjnym na rok 1930, który wyjdzie nakładem Samopomocy PWŚl.”²

Powołanie Komisji Wyszkolenia, było bardzo dobrym posunięciem władz śląskiej policji. Podczas prac nad programami doskonalenia zawodowego, przystosowano go do aktualnych potrzeb służby policyjnej. Szczególny nacisk kładziono na to, aby program obejmował tylko wiadomości istotne dla policjanta w jego rejonie służbowym i skierowany był zarówno do szeregowych policjantów jak i oficerów. Wykluczano naukę pamięciową oraz powtarzanie tego samego materiału realizowanego przez szkoły policyjne. Program układano tylko na jeden

¹ Tamże.

² APK, PWŚl., sygn. 31, k. 207, 208 i 227. Zapis przemówienia zachowano w oryginale.

lub najwyżej na dwa miesiące, gdyż warunki służby bezpieczeństwa były zmienne (uwzględniano wszystkie detale służby, łącznie z porą roku).¹

Policja Państwowa z dniem 1 lipca 1937 r. wprowadziła podobne zasady również u siebie, wprowadzając w tym celu specjalną instrukcję.²

Komisja Wyszkożenia spełniała w sposób właściwy swe zadania do czasu mobilizacji służb policyjnych na Śląsku. Skład Komisji zapewne się zmieniał, a nadzór nad szkoleniem przyporządkowany katowickiej szkole spowodował, że stanowisko przewodniczącego objął w dniu 30 marca 1932 r. jej kolejny komendant – nadkom. Ignacy Piechaczek. Niestety, nie zachowały się żadne dokumenty związane z tymi zmianami.³

2.2.4. Nazwy szkół policyjnych

Omawiając zmiany zachodzące w komórkach odpowiedzialnych za szkolnictwo, należy również wskazać na zmiany w nazewnictwie poszczególnych szkół policyjnych. Nazwy szkół ulegały ciągłym przeobrażeniom, choć praktycznie najbardziej stosowana była – oraz powinna być – ciągle jedna nazwa: „Komenda Szkoły” lub „Komenda Szkoły przy... (danej jednostce)”.

Początkowo szkoły policyjne określano różnie. Pierwszym takim przykładem jest świętochłowska szkoła, którą nazywano różnie, jak:

- > Szkoła Policyjna dla posterunkowych i przodowników w Świętochłowicach;
- > Dowództwo Szkoły Świętochłowice;

¹ W. Niedziela, *Doszkolenie policji*, Przegląd Policyjny 1937, Nr 1 (7), ss. 20-25. Autor artykułu W. Niedziela, był nadkomisarzem PWŚl. Jego publikacja wskazywała kierunki doskonalenia zawodowego w śląskiej policji i była odpowiedzią na artykuł podinsp. P.P. E. Konopki: *Szkolenie szeregowych policji*, który ukazał się również w tym samym numerze „Przeglądu Policyjnego” (ss. 15-19). W. Niedziela musiał się z artykułem E. Konopki zapoznać wcześniej, gdyż redaktorem naczelnym „Przeglądu Policyjnego” był wówczas insp. J. Żółtaszek – Główny Komendant PWŚl. Publikacja W. Niedzieli wywołała dyskusję na łamach tego periodyku (dwumiesięcznik) i kolejne publikacje wskazujące na celowość skonkretyzowania zasad doskonalenia zawodowego: E. Hass, *Na marginesie artykułu o szkoleniu i doszkalanu policji*, „Przegląd Policyjny”, 1937, Nr 3 (9), ss. 218-219 i J. Hostyński, *Wyszkożenia policji*, „Przegląd Policyjny”, 1937, Nr 4 (10), ss.285-292.

² W. Mazurek, *Policja Państwowa w roku 1937*, „Przegląd Policyjny”, 1938, Nr 2 (14), s. 138 (autor zaznaczył, że wydana instrukcja nie obowiązywała woj. śląskiego); *Służba wewnętrzna. Szkolenie w jednostkach policyjnych*, Warszawa 1937. Instrukcja zawierała również wzory miesięcznych programów szkolenia (Tamże, ss. 28-45).

³ W skład Komisji Wyszkożenia, zgodnie z Rozkazem wprowadzonym w 1931 r., mieli wchodzić wszyscy Oficerowie Inspekcyjni Głównej Komendy i Naczelnicy Wydziałów, za: Rozkaz Nr 1197 GK PWŚl. z dnia 15.04.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1305.

- > Komenda Szkoły Policji (Wojewódzkiej lub Województwa Śląskiego) w Świętochłowicach;
- > Szkoła policyjna w Świętochłowicach;
- > Szkoła Policji w Świętochłowicach;
- > Szkoła Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego.¹

Każda z przytoczonych nazw dotyczyła jednej i tej samej szkoły, a różne jej stosowanie nie rodziło żadnych konsekwencji. Jak wynika z załączonych do pracy aneksów, w postaci świadectw ukończenia szkolenia jak i stosowanych tam pieczęci, powinno zastosować się nazwę „Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach”.² Ta też nazwa najczęściej pojawia się w dokumentach archiwalnych, choć w literaturze tematu pojawia się też inna, a mianowicie: „Główna Szkoła Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach”, dla odróżnienia jej od innych ośrodków szkolących policjantów na terenie Śląska (Bielsko, Katowice, Królewska Huta).³

Aby ujednoczyć nazewnictwo szkół policyjnych, już w roku 1925 próbowano posiłkować się nazwami stosowanymi w Policji Państwowej. Wprowadzono wówczas nazewnictwo wzorowane bezpośrednio na rozporządzeniu MSW z dnia 10 marca 1925 r.,⁴ gdzie szkoły policyjne należało określać w następujący sposób:

1. Szkoła posterunkowych Policji Województwa Śląskiego, w ...,
2. Szkoła przodowników Policji Województwa Śląskiego, w ...⁵

Decyzja ta miała charakter przepisu blankietowego, gdyż jej zastosowanie nie miało miejsca, poza wyszczególnieniem go w rozkazie Głównej Komendy PWŚl.; dalej stosowano różne nazewnictwo.

Kolejne uregulowania dotyczące nazw szkół pojawiły się w grudniu 1929 r., gdzie katowicka szkoła powinna nosić nazwę: „Szkoła szeregowych P.W.Śl.

¹ APK, PWŚl., sygn. 1 i następne (rozkazy i okólniki Głównej Komendy PWŚl.).

² Zob. Aneksy XVI-XIX, ss. 405-408.

³ B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak, już cyt., s. 98; B. Kayzer, *Policja województwa śląskiego...*, s. 446; B. Kayzer, *Kształcenie oficerów Policji Województwa Śląskiego*, s. 30 [w:] *Policyjne szkolnictwo oficerskie w latach 1919-2000. Zarys problematyki*, pod red. P. Majera i Z. Siemaka, Szczepińsko 2000; Z. Grabiński, już cyt., s. 32.

⁴ Rozporządzenie wykonawcze Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 marca 1925 r. do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o reorganizacji okręgowych komend policji państwowej (Dz.U.R.P. z 1925 r., Nr 31, poz. 221).

⁵ Rozkaz Nr 84 GK PWŚl. z dnia 26.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.3, k. 83. Podczas wprowadzenia nowych uregulowań dotyczących obowiązującego nazewnictwa szkół policyjnych posiłkowano się również Rozkazem Nr 31, Pkt VI Komendy Głównej Policji Państwowej (dalej: KG P.P.) z 1925 r.

w Katowicach”¹. Nazwę tę stosowano tylko w urzędowej dokumentacji, gdyż naleciałości z poprzednich lat pozwalały stosować powszechną nazwę: „Komenda Szkoły” lub „Szkoła”,² czy też od roku 1932: „Komenda Rezerwy”.³

2.2.5. Zestawienia statystyczne

Szkolenia nadzorowane przez komórkę szkolną, podległą bezpośrednio Głównej Komendzie PWŚl., od 1926 r. poddane były obliczeniom statystycznym i w tym też celu jednostka zwierzchnia wprowadziła specjalne wykazy statystyczne.⁴ Podane wykazy nie zachowały się, niemniej jednak na podstawie analizy rozkazów i okólników Głównej Komendy PWŚl. dokonano próby obliczenia liczby osób podlegających szkoleniu w poszczególnych szkołach. Uzyskane w ten sposób dane zaprezentowano w poniższym zestawieniu (Tabela nr 5).

Liczba osób uczestniczących w szkoleniach jest szacunkową, opartą na zachowanej dokumentacji. Naukę w śląskich szkołach rozpoczęło nie mniej niż 7.874 funkcjonariuszy, szkoląc się w systemie dziennym i eksternistycznym. Nie wszyscy kończyli szkolenie z pozytywnym skutkiem. Część funkcjonariuszy wydalano za negatywne postępy w nauce, a niektórzy wydalani byli dyscyplinarnie. Można zauważyć, że policjantów szkolono również poza Śląskiem w szkołach Policji Państwowej (161 osób). Szkolono się głównie w Warszawie (110 osób, z czego 59 uczestniczyło w kursach oficerskich), Mostach Wielkich (41 osób), Żyrardowie (9 osób) i Poznaniu (1 osoba). Skromna liczba osób uczestniczyła w szkoleniu organizowanym przez Instytut Kryminologiczny w Wiedniu – tylko 3 osoby (dwóch funkcjonariuszy odbyło tam przeszkolenie oficerskie).⁵

¹ Rozkaz Nr 1103 GK PWŚl. z dnia 12.12.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1004. W rozkazie unormowano wzory pieczęci katowickiej szkoły. Pieczęć do tuszu na otoku nosiła napis: „Główna Komenda Policji Województwa Śląskiego. Szkoła szeregowych P.W.Śl. w Katowicach”, a do laku nosiła napis: „Szkoła dla szeregowych P.W.Śl. Katowice”. Określono też średnicę pieczęci do tuszu – 39 mm i laku – 30 mm.

² APK, PWŚl., sygn. 3 i następne.

³ APK, PWŚl., sygn. 7 i następne.

⁴ Rozkaz Nr 83 GK PWŚl. z dnia 21.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 80-82. Specjalne wzory druków o nr 59a (dot. działalności szkół policyjnych) i o nr 59 (dot. stanu wyszkolenia) zostały zapożyczone z Policji Państwowej. Niestety, w dokumentach archiwalnych nie zachowały się żadne dane statystyczne odbytych szkoleń. Wzory wykazów statystycznych o nr 59a i nr 59 zamieszczono w aneksie, zob. Aneks V, s. 390.

⁵ Szczegółowy opis wszystkich szkoleń przedstawiono w kolejnych rozdziałach. Zastanawiające jest tylko nie kierowanie funkcjonariuszy na szkolenia prowadzone w Okręgowej Szkole Policji Państwowej w Sosnowcu-Piaskach. W dokumentach nie natrafiono na żadną wzmiankę o kierowaniu tam na szkolenie, czy nawet o współpracy z tą jednostką. Placówka ta powstała w 1919 r. na terenie miasta Częstochowy dla okręgu kieleckiego, by pod koniec 1921 r. jej siedzibę przenieść do Sosnowca, dzielnicy Piasek. Szkoła funkcjonowała do m-ca maja 1935 r. Jej zamknięcie spowodowane było oszczędnościami budżetowymi w P.P., za: J. Kozolubski, już cyt., s. 420; M. Kotarski, już cyt., ss. 10-11.

Tabela nr 5
Liczba uczestników szkoleń prowadzonych w Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1939

Okres	Nazwa szkoły (ośrodka)	Liczba kursów	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach
1922-1926	Komenda Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach	20	2359
1922-1926	Główna Komenda PWŚl. w Katowicach	6	154
1923	Komenda Szkoły przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach	3	102
1924-1925	Komenda Szkoły przy Powiatowej Komendzie PWŚl. w Bielsku	5	335
1925-1926	Komenda Szkoły przy Powiatowej Komendzie PWŚl. w Królewskiej Hucie	2	123
1924-1926	Szkoły Policji przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach	26	1728
1926-1931	Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach	21	1244
1925, 1927-1929	Szkolenia narciarskie prowadzone na Babiej Górze w Wiśle	12	160
1931	Komisariat PWŚl. w Mysłowicach (kurs tresury psów policyjnych)	1	6
1932-1932	Komenda Rezerwy PWŚl. w Katowicach	36	1563
Razem		132	7874
<i>Szkolenia resortowe prowadzone poza ośrodkami PWŚl.</i>			
1922-1938	Policja Państwowa	31	161
1928-1929	Instytut Kryminologiczny w Wiedniu	2	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

Zestawiano również imienne listy wyszkolonych i niewyszkolonych funkcjonariuszy PWŚl. obejmujące dany rok kalendarzowy, według następującego schematu:

I.p.	Stopień	Nazwisko i imię	Nr sł.	Kurs posterunkowych	Kurs przodowników	Kurs wyszkolenia fizycznego	Kurs śledczy	Inne kursy	Od kiedy służy w Policji	Uwagi
				od - do	od - do	od - do	od - do	od - do		

Odpowiednie listy miały zobrazować, ile miejsc należy zachować jeszcze w poszczególnych szkołach dla zapewnienia odpowiedniego wyszkolenia wszystkich funkcjonariuszy.¹ Poza wymienionym wzorem – takie wykazy nie zachowały się, a próby ich odtworzenia ukazały jedynie niewielki zakres problemu, który po analizie akt personalnych przedstawiono tabelarycznie. Badaniom poddano zachowane akta osobowe, znajdujące się w Archiwum Państwowym w Katowicach:

¹ Okólnik Nr 107 Głównej Komendy PWŚl. z dnia 20.01.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 13, k. 146. W pozycji „inne kursy” należało podać inne odbyte przeszkolenia, jak kurs daktyloskopijny, żandarmerii (próbnej lub komendantów posterunków), policji miejskiej itp.

periodyczne listy kwalifikacyjne, kartoteki osobowe, listy kwalifikacyjne i wnioski odznaczeniowe.¹ Na podstawie tej kwerendy wyodrębniono 1067 dokumentów funkcjonariuszy PWŚl., przyjętych do służby do końca roku 1926.

Akta, choć nie do końca kompletne, pozwoliły jednak na odpowiedź na niektóre pytania:

- ile szkoleń dany funkcjonariusz odbył do roku 1926 i po unifikacji szkół po roku 1926?
- jakie szkolenia typowo policyjne odbył przed przyjęciem do służby w PWŚl.?
- czy pozostawał w służbie bez wykształcenia?
- jakie posiadał wykształcenie przed przystąpieniem do służby?
- czy podnosił wykształcenie podczas trwania służby?
- jakiego był wyznania?
- czy odbył służbę wojskową przed przyjęciem do Policji, jeżeli tak, to w jakich siłach zbrojnych?

Były to podstawowe pytania, na które uzyskano odpowiedź. Dokonano również próby zanalizowania określenia wieku przyjętych osób do służby w policji, jak również miejsca zamieszkania, czy był rodowitym Ślązakiem, czy był osobą napływową? Wiek przyjmowanych policjantów w zachowanych danych zawierał wymogi ustawowe,² a miejsca urodzenia nie można było przedstawić tabelarycznie, gdyż wiele miejscowości było podawanych z nazwy – bez wskazania dokładnego regionu, a jego dokładne ustalenie było nie do określenia, tym samym odstąpiono od takiego zestawienia. Kolejna próba dotyczyła ustalenia stanu cywilnego danego funkcjonariusza z chwilą podjęcia służby w PWŚl. Większość danych w tej kwestii posiadała nanoszone skreślenia, bądź ich brak, tym samym tu również zrezygnowano z ujęcia ich w formie tabelarycznej.

¹ APK, PWŚl., sygn. 72-106. Zachowane akta osobowe dotyczyły głównie niższych funkcjonariuszy (podoficerów). Dokumenty kadry oficerskiej były z reguły niekompletne, pozwoliły jedynie na określenie innych danych, przytaczanych w dalszej części pracy.

² Art. 22 Ustawy z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87), zatwierdzająca Rozporządzenie Wojewody Śląskiego dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 1, poz. 4). Zgodnie z tym artykułem, warunkiem przyjęcia do służby w Policji był wiek od 23 lat do 35 lat, choć dopuszczano odstępstwo od tej reguły w art. 25a. Żaden z badanych funkcjonariuszy nie przekroczył ustawowego wymogu.

Kolejnym elementem, z którego zrezygnowano w ogólnym przedstawieniu, były akta osobowe policjantów przyjętych do służby po roku 1926. Dane te, chociaż zachowały się, to jednak nie przedstawiały wartości badawczej. Takich akt wyodrębniono w liczbie 515. Stanowiły jednak skromne dane przedstawiające ten okres, a większość z nich była niekompletna i przedstawiała wiele osób przyjętych do służby bezpośrednio w wyniku konfliktu o Śląsk Zaolziański (126 osób). Przyjmowani naprędce policjanci, w swych kartach mieli odnotowany wiek powyżej 23 lat, byli kawalerami oraz służyli wcześniej w armii czechosłowackiej. Większość była wyznania ewangelickiego (70 osób), a według dalszych danych, nie ukończyli żadnego kursu policyjnego, co nie miało miejsca, z uwagi na prowadzone szkolenia tychże funkcjonariuszy.¹ Pozostałe zachowane dane przedstawiały policjantów przyjętych po 1926 r., stanowiły marginalny pogląd na cały system szkolenia, w większości nie nadający się do ogólnego zestawienia, z uwagi na występujące braki podstawowych danych (nie sprecyzowano wykształcenia, wyznania, czy też odbytej służby wojskowej).

Powyższe uwarunkowania, które wystąpiły podczas prowadzonych badań, opracowane w formie zestawienia, przedstawiały się następująco:

Tabela nr 6
Wykaz szkoleń odbytych przez poszczególnych funkcjonariuszy
przyjętych do służby w PWŚl. do roku 1926

Liczba osób poddanych badaniom	Liczba szkoleń odbytych do roku 1926											Liczba szkoleń odbytych w PWŚl. dodatkowo po roku 1926			Liczba szkoleń PWŚl. tylko po roku 1926		BRAK WYSZKOLENIA
	<i>Policja Województwa Śląskiego</i>				<i>Policja Państwowa</i>		<i>Żandarmeria Krajowa</i>		<i>Policja Górnośląska</i>		<i>Szkolenia wojskowe</i>						
	1 kurs	2 kursy	3 kursy	4 kursy	1 kurs	2 kursy	1 kurs	2 kursy	1 kurs	1 kurs		1 kurs	2 kursy	4 kursy	1 kurs	2 kursy	
1067	568	213	26	1	33	3	90	4	1	3	241	151	23	2	166	13	62
1067	808				36		94		1	3	241	176			179		62

Źródło: opracowanie własne na podstawie akt personalnych [w:] APK, PWŚl., sygn. 72-106.

¹ Podane szkolenia omówiono w rozdziale VII.

Po analizie 1067 akt osobowych policjantów wynika, iż większość z nich, tj. 826 osób miało ukończony jakikolwiek kurs do roku 1926. Bezpośrednio szkolenie w PWŚl. ukończyło 808 funkcjonariuszy na różnych kursach zawodowych: 568 policjantów uczestniczyło w jednym szkoleniu, 213 funkcjonariuszy odbyło dwa szkolenia, kolejnych 26 osób trzy szkolenia, a jedna osoba uczestniczyła aż w czterech szkoleniach. Osiemnastu funkcjonariuszy, choć nie mieli ukończonych szkoleń w PWŚl., miało już za sobą przebyte szkolenia w Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego, co uważano za równoważne odpowiednim szkoleniom w PWŚl.¹ Kursy realizowane przez żandarmerię kończyli również funkcjonariusze szkolący się później w PWŚl. (pozostałych 76 osób). Karty osobowe wskazywały jeszcze szkolenia zrealizowane do 1926 r. w Policji Państwowej (36 osób), Policji Górnego Śląska (1 osoba) i przeszkolenia wojskowe (3 osoby). Brak wyszkolenia do roku 1926 odnotowano u 241 funkcjonariuszy. Przeszkolenia te dla większej liczby osób zrealizowano w latach 1927-1929. W Komendzie Szkoły PWŚl. przeszkolono wówczas 179 funkcjonariuszy (166 osób ukończyło jedno szkolenie, a pozostałych trzynastu – dwa szkolenia). W tym samym okresie oraz po roku 1930, kończyły również szkolenia osoby przeszkolone do 1926 r. Na dalsze szkolenia skierowano 176 funkcjonariuszy, 151 osób ukończyło jedno szkolenie, 23 policjantów kształcono na dwóch kursach, a kolejne dwie osoby wzięły udział aż w czterech szkoleniach). Po roku 1926 w szkoleniach zawodowych nie uczestniczyło tylko 62 funkcjonariuszy, czego powodem była ich rezygnacja z dalszego pełnienia służby w organach PWŚl.

Reasumując, komórka odpowiedzialna za wyszkolenie funkcjonariuszy, należycie zarządzała doborem na odpowiednie szkolenie, powodując, że każdy z policjantów w nim uczestniczył.

W kolejnym zestawieniu obejmującym badaną grupę osób, przedstawiono dane, które uwzględniano podczas przyjmowania do służby przyszłych funkcjonariuszy:

¹ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 23.

Tabela nr 7
Charakterystyka osób przyjmowanych do służby w PWŚl. do 1926 r.

Liczba osób poddanych badaniom	Wykształcenie:							Wyznanie:			Służbę wojskową odbył w armii:				
	średnie z maturą	gimnazjalne	szkoła powszechna	szkoła ludowa	4 klasy szkoły powszechnej	2 klasy szkoły powszechnej	brak wykształcenia	rzymskokatolickie	ewangelickie	ateista	niemieckiej	austriackiej	rosyjskiej	polskiej	nie odbył służby wojskowej
1067	5	6	877	92	74	8	5	1023	43	1	674	138	4	181	70

Źródło: opracowanie własne na podstawie akt personalnych [w:] APK, PWŚl., sygn. 72-106.

Pierwszy ze wskazanych przedziałów obejmuje zakres wykształcenia przed podjęciem służby w policji. Większość przyszłych policjantów ukończyło szkołę powszechną (877 osób), a najmniej funkcjonariuszy ukończyło szkołę średnią, składając egzamin dojrzałości (5 osób) lub nie miało w ogóle wykształcenia (5 osób). Analizując zakres posiadanego wykształcenia, tylko jedna osoba podczas służby w policji podniosła swe kwalifikacje, kończąc szkołę średnią (z egzaminem dojrzałości).¹

Kolejnym elementem nanoszonym w aktach osobowych było wykazanie, jakiego wyznania religijnego jest funkcjonariusz przyjmowany do służby. Większość policjantów opowiadało się za wyznaniem rzymsko-katolickim (1023 osób), a pozostali byli wyznania ewangelickiego (43 osoby). Jedna z osób była bezwyznaniowa.²

Bardzo ważnym czynnikiem w podjęciu służby było odbycie służby wojskowej. Większość badanych taką służbę – z uwagi na uwarunkowania historyczne – odbyła w armii niemieckiej (674 osoby), austriackiej (138 osób) i rosyjskiej (4 osoby). Pozostałe osoby już po odzyskaniu przez Polskę

¹ APK, PWŚl., sygn. 100, kk. 47-49. M. Szczurek został przyjęty do służby w PWŚl. w dniu 1 lipca 1928 r. (nie ujęto go w tabeli). Z chwilą przyjęcia do służby, posiadał ukończone 4 klasy szkoły powszechnej. Egzamin dojrzałości złożył w dniu 11 lutego 1937 r.

² Opowiedzenie się za daną religią było bardzo ważne, gdyż w planach szkoleniowych uwzględniano udział w niedzielnym nabożeństwie [w:] APK, PWŚl., sygn. 107, k. 185. W latach trzydziestych (nie wskazano okresu prowadzenia badań) sporządzono specjalną listę 56 osób wyznania ewangelickiego, którzy służyli w PWŚl. [w:] APK, UWŚl., sygn. 458, k. 60.

niepodległości, służyły w wojsku polskim (181 osób) albo nie odbyły żadnej służby wojskowej (70 osób).

Przytoczone zestawienia dają w pewien sposób obraz uczestniczących w szkoleniach poszczególnych funkcjonariuszy, co brano pod uwagę podczas ich przyjęcia do służby. Ponieważ badania przeprowadzono tylko na zachowanych aktach osobowych 1067 funkcjonariuszy, przedstawienie ich uważam za słuszne, tym bardziej, że w literaturze tematu problem ten praktycznie został pominięty w stosunku do śląskiej policji.

2.2.6. Wpływ szkoleń z zakresu musztry i sprawności fizycznej na rozwój sportu wśród funkcjonariuszy PWŚl.

Niemniej ważnym elementem, który również podlegał statystycznej ocenie, było szkolenie z zakresu musztry i wychowania fizycznego realizowane przez szkoły w Świętochłowicach i w Katowicach. Kursom tym, poza wyszkoleniem jak dla służby mundurowej, naznaczono specjalną rolę. Absolwenci szkoleń mieli za zadanie krzewić kulturę fizyczną w swoich jednostkach oraz zakładać kluby lub sekcje (koła) sportowe. Udział absolwentów w tym przedsięwzięciu był znaczący, gdyż ruch sportowy wśród policjantów na Śląsku bardzo się rozwinął, co przedstawia specjalny wykaz sporządzony na potrzeby Głównej Komendy PWŚl. dla zobrazowania celów podanego szkolenia:¹

Tabela nr 8
Wpływ szkoleń z zakresu musztry i wychowania fizycznego
na rozwój sportu wśród funkcjonariuszy PWŚl.

Rok	Ilość kursów wychowania fizycznego	Ilość klubów i sekcji sportowych	Ilość funkcjonariuszy uprawiających różne dyscypliny sportowe	Ilość urządzonych imprez sportowych
1924	1	6	150	38
1925	1	6	190	109
1926	1	6	199	121
1927	1	11	363	78
1928	1	20	743	84

Źródło: Opracowano na podstawie danych zawartych przez podkom. Józefa Maślankę w Kalendarzyku Policji Województwa Śląskiego z roku 1929.

¹ J. Maślanka, *Wychowanie fizyczne Policji Wojew. Śląskiego w r.1928*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929”, s. 287. Dane zawarte w przytoczonym wykazie oparto na danych ujętych w artykule przez podkom. J. Maślankę – byłego komendanta Komendy Rezerwy PWŚl. w latach 1924-1926. Kierowana przez niego jednostka w tym okresie prowadziła szkolenia z zakresu musztry i wychowania fizycznego. W tabeli nie ujęto zrealizowanego szkolenia w Katowicach z 1929 r. Odtworzenie jego również jest niemożliwe wobec braku dokumentów źródłowych.

Z podanego zestawienia wynika, że założono wiele klubów sportowych, skupiających środowisko policyjne, co zresztą było głównym zamierzeniem Głównej Komendy PWŚl. tworząc tego rodzaju kursy. Ruch sportowy rozwijał się dalej bardzo prężnie w strukturach PWŚl.. Scentralizowanie w 1926 r. w jednym miejscu ośrodka zrzeszającego wszystkie kluby i sekcje, doprowadziło większość klubów do fuzji i powstania molocha, jakim był Policyjny Klub Sportowy w Katowicach (sukcesywnie wchłaniał nowopowstałe ośrodki sportowe). Różne dyscypliny sportowe uprawiały także rodziny funkcjonariuszy, a także osoby spoza tego środowiska.¹

2.3. Opracowanie statutu organizacyjnego szkolnictwa policyjnego na Śląsku. Pierwszy program nauczania. Uwarunkowania towarzyszące szkoleniu.

2.3.1. Uregulowania prawne

Pierwsze uregulowania prawne dotyczące wyszkolenia śląskiej policji ukazały się już w rozporządzeniu Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. powołującego do życia Policję Województwa Śląskiego.² W pierwszym akcie prawnym, normującym funkcjonowanie tej formacji, określono m.in. warunki przyjęcia do policji, wymagania odnoszące się do wykształcenia kadry oficerskiej oraz regulację dotyczącą szkolenia w specjalnym rozdziale: „Szkoly”.

Zgodnie z rozporządzeniem, policjantem na Śląsku mogła zostać osoba posiadająca:

- obywatelstwo polskie;
- nieskazitelną przeszłość;
- wiek od 23 do 35 lat;
- zdrową i silną budowę ciała oraz odpowiedni wzrost;

¹ Szerzej na temat P.K.S. Katowice: J. Dworzecki, *Sport w Policji Państwowej (lata 1924-1939) na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach*, „Policja”, 2006, Nr 2, s.105-112. Autor w swym artykule pominął jednak znaczenie szkoleń z zakresu musztry i wychowania fizycznego podczas tworzenia klubów sportowych. Z analizy powoływanych w opracowaniu przypisów wynika, że Autor nie skorzystał ze wszystkich roczników Kalendarzyka PWŚl., tym samym mógł nie dotrzeć do danego materiału źródłowego i ta kwestia została pominięta.

² Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz.4. Po nadaniu rozporządzeniu rangi ustawy w 1923 r., przepisy pozostały w niezmienionej formie. Do rozporządzenia dodano tylko art. 25a. Pełny tekst: Ustawa z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego, zatwierdzająca Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87).

- znajomość języka polskiego w mowie i piśmie;
- zdolność liczenia.¹

Wyższych kwalifikacji żądano od kandydatów na stanowiska wyższych funkcjonariuszy. Przyszli śląscy oficerowie – poza opisanymi warunkami – winni byli posiadać co najmniej świadectwo „średniego zakładu naukowego”, a Główny Komendant PWŚl. wykształcenie wyższe. Inaczej traktowano oficerów rezerwy nie posiadających wykształcenia wyższego, którzy zgodnie z rozporządzeniem mieli jedynie uprawnienia kandydatów z wykształceniem średnim (oficer po zakończeniu służby wojskowej i przyjęty do PWŚl. posiadał uprawnienia starszego przodownika). Dopuszczano też odstępstwa przy awansach na wyższe stanowiska. Starsi przodownicy nie posiadający wykształcenia średniego, lecz zasłużeni na polu walk narodowo-wyzwoleńczych, mogli zostać awansowani, ale pod warunkiem złożenia stosownych egzaminów.²

Każdy z przyjętych funkcjonariuszy zobowiązany był do ukończenia „specjalnej szkoły”,³ a pierwszy rok jego służby traktowano jako „okres próbny”, zaliczany do czasu służby w policji.⁴

Od wskazanych zasad czyniono też wyjątki, wprowadzając odpowiedni przepis, który stanowił, że: „Do 1 lipca 1925 roku mogą być odnośnie do wykształcenia, wieku i okresu służby próbnej czynione wyjątki”.⁵ Regulacja ta nie tylko wpłynęła zachęcająco na podjęcie służby w PWŚl. ale i na kadry pełniące już służbę, które z urzędu miały szersze pole awansu. Rozporządzenie, choć ogólnikowo, regulowało też szkolnictwo policyjne. Rozdział ten składał się tylko z trzech artykułów, z czego jeden z nich był tylko delegacją ustawową.

Normowano tu bezpośrednio podporządkowanie szkolnictwa policyjnego Głównemu Komendantowi PWŚl. Prowadzenie szkół miało odbywać się metodą wojskową, zaznaczając jednocześnie, że „Komendanci szkół winni posiadać wojskowe wyszkolenie”.⁶ Rygor odbycia przeszkolenia na wzór wojskowy przejawiał się przede wszystkim skoszarowaniem i karnością jego uczestników.

¹ Art. 22 rozporządzenia.

² Art. 23 rozporządzenia.

³ Art. 24 rozporządzenia.

⁴ Art. 25 rozporządzenia.

⁵ Art. 25a rozporządzenia. Wskazany artykuł, jako jedyny dodano do rozporządzenia w 1923 r.

⁶ Art. 29 rozporządzenia. W przepisie tym określono wprost, że „Przy Głównej Komendzie Policji Wojewódzkiej istnieją szkoły Policji”. Zapis ten wskazywał, że poza Świętochłowicami powinny funkcjonować także i inne placówki, co miało miejsce w następnych latach.

Bezpośredni przełożeni Szkoły Policji, na czas prowadzonych szkoleń sprawowali władzę dyscyplinarną i mogli stosować kary porządkowe za popełnione wykroczenia służbowe, zarówno przez kadre, jak i swych słuchaczy. Uprawnionymi do wymierzania kar byli: komendant szkoły i komendant kompanii szkolnej. Po przeprowadzeniu postępowania dyscyplinarnego i udowodnieniu winy, obwinionemu przełożeni mogli orzec:

- komendant szkoły:
 - a) w stosunku do wyższych funkcjonariuszy – naganą zwykłą (wykonana przez przełożonego, bez świadków);
 - b) w stosunku do niższych funkcjonariuszy – naganą zwykłą, formalną (z wniesieniem do rozkazu dziennego) i areszt do 5 dni;
- komendant kompanii szkolnej – tylko w stosunku do niższych funkcjonariuszy naganą zwykłą i formalną oraz areszt do 3 dni.¹

Jeżeli występki miały charakter przestępny lub wymiar wymierzonej kary byłby nieadekwatny do popełnionego wykroczenia, przedmiotową sprawę rozpatrywał odpowiednio sąd lub główny komendant, po złożeniu przez komendanta szkoły odpowiedniego doniesienia.

Kolejny z artykułów zawierał delegację ustawową do wydania odpowiednich przepisów dotyczących organizacji i programów powstających szkół policyjnych.²

Trzeci i zarazem ostatni z przepisów rozdziału „*Szkoły*”, będący po części także delegacją do wydania konkretnych przepisów, określał sposób przeprowadzenia egzaminu oficerskiego. Wyżsi funkcjonariusze egzamin oficerski mieli składać przed specjalną Komisją Egzaminacyjną przy Głównej Komendzie PWŚl. Skład i tryb przeprowadzenia wskazanego egzaminu miały określić odrębne przepisy wydane przez Wojewodę Śląskiego. W przepisie tym zagwarantowano również, że: „*Ukończenie głównej szkoły Policji Państwowej dla wyższych funkcjonariuszów Policji w Polsce zwalnia od złożenia egzaminów*”. Podobnie, lecz z klauzulą, że: „*mogą być jednak powołani do złożenia dodatkowego egzaminu*”,

¹ Rozkaz Nr 45 GK PWŚl., z dnia 04.11.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 112 i APK, PWŚl., sygn. 20, kk. 153-154.

² Art. 30 rozporządzenia: „*Organizację i programy szkół ustala przepisy wydane przez Wojewodę*”. Prace nad organizacją i stworzeniem odpowiednich programów nauczania rozpoczęły się z chwilą powołania Oddziału III Szkolnego, o czym jest mowa w dalszej części pracy.

honorowano ukończenie przez śląskich funkcjonariuszy szkół policyjnych w innych państwach, gdzie uzyskali odpowiednie kwalifikacje.¹

2.3.2. Rozpoczęcie prac nad programem wyszkolenia śląskich policjantów

Prace nad programem nauczania i organizacją szkół policyjnych rozpoczęły się już z chwilą pojawienia się Oddziału III Szkolnego, którym kierował nadkom. Antoni Popiołek.² Projekt taki powstał już 20 sierpnia 1922 r. i zgodnie z obowiązującą procedurą przesłano go wojewodzie do zatwierdzenia.³ Opiniowaniem programu zajął się wicewojewoda Zygmunt Żurawski, który 28 sierpnia zwrócił projekt do Głównej Komendy z prośbą o dokonanie wskazanych przez niego poprawek. Wśród uwag Z. Żurawski wskazał:

- w myśl art.29 rozporządzenia z 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Wojewódzkiej, szkoła ma być placówką kształcąca posterunkowych i przodowników, a nie wyższych funkcjonariuszy;
- z uwagi na zbyt dużą liczbę niewyszkolonych funkcjonariuszy, sugerowany termin ośmiomiesięcznego przeszkolenia jest za długi, w związku z czym należy skrócić okres szkolenia do trzech miesięcy, dążąc tym samym do wyszkolenia w krótkim czasie jak największej ilości osób. Zgłaszając tę uwagę, przy okazji stwierdził, że: *„Załączony podział nauk jest jak widzę – przewidziany na 12 tygodni, czyli na 3 miesiące”*, co wskazywało, że jego sugestia była jak najbardziej słuszna.⁴

Jeszcze przed zatwierdzeniem programu nauczania proces wyszkolenia śląskich funkcjonariuszy rozpoczął się z dniem 2 sierpnia 1922 r.,⁵ na podstawie prowizorycznych przepisów.

¹ Art. 31 rozporządzenia.

² APK, PWŚl., sygn. 23, k. 45.

³ APK, UWŚl., sygn. 624, kk. 2-4. Wydział Bezpieczeństwa Województwa Śląskiego w dniu 5 sierpnia 1922 r. zwrócił się do Głównej Komendy PWŚl. o nadesłanie wskazanego projektu. Nadesłany projekt zawierał 15 załączników z programem nauczania, lecz żaden z nich nie zachował się w zasobach archiwalnych.

⁴ APK, UWŚl., sygn. 624, kk. 4 i 5. Projekt ten zapewne został zatwierdzony po uwzględnieniu nadesłanych przez wicewojewodę poprawek, lecz dokument taki nie zachował się.

⁵ Rozkaz Nr 11 GK PWŚl. z dnia 11.08.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 24.

2.3.3. Pierwszy program nauczania. Podręcznik policyjny

Pierwszy z programów nauczania sporządzony na potrzeby śląskich funkcjonariuszy obowiązywał do 20 października 1924 r., gdy jako obowiązujące w PWŚl. wprowadzono przepisy funkcjonujące już w szkołach policyjnych przy Komendach Okręgowych Policji Państwowej.¹ Choć przepisy te oficjalnie wprowadzono w październiku, to faktycznie weszły w życie w styczniu 1924 r., z chwilą objęcia przez podinsp. Leona Wróblewskiego stanowiska głównego komendanta PWŚl.²

Ponieważ program nauczania nie zachował się do teraźniejszych czasów, postanowiono odtworzyć go na podstawie podręcznika, który wydano na potrzeby szkolenia w analogicznym okresie oraz ze szczątkowych zapisów, znajdujących się w dokumentach archiwalnych. Podręcznik, który posłużył do odtworzenia tego programu, już w przedmowie wskazywał, iż: *„jest przeznaczony do użytku szkolnego”*,

co wskazuje jednoznacznie, że musiał odpowiadać obowiązującemu wówczas programowi nauczania. Jak wynika z zawartych w nim treści, omawiał prawo karne, ustawę o postępowaniu karnym, służbę śledczą oraz ustawy i rozporządzenia administracyjne dla potrzeb PWŚl. Zakres ten był zgodny z wykazem przedmiotów realizowanych w Świętochłowicach podczas szkolenia zawodowego:

- instrukcja służbowa;
- ustawa karna;
- procedura karna;
- służba śledcza;
- administracja;
- przepisy kancelaryjne;

¹ APK, UWŚl., sygn. 624, k. 9, Zatwierdzono wówczas obowiązującą w Policji Państwowej instrukcję: *„Wyszkolenie Policji, Część I służbowa”*.

² APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 18 i 50. Podinsp. L. Wróblewski z dniem 18 stycznia 1924 r. nie mając umocowania prawnego, wprowadził w PWŚl. jako obowiązujące przepisy o wyszkoleniu w Policji Państwowej. Wskazane zmiany zostaną omówione w kolejnych podrozdziałach.

- przepisy koszarowe;¹
- musztra i sprawność fizyczna.²

Poza przedmiotami typowo zawodowymi, podczas szkolenia prowadzono jeszcze zajęcia z:

- języka polskiego;
- historii Polski;
- geografii;
- rachunkowości;
- zewnętrznej formy wypracowania piśmiennego.

Ocenie podlegały jeszcze takie elementy, jak: „zachowanie”, „obyczaje” i „pilność”.³

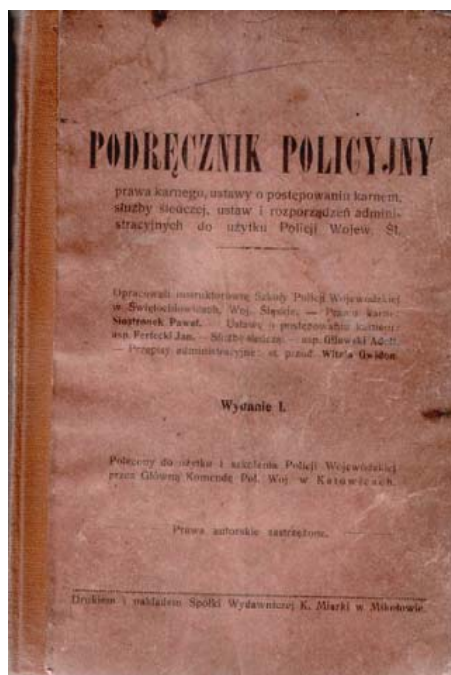
Pracę nad podręcznikiem powierzono instruktorom Komendy Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach. Zakres prawa karnego opracował podkom. Paweł Siostrzonek, ustawę o postępowaniu karnym opisał asp. Jan Ferfecki, służbę śledczą – asp. Adolf Gilowski, a przepisy administracyjne st. przod. Gwidon Witała.⁴ W podręczniku nie uwzględniono tylko przedmiotów ogólnokształcących oraz ćwiczeń z zakresu „musztry i sprawności fizycznej”.

¹ APK, PWŚl., sygn. 65, kk. 293-295. Podczas kwerendy akt odszukano tylko jeden dokument wskazujący, jakie przedmioty były wykładane pod rządami pierwszego programu szkolenia funkcjonującego w PWŚl. od sierpnia 1922 r. do stycznia 1924 r. Dokumentem tym jest sporządzona w dniu 20 września 1923 r.: „*Lista kwalifikacyjna III kursu przodowników za czas od 4 maja do 19 września 1923*”. Na jej podstawie możemy stwierdzić, jaki zakres obejmowało szkolenie posterunkowych i przodowników (nie występowały wówczas różnice), sposób oceniania oraz wyliczania średniej ocen. Listę parafowali wszyscy prowadzący zajęcia w danym kursie, po czym ogólny wykaz tych ocen został zatwierdzony przez głównego komendanta PWŚl. płk. S. Młodnickiego. Listę kwalifikacyjną przedstawiono w aneksie, zob. Aneks VI, s. 391.

² APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 20 i 28.

³ APK, PWŚl., sygn. 65, kk. 293-295. Dla porównania, w identycznym kursie prowadzonym w Okręgowej Szkole Policijnej P.P. we Lwowie (II kurs posterunkowych zakończony 2 lipca 1921 r.) Ocenie podlegały przedmioty zawodowe: prawo karne, procedura karna, prawo państwowe i administracyjne, instrukcja służbowa, służba śledcza, higiena i pierwsza pomoc (ratownictwo), biurowość. Z przedmiotów ogólnokształcących: historia Polski, geografia Polski, arytmetyka, a z przedmiotów wojskowych: ćwiczenia bronią, nauka strzelania, ćwiczenia wolne i Dziu itsu (zniekształcona nazwa japońskiej sztuki walki jujitsu), przepisu koszarowo-policyjnego. Na świadectwie umieszczano także ocenę za sprawowanie oraz pilność [w:] Zbiory prywatne G. Grześkowiaka.

⁴ J. Ferfecki, A. Gilowski, P. Siostrzonek i G. Witała, *Podręcznik policyjny prawa karnego, ustawy o postępowaniu karnem, służby śledczej, ustaw i rozporządzeń administracyjnych, do użytku Policji Wojew. Śl.*, Mikołów 1923, ss.1-255 (cyt. dalej: *Podręcznik policyjny*). Podany podręcznik posiadał dyspozycję: „*Polecony do użytku i szkolenia Policji Wojewódzkiej przez Główną Komendę Pol. Woj. w Katowicach*”.

Pierwszy podręcznik policyjny przeznaczony do szkolenia PWŚl.¹

Zamysłem twórców podręcznika było opracowanie takiej pozycji, która nie tylko zapełniłaby ogromne braki w tej dziedzinie, ale także pogodziła różnice pomiędzy ustawodawstwem niemieckim, obowiązującym w latach dwudziestych na Górnym Śląsku i austriackim w pozostałej części Śląska. Pozycja ta posiadała wiele ciekawych rozwiązań, których nie powstydzilyby się dzisiejsze opracowania. W podręczniku wskazano różnice występujące pomiędzy obowiązującymi ustawami na Górnym Śląsku i Śląsku Cieszyńskim i co ciekawe, poparto je konkretnymi kazusami.² Interesująco zaprezentowano też część dotyczącą postępowania karnego i służby śledczej. Prezentowane w nich treści opracowano na zasadzie „pytanie i odpowiedź”. Dla zobrazowania sposobu, w jaki je przedstawiano, należy w tym miejscu zaprezentować jedno z pytań z zakresu służby śledczej oraz odpowiedź, jaką żądano usłyszeć od funkcjonariusza:

- pytanie: „*Co się robi osobie, której tożsamość chcemy stwierdzić?*”
- odpowiedź: „*Robimy odcisk wszystkich palców i przenosimy je za pomocą czernidła na kartę daktyloskopijną*”.³

¹ Zbiory własne autora.

² Podręcznik uwzględniał niemiecką ustawę karną z dnia 15 maja 1871 r. i jej austriacki odpowiednik z dnia 27 maja 1852 r. Z kolei uwzględniając zawartą w podręczniku procedurę karną, uwzględniono niemiecką ustawę o postępowaniu karnym z dnia 27 stycznia 1877 r. i austriacką ustawę o postępowaniu karnym z dnia 23 maja 1873 r.

³ *Podręcznik policyjny*, s. 148.

Podsumowując prezentację podręcznika wskazać należy, że jego zakres był obszerny. Obejmował on następujące dziedziny, które należało uwzględnić w szkoleniu:¹

– Prawo karne:

Rozdział I. (Część ogólna):

- 1) *Czyny karygodne: znamiona tychże,*
- 2) *Okoliczności wykluczające zły zamiar,*
- 3) *Sprawca czynu karygodnego; wyjątki,*
- 4) *Uczestnictwo, poplecznictwo, dopomaganie,*
- 5) *Usiłowanie czynu karygodnego,*
- 6) *Zbieg przestępstw,*
- 7) *Okoliczności łagodzące i obciążające,*
- 8) *Kara,*
- 9) *Bezkarność,*
- 10) *Delikta prywatne; wniosek,*
- 11) *Umorzenie kary,*
- 12) *Przedawnienie kary i ścigania.*

Rozdział II. Czyny karygodne przeciw bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu:

- 1) *Zdrada stanu,*
- 2) *Zdrada kraju,*
- 3) *Czyny wrogie wobec państw zaprzyjaźnionych,*
- 4) *Naruszenie praw obywatelskich,*
- 5) *Opór władzy państwowej,*
- 6) *Naruszenie porządku publicznego, przekroczenia,*
- 7) *Zbrodnie i występki mennicze,*
- 8) *Krzywoprzysięstwo,*
- 9) *Występki przeciwko religii,*
- 10) *Nadużycie władzy urzędowej.*

¹ Przy opisie poszczególnych zagadnień zachowano pisownię oryginalną.

Rozdział III. Czyny karygodne przeciwko bezpieczeństwu pojedynczych osób:

- 1) *Czyny karygodne dotyczące stanu cywilnego,*
- 2) *Oszczerstwo (fałszywe obwinienie),*
- 3) *Zniewaga (obraza honoru),*
- 4) *Naruszenie tajemnicy prywatnej.*

Rozdział IV. Czyny karygodne przeciwko obyczajności publicznej:

- 1) *Dwużeństwo,*
- 2) *Zgwałcenie,*
- 3) *Zhańbienie,*
- 4) *Kazirodztwo,*
- 5) *Uwiedzenie i stręczenie do nierzędu,*
- 6) *Nierząd, przeciwny naturze,*
- 7) *Cudzołóstwo,*
- 8) *Inne naruszenie obyczajności publicznej,*
- 9) *Przekroczenie przeciwko obyczajności publicznej.*

Rozdział V. Czyny karygodne przeciwko bezpieczeństwu życia:

- 1) *Morderstwo,*
- 2) *Zabójstwo,*
- 3) *Dzieciobójstwo,*
- 4) *Spędzenie płodu,*
- 5) *Porzucenie człowieka,*
- 6) *Pojedynek,*
- 7) *Zabicie człowieka przez niedbalstwo,*
- 8) *Inne przekroczenia przeciwko bezpieczeństwu życia.*

Rozdział VI. Czyny karygodne przeciwko osobistej wolności:

- 1) *Porwanie człowieka,*
- 2) *Urowadzenie,*
- 3) *Ograniczenie osobistej wolności,*
- 4) *Wymuszenie,*
- 5) *Niebezpieczna pogróżka.*

Rozdział VII. Czyny karygodne przeciwko bezpieczeństwu zdrowia:

- 1) *Zbrodnia zatrucia studni lub przedmiotów użytku,*
- 2) *Występek naruszenia ustaw sanitarnych i ustaw o chorobach zwierzęcych,*
- 3) *Inne przekroczenia przeciwko bezpieczeństwu zdrowia.*

Rozdział VIII. Czyny karygodne przeciwko bezpieczeństwu ciała:

- 1) *Uszkodzenie (uraz) cielesne,*
- 2) *Inne przekroczenia przeciwko bezpieczeństwu ciała.*

Rozdział IX. Czyny karygodne przeciwko bezpieczeństwu własności:

- 1) *Kradzież. Bezkarność kradzieży,*
- 2) *Sprzeniewierzenie,*
- 3) *Rabunek,*
- 4) *Wymuszenie,*
- 5) *Poplecznictwo i paserstwo,*
- 6) *Oszustwo. Nieuczciwość*
- 7) *Falszowanie dokumentów,*
- 8) *Postępowanie upadłościowe,*
- 9) *Chciwość karalna, czyli gry hazardowe,*
- 10) *Udaremnienie egzekucji,*
- 11) *Usunięcie posiadania,*
- 12) *Nieprawne używanie zastawionych przedmiotów,*
- 13) *Przywłaszczenie sobie amunicji wojskowej,*
- 14) *Nieprawne wykonywanie polowania. Nieprawne łowienie ryb lub raków,*
- 15) *Tajne przemytnictwo,*
- 16) *Występek uchylania się marynarza od przyjętego obowiązku,*
- 17) *Lichwa i wyzysk małoletnich,*
- 18) *Rozmyślne uszkodzenie cudzej własności,*
- 19) *Podpalenie,*
- 20) *Wywołanie zalewu wody,*
- 21) *Uszkodzenie kolei i innych zakładów publicznych,*
- 22) *Przekroczenia przeciwko bezpieczeństwu własności.*

– Ustawy o postępowaniu karnem:

- 1) *Cel i zasady postępowania karnego,*
- 2) *O ustroju sądownictwa,*
- 3) *Organizacja i zakres działania sądownictwa,*
- 4) *Organizacja i zakres działania prokuratury,*
- 5) *Właściwość sądów,*
- 6) *Wyłączenie i nieprzyjęci członków sądu,*
- 7) *Badanie stanu rzeczy,*
- 8) *O świadkach i rzeczoznawcach,*
- 9) *Rewizja domu,*
- 10) *Obłożenie aresztem śledczym,*
- 11) *Aresztowanie,*
- 12) *Obrona,*
- 13) *Oskarżenie publiczne,*
- 14) *Śledztwo wstępne,*
- 15) *O rozprawie przy sądach ławniczych,*
- 16) *Rozprawa główna,*
- 17) *Postępowanie przeciw nieobecny,*
- 18) *Środki prawne,*
- 19) *Wznowienie postępowania karnego,*
- 20) *Oskarżenie prywatne,*
- 21) *Oświadczenie,*
- 22) *Delikta prywatne,*
- 23) *Występki,*
- 24) *Przekroczenie,*
- 25) *Mandat karny,*
- 26) *Postępowanie przy wydaniu policyjnego nakazu karnego.*

– Służba śledcza:

Część I. Pojęcia wstępne:

- 1) *Znajomość stosunków miejscowych i osobowych,*
- 2) *Nadzór nad osobami podejrzanymi,*

- 3) *Stwierdzenie tożsamości osoby,*
- 4) *Portret pamięciowy, czyli rysopis,*
- 5) *Daktyloskopia,*
- 6) *Rodzaje przestępców i ich praktyki,*
- 7) *Cyganie.*

Część II:

- 1) *Środki pomocnicze przy śledztwie,*
- 2) *Postępowanie na miejscu czynu karygodnego,*
- 3) *Ślady,*
- 4) *Fotografia,*
- 5) *Przesłuchanie,*
- 6) *Rzeczoznawcy.*

– Ustawy i rozporządzenia administracyjne

- 1) *Ogólne pojęcia prawne,*
- 2) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,*
- 3) *Ustrój polityczny i podział administracyjny Województwa Śląskiego,*
- 4) *Ustawa o ochronie osobistej wolności,*
- 5) *Ustawa o kradzieży leśnej,*
- 6) *Ustawa o policji polnej i leśnej,*
- 7) *Ustawa łowiecka,*
- 8) *Ustawa rybacka,*
- 9) *Rozporządzenia policyjne dotyczące rybołówstwa,*
- 10) *Ustawa o ochronie ptaków,*
- 11) *Ustawa prasowa,*
- 12) *Ustawa o obrocie środkami spożywczymi i używkami,*
- 13) *Ustawa o oględzinach bydła i mięsa,*
- 14) *Rozporządzenie policyjne dotyczące obrotu mięsem.*
- 15) *Ustawa o zwalczaniu chorób epidemicznych,*
- 16) *Ustawa o szczepieniu ospy,*
- 17) *Ustawa o zarazach bydłowych,*

- 18) *Rozporządzenie Wojewody Śląskiego dotyczące handlu bydłem,*
- 19) *Ustawa przemysłowa:*
 - a) *przemysł stały,*
 - b) *przemysł wędrowny,*
 - c) *obróć targowy,*
 - d) *robotnicy przemysłowi,*
 - e) *trzymanie uczniów,*
 - f) *przepisy karne,*
- 20) *Ustawa o pośrednictwie pracy,*
- 21) *Ustawa o zatrudnianiu dzieci w przemyśle,*
- 22) *Policja budowlana,*
- 23) *Ustawa o komunikacji pojazdami motorowymi,*
- 24) *Przepisy, dotyczące rewizji miar i wag,*
- 25) *Przepisy meldunkowe.*

Z uwagi na ciągłe zmiany obowiązujących przepisów, należało również dokonać odpowiednich korekt w podręczniku. Zmiany te, które bardzo szybko uwzględniono, dotyczyły w głównej mierze organizacji i zakresu działalności sądownictwa. Zapewne i te zmiany, jeżeli uwzględniono je w podręczniku specjalnym rozkazem, musiały być też uwzględnione w programie nauczania.¹

2.3.4. Unieważnienie podręcznika wydanego przez świętochłowicką szkołę

W styczniu 1924 r., - jak już wcześniej wspomniano - główny komendant PWŚl. podinsp. Leon Wróblewski, z własnej inicjatywy wprowadził na terenie Śląska przepisy o wyszkoleniu, funkcjonujące już wcześniej w Policji Państwowej.

Kolejnym krokiem, który wykonał komendant dla realizacji swych zamierzeń, był zakaz używania „Podręcznika policyjnego”, wydanego przez świętochłowicką szkołę. Zakaz ten dosadnie określony został w kolejnym z rozkazów Głównej Komendy:

¹ Dodatek do Rozkazu Dziennego Nr 138 GK PWŚl. z dnia 28.11.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 563-565.

*„Podręcznik policyjny wydany w 1923 r. przez Komendę Szkoły Policji Wojew. Śl. w Świętochłowicach okazał się jako nie nadający i szkodliwy dla użytku w Policji Wojew., a przede wszystkim w szkoleniu Policji. Z uwagi na to unieważniam ten podręcznik i zakazuję używania go jako podręcznika szkolnego. Przedmioty fachowe, jak: Kodeks Karny, Ustawa o postępowaniu karnym, Służba śledcza i Przepisy Administracyjne, które jako stałe i zatwierdzone przez Rząd nie wolno dowolnie zmieniać i poprawiać. Policja ma się uczyć z obowiązujących oryginalnych podręczników ustaw i rozporządzeń. Poszczególnym Komendom Policji przydzielone do użytku służbowego tego rodzaju podręczniki należy do dnia 20 bm. doprowadzić do Wydziału II-go Głównej Komendy. Podręczniki stanowiące prywatną własność funkcjonariuszy Policji mogą sobie takowi zatrzymać, lecz pod żadnym warunkiem nie wolno ich używać jako podręczników naukowych”.*¹

Analizując zakres tematyczny podręcznika, jego zawartość i korekty, których dokonywano celem jego aktualizacji, trudno się zgodzić ze stanowiskiem komendanta i nie sposób zrozumieć, co wpłynęło na taką decyzję. Treści zawarte w podręczniku przedstawiały wysoką wartość dla początkującego policjanta, skupioną – co ważne – w jednym tylko opracowaniu. Można jedynie w chwili obecnej domniemywać, że decyzja ta była owocem konfliktu głównego komendanta z komendantem świętochłowickiej szkoły, który dla jego pełnego zobrazowania przedstawiony został w kolejnym z podrozdziałów.

Podręcznik wydany przez świętochłowicką szkołę, ponad dwadzieścia lat później miał swoich naśladowców. Na jego podstawie sporządzony został skrypt z zakresu służby śledczej dla funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, który tak jak podręcznik z lat dwudziestych, opracowano na zasadzie „pytanie-odpowiedź”.² Skrypt ten uzyskał pozytywną notę Komisji Skryptowej i przeznaczony został do użytku w kursie przeszkolenia Milicji Obywatelskiej Województwa Śląsko-Dąbrowskiego w Chorzowie.³

¹ Rozkaz Nr 128 GK PWŚl. z dnia 13.08.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, k. 1075.

² J. Wiśniowski, *Służba śledcza w pytaniach i odpowiedziach*, Katowice 1946, ss. 1-46. Autorem podręcznika był podporucznikiem Milicji Obywatelskiej. Niestety, z przyczyn ideologicznych w bibliografii nie podano świętochłowickiej pozycji.

³ Tamże, s. 1.

2.3.5. System motywacyjny ukończenia przeszkolenia zawodowego

Ukończenie kursu policyjnego w latach 1922-1923 było bardzo pomocne w dalszej drodze „kariery policyjnej”. Bez ukończenia kursu posterunkowych lub przodowników, jak i dalszych, które planowano, żaden z funkcjonariuszy nie mógł awansować.

Piastujący stanowisko głównego komendanta płk Stanisław Młodnicki nakazał, aby powiatowe komendy podawały do awansu tylko te osoby, które ukończą kurs lub jeszcze na niego się nie dostali z uwagi na małą liczbę miejsc, czy też powołani tam w pierwszej kolejności. Awansować nie mogli ci, którzy ze Szkoły Policji zostali zwolnieni albo zwolnili się na własną prośbę i nie można było ich wysłać na kolejny kurs szkolny. Komendant wskazał także okres takiego odsunięcia od awansów:

- posterunkowych nie awansowano przez rok czasu;
- przodowników przed upływem dwóch lat od daty zwolnienia ze szkoły.¹

Kolejnym posunięciem komendanta Młodnickiego, motywującym do ukończenia wskazanych szkoleń, było kierowanie funkcjonariuszy – absolwentów każdego z kursów – do Oddziału Konnego PWŚl. Dodatkowym uwarunkowaniem przyjęcia się do tej elitarnej jednostki była znajomość obchodzenia się z końmi, nabyta wcześniej w cywilu lub podczas służby w wojskowych oddziałach kawalerii.²

Kolejne lata bardziej przypominały nakazy aniżeli motywację. Spowodowane to było sytuacją zastaną po roku 1924 w szkolnictwie policyjnym, jak też objęciem stanowiska przez komendanta podinsp. Leona Wróblewskiego. Stan wyszkolenia PWŚl. z początkiem roku 1924 był nader mały. Ciągłe zmiany w obsadach komend i komisariatów, gdzie pewna część funkcjonariuszy uważała pełnienie służby w Policji tylko za stan przejściowy, aż do wyszukania sobie odpowiedniej posady w cywilu, nie przyczyniały się do podniesienia poziomu wyszkolenia policji śląskiej. Nieuwzględnienie w ustawie o organizacji Policji Wojewódzkiej zobowiązania się funkcjonariuszy do pięcioletniej służby w Policji

¹ Rozkaz Nr 32 GK PWŚl. z dnia 28.09.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 79.

² Rozkaz Nr 132 GK PWŚl. z dnia 12.11.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 544. Osoby chcące przyjąć się do służby w Oddziale Konnym PWŚl. musiały tylko wnieść prośbę w drodze służbowej o przeniesienie, które z urzędu natychmiast było rozpatrzone pozytywnie.

powodowało, że wyszkoleni policjanci zwalniali się po otrzymaniu zatrudnienia w przemyśle, a na ich miejsce należało przyjmować nowych policjantów i od początku ich szkolić. Tę kwestię uregulowano już w dniu 12 maja 1924 r. zalecając, aby przed delegowaniem na kurs policyjny dobrowolnie odbierać od funkcjonariuszy pisemne oświadczenia stwierdzające, że po ukończeniu kursu zobowiązują się przesłużyć w policji, co najmniej trzy lata. W przeciwnym razie funkcjonariusz zobowiązywał się do zwrotu Skarbowi Państwa kosztów wyszkolenia.¹ Polecono także, aby policjant składający takie oświadczenie uczynił to „dobrowolnie”, a nie „przymusowo”. Aby nadać większą rangę temu oświadczeniu, uczyniono wyłom podczas kierowania na kursy policyjne – w pierwszej kolejności przyjmowane były osoby, które złożyły takie oświadczenie, a na dodatek osoby te miały być „awansowane do wyższego stopnia” (grupy uposażenia). Powyższe oświadczenie miał odebrać osobiście powiatowy komendant w następującej formie:

„Ja niżej podpisany... oświadczam, że obowiązuję się po ukończeniu kursu policyjno-szkolnego przesłużyć w Policji najmniej 3 lata, w razie zaś wcześniejszego zwolnienia się na własną prośbę, zobowiązuję się do zwrotu Skarbowi Państwa kosztów mego wyszkolenia”.

W stosunku do nowo przyjętych oświadczenie to było warunkiem przyjęcia.²

W swym raporcie do wojewody śląskiego, o stanie policji wojewódzkiej za rok 1924, ówczesny Główny Komendant Policji Wojewódzkiej w Katowicach – insp. Leon Wróblewski – informował, iż jego podwładni nie stoją jeszcze na wymaganym poziomie wyszkolenia, a jako powód podał odchodzenie wyszkolonych policjantów ze służby. Wskazywał również, że osoby, które są przyjmowane do Policji, pod względem intelektualnym i moralnym są mierne. Wykształcenie nowo przyjętych policjantów nie było imponujące – jak sam to określił – byli to sami robotnicy lub rolnicy z nieukończoną szkołą ludową. Osoby przyjmowane, często nie umiały pisać i należało szkolić ich od podstaw elementarnych. Komendant narzekał również na to, że z uwagi na niskie płace i ogromne wymagania, niestety – te osoby musi przyjąć, a jedyną przesłanką

¹ Koszty tylko miesięcznego szkolenia w przeliczeniu na jednego funkcjonariusza wynosiły 250 zł: utrzymanie instruktorów, zużycie munduru i ekwipunku, dostarczenie pomieszczenia, światła, wody, opału, wydatki podróży etc. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 74.

² Rozkaz Nr 71 GK PWŚl. z dnia 12.05.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 876-877.

przemawiającą za ich przyjęciem była nieskazitelna przeszłość. Proponował też, aby do służby w Policji przyjęć byłych żołnierzy – podoficerów Wojska Polskiego, którzy nie dość, że posiadali przeszkolenie wojskowe, ale co ważne – byli zdyscyplinowani.¹

Pewną dolegliwością dla policjantów była niemożliwość zawarcia małżeństwa przed ukończeniem kursu posterunkowych. Stwierdzono, że *„ciężkie trudności w wyszkoleniu sprawia poszczególnym żonatym funkcjonariuszom Policji stan małżeński”*. Główna Komenda wychodziła z założenia, że nie udzieli zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego przed ukończeniem kursu, nawet gdyby *„narzeczona była brzemienna i poczyniono przygotowania do ślubu”*. Twierdzono również, że *„funkcjonariusz Policji winien przede wszystkim myśleć i starać się o zabezpieczenie swej egzystencji w Policji, tj. szkolić się, pracować nad sobą, ukończyć kurs itd., co mu w stanie kawalerskim łatwiej przychodzi, a następnie po dłuższej praktyce, ustaleniu egzystencji, może myśleć o małżeństwie”*.²

Zwrócono również uwagę na symulowanie chorób i korzystanie ze zwolnień lekarskich w celu uniknięcia uczestnictwa w danym szkoleniu, jak i korzystania ze zwolnień podczas trwania danego szkolenia. Problemowi temu szybko zaradzono. Funkcjonariuszy tych nie awansowano, a odpowiednia adnotacja o takim przewinieniu znalazła się w ich aktach osobowych.³ Pomimo takiego stanu rzeczy, widziano i pozytywne okoliczności, a zwłaszcza to, że wyszkolenie postępuje w planowym kierunku. Na te okoliczności składał się wzrost wyszkolonych oficerów po odbytych szkoleniach na kursie dla wyższych funkcjonariuszy w Głównej Szkole P.P. w Warszawie i intensywne szkolenie niższych funkcjonariuszy PWŚl. Na kursy w 1924 r. wysyłano przede wszystkim

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 41.

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 23-24. Stanowisko to było nadzwyczaj prezentowane podczas przyjęć kolejnych funkcjonariuszy na szkolenie, np. w dniu 16 kwietnia 1924 r. wśród przyjętych do służby 69 próbnych posterunkowych z przydziałem do Komendy Rezerwy PWŚl. tylko jedna osoba pozostawała w związku małżeńskim, kolejna była wdowcem, a 67 osób było kawalerami [w:] APK, PWŚl. sygn. akt 1, k. 852. Zawarcie związku małżeńskiego obostrzone było zgodą przełożonego. Każdy z funkcjonariuszy PWŚl., chcący zawrzeć związek, musiał oprócz 2-letniej służby w Policji, ukończyć odpowiednie szkolenia policyjne [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1021. W okresie późniejszym regulowały to także akty prawne: Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 grudnia 1928 r. w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonariuszy Policji Wojewódzkiej (G.Urz.W.Śl. z 1929 r., Nr 1) oraz Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 maja 1934 r. o zawieraniu związków małżeńskich przez funkcjonariuszy Policji województwa śląskiego (Dz.U.R.P. z 1934 r., Nr 41, poz. 370).

³ Rozkaz Nr 147 GK PWŚl. z dnia 31.07.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 555.

starszych przodowników i przodowników. Komendanci jednostek wychodzili z założenia, że chcąc szkolenie policjantów prowadzić racjonalnie, należy w tym kierunku wyszkolić najpierw te osoby, tym bardziej, że oni nie posiadali jeszcze typowych specjalistycznych kursów.¹

2.3.6. Wymogi związane ze stawiennictwem się na szkolenie

Uczestnictwo w szkoleniu wymagało pewnych unormowań związanych z samym stawiennictwem się do szkół policyjnych. Ponieważ te kwestie początkowo nie były uregulowane, to istniała zupełna ich dowolność. Aby temu zapobiec, wydano specjalne zarządzenia normujące podane zagadnienie:

1. każdy funkcjonariusz delegowany na szkolenie powinien stawić się w pełnym umundurowaniu i uzbrojeniu oraz z podręcznikami i przyborami niezbędnymi do szkolenia;
2. przed udaniem się na szkolenie należy uregulować wszystkie sprawy osobiste i urzędowe;
3. urlopy okolicznościowe udzielane są tylko ze względu na wypadki losowe (śmierć w rodzinie lub ciężka choroba członka rodziny potwierdzona przez lekarza).²

Unormowania te zniwelowały udzielanie urlopów na skompletowanie umundurowania oraz wyposażenia, tym samym ograniczono do maksimum przerwy w nauce i nadrobienie powstałych zaległości.

2.3.7. Ocenianie osób biorących udział w szkoleniu

Każde uczestnictwo w szkoleniu wiązało się ze złożeniem egzaminu końcowego z odpowiedniej liczby przedmiotów. Podczas szkolenia i egzaminu końcowego stosowano czterostopniową skalę ocen, stosując następujące kryteria:

- bardzo dobra – można było ją uzyskać otrzymując średnią ocen 3 i 5/9;
- dobra – należało uzyskać średnią ocen 2 i 5/9;
- dostateczna – średnia ocen powinna zawierać się pomiędzy 2 a 2 i 5/9;

¹ APK, PWŚl., sygn.25, kk.41-42.

² Rozkaz Nr 118 GK PWŚl. z dnia 20.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.2, k. 497.

- niedostateczna – ocenę tę stosowano dla osób, które uzyskały ogólną średnią ocen poniżej 2.¹

Warunkiem ukończenia szkolenia było otrzymanie oceny pozytywnej z egzaminu końcowego (bardzo dobrej, dobrej lub dostatecznej). Zdarzały się jednak przypadki ukończenia szkolenia i otrzymania oceny niedostatecznej z jednego lub kilku przedmiotów. Temu zagadnieniu poświęcono uwagę w jednym z kolejnych rozkazów Głównej Komendy PWŚl., gdyż liczba osób nie kończących szkolenia, z biegiem lat rosła. Polecono, aby tym osobom wydawać jednak świadectwa z ukończonego szkolenia. Szkoły policyjne miały wystawiać tzw. „zapisowe świadectwa z ukończenia kursu”, na których należało zaznaczyć, że ukończono dany kurs bez zdania egzaminu z jednego lub kilku przedmiotów. Wydanie takiego świadectwa wiązało się jednak z pewnymi uregulowaniami. Ocenę niedostateczną należało poprawić w terminie 3-miesięcznym od daty wystawienia świadectwa. Przystąpienie do egzaminu poprawkowego odnotowywano na podanym świadectwie. Jeżeli funkcjonariusz nie zgłosił się na egzamin poprawkowy w wyznaczonym terminie, to z urzędu wystawiano mu ocenę niedostateczną z ukończenia całego kursu. Rozkaz ten obowiązywał od 1 stycznia 1926 r. z mocą wsteczną, tym samym dano ponowną szansę wszystkim policjantom, którzy otrzymali ocenę niedostateczną przed rokiem 1926.²

2.4. Odwołanie komendanta Antoniego Popiołka i zmiany w szkoleniu Policji Województwa Śląskiego

Powierzenie z dniem 1 stycznia 1924 r. obowiązków Głównego Komendanta PWŚl. podinsp. Leonowi Wróblewskiemu, szeroko rzutowało na zmiany organizacyjne w systemie szkolenia. Nowy komendant już w pierwszych miesiącach swojego urzędowania doprowadził do dymisji komendanta świętochłowskiej szkoły – nadkom. Antoniego Popiołka. Wprowadził też do szkolenia śląskich funkcjonariuszy prowizoryczne przepisy o organizacji szkół

¹ Rozkaz Nr 187 GK PWŚl. z dnia 07.11.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 147.

² Rozkaz Nr 80 GK PWŚl. z dnia 19.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 73. „Świadectwo zapisowe” z ukończenia kursu posterunkowych w Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach z dnia 11.02.1927 r. (APK, PWŚl., sygn. 91, kk. 68-69) zamieszczono w aneksach, zob. Aneks XXIII, ss. 412-413.

policyjnych, obowiązujących w Policji Państwowej od 1923 r.,¹ burząc dotychczasowy tryb szkolenia, prowadzony przez Oddział III Szkolny. Samowolne zmiany wprowadzone przez komendanta Wróblewskiego zostały poddane ostrej krytyce przez nadkom. Popiołka, co w konsekwencji doprowadziło do wspomnianej dymisji komendanta szkoły. Pomimo wzajemnych oskarżeń, na przegranej pozycji pozostał jednak komendant szkoły. Kulisy całej sprawy – z uwagi na jej charakter i publiczny oddźwięk – warte są przedstawienia.

2.4.1. Zmiany przepisów w wyszkoleniu

Po objęciu urzędu głównego komendanta, podinsp. Leon Wróblewski – rozkazem dziennym Nr 9 z dnia 18 stycznia 1924 r. – wprowadził jako obowiązujące przepisy o wyszkoleniu w Policji Państwowej.²

Decyzja komendanta była jego samowolą, gdyż zmiany prawne w tej materii należały wyłącznie do kompetencji wojewody.³ Wprowadzenie tych przepisów poddane zostało krytyce, przez urzędującego wówczas komendanta świętochłowskiej szkoły – nadkom. Antoniego Popiołka, który przedstawił ją głównemu komendantowi na piśmie.

Analizując poprzednie i obecne przepisy o wyszkoleniu, Antoni Popiołek pozwolił sobie na wykazanie różnic - jak to określił - pomiędzy „instrukcją warszawską”, a „instrukcją śląską. W piśmie adresowanym do Głównej Komendy PWŚl. w dniu 18 lutego 1924 r. zasygnalizował, że wprowadzenie obecnych przepisów powinno nieść za sobą uzupełnienie kadry dydaktycznej w świętochłowskiej szkole. Uzupełnienia wprawdzie zażądał, ale go nie otrzymał. Według jego wyliczeń, kadra nauczająca według „instrukcji warszawskiej” zobowiązana była w tygodniowym rozliczeniu do przeprowadzenia odpowiedniej ilości godzin wykładowych, co w porównaniu z „instrukcją śląską” było nieekonomiczne. Wskazane zestawienie przytoczone zostało w piśmie, podkreślając

¹ APK, UWŚl., sygn. 624, kk. 13-41. Wprowadzono obowiązującą w Policji Państwowej instrukcję: „Wyszkolenie Policji. Część I służbowa”.

² APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 18 i 50. Wskazane przepisy zostały dopiero zatwierdzone w dniu 20 października 1924 r. (przyp. autora).

³ Art. 30 Ustawy z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87), zatwierdzającej Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4).

niekorzystne rozwiązania, które zaistniały po wprowadzeniu „instrukcji warszawskiej”.

Tabela nr 9
Zestawienie godzin wykładowych w rozliczeniu tygodniowym

„Instrukcja warszawska”		„Instrukcja Śląska”	
Osoba prowadząca zajęcia	Ilość godzin	Osoba prowadząca zajęcia	Ilość godzin
Komendant szkoły	5	Komendant szkoły	8
Komendant kompanii	10	Komendant kompanii	23
Instruktor szkolny	18	Instruktor szkolny	23

Źródło: opracowano na podstawie porównań obu instrukcji sporządzonych przez nadkom. A. Popiołka.¹

Komendant kompanii (klasy) według nowych przepisów powinien mieć mniej godzin wykładowych. Było to jednak iluzoryczne, gdyż na podstawie tych samych przepisów, musiał być stale na zajęciach swej kompanii. Zajęcia na danej kompanii trwały od godziny 7 rano do 18 wieczorem, tym samym jego udział był zbędny, gdyż był tam praktycznie statystą. Przyjmując powyższe kryteria, należało zatrudnić dodatkowo siedmiu instruktorów, niezależnie od zatrudnionych w chwili obecnej dziewięciu instruktorów (szkolono na bieżąco 5 kompanii, a jeden z instruktorów był stale na zwolnieniu lekarskim).

Poza obliczeniem godzinowym, obrazującym niekorzystne wprowadzenie „instrukcji warszawskiej”, urzędujący jeszcze komendant szkoły wskazał, że według nowych przepisów o wyszkoleniu, część wykładanych przedmiotów otrzymało charakter zajęć dokształcających. Zajęciami, które według „warszawskiej instrukcji” otrzymały taki charakter, była matematyka (rachunki) i język polski. Takie rozwiązania były także niezrozumiałe, gdzie większość śląskich policjantów nie umiała tabliczki mnożenia, jak również pisać poprawnie w języku polskim. Brak było również rozwiązań, przez kogo te przedmioty miały być wykładane, a na dodatek kolejnym utrudnieniem było niesklasyfikowanie tych przedmiotów w ogólnym rozliczeniu danego kursu, co skutkowało obniżeniem jakości ich nauczania.

Następnie nadkom. A. Popiołek wskazał na bezsensowność wprowadzonych przez głównego komendanta instrukcji do bieżącego szkolenia funkcjonariuszy. Jako doświadczony dydaktyk, w piśmie skierowanym do Głównej Komendy PWŚl.

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 18 i 50. Według „instrukcji śląskiej” do godzin wykładowych prowadzonych przez instruktora szkolnego wliczono także 3 godziny, które przeznaczał na dyżury w bibliotece, muzeum policyjnym i w gabinecie środków naukowych. „Instrukcja warszawska” nie przewidywała takich dyżurów.

zrelacjonował szereg niedoskonałości w szkoleniu, wprowadzonych przez komendanta Wróblewskiego, wskazując, że:

- nierealne jest poprawianie przez instruktora szkolnego czterech doniesień z administracji w jednej klasie w okresie miesięcznym, gdyż dany instruktor wykładając administrację w czterech klasach (po 20 godzin wykładowych tygodniowo) musiałby poprawiać co najmniej 240 doniesień karnych. Wskazał przy tym, że nierealne jest także sporządzenie w przepisowym terminie doniesień, gdyż kursanci uczestniczyli w zajęciach codziennie do godziny 18-tej, po czym zmuszeni byli uczestniczyć w zajęciach poza programowych, tym samym czas na ich sporządzenie był ograniczony;
- wymaga się trzech wypracowań z rachunków, co było nielogiczne z punktu widzenia czasu przeznaczanego dla tego przedmiotu (przeznaczono tylko 1 godzinę tygodniowo, co rodziło już ograniczenia w samym nauczaniu przedmiotu, a należało przeznaczyć także czas na rozwiązywanie zadań);
- na nauczanie geografii przeznaczono 1 godzinę tygodniowo, co było również niewspółmierne do zadań, które mieli wypracować kursanci. Podczas zadań z tego przedmiotu należało rysować szkice rejonów służbowych, znaki kartograficzne oraz mapę Europy. Na zajęciach – z uwagi na ograniczenia czasowe – wykładano podstawowe wiadomości z geografii polskiej, tym samym zaniechano objaśnienia mapy Europy, a wykonanie jej na kursie przez policjanta było niemożliwe;
- nie przeznaczono żadnej godziny lekcyjnej na prowadzenie ksiąg maneżowych, a wymagano od szkolonych funkcjonariuszy poznania w pełni zakresu tego przedmiotu;
- nakazano w porze zimowej prowadzić ćwiczenia w grze w piłkę nożną lub rzucać dyskiem.

Podsumowując wprowadzenie nowej instrukcji wskazał, że obecne szkolenie funkcjonariuszy będzie powierzchowne, a prowadzenie zajęć w niedzielę i święta, w znacznym stopniu ograniczy ich naukę własną. Jego zdaniem, sytuacja taka może doprowadzić do odejścia ze służby wielu policjantów, tym bardziej, iż za pracę w cywilnych zakładach w wolne dni otrzymaliby podwójną płacę. Wskazał przy tym także na bezsensowność wydawanych przepustek w świąteczne dni i to tylko

na powiat świętochłowski. Według rozkazu Głównej Komendy PWŚl., słuchacze mogli udać się na przepustkę do Piekar, odległych o 20 km, a co jest paradoksem – już do Kochłowic bądź Wirku (w powiecie katowickim), miejscowości odległych od szkoły o 2 km – obowiązywał zakaz ich udzielania.

Przewidując, że poziom szkolenia obniży się wobec wprowadzenia „instrukcji warszawskiej”, Antoni Popiołek nie chciał wziąć odpowiedzialności za jej wprowadzenie przez świętochłowską szkołę. Oddając się do dyspozycji Głównej Komendy, na zakończenie dokonał porównania „instrukcji warszawskiej” z „instrukcją śląską, posługując się aforyzmem: *„Aby to jeszcze lepiej uwypuklić, pozwalam sobie podać następujący przykład: dwie drogi prowadzą do celu – jedna kiepska z wybojami, druga wąska, dokładnie obliczona i dobra. Jeździłem tą wąską, ale dobrą drogą półtora roku i zawsze dobrze ku zadowoleniu władz i całego społeczeństwa. Naraz każą jechać tą drugą drogą – zgłaszam, że jest niedobra, z wybojami, że ją znam, że trzeba dużo więcej koni, aby dojechać i tak dalej. Mimo wszystko każą mi jechać drogą gorszą i dużo kosztowniejszą, do tego chcą mi dołożyć na wóz rozmaite inne rzeczy tak, że stanowczo zajechać nie potrafię”*. Na zakończenie swych złotych myśli komendant szkoły jeszcze raz oddał się do dyspozycji Głównej Komendy.¹

W tym miejscu przytoczyć należy, że cztery dni wcześniej, przed skrytykowaniem wprowadzenia nowych przepisów o wyszkoleniu, Antoni Popiołek poddał również krytyce mianowanie nadkom. Jana Starzyka oficerem inspekcyjnym. Nominacja na to stanowisko wiązała się z prawem inspekcji świętochłowskiej szkoły, na co nadkom. A. Popiołek nie chciał pozwolić, żądając, aby mianowano go na wyższy stopień – podinspektora PWŚl.²

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 19 i 51.

² APK, UWŚl., sygn. 31, k. 17. Pismo poufne l.dz.9/24 nadkom. A. Popiołka z dnia 14 lutego 1924 r., adresowane do Głównej Komendy. W swym piśmie A. Popiołek uznał awans nadkom. J. Starzyka na stanowisko oficera inspekcyjnego, jako poniżający jego osobę. Zażądał jako zadośćuczynienie awansowanie go do stopnia podinspektora. Uzasadniając swe żądania, scharakteryzował przebieg swej dotychczasowej służby, jak i J. Starzyka. A. Popiołek przed wojną ukończył gimnazjum z maturą (zaliczył też dwa semestry prawa), był nauczycielem i kierownikiem szkoły oraz uczestnikiem I wojny światowej w armii austriackiej w stopniu porucznika. Po wojnie był komendantem baterii w Armii gen. J. Hallera, po czym w 1919 r. awansowany był do stopnia kapitana. Już w stopniu kapitana Żandarmerii Krajowej był zastępcą płk. S. Młodnickiego. Piastował też stanowisko Komendanta Obozu Koncentracyjnego Górnoślazaków w Krakowie, likwidując go po plebiscycie. Uczestnik III powstania śląskiego, po którym ukończył kurs Żandarmerii Krajowej w Cieszynie. Natomiast nadkom. J. Starzyk ukończył seminarium z maturą (uważane jako niższe od gimnazjum), był także nauczycielem, lecz nie piastował stanowiska kierowniczego. Porucznik wojsk polskich. W randze porucznika Żandarmerii Krajowej był powiatowym komendantem w Cieszynie. Nie miał ukończonego żadnego kursu fachowego. Przedstawiając wskazane różnice na swoją korzyść A. Popiołek uznał słusznie, że został dotknięty na honorze, tym bardziej, że jego stanowisko w tym względzie poparła też opinia publiczna i środowisko oficerskie (Tamże).

Kolejna krytyka miała już miejsce w dniu 25 lutego 1924 r., już po oddaniu się do dyspozycji Głównej Komendy. Tym razem skrytykował delegowanie instruktora musztry i sprawności fizycznej – przod. Kazimierza Błaszczyka z Komendy Głównej Policji Państwowej w Warszawie. Jego zdaniem, pobyt wskazanego instruktora w Świętochłowicach nie był wskazany, gdyż posiadał w tym względzie wykwalifikowaną kadrę, a zakres prowadzonych zajęć był tu już dobrze znany.¹ Należy tu zaznaczyć, iż w sprawach personelu szkolnego decydował komendant szkoły (również w „instrukcji warszawskiej”), a skierowanie instruktora z zewnątrz powinno nastąpić na wniosek zainteresowanej strony. W tym przypadku to nie miało miejsca, gdyż Główna Komenda podjęła taką decyzję bez rozeznania sytuacji. Wprawilo to w zakłopotanie urzędującego jeszcze komendanta szkoły, który w podanym piśmie poprosił także o wyklarowanie swoich prac i obowiązków.

Krytyka „warszawskiej instrukcji” oraz pozostałych posunięć dotyczących świętochłowskiej szkoły, dokonana przez jej komendanta, spotkała się z ostrą reakcją Głównej Komendy PWŚl. oraz samego głównego komendanta. Przeglądu szkoły dokonał osobiście sam podinsp. L. Wróblewski w asyście swych podkomendnych z Głównej Komendy PWŚl.

2.4.2. Inspekcja świętochłowskiej szkoły i wnioski pokontrolne

Reakcja Głównej Komendy na krytyki Antoniego Popiołka była natychmiastowa. Już w dniu 3 marca 1924 r. w godz. 7,30 – 12,00 dokonano gruntownego przeglądu Szkoły Policji w Świętochłowicach, przez przedstawicieli Głównej Komendy, pod kierownictwem samego komendanta Wróblewskiego.

Pierwszą usterką wychwyconą przez inspekcję była nieobecność komendanta szkoły, który zameldował się komendantowi Wróblewskiemu dopiero o godz. 9-tej.

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1009; APK, PWŚl., sygn. 107, k. 33 i APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 20 i 28. Przodownik K. Błaszczyk z powodzeniem realizował zajęcia z musztry i sprawności fizycznej w Komendzie Rezerwy w Katowicach. Komenda Szkoły w Świętochłowicach mogła sobie pozwolić na rezygnację z fachowego instruktazu, którego miał udzielić przod. K. Błaszczyk, gdyż prowadzący to szkolenie na miejscu st. przod. J. Sikora, prowadził je wcześniej według nowych już wzorów. Sposób prowadzenia wyszkolenia st. przod. J. Sikora nabył pod okiem przod. W. Warwasa – absolwenta specjalistycznego szkolenia w Szkole Głównej P.P. w Warszawie, które zakończył z oceną bardzo dobrą, a wśród wszystkich uczestników kursu zajął pierwszą lokatę. Zdecydowana rezygnacja przez komendanta świętochłowskiej szkoły z usług przod. K. Błaszczyka, została przyjęta przez Główną Komendę, która zmuszona była skierować go do prowadzenia wyszkolenia w Szkole Policji przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach.

Do uwagi tej dodano jeszcze, że podkom. Ledwoch, przebywający na zwolnieniu lekarskim, był widziany wcześniej przez głównego komendanta w Katowicach, na jednej z tamtejszych ulic. Już na samym wstępie można było domniemywać, że ta kontrola ma zdyskredytować urzędującego jeszcze komendanta szkoły. Po sprawdzeniu stanu jednostki, kontrolujący przystąpili do przeglądu szkoły, ze szczególną uwagą na kompanię (kurs) komendantów posterunków, biorąc pod uwagę następujące zakresy kontroli:

- karność;
- wyszkolenie;
- musztra
- kancelaria;
- służba.

Należało się spodziewać, że po wcześniejszych krytykach komendanta Popiołka, kontrola ta wypadnie negatywnie, co też miało miejsce. W każdym z zakresów kontroli doszukano się wielu uchybień, wykazując tym samym obraz złego funkcjonowania świętochłowskiej szkoły. Na podstawie sporządzonego protokołu przez insp. Wróblewskiego, doszukano się przewinień we wskazanych zakresach kontroli:

1. **Karność** – tu dopatrzone się trzech przewinień:
 - instruktor st. przod. Gwidon Witała do służby stawiał się bez szabli, a przed głównym komendantem nie stanął na baczność, co było niezgodne nie tylko z obowiązującym regulaminem, ale przede wszystkim z powagą sprawowanej funkcji przez instruktora szkoły policyjnej;
 - nie zameldowanie się inspekcyjnego podoficera przed wejściem do szkoły komendanta;
 - wielu posterunkowych żaliło się na złe traktowanie ze strony jednego z instruktorów (po wysłuchaniu zażaleń główny komendant wezwał policjantów do podporządkowania się panującej dyscyplinie, polecając jednocześnie wyjaśnić całą tę sytuację).
2. **Wyszkolenie** – dokonano hospitacji zajęć z przepisów służbowych, administracji i ze służby śledczej. Nie przeprowadzono kontroli zajęć

z ustawy karnej, gdyż instruktor był nieobecny w tym czasie w szkole. Główny komendant po wizytacji dostrzegł wiele nieprawidłowości:

- stwierdził, iż słuchacze odpowiadają słabo na zadawane pytania, korzystając w całości z pomocy instruktorów podczas odpowiadania. Kategorycznie zakazał stosowania takich praktyk, zalecając poprawę zastanej sytuacji. Przy okazji zauważył, że podział wykładanych przedmiotów jest niestosowny, polecając przyporządkować jednego instruktora do jednej kompanii;
- uznał, iż komendant szkoły w randze nadkomisarza, (co szczególnie podkreślił) wykłada tylko przedmioty ogólnokształcące (język polski, geografia), zamiast prowadzić zajęcia z przedmiotów zawodowych, które wykładał w szkole podoficer;
- zaobserwował, że zbyt mało wypracowanych jest zadań pisemnych, zalecając, aby unikać obszernych referatów na korzyść krótkich wypracowań.

3. **Musztra** – mając na uwadze wcześniejszą krytykę komendanta szkoły i rezygnację z przydziału jej wykwalifikowanego instruktora, zalecanego przez Główną Komendę, określił jednoznacznie, że szkolenie z tego zakresu prowadzone jest w szkole na bardzo niskim poziomie, a prowadzący zajęcia st. przod. Jan Sikora był słabo przeszkolony. Zarządził, że jeżeli braki w tym wyszkoleniu nie zostaną w najbliższym czasie usunięte, to nie dopuści kompanię komendantów posterunków do końcowego egzaminu.
4. **Kancelaria** – podczas kontroli tego działu stwierdzono wiele braków i usterek, co tylko przypieczętowało odejście ze stanowiska komendanta szkoły. Podczas kontroli przede wszystkim zwrócono uwagę na prowadzenie ksiąg kasowych. Sprawdzono ich stan faktyczny i rzeczywisty, dopatrując się, że wykazywane operacje finansowe są fikcyjne. W związku z tym, że oskarżenie takie mogło skutkować sprawą karną, należało to dogłębnie jeszcze sprawdzić, co pozostawało w kompetencji Urzędu Gospodarczego przy Głównej Komendzie PWŚl. Emanuela Kruczka – urzędnika gospodarczego, za taki stan rzeczy nie zawieszono, gdyż – jak to określił Główny Komendant: „...odnośny urzędnik wewnętrzny ma dobrą opinię”.

Niestety, stwierdzone nadużycia w prowadzeniu kancelarii spowodowały, że komendant Wróblewski uznał jej dalsze funkcjonowanie za zbytę. Dalszymi decyzjami zniósł prowadzenie spraw administracyjnych i gospodarczych bezpośrednio w szkole, powierzając je w całości do dalszego prowadzenia Powiatowej Komendzie w Świętochłowicach. Na decyzję tę – co rzutowało również w komendanta szkoły – miały także wpływ i inne przewinienia, jakich dopuścili się urzędnicy kancelarii:

- spóźnianie się do pracy;
- zaległości w prowadzeniu spraw, przy ich niskim obciążeniu (pracowały tam cztery osoby, załatwiając 5 spraw dziennie, przy miesięcznym wpływie ok. 300 różnego rodzaju akt płatniczych, czy osobowych);
- nie założenie ksiąg kancelaryjnych według obowiązującego wzoru;
- książka doręczeń była prowadzona niedokładnie, brak było pokwitowań przekazywanych akt;
- brak zapisów dotyczących wydawania w pododdziałach poszczególnych przyborów kancelaryjnych.

5. **Slużba** – w tym zakresie praktycznie nie stwierdzono uwag. Główny komendant ubolewał tylko nad tym, że wśród szkolących się funkcjonariuszy było tylko czternastu kawalerów, im też poświęcił większość swej uwagi podczas prowadzonych rozmów.¹

Wyniki przeprowadzonej inspekcji w głównej mierze godziły w komendanta szkoły, doprowadzając do jego wcześniejszej dymisji, jak i pozwoliły głównemu komendantowi na urzeczywistnienie – już praktycznie bez przeszkód „rewolucyjnych” – zmian w szkolnictwie policji śląskiej, wzorowanych na przepisach obowiązujących w Policji Państwowej.

Komendant szkoły A. Popiołek poddał krytyce także i te działania głównego komendanta. Sposób przeprowadzenia inspekcji świętochłowickiej szkoły, jak też i cały protokół kontroli uznał za niewłaściwy, nie zgadzając się także z wnioskami pokontrolnymi, usprawiedliwiając każde ujawnione niedociągnięcie.

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 21-22, 55 i 56.

2.4.3. Odwołanie się od wyników kontroli

Przeprowadzenie przeglądu świętochłowskiej szkoły, jak wynika z wniosków pokontrolnych, było skierowane przede wszystkim w jej komendanta. Każde przedstawione niedociągnięcie należało jednak usprawiedliwić.

Wyjaśnienia stosowne do przekazanych przez Główną Komendę wniosków pokontrolnych, sporządzone zostały już w dniu 8 marca 1924 r. przez komendanta szkoły, nie mające typowego opisu usprawiedliwiającego powstałe niedociągnięcia, lecz była to kolejna krytyka wymierzona w działania Głównego Komendanta w sferze wyszkolenia.

Na samym wstępie komendant szkoły usprawiedliwił swoją nieobecność w jednostce do godz. 9,00 tłumacząc się pobytem w Kasie Skarbowej, po należności dla absolwentów kursu posterunkowych. Usprawiedliwił też pobyt podczas zwolnienia lekarskiego podkom. Ledwocha w Katowicach wizytą u lekarza. Odpowiadając na pokontrolne zarzuty, Antoni Popiołek nie zgodził się z żadnymi treściami, zawartymi w kluczowych punktach protokołu z przeprowadzonej inspekcji. Stanowisko jego było całkiem odmienne od spojrzenia głównego komendanta, co już wcześniej wyrażał w swoich pisemnych krytykach kierowanych do Głównej Komendy. Wyjaśniając swe stanowisko w kwestii kontroli, komendant szkoły nie wypunktował zakresów kontroli, tylko odniósł się całościowo do sporządzonego protokołu przez komendanta Wróblewskiego. Chcąc przybliżyć stanowisko komendanta szkoły, poniższa relacja uwzględniona została na podstawie punktów z przeprowadzonej kontroli. Zanim omówione zostaną uwagi, co do zakresów kontroli, należy dodać, że w pierwszych słowach swojego protestu wskazał, iż nie mógł być obecny w pierwszych godzinach kontroli, gdyż w tym czasie stawił się w „Kasie Skarbowej” po należności dla słuchaczy świętochłowskiej szkoły, aby nie wysyłać ich poprzez pocztę, oszczędzając tym samym okres oczekiwania słuchaczy na pobory, jak i poniesione koszta przez policję, związane w całą tą procedurą. Usprawiedliwił też pobyt w Katowicach podkomisarza Ledwocha wizytą u lekarza. Następnie już odniósł się do zakresów przeprowadzonej kontroli:

1. **Karność** – tu nie zgodził się ze wszystkimi uwagami zgłoszonymi przez głównego komendanta:
 - co do postępowania instruktora st. przod. G. Witały – nie zauważył wcześniej żadnych oznak niedbalstwa, a tym bardziej nie respektowania przez niego obowiązującego regulaminu;
 - inspekcyjny podoficer nie mógł się zameldować, gdyż przed wejściem do szkoły komendanta pełnił on służbę w miejscu dla niego wyznaczonym;
 - na zażalenia słuchaczy względem jednego z instruktorów stwierdził, iż wcześniej takich sygnałów nie było, a wręcz przeciwnie, przez absolwentów wcześniejszych kursów był lubiany. Przy okazji przytoczył, że na kursie wyższych funkcjonariuszy proponowano, aby przedstawił go do awansu na aspiranta za energiczność i konsekwentność.¹
2. **Wyszkolenie** – tu w pierwszym rzędzie usprawiedliwił nieobecność instruktora prowadzącego zajęcia z ustawy karnej, gdyż z początkiem dnia nie prowadził zajęć, a do służby stawił się później, jeszcze podczas wizytacji i mógł być hospitowany, czego jednak kontrolujący nie uczynili. Nie zgodził się także z pozostałymi wnioskami:
 - stwierdził, że sam polecił swym instruktorom, aby podczas jakiegokolwiek wizytacji nie egzaminować najlepszych uczniów, aby przedstawić faktyczny poziom danego kursu. Zaznaczył również, iż zasadą w szkole jest, że słuchacze, odpowiadający słabo na zadawane pytania, korzystają z pomocy instruktorów podczas odpowiadania, aby przekonać się o posiadanych wiadomościach przez poszczególnych uczniów;
 - przyporządkowanie jednego instruktora do jednej kompanii uznał za niecelowe, gdyż obowiązuje zasada, że jeden instruktor wyklada w całej szkole ten sam przedmiot. Podkreślił również, że taka zasada została wypracowana na konferencji komendantów szkół policyjnych

¹ W żadnym z protokołów nie uwzględniono danych instruktora, wobec którego kierowano zażalenia. Określano go tylko jako „dobry duch szkoły”. Prawdopodobnie zażalenia odnosiły się do st. przod. J. Sikory, pełniącego służbę od czasu powstania świętochłowickiej szkoły (prowadził zajęcia z musztry i wychowania fizycznego).

w grudniu 1922 r., a taka sama obowiązuje w szkołach poza policyjnych (poza ludowymi);

- co do wykładania przez siebie przedmiotów doształcających oświadczył, iż sam zdecydował o tym co ma wyklądać, przejmując te przedmioty, na które nie było zainteresowania ze strony instruktorów. Prowadząc zajęcia z historii i geografii (8 godzin tygodniowo) mógł sam osobiście poznać wszystkich słuchaczy, a przede wszystkim ich poziom;
- na uwagę, że sporządza się zbyt mało zadań pisemnych zaznaczył, iż dawniej nie wymagano ich więcej, a zalecenie, aby unikać obszernych referatów na korzyść krótkich wypracowań, nie może mieć miejsca w kursie przodowników, gdzie absolwenci w przyszłości mieli załatwiać wiele spraw kancelaryjnych.

3. **Musztra** – nie zgodził się z tym, że szkolenie z tego zakresu prowadzone jest w szkole na bardzo niskim poziomie. Winą obarczył brak przepisów w tym względzie (ćwiczone na sposób wojskowy), jak i aure, która towarzyszyła podczas kontrolowanych zajęć (odwilż i tonięcie ludzi w śniegu). Nie zgodził się także z tym, że prowadzący zajęcia st. przod. J. Sikora był słabo przeszkolony - podkreślając jego walory, rezygnując tym samym z instruktora zalecanego przez Główną Komendę.
4. **Kancelaria** – komendant szkoły usprawiedliwił funkcjonowanie tego działu prowadzeniem go na sposób wojskowy. Zdementował, że w kancelarii wykazywano fikcyjne operacje finansowe. Oświadczył, iż pieniądze w kasie sam przeliczał, a groźenie kontrolą Urzędu Gospodarczego wpływa tylko zniechęcająco do pracy. Kierując dalej swe usprawiedliwienia, optował za nie likwidowaniem kancelarii, tłumacząc to potrzebą prowadzenia spraw kancelaryjnych na miejscu. Zarzuty, co do niskiego obciążenia pracą pracowników kancelaryjnych, nie miały miejsca, gdyż prowadzili dość obszerne sprawy, często pozostawali w pracy po godzinach lub zabierali akta do domu. Odnośnie spóźniania się do pracy, miało to miejsce tylko w jednym przypadku i to za zgodą komendanta szkoły, gdzie dostosowano godziny urzędowania jednego

z urzędników do rozkładu jazdy pociągów (pozostawał i tak dłużej w pracy). Inne uwagi, jak: nie założenie ksiąg kancelaryjnych według obowiązującego wzoru oraz niedokładne prowadzenie książki doręczeń (według dawnego wzoru) było podyktowane względami oszczędnościowymi, do wyczerpania posiadanych zapasów, zresztą zgodnie z wcześniejszymi wytycznymi Głównej Komendy. Te uwagi były niezrozumiałe dla komendanta szkoły, jak również ostatnia, dotycząca wydawania w pododdziałach poszczególnych przyborów kancelaryjnych, gdyż szkoła nie posiadała typowych pododdziałów i takiej procedury nie stosowano, a żadnych przepisów w tym względzie dla szkoły nie wydano.

5. **Slużba** – ponieważ w tym zakresie nie było żadnych uwag, komendant szkoły nie odniósł się do zawartych w nim treści.¹

Kolejna krytyka komendanta nie mogła pozostać bez echa, można wywnioskować w tym miejscu, iż stał się osobą niewygodną dla kierownictwa Głównej Komendy, niezależnie od tego, czy jego uwagi były słuszne, czy też nie. Po niespodziewanej inspekcji szkoły, kolejnym krokiem było skierowanie doniesienia karnego na komendanta szkoły.

2.4.4. Doniesienie karne na komendanta szkoły

Zgodnie ze wskazaniem w protokole z inspekcji szkoły, już w dniach 4 i 5 marca 1924 r. przeprowadzono szczegółową kontrolę prowadzonych przez szkołę ksiąg kasowych. Kontrola została przeprowadzona przez referenta Urzędu Gospodarczego przy Głównej Komendzie PWŚl., który dopatrywał się kilku nieprawidłowości w rubrykach przychodów i rozchodów. Analizując rubrykę przychodów, wskazał na brak adnotacji o niewypłaconych funkcjonariuszom poborach w kwocie 824.806.636 marek polskich, a w rubryce rozchodów brak było adnotacji poniesionych wydatków na zakup słomy w kwocie 800.000.000 marek

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 22-24.

polskich. Po przedstawieniu tych braków, uznał wykazaną w księdze kasowej kwotę w wysokości 1.333.926.502 marek polskich za fikcyjną.¹

Po zleconej kontroli ksiąg kasowych, główny komendant zebrał całość materiału dowodowego i w dniu 18 marca 1924 r. złożył doniesienie karne na komendanta szkoły, informując o tym w dniu następnym wojewodę. W swym doniesieniu komendant Wróblewski podniósł pięć zarzutów przeciwko nadkomisarzowi Popiołkowi, oskarżając go o:

1. skrytykowanie w dniu 14 lutego 1924 r. przeniesienia rozkazem Głównej Komendy nadkom. J. Starzyka do działu inspekcyjnego Głównej Komendy, czym dopuścił się przewinienia dyscyplinarnego określonego w paragrafie 10 obowiązujących przepisów służbowych.² Oskarżając go o to wykroczenie służbowe wskazał, iż komendant szkoły „*nie oddał... należnego szacunku dla rozkazów Głównej Komendy wchodząc niestusznie w ich rozpatrywanie*”;
2. skrytykowanie w dniu 18 lutego 1924 r. wprowadzenia przez Główną Komendę nowych przepisów o wyszkoleniu Policji, określając je jako niedoskonałe, przy czym złożył odpowiedzialność za prowadzenie szkoły, oddając się do dyspozycji Głównej Komendy, czym naruszył ponownie paragraf 10 obowiązujących przepisów służbowych oraz normy określone w części ogólnej przepisów o wyszkoleniu (rozdział I, ustęp1);³

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 5, 25, 57, 75, 79, 102, 103, 106 i 108. Protokół z tej czynności spisany został dopiero w dniu 13 marca 1924 r. w obecności czterech osób, w tym najbardziej zainteresowanego komendanta Wróblewskiego (k. 25). Prowadzącym kontrolę był referent J. Matuszek. Ponadto podczas prowadzonej kontroli dopatrzono się nadwyżki w kwocie 22 marek polskich (1/90.000 grosza), co mogło powstać podczas zaokrąglania sum w górę lub w dół (dla porównania 1 kg bochenek chleba w tym okresie kosztował 44.000 marek polskich – APK, PWŚl., sygn. 1, k. 648). Podana nadwyżka nie została ujęta w protokole, wykazano ją dopiero w 1925 r. podczas postępowania prokuratorskiego, sygn. akt 3 J 967/25 (kk. 5, 102, 103, 106 i 108), o którym mowa w dalszej części pracy. Prokurator odnosząc się do tzw. „fikcyjnej gotówki” stwierdził, iż nie można było zarzucić komendantowi szkoły niedozwolonych manipulacji, gdyż urzędnik gospodarczy prowadzący księgowość na wyrost dokonywał wpisów, co doprowadziło tylko do luk w bieżącej dokumentacji, spowodowanej przez tego urzędnika.

² Paragraf 10 przepisów służbowych: „*Stosunek do zwierzchności. Swoim zwierzchnikom policjant powinien okazywać należyty szacunek oraz wykonywać wszelkie ich rozkazy możliwie najprędzej, dokładnie i roztropnie, nie wchodząc w rozpatrywanie ich słuszności, o ile rozkaz nie nakazuje czegoś wyraźnie przestępnego. Za treść rozkazu odpowiedzialna jest władza, która go wydała. Bezwzględna karność, posłuszeństwo i subordynacja obowiązują każdego policjanta. Gdy funkcjonariusze policji działają wspólnie, obecny na miejscu najstarszy rangą funkcjonariusz obejmuje komendę i będzie odpowiedzialny za wydawane rozkazy.*” Źródło: T. Wolfenburg i J. Misiewicz: *Instrukcja dla Policji Państwowej z komentarzem oraz uzupełniającymi przepisami wykonawczymi, poprzedzona Ustawą o Policji Państwowej*; Warszawa 1923, s. 52.

³ Na podstawie obowiązującej instrukcji: „*Wyszkolenie Policji. Część I służbowa*”. Komendantowi szkoły zarzucono przekroczenie przepisu ujętego w: „*Rozdziale I. Organizacja wyszkolenia policji*”, ustęp 1, w brzmieniu: „*Ogólne kierownictwo wyszkolenia policji wykonuje Komendant Główny Policji przez specjalny dział wyszkolenia, wchodzący w skład Wydziału I (Ogólnego) Komendy Głównej Policji*”.

3. odrzucenie w dniu 25 lutego 1924 r. przydziału instruktora musztry i wyszkolenia fizycznego przod. K. Błaszczyka, wskazując, iż bez jego wniosku Główna Komenda nie może przydzielać mu personelu szkolnego, dopuszczając się przewinienia określonego w par. 10 obowiązujących przepisów służbowych w związku z rozdz. I, ust.1 części ogólnej przepisów o wyszkoleniu;
4. skrytykowanie w dniu 8 marca 1924 r. w całości protokołu z inspekcji szkoły, a zwłaszcza negacji, że księga kasowa prowadzona była fikcyjnie;¹
5. udzielanie do wiadomości treści rozkazów Głównej Komendy osobom spoza korpusu PWŚl. w celu wywołania interwencji we władzach wojewódzkich, czym dopuścił się wykroczenia określonego w paragraf 5 obowiązujących przepisów służbowych i Rozkazu Nr 21 Głównej Komendy PWŚl., z dnia 15 lutego 1924 r.²

Po zarzuceniu wskazanych czynów, główny komendant uzasadnił jeszcze swoje stanowisko w przedmiotowym doniesieniu. Zanim przeszedł do uzasadnienia zarzutów wskazał, iż komendant Popiołek dotychczas wykładał tylko przedmioty doksztalcające, gdyż nie posiadał praktyki w służbie zewnętrznej w Policji. Ponadto jest skłonny do krytyki rozkazów Głównej Komendy, a Komendę Szkoły prowadzi od dwóch lat, nie będąc dotychczas wizytowany. W uzasadnieniu już podał, że komendant szkoły:

1. nie okazuje przełożonym należytego szacunku, a kwestionując rozkazy Głównej Komendy, mógłby stać się przyczyną rozluźnienia dyscypliny w korpusie oficerów;
2. dopuścił się przekazania tajemnicy służbowej osobom prywatnym;
3. nie posiada predyspozycji do zajmowania kierowniczego stanowiska.

¹ Nie wskazano, z jakiego przepisu jest obwiniony. Przepisu tego również nie wskazano przy orzeczeniu o winie komendanta szkoły.

² Paragraf 5 przepisów służbowych: „Funkcjonariuszowi policji zabrania się zdradzania wiadomości służbowych i w ogóle czynienia niewłaściwego użytku z informacji otrzymanych przezeń, jako osobę urzędową. W szczególności policjant obowiązany jest zachować milczenie o wszelkich sprawach prywatnych, które doszły do niego w drodze służbowej oraz o wszystkich sprawach, które z rozkazu jego zwierzchności winny być zachowane w tajemnicy.” Źródło: T. Wolfenburg i J. Misiewicz, już cyt., s. 43. W Rozkazu Nr 21 GK PWŚl., którego odpis dołączono do doniesienia karnego, polecono wszystkim policjantom zachowywać tajemnicę służbową pod rygorem pociągnięcia do jak najsurowszej odpowiedzialności dyscyplinarnej. W rozkazu wskazano także, że informacje takie dostały już się do wiadomości publicznej i były cytowane nawet w prasie [w:] APK, UWŚl., sygn. 31, k. 26.

Na zakończenie podnoszonych zarzutów, wobec braku okoliczności łagodzących, złożył wniosek do Komisji Dyscyplinarnej przy Głównej Komendzie PWŚl. w Katowicach o ukaranie komendanta Popiołka karą aresztu w wymiarze 7 dni, aby wymierzona kara była przykładem dla podtrzymania żelaznej dyscypliny w korpusie oficerów PWŚl.¹

Komendant szkoły widząc niekorzystny dla siebie rozwój sytuacji, zwrócił się poprzez Główną Komendę do Wojewody Śląskiego z prośbą o natychmiastowe przedstawienie go do raportu. Prośba jego została uwzględniona przez przełożonych, lecz po konsultacji wyznaczono mu termin na dzień 25 marca 1924 r., czyli już po posiedzeniu Komisji Dyscyplinarnej w jego sprawie.²

2.4.5. Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy Głównej Komendzie PWŚl. w Katowicach w sprawie komendanta świętochłowickiej szkoły

Komisja Dyscyplinarna przy Głównej Komendzie zebrała się w ekspresowym tempie już w dniu 21 marca 1924 r. W skład Komisji z ramienia Głównej Komendy weszli:

- podinsp. Leon Wróblewski – przewodniczący,
- podinsp. Augustyn Bańczyk – członek,
- podkom. Paweł Włosok – protokolant.

Z ramienia województwa jako członek Komisji oddelegowany został radca Stępniewski.³

Zanim Komisja przystąpiła do rozstrzygnięcia zarzucanych Antoniemu Popiołkowi przewinień dyscyplinarnych, przesłuchała go w charakterze obwinionego. Podczas przesłuchania komendant szkoły nie przyznał się do zarzucanych mu czynów, wyjaśniając szczegółowo wszystkie zarzucane mu okoliczności. Jak oświadczył, jego działanie spowodowane było troską o dobro szkoły, jak i swych podkomendnych. Ustosunkowując się do przewinień

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 13-15. Sprawie nadano natychmiastowy bieg.

² APK, UWŚl., sygn. 31, k. 72.

³ Na uwagę zasługuje skład powołanej Komisji Dyscyplinarnej. Przewodniczącym został sam zainteresowany w rozwiązaniu problemu świętochłowickiej szkoły – podinsp. L. Wróblewski – główny komendant PWŚl. Jako członka Komisji powołano jego zastępcę podinsp. A. Bańczyka, a podkom. P. Włosok pełnił w tym czasie funkcję Naczelnika Wydziału I Administracyjnego. Urząd Wojewódzki reprezentował radca Stępniewski (w protokole nie podano imienia).

wynikających z paragr.10 obowiązujących przepisów służbowych stwierdził, iż bronił tylko swych praw i obowiązków. Wyjaśniając pozostałe okoliczności związane z naruszeniem przez niego tajemnicy służbowej (par. 5 przepisów) skomentował to tylko tym, iż spotkał się z posłem na Sejm Śląski – Eugeniuszem Brzuską, nie tylko na gruncie prywatnym, ale też jako z prezesem Komisji budżetowej i szkolnej, czyli spotkanie to miało także charakter służbowy. Z relacji A. Popiołka wynika, iż w trakcie tej rozmowy omawiano przeniesienie go do Tarnowskich Gór, jak i sprawy ogólne dotyczące Policji, a tu obwiniony nie widział w tym nic zdroźnego, gdyż uważał, że w ten sposób działa tylko i wyłącznie dla dobra Państwa.

Po wysłuchaniu komendanta szkoły i analizie materiału dowodowego, Komisja Dyscyplinarna przystąpiła do głosowania, co do jego winy. Uznano go winnym, choć nie jednogłośnie we wszystkich przedstawionych mu zarzutach:

- do punktu 1-go (krytyki przeniesienia nadkom. J. Starzyka do działu inspekcyjnego), jednogłośnie winnym;
- do punktu 2-go (krytyki wprowadzenia nowych przepisów o wyszkoleniu Policji), dwoma głosami przeciw jednemu;
- do punktu 3-go (odrzućcia przydziału instruktora przod. K. Błaszczyka), dwoma głosami przeciw jednemu;
- do punktu 4-go (krytyki w całości protokołu z inspekcji szkoły, a zwłaszcza odrzućciu uzasadnienia, że księga kasowa prowadzona była fikcyjnie), jednogłośnie winnym;
- do punktu 5-go (naruszenia tajemnicy służbowej), jednogłośnie winnym.

Po głosowaniu Komisja Dyscyplinarna wydała orzeczenie o ukaranie nadkom. Antoniego Popiołka siedmiodniowym aresztem domowym oraz złożyła wniosek o przesunięcie go na stanowisko Zastępcy Miejskiego i Powiatowego Komendanta PWŚl. w Katowicach.¹

¹ Akta postępowania dyscyplinarnego w sprawie A. Popiołka Nr L: 98/Tj.-24 [w:] APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 13-17.

2.4.6. Interwencja komendanta szkoły u Wojewody Śląskiego

Widząc swą bezsilność w dalszych zmaganiach z głównym komendantem nadkom. Antoni Popiołek w dniu 27 marca 1924 r. umówił się na spotkanie z Wojewodą Śląskim Tadeuszem Konckim. Po przeprowadzonej rozmowie z wojewodą i za jego aprobatą złożył zażalenie na głównego komendanta podinsp. Wróblewskiego. W zażaleniu podniósł trzy elementy jego dyskryminacji przez komendanta.

W pierwszym skierowanym zażaleniu podkreślił, iż od czasu objęcia urzędu Głównej Komendy przez obecnego komendanta, otrzymuje od niego rozkazy, które już z założenia są niewykonalne albo też skutkiem ich wykonania obniża się bardzo poziom wykszolenia. Po ustnych interwencjach komendant szkoły otrzymał polecenie, aby swe uwagi uwidoczniał na piśmie, co później skutkowało zarzuceniem mu przekroczenia paragrafu 10 obowiązujących przepisów służbowych.

W kolejnej już drugiej uwadze naświetlił pozbawienie go – jako komendanta szkoły – prawa udzielania urlopów. Po jego dwóch interwencjach prawo to zostało mu przywrócone, lecz zaraz zniesiono mu prawo udzielania przepustek w dni świąteczne. Kierując dalej swe uwagi w tym punkcie, uwzględnił także zażalenie na pozbawienie go przysługującego mu prawa składania wniosków na mianowanie instruktorów oraz zniesienia comiesięcznych konferencji kadry dydaktycznej, podczas których prowadzono również doskonalenie zawodowe, podnosząc tym samym jakość nauczania.

Następna trzecia już uwaga dotyczyła inspekcji szkoły przeprowadzonej w dniu 3 marca 1924 r. Tu zażalenie w pierwszym rzędzie dotyczyło przeprowadzenia hospitacji zajęć oraz przeglądu musztry. Kontrolujący zajęcia mieli wiele uwag do udzielanych przez słuchaczy miernych odpowiedzi, z czym nie chciał zgodzić się komendant szkoły, gdyż sytuacja taka dotyczyła tylko dwóch osób. Z kolei do musztry, której przeprowadzenie sklasyfikowano ujemnie, dał w swych uwagach do zrozumienia, że jest to jawne nieporozumienie, gdyż prowadzona jest na wysokim poziomie, o wiele lepszym niż w jednostkach wojskowych. Podsumowując kierowane w tym punkcie uwagi w stosunku

do głównego komendanta określił, iż przeprowadzona inspekcja miała charakter nieobiektywny, mająca na celu wychwycenie jakichkolwiek uwag mających zdyskredytować urzędującego komendanta szkoły. Przy okazji przypomniał także o zarzucaniu mu malwersacjami pieniędzmi, co jest oczywiście jego zdaniem nieprawdą i kolejnym szykanowaniem ze strony głównego komendanta.

Na zakończenie pisemnego zażalenia uwzględnił jeszcze jedno zdanie: *„Proszę o niebranie tego protokołu przeglądu (inspekcji szkoły) pod uwagę przy klasyfikacji instruktorów i personelu tutejszej szkoły”*.¹

Na powyższe zażalenie komendant Wróblewski odpowiedział już w dniu 1 kwietnia 1924 r., stosownie do punktów nakreślonych przez komendanta Popiołka.

Na pierwsze uwagi przekazane przez komendanta szkoły, ustosunkował się do wprowadzenia nowych przepisów wyszkolenia, obowiązujących dotychczas w Policji Państwowej. W swej odpowiedzi stwierdził, że proponowanie szkolenia według przepisów stworzonych wcześniej przez komendanta szkoły, jest nierealne, gdyż w szkoleniu tym więcej przykłada się do elementarnego nauczania, a mniej do przedmiotów zawodowych. Funkcjonujące do dnia 11 stycznia 1924 r. przepisy uznał wprost jako „gorsze”. Zaznaczył przy tym, że obecnie nowe przepisy znalazły już zastosowanie w świętochłowickiej szkole pod nowym kierownictwem podkom. Gustawa Krzystka, jak i w szkołach w Bielsku i Katowicach.

Odnosnie drugiego punktu zażalenia, główny komendant oświadczył, iż wstrzymał udzielania urlopów z uwagi na panującą w tym czasie stagnację w przemyśle i zapowiadane strajki, co miało związek z tą decyzją, gdyż chciał wykorzystać kompanie szkolne do ewentualnych działań. Odpowiadając dalej na kierowane względem niego zarzuty stwierdził, że skierowanie nowego instruktora do świętochłowickiej szkoły, było spowodowane przyszłościowym podniesieniem sprawności fizycznej w jednostkach terenowych. Z kolei w sprawie zakazów prowadzenia comiesięcznych konferencji oświadczył, że faktycznie takie polecenie wydano, gdyż podczas tych konferencji poddawano krytyce sprawy, nie będące w kompetencji szkoły.

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 44 i 45. W zażaleniu przy uwagach dotyczących inspekcji szkoły A. Popiołek przypomniał o wizytacji szkoły przez obecnego komendanta w dniu 16 stycznia 1924r, podczas której nie zgłoszono żadnych uwag, tym bardziej bieżącą inspekcję uznał za stronnictwą. Wcześniej podczas krytyki ostatniej inspekcji, jak i podczas prowadzonego przeciwko niemu postępowania dyscyplinarnego, nie podniósł tej uwagi. Przy okazji dał kłam relacji głównego komendanta, że szkoła nie była wcześniej wizytowana (Tamże, kk. 14 i 21).

Odpowiadając już na trzecie zażalenie stwierdził, że każdy kontrolujący powinien zauważyć wszystkie nieprawidłowości podczas prowadzonej kontroli, dokonując odpowiedniego zapisu. Zdementował skargę komendanta szkoły, aby kontrola prowadzona była nieżyczliwie w stosunku do jego osoby. Odnośnie słabych odpowiedzi udzielanych przez słuchaczy podczas hospitacji zajęć, podtrzymał swe uprzednie stanowisko w tej sprawie, a co do zajęć z musztry, w odpowiedzi nie zajął żadnego stanowiska. Przytoczył jeszcze, odpowiadając na zażalenia dotyczące fikcyjnego stanu kasowego, iż zarzuty kierowane w stosunku do komendanta szkoły są jak najbardziej na miejscu, gdyż takie nieprawidłowości stwierdzono.¹

2.4.7. Prośba Antoniego Popiołka o zwolnienie ze służby w Policji oraz doniesienie karne na komendanta Wróblewskiego

Nie widząc już sensu w dalszych zmaganiach z głównym komendantem, nadkom. Antoni Popiołek w dniu 3 kwietnia 1924 r. zwrócił się raportem do Głównej Komendy o zwolnienie go z dalszej służby w PWŚl. W raporcie jako powód uwzględnił, aby zwolniono go z powodu redukcji i reorganizacji władz. Do czasu rozwiązania stosunku pracy, poprosił także o udzielenie mu urlopu bezpłatnego.² W dniu 4 kwietnia 1924 r. zwrócił się jeszcze jednym raportem o zwolnienie ze służby w Policji, podając szerszy powód.

W drugim raporcie poza zwolnieniem z powodu redukcji i reorganizacji władz, podał jeszcze, że otrzymał ofertę pracy w sektorze prywatnym i wyraźnie zaznaczył swą niechęć do dalszej służby w Policji. Drugi jego raport został uwzględniony przez Wojewodę Śląskiego w dniu 9 kwietnia 1924 r. i przesłany do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o akceptację wniosku. Po rozpatrzeniu wniosku wydano decyzję o zwolnieniu nadkom. Antoniego Popiołka z dniem 31 maja 1924 r.³ Decyzja o zwolnieniu została w dniu 23 maja 1924 r. przesłana do Komendy Szkoły w Świętochłowicach, celem doręczenia zainteresowanemu.

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 46-47.

² APK, PWŚl., sygn. 66, kk. 88-89. Urlop bezpłatny został mu udzielony w dniach 27 marca – 23 kwietnia 1924 r. Po zakończeniu wskazanego terminu urlop przedłużano jeszcze dwukrotnie: do 15 maja i 31 maja 1924 r., czyli do dnia zwolnienia go ze służby w Policji, izolując go tym samym od funkcjonowania szkoły. Kartę urlopową komendanta Popiołka umieszczono w aneksie, zob. Aneks VII, ss. 392-393.

³ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 2, 3, 38-42, 61, 64, 95 i 109-112. Do chwili rozpatrzenia raportu otrzymał czterotygodniowy urlop, począwszy od 27 marca. Z tym też dniem stanowisko komendanta szkoły powierzono podkom. G. Krzystkowi.

W związku z wdrożeniem procedury zwolnienia ze służby Antoniego Popiołka, polecono odebrać mu legitymację służbową oraz wstrzymać wypłacanie poborów po dniu 31 maja.¹ Jeszcze w dniu 26 maja 1924 r. złożył protest do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o zmianę charakteru zwolnienia „z powodu redukcji i reorganizacji władz”, jak planował podczas pierwszej wersji, lecz nie został on uwzględniony, gdyż podstawą zwolnienia była jego prośba zawarta w drugim raporcie, gdzie chciał odejść ze służby w Policji z własnej woli.²

Po zwolnieniu ze służby w Policji, już jako cywil Antoni Popiołek, nie zaprzestał walki o swoje racje, gdyż nie satysfakcjonujące posunięcia w jego kierunku wzbudziły reakcje odwetowe, chcąc w oczach innych osób pozostać osobą, która do końca dochodziła swoich słusznych racji. Był komendant szkoły nie spodziewał się, iż będzie to proces długotrwały – aż do października 1927 r. Podczas całej tej batalii, proces przebiegał dwutorowo. Antoni Popiołek dochodził swoich roszczeń, jak i skierował doniesienie karne na komendanta Wróblewskiego. Główna Komenda z kolei skutecznie pozbawiała go wszelkich złudzeń, co do pojmowania przez niego „sprawiedliwości”.

Pierwszym roszczeniem, jakie wysunął Antoni Popiołek, było upomnienie się o przyznanie mu pięcioletniej odprawy ostatnio pobieranych poborów. W tej sprawie w dniu 1 lipca 1924 r. zwrócił się pisemnie do Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach. Roszczenia swe uzasadniał pracą w służbie państwowej od stycznia 1906 r. do czasu zwolnienia go z Policji.³

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, k. 65. Doręczenie decyzji o zwolnieniu okazało się bezskuteczne. W sprawie odebrania mu legitymacji służbowej zwrócono się do Dyrekcji Kolei Państwowych w Katowicach, o jej odebranie podczas zakupu biletu kolejowego.

² APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 2, 3 i 95. Protest A. Popiołka został dopiero rozpatrzony w dniu 19 czerwca 1925 r. przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Nr BP 2408/25). Uznanie protestu przez MSW skutkowało roszczeniami finansowymi, tym samym błędem A. Popiołka było sporządzenie dwóch raportów, gdzie rozpatrzono ten drugi „korzystniejszy” dla MSW.

³ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 1, 61 i 62. A. Popiołek od 6 stycznia 1906r. do 28 lipca 1914r. pracował w zawodzie nauczyciela na Śląsku Cieszyńskim, z jednoroczną przerwą na ochotniczą służbę wojskową w wojsku austriackim. W okresie od dnia 28 lipca 1914r. do 4 listopada 1918 r. podczas I wojny światowej, służył w charakterze oficera w wojsku austriackim. W dniu 4 listopada 1918 r. dostał się do niewoli włoskiej, skąd w dniu 28 grudnia 1918 r. wstąpił do Armii gen. J. Hallera we Włoszech. W wojsku polskim służył do dnia 15 maja 1919 r. i z tym dniem został zdemobilizowany. Po zakończeniu służby wojskowej wstąpił do Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego, a po odzyskaniu przez Polskę Górnego Śląska, rozpoczął służbę w Policji Województwa Śląskiego. Według wskazanych wyliczeń w służbie państwowej miał z dniem 6 stycznia 1924 r. w rzeczywistości 18 lat służby (nie licząc podwójnie okresu odbytej służby wojskowej), zaliczanych do emerytury według polskiej ustawy emerytalnej – Ustawa z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z 1924 r., Nr 6, poz. 46).

Pismo do adresata nie dotarło, gdyż zostało przesłane za pośrednictwem Komendy Szkoły w Świętochłowicach. Otrzymał tylko odpowiedź z Głównej Komendy, że nie może wobec niej rościć sobie pretensji i wszelkie roszczenia kierować bezpośrednio do adresata. Przy okazji zalecono, aby: „*W przyszłości nie należy przyjmować od wymienionego podobnych pism, gdyż takowe nie będą w Głównej Komendzie w ogóle rozpatrywane*”.¹ Taki obrót sprawy nie zniechęcił go i już kolejne pismo zostało wysłane do adresata w dniu 7 lipca 1924 r., gdzie przytoczył dodatkowe roszczenia o wyrównanie należnych poborów za okres od października 1923. do marca 1924 r., obniżenia mu stopnia starszeństwa (obniżono mu grupę zaszerogowania z IV na III) oraz oczyszczenia go z zarzutów posiadania fikcyjnej kasy księgowej podczas inspekcji szkoły. Na wysłane pismo nie otrzymał jednak odpowiedzi, więc ponowił je w dniu 16 września.²

Śląski Urząd Wojewódzki rozpatrzył zażalenie w dniu 26 września 1924 r. informując skarżącego, że brak jest podstaw prawnych, aby przyznać mu odprawę z powodu wystąpienia ze służby w Policji. Poinformował go także, że wyrównanie poborów za wskazany okres, zgodnie z przepisami, jest mu nienależne,³ a w sprawie tzw. „fikcyjnej gotówki” prowadzone jest aktualnie postępowanie wyjaśniające. Rozpatrując tę skargę Urząd Wojewódzki zwrócił się też do Głównej Komendy, aby dogłębnie wyjaśniła sprawę „fikcyjnej gotówki” i obniżenia stopnia starszeństwa skarżącego. Odpowiedź przez Główną Komendę została udzielona mu w dniu 16 października 1924 r., gdzie podtrzymano wcześniejsze ustalenia rozpoznane jeszcze przez Komisję Dyscyplinarną. Odnośnie obniżenia stopnia starszeństwa wyjaśniono, że spowodowane to było przeszeregowaniem etatów

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 62 i 67.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 125 (przyznanie stopnia starszeństwa); APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 64-67, 68, 77, 78, 82, 86 i 97. Śląski Urząd Wojewódzki wprawdzie w dniu 4 sierpnia 1924 r. skierował zapytanie do Głównej Komendy w przedmiotowej skardze, otrzymując odpowiedź dnia 20 sierpnia, lecz nie poinformował o swych decyzjach skarżącego – kk. 64-66. Ciekawostką w udzielonej przez Główną Komendę odpowiedzi było domaganie się od skarżącego zapłaty kwoty w wys. 75 zł, 81 gr. tytułem niesłusznie wypłaconych należności, co zapewne nie pozostałoby bez echa, gdyby tę informację skierowano do A. Popiołka (k. 65). Postępowanie wyjaśniające prowadzone w nie wyjaśnionej dotychczas części skargi ślimaczyło się, co skarżący wielokrotnie monitował – stan zaawansowania postępowania (kk. 82 i 86). W jego sprawie w dniu 17.06.1925 r. zainterweniował też Związek Oficerów Rezerwy Koło Miejscowe w Królewskiej Hucie (k. 97), lecz bezskutecznie.

³ W myśl art.21 Ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska (Dz.U.R.P. z 1923 r., Nr 116, poz. 924) skarżącemu pomiędzy nominacją, a zwolnieniem powinny upłynąć 2 lata, aby mógł nabyć prawo do dodatku corocznego.

śląskiej policji na ogólnopolski wzór. Dodano również, że skarżący był i tak przewidziany do awansu (grupa IV) z dniem 1 października 1925 r.¹

Nie widząc dalszego sensu dochodzenia swych roszczeń w Urzędzie Wojewódzkim jak i w MSW, wstąpił na drogę sądową. W dniu 19 czerwca 1925 r. wniósł skargę do Najwyższego Trybunału Administracyjnego w Warszawie, zaskarżając charakter zwolnienia go ze służby i wydane w jego sprawie decyzje, które były pochodnymi tej decyzji. W dniu 19 października 1927 r. Najwyższy Trybunał Administracyjny w składzie trzech sędziów, nie przychylił się do skargi, oddalając ją jako nieuzasadnioną. O swej decyzji Trybunał powiadomił Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz Wojewodę Śląskiego.²

Niezależnie od wniesionej skargi do Najwyższego Trybunału Administracyjnego, Antoni Popiołek złożył doniesienie karne na głównego komendanta Leona Wróblewskiego w Prokuraturze przy Izbie Karnej w Królewskiej Hucie. W złożonym zawiadomieniu zarzucił komendantowi nadużycie władzy i fałszywe oskarżenie składającego doniesienie.³ Prokuratura po rozpatrzeniu zebranego materiału dowodowego w dniu 6 stycznia 1926 r. umorzyła postępowanie karne przeciwko Leonowi Wróblewskiemu, z braku znamion popełnienia przestępstwa. W uzasadnieniu swej decyzji prowadzący postępowanie prokurator, nie dopatrywał się działania przestępczego w postępowaniu głównego komendanta, zarówno w kwestii nadużycia władzy, jak i fałszywego oskarżenia A. Popiołka. Wyraził jedynie ubolewanie w stosunku do głównego komendanta, że przewodniczył Komisji Dyscyplinarnej w sprawie, w której głównie chodziło o nieporozumienie pomiędzy nim a komendantem szkoły.⁴ Na wydane postanowienie A. Popiołek wniósł skargę do Prokuratury przy Sądzie Apelacyjnym w Katowicach w dniu 19 stycznia 1926 r. podnosząc w niej, że niesłusznie umorzono jego zawiadomienie przeciwko L. Wróblewskiemu przez

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 69, 70, 75, 76, 80 i 81.

² Wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 19 października 1927 r., L. Rej. 2926/25, [w:] APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 109-112. Odpis wyroku został w dniu 26.10.1927 r. przesłany do MSW, a w dniu 28.11.1928 r. powiadomiono o decyzji Wojewodę Śląskiego.

³ A. Popiołek oskarżył głównego komendanta o nadużycie władzy (pozbawienie go prawa do: udzielania urlopów i wydawania przepustek, prezentacji instruktorów, przeprowadzania odpraw i szkolenia instruktorów), tj. o przestępstwo z paragrafu 339 u.k.n. oraz o fałszywe oskarżenie (zarzut przedstawienia mu „fikcyjnej gotówki” w księdze kasowej podczas inspekcji świętochłowickiej szkoły), tj. o przestępstwo z paragrafu 164 u.k.n.

⁴ Postanowienie o umorzeniu postępowania karnego Prokuratury przy Izbie Karnej w Królewskiej Hucie z dnia 6 stycznia 1926 r., sygn. akt 3 J 967/25 [w:] APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 102-103 i 109-112. W postanowieniu nie uwzględniono daty wszczęcia postępowania.

Prokuraturę przy Izbie Karnej w Królewskiej Hucie.¹ Zażalenie na umorzenie postępowania nie zostało uwzględnione przez Prokuraturę przy Sądzie Apelacyjnym, która po analizie akt sprawy podzieliła stanowisko Prokuratury w Królewskiej Hucie.² Po niekorzystnych dla siebie werdyktach i widząc bezsensowność dalszej walki o swoje prawa A. Popiołek zaprzestał już dochodzenia swoich roszczeń, zajmując się pracą urzędniczą w Starostwie w Świętochłowicach, w charakterze inspektora biur. Pracując na nowym stanowisku zyskał uznanie, a jego praca została doceniona. W lipcu 1932 r. na wniosek wojewody został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi „za zasługi na polu pracy narodowej”.³

2.5. Programy nauczania realizowane od roku 1924 przez Szkoły Policji Województwa Śląskiego

2.5.1. Program wyszkolenia wprowadzony przez komendanta Wróblewskiego

Nowe przepisy o wyszkoleniu śląskiej policji zaczęły obowiązywać od 20 października 1924 r., choć faktycznie wprowadzono je już 18 stycznia.⁴ Tak jak w Policji Państwowej, podobny zakres szkolenia rozpoczął swe obowiązywanie w Policji Województwa Śląskiego w latach 1924-1928.⁵

W zakres zawodowego wyszkolenia policji wprowadzono dziesięć podstawowych przedmiotów oraz dodatkowo – specjalny, skierowany tylko dla przodowników i wyższych funkcjonariuszy o nazwie: „Stowarzyszenia polityczne” (nauka o stronnictwach politycznych i związkach zawodowych). Podstawowy zakres w szkoleniu zawodowym obejmował następujące przedmioty:

- instrukcja służbowa;
- służba śledcza;
- prawo karne;
- procedura karna;

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 4-11.

² Postanowienie Prokuratury przy Sądzie Apelacyjnym w Katowicach z dnia 19 lutego 1926 r. – L.dz.14/26 [w:] APK, UWŚl., sygn. 31, k. 12.

³ APK, UWŚl., sygn. 35, kk. 251, 257 i 330. Wnioskodawca o nadanie odznaczenia we wniosku przytoczyło także uznanie na wcześniejsze prowadzenie świętochłowickiej szkoły.

⁴ Przyp. autora.

⁵ Wprowadzono przepisy o wyszkoleniu: *Wyszkolenie Policji. Część I służbowa*, Warszawa 1923.

- prawo państwowe i administracyjne;
- policja zdrowia;
- historia Polski;
- geografia Polski;
- musztra i nauka strzelania;
- gimnastyka.

Niezależnie od wskazanych przedmiotów, podczas szkolenia zalecano wprowadzenie dodatkowego poza programowego przedmiotu z języka polskiego i arytmetyki.¹

Instrukcja regulowała też właściwe – nowe nazewnictwo wykładanych przedmiotów, które miało obowiązywać we wszystkich szkołach policyjnych. W tym celu przedstawiono specjalny komentarz regulujący dotychczasowe ich nazwy, które następnie miały ulec zmianie. Wskazany komentarz regulował osiem obecnych definicji odnoszących się do podstawowych przedmiotów:

- *Instrukcja służbowa*” – zakres obejmujący przepisy uregulowane w „Tymczasowej Instrukcji Służbowej”,² w połączeniu z przepisami dyscyplinarnymi, mundurowymi oraz przepisami wykonawczymi wynikającymi z rozkazów Komendanta Głównego P.P. Obejmowała ona również zagadnienia zawarte w przepisach biurowych i gospodarczych;
- „*Służba śledcza*” – nauka o przestępcach i o sposobie ich działania (*modus operandi*). Przedstawiała również – w oparciu o obowiązujące ustawodawstwo – algorytmy postępowania zmierzające do wykrycia sprawców przestępstwa i zebrania materiału dowodowego;
- „*Prawo i procedura karna*” – dział nauki obejmujący część ogólną i szczególną obowiązującego kodeksu karnego (*prawo karne*) oraz zasady wynikające z postępowania karnego (*procedura karna*);
- „*Prawo państwowe i administracyjne*” – zarys organizacji władz, poprzedzony podstawowymi wiadomościami o państwie i z ustawy konstytucyjnej oraz zapoznanie się z przepisami z ustawodawstwa

¹ Tamże, ss. 10-11.

² *Tymczasowa Instrukcja dla Policji Państwowej z dnia 3 lipca 1920 r.*, Warszawa 1920.

administracyjnego w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa i porządku publicznego;

- „*Policja zdrowia*” – przepisy ustaw i rozporządzeń sanitarnych dotyczących ochrony zdrowia oraz ratownictwa doraźnego.
- „*Historia i geografia Polski*” – nauka o Polsce, z rozróżnieniem części dziejowej krajoznawczej;
- „*Musztra i nauka strzelania*” – ćwiczenia wojskowe w zakresie nieodzownym dla policji z zakresu musztry i wyszkolenia strzeleckiego;
- „*Gimnastyka*” – ćwiczenia sprawności fizycznej oraz samoobrony (bez użycia broni).¹

Po uregulowaniu wskazanych wyrażeń wchodzących w zakres nauki, przedstawiono dopiero tygodniowy plan zawodowego szkolenia (posterunkowych i przodowników), przeznaczony dla służb mundurowych. Tygodniowy plan dla wskazanych kursów przedstawiono tabelarycznie, z uwzględnieniem zmian w nazewnictwie poszczególnych przedmiotów, który zgodnie z narzuconym schematem, miał wynosić – jak w tabeli nr 10.

Kurs posterunkowych – zgodnie z wykazem przedstawionym w tabeli nr 10 – trwał o godzinę krócej aniżeli szkolenie przodowników, gdzie wprowadzono zajęcia z dodatkowego przedmiotu o nazwie: „*Stowarzyszenia polityczne*”.

Zajęcia ze wskazanych przedmiotów polecano prowadzić od 8.00, a ich zakończenie przewidywano o godz. 18.00. Przerwę w nauczaniu – tzw. obiadową – planowano w godz. 12.00- 15.00. Poza wykazem obowiązkowych przedmiotów dla słuchaczy wprowadzono zajęcia doskonalące z zakresu języka polskiego (w szczególności ćwiczenia z gramatyki) i arytmetyki, które odbywały się po godz. 18.00.²

¹ Wyszkolenie Policji. Część I służbowa, ss. 10-11.

² Tamże, s. 12. Zajęcia doskonalące nosiły nazwę: „Nauka języka polskiego i arytmetyki”.

Tabela nr 10
Tygodniowy plan szkolenia zawodowego posterunkowych i przodowników

L.p.	Przedmiot nauczania	Poprzednia nazwa	Ilość godzin wykładowych
1.	Przepisy służbowe	<i>Instrukcja służbowa</i>	6
2.	Wypracowania z przepisów służbowych	–	2
3.	Służba śledcza	<i>Służba śledcza</i>	4
4.	Kodeks karny	<i>Prawo karne</i>	4
5.	Ustawa postępowanie karne	<i>Procedura karna</i>	2
6.	Organizacja władz i przepisy administracyjne	<i>Prawo administracyjne i państwowe</i>	5
7.	Przepisy sanitarne i ratownictwo	<i>Policja zdrowia</i>	2
8.	Nauka o Polsce	<i>Historia i geografia Polski</i>	2
9.	Ćwiczenia wojskowe	<i>Musztra i nauka strzelania</i>	5
10.	Ćwiczenia sprawności fizycznej	<i>Gimnastyka</i>	5
11.	Stowarzyszenia polityczne	–	1

*Źródło: opracowanie własne na podstawie instrukcji: Wyszkolenie Policji. Część I służbowa.*¹

Decyzją głównego komendanta w 1924 r. zwiększono też okres trwania szkolenia. Kurs posterunkowych przedłużono z 3 na 4 miesiące, a kursy przodowników z 4 na 5 miesięcy.² Powodem tej decyzji było „gruntowne przerobienie materiału szkolnego z uczestnikami kursów policyjnych i utrwalenie tegoż”.

W roku 1926 komendant Wróblewski wprowadził jeszcze kilka kosmetycznych zmian do programów nauczania. Te zmiany dotyczyły tylko problemów zauważonych przez niego podczas lustracji garnizonu śląskiego i w znikomym stopniu wpłynęły na zakres realizowanego już od 1924 r. programu szkolenia, podnosząc tylko uboczne kwestie, które jednak należało zrealizować.

Pierwsza propozycja dotyczyła obowiązkowej nauki „zachowania się przy stole”. Komendant stwierdził, że instruktorzy w szkołach policyjnych powinni prowadzić dla szkolących się funkcjonariuszy dodatkowe zajęcia z odpowiedniego zachowywania się podczas jedzenia. Zajęcia te prowadzono podczas planowych konsumpcji posiłków, aby nie zakłócać normalnego toku szkolenia.³

Kolejna innowacja dotyczyła wprowadzenia do szkół policyjnych wyszkolenia z zakresu przeciwpożarowego. Komendanci szkół policyjnych,

¹ Tamże, ss. 11-12.

² Rozkaz Nr 40 GK PWŚl. z dnia 15.03.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 788. Śląski Urząd Wojewódzki reskrytem z dnia 8 marca 1925 r. L.B.P. 1499 zezwolił Głównej Komendzie PWŚl. na przedłużenie kursów posterunkowych z 3 na 4 miesiące (decyzji tej podlegały także trwające już kursy) [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 365.

³ Rozkaz Nr 107 GK PWŚl. z dnia 15.07.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 129. Nakaz prowadzenia takich zajęć wprowadzono także w jednostkach terenowych, czym obarczono najstarszych rangą policjantów.

podczas prowadzonych szkoleń, zobowiązani zostali do wprowadzenia zajęć z tego zakresu, w następujących proporcjach:

- kursy posterunkowych i kursy specjalne – 3 godz. wykładowe;
- kursy przodowników (kursy komendantów posterunków) – 5 godz. wykładowych.

Ponieważ każdy z programów zawierał określone godziny przeznaczone na dany przedmiot, to zajęcia z tego zakresu miały być prowadzone kosztem zajęć z instrukcji służbowej. Zajęcia z tego tematu miały prowadzić podmioty zewnętrzne – miejscowi naczelnicy straży pożarnej lub eksperci z tej dziedziny.¹

Chcąc podnieść jakość prowadzonych szkoleń, komendant Wróblewski polecił wprowadzić także jako przedmiot klasyfikacyjny podczas egzaminu: „wypracowania pisemne (konceptowanie)”. Decyzja ta spowodowana była ujawnionymi już przypadkami kierowania do władz sądowych lub administracyjnych źle skonstruowanych wniosków, które poza błędami merytorycznymi zawierały także błędy stylistyczne i ortograficzne.²

2.5.2. Realizacja przez poszczególne szkoły PWŚl. programów wykształcenia służb mundurowych w latach 1924-1928

Instrukcja w swym założeniu nie przewidywała odstępstw od nazewnictwa poszczególnych przedmiotów, zakazując wprost używania innych nazw.³ Szkoły policyjne na Śląsku nie zastosowały się do końca do założeń wskazanych w „instrukcji warszawskiej”, wprowadzając swoje korelaty do programu, bądź też przedmioty nieuregulowane w tej instrukcji. Zakres wykładanych przedmiotów i ich nazw przedstawiono tabelarycznie nie tylko dla zobrazowania różnic w szkoleniu pomiędzy poszczególnymi szkołami, lecz także dla pokazania niezależności szkół od narzucanych dyrektyw:

¹ Rozkaz Nr 131 GK PWŚl. z dnia 10.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 193.

² Rozkaz Nr 158 GK PWŚl. z dnia 16.11.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 249.

³ Tamże, s. 11. Nazwy przedmiotów należało ściśle przestrzegać podczas prowadzonych zajęć, sporządzaniu świadectw i wykazów oraz prowadzenia korespondencji pozaszkolnej. Zakazano też wprowadzania nowych nazw przedmiotów, względnie używać nazw niezgodnych z ustalonymi, np.: „gramatyka”, „stylistyka”, „nauka weterynarii” itp.

Tabela nr 11
Różnice w realizacji programu szkolenia
w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach w latach 1924 – 1926

<i>Zalecane przedmioty wyszkolenia</i>		<i>Stosowana nazwa w VIII kursie posterunkowych oraz w kursie musztry i sprawności fizycznej</i>	<i>Stosowana nazwa w IX kursie posterunkowych i w V kursie komendantów posterunkowych (przodowników)</i>
Zawodowe	Przepisy służbowe	Instrukcja służbowa	Instrukcja służbowa
	Wypracowania z przepisów służbowych	Biurowość i koncepta	Biurowość
	Służba śledcza	Służba śledcza	Służba śledcza
	Kodeks karny	Prawo karne	Prawo karne
	Ustawa postępowanie karne	Procedura karna	Procedura karna
	Organizacja władz i przepisy administracyjne	Prawo państwowe i administracyjne	Prawo państwowe i administracyjne
	Przepisy sanitarne i ratownictwo	Nauka zdrowia i ratownictwo	Higiena i pierwsza pomoc (ratownictwo)
	Stowarzyszenia polityczne	–	Socjologia <i>(tylko w kursie przodowników)</i>
Ogólno-kształcące	Nauka o Polsce	1. Historia Polski 2. Geografia Polski 3. Arytmetyka i geometria	1. Język polski 2. Geografia 3. Rachunki
Wojskowe	Ćwiczenia wojskowe	1. Ćwiczenia wojskowe 2. Szkoła strzelca	Musztra i szermierka
	Ćwiczenia sprawności fizycznej	1. Gimnastyka 2. Samoobrona 3. Szermierka	Gimnastyka i chwytty policyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie świadectw ukończonych szkoleń.¹

Świętochłowska szkoła od 1922 r. realizowała swój własny program szkolenia, a zmiany, które wdrażano od stycznia 1924 r., nie do końca wpłynęły na zastosowanie się jej do obowiązującego nazewnictwa. Jak wynika z przedstawionej tabeli, porównującej zapożyczony program z realizowanym, to obstawano jednak przy starym nazewnictwie, dopuszczając jedynie kosmetyczne zmiany. Nazewnictwo to zmieniano praktycznie co kurs, gdyż nazwy danych przedmiotów stosowanych podczas trwania VIII kursu posterunkowych, nie miały już zastosowania podczas kolejnej IX edycji.²

¹ Świadectwa ukończenia szkoleń posterunkowych i przodowników w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach, zob. Aneksy XVII-XIX, ss. 406-408.

² Porównanie świadectw zawartych w aneksach, zob. Aneksy XVII-XVIII, ss. 406-407.

Programowo zbliżonym do kursu posterunkowych był kurs przodowników (komendantów posterunków).¹ Różnica programowa występowała tylko w kursie przodowników poprzez dodanie przedmiotu o nazwie „stowarzyszenia polityczne”. Zalecany przedmiot „stowarzyszenia polityczne” nie został wprowadzony w świętochłowickiej szkole na stałe do szkolenia. Zajęcia z tego tematu odbyły się jednak na kursie przodowników w formie wykładu o stowarzyszeniach politycznych, realizowane podczas zajęć z socjologii. Wykład prowadzony był przez komendanta szkoły, który na podstawie podręcznika nadesłanego z Okręgowej Komendy P.P. w Krakowie, oraz codziennych gazet, omawiał wszystkie sprawy polityczne i społeczne dotyczące kraju i państw sąsiednich. Omawiano przede wszystkim ustrój państwowy w Niemczech, Czechach i Rosji oraz zaznajamiano z teorią komunizmu i sposobem agitacji komunistycznej.²

Podobnie jak w świętochłowickiej szkole, w pozostałych placówkach w Bielsku i Królewskiej Hucie również nie zastosowano się do nakazanego nazewnictwa. Szkoły policyjne w Bielsku i Królewskiej Hucie powołane zostały na krótki okres czasu dla odciążenia szkół w Świętochłowicach i Katowicach (Komenda Rezerwy). Funkcjonowanie tych jednostek miało specyficzny charakter, gdyż stanowiły jakby wspólny organizm. Bielska jednostka została zlikwidowana w 1925 r., a schedę po niej przejęła właśnie szkoła w Królewskiej Hucie. Druga z wymienionych szkół – zapewniając ciągłość w szkoleniu – przejęła całą kadre dydaktyczną wraz ze słuchaczami. Program wyszkolenia wobec kontynuacji go przez drugą jednostkę, nie mógł ulec zmianie, stąd umieszczenie razem obu szkół w poniższej tabeli było zamierzone. Należy tu także podkreślić, że zgodnie z zaleceniami, w ośrodkach tych wprowadzono zajęcia z zakresu stowarzyszeń politycznych. Przedmiot ten – choć tego nie wymagano – wprowadzono do szkolenia posterunkowych, a na kursie przodowników uzupełniono go o podstawy socjologii.

¹ Dla prawidłowego rozeznania charakteru szkoleń prowadzonych w śląskich szkołach, w dalszej części pracy stosowana będzie nazwa „kurs przodowników”, a w nawiasie nazwa „komendantów posterunków”, jeżeli była zastosowana w zachowanych dokumentach.

² Okólnik tajny GK PWŚl. z dnia 31 stycznia 1924 r. – L:80 [w:] APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 30-31 i 146. Wykład o stowarzyszeniach politycznych prowadzony przez komendanta szkoły miał na celu przygotować przyszłych komendantów posterunków do służby na rzecz policji politycznej, której agentury były we wszystkich powiatach. Podczas tych zajęć omawiano także system pracy operacyjnej z osobowymi źródłami informacji (Tamże).

Zawartość programowa szkoleń prowadzonych w omawianych jednostkach przedstawiała się następująco:

Tabela nr 12
Różnice w realizacji programu szkolenia
w Komendzie Szkoły PWŚl. w Bielsku i Królewskiej Hucie w latach 1924-1926

<i>Zalecane przedmioty wyszkolenia</i>		<i>Stosowana nazwa w kursie posterunkowych w Komendzie Szkoły w Bielsku</i>	<i>Stosowana nazwa w kursie przodowników w Komendzie Szkoły w Królewskiej Hucie</i>
Zawodowe	Przepisy służbowe	Instrukcja służbowa	Instrukcja służbowa
	Wypracowania z przepisów służbowych	Biurowość, koncepta	Biurowość, koncepta
	Służba śledcza	Służba śledcza	Służba śledcza
	Kodeks karny	Prawo karne	Prawo karne
	Ustawa postępowanie karne	Procedura karna	Procedura karna
	Organizacja władz i przepisy administracyjne	Prawo państwowe i administracyjne	Prawo państwowe i administracyjne
	Przepisy sanitarne i ratownictwo	Nauka zdrowia i ratownictwo	Higiena i pierwsza pomoc (ratownictwo)
	Stowarzyszenia polityczne	Nauka o stowarzyszeniach	Socjologia i stowarzyszenia polityczne
Ogólnokształcące	Nauka o Polsce	1. Historia Polski 2. Geografia Polski 3. Arytmetyka i geometria	1. Historia Polski 2. Geografia Polski 3. Arytmetyka i geometria
Wojskowe	Ćwiczenia wojskowe	1. Ćwiczenia musztry Szkola strzelca	1. Ćwiczenia musztry 2. Szkoła strzelca
	Ćwiczenia sprawności fizycznej	1. Gimnastyka 2. Sierzmierka 3. Dziu itsu	1. Gimnastyka 2. Sierzmierka 3. Dziu itsu

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie świadectw ukończonych szkoleń.*¹

Kolejną jednostką prowadzącą szkolenie była Szkoła Policji przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach. Tak jak i w poprzednio omówionych placówkach, tu również nie stosowano się do narzuconych nazw. Po rozwiązaniu tej jednostki w 1926 r. i przejęciu wyszkolenia przez Komendę Szkoły w Katowicach, nazwy te nie zmieniły się:

¹ Świadectwa ukończenia szkoleń posterunkowych i przodowników w szkołach policyjnych w Bielsku i Królewskiej Hucie [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach, zob. Aneksy XX-XXI, ss. 409-410.

Tabela nr 13
Różnice w realizacji programu szkolenia
w Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach w latach 1926-1928

<i>Zalecane przedmioty wyszkolenia</i>		<i>Stosowana nazwa w kursie posterunkowych w latach 1926-1927</i>	<i>Stosowana nazwa w kursie posterunkowych w roku 1928</i>
Zawodowe	Przepisy służbowe	Instrukcja służbowa	Instrukcja służbowa
	Wypracowania z przepisów służbowych	Biurowość	Biurowość,
	Służba śledcza	Służba śledcza	Służba śledcza
	Kodeks karny	Prawo karne	Prawo karne
	Ustawa postępowanie karne	Procedura karna	Procedura karna
	Organizacja władz i przepisy administracyjne	Prawo państwowe i administracyjne	Prawo państwowe i administracyjne
	Przepisy sanitarne i ratownictwo	Higiena i pierwsza pomoc (ratownictwo)	Higiena i pierwsza pomoc (ratownictwo)
	Stowarzyszenia polityczne	Socjologia	-
Ogólno-kształcące	Nauka o Polsce	1. Konceptowanie 2. Język polski 3. Geografia 4. Rachunki	1. Konceptowanie 2. Język polski 3. Geografia 4. Rachunki
Wojskowe	Ćwiczenia wojskowe	1. Ćwiczenia wojskowe 2. Szkoła strzelca	Musztra i szermierka
	Ćwiczenia sprawności fizycznej	Gimnastyka i chwyt policyjne	Gimnastyka i chwyt policyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie świadectw ukończonych szkoleń.

Nie zastosowanie się do nazewnictwa wskazanego w instrukcji Policji Państwowej nie niosło żadnych konsekwencji, gdyż do rozwiązań i korekt programowych wprowadzanych przez szkoły policyjne, nikt nie mógł mieć zastrzeżeń. Instrukcja ta znalazła w pełni tylko zastosowanie właśnie w Policji Państwowej gdzie szkolenia prowadzono zgodnie ze wskazanymi wytycznymi.²

Należało jednak ujednoczyć program wyszkolenia na Śląsku, tak by wszyscy funkcjonariusze mogli uczestniczyć w szkoleniu na tych samych zasadach. Z inicjatywą wprowadzenia jednolitego programu a zarazem z krytyką obecnych rozwiązań, wystąpił podczas 91 posiedzenia Sejmu Śląskiego poseł Eugeniusz Brzuska. W swej interpelacji poselskiej stwierdził, że „*Dotychczas mieliśmy tylko jedną szkołę policyjną w Świętochłowicach. Teraz założono drugą szkołę w Bielsku,*

¹ Świadectwa ukończenia szkoleń posterunkowych w Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach [w:] APK, PWŚl., sygn. 91, kk. 68-69 oraz zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach, zob. Aneksy XXII-XXIV, ss. 411-414.

² Świadectwo z ukończenia kursu przodowników w Szkole Policyjnej w Grudziądzu (XII Okręg P.P. w Toruniu) z dnia 28 kwietnia 1925 r. [w:] A. Misiuk, *Policja Państwowa...*, ilustracje po s. 256.

*co niesłychanie martwi naszego kolegę p. Fuchsa. Nie dlatego, ażeby się tej policji bał, ale z innych powodów, bo jest tego samego zdania co ja, że w województwie takim, jakie jest nasze, wystarczy jedna szkoła policyjna. Sądzę, że w interesie policji jest wymagane, ażeby była jedna szkoła, a to z tego powodu, że można tych plicjantów jednolicie instruować. A jeżeli jest szkół więcej, to instrukcje mogą być różne”.*¹

Krytyka ta znalazła swe uzasadnienie w przyszłości, gdyż w dniu 16 listopada 1926 r. placówki szkolące policjantów połączono w jedną całość, tym samym rozbieżności programowe pomiędzy szkołami już nie istniały.

2.5.3. Programy szkoleń z zakresu służby śledczej

Poza standardowymi szkoleniami, mającymi swe przeznaczenie głównie dla służb mundurowych, należało również zapewnić wyszkolenie pozostałych służb. Z inicjatywą takich szkoleń wyszła Główna Komenda PWŚl., powierzając je szkołom w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy. Specjalistyczne szkolenia przeprowadziła również sama we własnym zakresie, jak również kierowała do odpowiednich szkół w Policji Państwowej.²

Niedomagania, związane z odpowiednim wyszkoleniem, występowały głównie w służbie śledczej. Dla realizacji szkoleń z tego zakresu stworzono specjalny program, składający się z trzynastu przedmiotów:

- służba śledcza;
- instrukcja służbowa (przepisy służbowe);
- prawo karne;
- organizacja władz i przepisy administracyjne;
- medycyna sądowa;
- kodeks karny;
- ustawa o postępowaniu karnym;
- stowarzyszenia polityczne i służba informacyjna;
- wyszkolenie wojskowe (musztra);

¹ Posiedzenie Nr 91 Sejmu Śląskiego w dniu 15 maja 1924 r. [w:] Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Sejm Śląski (dalej: APK, Sejm Śl.), sygn. 625, k. 2 oraz AKP, PWŚl., sygn. 23, k. 155.

² Szkolenia te przedstawiono w dalszej części pracy.

- wyszkolenie fizyczne;
- geografia polityczna;
- daktyloskopia;
- fotografia;
- wypracowania piśmienne.¹

Program był modernizowany dla aktualnych potrzeb służby, by już podczas czwartej edycji tego kursu przedstawiać się następująco:

Tabela nr 14
Tygodniowy program nauczania z zakresu kursu służby śledczej (IV edycja)

Lp.	Przedmiot nauczania	Kwestie wchodzące w zakres wykładu	Ilość godzin wykładowych
1.	Służba śledcza	Medycyna kryminalna	9
2.	Instrukcja służbowa	–	2
3.	Administracja	–	2
4.	Dobry ton	–	2
5.	Zachowanie	–	1
6.	Higiena i ratownictwo	–	1
7.	Daktyloskopia (1/2 godz.) i fotografia (1/2 godz.)	–	1
8.	Nauka o stowarzyszeniach	–	4
9.	Kodeks karny	–	4
10.	Postępowanie karne	–	2
11.	Geografia polityczna	–	3
12.	Rachunki i geometria	–	1
13.	Musztra	–	12
Razem	–	–	44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie APK, PWŚl., sygn. 107, k. 185.

Typowe zajęcia dydaktyczne (poza musztrą) prowadzone były od poniedziałku do soboty w godz. 7.00 – 11.00 i 15.00 – 17.00. Pozostały czas pomiędzy posiłkami wypełniono musztrą oraz korepetycjami. W harmonogramie szkolenia zaplanowano również udział w niedzielnym nabożeństwie, a na przepustkę można się było udać tylko w niedzielę w godz. 15.00 – 21.00. Wszystkie zajęcia prowadzone były na terenie szkoły za wyjątkiem przedmiotu z „higieny i ratownictwa”, które były prowadzone na miejscowym kąpielisku.²

¹ APK, PWŚl., sygn. 13, k. 141. W dokumencie tym nie wskazano, ile godzin dydaktycznych przypadało na poszczególne przedmioty.

² APK, PWŚl., sygn. 107, k. 185. Program nauczania z zakresu służby śledczej wprowadzony podczas IV edycji tego kursu jest jedynym realizowanym przez PWŚl., który zachował się w dokumentacji archiwalnej, zob. Aneks VIII, s. 394.

Szkolenia z zakresu służby śledczej w katowickiej szkole prowadzono do lipca 1927 r., choć przewidywano ich kontynuację podczas kolejnych lat.¹ Program szkolenia z zakresu służby śledczej przejęto z Policji Państwowej, lecz do jego realizacji w Katowicach już nie doszło.² Śląscy policjanci uczestniczyli już w podobnych kursach na szkoleniach realizowanych przez P.P. w Warszawie i Mostach Wielkich.³

2.5.4. Programy pozostałych szkoleń specjalnych

Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach oraz w Katowicach realizowały również szkolenia o specjalnym charakterze. Pierwszym takim szkoleniem był kurs z zakresu musztry i wychowania fizycznego. Jego program był podobnym do kursu posterunkowych, z tym, że główny nacisk kładziono tu – jak sama nazwa wskazuje – na wyszkolenie fizyczne.⁴ Policjantów szkolono także na kursach: administracyjno-gospodarczych, daktyloskopijnych, fotograficznych, narciarskich i stenograficznych. Szkolenia te skierowane były nie tylko dla samych policjantów, ale również dla cywilnych urzędników zatrudnionych w strukturach PWŚl. Programy tych szkoleń, niestety – nie zachowały się, być może były tylko ogólnikowe, gdyż skierowane były tylko na pewien zakres specjalności policyjnej, na który wskazywała nazwa samego kursu.

Ze specjalnych szkoleń zachował się tylko ogólnikowy program szkolenia zawodowego policjantów służby granicznej. Podczas jedynego takiego kursu prowadzonego w Komendzie Rezerw PWŚl. w Katowicach, w marcu i kwietniu 1924 r. szkolenie to obejmowało następujące przedmioty:

- służba śledcza i wywiad graniczny;
- szpiegostwo i dywersja;
- organizacje niemieckie Województwa Śląskiego;

¹ APK, Sejm Śl., sygn. 763, k. 113.

² Rozkaz Nr 1017 GK PWŚl. z dnia 04.10.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 768-769. Do użytku śląskiej policji wprowadzono Rozkaz KG P.P., Nr 408, L. 8213-28-I, wprowadzający program z zakresu służby śledczej, zob. Aneks IX, s. 395. Podany program został zmieniony Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 1931 r. w sprawie programu Śledczej szkoły fachowej dla szeregowych (D.Urz.M.S.W. z 1931 r., Nr 3, poz. 72. O zmianie tej natychmiast zostali powiadomieni śląscy funkcjonariusze [w:] APK, PWŚl., sygn. 14, kk. 14-19.

³ Udział w szkoleniach służby śledczej w P.P. omówiono w rozdziałach VI i VII.

⁴ Zakres programowy wskazano przy omówieniu szkoleń służb mundurowych w świętochłowickiej szkole.

- ruch komunistyczny;
- życie społeczne i stronnictwa polityczne, za wyjątkiem ruchu życia niemieckiego;
- ruch zawodowy;
- przepisy paszportowe i dowodów osobistych;
- łączność;
- wywiad ofensywny i szpiegostwo;
- instrukcje;
- musztra i wychowanie fizyczne.

Dzienna liczba godzin realizowanych podczas podanego szkolenia wynosiła 6 godz. lekcyjnych, realizowanych w godzinach rannych (3 godz.) i popołudniowych (3 godz.).¹

2.5.5. Zmiany przepisów o wyszkoleniu Policji Państwowej. Próby wprowadzenia przez Śląski Urząd Wojewódzki własnych unormowań prawnych dotyczących wyszkolenia śląskich funkcjonariuszy

W dniu 4 października 1928 r. Główny Komendant PWŚl. Rozkazem Nr 1017 podał do wiadomości wszystkich śląskich policjantów zatwierdzone z dniem 8 września 1928 r. przez Wojewodę dra M. Grażyńskiego, nowe przepisy o organizacji Szkoły Policyjnej Województwa Śląskiego, wzorowane bezpośrednio na Policji Państwowej:²

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 3 czerwca 1928 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w sprawie programów przedmiotów wojskowych dla szkół policyjnych w szkołach dla szeregowych Policji Państwowej;³

¹ APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 113-114. Nazwy przedmiotów podano zgodnie z zachowanym dokumentem.

² Wojewoda Śląski na zasadzie art. 30 Rozporządzenia z dnia 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego, w brzmieniu Ustawy z dnia 2 marca 1923 r. (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87), ustanowił jako obowiązujące przepisy o organizacji Szkoły Policji Województwa Śląskiego wzorowane bezpośrednio na Policji Państwowej i zatwierdził wskazane uregulowania prawne dotyczące programów szkoleń. Zatwierdzenie rozporządzeń ogłoszono policji śląskiej w Rozkazie Nr 1017 GK PWŚl. z dnia 04.10.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 768.

³ M.P. z 1928 r., Nr 182, poz. 395.

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 3 czerwca 1928 r. w sprawie programów dla szkół policyjnych w szkołach dla szeregowych Policji Państwowej.¹

Równocześnie wojewoda zniósł dotychczasowe przepisy w sprawie programu wyszkolenia policji śląskiej – rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 20 października 1924 r. w sprawie wyszkolenia policji.²

Śląski Urząd Wojewódzki, chcąc się uzależnić od narzuconych przepisów od P.P., już w 1929 r. rozpoczął prace nad wprowadzeniem nowych uregulowań prawnych dotyczących wyszkolenia zawodowego śląskich policjantów. Przygotowano trzy projekty następujących rozporządzeń:

- ✓ Rozporządzenie Wojewody Śląskiego o organizacji szkół Policji Województwa Śląskiego, wzorowane na Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 maja 1928 r., o organizacji szkół Policji Państwowej.³
- ✓ Rozporządzenie Wojewody Śląskiego w sprawie kursów specjalnych w szkolnictwie Policji Województwa Śląskiego, wzorowane na Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. w sprawie kursów specjalnych w szkolnictwie Policji Państwowej.⁴
- ✓ Rozporządzenie Wojewody Śląskiego o wyszkoleniu zawodowym oraz zasadach doszkolenia szeregowych Policji Województwa Śląskiego, wzorowane na Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. o wyszkoleniu zawodowym oraz zasadach doszkolenia szeregowych Policji Państwowej.⁵

Wskazane projekty aktów prawnych przedkładano trzykrotnie do nostryfikacji przez Wojewodę Śląskiego (w dniach: 01.09.1929 r., 01.01.1930 r. i 01.04.1931 r.),⁶ lecz nie zostały zatwierdzone, tym samym obowiązywały w tej mierze przepisy wydane przez Policję Państwową.⁷

¹ M.P. z 1928 r., Nr 183, poz. 398.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 768. Należy również wskazać, iż wraz z wejściem nowych unormowań prawnych dotyczących szkolenia, zmieniła się numeracja i nazwy poszczególnych kursów (zmieniono nazwy kursu posterunkowych na kurs szeregowy).

³ M.P. z 1928 r., Nr 143, poz. 257.

⁴ D.Urz. M.S.W. z 1929 r., Nr 3, poz. 78.

⁵ D.Urz. M.S.W. z 1929 r., Nr 3, poz. 77.

⁶ APK, UWŚl., sygn. 624, kk. 59 i 64.

⁷ APK, UWŚl., sygn. 624, kk. 56-61 i 64-71.

2.5.6. Realizacja przez Komendę Szkoły PWŚl. w Katowicach programu szkolenia służb mundurowych (1929-1931)

Po zmianie przepisów o wyszkoleniu, Komenda Szkoły w PWŚl. od stycznia 1929 r. realizowała tylko kursy dla szeregowych w oparciu o program szkolenia, wynikający z rozporządzenia MSW z dnia 3 czerwca 1928 r.¹ Program ten został jednak zmodyfikowany na użytek śląskiego garnizonu przez dodanie trzech przedmiotów, a przepisy prawne wzbogacone o obowiązujące ustawodawstwo śląskie. Na zajęcia wynikające wprost z zarządzenia, przeznaczono 38 godzin dydaktycznych w rozliczeniu tygodniowym, a na dodatkowe zajęcia – 6 godzin.²

Tabela nr 15
Tygodniowy program nauczania dla służb mundurowanych, realizowany przez Komendę Szkoły PWŚl. w Katowicach

<i>Przedmioty programowe</i>		
Lp.	Przedmiot nauczania	Ilość godzin wykładowych
1	Prawo karne	4
2	Kodeks postępowania karnego	2
3	Prawo administracyjne	6
4	Instrukcja służbowa	2
5	Służba śledcza	3
6	Biurowość	1
7	Higiena, medycyna sądowa i ratownictwo	2
8	Stowarzyszenia	2
9	Nauka o broni	2
10	Terenoznawstwo	2
11	Stosunek do ludności i zachowanie się	1
12	Musztra	3
13	Sprawność fizyczna	3
14	Nauka o Polsce	2
15	Przedmioty wojskowe	3
<i>Przedmioty dodane</i>		
16	Język polski	1
17	Boks	3
18	Szermierka	2
Razem		44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie APK, PWŚl., sygn. 25, k. 179.

Zajęcia prowadzono od godz. 7.00 do 13.00 (musztra, względnie sprawność fizyczna na pierwszej godzinie lekcyjnej, a następnie pięć wykładów teoretycznych) i od 15.00 do 17.00 (biurowość, higiena, boks lub szermierka). W godz. od 14.00 do 15.00 – w zależności od wskazań komendanta szkoły – planowano repetytorium z poszczególnych przedmiotów lub zajęcia doskonalące ze stenografii.³

¹ M.P. z 1928 r., Nr 183, poz. 398.

² APK, PWŚl., sygn. 25, k. 179.

³ Tamże, k. 180.

Realizację programu kontrolowali przedstawiciele Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, którzy w sprawozdaniu pokontrolnym stwierdzili, że:

- niektóre przedmioty traktuje się zbyt szczegółowo, zapoznając słuchaczy z niepotrzebnymi kwestiami prawa administracyjnego (omawianie przepisów o paszportach ulgowych oraz decyzje konsulatów przy udzielaniu wiz obywatelom państw obcych, chcących przybyć na terytorium RP);
- należy przedłużyć kurs, o co najmniej trzy miesiące (wówczas trwał pięć miesięcy);
- zamiast boksu, szermierki i stenografii wprowadzić więcej zajęć z języka polskiego, gdyż słuchacze w tym względzie mają bardzo duże braki;
- zajęcia z prawa administracyjnego powinien prowadzić urzędnik, a nie policjant.

Poza tymi wnioskami komisja kontrolna wskazała również na bezsensowność wysyłania funkcjonariuszy PWŚl. do Szkoły Policji w Mostach Wielkich. Zdaniem tej komisji, policjanci po zakończeniu tego szkolenia powrócą z odpowiednimi brakami w wykszoleniu, a mianowicie w przedmiocie znajomości ustaw obowiązujących w Województwie Śląskim.¹

Wnioski składane przez komisję nie zostały jednak uwzględnione. Czas trwania kursu pozostał bez zmian, a korekt w przepisach o wykszoleniu nie dokonano, być może z uwagi na kolejne zmiany tych przepisów w roku 1931.

2.5.7. Wprowadzenie kolejnych zmian w szkoleniu oficerów i szeregowych

Kolejna zmiana przepisów weszła w życie z dniem 3 grudnia 1931 r. Podanego dnia ogłoszono Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 listopada 1931 r. w sprawie programów dla szkół policyjnych, dotyczące grupy IV programu w Szkole dla oficerów i grupy II programu w Normalnej szkole fachowej dla szeregowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.²

¹ Tamże, kk. 180-181: "Sprawozdanie z lustracji Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego, przeprowadzonej przez Naczelnika Wydziału dra R. Trzeciaka, przy współudziale radcy Wojew. J. Kotowicza i urzędnika VII, st. sł. K. Kocycha, w czasie od... do... 1930 r. odnośnie do polecenia z dnia 13 lutego 1930, L.420/Pr".

² Ogłoszono w Rozkazie Nr 550 KG P.P. z dnia 3 grudnia 1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 14, kk. 53-56. Programy szkolenia wprowadzone podanym zarządzeniem zamieszczono w aneksie (bloki tematyczne określano jako „Grupa”), zob. Aneks X, ss. 396-397.

Na podstawie tego zarządzenia utraciły moc dotychczas obowiązujące rozporządzenia z dnia 3 czerwca 1928 r.¹

Nowe zarządzenie oraz wprowadzone w 1931 r. rozporządzenia dotyczące programów szkolenia, choć nie zostały formalnie zatwierdzone przez Wojewodę Śląskiego, tak jak ustępujące akty prawne, obowiązywały jednak na terenie Śląska.²

Zmian dotyczących funkcjonowania szkół policyjnych na terenie Śląska nie wprowadziło również Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o służbie w Policji Województwa Śląskiego,³ tym samym w tej kwestii funkcjonowały dalej przepisy w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego.⁴

2.6. Doskonalenie zawodowe w jednostkach terenowych

2.6.1. Wprowadzenie ogólnych zasad doskonalenia zawodowego dla śląskiego garnizonu

Doskonalenie zawodowe podczas urzędowania pierwszego komendanta PWŚl. płk S. Młodnickiego, miało raczej charakter indywidualny, gdyż tę kwestię pozostawiono samym funkcjonariuszom.⁵ Sytuacja ta zmieniła się diametralnie po objęciu głównego stanowiska przez podinsp. L. Wróblewskiego, co należy uznać za najbardziej pozytywny przejaw jego rządów.

Komendant Wróblewski, już niespełna w miesiąc po objęciu stanowiska, wprowadził ogólne zasady doskonalenia zawodowego, którego uczestnikiem miał być każdy funkcjonariusz śląskiego garnizonu, niezależnie od zajmowanego stanowiska czy też posiadanego stopnia służbowego. Bezpośredni wpływ na taką decyzję miała odprawa wszystkich komendantów PWŚl. przeprowadzona w dniu

¹ M.P. Nr 182, poz. 395 i M.P. Nr 183, poz. 398.

² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 1931 r. o organizacji szkół Policji Państwowej (Dz. Urz.M.S.W., Nr 3, poz. 71) i Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 1931 r. w sprawie programu Śledeczej szkoły fachowej dla szeregowych (Dz.Urz. M.S.W., Nr 3, poz. 72).

³ Dz.U. R.P., Nr 88, poz. 662.

⁴ Art. 30 Ustawy z dnia 2 marca 1923 r. (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87); J. Jeziorski, *Nowe rozporządzenie o służbie w Policji Wojew. Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 172-173 (komentarz do nowo wprowadzonego rozporządzenia wskazujący o obowiązywaniu przepisów „starej ustawy”, nieuregulowanych w nowym akcie prawnym).

⁵ APK, PWŚl., sygn. 20, kk. 170 i 234-235. Zalecano szkolić się na podstawie wydawanych rozkazów oraz z zasad prawidłowej pisowni (tu nadzór sprawował bezpośredni przełożony).

29 stycznia 1924 r.,¹ oraz stanowisko głównego komendanta, skierowane do wszystkich policjantów:

„Stwierdziłem, że ogólny stan wykszolenia policyjnego funkcjonariuszy jest bardzo niski. Nawet i ci funkcjonariusze, którzy ukończyli szkołę policyjną – wskutek nie kontynuowania dalszego szkolenia się w pododdziałach – zapomnieli nabyte wiadomości. Ponieważ szkoła policyjna nie jest w stanie w krótkim czasie wyszkolić cały stan Wojewódzkiej Policji – zwłaszcza, że procent wystąpień ze służby przy policji Wojewódzkiej nawet już wyszkolonych funkcjonariuszy jest w tym Województwie nieproporcjonalnie za wysoki – a wykszolenie prawidłowe przedłużyłoby się na lata całe, co ze względów bezpieczeństwa nie może być tolerowane – nakładam zatem na funkcjonariuszy obowiązek indywidualnego kształcenia się pod kierownictwem Komendantów Oddziałów, niezależnie od dalszego istnienia szkoły policyjnej”.

Aby zaradzić temu problemowi, bardzo szybko wprowadzono pierwszy z programów doskonalenia zawodowego, opracowany pod nadzorem głównego komendanta PWŚl., przy głosie doradczym Oddziału III Szkolnego.

2.6.2. Program doskonalenia zawodowego obowiązujący w latach 1924-1939

Prace nad programem doskonalenia zawodowego trwały krótko, gdyż ukazał się już 3 lutego 1924 r., w pięć dni po przeprowadzonej odprawie wszystkich komendantów PWŚl. Za punkt wyjścia podczas tworzenia tego programu obrano zakres przedmiotowy, obowiązujący już w szkołach policyjnych.

Początkowym zamierzeniem, realizowanym zresztą do 1926 r. było doskonalenie się policjantów przede wszystkim w kierunku przygotowania się do egzaminów eksternistycznych posterunkowych i przodowników.² Na drugi plan schodziło dopiero samodoskonalenie się i gruntowne przyswajanie wiedzy, już po ukończonym jakimkolwiek kursie.

¹ Protokół odprawy Powiatowych Komendantów PWŚl. z dnia 29 stycznia 1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 31, kk. 30-32. Przemówienia charakteryzujące poziom wykszolenia PWŚl. wygłoszone podczas tej odprawy przedstawiono w aneksach pracy, zob. Aneks XI, s. 398.

² Egzamin eksternistyczny prowadzony był pod nadzorem Oddziału (Wydziału) III Szkolnego w Głównej Komendzie PWŚl. i Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach. Przebieg i okres egzaminów przedstawiono w rozdziałach III i IV.

Wprowadzenie egzaminów eksternistycznych spowodowane było ogromnymi brakami w zakresie ogólnego wykształcenia funkcjonariuszy PWŚl. i słabą przepustowością funkcjonujących już szkół policyjnych. Taka decyzja pozwoliła przeszkolić w jak najszybszym tempie większą ilość funkcjonariuszy. Aby można było przystąpić do takiego egzaminu, należało spełnić dodatkowe warunki:

- przygotować się przez okres dwóch pierwszych lat służby w PWŚl. do egzaminu posterunkowych;
- w przeciągu dwóch następnych wytypowany funkcjonariusz powinien przerabiać materiał wymagany do egzaminu na przodowników (komendantów posterunków).

Przymus takiego szkolenia rozciągał się na wszystkich niepowołanych do szkół funkcjonariuszy służby mundurowej, kryminalnej i informacyjnej. Za realizację wykształcenia odpowiedzialni byli komendanci jednostek terenowych.

W zakres doskonalenia zawodowego przyjęto te przedmioty, których znajomości wymagano podczas egzaminu na posterunkowych lub przodowników:

1. Instrukcja służbowa (przepisy służbowe).
2. Służba śledcza.
3. Kodeks karny.
4. Ustawa postępowania karnego.
5. Organizacja władz i przepisy administracyjne.
6. Przepisy sanitarne i ratownictwa (policja zdrowia).
7. Nauka o Polsce (historia, geografia kartografia).
8. Ćwiczenia wojskowe (musztra i nauka strzelania).
9. Ćwiczenia sprawności fizycznej.
10. Nauka języka polskiego.
11. Arytmetyka i geometria.
12. Wypracowania piśmienne i rysunkowe.
13. Stowarzyszenia polityczne (tylko na kursie przodowników – komendantów posterunków).

Szkolenie to, którym objęto wszystkich funkcjonariuszy PWŚl. poddawano okresowej kontroli. Powiatowi komendanci, aby móc zorientować się w postępach

w nauce, otrzymali polecenie wprowadzenia tzw. „tygodniowych zdawek”, na których dany funkcjonariusz był egzaminowany z przerobionego materiału i okazywał do wglądu, jak i też do bieżącej oceny zadane wypracowania. Dodatkowo cały ten system szkolenia kontrolowany był przez inspekcję PWŚl., gdzie egzaminom poddawani byli nie tylko policjanci ale także przełożeni, łącznie z powiatowymi komendantami (z czynności tej sporządzono „protokół wizytacyjny”).¹

Podane szkolenie – zgodnie z założeniami – powinno trwać codziennie przynajmniej dwie godziny. Realizację zajęć należało dokumentować w dzienniku, którego wzór z poleceniem zastosowania we wszystkich jednostkach przedstawiono w jednym z kolejnych rozkazów.²

„Dziennik Szkolny”

Data	NAZWISKO WYKŁADOWCY	PRZEDMIOT (Według progr. zatw. przez Gł. K-dę Pol. Woj. Śl.)	Godziny		Uwagi
			od	do	
25/3	st. przod. Pundor	Ustawa karna § 1, 23	9	9 ½	Obecni N. N.
		Instr. sł. § 25 – 27	9 ½	10	
		Służba śledcza. rozdz. 1. i 2.	10	10 ½	
		Procedura karna § 16-20	10 ½	11	
		Musztra	11	11 ½	
26/3		Niedziela	Wizytacja mundurów	8	10
27/3	Szkolenie nie odbyło się, ponieważ Komendant w służbie, a zastępca w Pow. Komendzie (patrz książka stacyjna Nr. rozk. 16 i 17.				

Pierwszy z programów doskonalenia zawodowego obowiązywał dłużej aniżeli programy realizowane przez poszczególne szkoły. Wzbogacony został jeszcze o „Instrukcję 12-miesięcznego szkolenia posterunkowych policji na posterunkach i komisariatach”, publikowaną na łamach tygodnika „Na Posterunku”.³

¹ Rozkaz Nr 19 GK PWŚl. z dnia 03.02.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 735-736.

² Rozkaz Nr 84 GK PWŚl. z dnia 04.06.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 944-945. Wzór „Dziennika szkolnego” zachowano w oryginale.

³ Rozkaz nr 147 GK PWŚl. z dnia 06.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 15. Policjanci otrzymali polecenie zapoznania się z „Instrukcją...”, począwszy od nr 27 wskazanego tygodnika.

Funkcjonariusze Powiatowej Komendy PWŚl. w Pszczynie uczestniczący w doskonaleniu zawodowym z nauki strzelania.¹

Zmiana programu nastąpiła dopiero w roku 1931, gdy ogólne zasady wyszkolenia zastąpione zostały 12-miesięcznym programem szkolenia. Nowy program przede wszystkim miał na celu:

- wdrażanie nowych przepisów prawnych, przydatnych w codziennej służbie;
- przypomnienie obowiązujących przepisów i ich interpretację na przykładach praktycznych;
- wskazywanie praktycznych sposobów stosowania obowiązujących przepisów.

Wyszkolenie składało się z dwóch zasadniczych części: ustnej i pisemnej. Zakres wiedzy przyswajanej w ciągu miesiąca wynikał bezpośrednio z rozkazów Głównej Komendy PWŚl. Doskonalenia nie prowadzono w miesiącach letnich (lipiec i sierpień). Zakres tematów ustnych obejmował przepisy prawne w teorii i praktyce, a z kolei zakres pisemny skierowany był m.in. na prawidłowe sporządzanie zawiadomień karno-sądowych i karno-administracyjnych, a także dyktanda, zadania rachunkowe, wypracowania i szkice kartograficzne.

Doskonalenie prowadzone było przez przełożonego lub wyznaczonego funkcjonariusza posiadającego odpowiednie kwalifikacje. Z przeprowadzonych

¹ Zbiory J. Walaszczyka.

terenowych. Takie szkolenie trwało od 3 do 6 miesięcy, podczas którego każdy z próbnych posterunkowych co miesiąc był opiniowany przez komendanta posterunku. Gdy uzyskane opinie były pozytywne, funkcjonariusz kierowany był na najbliższy kurs posterunkowych. Jeżeli podane szkolenie ukończył przynajmniej z wynikiem dostatecznym, następowało z urzędu mianowanie go na stałego funkcjonariusza (tzw. „stabilizacja próbnego posterunkowego”). W przypadku nie skierowania go w wyznaczonym czasie na kurs posterunkowych, dwa miesiące przed ukończeniem „roku próbnego”, komendant posterunku, powołując się na miesięczne opisy kwalifikacyjne, składał wniosek o „stabilizację próbnego posterunkowego”, albo o zwolnienie go w okresie próbnym. Listę kwalifikacyjną oraz wnioski na stabilizację próbnego posterunkowego sporządzano według specjalnego wzoru, który dołączano do akt osobowych.¹

Przepisy o wyszkoleniu próbnych posterunkowych funkcjonowały tylko pięć lat. W roku 1934 wprowadzono nowe zasady szkolenia nowo przyjętych policjantów, przedłużając zarazem okres takiego szkolenia aż do trzech lat. Od tego też roku funkcjonariusz z chwilą przyjęcia się do służby określany był jako: „nieustalony w służbie szeregowy Policji Województwa Śląskiego”, a po tym okresie, z mocy prawa określany był jako: „ustalony szeregowy PWŚl.

Pierwszy rok służby nowo przyjęty funkcjonariusz miał pełnić z doświadczonym policjantem, który zapoznawał go z zasadami pełnienia służby porządkowej oraz ze stosunkami lokalnymi i osobowymi. W tym też okresie nie wolno było go przenosić ani też delegować do innego miejsca służbowego. Po tym okresie mógł już pełnić służbę samodzielnie. Przez cały okres praktycznego szkolenia był kontrolowany przez swych przełożonych, a przynajmniej dwa razy w miesiącu pełnił służbę z doświadczonym starszym przodownikiem lub przodownikiem, który egzaminował go pod względem znajomości stosunków lokalnych i osobowych oraz z przepisów służbowych. Doświadczony policjant podczas służby miał również zwracać mu uwagę na postępowanie zgodne z obowiązującymi przepisami. W szkoleniu „praktycznym” szeregowych rozpatrywano także jego predyspozycje do pełnienia służby śledczej.

¹ Rozkaz Nr 996 GK PWŚl. z dnia 26.06.1928 r. [w:] APK PWŚl., sygn. 3, kk. 714-717. Wzory listy kwalifikacyjnej próbnego posterunkowego (Wzór Nr 1) i wniosku na stabilizację próbnego posterunkowego (Wzór Nr 2) umieszczono w aneksach pracy, zob. Aneks XII, ss. 400-401.

„Nieustalony szeregowy” co kwartał był opiniowany przez swego przełożonego, którego obowiązkiem było przedłożyć specjalne sprawozdanie z kwalifikacji szeregowego do Głównej Komendy PWŚl. (sprawozdań nie składano z chwilą powołania szeregowego do szkoły policyjnej). W ostatnim sprawozdaniu, najpóźniej dwa miesiące przed upływem trzech lat służby przez szeregowego, przełożony miał również określić, czy nie zachodzą jakieś przeszkody „przeciw ustaleniu odnośnego szeregowego PWŚl.” Sprawozdanie kwartalne i końcowe sporządzono według specjalnego wzoru.¹

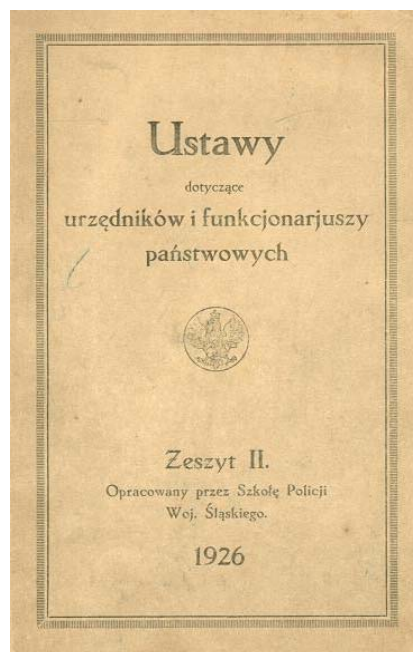
2.6.4. Aktywność wydawnicza dla potrzeb doskonalenia zawodowego

Wielkie trudności we właściwym prowadzeniu doskonalenia zawodowego oraz w wykonywaniu codziennej służby, stwarzał brak podręczników lub opracowań uwzględniających aktualne potrzeby nauczania. Temu problemowi szybko zaradzono. Z inicjatywą wydawniczą najpierw wyszła Komenda Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach, a później już sama Główna Komenda PWŚl. wydając szereg opracowań we własnym zakresie i na łamach „Kalendarzyka Policji Województwa Śląskiego”.

Świętochłowska szkoła, która jako pierwsza dostrzegła ten problem, rozpoczęła wydawanie skryptów dla swych słuchaczy, jak i jednostek terenowych. Braki wydawnicze odnotowano głównie w nauce prawa administracyjnego, uwzględniającego przede wszystkim przepisy administracyjne obowiązujące na terenie Śląska. Na zasadzie teoretycznych i praktycznych doświadczeń, opracowano 12 zeszytów zawierających te przepisy, przy okazji porównując je z innymi obowiązującymi w całej RP. Ukazujące się skrypty każdy z funkcjonariuszy PWŚl. musiał nabyć we własnym zakresie, do czego zobowiązano wszystkich komendantów jednostek terenowych. Pierwszy z wydanych zeszytów – z uwagi na zawarty tam obszerny materiał – kosztował 1,50 zł. Następne już zeszyty o mniejszej zawartości sprzedawane były po niższej cenie.²

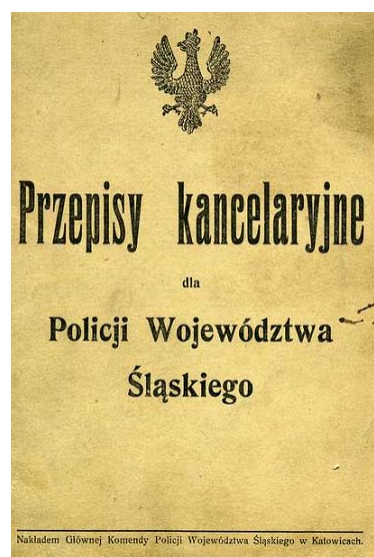
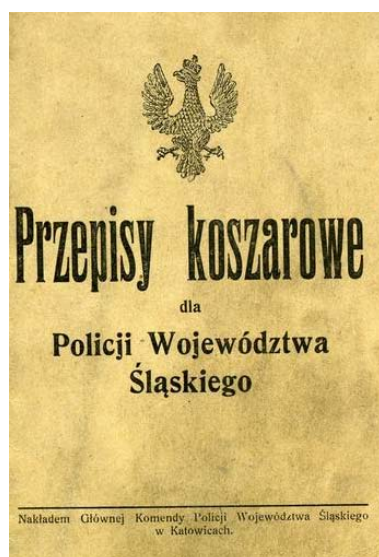
¹ Rozkaz Nr 1425 GK PWŚl. z dnia 20.06.1934 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 5, kk. 195-197. Wzór sprawozdania kwartalnego (końcowego) przedstawiono aneksie, zob. Aneks XIII, s. 402.

² Rozkaz Nr 153 GK PWŚl. z dnia 04.11.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 237.

*Zeszyt nr 2 zawierający ustawy dotyczące urzędników i funkcjonariuszy państwowych.*¹

Poza świętochłowicką szkołą działalnością wydawniczą zajęła się również Główna Komenda PWŚl., która drukowała dla podległych jednostek aktualnie obowiązujące przepisy.

*Przepisy kancelaryjne i koszarowe wydawane nakładem Głównej Komendy PWŚl.*²

¹ Zbiory własne autora. Podany zeszyt zawierał dwie ustawy z komentarzami i przepisami wykonawczymi dot. woj. śląskiego: Ustawa z 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz.U.R.P. z 1922 r., Nr 21, poz. 164) i Ustawa z 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z 1924 r., Nr 6, poz. 46). Nie dotarto do pozostałych zeszytów, które prawdopodobnie znajdują się tylko w prywatnych kolekcjach.

² Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

Od roku 1926, z inicjatywy Głównej Komendy PWŚl., rokrocznie ukazywał się „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego, gdzie poza ogólnymi informacjami publikowano szereg opracowań, związanych tematycznie z realizowanym aktualnie doskonaleniem zawodowym. Na łamach tego czasopisma (według ukazujących się roczników), przedstawione zostały następujące opracowania, wchodzące w zakres bieżącego doskonalenia się funkcjonariuszy:

- sposoby przeprowadzenia dochodzenia policyjnego;¹
- przewodnik (ilustrowany osiemnastoma przykładami jak policjant ma postępować w wypadkach stwierdzenia zagrożenia życia ludzkiego (m.in. krwotoki, utonięcia, złamania);²
- algorytm działań zwartych wojska i policji na terenie miast (ogólna charakterystyka walk ulicznych, taktyka forsowania ulic i zajmowania budynków oraz taktyka obrony ulic i budynków);³
- praktyczny komentarz z zakresu prawa karnego, skierowany do komendantów posterunków i sekcji prowadzących szkolenie swych podwładnych według 12-miesięcznego planu szkolenia wydawanego przez Główną Komendę PWŚl. (przedstawiono praktyczne aspekty i przyswajalność nauki prawa karnego na podstawie przykładów z rozbiciem ich na formy stadialne i zjawiskowe przestępstw);⁴
- przedstawienie projektu nowego kodeksu karnego,⁵ ze szczegółowym opisem rodzajów czynów karalnych oraz procedury ścigania sprawców przestępstw;⁶
- sposób postępowania policjanta przy wykonywaniu zarządzeń wydawanych przez sędziego śledczego lub prokuratora;⁷

¹ R. Szturc, *Ujęcie śledztwa w wypadkach przestępstw kryminalnych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”, ss. 228-233.

² F. Kołodziejczyk, *Ratownictwo*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”, ss. 259-273.

³ L. Kloske, *Walki uliczne*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”, ss. 39-54.

⁴ J. Kubaczka, *Wykładanie prawa karnego na posterunkach*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”, ss. 169-207.

⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U.R.P. z 1932 r., Nr 60, poz. 571).

⁶ Dwa opracowania wydane w latach 1932 i 1933: J. Kubaczka, *Projekt polskiego kodeksu karnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 180-221 oraz F. Szewieczek, *Najważniejsze zasady polskiego kodeksu karnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”, ss. 242-258.

⁷ J. Kubaczka, *Doręczenie wezwań i innych pism sądowych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 221-244. Artykuł uwzględniał przepisy zawarte w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 33, poz. 313).

- wykazanie różnic pomiędzy dokonaniem a usiłowaniem popełnienia zabójstwa, (m.in. błędy w zamiarze sprawcy, wykazanie winy umyślnej);¹
- algorytm postępowania podczas legitymowania osób, rodzaje dokumentów tożsamości, sposób postępowania wobec osób wojskowych;²
- przepisy meldunkowe (ewidencja i kontrola ruchu ludności);³
- praktyczny komentarz przepisów skarbowych (rodzaje podatków, wyjaśnienie podstawowych pojęć);⁴
- zasady prewencji i represji (sankcja karna, a działania organu bezpieczeństwa);⁵
- przepisy emerytalne funkcjonariuszy PWŚl. (interpretacja i zasady obliczeń części składowych przyszłej emerytury);⁶
- ogólne zasady tresury psa służbowego oraz użycie psa w służbie policyjnej;⁷
- algorytm postępowania policji podczas działań taktycznych;⁸
- zakładanie kartotek dla niektórych zbiorów przestępstw oraz taktyka kryminalna poznawania sposobów działania sprawców przestępstw (wyciąganie wniosków umożliwiających przeniknięcie w obszar działań sprawcy, opartej na analizie wspólnych cech poszczególnych przestępstw, mających scharakteryzować danego sprawcę);⁹
- sposoby przemytu z Czechosłowacji i Niemiec eteru i denaturatu, jego zwalczanie oraz sukcesy PWŚl. w zwalczaniu tego procederu;¹⁰

¹ J. Kubaczka, *Zboczenie działania w świetle teorii prawa karnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 244-253.

² R. Szajer, *Odmowa wylegitymowania*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 253-257.

³ Dwa opracowania wydane w latach 1932 i 1935: R. Szajer, *Przepisy meldunkowe regulujące sprawy o ewidencji i kontroli ruchu ludności*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 278-294 oraz J. Hostyński, *Praktyczny poradnik w sprawach meldunkowych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, ss. 220-252.

⁴ W. Grabiński, *Ogólne wiadomości z dziedziny skarbowej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 83-113.

⁵ J. Żółtaszek, *Prawne podstawy organizacji bezpieczeństwa publicznego w świetle krytycznym*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 143-152. Opracowanie skierowane dla funkcjonariuszy było częścią odczytu J. Żółtaszka, wygłoszonego w dniu 14 lutego 1933 r. (pod tym samym tytułem) w Towarzystwie Prawniczym i Ekonomicznym w Poznaniu.

⁶ I. Dolata, *Zaopatrzenie emerytalne*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 255-289.

⁷ P. Zientek, *Pies policyjny – jego wartość i znaczenie w służbie policyjnej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 364-385.

⁸ J. Żółtaszek, *Uwagi o organizacji oddziałów policyjnych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, ss. 192-205.

⁹ J. Żółtaszek, *O metodzie badania przestępstw masowych (zbiory i grupy)*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, ss. 206-213.

¹⁰ J. Jeziorski, *Przemyt eteru i denaturatu*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, ss. 214-219.

- praktyczny komentarz kontroli przemytu okrężnego;¹
- regulamin musztry (autorytet przełożonego, relacje pomiędzy wydającym rozkaz, a jego odbiorcą);²
- podstawy prawa cywilnego;³
- wpływ warunków atmosferycznych na zachowania sprawców różnych przestępstw;⁴
- zasady kartografii (orientowanie się w terenie);⁵
- metoda badań przestępstw masowych;⁶
- algorytm postępowania w zwalczaniu kradzieży kolejowych oraz środki zaradcze służące przeciwdziałaniu w dokonywaniu tych przestępstw;⁷
- pomocnicze środki w walce z przestępczością;⁸
- algorytm postępowania podczas badania pisma oraz pobierania próbek pisma ręcznego;⁹
- ocena kryteriów kwalifikacji psa służbowego na: obronny, śledczy i meldunkowy;¹⁰
- kradzieże mieszkaniowe, ich rodzaje oraz sposób postępowania funkcjonariusza na miejscu zdarzenia;¹¹

¹ I. Piechaczek, *Kontrola przemytu okrężnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, ss. 253-270.

² J. Żółtaszek, *Dyscyplina, autorytet a rozkazodawstwo*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”, ss. 146-160.

³ W. Grabiński, *Krótki zarys prawa cywilnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”, ss. 228-242.

⁴ I. Szczot, *Zmiany atmosferyczne i przestępczość*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”, ss. 248-249.

⁵ L. Potyka, *Niecoś o mapach i szkicach*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”, ss. 250-260.

⁶ J. Żółtaszek, *Koordinacja działań śledczych według modus operandi*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 197-206. Referat o tym samym tytule został wygłoszony również przez J. Żółtaszka na XIII Sesji Międzynarodowej Komisji Policji Kryminalnej w Londynie 10 czerwca 1937 r.

⁷ L. Kloske, *Wstępne czynności policjanta przy wypadkach ruchu kołowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 229-236.

⁸ W. Urbańczyk, *Kartoteka cech charakterystycznych osoby przestępcy*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 237-240.

⁹ P. Zientek, *Grafologia sądowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 241-244. Autor artykułu był biegłym sądowym z dziedziny grafologii.

¹⁰ P. Zientek, *Egzaminy i wystawy psa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, ss. 154-159. W opracowaniu przedstawiono również warunki wymagane przy kwalifikacji psa podczas egzaminu okręgowego, przeprowadzanego przez Główny Zarząd Stowarzyszenia Hodowców Psów Policyjnych: praca wędrowna, posłuszeństwo, zdolność psa w służbie bezpieczeństwa, a dodatkowo przy ocenie psa meldunkowego: posłuszeństwo i biegi meldunkowe.

¹¹ S. Brodniewicz, *Kradzieże mieszkaniowe, ich rodzaj i sposób zwalczania (Materiał posilkowy do rejestracji przestępstw według „Modus Operandi”)*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, ss. 238-254.

- identyfikacja pisma maszynowego oraz sposoby pobierania próbek pisma maszynowego;¹
- rodzaje kłusownictwa (opis sposobów zabronionych polowań na zwierzyne łowną);²
- badania balistyczne – opis działania broni palnej podczas oddania strzału, powstawanie zmian na łusce, ich identyfikacja oraz sposoby odnalezienia łusek na miejscu zdarzenia w różnych warunkach otoczenia.³

Prezentowany w „Kalendarzykach Policji Województwa Śląskiego” zakres tematyczny, znacząco wpływał na doskonalenie się funkcjonariuszy w różnych dziedzinach, przydatnych nie tylko w codziennej służbie. Niejednokrotnie stykano się z przestępstwami popełnianymi w dość specyficzny sposób, którym zaradzano specjalnie sporządzanymi na tę okoliczność algorytmami. Działanie to w znaczący sposób poprawiało poczucie bezpieczeństwa obywateli, a policja śląska postrzegana była bardzo dobrze dzięki sprawnej wymianie informacji, którą można było osiągnąć tylko poprzez samodoskonalenie się jej funkcjonariuszy.

2.6.5. Działalność kulturalno-oświatowa

Niezależnie od prowadzonego doskonalenia zawodowego, obejmującego ściśle przedmioty zawodowe, zadbano również o rozwój intelektualny funkcjonariuszy.

Pierwszym takim krokiem było utworzenie w roku 1924 świetlic, które zorganizowano we wszystkich miejskich i powiatowych komendach, szkołach policyjnych oraz w niektórych większych komisariatach. Utworzeniu świetlic przyświecał jeden główny cel, którym było uświadomienie funkcjonariuszy pod względem narodowym i kulturalno-oświatowym, zaniedbanym przez długowieczną niewolę.⁴ Niemniej ważnym zamierzeniem działalności tych placówek było skupienie wszystkich funkcjonariuszy PWŚl. w jednym miejscu, aby tam spędzali

¹ P. Zientek, *Pismo maszynowe*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, ss. 278-287.

² W. Buchalik, *Kłusownictwo*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, ss. 288-292.

³ Z. Zawadzki, *Coś niecoś o krótkiej broni automatycznej i identyfikacji łusek*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, ss. 301-308. Autor artykułu podzielił się swoimi uwagami z dotychczasowej pracy w Wydziale Śledczym oraz z uczestnictwa w szkoleniu w Instytucie Kryminologicznym w Wiedniu.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 44-45.

swój wolny czas. Po części podyktowane to było odizolowaniem ich od złego wpływu środowiska, które większość swego wolnego czasu spędzała w kawiarniach i barach. Działalność świetlic była w tym też względnie skutecznym środkiem walki o trzeźwość, gdyż nadużywanie alkoholu było zjawiskiem powszechnym, nie tylko wśród policjantów.¹

W świetlicach można było zapoznać się z codzienną oraz resortową prasą, skorzystać z funkcjonujących tam bibliotek, zawierających nie tylko pozycje o treści beletrystycznej, ale także naukowej i społecznej. Organizowano tam wieczorki historyczne i literackie, grano w bilard i szachy oraz zawiązywano kółka śpiewacze i deklamacyjno-dramatyczne. Głównym źródłem utrzymania tych placówek były dobrowolne składki, co z biegiem czasu pozwalało także na zakup instrumentów muzycznych oraz odbiorników radiowych.²

Wnętrze świetlicy funkcjonującej w ośrodku sanatoryjnym PWŚl. „Ślązaczka” w Zakopanem.³

¹ Rozkaz oficcerski Nr 38 z dnia 17.10.1924 r. [w] APK, PWŚl., sygn. 12, k. 58; J. Szermański, już cyt., s. 42.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1001; APK, PWŚl., sygn. 17, kk. 71-72; APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 44-45; APK, PWŚl., sygn. 38, k. 46; APK, PWŚl., sygn. 508, k. 77, APK, PWŚl., sygn. 537, kk. 22-23; „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”, s. 46, J. Szermański, już cyt., ss. 43-44.

³ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 76. W świetlicy w Policyjnym Domu Zdrowia w Zakopanem prowadzono również otwarte spotkania Towarzystwa Lekarskiego Zakopiańskiego, a odczyty niektórych lekarzy publikowano, np.: J. K. Oko, *Z badań nad organoterapią gruźlicy płuc*, „Medycyna”, 1936, Nr 8, ss. 1-15.

Początkowa działalność świetlic skupiona była przede wszystkim na posiadaniu jak największych zasobów bibliotecznych, co w latach 1924-1925 uważano za priorytet w krzewieniu ducha narodowego. Główna Komenda PWŚl. zwróciła szczególną uwagę na posiadane zasoby, nakazując je stopniowo powiększać, a w celach informacyjnych poddała je statystycznym zestawieniom (Tabela nr 16).¹

Przedstawione zestawienie obrazuje znaczny wzrost zasobów bibliotecznych poszczególnych świetlic nawet o kilkaset, a w całym garnizonie o ponad 3 tysiące pozycji. Najwyższy taki wzrost poza Policyjnym Domem Zdrowia „Ślązaczka”, który był obiektem sanatoryjnym, odnotowano w Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach – aż czterokrotny. Znaczny wzrost nastąpił także w jednostkach w Bielsku i w Rybniku, gdzie liczba zasobów podniosła się z kolei trzykrotnie.

Tabela nr 16
Zestawienie zasobów bibliotecznych poszczególnych świetlic w latach 1924-1925

Miejska/Powiatowa Komenda	Ilość książek z końcem 1924 r.	Ilość książek z końcem 1925 r.	Uwagi
Katowice	900	1314	Biblioteka podzielona na osiem oddziałów – pomieszczona w świetlicy Pow. Kom. oraz w siedmiu Komisariatach
Świętochłowice	454	649	
Królewska Huta	216	339	
Pszczyna	315	443	
Rybnik	264	644	
Tarnowskie Góry	543	700	
Lubliniec	250	304	
Bielsko	270	876	
Cieszyn	213	437	
Szkoła Policji Świętochłowice	403	740	
Komenda Rezerwy w Katowicach	136	604	
P.D.Z. „Ślązaczka” w Zakopanem	108	653	
Razem	4072	7703	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie APK, PWŚl., sygn. 2, k.768.

¹ Rozkaz Nr 5 GK PWŚl. z dnia 09.01.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 768.

Działalność biblioteki funkcjonującej przy świetlicy Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach, skupiała największą rzeszę czytelników. Jej zasoby stale się powiększały, by w roku 1935 wzrosnąć aż do 3420 pozycji.¹

Podczas prowadzonych na terenie świetlic gier towarzyskich, szczególnie rozwinęła się rywalizacja na szachowych planszach, Kółka szachowe bardzo szybko się rozrastały, co uzyskało aprobatę w samej Głównej Komendzie PWŚl.

W jednym z jej kolejnych rozkazów stwierdzono, że: *„Gra w szachy jest szlachetnym sportem, tak jak wszystkie sporty fizyczne doprowadza do zręczności i siły cielesnej – wytwarza giętkość umysłu, rozwija myśl, zwiększa instynkt przezorności, ćwiczy pamięć, ćwiczy umysł, przy tym jest miłą rozrywką dla grających. Daję inicjatywę do zorganizowania kółek amatorów przy każdej komendzie i szkole. Miejscem zebrań i rozgrywek winny być świetlice. Główna Komenda urządzi wielki turniej szachowy, w którym będą brać udział trzej najlepsi gracze z każdej Komendy Powiatowej, Komendy Szkoły i Komendy Rezerwy. Oczywiście, że to może mieć zastosowanie po godzinach służbowych bez uszczerbku dla służby bezpieczeństwa. Każde urządzenie turnieju szachowego oraz jego wynik należy zgłosić Głównej Komendzie. Niniejszy rozkaz zarazem jest apelem”*.²

Apel Głównej Komendy bardzo szybko wszedł w życie, kółka szachowe funkcjonowały przy każdej świetlicy, aby już od roku 1926 przekształcić się w sekcję szachową pod patronatem P.K.S. Katowice, zrzeszoną w Górnośląskim Związku Szachistów.³ Sekcja szachowa rokrocznie organizowała turnieje o mistrzostwo Policji Województwa Śląskiego, a czołowi jej reprezentanci uczestniczyli w mistrzostwach Śląska.⁴

2.6.6. Podnoszenie kwalifikacji z wykształcenia ogólnego

Znaczna część przyjętych do służby policjantów posiadała ukończone tylko 2, 3 klasy szkoły powszechnej lub ludowej, czy też nie posiadała żadnego wykształcenia. Rodziło to pewne komplikacje z prawidłowym sporządzaniem

¹ APK, PWŚl., sygn. 38, k. 46. Szczegółowy wykaz działalności kulturalno-oświatowej świetlicy przy Komendzie Rezerwy PWŚl. na dzień 1 lipca 1935 r. przedstawiono w aneksie, zob. Aneks XIV, s. 403.

² Rozkaz Nr 175 GK PWŚl. z dnia 17.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 108-109.

³ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”, s. 50.

⁴ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929”, s. 288; „Na Posterunku”, 1930, Nr 14, s. 276. Czołowym zawodnikiem sekcji szachowej był asp. J. Kubaczka (późniejszy instruktor katowickiej szkoły), który w latach 1926-1930 zdobywał tytuły mistrza Śląska, za: J. Dworzecki, już cyt., s. 108.

dokumentacji, gdyż policjanci nie znali podstawowych form pisowni polskiej lub w ogóle nie umieli pisać w tym języku. Poszczególni miejscy/powiatowi komendanci widząc, że podlegli im funkcjonariusze posiadają bardzo niski poziom wykształcenia ogólnego, postanowili temu problemowi w jakiś sposób zaradzić.

Pierwszym takim akcentem poprawy tej sytuacji była inicjatywa nadkom. Piotra Tomanka – powiatowego komendanta z Świętochłowic, który zaangażował w tym celu miejscowych nauczycieli. Każdy z funkcjonariuszy posiadający braki w wykształceniu, uczestniczył w półrocznym kursie ogólnokształcącym, trwającym od października 1924 r. do marca 1925 r. Podczas trwania kursu nabywał podstawową wiedzę z zakresu: języka polskiego, historii i geografii.¹

Podobnie postąpił już dzień później nadkom. Józef Jeziorski – komendant jednostki z Królewskiej Huty. Przy pomocy miejscowego Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego zorganizował kurs pisowni polskiej. Szkolenie odbywało się w każdy czwartek tygodnia w godz. 17.00 – 19.00 i było odpłatne w kwocie 1 zł za miesiąc nauki. Udział funkcjonariuszy w tym szkoleniu był skategoryzowany:

- I kategoria – do grupy tej zaliczono osoby posiadające już jakąś znajomość zasad pisowni polskiej;
- II kategoria – osoby posiadające znaczne braki w ogólnym wykształceniu.

O przydziale do danej kategorii decydowali kierownicy komisariatów, względnie komendanci posterunków, którzy segregowali funkcjonariuszy według specjalnego wykazu:²

L.p.	Szarża	Imię i nazwisko	Która zmiana	Kategoria intelektualna	Uwagi

Pozostałe jednostki we własnym zakresie podjęły również podobną inicjatywę, odciażając znacznie w tym zadaniu szkoły policyjne, które zgodnie z programem prowadziły zajęcia z przedmiotów ogólnokształcących.

¹ Rozkaz Dzienny Nr 42 PK PWŚl. w Świętochłowicach z dnia 09.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 594, k. 89.

² Rozkaz Dzienny Nr 93, MK PWŚl. w Królewskiej Hucie z dnia 10.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 316, k. 219.

Szkolenia z zakresu nauki języka polskiego trwały przez cały okres funkcjonowania PWŚl.,¹ a w roku budżetowym 1930/1931 znalazła się nawet subwencja na udział w kursach dokształcających w wys. 2.500 zł.²

2.6.7. Podstawy szermierki

Doskonalenie zawodowe funkcjonariuszy PWŚl. ewaluowało w różnych kierunkach. Wyodrębniły się trzy rodzaje szkoleń, na które kładziono specjalny nacisk. Pierwszym takim odrębnym szkoleniem była nauka podstaw szermierki. Każdy z funkcjonariuszy podczas codziennej służby posiadał na wyposażeniu białą broń – pałasz, a wyjątkowo - i to na specjalny rozkaz – karabin z nałożonym bagnetem, również powinien umieć władać tą bronią.

Z dniem 2 stycznia 1931 r. Główna Komenda PWŚl. zarządziła prowadzenie specjalnych ćwiczeń z zakresu szermierki, wprowadzając w tym celu specjalny program. Bezpośredni nadzór nad realizacją programu powierzony został st. przod. Leonowi Kozie-Kozarskiemu – dyplomowanemu fecht mistrzowi,³ który na miejsce ćwiczeń szermierczych wskazanych w programie, dojeżdżał wraz ze sprzętem treningowym, potrzebnym do realizacji jego założeń.

W zajęciach uczestniczyli wszyscy funkcjonariusze łącznie z ich przełożonymi, a ich udział odnotowywany był w protokole szkolenia. Niezależnie od protokołu, uczestnictwo w szkoleniu odnotowywał także instruktor szermierki w specjalnym dzienniku, który miał zawierać następujące dane:

¹ APK, PWŚl., sygn. 38, kk. 48 i 52. Przykładowo w roku 1935 w Miej. i Pow. Komendzie w Katowicach przeprowadzono trzymiesięczny „kurs języka polskiego i pisania”, w którym uczestniczyło 80 osób, a z kolei w Pow. Kom. w Świętochłowicach odbył się „kurs języka polskiego”, skierowany dla 14 funkcjonariuszy (Tamże).

² APK, Sejm Śl., sygn. 763, k. 113.

³ St. przod. L. Koza-Kozarski z dniem 1 lutego 1930 r. przyjęty został na etat Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach: Rozkaz Nr 1114 GK PWŚl. z dnia 08.02.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1039. W pierwszych dokumentach dot. jego służby w PWŚl. występował jeszcze jako Leon Koza. W okresie późniejszym dodał sobie lub dodano mu (b.d.) drugi człon nazwiska „Koza-Kozarski”, być może z uwagi na sukcesy odnoszone przez niego na polu zawodowym i sportowym. Dla pełnego zobrazowania tej postaci w pracy używane będzie, podobnie jak w literaturze tematu, nazwisko „Koza-Kozarski”. L. Koza-Kozarski przed objęciem służby w śląskiej policji, był długoletnim fecht mistrzem Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie. Szermierki nauczał nie tylko w Szkole Policji, ale także w jednostkach terenowych PWŚl. [w:] J. Hostyński, *Szermierze śląscy na olimpiadzie w Berlinie*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”, s. 249.

1. Ćwiczące jednostki	2. Data	3. Godzina	4. Ilość ćwiczących	5. Rodzaj ćwiczeń

Z powodu braku wykwalifikowanych instruktorów szermierki oraz przeszkód natury finansowej, ćwiczenia początkowo prowadzone były tylko w Szkole Policji w Katowicach i na terenie Powiatowych (Miejskich) Komend w Katowicach, Świętochłowicach i Królewskiej Hucie. Główna Komenda dążyła jednak do wyszkolenia odpowiedniej ilości instruktorów oraz nabycia i rozlokowania sprzętu w takim rozmiarze, ażeby w przyszłości zajęcia z szermierki mogły być prowadzone na obszarze całego województwa.¹

Po wprowadzeniu tak specyficznej formy doskonalenia zawodowego, nastąpił znaczny rozwój tej dyscypliny sportowej wśród funkcjonariuszy PWŚl. Śląscy szermierze wręcz podbili areny krajowe, także liczono się z nimi podczas spotkań międzynarodowych.²

2.6.8. Państwowa Odznaka Sportowa

Kolejnym szkoleniem, które otrzymało specjalny status w ramach doskonalenia zawodowego było wyszkolenie fizyczne, które doczekało się specjalnych unormowań prawnych, w związku z tym należało je prowadzić z urzędu. Obowiązek ten dotyczył wszystkich formacji paramilitarnych na terenie całego kraju, a zwłaszcza wojska i policji.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. została ustanowiona Państwowa Odznaka Sportowa (P.O.S.). Odznakę tę nadawano na okres dwuletni. Posiadała trzy klasy: złotą, srebrną i brązową. Każda z klas dzieliła się jeszcze na cztery stopnie. O każdą następną klasę lub stopień należało się ubiegać podczas trwania dwuletniej ważności odznaki, przez poddawanie się okresowym próbom sprawności fizycznej. W przypadku nie poddania się próbie w oznaczonym terminie lub nieosiągnięci wymaganej sprawności, tracono prawo

¹ Rozkaz Nr 1176 GK PWŚl. z dnia 02.01.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1205-1207. Program ćwiczeń szermierczych na rok 1931 przedstawiono w aneksie, zob. Aneks XV, s. 404.

² Sukcesy śląskich szermierzy omówiono szczegółowo w rozdziałach VI i VII.

do noszenia tej odznaki. Odznaczeni złotą odznaką czwartego stopnia zachowywali prawo do noszenia jej, bez obowiązku poddawania się dalszym egzaminom.¹

*Państwowa Odznaka Sportowa (złota).*²

Zdobyciu tej odznaki przyświecało hasło skierowane do wszystkich osób starających się podnieść swą sprawność fizyczną: „*Czy przeprowadziłeś już próby sprawności fizycznej, by osiągnąć Państwową Odznakę Sportową? Pamiętaj, że nie trzeba być rekordzistą, by osiągnąć P.O.S.*”³ Aby ją otrzymać, należało uzyskać minimum przynajmniej z jednego ćwiczenia w każdej z sześciu grup:

- pierwsza – gimnastyka, pływanie;
- druga – skok w dal, skok wzwyż, skok o tyczce, skok narciarski, skok startowy do wody, skok do wody z wieży lub trampoliny;
- trzecia – bieg na 400 lub 800 m, pływanie stylem dowolnym na 100m, bieg łyżwiarski na 500m;
- czwarta – rzut dyskiem, rzut oszczepem, rzut granatem, pchnięcie kulą (w tej grupie punktowano również czynne uprawianie pięściarstwa lub szermierki);

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1930 r., Nr 169, poz. 255). Wskazany akt prawny nie posiadał przepisów wykonawczych, a jego pierwsze unormowanie ukazało się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. państwowej odznace sportowej (M.P. z 1931 r., Nr 9, poz. 6). Właściwa regulacja przepisów dotyczących nadawania odznak P.O.S. i kryteriów ich otrzymywania ukazała się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18 kwietnia 1932 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zmieniające rozporządzenie z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o państwowej odznace sportowej (M.P. z 1932 r., Nr 134, poz.165). Rozporządzenie to wprowadziło Regulamin Państwowej Odznaki Sportowej wydany przez Dyrektora Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego, który szczegółowo określał zasady zdobycia tej odznaki. Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 14 czerwca 1932 r.

² Zbiory G. Grześkowiaka.

³ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, s. 310.

- piąta – marsz na 10 lub 20 km z obciążeniem 12 kg, marsz wojskowy na 30 km, dwudniowa lub trzydniowa wycieczka piesza, bieg na 3 lub 5 km, bieg narciarski na 12 km, bieg łyżwiarski na 10 km, jazda na rowerze na odcinku 20 km, dwudniowy rajd konny, pływanie stylem dowolnym na 1000 m, jednodniowa wycieczka wioślarska;
- szósta – strzelanie: z broni krótkiej na 20 m, z broni małokalibrowej na 50 m, z broni wojskowej na 100 lub 200 m.

Każde ćwiczenie należało przeprowadzić w oznaczonym czasie, odległości lub uzyskać wymaganą liczbę punktów, w zależności od wybranej konkurencji. Pod uwagę brano również wiek osoby starającej się o uzyskanie odznaki P.O.S., stosując cztery przedziały wiekowe (21-34, 35-44, 45-50 oraz ponad 50 lat).¹

Udział funkcjonariuszy PWŚl. w tej formie doskonalenia zawodowego był znaczący, gdyż wskazywał jak sprawna jest fizycznie kadra śląskiego garnizonu, co można prześledzić na podstawie niniejszego zestawienia:

Tabela nr 17
Zestawienie odznak P.O.S. zdobytych przez oficerów i szeregowych
PWŚl. w poszczególnych powiatach

Komenda Powiatowa, Miejska, Rezerwy	Ilość zdobytych i ważnych odznak P.O.S.					
	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.	1938 r.
Katowice	437	722	654	294	339	246
Komenda Rez. Katowice	110	136	203	191	261	261
Świętochłowice	195	223	308	170	98	168
Chorzów	235	261	265	238	21	55
Bielsko	103	106	110	109	108	98
Pszczyna	73	101	122	141	46	113
Cieszyn	84	104	121	85	11	46
Rybnik	108	63	109	49	42	36
Tarnowskie Góry	53	62	76	74	-	5
Lubliniec	27	33	77	54	44	24
Razem	1425	1811	2045	1405	970	1052

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” – roczniki: 1934, s. 312; 1935, s. 407; 1936, s. 372; 1937, s. 273; 1938, s. 332, 1939, s. 362.²

W czołówce „wysportowanej” kadry prym wiodła Powiatowa i Miejska Komenda w Katowicach. Najwięcej funkcjonariuszy tej jednostki zdobywało odznaki P.O.S. w latach 1933-1937. Palmę pierwszeństwa oddali swemu

¹ A. Christoph, *Państwowa Odznaka Sportowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”, ss. 224-230.

² Dane za rok 1939 nie zachowały się.

sąsiadowi – Komendzie Rezerwy dopiero w 1938 r., różnicą tylko 15 odznak. Prawdopodobnie katowicka jednostka powróciłaby na fotel lidera w 1939 r., gdyż połączono ją ze świętochłowską komendą, która do tego okresu również plasowała się w czołówce.

Najaktywniej rywalizacja o odznakę P.O.S. przebiegała w 1935 r., gdy na 2345 zatrudnionych policjantów, do sprawdzianów przystąpiło aż 2045 osób. W latach 1937-1938 odnotowano – niestety – najmniejszą frekwencję udziału w P.O.S. W roku 1937 na 2361 osób zatrudnionych w PWŚl., do egzaminów sprawnościowych przystąpiło 970 funkcjonariuszy, a w roku 1938 na 3090 zatrudnionych tam osób, o odznakę rywalizowało tylko 1052 policjantów.¹

2.6.9. Zawody „o zdobycie odznaki strzeleckiej”

Niezależnie od rywalizacji o Państwową Odznakę Sportową, niemal we wszystkich jednostkach śląskiego garnizonu, w latach 1933-1936 organizowano zawody o zdobycie odznaki strzeleckiej. Odznaczenia przyznawano podobnie jak P.O.S., można je było również otrzymać na stałe. Patronat nad zawodami strzeleckimi sprawowała sekcja strzelecka P.K.S. Katowice, którą kierował komendant Komendy Rezerwy PWŚl. nadkom. Ignacy Piechaczek. Udział w zawodach ogłaszany był w rozkazach dziennych, planując uczestnictwo w nich wszystkich zainteresowanych.²

Oficerowie i podoficerowie służb mundurowych obowiązkowo uczestniczyli w zawodach strzeleckich z broni długiej (karabin wojskowy) i krótkiej (rewolwer), a policjanci służby śledczej tylko z broni krótkiej. Podczas zawodów należało oddać 13 strzałów z broni długiej oraz 4 z broni krótkiej na strzelnicy znajdującej się w obrębie danej jednostki.³

W roku 1933 prym w ilości zdobytych złotych odznak wiodła Komenda Rezerwy i gdyby nie przyznano Komendzie Powiatowej w Rybniku jedynej w historii tych zawodów odznaki wyborowej, Komenda Rezerwy znalazłaby się na pierwszym miejscu.

¹ Porównanie ze stanem etatowym PWŚl., uwzględnionym w tabeli nr 2, s. 31.

² APK, PWŚl., sygn. 594, kk. 397, 405, 413-414 i 420-421. W kolejnych latach zawodów strzeleckich już nie przeprowadzano, zastępując je tradycyjnym strzelaniem szkolnym: Tamże, kk. 431-432.

³ Tamże.

Zawody również zorganizowano w 1934 r., lecz dane uwzględniono tylko całościowo, bez kategoryzacji.¹ Dane za lata 1933 i 1934 przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 18
Zestawienie odznak strzeleckich zdobytych w latach 1933-1934

Komenda Powiatowa (Miejska)	Ilość zdobytych odznak strzeleckich w roku 1933					Ilość zdobytych odznak strzeleckich w roku 1934
	wyborowa	złota	srebrna	brązowa	razem	
Rybnik	1	4	11	63	79	94
Komenda Rez. Katowice	-	29	43	45	117	120
Królewska Huta	-	21	69	93	183	230
Świętochłowice	-	7	3	110	120	203
Cieszyn	-	4	24	37	65	78
Katowice	-	3	32	250	285	320
Pszczyna	-	3	26	72	101	66
Bielsko	-	3	13	82	98	97
Tarnowskie Góry	-	-	1	53	54	66
Lubliniec	-	-	1	17	18	10
Razem	1	74	223	822	1120	1284

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” – roczniki: 1934, s. 306; 1935, s. 398.

Kolejny rok 1935 przyniósł większe zainteresowanie w podniesieniu sprawności strzeleckiej. W zawodach umiejętność tę ćwiczyło już o wiele więcej funkcjonariuszy, niż w latach ubiegłych, co przedstawia następujące zestawienie:

Tabela nr 19
Ilość zdobytych odznak strzeleckich w roku 1935

Komenda Powiatowa (Miejska)	złota	srebrna	brązowa	razem
Chorzów	34	173	54	261
Kom. Rez. Katowice	34	41	93	168
Świętochłowice	23	114	87	224
Cieszyn	12	55	43	110
Katowice	7	137	352	496
Bielsko	4	44	54	102
Pszczyna	3	108	28	139
Rybnik	1	22	96	119
Lubliniec	1	12	25	38
Tarnowskie Góry	-	40	59	99
Razem	119	746	891	1756

Źródło: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”, s. 369.

¹ Nie zachowały się szczegółowe dane za rok 1934.

Jak wynika z przedstawionej tabeli, najwyższy poziom wykszolenia strzeleckiego w ilości zdobytych złotych odznak, prezentowała Miejska Komenda w Chorzowie ex aequo z Komendą Rezerwy, przewyższając ją jednak samą sumą zdobytych wszystkich odznak. Największa ilość wyróżnień strzeleckich, lecz gorszej kategorii, przypadła Miejskiej i Powiatowej Komendzie w Katowicach. Funkcjonariusze tej jednostki zdobyli ich aż 496.

Rok 1936 pokazał, iż palmę pierwszeństwa bezsprzecznie dzierżyła już chorzowska jednostka, przed Świętochłowicami, a Komenda Rezerwy plasowała się na trzeciej pozycji. Z zawodów zrezygnowano w Lublińcu, tym samym ilość zawodników zmalała w stosunku do roku ubiegłego:

Tabela nr 20
Ilość zdobytych odznak strzeleckich w roku 1936

Komenda Powiatowa (Miejska)	złota	srebrna	brązowa	razem
Chorzów	41	168	34	243
Świętochłowice	34	127	108	269
Kom. Rez. Katowice	32	48	90	170
Katowice	8	172	194	374
Cieszyn	8	51	40	99
Pszczyna	4	135	9	148
Bielsko	2	71	16	89
Tarnowskie Góry	-	77	12	89
Rybnik	-	60	66	126
Lubliniec	-	-	-	-
Razem	129	909	569	1607

Źródło: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”, s. 273.

Po roku 1936 statystyce poddano ilość odznak strzeleckich zdobytych przez funkcjonariuszy na stałe. W czołówce znalazła się ponownie Miejska Komenda w Chorzowie przed Komendą Rezerwy. Jednostki te znacząco przewyższały pozostałe komendy, co przedstawia tabela sporządzona dla potrzeb Głównej Komendy PWŚl.:

Tabela nr 21
Zestawienie odznak strzeleckich zdobytych na stałe przez oficerów
i szeregowych PWŚl. w poszczególnych powiatach

Komenda Powiatowa (Miejska)	złota	srebrna	brązowa	razem
Chorzów	36	42	-	78
Kom. Rez. Katowice	32	22	18	72
Świętochłowice	12	2	-	14
Cieszyn	6	8	21	35
Pszczyna	3	51	1	55
Bielsko	3	40	15	58
Rybnik	2	15	30	47
Katowice	1	1	12	14
Lubliniec	1	-	-	1
Tarnowskie Góry	-	20	4	24
Razem	96	201	101	398

Źródło: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”, s. 273

2.7. Budżet Skarbu Śląskiego przeznaczony na szkolenie funkcjonariuszy (1923-1939)

2.7.1. Budżet skarbowy w latach 1923-1928

Policja Województwa Śląskiego finansowana była ze środków Skarbu Śląskiego, zgodnie z uwarunkowaniami zawartymi w autonomicznym Statucie Organicznym Województwa Śląskiego.¹

Pierwsza ustawa budżetowa wydana została dopiero w styczniu 1924 r., rozliczając właściwie budżet skarbowy za miniony rok 1923. Za miniony okres od 1 stycznia do 31 grudnia 1923 r. ustalono sumę wydatków Skarbu Śląskiego w środkach zwyczajnych i nadzwyczajnych na łączną kwotę 127.706.534.396 marek polskich. Na policję asygnowano 28.490.900.000 marek polskich, wyróżniając kwotę przeznaczoną na wyszkolenie w wys. 30.000.000 marek polskich.² Kosztów przeznaczonych na wyszkolenie nie precyzowano szczegółowo, dokładny taki rozrachunek pojawił się dopiero w 1928 r., tym samym trudno określić, na co przeznaczone były te wydatki.

¹ Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 73, poz. 497.

² Ustawa Skarbowa na rok 1923 z dnia 17-go stycznia 1924 r.(Dz.U.Śl. z 1924 r., Nr 6, poz. 22).

Budżetu skarbowego za 1924 r. nie ogłaszano w Dzienniku Śląskim, co w okresie międzywojennym miało jeszcze miejsce dwukrotnie w latach 1929-1930. Nie oznacza to, że takiego budżetu w tych latach nie było, gdyż szczegółowe rozliczenia za te okresy przedstawiono w Gazecie Urzędowej Województwa Śląskiego. Niestety, wydatki na administrację podawano ogólnie i trudno jest wyodrębnić środki przeznaczone na policję, a tym bardziej na wyszkolenie policjantów. Mimo tych braków, środki przeznaczone na policję można zobrazować na podstawie pozostałych preliminarzy budżetowych, ogłaszanych w pozostałych latach. W tym miejscu należy również uwzględnić, iż pewne zamieszanie wprowadziło także rozporządzenie wojewody, które określało, że Urząd Wojewódzki, począwszy od 1924 r., jedną czwartą prelimitowanych w budżecie na rok bieżący kosztów utrzymania Policji scedował na powiaty wiejskie i miejskie.¹

Prowizorium budżetowe za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 1925 r. ogłoszono w kwietniu 1925 r. Budżet województwa w środkach zwyczajnych i nadzwyczajnych określono na łączną kwotę 86.505.421 zł. Wydatki na policję zadeklarowano na kwotę 10.028.367 zł, z czego na wyszkolenie – 28.500 zł.² Tak jak w roku 1923, tu również nie określono, na co dokładnie przeznaczone są te kwoty.

Dotację na policję podwyższono jeszcze o 30.500 zł, wyszczególniając ich przeznaczenia tylko na uposażenie, opłaty za pomieszczenia i skoszarowanie. Na szkolnictwo nie kierowano dodatkowych środków.³

W kolejnym roku budżetowym wydatki na policję zaplanowano początkowo na okres od 1 stycznia do 31 marca 1926 r. przeznaczając środki w wys. 2.174.578 zł, w tym na wyszkolenie w kwocie 1.000 zł.⁴

Wydatki na cały bieżący rok budżetowy dokładnie określono pod koniec pierwszego kwartału 1926 r. Ogólny budżet wynosił 54.382.084 zł, z czego

¹ Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 lipca 1925 r. w sprawie pobierania od gmin części kosztów utrzymania Policji Wojewódzkiej (Dz.U.Śl. z 1925 r., Nr 13, poz. 33).

² Ustawa Skarbowa na rok 1925 z dnia 7 kwietnia 1925 r. (Dz.U.Śl. z 1925 r., Nr 5, poz. 17).

³ Ustawa Skarbowa z dnia 19 lutego 1926 r. o dodatkowych kredytach na rok 1925 (Dz.U.Śl. z 1926 r., Nr 5, poz. 7).

⁴ Ustawa z dnia 22 grudnia 1925 r. o prowizorium budżetowym Województwa Śląskiego za czas od 1 stycznia do 31 marca 1926 r. (Dz.U.Śl. z 1925 r., Nr 19, poz. 48).

na policję przeznaczono kwotę 8.670.650 zł. Na wyszkolenie prelimitowano 14.000 zł.¹

W roku 1927 budżet zaplanowano najpierw na pierwszy kwartał tegoż roku, gdyż kolejne ustawy budżetowe planowano w terminach od 1 kwietnia do 31 marca roku następnego, określając je mianem „roku administracyjnego (budżetowego)”.

Podczas planów budżetowych na pierwszy kwartał 1927 r. na policję przeznaczono zł 2.221.443 z czego na wyszkolenie wyodrębniono kwotę 3.500 zł.²

Budżet na rok administracyjny 1927/1928 wynosił w środkach zwyczajnych 60.283.847 zł i nadzwyczajnych 8.106.500 zł (łącznie 68.390.347 zł). Policja otrzymała środki w wys. 9.784.411 zł, a na szkolenie przeznaczono kwotę 22.000 zł, nie określając tak jak w latach ubiegłych ich dokładnego przeznaczenia.³ Kwoty przeznaczone na policję podwyższone zostały jeszcze o 241.370 zł, a w pozycji wyszkolenie uwzględniono kwotę 5.000 zł określając jej przeznaczenie na „popieranie ruchu sportowego”.⁴

2.7.2. Budżet skarbowy na rok administracyjny 1928/1929 – podwyższenie wydatków przeznaczonych na szkolenie

W kolejnych już planach budżetowych szczegółowo uwzględniano środki, które miały być przeznaczone na określone cele związane ze szkoleniem funkcjonariuszy Policji. Kolejny plan na rok budżetowy trwający od 1 kwietnia 1928 r. do 31 marca 1929 r. poza wyszczególnieniem, na co mają być przeznaczone określone środki, przewidywał znaczny ich wzrost w stosunku do lat ubiegłych.

Budżet Skarbu Śląskiego na rok administracyjny 1928/1929 przewidywał środki zwyczajne i nadzwyczajne o łącznej kwocie 86.587.683 zł. Policja otrzymała 11.456.735 zł, ze szczegółowym opisem, na co te środki powinny być spożytkowane. Na wyszkolenie zagwarantowano 66.372 zł, choć wstępnie przewidywano 132.724 zł.

¹ Ustawa Skarbowa na rok 1926 z dnia 30 marca 1926 r. (Dz.U.Śl. z 1926 r., Nr 10, poz. 15).

² Ustawa z dnia 7 stycznia 1927 r. o prowizorium budżetowym dla Województwa Śląskiego za czas od 1 stycznia do 31 marca 1927 r. (Dz.U.Śl. z 1927 r., Nr 3, poz. 5).

³ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1927/1928 z dnia 30 marca 1927 r. (Dz.U.Śl. z 1927 r., Nr 11, poz. 23).

⁴ Ustawa Skarbowa z dnia 28 marca 1928 r. w sprawie dodatkowych kredytów na okres budżetowy za czas od 1 kwietnia 1927 do 31 marca 1928 r. (Dz.U.Śl. Nr 9, poz. 23).

Szkolenie funkcjonariuszy zgodnie z planowanym budżetem miało odbywać się w dotychczasowym trybie. Wskazówką do rozdysponowania środków były najpierw szkolenia, które należało obowiązkowo przeprowadzić, a po nich dopiero uwzględniano inne wydatki. Podanymi szkoleniami były cztery pięciomiesięczne kursy posterunkowych (po 60 osób), sześciomiesięczny kurs przodowników (dla 60 osób) oraz dwa trzymiesięczne kursy specjalne (po 30 osób). Poza organizacją szkoleń, w podstawowych planach należało zagwarantować także oddelegowanie sześciu oficerów na sześciomiesięczny kurs w Głównej Szkole P.P. w Warszawie. Szczegółowy wykaz wszystkich wydatków przeznaczonych na wyszkolenie przedstawiał się następująco:

- kurs oficerski w Warszawie – 11.644 zł;
- szkolenie przodowników – 64.800 zł;
- dwa kursy specjalne – 32.400 zł;
- trzy kursy narciarskie po 15 ludzi na dwa tygodnie – 3.150 zł;
- dwutygodniowy kurs wychowania fizycznego przy Głównej Komendzie P.P. w Warszawie (dla 30 osób) – 2.730 zł;
- polepszenie warunków utrzymania słuchaczy w szkole policyjnej – 3.000 zł;
- wynagrodzenia dla wykładowców spoza policji oraz dla instruktorów policyjnych za wykłady i godziny nadliczbowe – 7.500 zł;
- uzupełnienie i odnowienie inwentarza szkolnego, podręczników szkolnych oraz pomocy naukowych – 2.500 zł;
- popieranie ruchu sportowego i sprawności fizycznej policji (zakup przyrządów gimnastycznych i akcesoriów sportowych oraz nagród rzeczowych dla uczestników zawodów) – 5.000 zł.

Przeznaczenie tak dużych środków na wyszkolenie spotkało się ze zdecydowanym sprzeciwem Sejmu Śląskiego, który obniżył je prawie o 50%. Powodem tej decyzji był zbyt duży ich wzrost w stosunku do lat poprzednich o ponad 100.000 zł. Rezygnacja z części zaplanowanych szkoleń pozwoliła przerzucać niektóre środki na realizowane już cele szkoleniowe, co pozwoliło zamknąć się w planowanej kwocie 66.372 zł.¹

¹ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1928/1929 z dnia 18 kwietnia 1928 r. (Dz.U.Śl. z 1928 r., Nr 13, poz. 27).

2.7.3. Projekty wydatków w latach 1929-1931

Budżet przypadający na rok administracyjny 1929/1930 i 1930/1931 nie był ogłaszany w Dzienniku Ustaw Śląskich, a ogólne dane budżetu za podane okresy, bez określenia wydatków przeznaczonych na policję, publikowane były w Gazecie Urzędowej Województwa Śląskiego.

Ze skąpych danych, które się zachowały wynika, iż w okresie budżetowym 1929/1930 zaplanowano rozliczyć wszystkie zaległości finansowe związane z udziałem funkcjonariuszy w szkoleniach realizowanych w latach 1924-1928. Zgodnie z tym projektem, policjantom należał się zwrot za podróże i diety w wys. 1.224.529 zł. Policji wypłacono tylko częściowy kredyt przeznaczony na ten cel w wys. 620.604 zł, tym samym do uregulowania pozostała jeszcze kwota w wys. 603.925 zł, którą przerwano na rok następny.¹ W podanym okresie – co należy uznać bardziej jako ciekawostkę – był otrzymany ryczałt przez Komendę Szkoły na zakup środków do utrzymania porządków w biurach i w przychodni lekarskiej. Na ten cel przeznaczono w budżecie 660 zł.² Dokumenty poświęcone bezpośrednio szkoleniom zapewne zostały stworzone wzorem kolejnych lat budżetowych, lecz – jak wskazano wcześniej – nie zachowały się i tego budżetu nie można było odtworzyć.

W roku 1930 ukazały się dwa projekty budżetu. Pierwszy uwzględniał cały rok budżetowy, 1930/1931 lecz nie został zatwierdzony przez Sejm Śląski. Drugi z kolei uwzględniał okres od 1 października 1930 r. do 31 marca 1931 r., czyli pominięto dwa pierwsze kwartały bieżącego roku budżetowego.

Pierwszy projekt przewidywał przekazanie policji środków w kwocie 13.958.056 zł, z czego na wyszkolenie asygnowano kwotę 120.000 zł. Chcąc przekazać takie środki, planowano z początkiem roku zrealizować:

- dwa pięciomiesięczne kursy podoficerskie, po 60 uczestników – 66.090 zł;
- czteromiesięczny kurs wychowania fizycznego dla 60 uczestników – 20.800 zł;
- udział 10 oficerów w dziewięciomiesięcznym kursie oficerskim P.P w Warszawie – 10.000 zł;

¹ APK, Sejm Śl., sygn. 763, k. 113.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 911.

- udział 3 podoficerów w kursie śledczym P.P. w Warszawie – 2.750 zł.

Poza wydatkami, które miały zostać przekazane na realizację lub udział w szkoleniach, w kwocie przeznaczonej na wyszkolenie mieściły się także i inne wydatki, które należało spożytkować na:

- zwrot kosztów podróży służbowych funkcjonariuszy kierowanych na kursy prowadzone w katowickiej szkole – 2.700 zł;
- zwrot kosztów podróży służbowych uczestników szkoleń w Warszawie – 910 zł;
- zwrot kosztów dla instruktorów za podróże służbowe w celach informacyjnych oraz za udział w wycieczkach naukowych, realizowanych podczas szkoleń w Komendzie Szkoły w Katowicach – 750 zł;
- utrzymanie pomieszczenia i urządzeń szkolnej kuchni w Katowicach – 2.000 zł;
- wynagrodzenie dla wykładowców za przeprowadzone zajęcia i godziny nadliczbowe – 4.000 zł;
- zakup książek szkolnych i pomocy naukowych – 3.000 zł;
- popieranie ruchu sportowego i sprawności fizycznej wśród policjantów 5.000 zł;
- wydatki połączone z krzewieniem oświaty i kultury w Policji – 2.000 zł.¹

Drugi z projektów obejmujący tylko półroczny okres budżetowy ograniczył pewną część środków przeznaczonych na szkolenie policji, choć część zaplanowanych wcześniej wydatków zapewne została już zrealizowana z uwagi na upływ czasu.² W nowym projekcie zaplanowano środki na wyszkolenie w kwocie 67.714 zł, które miały zostać przeznaczone na:

- pięciomiesięczny kurs dla szeregowych z przeznaczeniem dla 60 osób – 27.428 zł;
- czteromiesięczny kurs wychowania fizycznego dla 40 osób – 13.710 zł;
- pięciomiesięczny kurs śledczy dla 30 funkcjonariuszy – 10.285 zł;
- delegacje 4 oficerów na dziewięciomiesięczny kurs oficerski P.P. w Warszawie (kurs trwał już od 18 czerwca 1930 r.) – 5.885 zł;

¹ APK, Sejm Śl., sygn.763, kk. 24, 29-30.

² Z planowanych dwóch szkoleń szeregowych jedno z nich realizowane już było przez Komendę Szkoły w Katowicach [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1134-1136.

- delegacje 2 podoficerów w kursie śledczym P.P. w Warszawie – 1.885 zł;
- wynagrodzenie dla wykładowców za przeprowadzone zajęcia i godziny nadliczbowe – 4.285 zł;
- zakup książek szkolnych i pomocy naukowych oraz uzupełnienie i odnowienie inwentarza szkolnego – 1.714 zł;
- popieranie ruchu sportowego i sprawności fizycznej wśród policjantów – 2.022 zł;
- wydatki połączone z krzewieniem oświaty i kultury w Policji – 500 zł.

Niezależnie od wydatków przeznaczonych na szkolenie, znalazła się także subwencja na udział w kursach dokształcających w wys. 2.500 zł.¹

W kolejnych już latach, co roku publikowano obowiązujące ustawy skarbowe, a przeznaczenie ujętych w nich środków budżetowych na policję, było już czytelne i skonkretyzowane.

2.7.4. Korekty w budżecie skarbowym na rok administracyjny 1931/1932

Budżet skarbowy na rok administracyjny 1931/1932 w środkach zwyczajnych i nadzwyczajnych wynosił 112.968.827 zł, 52 gr. Na policję przeznaczono 14.149.088 zł, z czego na wyszkolenie funkcjonariuszy preliminowano 87.440 zł, określając szczegółowo wydatki na następujące cele:

- kursy podoficerów w Szkole Policji w Katowicach, po 40 uczestników, trwające 5 miesięcy – 44.250 zł;
- delegacje dwóch oficerów, względnie starszych przodowników na kurs oficerski – 3.000 zł;
- koszty podróży służbowych na kurs w Katowicach – 1.540 zł;
- koszty podróży ośmiu policjantów na kursy do Warszawy – 4.000 zł;
- koszty podróży instruktorów szkoły policyjnej w celach informacyjnych oraz z wycieczkami naukowymi – 750 zł;
- wynagrodzenia dla wykładowców za wykłady w szkole policyjnej – 4.000 zł;

¹ APK, Sejm Śl., sygn. 763, k. 113. W drugim projekcie okrojono liczbę uczestników mających uczestniczyć w kursie wyszkolenia fizycznego z 60 na 40 osób oraz zmniejszono udział funkcjonariuszy w szkoleniach prowadzonych przez Policję Państwową. Choć dodatkowo zaplanowano kurs śledczy, ten jednak jak i wskazany wcześniej kurs wyszkolenia fizycznego nie odbyły się – patrz rozdział VI.

- zakup książek szkolnych, pomocy naukowych, inwentarza służbowego itp. – 4.500 zł;
- popieranie ruchu sportowego i sprawności fizycznej policji, zakup przyborów i ubrań sportowych, wypożyczanie sali gimnastycznej i boiska sportowego itp. – 10.000 zł;
- wydatki połączone z krzewieniem oświaty i kultury w Policji oraz na inne nie przewidziane wydatki – 4.000 zł;
- wypłacenie zaległych diet za delegacje na kursy szkolne – 15.000 zł.¹

Środki przeznaczone na policję śląską zostały zmniejszone po zmianie ustawy skarbowej w dniu 30 września 1931 r. Budżet skierowany na policję po korekcie wynosił 13.602.965 zł, tj. zmniejszono go o kwotę 546.123 zł, w związku z tym – obcięto również wydatki przeznaczone na wyszkolenie funkcjonariuszy o 13.500 zł (pozostało 73.940 zł), w przedziałach, które przedstawiono w poniższym zestawieniu:²

Tabela nr 22
Korekty zmian ustawy skarbowej na rok administracyjny 1931/1932

Wyszkolenie	Planowano:	Zmniejszono o:	Dysponowano środkami:
kursy oficerskie	3.000 zł	3.000 zł	-
koszty podróży służbowej na kursy w Katowicach	1.540 zł	1.000 zł	540 zł
koszty podróży instruktorów	750 zł	500 zł	250 zł
popieranie ruchu sportowego	10.000 zł	5.000 zł	5.000 zł
wydatki połączone z krzewieniem oświaty i kultury wśród Policji, inne	4.000 zł	4.000 zł	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównania ustaw skarbowych publikowanych w Dzienniku Ustaw Śląskich z 1931: Nr 8, poz. 16 i Nr 22, poz. 41.

2.7.5. Zmniejszanie środków budżetowych na policję i jej wyszkolenie. **Budżet skarbowy w latach 1932-1936**

W kolejnym roku administracyjnym 1932/1933 preliminarz budżetowy Skarbu Śląskiego wynosił 83.403.484 zł, 52 gr, a na policję przeznaczono kwotę 11.729.607 zł (z czego na uposażenie wszystkich funkcjonariuszy 10.061.088 zł).

¹ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1931/1932 z dnia 30 marca 1931 r. (Dz.U.Śl. z 1931 r., Nr 8, poz. 16).

² Ustawa Skarbową z dnia 30 września 1931 r. w sprawie zmiany stawy skarbowej na rok administracyjny 1931/1932 (Dz.U.Śl. z 1931 r., Nr 22, poz. 41).

Na wyszkolenie przeznaczono dwukrotnie mniejsze środki niż w roku ubiegłym w wys. 30.882 zł, z uwzględnieniem np. kosztów:

- delegacji na kursy: oficerów, st. przodowników i posterunkowych – 20.382 zł;
- zakupu książek szkolnych itp. – 2.500 zł;
- wypłaty zaległych diet z tytułu delegacji na kursy szkolne – 8.000 zł.¹

Z roku na rok budżet asygnowany na policję był mniejszy, czego należało się spodziewać przy uszczupleniu wydatków Skarbu Śląskiego. Wydatki budżetowe na rok administracyjny 1933/1934 przewidziano na kwotę 75.702.771 zł, 52 gr., z czego na policję kwota ta wynosiła 9.681.234 zł. Na wyszkolenie przeznaczono kwotę w wys. 10.371 zł, z uwzględnieniem np. wydatków na:

- kursy dla oficerów i szeregowych;
- przeszkolenia w obronie przeciwlotniczo-gazowej (OPLG);
- uzupełnienie biblioteki szkolnej;
- popieranie ruchu sportowego.²

Ogłoszona kolejna Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1934/1935 niosła za sobą kolejne ograniczenia wydatków w każdej z dziedzin życia publicznego. Budżet wynosił 66.829.515 zł, 48 gr, w związku z tym ograniczone musiały być także wydatki na policję, które wynosiły 8.574.662 zł. Środki przeznaczone na wyszkolenie zatwierdzono na kwotę 10.000 zł – koszty przeszkolenia funkcjonariuszy (diety, podróże służbowe kursantów, uzupełnienie bibliotek policyjnych oraz popieranie ruchu sportowego wśród policjantów).³

Wydatki budżetowe na policję nieznacznie wzrosły dopiero w kolejnym roku administracyjnym 1935/1936. Z budżetu w wys. 69.832.700 zł wyasygnowano na policję kwotę w wys. 8.609.017 zł (z czego na uposażenie 7.909.556 zł). Na wyszkolenie przeznaczono kwotę dwukrotnie wyższą niż w roku ubiegłym w wys. 20.532 zł, uwzględniając te same kryteria – koszty przeszkolenia funkcjonariuszy (diety, podróże służbowe kursantów, uzupełnienie bibliotek policyjnych oraz popieranie ruchu sportowego wśród policji).⁴

¹ Ustawa Skarbowa z dnia 24 marca 1932 r. na rok administracyjny 1932/1933 (Dz.U.Śl. z 1932 r., Nr 8, poz. 18).

² Ustawa Skarbowa z dnia 29 marca 1933r. na rok administracyjny 1933/1934 (Dz.U.Śl. z 1933 r., Nr 10, poz. 10).

³ Ustawa Skarbowa z dnia 28 marca 1934 r. na rok administracyjny 1934/1935 (Dz.U.Śl. z 1934 r., Nr 7, poz. 14).

⁴ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1935/1936 z dnia 26 marca 1935 r. (Dz.U.Śl. z 1935 r., Nr 7, poz. 13).

2.7.6. Wprowadzenie nowej formy pełnienia służby w policji. Budżet skarbowy na rok administracyjny 1936/1937

Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1936/1937 przewidywała wzrost wydatków budżetowych na 71.667.453 zł, lecz skierowane środki na policję wynosiły 8.473.078 zł (płace – 7.821.628 zł). W preliminarzu budżetowym uwzględniono te same kryteria, co w latach ubiegłych – koszty przeszkolenia funkcjonariuszy (diety, podróże służbowe kursantów, uzupełnienie bibliotek policyjnych oraz popieranie ruchu sportowego wśród policji), które opiewały na kwotę 18.000 zł.¹

Pewne zmiany w planach budżetowych wymusiły wprowadzenie nowej formy pełnienia służby w policji, w charakterze kandydata na szeregowego Policji Województwa Śląskiego.² Na ten cel musiały zostać przekazane specjalne środki w kwocie 140.088 zł, uwzględniające poniższe kryteria:

- żołd i dodatki służbowe dla 80 kandydatów za czas 01.02 – 31.03.1937 r.;
- koszty wyżywienia;
- ekwipunek;
- pomieszczenia kompanii;
- obsługa kuchni;
- wyżywienie;
- ubezpieczenie;
- przybory;
- skoszarowanie.³

2.7.7. Wzrost wydatków na policję w latach 1937-1940

Budżet w kolejnym roku administracyjnym 1937/1938 był już o wiele wyższy od poprzedniego, środki zwyczajne i nadzwyczajne wynosiły 78.064.999 zł, a wydatki na policję zwiększono do 9.074.623 zł (na płace 8.095.544 zł).

¹ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1936/1937 z dnia 26 marca 1936 r. (Dz.U.Śl. z 1936 r., Nr 9, poz. 16)

² Uregulowania prawne dot. tej formy służby przedstawiono w rozdziale VI.

³ Ustawa z dnia 25 stycznia 1937 r. w sprawie podwyższenia wydatków budżetowych na rok administracyjny 1936/1937 (Dz.U.Śl. z 1937 r., Nr 3, poz. 9). Wyliczenia środków przekazanych na szkolenie kandydatów na szeregowych nie rozczłonkowano, podano tylko łączne wydatki.

Po raz pierwszy w preliminarzu budżetowym oddzielono środki przeznaczone na doskonalenie doświadczonych już policjantów – w poz. „wyszkolenie” oraz na przeszkolenie nowo przyjętych kandydatów na szeregowych PWŚl. – w poz. „kompania kandydatów do PWŚl.” (łącznie na wskazane cele przeznaczono kwotę w wys. 213.313 zł):

1. w poz. „wyszkolenie” skierowano środki na sumę 19.372 zł, z przeznaczeniem na:
 - zorganizowanie kursów w Katowicach i Mostach Wielkich (diety i podróże służbowe kursantów);
 - uzupełnienie bibliotek policyjnych;
 - popieranie ruchu sportowego wśród policjantów;
 - koszty przedruku ustaw i rozporządzeń dla celów służbowych i szkoleniowych;
2. w poz. „kompania kandydatów do PWŚl.” środki były o wiele wyższe niż w poz. „wyszkolenie” i wynosiły 193.941 zł. Kompania, jak wskazały przepisy budżetowe, miała składać się z 2 oficerów i 21 stałych szeregowych oraz ze 120 kandydatów (podzielonych na 3 plutony, każdy po 3 drużyny, w skład których miały wchodzić 3 sekcje). Środki uwzględnione w tej pozycji zaplanowano szczegółowo dla całego szkolenia. Harmonogram wydatków przedstawiał się następująco:
 - żołąd dla 120 osób – 68.304 zł;
 - wyżywienie – 43.800 zł;
 - skoszarowanie – 2.516 zł;
 - umundurowanie – 28.470 zł.;
 - uzbrojenie – 592 zł;
 - wyszkolenie (strzeleckie – naprawa broni, konserwacja, amunicja) – 4.195 zł;
 - pomoc lekarska i opieka sanitarna – 1.320 zł;
 - wychowanie fizyczne i oświata – 542 zł;
 - transport i delegacje – 10.138 zł;
 - wydatki biurowe, pocztowe, telefoniczne itd. – 480 zł;
 - remont pomieszczeń kompanii – 16.000 zł;

- uzupełnienie ekwipunku i urządzeń koszarowych – 13.864 zł;
- obsługa kuchni (1 kucharz, 1 pomocnik kucharza, 2 osoby służby, wynagrodzenie) – 3.720 zł.¹

Zaognianie się sytuacji międzynarodowej na przełomie 1938/1939 r., jak i aneksja Śląska Zaolziańskiego, zmusiły do podwyższenia wydatków budżetowych przez Skarb Śląski. Planowane wydatki wzrosły w stosunku do roku ubiegłego, zaplanowano łączne środki budżetowe w wys. 86.334.008 zł. Na policję przeznaczono kwotę w wys. 9.709.406 zł (płace – 8.231.320 zł), z czego na wyszkolenie 23.684 zł, a na adaptację i przeszkolenie kompanii kandydatów 448.532 zł. Uwzględniono następujące wydatki:

1. w poz. „wyszkolenie” skierowano środki na sumę 23.684 zł, z przeznaczeniem na:
 - zorganizowanie kursów w Warszawie i Katowicach (diety i koszty podróży kursantów);
 - wynagrodzenie wykładowców;
 - uzupełnienie bibliotek policyjnych;
 - popieranie ruchu sportowego i wychowania fizycznego;
 - koszty przedmiotu ustaw i rozporządzeń dla celów służbowych i szkoleniowych;
2. w poz. „kompania kandydatów do PWŚl.” przewidziano łączne wydatki na kwotę 448.532 zł, a środki te podzielono na:
 - zwyczajne – 310.694 zł;
 - nadzwyczajne – 137.838 zł.

I. Wydatki zwyczajne:

- a) wydatki osobowe: 161.724 zł:
 - żołd i dodatki służbowe 240 kandydatów do Policji – 136.608 zł;
 - wynagrodzenie służby kuchennej – 20.736 zł;
- b) wyżywienie kompanii – 105.120 zł;
- c) umundurowanie – 25.858 zł;
- d) skoszarowanie – 5.990 zł;

¹ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1937/1938 z dnia 18 marca 1937 r. (Dz.U.Śl. z 1937 r., Nr 9, poz. 20).

e) inne wydatki rzeczowe kompanii:

- uzupełnienie uzbrojenia – 1.555 zł;
- wyszkolenie – 8.425 zł;
- wydatki sanitarne – 360 zł;
- oświata, wychowanie fizyczne i sportowe – 922 zł;
- utrzymanie i wydatki biurowe – 1.140 zł.

Razem: 310.694 zł.

II. Wydatki nadzwyczajne:

- skoszarowanie – 5.727 zł;
- umundurowanie – 41.660 zł;
- uzbrojenie – 41.945 zł;
- sprzęt transportowy – 47.101 zł;
- wyszkolenie – 1.405 zł.

Razem: 137.838 zł.¹

Środki te jeszcze pod koniec roku budżetowego 1938/1939 zostały podwyższone. Na policję dodatkowo przekazano 715.908 zł, z czego 182.000 zł na płace i 533.908 zł na pozostałe wydatki, w tym wyszkolenie i powołanie nowych kandydatów do PWŚl. do tworzonego szwadronu konnego w Komendzie Rezerwy PWŚl., pod nazwą Oddział Konny.

Na wyszkolenie przeznaczono dodatkową kwotę w wys. 600 zł (koszty strzelania ćwiczebnego, przedruk instrukcji i podręczników itp.).

Wydatki z przeznaczeniem na kompanię kandydatów – Oddział Konny, ustalono na kwotę 39.853 zł:

a) wydatki osobowe – 11.600 zł:

- żołd i dodatki służbowe dla 50 kandydatów na 105 dni – 9.420 zł;
- wynagrodzenie służby kuchennej – 740 zł;
- ubezpieczenie emerytalne kandydatów – 1.440 zł;

b) pozostałe:

- wyżywienie – 6.300 zł;
- umundurowanie – 14.055 zł;

¹ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1938/1939 z dnia 23 marca 1938 r. (Dz.U.Śl. z 1938 r., Nr 8, poz. 20).

- sprzęt kwaterunkowy – 6.598 zł (opał, światło, ryczałty osobiste);
- wyszkolenie i oświata – 1.300 zł.¹

Wydatki przeznaczone na policję w kolejnym roku budżetowym 1939/1940 były o wiele wyższe niż w latach poprzednich lecz nie zostały spożytkowane w całości w związku z agresją Niemiec na Polskę. Budżet skarbowy ustalono na 102.484.453 zł, z czego na policję preliminowano środki w wys. 12.529.585 zł (płace – 10.225.692 zł i wydatki – 2.303.893 zł).

Na wyszkolenie w poz. „wydatki” przeznaczono środki w wys. 49.950 zł, z przeznaczeniem na:

- zorganizowanie kursów w Warszawie i Katowicach (diety i koszty podróży kursantów, wynagrodzenie wykładowców);
- uzupełnienie bibliotek policyjnych;
- popieranie ruchu sportowego i wychowania fizycznego;
- koszty przedruku ustaw i rozporządzeń dla celów służbowych i wyszkoleniowych.

Do nowo przyjętych kandydatów na szeregowych PWŚl. wydatki zaplanowano na kwotę 907.306 zł.

I. Utrzymanie kompanii:

a) wydatki osobowe:

- żołd i dodatki służbowe 390 kandydatów do PWŚl. – 216.428 zł;
- wynagrodzenie służby kuchennej – 11.220 zł;
- ubezpieczenie emerytalne kandydatów – 32.832 zł.

Razem: 260.480 zł.

b) wyżywienie kompanii – 166.899 zł;

c) umundurowanie kompanii – 138.607 zł;

d) skoszarowanie – 58.265 zł;

e) inne wydatki rzeczowe kompanii:

- uzupełnienie uzbrojenia – 50.465 zł;
- wyszkolenie – 17.040 zł;
- wydatki sanitarne – 615 zł;

¹ Ustawa z dnia 17 marca 1939 r. w sprawie podwyższenia wydatków budżetowych na rok administracyjny 1938/1939 (Dz.U.Śl. z 1939 r., Nr 7, poz. 18).

- oświata, wychowanie fizyczne i sportowe – 2.201 zł;
- utrzymanie i wydatki biurowe – 3.080 zł.

Razem: 73.401 zł.

II. Zakupy:

- skoszarowanie – 15.105 zł;
- umundurowanie – 9.160 zł;
- sprzęt kuchenny – 471 zł;
- sprzęt transportowy – 183.094 zł;
- wyszkolenie – 1.824 zł.

Razem: 209.654 zł.

Razem poz. I i II: 907.306 zł.¹

¹ Ustawa Skarbowa na rok admin.1939/40 z dnia 28 marca 1939 r. (Dz.U.Śl. z 1939 r., Nr 11, poz. 28).

Rozdział III

Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach (1922 – 1926)

3.1. Powstanie Komendy Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach

Rozkazem Nr 13 z dnia 11 sierpnia 1922 r. Głównego Komendanta PWŚl. – pułkownika Stanisława Młodnickiego, z dniem 2 sierpnia 1922 r., jako pierwsza na Śląsku, uruchomiona została Szkoła Policyjna dla posterunkowych i przodowników w Świętochłowicach.¹ Faktyczne jej uruchomienie nastąpiło już 23 lipca 1922 r., gdyż z tym dniem rozpoczęto prace przygotowawcze nad przyjęciem do wyszkolenia funkcjonariuszy policji śląskiej.² W okresie późniejszym, z uwagi na niedomagania w wyszkoleniu, powstały jeszcze ośrodki szkolące policjantów w Bielsku, Katowicach i Królewskiej Hucie, podporządkowane jednak komendantowi świętochłowickiej szkoły.

Początki szkolnictwa policyjnego były bardzo trudne. W głównej mierze spowodowane było to znalezieniem odpowiedniego lokum, gdyż szkolne kompanie funkcjonowały na terenie Świętochłowic i Królewskiej Huty oraz na skompletowaniu odpowiedniej kadry instruktorskiej.

Przypisane przez komendę główną etaty wskazywały, że służbę w szkole pełnić miało dwunastu funkcjonariuszy zwykłych:

- komendant w stopniu nadkomisarza,
- czterech podkomisarzy;
- dwóch aspirantów;
- dwóch starszych przodowników;
- trzech przodowników.

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 24.

² APK, PWŚl., sygn. 316, k. 27. Komenda Szkoły PWŚl. z dniem 23 lipca rozpoczęła już urzędowanie, przygotowując przyszłe szkolenia. Na rok 1922 zaplanowano przeprowadzić cztery szkolenia posterunkowych i trzy przodowników. Łącznie planowano wyszkolić 420 posterunkowych i 120 przodowników. Rzeczywistość była inna, gdyż w podanym roku do szkoły skierowano tylko 120 posterunkowych i 40 przodowników. Szkolenia te omówione zostaną w dalszej części pracy.

Zatrudnionych miało być również sześciu pracowników służby wewnętrznej, w tym stenotypistka i woźny.¹ W szkole stacjonowały trzy kompanie, zajmując jeden budynek szkolny i sypialnię hutniczą.²

3.1.1. Kadra kierownicza

Pierwszym komendantem Szkoły Policji w Świętochłowicach, został nadkomisarz Antoni Popiołek.³ Funkcję swą sprawował do 4 kwietnia 1924 r.⁴ Jego następcą od dnia 1 listopada 1924 r. został podkomisarz Gustaw Krzystek. Funkcja tego drugiego trwała do dnia 16 listopada 1926 r., kiedy szkoła w Świętochłowicach przeniesiona została do Katowic, gdzie wcześniej już funkcjonował ośrodek kształcący policjantów.⁵

Podkom. Gustaw Krzystek komendant Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach (01.11.1924-16.11.1926) oraz Szkoły PWŚl. w Katowicach (16.11.1926-31.03.1927).⁶

¹ APK, PWŚl., sygn.23, k.23. Stan na dzień 01.01.1924 r.

² APK, PWŚl., sygn.25, kk.42 i 74. A. K. Podgórski podaje lokalizację świętochłowickiej szkoły w dawnym ratuszu miejskim w Świętochłowicach (budynek został strawiony przez pożar w noc sylwestrową w 1999 r.), który od 1922 r. był siedzibą Komisariatu PWŚl. w Świętochłowicach, a później komendy powiatowej obecnej policji [w:] A .K. Podgórski, *Jak Feniks z popiołów*, „Gazeta Policyjna”, 2004, Nr 3, s. 7. Dane w tym artykule są błędne, podana informacja nie występuje w żadnym z dokumentów archiwalnych. Z relacji J. Koguta, byłego komendanta Komendy Miejskiej Policji w Chorzowie, badającego historię Policji w miastach Chorzowie i Świętochłowicach, szkołę lokowano w nieistniejących już budynkach huty „Florian” w Świętochłowicach, a później w jednym z budynków na obecnym terenie Chorzowa-Batory, tuż za granicą administracyjną ze Świętochłowicami (wówczas powiatu świętochłowickiego). Rozmówca uzyskał te dane podczas prowadzonych rozmów w latach osiemdziesiątych, jeszcze z żyjącymi funkcjonariuszami PWŚl.

³ Dekretem Wojewody Śląskiego L.1108/22 z dnia 9 sierpnia 1922 r. kierownictwo Oddziału III Szkolnego PWŚl., a zarazem funkcję komendanta Szkoły Policyjnej w Królewskiej Hucie, powierzono nadkom. A. Popiołkowi, zatwierdzając dotychczas zajmowane stanowisko z dniem 1 lipca 1922 r. Ponieważ nie można było uruchomić szkoły policyjnej w Królewskiej Hucie, główny komendant zdecydował się na jej uruchomienie w Świętochłowicach; APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 24, 40, 46 i 125.

⁴ APK, UWŚl., sygn. 31, k. 38. Formalnie funkcję tę pełnił do dnia 31.05.1924 r. Zwolniony został na własną prośbę – pismo MSW z dnia 14.05.1924 r.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 153. Podkom. G. Krzystek na stanowisko komendanta szkoły mianowany został Rozkazem Nr 188 Głównego Komendanta PWŚl. z dnia 10.11.1924 r., choć faktycznie funkcję tę pełnił od 27 marca 1924r, - APK, PWŚl., sygn. 1, k. 992 i APK, UWŚl., sygn. 31, k. 17.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 1.

Do czasu powołania na stanowisko komendanta podkomisarza Gustawa Krzystka, nadzór nad funkcjonowaniem szkoły z ramienia Głównej Komendy PWŚl. sprawował nadkomisarz inspekcyjny Jan Starzyk.¹

Nadkom. Jan Starzyk – oficer inspekcyjny Głównej Komendy PWŚl nadzorujący proces wyszkolenia.²

Natomiast funkcję zastępcy komendanta szkoły piastował odpowiednio podkom. Gustaw Krzystek, który równocześnie zajmował stanowisko Zastępcy Powiatowego Komendanta PWŚl. w Świętochłowicach.³ Po objęciu przez niego stanowiska komendanta szkoły, funkcję jego zastępcy objął podkom. Stefan Nowosad.⁴

3.1.2. Kadra nauczająca w świętochłowickiej szkole

Z chwilą uruchomienia pierwszej placówki, prowadzącej resortowe szkolenie, należało także zapewnić odpowiednią kadre dydaktyczną dla prawidłowej realizacji programów szkolenia. Instruktorem mógł zostać st. przodownik lub przodownik posiadający odpowiednią praktykę policyjną,

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, k. 17.

² APK, PWŚl., sygn. 25, k. 1.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 41. Formalnie przestał być z-cą powiatowego komendanta z dniem 1 listopada 1924 r., B. Kayzer, *Policja Województwa Śląskiego w Świętochłowicach i dawnym powiecie świętochłowickim (1922-1939)*, s. 119 [w:] *Rocznik Świętochłowicki. Tom III*, pod red. Z. Kapały, Świętochłowice 2001, podaje pełnienie funkcji zastępcy powiatowego komendanta w okresie 19 – 30.06.1922 r. Adnotacja ta nie jest podparta żadnymi przypisami. W cytowanej pozycji nie opisano świętochłowickiej szkoły, gdyż była to odrębna jednostka, niezależna od Powiatowej Komendy PWŚl. w Świętochłowicach.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 565 i 595. Podkom. S. Nowosad z dniem 1 sierpnia 1925 r. został przeniesiony do Powiatowej Komendy PWŚl. w Świętochłowicach na stanowisko zastępcy komendanta. B. Kayzer, *Policja Województwa Śląskiego w Świętochłowicach...*, s. 119, autor podaje pełnienie przez niego funkcji od czerwca 1926 r., co jest niezgodne z dokumentacją archiwalną j.w.

wykształcenie, dar wymowy, wygląd zewnętrzny oraz nienaganne cechy i obycie towarzyskie.¹

Pierwszymi instruktorami (wykładowcami), którzy skierowani zostali do Szkoły Policji w Świętochłowicach, byli oficerowie:

- podkom. Paweł Siostrzonek;
- asp. Jan Terlecki;
- asp. Adolf Gilowski;
- asp. Stefan Nowosad;
- asp. Jan Palacz;²

oraz podoficerowie:

- przod. Jan Sikora;
- st. post. Józef Miglus;
- st. post. Józef Röhrich.³

Poza etatowymi instruktorami szkolenia, do procesu dydaktycznego zaangażowany był również komendant szkoły nadkom. Antoni Popiołek.⁴

Kadrę dydaktyczną uzupełniało zaplecze logistyczne, którymi byli urzędnicy wewnętrzni:

- Emanuel Kruczek;⁵
- Wilhelm Cimała;⁶

¹ APK, PWŚl., sygn. 13, k. 62.

² Dodatek do Rozkazu Nr 16 z dnia 25.08.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 42-44. Asp. A. Gilowski jeszcze w miesiącu maju 1925 r. był kierownikiem Komisariatu w Świętochłowicach, a w dniu 9 maja 1925 r. przeszedł do służby wewnętrznej w Powiatowej Komendzie w Świętochłowicach – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 445 (brak jest danych, w jakim terminie przeszedł na stan świętochłowickiej komendy i kiedy objął stanowisko kierownika komisariatu).

³ Rozkaz Nr 25 GK PWŚl., z dnia 16.09.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 66. Przytoczeni podoficerowie z dniem 16 września 1922 r. mianowani zostali o stopień wyżej. Przod. J. Sikora awansowany został do stopnia st. przodownika, a na przodowników awansowano st. posterunkowych: J. Miklusa i J. Röhricha. Zastanawiający jest fakt, iż przod. J. Sikora ponownie awansowany jest na st. przod. z dniem 1 marca 1923 r., jak określono: „Na mocy przeprowadzonej rewizji akt osobowych, przyznaje się wyższe stopnie...”, co może świadczyć, iż dokument o wcześniejszym jego awansowaniu został zagubiony z nieznanych przyczyn – Rozkaz Nr 27 z dnia 26.02.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, k.244. Przod. J. Röhrich piastował krótko funkcję instruktora w Szkole Policji Świętochłowicach. W dokumentach archiwalnych są wzmianki, że we wrześniu 1924 r. był na stanie Pow. Komendy w Bielsku i z tej jednostki został skierowany na kurs służby śledczej w Komendzie Rezerwy w Katowicach, który ukończył z wynikiem dobrym (APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 69 i 310). Brak jest w archiwach daty przeniesienia go do placówki w Bielsku. Będąc na stanie bielskiej jednostki służył w Komisariacie w Dziedzicach, by w dniu 11 września 1924 r. objąć stanowisko komendanta posterunku w Rudzicach (APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 28).

⁴ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 21 i 23. Komendant szkoły nadkom. A. Popiołek wykładał historię, język polski i geografę Polski.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 44 i 820; APK, PWŚl., sygn. 25, k. 49. Zatrudniony był w charakterze referenta gospodarczego.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 534.

oraz służby wspomagające w osobach:

- Jan Trzęsioch;
- Augustyn Śmiga;¹
- Franciszek Łabaj;²
- Zofia Kandziorówna;³
- Józef Maciejczyk.⁴

3.1.3. Zmiany personalne, wyróżnienia i kary dyscyplinarne

Ruch kadrowy w nowo powstałej szkole rozpoczął się jeszcze w 1922 r., gdy w dniu 15 października przeniesiono do szkoły st. przod. Gwidona Witałę z Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach,⁵ a z dniem 31 października szeregi śląskiej policji opuścił instruktor szkoły asp. Jan Palacz, przechodząc w stan spoczynku.⁶ Krótkim okresem zatrudnienia legitymował się etatowy woźnica Franciszek Łabaj, którego z dniem 30 października zwolniono dyscyplinarnie.⁷

W tym też roku poza epizodem dyscyplinarnym odnotowano również jedno wyróżnienie. Funkcjonariusz Jan Zając, za wcześniejsze zasługi podczas batalii wojennych został odznaczony „Krzyżem Walecznych” (nr leg. 44578).⁸

Kolejny rok 1923 niósł za sobą także zmiany personalne, których głównym powodem były zwolnienia dyscyplinarne. Pierwszą zwolnioną osobą z dniem 28 luty, był przod. Emanuel Badura, którego wydalono za samowolne oddalenie się ze szkoły policji w okresie 2 – 8 luty oraz niesubordynację wobec przełożonych.⁹ W kolejnym miesiącu wymierzono następną karę i z dniem 9 marca wydany

¹ Rozkaz Nr 18 GK PWŚl. z dnia 01.09.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 51. J. Trzęsioch i A. Śmiga przyjęci zostali z dniem 21 sierpnia 1922 r.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 103, Zatrudniono go w charakterze woźnicy.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 534 i 723. Pełniła funkcję stenotypistki.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 451. Zwolniony w dniu 30.09.1923 r. ze względów administracyjnych, do tego okresu był kurierem kontraktowym.

⁵ Rozkaz Nr 39 GK PWŚl. z dnia 13.10.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 94. Przod. G. Witała z dniem 1 marca 1923 r. awansowany został do stopnia starszego przodownika – Rozkaz Nr 27 z dnia 26.02.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 244. Po utworzeniu Komendy Szkoły Policji przy Powiatowej Komendzie Bielsku, pełnił w niej obowiązki instruktora do czasu zakończenia działalności tej placówki (brak daty skierowania go do tej jednostki) – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 701.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 45.

⁷ Rozkaz Nr 43 GK PWŚl. z dnia 28.10.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 103.

⁸ Rozkaz Nr 49 GK PWŚl. z dnia 23.11.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 128. Brak jest dokumentacji o okresie jego zatrudnienia.

⁹ Rozkaz Nr 20 GK PWŚl. z dnia 10.02.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 229. Brak jest danych, kiedy przod. E. Badura został przyjęty na etat szkoły.

został post. Alfred Stelc, za dezercję oraz zabór rzeczy skarbowych.¹ W dniu 30 września zwolniony został z dalszej służby kontraktowy tercjan Jan Geisler, z powodu - jak to określono - „przerwy w nauce i przeniesienia szkoły do innego budynku”.² Poza zwolnieniami odnotowano również przyjęcia funkcjonariuszy. W dniu 3 grudnia kadre dydaktyczną uzupełnił asp. Franciszek Szewieczek.³

W podanym roku miał miejsce także miły akcent. Minister Spraw Wojskowych w Warszawie nadał st. przod. Janowi Sikorze „Krzyż Walecznych”, z jednym okuciem oraz legitymację upoważniającą go do noszenia tego krzyża.⁴

W roku 1924 Główna Szkoła PWŚl. w Świętochłowicach przewidywała zatrudnienie swej kadry na następujących etatach:

- 1 nadkomisarza (komendant);
- 4 podkomisarzy (faktycznie zatrudniano tylko jednego);
- 2 aspirantów (zatrudniano trzech);
- 2 starszych przodowników;
- 3 przodowników (pełnił służbę tylko 1 przodownik).⁵

Ten rok obfitował także w ruchy kadrowe, włączając w to omówione wcześniej zmiany na stanowisku komendanta.⁶ Pierwszym takim ruchem było przeniesienie już z dniem 8 stycznia przod. Wilhelma Warwasa do Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach, w charakterze instruktora.⁷ Kolejne zmiany, tym razem dotyczące cywilnych stanowisk, miały miejsce w miesiącu marcu. Do szkoły na stanowisko tercjana przyjęto Franciszka Zawadę, a funkcję woźnicy objął Franciszek Rosa.⁸ Następne przeniesienie nastąpiło już z urzędu, gdyż w związku z zarządzeniem głównego komendanta, zniesiono urząd gospodarczy przy Komendzie Szkoły w Świętochłowicach, przyłączając ją pod względem gospodarczym do Powiatowej Komendy w Świętochłowicach. W związku z tą

¹ Rozkaz Nr 45 GK PWŚl. z dnia 05.04.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 288. Nie ustalono również daty przyjęcia na etat post. A. Stelca.

² Rozkaz Nr 116 GK PWŚl. z dnia 05.03.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 460. W archiwach brak jest także danych o przyjęciu J. Geislera.

³ Rozkaz Nr 139 GK PWŚl. z dnia 03.12.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 567. Asp. F. Szewieczek ukończył pierwsze oficerskie szkolenie w Świętochłowicach z wynikiem celującym i dzięki temu główny komendant pozostawił go w szkole w charakterze instruktora.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 405.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 23, k. 23. Stan na dzień 01.01.1924 r.

⁶ Na stanowisku komendanta szkoły nadkom. A. Popiołka zastąpił podkom. G. Krzystek.

⁷ Rozkaz Nr 4 GK PWŚl. z dnia 09.01.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 648. Przod. W. Warwas z dniem 01.11.1923 r. zatwierdzony został stałym instruktorem musztry i sprawności fizycznej – Rozkaz Nr 133 GK PWŚl. z dnia 14.11.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 549.

⁸ Rozkaz Nr 35 GK PWŚl. z dnia 17.03.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 791.

decyzją, z dniem 10 kwietnia przeniesiony został na równorzędne stanowisko urzędnik Emanuel Kruczek, dotychczasowy referent gospodarczy w świętochłowickiej szkole.¹

Kolejne zwolnienie, a ściślej wydalenie, miało szczególny charakter, gdyż oparło się o Komisję Dyscyplinarną przy Głównej Komendzie PWŚl. w Katowicach. Komisja ta przeprowadziła postępowanie dyscyplinarne względem st. przod. Alfonsa Arczyńskiego z Komendy Szkoły w Świętochłowicach, stwierdzając, że:

Po przeprowadzeniu w dniu 17 czerwca 1924 r. ustnej rozprawy dyscyplinarnej i rozpatrzeniu aktów sprawy L.5684/24, działając na zasadzie art.12 przepisów dyscyplinarnych – wydała jednogłośnie następujące orzeczenia:

St. przod. Arczyński Alfons winien jest:

- a) że z początkiem maja 1924 r. nie usłuchał rozkazu Komendanta Szkoły podkom. Krzystka, aby uiścił należną wkładkę do menaży w wys. 24 zł, 80 gr;*
- b) że jest współwłaścicielem firmy Konrad Schulz, która jak wykazały dochodzenia straży celnej, zajmuje się przemytnictwem towarów z Niemiec do Polski, za fałszywymi deklaracjami celnymi;*
- c) że w dniu 8 maja 1924 r. wbrew wyraźnemu zakazowi podkom. Krzystka wyjechał ze Świętochłowic na przeciąg 8 godzin;*
- d) że w dniu 2 czerwca 1924 r. odmówił podkom. Krzystkowi zapodania rodowodu oświadczając, że nie jest obowiązany ze wszystkiego się jemu spowiadać oraz że nałożonej mu kary nie przyjmie.*

*Czynami tymi dopuścił się wykroczeń z § 1, 2, 7, 8 instrukcji służbowej oraz występku przemytnictwa, wobec czego karzę st. przod. Arczyńskiego wydaleniem ze służby w Policji z dniem 24.VI.1924 r. po myśli art. 4 przepisów dyscyplinarnych L.5684//24”.*²

Po tym nieprzyjemnym incydencie, odnotowano jeszcze jedno przewinienie innego z kolei instruktora st. przod. Gwidona Witały. Ukarany on został pięcioma dniami aresztu za niesubordynację i uwłaczanie powadze munduru (pomagał przy nabijaniu beczek z piwem w gospodzie na terenie Halemby). Ponieważ był

¹ Rozkaz Nr 54 GK PWŚl. z dnia 08.04.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 820 i APK, UWŚl., sygn. 31, k. 21.

² Rozkaz Nr 95 GK PWŚl. z dnia 25.06.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 992. Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przedstawiono w oryginale, dla zobrazowania formy orzeczenia wydawanego przez ten organ oraz dyscypliny, jaka w tym okresie panowała w szkole, tuż po zwolnieniu komendanta nadkom. A. Popiołka.

cenionym instruktorem świętochłowskiej szkoły, kary nie podano do wiadomości wszystkich policjantów.¹

Kolejnych przewinień dyscyplinarnych z udziałem świętochłowskiej kadry już nie odnotowano, aż do zakończenia funkcjonowania tej jednostki w grudniu 1926 r. W rozkazach pojawiały się tylko adnotacje o przyjęciach i zwolnieniach oraz wyróżnieniach kadry kierowniczej i dydaktycznej szkoły.

Do szkoły delegowano, jak i przyjmowano wielu instruktorów. Z dniem 10 lipca 1924 r. przydzielono tymczasowo na okres 6 tygodni asp. Józefa Kuczmińskiego z Komendy Rezerwy w Katowicach, celem prowadzenia wyszkolenia fizycznego i do pomocy Komendantowi Szkoły.² Ponownie z Komendy Rezerwy ale tym razem na etat, z dniem 2 września przeniesiono st. post. Józefa Króla, w charakterze instruktora musztry i sprawności fizycznej.³ Ostatnimi instruktorami przyjętymi do szkoły w roku 1924 byli: przod. Franciszek Fojt ze stanu Powiatowej Komendy w Pszczynie i st. post. Jan Węgrzyk z Powiatowej Komendy w Rybniku. Instruktorów na etat przyjęto z dniem 20 grudnia 1924 r.⁴

Poza opisanymi przyjęciami odnotowano także przeniesienia kadry dydaktycznej. Przod. Franciszek Janeczka z dniem 16 września zmienił charakter służbowy z przodownika służby mundurowej na przodownika służby śledczej, po czym zasilił szeregi Powiatowej Komendy w Świętochłowicach.⁵ W dniu 30 października 1924 r. przeniesiony został w stan spoczynku podkom. Paweł Siostrzonek,⁶ a z dniem 1 listopada 1924 r. przeniesiono przod. Pawła Mansfelda do Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie i przod. Karola Szretera do Komendy Rezerwy w Katowicach.⁷

Ruchy kadrowe nie ominęły także kadry wspomagającej. Przeniesiono tercjana Franciszka Zawadę z dniem 1 października do Powiatowej Komendy w Świętochłowicach, z równoczesnym przemianowaniem na woźnego.⁸ Ten personalny ruch był jednak krótkotrwały, gdyż już w dniu 21 października 1924 r.

¹ APK, PWŚl., sygn. 66, kk. 1-6 i 23.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1018.

³ Rozkaz Nr 146 GK PWŚl. z dnia 05.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 12.

⁴ Rozkaz Nr 217 GK PWŚl. z dnia 29.12.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 244.

⁵ Rozkaz Nr 151 GK PWŚl. z dnia 12.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 38.

⁶ Rozkaz Nr 188 GK PWŚl. z dnia 10.11.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 155.

⁷ Rozkaz Nr 181 GK PWŚl. z dnia 25.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 124.

⁸ Rozkaz Nr 158 GK PWŚl. z dnia 23.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 58.

powrócił do szkoły, a na jego miejsce na zasadzie obustronnej, przeniesiono przyjętego do szkoły woźnego Stanisława Pasternaka.¹ Migracja na stanowiskach świętochłowskiej szkoły trwała nadal, o czym świadczy jedyna zachowana lista płac za miesiąc grudzień 1924 r. Lista płac obejmowała 10 zatrudnionych pracowników z następującym uposażeniem:

- podkom. Gustaw Krzystek	- 361,90 zł;
- podkom. Stefan Nowosad	- 327,35 zł;
- st. przod. Jan Sikora	- 265,51 zł;
- st. przod. Gwidon Witała	- 235,75 zł;
- st. przod. Wincenty Grabiński	- 227,38 zł;
- st. post. Franciszek Marczewski	- 213,94 zł;
- st. post. Józef Skaczek	- 177,99 zł;
- woźny Franciszek Zawada	- 144,67 zł. ²

Podsumowując rok 1924, należy wspomnieć o wyróżnieniach, których dostąpiła kadra kierownicza szkoły. Asp. Stefan Nowosad z dniem 17 września został mianowany do stopnia podkomisarza,³ a komendant szkoły podkom. Gustaw Krzystek odznaczony został Srebrnym Krzyżem Zasługi.⁴ We wrześniu wyróżniono jeszcze st. przod. Wincentego Grabińskiego, który otrzymał dyplom „Hallerowski” na pamiątkę wiernej służby dla ojczyzny we Francji i Włoszech w latach 1918-1920.⁵

Zmiany personalne miały również miejsce w 1925 roku. Część kadry przenoszono, a w ich miejsce przyjmowano kolejnych. Ponieważ nie zachowała się pełna dokumentacja z ruchów kadrowych za ten okres, można jedynie wywnioskować, że część kadry dydaktycznej otrzymała przydziały do innych jednostek. Na stanie etatowym szkoły w pierwszym półroczu byli: st. przod. Jan Sikora, st. przod. Rudolf Szajer, st. przod. Wincenty Grabiński, st. przod. Jan Liberski, przod. Franciszek Fojt i st. post. Józef Król.⁶

¹ Rozkaz Nr 180 GK PWŚl. z dnia 24.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 120.

² APK, PWŚl., sygn. 114, k. 103. W liście płac nie uwzględniono przyjętych w dniu 21.10.1924 r. przod. P. Mansfelda i przod. K. Szretera. Jest to jedyny dokument wykazujący nie tylko różnicę w zarobkach, ale także zatrudnione osoby, które nie figurują w innych dokumentach: F. Marczewski i J. Skaczek.

³ Rozkaz Nr 159 GK PWŚl. z dnia 25.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 66.

⁴ Rozkaz Nr 161 GK PWŚl. z dnia 27.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 72.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 627.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 477.

Niektórzy z policyjnych nauczycieli, jak wynika z przedstawionych danych, powrócili do służby w Świętochłowicach, a część osób wykazana na liście płac z grudnia 1924 r. nie pełniła już służby w szkole.

St. przod. Wincenty Grabiński – instruktor Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach (1924-1926) oraz Szkoły PWŚl. w Katowicach (1926-1928).¹

Pierwszym odnotowanym przeniesieniem w roku 1925 było przeniesienie zastępcy komendanta szkoły. Piastujący to stanowisko podkom. Stefan Nowosad, został z dniem 1 sierpnia przeniesiony ze względów służbowych do Powiatowej Komendy w Świętochłowicach, na równorzędne stanowisko zastępcy komendanta. Jak dobrze postrzegany był odchodzący ze szkoły zastępca komendanta świadczy pochwała, jaką otrzymał w rozkazie Głównej Komendy, udzielona przy okazji polecenia przeniesienia:

¹ St. przod. W. Grabiński (10.01.1894 – 20.01.1975) podczas I wojny światowej służył w wojsku niemieckim. W 1917 r. dostał się do niewoli francuskiej, skąd wstąpił do Armii gen. J. Hallera. Uczestnik wojny polsko-radzieckiej w 1920 r. i III powstania śląskiego. Przed wybuchem powstania pełnił służbę w Policji Górnego Śląska. Z chwilą powołania Policji Województwa Śląskiego wstąpił w jej szeregi (w stopniu starszego przodownika). Początkowo pełnił służbę z-cy kierownika Komisariatu II Policji w Katowicach, by w roku 1924 przenieść się do Komendy Szkoły w Świętochłowicach, w charakterze instruktora. Po likwidacji świętochłowickiej szkoły, z urzędu przeniesiony do Szkoły Policji w Katowicach, gdzie w dniu 01.07.1928 r. awansowany został do stopnia aspiranta. Od 15.10.1928 r. do 03.08.1938 r. kierownik komisariatu PWŚl. w Hajdukach Wielkich. W roku 1938 pełnił obowiązki naczelnika wydziału mobilizacyjnego Głównej Komendy PWŚl. Z chwilą wybuchu II wojny światowej powierzono mu funkcję wycofania PWŚl., a następnie komendanta konwoju skarbcza Banku Polskiego, z którym w dniu 17 września 1939 r. przekroczył granicę polsko-rumuńską. Następnie wstąpił do Armii Polskiej tworzonej we Francji, gdzie po stoczonych walkach z Niemcami wraz z wojskiem przekroczył granicę szwajcarską. Internowany w Szwajcarii. Podczas pobytu na przymusowej emigracji ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie we Fryburgu. W kwietniu 1946 r. powrócił do kraju, gdzie podjął pracę na stanowisku radcy prawnego Zakładów Chemicznych „Hajduki” w Chorzowie. Aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa za przedwojenną działalność, za co został skazany na pobyt w zakładzie karnym w latach 1950-1952. Po zwolnieniu, z uwagi na dalsze represje (zakaz pracy w zawodzie) pracował jako robotnik budowlany. Dopiero po latach otrzymał pracę w zespole adwokackim Z. Synoradzkiego. Biogram Wincentego Grabińskiego opracowano za: Z. Grabiński, już cyt., s. 96-99 i 106 (reprodukcja fotografii); L. Sobieraj, *Policyjna epopeja*, „Dziennik Zachodni”, 2002, Nr 176, s. 9 oraz dokumentami zawartymi w: APK, PWŚl., sygn. 2 i 3 (przytoczonymi w przypisach).

*„Przy tej sposobności udzielam pochwały podkom. S. Nowosadowi za sumienne i gorliwe wykonywanie swych obowiązków na stanowisku instruktora i zastępcy Komendanta Szkoły, a w końcu p.o. Komendanta Szkoły Policyjnej w Świętochłowicach. Podkomisarz Nowosad swym energicznym, stanowczym, lecz sprawiedliwym i taktownym postępowaniem – jest wzorem dobrego wychowawcy i instruktora Pol. Wojewódzkiej”.*¹

Drugim takim przesunięciem kadrowym było przeniesienie przod. Jana Rozbroja ze stanu Powiatowej Komendy Tarnowskie Góry, który z dniem 2 grudnia przeniesiony został do szkoły w charakterze instruktora.²

*Przd. Jan Rozbrój – instruktor Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach (02.12.1925 r. - 08.06.1926 r.)*³

¹ Rozkaz Nr 164 GK PWŚl. z dnia 25.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 595.

² Rozkaz Nr 221 GK PWŚl. z dnia 09.12.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 729.

³ APK, PWŚl., sygn. 95, kk. 128 (fotografia), 310-314 i APK, PWŚl., sygn. 537, k. 2. Przd. J. Rozbrój podczas I wojny światowej służył w armii austriackiej w stopniu kaprała (3 lata w niewoli rosyjskiej). Od 1918 r. pełnił służbę w Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego. Podczas agresji czeskiej na Śląsk Cieszyński w 1919 r. brał czynny udział w obronie granic i organizował środowisko górnicze do zbrojnego wystąpienia w obronie Śląska. W dniu 14.01.1920 r. aresztowany przez Czechów za agitację i szpiegostwo. Podczas transportu do Pragi zdołał zbiec żandarmerii czeskiej. Brał także udział w III Powstaniu Śląskim, jako delegat Dowództwa Żandarmerii w Cieszynie. Od 1918 do 1922 r. pełnił służbę w Żandarmerii Krajowej, z momentem powołania Policji Województwa Śląskiego wstąpił w jej szeregi. W strukturach PWŚl. jego kariera była burzliwa. W dniach 15.07.1922 r. – 06.09.1922 r. był komendantem Posterunku w Nowej Wsi (obecnie dzielnica Wirek w Rudzie Śl.). Służbę w tym posterunku, ale już nie na stanowisku kierowniczym pełnił do 26.10.1925 r., w międzyczasie awansując do stopnia st. przodownika (01.10.1922 r.). Od 27.10.1925 r. – 01.12.1925 r. Komisariat Radzionków, gdzie w dniu 30.11.1925 r. został zdegradowany do stopnia przodownika. Kolejną jednostką, gdzie pełnił służbę, była Szkoła Policji w Świętochłowicach (02.12.1925 r. – 08.06.1926 r.). Przeniesiony z dniem 09.06.1926 r. do Pow. Kom. w Bielsku, pełniąc tam służbę do dnia 09.10.1926 r. Kolejną jednostką była Pow. Kom. w Katowicach (10.10.1926 r. – 02.11.1926 r.). Od 03.11.1926 r. do 14.06.1927 r. w Posterunku Makoszowy, gdzie zawieszono go w czynnościach służbowych (21.01-17.02.1927 r.). Następną jednostką był Komisariat II Policji w Katowicach (15.06.1927 r. – 15.10.1929 r.), gdzie także zawieszono go w czynnościach służbowych (26.09.-12.10.1927 r.). Od 16.10.1929 r. do 30.04.1930 r. służba w Komendzie Rezerwy przy Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach, skąd z dniem 01.05.1930 r. przeniósł się w stan spoczynku. Ponownie w Policji od 02.04.1938 r., rozpoczynając służbę w Komisariacie I Policji w Katowicach, gdzie z dniem 27.09.1938 r. został zawieszony w czynnościach służbowych. Z zachowanych opinii służbowych można orzec, iż był typowym hulaką, igrającym z przełożonych. Pomimo prowadzonym przeciwko niemu wielu postępowaniom dyscyplinarnym o różnorakie przewinienia, w 1929 r. odznaczony został Brązowym Krzyżem Zasługi „za zasługi położone dla Ojczyzny i Państwa”.

Na zakończenie roku miał miejsce miły epizod. Główny komendant, dostrzegając włożony trud kadry szkoły w tworzeniu wizerunku jednostki w dziedzinie poprawy bezpieczeństwa, przyznał siedmiu instruktorom 14-dniowy bezpłatny pobyt w willi (sanatorium) „Ślązaczka” w Zakopanem. Nagrodzonymi instruktorami zostali: st. przod. Jan Sikora, st. przod. Rudolf Szajer, st. przod. Wincenty Grabiński, st. przod. Jan Liberski, przod. Franciszek Fojt, st. post. Józef Król, post. Franciszek Marczewski.¹

Kolejny już ostatni rok funkcjonowania świętochłowickiej szkoły obfitował również w ruch kadrowe oraz wyróżnienia kadry dydaktycznej. Na rok 1926 szkole przyznano dwa stanowiska oficerskie, a liczby zatrudnionych instruktorów nie sprecyzowano.²

Pierwsze przeniesienia miały miejsce w dniu 2 marca. St. przod. Jan Sikora skierowany został do Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie, a na jego miejsce z tej jednostki przeniesiono st. przod. Józefa Kołdra.³ Podobną zamianę przeprowadzono w dniu 23 kwietnia 1926 r. Przod. Franciszek Fojt przeniesiony został do Komendy Rezerwy, z a tej jednostki na etat świętochłowickiej szkoły przyjęto przod. Władysława Gujota.⁴ Z dniem 9 czerwca 1926 r. na własną prośbę do Powiatowej Komendy w Bielsku przeniesiono przod. Jana Rozbroja. Wakujący etat instruktora natychmiast uzupełniono, przyjmując na jego miejsce post. Bronisława Popka ze stanu Powiatowej Komendy w Świętochłowicach.⁵ Kolejni funkcjonariusze przenoszeni zostali w miesiącu wrześniu. W dniu 13 września przeniesiony został asp. Jan Wójcik do Komendy Rezerwy,⁶ a z dniem 20 września 1926 r. st. post. Jan Król na stan Powiatowej Komendy w Świętochłowicach, z przydziałem do Komisariatu w Hajdukach Wielkich i post. Bronisław Popek do Powiatowej Komendy w Katowicach, z przydziałem do Komisariatu II.⁷

¹ Rozkaz Nr 223 GK PWŚl. z dnia 12.12.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 736. Koszt pobytu w willi „Ślązaczka” wynosił 6 zł na dobę, czyli nagrodzonym funkcjonariuszom zafundowano pobyt za sumę 84 zł.

² Rozkaz Nr 117 GK PWŚl. z dnia 19.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 495.

³ Rozkaz Nr 28 GK PWŚl. z dnia 24.02.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 813.

⁴ Rozkaz Nr 54 GK PWŚl. z dnia 12.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 22.

⁵ Rozkaz Nr 93 GK PWŚl. z dnia 14.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 101. Podczas awansu był jeszcze uczestnikiem XI kursu posterunkowych w świętochłowickiej szkole, który ukończył z wynikiem bardzo dobrym – Tamże, k. 127.

⁶ Rozkaz Nr 133 GK PWŚl. z dnia 16.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 197.

⁷ Rozkaz Nr 137 GK PWŚl. z dnia 23.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 205.

Ruchy kadrowe trwały nadal, jak wskazuje lista funkcjonariuszy świętochłowskiej szkoły, likwidowanej z dniem 16 listopada 1926 r.,¹ lecz nie zachowała się żadna dokumentacja na ten temat.

Tak jak i w poprzednim roku, również w 1926r , kadra dydaktyczna została wyróżniona bezpłatnym pobytem w willi „Ślązaczka” w Zakopanem. W miesiącu lipcu wyróżnienia w dwóch wymiarach otrzymali następujący funkcjonariusze:

- na 14-dniowy pobyt: podkom. Gustaw Krzystek, st. przod. Rudolf Szajer i st. przod. Wincenty Grabiński;
- na 10-dniowy pobyt: st. przod. Józef Kołder, przod. Pyka, post. Jakub Rudnicki.²

3.1.4. Konferencje kadry instruktorskiej

Dbając o prawidłowy przebieg szkoleń, komendant szkoły organizował comiesięczne konferencje instruktorów. Konferencje te zostały zawieszane podczas konfliktu komendanta szkoły z głównym komendantem.³

W dokumentach znajdujących się w Archiwum Państwowym w Katowicach zachowały się tylko dwa protokoły z takich konferencji. Przeprowadzono je w dniach 17 sierpnia 1923 r. i 9 stycznia 1924 r. Pierwsza odbyła się jeszcze przed rewolucyjnymi zmianami wprowadzonymi przez komendanta Wróblewskiego, a druga już po „ustąpieniu” komendanta Młodnickiego. Obie konferencje odbyły się na polecenie i pod przewodnictwem komendanta szkoły nadkom. Antoniego Popiołka.

Pierwsza z wymienionych konferencji przedstawiała pobożne życzenia dla poprawy sytuacji w szkolnictwie policyjnym na Śląsku, zatwierdzone zresztą przez komendanta Młodnickiego. W konferencji uczestniczyli podkom. Paweł Siostrzonek, asp. Stefan Nowosad, asp. Adolf Gilowski, asp. Franciszek Szewieczek, st. przod. Gwidon Witała, st. przod. Jan Sikora i przod. Wilhelm

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 266. Listę funkcjonariuszy likwidowanej szkoły zamieszczono na końcu rozdziału.

² Rozkaz Nr 106 GK PWŚl. z dnia 13.07.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 127.

³ APK, UWŚl., sygn. 31, k. 47. Podany konflikt omówiono już w rozdziale II. Komendant Wróblewski zawiesił konferencje, gdyż uznał sposób ich prowadzenia za niewłaściwy, zbliżony do konferencji w szkołach ludowcowych. Jego zdaniem, podczas tych konferencji krytykowano polecenia Głównej Komendy PWŚl., co nie leżało w kompetencji szkoły, tym samym taka sytuacja nie mogła mieć już miejsca.

Warwas. Podczas tej konferencji powitano w szeregach szkoły instruktora lekkoatletyki – przod. W. Warwasa oraz omówiono lekcję praktyczną przeprowadzoną przez st. przod. G. Witałę na temat: „Ustawa o obrocie środkami spożywczyimi”, którą hospitował asp. F. Szewieczek. Zajęcia ocenione zostały bardzo dobrze, podkreślono zastosowanie przykładów praktycznych i objaśnienie w sposób przejrzysty specyficznych zwrotów prawnych.

Poza przedstawieniem nowego wykładowcy i omówieniem zajęć, przekazano bieżące uwagi komendanta szkoły z przeprowadzonej inspekcji szkoły. Komendant ubolewał nad poziomem przygotowania ogólnego policjantów przyjmowanych w tym okresie do służby oraz ich wypowiedziami na zadawane pytania, jak sam to określił „...*od nich dostać odpowiedź jest ogromną sztuką*”. Omawiając wnioski z przeprowadzonej inspekcji, komendant przy okazji stwierdził, że należy rozbudować szkołę oraz zwiększyć okres trwania podstawowego kursu, który pozwoli poszerzyć ich wiedzę o elementarne przeszkolenie. Wnioskowano także o zarządzenie przerwy w szkoleniu na okres jednego miesiąca (w okresie letnim). Wszystkie wnioski łącznie z okresem przerwy letniej oraz zakończenia aktualnie prowadzonych kursów zatwierdzone zostały przez komendanta Młodnickiego.¹

W drugiej z wymienionych konferencji uczestniczyli: podkom. G. Krzystek, podkom. Ledwoch, podkom. P. Siostrzonek, asp. A. Gilowski, asp. S. Nowosad, asp. F. Szewieczek, st. przod. J. Sikora, st. przod. G. Witała i przod. W. Warwas.

Porządek dzienny konferencji był następujący:

- a) godz. 12.00 – lekcja praktyczna z matematyki (rachunków), którą poprowadził podkom. G. Krzystek, a kontrolę zajęć przeprowadzić miał podkom. P. Siostrzonek;
- b) godz. 14.00 – konferencja właściwa, podczas której zaplanowano:
 - omówienie lekcji praktycznej;
 - zaprezentowanie uwag komendanta szkoły z przeprowadzonej inspekcji w poszczególnych klasach oraz w kwestii sporządzania wypracowań pisemnych;
 - klasyfikację słuchaczy i wnioski w sprawie wydaleń ze szkoły;

¹ APK, PWŚl., sygn. 65, kk. 296-297.

- zaprojektowanie zakończenia aktualnie prowadzonego kursu posterunkowych oraz programu egzaminu;
- opis aktualnego stanu wiedzy słuchaczy, porządku w budynku szkolnym i w koszarach;
- opis aktualnych zasobów biblioteki i środków naukowych;
- wnioski końcowe uczestników konferencji.

Podczas konferencji w pierwszej kolejności przedstawiono rozkazy wydane przez głównego komendanta L. Wróblewskiego, ustosunkowując się do nich krytycznie oraz podziękowano za dotychczasową pracę w szkole przod. W. Warwasowi, odchodzącemu do Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach (na równorzędne stanowisko instruktora). Następnie przystąpiono do omówienia zaplanowanych punktów konferencji.

Omawiając lekcję praktyczną z matematyki zauważono iż policjanci kształcący się na kursie posterunkowych, nie znają podstawowych pojęć. Zasygnalizowano we wniosku do Głównej Komendy, aby przed wysłaniem na kurs policjanci nabyli podstawowe wiadomości z zakresu tabliczki mnożenia.

Kolejne uwagi dotyczyły sporządzanych przez słuchaczy wypracowań pisemnych, których wykonywanie zostało poddane kontroli podczas inspekcji komendanta szkoły w koszarach. Komendant nie miał żadnych uwag, co do dyscypliny. Zauważył jednak, że z uwagi na przepełnienie koszar (do 22 osób w pokoju) nie ma możliwości sporządzania wypracowań, gdyż słuchacze podczas nauki wzajemnie sobie przeszkadzają. Natychmiast odwołał dzielenie słuchaczy na tzw. „dwie partie” (pierwsza grupa uczy się do północy, druga po północy), zmniejszając im zlecane zadania.

Dyskutując nad pozostałymi punktami, narzekano na obniżenie poziomu nauczania w szkole, przez przyjmowanie coraz gorszych osób do Policji, z uwagi na niższe płace niż w przemyśle. Złożono wniosek o obniżenie liczby uczeni w danej klasie (kompanii) z 60 na 40 osób, celem poprawy poziomu wyszkolenia. Z zadowoleniem przyjęto rozszerzenie zasobów bibliotecznych oraz powtórnie zasygnalizowano o zwiększanie przez prokuraturę nadsyłania ważniejszych

środków dowodowych z osądzonych już spraw, które wykorzystane zostaną podczas prowadzonych zajęć.¹

Podsumowując przytoczoną konferencję można zauważyć, iż kadrze szkoły bardzo zależało na wysokim poziomie nauczania, co też miało później przynieść absolwentom szkoły wymierne korzyści podczas służby w terenie.

3.2. Szkolenia i inne zadania funkcjonariuszy w świętochłowickiej szkole

3.2.1. Uruchomienie szkoleń w świętochłowickiej szkole

Z powodu występujących braków w wyszkoleniu policjantów, już z dniem 2 sierpnia 1922 r. odkomenderowano do szkoły 120 posterunkowych i 40 przodowników (komendantów posterunków).² Niestety, nie zachowała się dokumentacja pierwszego tego typu szkolenia w historii Policji Województwa Śląskiego. Na podstawie dostępnych rozkazów Głównej Komendy PWŚl. i innych dokumentów z badanego okresu, odtworzono jakiegokolwiek dane dotyczące tego szkolenia.

Już w pierwszych dniach trwania pierwszego kursu, jeden z posterunkowych ukarany został trzydniowym aresztem za opilstwo i nieprawne użycie broni palnej w dniu 6 sierpnia 1922 r.³ Ponadto w trakcie kursu zwolniono ze służby dwóch posterunkowych, podając powód zwolnienia „za ciągle krytykowanie rozkazów przełożonych, oraz brak dyscypliny i kwalifikacji moralnych”. Ukarano również siedmiodniowym aresztem koszarowym z zagrożeniem wydalenia w razie recydywy: dwóch przodowników, dziewięciu starszych posterunkowych i 25 posterunkowych za samowolne oddalenie się ze szkoły, pomimo zarządzonego

¹ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 53-54.

² Rozkaz Nr 13 GK PWŚl. z dnia 11.08.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 27. Nazwa „kurs przodowników” była tożsama z „kursem komendantów posterunków”. Podane nazwy stosowane były przemiennie, praktycznie wpływ na to mieli wydający określone dokumenty. Dokonując kwerendy akt archiwalnych za lata 1922-1926, dwojakie nazewnictwo tych szkoleń może wprowadzić chaos, że mamy do czynienia z dwoma odrębnymi charakterami szkoleń. Po analizie i porównaniu wszystkich zebranych przeze mnie dokumentów można wywnioskować, że chodzi o te same szkolenia. Ta rozbieżność pojawia się również w literaturze (również w początkowych moich badaniach): J. Mikitin, *Z historii szkolnictwa policyjnego na Śląsku: Szkoła Policji w Świętochłowicach w latach 1922-1926*, Katowice 2003; B. Kayzer, *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr 1 (25) i następne (cykl artykułów pod tą samą nazwą).

³ Rozkaz Nr 21 GK PWŚl. z dnia 07.09.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 58.

pogotowia w dniach 9 i 10 września 1922 r.¹ Z dniem 30 października 1922 r. wydano dwóch posterunkowych – pierwszego „za opilstwo w dniu 15.09.1922 r. i zaciąganie długów” (wcześniej był już trzykrotnie karany dyscyplinarnie), a drugiego „za opilstwo do nieprzytomności w dniu 02.10.1922 r. oraz urządzenie awantur”.² Ostatnią osobą ukaraną w 1922 r. był posterunkowy, który wyłudził trzydniowy urlop pod pretekstem choroby żony.³ Za powyższe przewinienie ukarano go trzydniowym aresztem.

Podczas trwania kursu słuchacze poddani byli rygorowi wojskowemu i intensywnemu szkoleniu z przedmiotów zawodowych oraz ogólnokształcących,⁴ co było powodem selekcji jego uczestników. Kurs posterunkowych ukończony został w dniu 10 listopada 1922 r. przez 83 funkcjonariuszy, na 120 osób rozpoczynających szkolenie.⁵

Po zakończeniu I-go kursu posterunkowych, główny Komendant upoważnił powiatowych i równorzędnych rangą komendantów do udzielenia ośmiodniowego urlopu funkcjonariuszom Policji, którzy ukończyli trzymiesięczny kurs w świętochłowickiej szkole.⁶

Pierwszy kurs przodowników (komendantów posterunków) trwał do 20 grudnia 1922 r., brak jest jednak danych, czy wszyscy uczestnicy zakończyli kurs z pozytywnym wynikiem lub też zostali wcześniej z kursu wydalenii, co miało miejsce w równoległe prowadzonym kursie posterunkowych.⁷

¹ Rozkaz Nr 33 GK PWŚl. z dnia 29.09.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 81.

² Rozkaz Nr 43 GK PWŚl. z dnia 28.10.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 103.

³ Rozkaz Nr 52 GK PWŚl. z dnia 05.12.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 139.

⁴ APK, UWŚl., sygn. 31, kk. 18, 19 i 22. Dyscyplina rozciągała się także na członków rodziny. Według relacji Anny Knebel, córki uczestnika pierwszego kursu post. Teofila Szmidt wynika, że rozmówczynie, jak i jej rodzeństwo – za to, że ojciec był na kursie, nie mogły wyjechać na kolonie do Francji (relacja A. Knebel w zbiorach autora). Post. T. Szmidt z chwilą powołania na kurs posterunkowych pełnił służbę w Posterunku PWŚl. w Boruszowicach (kurs ukończył z oceną dobrą). Szerzej: J. Mikitin, *Losy policjantów – st. post. T. Szmidt*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2003, Nr 25, s. 20.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 100, k. 139 (akta personalne): APK, PWŚl., sygn. 316, kk. 27, 37 i 126 (Królewska Huta). Podane dane oparto na zachowanym świadectwie ukończenia kursu posterunkowych przez F. Szymczyka; [w:] Zbiory Komendy Miejskiej Policji w Mysłowicach, zob. aneks XVI, s. 405 oraz z dokumentów pochodzących z jednostek terenowych (Królewska Huta) i akt personalnych. W rozkazach Głównej Komendy PWŚl. brak jest jakichkolwiek danych na ten temat.

⁶ Rozkaz Nr 49 GK PWŚl. z dnia 23.11.1922 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 129.

⁷ APK, PWŚl., sygn. 316, k. 173.

3.2.2. Szkolenia wyższych funkcjonariuszy (oficerów), przodowników (komendantów posterunków) i posterunkowych w 1923 roku

W roku 1923 zwielokrotniono zakres prowadzonych szkoleń. W szkole policyjnej w Świętochłowicach, szkolono zarówno przodowników (komendantów posterunków), jak i posterunkowych, będących już w służbie oraz nowo przyjętych (próbnych posterunkowych). Wdrożono również szkolenia dla wyższych funkcjonariuszy, co było precedensem w okresie międzywojennym, gdyż szkolenia takie były dotychczas prowadzone tylko w Warszawie.

Na przełomie miesięcy styczeń/luty zakończony został drugi kurs posterunkowych dla 120 funkcjonariuszy, który rozpoczął się 14 listopada 1922 r., a od 4 stycznia do maja br. przeprowadzona została już druga edycja kursu przodowników, według programu obowiązującego w Województwie Śląskim.¹

W związku z brakami etatowymi funkcjonariuszy śląskich, kolejne szkolenia skupiały się głównie na nowo przyjętych do służby próbnej – przygotowawczej (okres ten trwał rok czasu), których należało natychmiast przeszkolić, kierując ich z momentem przyjęcia, do ośrodków kształcących policjantów. W ten sposób uzupełniano luki powstałe w jednostkach terenowych, dla zapewnienia pełnego stanu etatowego i prawidłowego funkcjonowania służby bezpieczeństwa w poszczególnych rejonach województwa.

W początkowym okresie, próbnych posterunkowych szkolono w ośrodku znajdującym się przy Powiatowej Komendzie w Katowicach, ale już od dnia 1 marca 1923 r. kierowano ich na kursy policyjne do Szkoły Policji w Świętochłowicach. Z podanym dniem początkowo przyjęto tylko dwie osoby, aby już w dniu 5 marca 1923 r. w charakterze próbnych posterunkowych przyjąć aż 42 funkcjonariuszy (z przydziałem do Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach). Skład grupy szkoleniowej powiększono w dniu następnym, o jeszcze jedną osobę z Powiatowej Komendy w Bielsku.²

¹ APK, PWŚl., sygn. 316, kk. 126 i 173. Drugie edycje kursów posterunkowych i przodowników nie znalazły uwzględnienia w rozkazach Głównej Komendy PWŚl. Dla dokonujących kwerendy tych akt, szkolenia te mogą zostać pominięte, gdyż uwzględniono je jedynie w jednostce badawczej funkcjonowania Policji w Królewskiej Hucie.

² Rozkaz Nr 34 GK PWŚl. z dnia 13.03.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 260 (brak w archiwach dokładnej daty rozpoczęcia kursu oraz jego zakończenia, dla podanego szkolenia nawiązując do przyjęcia do służby nowych funkcjonariuszy, przyjęto datę rozpoczęcia kursu 5 marca 1923 r.). W stosunku do „próbnych posterunkowych”, stosowano też nazwę „prowizorycznych posterunkowych”. Zgodnie z wprowadzoną w 1924 r. numeracją kursów policyjnych, ta edycja kursu posterunkowych powinna zostać oznaczona cyfrą „III”.

W dniu 7 maja 1923 r. główny komendant polecił Rozkazem Nr 59, aby wszystkim absolwentom kursu świętochłowskiej szkoły udzielać siedmiodniowego urlopu dodatkowego. Urlop ten miał udzielać bezpośrednio komendant szkoły, względnie udzielany miał być przez komendantów w jednostkach macierzystych w terminie późniejszym. Celem udzielenia tegoż urlopu było zmobilizowanie kursantów do lepszej, wyteżonej nauki.¹

Podany rozkaz o udzieleniu urlopu absolwentom szkoleń, prawdopodobnie podziałał mobilizująco na kurs przodowników, który rozpoczął się w dniu 4 maja. Na trzecim kursie przodowników edukację rozpoczęło i ukończyło 40 funkcjonariuszy. Z jedynej zachowanej listy kwalifikacyjnej tego typu szkoleń wynika, iż najwyższą średnią podczas szkolenia (4,50) i ocenę bardzo dobrą otrzymał st. post. Adolf Kotas z Powiatowej Komendy w Bielsku. Trzydzieści osób zakończyło szkolenie z oceną dobrą, a pozostali słuchacze w liczbie 26, otrzymali ocenę dostateczną.²

W dniach 23.06. – 20.09.1923 r. w Szkole Policyjnej w Świętochłowicach przeprowadzono kolejny – drugi kurs policyjny dla funkcjonariuszy próbnych. Na kurs ten przyjęto 50 funkcjonariuszy, lecz ukończyło go 40 osób.³ Jedną z osób zwolniono ze szkoły z powodu stwierdzonej złej opinii z czasów przed przyjęciem do Policji.⁴

Cykl szkoleń pozwolił w podanym roku tylko na zorganizowanie dwóch edycji kursów dla wyższych funkcjonariuszy. Przeprowadzenie podanych kursów było następstwem rozszerzenia zakresu szkoleń przez świętochłowską szkołę oraz alternatywą wobec kierowania oficerów na odpowiednie szkolenia do Warszawy. W grudniu 1922 r. planowano wysłać kilku oficerów na szkolenie do Głównej Szkoły Policji Państwowej w Warszawie, lecz jeszcze w tym miesiącu zrezygnowano z tej decyzji, stworzono odpowiedni program nauczania i to szkolenie przeprowadzono w Świętochłowicach.

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 322.

² APK, PWŚl., sygn. 65, kk. 293-294. Lista kwalifikacyjna III kursu przodowników, obok listy kwalifikacyjnej kursu służby granicznej przeprowadzonego w Komendzie Rezerwy w 1925 r. zachowała się w zasobach archiwalnych. Dla pełnego zobrazowania szkolenia załączono ją do aneksów, zob. Aneks II, s. 385. III kurs przodowników praktycznie nie był uwzględniany w rozkazach Głównej Komendy. Jedyne przypadek, że taki kurs się odbył, było przypomnienie o przeniesieniu absolwenta kursu st. post. Jana Wieńcha do Komisariatu w Zawodziu – APK, PWŚl., sygn. 1, k. 460.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 379-380 i 459-460.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 451.

Pierwszy kurs przeprowadzono w okresie od 4 stycznia do 28 kwietnia 1923 r., który ukończyło 12 oficerów,¹ a drugi od 4 maja do 1 października 1923 r., gdzie przeszkolono kolejnych 14 oficerów.² Były to jedyne dwa kursy wyższych oficerów Policji, zorganizowane na terenie Śląska. Podczas pierwszego kursu asp. Franciszek Szewieczek ukończył szkolenie z wynikiem celującym i dzięki temu komendant główny pozostawił go w szkole w charakterze instruktora. Pozostali uczestnicy obu szkoleń przeznaczeni byli do objęcia kierowniczych stanowisk w jednostkach terenowych. Tylko dwie osoby miały jeszcze dodatkowo odbyć wyszkolenie praktyczne, już w jednostkach macierzystych, pod nadzorem doświadczonych oficerów.³ Od 1924 r. śląskich oficerów kształcono już Głównej Szkole Policji Państwowej w Warszawie.

Absolwenci drugiego kursu wyższych funkcjonariuszy w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach (w pierwszym rzędzie, drugi od lewej komendant szkoły nadkom. A. Popiołek.⁴

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 237, 323, 488 i 489; APK, PWŚl., sygn. 321, kk. 89, 90, 94, 112, 114, 120 i 150. APK, UWŚl., sygn. 31, k. 22. Pierwszy kurs ukończyli: podinsp. A. Bańczyk (z-ca głównego komendanta), nadkom. J. Jeziorski, podkom. P. Buła, podkom. F. Duda, podkom. B. Janowski, podkom. G. Krzystek (komendant szkoły), podkom. J. Lacheta, podkom. L. Lier, podkom. L. Potyka, podkom. P. Urbańczyk, asp. K. Motyka i asp. F. Szewieczek (powołano go na kurs już podczas jego trwania, w dniu 8 lutego 1923 r., pomimo tego ukończył szkolenie z najwyższą lokatą) B. Kayzer [w:] *Kształcenie oficerów...*, s. 30, podaje błędną listę 15 uczestników drugiego kursu, która w rzeczywistości dotyczy „wybranych” absolwentów obu kursów, kierowanych na stanowiska kierownicze (APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 488-489). Kurs został ukończony przez 14 oficerów, zgodnie z przytoczonymi przepisami. W artykule podano też ogólnikowe daty szkoleń (wyrażone w miesiącach). Pomimo tych nieścisłości, artykuł zasługuje na uznanie, gdyż wcześniej na temat szkoleń oficerskich żaden z autorów opisujących historię Policji o tym nie wspominał.

² APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 488-489; APK, PWŚl., sygn. 321, kk. 135, 150, 155, 159, 483 i 484. Absolwentami drugiego kursu byli: nadkom. F. Kałuża, podkom. S. Brodniewicz, podkom. I. Piechaczek, podkom. W. Szary, asp. J. Boroński, asp. J. Cebula, asp. W. Fryc, asp. J. Kuczmiński, asp. J. Maślanka, asp. P. Ostrowski, asp. L. Salamon, asp. J. Szoltysek, asp. A. Tkacz i asp. P. Zientek.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 488-489. Do wyszkolenia praktycznego w jednostkach terenowych przeznaczono asp. J. Maślankę (Komisariat II w Katowicach) i asp. P. Ostrowskiego (Miejska i Powiatowa Komenda w Katowicach).

⁴ *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa*, ilustracja nr 16.

Doskonaląc zakres prowadzonych zajęć, komendant szkoły w listopadzie 1923 r. zagospodarował jedną z sal dydaktycznych na potrzeby zbiorów muzealnych. Przedsięwzięcie to było bardzo cenne dla całej dydaktyki policyjnej. Mając w tym względzie poparcie urzędującego jeszcze głównego komendanta płk. S. Młodnickiego, spowodował dostarczanie do „muzeum szkolnego” jak największej ilości przedmiotów dla celów naukowych. Główny Komendant PWŚl. nakazał każdej jednostce śląskiej policji dostarczyć zgromadzone na komisariatach i posterunkach skonfiskowane przedmioty, co do których właściwe sądy, po uprawomocnieniu się wyroku lub umorzeniu postępowania, nie wydały dalszych rozporządzeń w tej materii. Jako zbiory muzealne uznano przekazanie do Komendy Szkoły niepospolitej broni, używanej przede wszystkim przez kłusowników oraz środki trujące i narkotyczne, jak: arszenik, lizol, kwas solny, sacharyna, różnego rodzaju trucizny, kokaina, opium itp., które służyłyby jako materiał poglądowy dla służby śledczej oraz sanitarnej. Ponadto polecono, aby narzędzia używane przez sprawców różnego rodzaju zbrodni i włamywaczy, były także dostarczone i eksponowane dla zobrazowania prowadzących zajęć z zastosowaniem metody aktywizującej. Do każdego dostarczonego przedmiotu należało dostarczyć krótkie objaśnienie, przedstawiające znaczenie każdego przedmiotu wykorzystanego podczas dokonania czynu przestępnego.¹

3.2.3. Intensyfikacja szkoleń w roku 1924 oraz ożywienie działalności słuchaczy w sferze kulturalno-oświatowej

W roku 1924 nastąpiła intensyfikacja szkoleń. Większość szkoleń sprowadzała się jednak do kursów posterunkowych. Pięciokrotnie gmachy szkoły w roku 1924 opuszczali absolwenci tych kursów.

Pierwszy kurs trwał od dnia 3 listopada 1923 r. do dnia 29 stycznia 1924 r. Przydzielonych na ten kurs było 174 funkcjonariuszy i co jest ewenementem, w tym roku ukończyło go tyle samo funkcjonariuszy. Dziewiętnastu posterunkowych otrzymało końcową ocenę bardzo dobrą, a aż 134 policjantów ocenę dobrą. Ocenę dostateczną otrzymało 21 policjantów, z zastrzeżeniem w stosunku do ośmiu osób,

¹ Rozkaz Nr 133, GK PWŚl. z dnia 14.11.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 548.

iż obarczono ich dodatkowym egzaminem.¹ Po ukończeniu kursu część policjantów będących stanu wolnego, z dniem 3 lutego 1924 r. skierowana została rozkazem do Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, z zobowiązaniem zamieszkania w koszarach.²

Następny – drugi kurs – jak podają źródła – dla nowo przyjętych ulokowany był na II i III kompanii. Trwał od 29 stycznia do dnia 2 lipca 1924 r. Rozpoczęło ten kurs 200 osób, lecz ukończyło go tylko 86 policjantów. Z powodu – jak to określono – „nieuctwa”, do Komendy Rezerwy PWŚl. skierowano karnie 66 funkcjonariuszy, celem dokończenia szkolenia, a zwolnionych z policji zostało 48 osób.³

Trzeci kurs trwający krócej – przeznaczony dla policjantów pełniących już służbę (stabilizowanych), ulokowany był na I kompanii od dnia 17 marca do 2 lipca 1924 r. Rozpoczęło go 53 policjantów, ale już ten kurs ukończyło 49 osób.⁴

Dla drugiej i trzeciej edycji kursów posterunkowych w roku 1924 przyjęto wspólną numerację identyfikacyjną dla tych szkoleń i oznaczono je jako „VI kurs posterunkowych”. Na zakończenie obu szkoleń podano też łączną klasyfikację ich absolwentów. Z oceną bardzo dobrą kurs ukończyło 5 (4) funkcjonariuszy. Ocenę dobrą otrzymało 66 (25) osób, a ocenę dostateczną kolejnych 59 (52) funkcjonariuszy. Na egzamin poprawkowy skierowano 5 nowo przyjętych policjantów, którzy na zakończenie szkolenia otrzymali ocenę niedostateczną.⁵

Kolejny już czwarty kurs rozpoczął kształcenie na I kompanii w terminie od 20 sierpnia do 20 grudnia 1924 r., a piąty według kolejności ulokowany

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 505, 667 i 772-774; APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42 i APK, UWŚl., sygn. 31, k. 54. Podczas opisu kursów posterunkowych przyjęto numerację w kolejności uwzględnionej w „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” – APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42.

² Rozkaz Nr 13 GK PWŚl. z dnia 28.01.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 667. W podanym rozkazie odczytać można tylko nazwiska ośmiu osób skierowanych do jednostki w Katowicach, gdyż dokument ten jest częściowo zniszczony.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 733-734, 738, 770 i 1064-1065; sygn. 25, k. 42. Faktycznie z dniem 29.01.1924 r. kurs rozpoczęło 199 osób (APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 733-734), dwusetna osoba zasilila szeregi kursu w dniu 16.02.1924 r. (APK, PWŚl., sygn. 1, k. 738). W APK, PWŚl., sygn. 1, k. 770 wykazano imiennie 60 funkcjonariuszy przeniesionych ze Szkoły Policji w Świętochłowicach do Komendy Rezerwy PWŚl. Podane dane w treści pracy przyjęto za „Sprawozdaniem GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” – APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1064-1065; sygn. 25, k. 42. Stabilizacja następowała po roku czynnej służby w PWŚl.

⁵ Rozkaz Nr 123 GK PWŚl. z dnia 04.08.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1064-1065. W nawiasach podano liczbę uczestników kursu przeznaczonego dla nowo przyjętych funkcjonariuszy. Ocenę bardzo dobrą w szkoleniu dla policjantów już stabilizowanych otrzymał tylko st. przod. S. Niedziela – absolwent pierwszego kursu dla byłej Policji Górnego Śląska.

na następnych kompaniach rozpoczął się sześć dni później, tj. od dnia 26 sierpnia i kończył się również 20 grudnia 1924 r. Na te dwa ostatnie kursy przydzielonych zostało 194 funkcjonariuszy, oznaczając te edycje szkolenia jako „VII kurs posterunkowych”. Kurs ukończyło 177 policjantów. Na uwagę zasługuje fakt, iż siedmiu funkcjonariuszy ukończyło policyjną szkołę z wynikiem bardzo dobrym,¹ a aż 97 osób sklasyfikowano z oceną dobrą. Ocenę dostateczną na zakończenie kursu otrzymało 62 kursantów, a kolejnych jedenastu po uzyskaniu oceny niedostatecznej, musiało przystąpić do egzaminu poprawkowego, po którym otrzymali tylko ocenę dostateczną. Wcześniej ze szkoły wydalono dyscyplinarnie dwie osoby,² czterech zwolniono się na własną prośbę, a kolejnych sześciu wydalono z powodu „nieuctwa”. Dwie osoby odeszły z kursu do macierzystych komend, a trzech funkcjonariuszy nie doczekało się zakończenia kursu, gdyż byli hospitalizowani w szpitalu.³

Podczas edycji VII kursu posterunkowych, na polecenie głównego komendanta PWŚl. utworzono „Specjalną Komisję Kwalifikacyjną” w celu kwalifikacji uczestników kursu, jeszcze przed końcowym egzaminem. Komisja ta nie tylko zmobilizowała kursantów do wyjątkowego uczenia się lecz również wniosowała do komendanta o wymierzenie bardzo ostrych kar dyscyplinarnych w opuszczeniu się w nauce niektórych z uczestników szkolenia. Na wniosek tej komisji z dniem 31 grudnia 1924 r. główny komendant ukarał uczestników szkolenia według następującego schematu:

- I – zwolnieniem ze służby z powodu nieuctwa na kursie, lekkomyślności i demoralizującego zachowania się – 4 osoby;

¹ Ocenę bardzo dobrą otrzymał m.in. przod. wyw. J. Kubaczka, późniejszy wykładowca Szkoły Policji w Katowicach – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 240.

² W Rozkazie Nr 183 GK PWŚl. z dnia 29.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 135 uwzględniono wydalenie dyscyplinarne z Policji jednej osoby – st. post. P. Krawca, ze stanu Pow. Kom. w Katowicach. Wydalono go na podstawie doniesienia karnego komendanta szkoły „za samowolne opuszczenie miejsca służbowego w dniu 16.10.1924 r.”, co świadczy o surowej dyscyplinie, jakiej poddawani byli kursanci.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1076-1077 i 1087; sygn. 2, kk. 135, 207-208 i 240-243; sygn. 25, k. 42. W dokumentacji dotyczącej zakończenia kursu – sygn. 2, kk. 240-243, wykazano imiennie 176 funkcjonariuszy, którzy ukończyli to szkolenie. Karta nr 242 jest niepełna, w dolnej jej części przy nazwisku absolwenta, który otrzymał ocenę dostateczną – st. post. wyw. J. Pierszała – brak jest już nr służbowego, tak jak przy innych nazwiskach, co świadczy o tym, iż lista słuchaczy jest w tym miejscu odcięta przez redagującego rozkaz dzienny i brak jest przez to kolejnej 177 osoby. W „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” (APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42) opisano dokładnie okres trwania kursu oraz liczbę uczestników szkolenia, uwzględniając wszystkie przytoczone zwolnienia.

- II – obniżeniem stopnia służbowego z powodu „niedostateczności przy egzaminie” i nieuctwa na kursie – 12 osób (funkcjonariusza w stopniu przodownika zdegradowano do stopnia starszego posterunkowego, a jedenastu starszym posterunkowym obniżono stopień na posterunkowego);
- III – zagrożeniem poddania ponownemu egzaminowi przed Komisją Kwalifikacyjną przed ukończeniem kursu – 4 osoby.¹

Działalność tej komisji spowodowała, że ukarani funkcjonariusze w poz. II i III zdali końcowy egzamin – sześć osób otrzymało ocenę dostateczną, a pozostałych dziesięciu ocenę dostateczną po egzaminie poprawkowym.²

Pierwszy w tym roku kurs przodowników (komendantów posterunków) trwał od 03.11.1923 r. do 14.03.1924 r. Na kurs ten powołano 75 funkcjonariuszy, a ukończyło go 71 osób. Podczas trwania tego kursu nie widziano sensu dalszego kształcenia dwóch przodowników: Leona Woźniaka i Józefa Cyfki. Z uwagi na wysoki intelekt tych funkcjonariuszy, skierowano ich z dniem 21 grudnia 1923 r. do służby śledczej. Wskazany kurs przodowników (komendantów posterunków) z końcową oceną bardzo dobrą ukończyło 17 osób, 51 funkcjonariuszy otrzymało ocenę dobrą, a po poprawce ocenę dostateczną otrzymało kolejnych trzech policjantów.³

Kolejną – drugą edycję szkolenia zaplanowano od 17 marca 1924 r. Na przeszkolenie skierowano 65 funkcjonariuszy, lecz już z chwilą jego rozpoczęcia na kurs stawilo się 64 funkcjonariuszy.⁴ Kurs nie został jednak przeprowadzony, a przyczyny tej sytuacji – niestety – nie zostały uwzględnione w rozkazach Głównej Komendy PWŚl.⁵ W tym okresie od dnia 7 lipca do dnia

¹ Rozkaz Nr 203 GK PWŚl. z dnia 11.12.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 207-208.

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 207-208 i 242-243. Opracowanie własne autora na podstawie analizy dokumentów.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 593, 776 i 804-805; APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42 (tu podano inną niż w pozostałych dokumentach datę zakończenia kursu na dzień 13.03.1924 r.) Zgodnie z już przyjętą numeracją poszczególnych kursów, była to czwarta edycja podanego szkolenia.

⁴ Rozkaz Nr 34 GK PWŚl. z dnia 07.03.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 776-777.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 776-777 i 1064-1065; APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42. Porównując listę uczestników zakończonego VI kursu posterunkowych (kk. 1064-1065), z listą skierowanych na kurs przodowników (kk. 776-777) wynika, iż w podanym okresie kurs przodowników nie odbył się. Większość słuchaczy, która skierowana została do świętochłowickiej szkoły, ukończyła w sumie kurs posterunkowych (kk. 1064 i 1065). Co doprowadziło do przekwalifikowania uczestników kursu z przodowników na posterunkowych – dokumenty milczą. Podanego kursu nie uwzględniano również w „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” (sygn. 25, k. 42). Wobec tych ustaleń kursu przodowników nie uwzględniono w końcowej tabeli, przedstawiającej zakres prowadzonych szkoleń przez Szkołę PWŚl. w Świętochłowicach. Uwzględnienie tego szkolenia, jako zakończonego, byłoby też niezgodne z przyjętą numeracją poszczególnych kursów prowadzonych przez świętochłowicką i katowicką szkołę, o których będzie mowa w dalszej części pracy.

20 sierpnia zorganizowano kurs musztry i sprawności fizycznej. Przydzielono na ten kurs 130 policjantów, a ukończyło go 125 osób. Kurs ten miał podwójne znaczenie. Pierwszym było to, że prowadzony był według określonych – planowych reguł kształcenia. Drugą nie mniej ważną rolą było to, że skoszarowani policjanci stanowili rezerwę oddziałów policji podczas strajku na terenie powiatu świętochłowskiego.¹

Pod koniec roku 1924 Główna Komenda PWŚl., chcąc przyspieszyć proces szkolenia w śląskiej policji, zaplanowała przeprowadzenie egzaminu eksternistycznego z zakresu kursu na przodowników (komendantów posterunków) oraz na posterunkowych. Wyznaczonych do egzaminu policjantów należało zgłaszać w terminie do 18 grudnia z zagwarantowaniem, że ci policjanci są należycie przygotowani i odpowiadają wymaganym warunkom. Zaznaczono także, że wymagania podczas egzaminu będą duże, oprócz wiadomości „fachowych” i ogólnokształcących, pod uwagę będzie również brane wyszkolenie fizyczne oraz musztra.² Egzamin eksternistyczny na przodowników (komendantów posterunków) i posterunkowych przeprowadzony został w dniach 29 i 30 grudnia, do którego przystąpiło 173 funkcjonariuszy. Egzamin ten z oceną dostateczną ukończyło tylko trzech policjantów.³ W podanym czasie personel szkolny składał się z dwóch podkomisarzy, trzech starszych przodowników, którzy byli wykładowcami i dowódcami kompanii, jednego nauczyciela przedmiotów ogólnokształcących, posterunkowego prowadzącego menaż i woźnego.⁴

Słuchacze kursów, określani wtedy jako „uczniowie”, podzieleni byli na kompanie. Panował tam rygor wojskowy. W niedziele i święta zniesiono udzielanie

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42. Zachowana dokumentacja nie uwzględnia klasyfikacji słuchaczy, brak jest innych dokumentów dotyczących wskazanego kursu. W dniu 22.07.1924 r. na terenie Świętochłowic – z powodu przedłużenia czasu pracy o 2 godziny i obniżenia zarobków w hutach i kopalniach – doszło do starć robotników z policją. Był to początek strajku który po rokowaniach trwał oficjalnie od 30 lipca do 14 sierpnia 1924 r.: J. Kępski, *Życie polityczne i walka klasowa*, ss.185 i 186 [w:] *Świętochłowice*, pod red. A. Szefera, Katowice 1970.

² Rozkaz Nr 202 GK PWŚl. z dnia 09.12.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 200. Egzamin eksternistyczny planowano przeprowadzić wcześniej, tj. dnia 1 lipca 1924 r. lecz odwołano go z uwagi na brak czasu kandydatów do przygotowania się do egzaminu z powodu strajków na terenie powiatu świętochłowskiego i mobilizacji do działań części oddziałów policyjnych – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 92.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 224 i 257. Egzamin zdali: post. P. Dziuba i post. J. Kostka z Powiatowej Komendy w Katowicach oraz post. wyw. F. Zimniowski z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie. Brak jest danych, który egzamin wskazani funkcjonariusze zdali. Do egzaminu na komendantów posterunków, który odbył się w dniu 29 grudnia 1924 r. zgłoszonych zostało 53 policjantów, a do egzaminu na posterunkowych, przeprowadzonego w dniu 30 grudnia 1924 r. skierowano 120 funkcjonariuszy.

⁴ APK, PWŚl. sygn. 25, k. 74.

przepustek, a wyjście do miasta było zabronione. Urlop udzielany był w wyjątkowych okolicznościach. Uczeń od wczesnego ranka do późnego wieczora znajdował się pod dozorem instruktora, zaś w nocy był kontrolowany przez komisarza inspekcyjnego.

Przedmioty zawodowe (instrukcja służbowa, kodeks karny, postępowanie karne, służba śledcza, organizacja władz, przepisy administracyjne, sanitarne i ratownictwo) i ogólnokształcące (historia Polski, język polski, geografia i matematyka) wykładano z dokładnym objaśnieniem i zrozumieniem dla uczących się policjantów, opierając je przede wszystkim na przykładach praktycznych, stosując wówczas praktyczną zasadę, „co oko widzi, a ucho słyszy lepiej się zapamięta”. Wymóg uczenia się pamięciowego nakładano tylko na kodeks karny. Z każdego przedmiotu zawodowego (fachowego) uczeń miał do wypracowania jedno zadanie tygodniowo.

W 1924 r. jako nowy przedmiot wprowadzono naukę o stowarzyszeniach politycznych. Oprócz musztry wojskowej i policyjnej wprowadzono także „wolne ćwiczenia”, „chwyty policyjne” oraz „sporty”.

Zajęcia prowadzone w roku 1924 w świętochłowickiej szkole.¹

Z dyscyplin sportowych najbardziej rozwinęła się piłka nożna, do tego stopnia, iż słuchacze chętnie rywalizowali z innymi drużynami, reprezentując utworzony w tym roku szkolny klub pod nazwą „Nasz Bytom”.

Ponadto w szkole policyjnej zorganizowano kółko kulturalno-oświatowe, chór policyjny, klub szachistów, klub miłośników psów policyjnych oraz gołębi pocztowych.

¹ *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa*, ilustracja nr 13.

Środki naukowe powiększyły się o dwa globusy, trzy mapy Polski, jeden aparat fotograficzny i przyrządy daktyloskopijne.

We własnym zakresie szkoła policyjna przeprowadziła odrestaurowanie i wybielenie budynku szkolnego oraz sypialni hutniczej, gdzie znajdowały się pomieszczenia II kompanii. Urządzono dwie świetlice, jedną w budynku szkolnym, a drugą w sypialni hutniczej. W wolnych chwilach na terenie świetlic uczniowie czytali gazety (abonowano 11 czasopism), grali w szachy, prowadzili dyskusje lub urządzali śpiewy (chór policyjny).

Biblioteka szkolna składała się z 403 tomów, z czego 310 tomów zostało zakupionych z własnych funduszy. Szkoła posiadała także 80 obrazów o treści naukowej, które własnym sumptem oszklono i wstawiono w ramki.¹ Dodatkowo szkoła otrzymała z Głównej Komendy PWŚl. jedenaście podręczników do nauki przedmiotów zawodowych.²

W tym też roku zniesiono obszerną administrację w Szkole Policyjnej, przydzielając szkołę pod względem gospodarczym Powiatowej Komendzie w Świętochłowicach.³

3.2.4. Dalsze nasilenie szkoleń. Przedłużenie czasu trwania kursów posterunkowych. Kwalifikacje wewnętrzne słuchaczy

Rok 1925 przyniósł dalszą intensyfikację szkoleń. Przedłużono też czas trwania kursów posterunkowych, z trzech miesięcy do czterech, z uwagi na obszerny materiał naukowy, który już obowiązywał na trwającym kursie.⁴ Celem powołania kolejnych kandydatów na kursy policyjne w świętochłowickiej szkole, wszystkie komendy i samodzielne Oddziały PWŚl., poza jednostkami z Bielska i Cieszyna, zobowiązane zostały do delegowania tych funkcjonariuszy, którzy służyli w Policji dłużej niż jeden rok, a nie ukończyli jeszcze żadnego z kursów. Dotyczyło to przede wszystkim policjantów od stopnia posterunkowego

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 749. Przekazano po dwa podręczniki ustaw karnych i służby śledczej, dwie procedury karne i pięć kodeksów karnych.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 820 i sygn. 25, k. 49; APK, UWŚl., sygn. 31, k. 21. Szkoła Policji w Świętochłowicach, pod względem gospodarczym weszła w struktury Powiatowej Komendy PWŚl. w Świętochłowicach z dniem 10 kwietnia 1924 r.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 365.

do starszego przodownika.¹ W tym też roku utworzono specjalną komisję kwalifikacyjną, w celu określenia kwalifikowania uczestników kursu. Komisja ta miała szerokie prawa i na podstawie jej zarządzenia z dnia 30 kwietnia postanowiono:

- zwolnić ze służby z powodu nieuctwa, lekkomyślności i demoralizującego zachowania – 1 osobę;
- zwolnić ze służby z powodu – jak to określono – „umysłowej tępoty” – 4 osoby;
- zagrożono degradacją czterem osobom w razie nie poprawienia się;
- zagrożono 19 osobom poddania się ponownemu egzaminowi przed komisją kwalifikacyjną przed terminem ukończenia kursu.²

Realne sankcje komisji wpłynęły w pewien sposób na samokształcenie się policjantów i spowodowały, że VIII kurs posterunkowych trwający w dniach 02.01.–15.05.1925 r., na który skierowano 204 funkcjonariuszy, ukończyło go z wynikiem bardzo dobrym dziewięć osób, ocenę dobrą otrzymało 49 osób, a ocenę dostateczną 112 policjantów. Ocenę niedostateczną wystawiono tylko trzem osobom. Szkolenie nie zostało ukończone aż przez 31 funkcjonariuszy.³

Podczas trwania kursu zorganizowano dla przyszłych absolwentów wycieczkę krajoznawczą. W dniu 25 kwietnia 1925 r. cały stan osobowy Komendy Szkoły PWŚl. wyjechał na wycieczkę do Krakowa i Wieliczki. Wycieczka ta, jak wówczas określono: *„udała się bardzo dobrze ku ogólnemu zadowoleniu funkcjonariuszy”*.⁴

W tym też roku 15 czerwca szkoła gościła delegatów Międzynarodowej Ligi Policyjnej. Delegaci zwiedzali koszary, sale wykładowe i przyglądali się funkcjonowaniu szkoły.⁵ Szkoła uczestniczyła także w akcjach charytatywnych, zakupując w miesiącu lipcu dziewięć cegiełek na łączną kwotę 135 zł, celem pomocy w budowie szkoły policyjnej w Czeskim Cieszynie.⁶

¹ Rozkaz Nr 202 GK PWŚl. z dnia 09.12.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 200. Funkcjonariusze z Bielska i Cieszyna kierowani byli do nowo utworzonej Szkoły Policji w Bielsku.

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 397-398.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 224-226, 252, 268, 274-275 i 455-456. Świadczenia z ukończonego kursu zamieszczono w aneksie, zob. Aneks XVII, s. 406 [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 435.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 17.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 538.

Wycieczka słuchaczy VIII kursu posterunkowych w Wieliczce.¹

Następny IX kurs posterunkowych rozpoczął się dnia 6 sierpnia 1925 r. lecz nie został ukończony z powodu jego rozwiązania w dniu 30 października 1925 r. Z powodu – jak stwierdzono – „nieuctwa”, usunięto ze szkoły 62 funkcjonariuszy odbywających szkolenie. Na miejsce usuniętych funkcjonariuszy powołano z dniem 4.11.1925 r. kolejnych 71 osób, zapewniając tym samym ciągłość szkolenia.² Usuniętym policjantom wyznaczono egzamin eksternistyczny, który odbył się 4 lutego 1926 r. Egzamin eksternistyczny z wynikiem bardzo dobrym zdało dwóch funkcjonariuszy: post. Alojzy Rożek i post. Teodor Zaczyk. Ocenę dobrą otrzymało 8 funkcjonariuszy, a 44 zdało na ocenę dostateczną. Trzech policjantów otrzymało ocenę niedostateczną. Na egzamin nie stawilo się czterech funkcjonariuszy, co skutkowało również jego nie zdaniem.³

W roku 1925 w policyjnej szkole odczuwano brak instruktorów. Aby podnieść poziom szkolenia zlecono miejskim i powiatowym komendantom wyznaczenie funkcjonariuszy w stopniach od starszego posterunkowego

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 593-594, 694-695, 700-701, 801 i 841. Powołanie nowych kandydatów miało miejsce w dniu 04.11.1925 r. (k. 841), choć wstępnie planowano kurs od dnia 05.11.1925 r. (k. 700).

³ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 801. Po pozytywnym zdaniu egzaminu, uczestnikom kursu wydano świadectwa z ukończenia kursu w terminie 06.08.- 31.10.1925 r. Świadectwo z ukończonego kursu zamieszczono w aneksie, zob. Aneks XVIII, s. 407 [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodziny Policyjnej w Katowicach.

do starszego przodownika, którzy nadawali się na instruktorów. Kandydaci, po odpowiednim wyborze mieli odbyć w pierwszym półroczu praktykę w szkole policyjnej w charakterze aplikantów, a w drugim – po odpowiednim przygotowaniu – prowadzić już samodzielne wykłady.¹

Na uwagę zasługuje też polecenie, które wydał główny komendant Okólnikiem Nr 65 z dnia 18 kwietnia 1925 r. Poleciał, aby komendant szkoły postarał się na zakończenie kursu o godziwą rozrywkę dla absolwentów. Zlecono zorganizowanie zawodów towarzyskich, wieczornic, przedstawień, zabaw, odczytów i wycieczek. Miało to też na celu wyeliminowanie „*bezmyślnych uczt i libacji alkoholowych*”.²

Następnym, nie mniej ważnym poleceniem, było pozwolenie na uczestnictwo kursantów podczas trwania szkolenia, do udziału w obrzędach religijnych, stosownie do praktykowanych wyznań. Jedynie w przypadku oficjalnych uroczystości, kiedy nabożeństwo w świątyni katolickiej miało charakter oficjalny, udział w niej miała brać cała kompania szkolna. Polecenie to otrzymało klauzulę tajności – Okólnik Tajny Nr 46 Głównego Komendanta PWŚl. z dnia 13 sierpnia 1925 r.³

*Przemarsz kompanii szkolnej na nabożeństwo w świątyni katolickiej w Świętochłowicach.*⁴

¹ APK, PWŚl., sygn. 13, k. 200. Propozycja ta nie cieszyła się powodzeniem wśród policjantów – nikt się nie zgłosił.

² APK, PWŚl., sygn. 13, k. 224.

³ APK, PWŚl., sygn. 19, k. 98.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 72

Komendant szkoły podkom. Gustaw Krzystek, Rozkazem Nr 14 Głównej Komendy PWŚl. z dnia 28 stycznia 1926 r. otrzymał pochwałę za wzorowe zorganizowanie i postawienie na właściwym poziomie Szkoły Policyjnej oraz za wybitne, fachowe kierownictwo ostatnim kursem przodowników (komendantów posterunków), który wypadł, jak to określono – „*nadzwyczaj dobrze*”.¹ Pochwałę w rozkazie w terminie późniejszym otrzymali również instruktorzy szkoły: st. przod. Rudolf Szajer, st. przod. Jan Sikora i st. przod. Wincenty Grabiński.²

Kurs przodowników (komendantów posterunków) trwał od dnia 15.06.1925 r. do dnia 15.01.1926 r. Na wskazany kurs powołano rozkazem 186 funkcjonariuszy.³ Podczas kursu dochodziło do odwołań jego uczestników, przeważnie w wyniku zachorowań, a głównie ich hospitalizacji.⁴ Taki stan rzeczy spotkał się w gwałtowną reakcją głównego komendanta, który polecił dokonać stosownych sprawdzeń, czy kursanci symulują różne choroby, polecając sankcjonować potwierdzenie takich przypadków m.in. zakazem ich awansowania w przyszłości, z równoczesną adnotacją o takim stanie rzeczy w „listach kwalifikacyjnych”. Ponadto funkcjonariusze ci w przyszłości mieli zostać obciążeni kosztami szkolenia w razie ponownego zgłoszenia się na szkolenie.⁵ Następnym posunięciem Głównej Komendy, chcącej powstrzymać absencję słuchaczy, było powołanie w dniu 29 lipca 1925 r. komisji kwalifikacyjnej, która sprawdziła stan wiedzy poszczególnych kursantów. Na wniosek tej komisji, z dniem 3 sierpnia 1925 r. wydano z kursu (z jednoczesnym odnotowaniem tego w aktach osobowych) 24 funkcjonariuszy.⁶

Kurs z pozytywnym wynikiem ukończyło 122 funkcjonariuszy. Dwunastu uczestników – co było ewenementem w tamtym okresie czasu – zakończyło go

¹ Rozkaz Nr 14 GK PWŚl. z dnia 28.01.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 785.

² Rozkaz Nr 52 GK PWŚl. z dnia 09.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 17 i APK, PWŚl., sygn. 2, k. 385. Już w kwietniu główny komendant PWŚl. wydał polecenie, aby kandydatów na kurs przodowników (komendantów posterunków), przed powołaniem do szkoły, poddać egzaminowi wstępnemu. W ten sposób komendant niejako wymógł na przyszłych kandydatach odpowiednie przygotowanie. Zaznaczył również, że absolwenci tego kursu mieli zostać komendantami komisariatów i posterunków, lub ich zastępcami. Kurs przodowników rozpocząć się miał według wcześniejszych intencji w miesiącu sierpniu i jak planowano miał być ostatnim tego rodzaju (sygn. 2, k. 385).

³ Rozkaz Nr 109 GK PWŚl. z dnia 10.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 479-480.

⁴ Takich przypadków było wiele, co było niespotykane podczas innych kursów – APK, PWŚl., sygn. 2, karty: 506 (1 osoba), 511 (1 osoba), 528 (2 osoby), 540 (2 osoby), 550 (3 osoby), 552 (2 osoby), 554 (2 osoby), 557 (6 osób), 562 (3 osoby), 580 (2 osoby), 585 (4 osoby), 769 (1 osoba) i 771 (1 osoba). Przez ten okres na kurs skierowano tylko dodatkowo 3 osoby z dniem 19.11.1925 r. – k. 713.

⁵ Rozkaz Nr 147 GK PWŚl. z dnia 31.07.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 555.

⁶ Rozkaz Nr 153 GK PWŚl. z dnia 08.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 567.

z oceną bardzo dobrą. Ocenę końcową – dobrą, otrzymało 77 osób, a 33 policjantów uzyskało ocenę dostateczną.¹ Miłym zaskoczeniem dla absolwentów kursu, będących w stopniu posterunkowego, było awansowanie ich z dniem 1 maja 1926 r. na stopień starszego posterunkowego. Wyróżnienie to spotkało 20 posterunkowych, którzy zakończyli szkolenie z wynikiem pozytywnym.²

Na przełomie lat 1925/1926 w miejsce rozwiązanej dziewiątej edycji kursu, odbył się kolejny już – dziesiąty kurs posterunkowych, na który powołano 69 funkcjonariuszy. Kurs trwał w okresie od 4 listopada 1925 r. do 9 marca 1926 r. Dwóch funkcjonariuszy: post. Jan Krzak i post. Ignacy Szczepaniak, ukończyło szkolenie z końcową oceną bardzo dobrą. Ocenę dobrą otrzymało 35 funkcjonariuszy, a dostateczną kolejnych 28 policjantów. Trzy osoby otrzymały ocenę niedostateczną, a jeden funkcjonariusz nie został sklasyfikowany – jak to określono – „z powodu zupełnego nieuctwa”.³ Funkcjonariuszy, którzy otrzymali ocenę bardzo dobrą,⁴ główny komendant awansował na starszych posterunkowych z dniem 1 maja 1926 r.

3.2.5. XI i XII kurs posterunkowych

Cykl szkoleń rozpoczynający się w 1926 r. ograniczony był tylko do dwóch kursów posterunkowych.

Jedenasty już kurs posterunkowych ulokowany był na trzech kompaniach i czas jego trwania był określany w różnych terminach. W pierwszej kolejności na szkolenie w I II kompanii skierowano 138 funkcjonariuszy, którzy szkolenie rozpoczęli wcześniej, aniżeli na III kompanii – już od dnia 5 lutego 1926 r.⁵

Kurs ulokowany na I kompanii trwał od 05.02. – 17.06.1926 r. Do egzaminu końcowego przystąpiło 60 funkcjonariuszy. Trzy osoby otrzymały ocenę bardzo dobrą: post. Bronisław Popek (pozostał w szkole w charakterze instruktora), post. Józef Starowicz i post. Bernard Żmuda, 48 policjantów końcowy egzamin

¹ Rozkaz Nr 16 GK PWŚl. z dnia 01.02.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 789.

² Opracowano na podstawie analizy dokumentów – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 789 i sygn. 3, kk. 26, 41 i 49. Świadectwo z ukończonego kursu zamieszczono w aneksie, zob. Aneks XIX, s. 408 [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

³ Rozkaz Nr 42 GK PWŚl. z dnia 24.03.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 841.

⁴ Rozkaz Nr 56 GK PWŚl. z dnia 14.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 26.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 787-788, 793, 799, 802, 805, 809, 816 i 819.

zdało z wynikiem dobrym, a sześciu z wynikiem dostatecznym. Czterech funkcjonariuszy musiało w terminie trzymiesięcznym powrócić do szkoły – trzech na egzamin poprawkowy, a czwarty, który nie przystąpił do egzaminu z powodu choroby, wyznaczony został na egzamin eksternistyczny.¹ Na II kompanii szkolnej kurs trwał w dniach 05.02. - 14.07.1926 r. Zakończyło go 58 funkcjonariuszy, z czego 18 osób z końcową oceną dobrą, a 39 funkcjonariuszy otrzymało ocenę dostateczną. Tylko jedna osoba nie zaliczyła kursu, otrzymując ocenę niedostateczną.²

Podczas trwania kursu na I i II kompanii, w przeciągu tygodnia doszło do niespotykanej w historii szkolnictwa na Śląsku selekcji słuchaczy. Z kursu zwolniono:

- ze względów służbowych – 11 osób;
- ze względów moralnych – 19 osób.

W przypadku zwolnienia słuchaczy ze względów moralnych, poszczególne ich macierzyste jednostki miały wyznaczyć nowych funkcjonariuszy, gwarantujących prawidłowe normy moralne, co też uczyniły w krótkim okresie czasu, kierując odpowiednią ilość policjantów.³

Natomiast na III kompanii kurs trwał w okresie 17.03. – 14.08.1926 r. Powołano na szkolenie 69 funkcjonariuszy.⁴ Absolwenci z tej kompanii otrzymali uznanie samego komendanta głównego, który w Rozkazy Nr 122 z dnia 19 sierpnia 1926 r. określił ich „najpilniejszą kompanią”. Szkolenie zostało zakończone przez 60 funkcjonariuszy. Osiem osób tejże kompanii na końcowym egzaminie otrzymało ocenę bardzo dobrą, dalszych 38 policjantów ukończyło go z oceną dobrą, a 14 kursantów otrzymało ocenę dostateczną. Żaden z funkcjonariuszy nie otrzymał oceny niedostatecznej, ani też nie został skierowany na egzamin poprawkowy.⁵

¹ Rozkaz Nr 106 GK PWŚl. z dnia 13.07.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 127. Egzamin poprawkowy przeprowadzony został w Szkole Policji w Katowicach w dniach 3 i 4 stycznia 1927 r. Z wynikiem pozytywnym zakończony został przez 3 osoby – APK, PWŚl., sygn. 3, k. 321.

² Rozkaz Nr 111 GK PWŚl. z dnia 22.07.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 137. Post. S. Pawłowski, który otrzymał podczas kursu ocenę niedostateczną, w dniach 3 i 4 stycznia 1927 r. oraz w dniach 14 i 16 marca 1927 r. dwukrotnie przystępował do egzaminu poprawkowego, otrzymując za każdym razem ocenę niedostateczną – APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 321 i 384.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 801-802 i 809. Na miejsce funkcjonariuszy zwolnionych ze względów moralnych skierowano 19 funkcjonariuszy. Podczas trwania kursu zwalniano także osoby z powodu różnych chorób i hospitalizacji – APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 15 i 18.

⁴ Rozkaz Nr 43 GK PWŚl. a dnia 25.03.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 843.

⁵ Rozkaz Nr 125 GK PWŚl. z dnia 25.08.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 169. Podczas szkolenia niektórzy funkcjonariusze lokowani na III kompanii zwalniali się z dalszej służby w Policji – Tamże, kk. 36, 58. Pięć osób ukończyło już wcześniej podobne szkolenia, a jedna osoba została zwolniona ze względów intelektualnych – Tamże, k.36. Zwolniono również ze szkolenia chorującego policjanta – Tamże, k. 109.

Absolwenci I kampanii XI kursu posterunkowych wraz z kadrą szkoły.¹

Ostatni XII kurs posterunkowych rozpoczął szkolenie w świętochłowickiej szkole w dwóch terminach. Od dnia 5 lipca 1926 r. szkolenie rozpoczęło 68 funkcjonariuszy na I kompanii.² Drugi termin wyznaczono na dzień 19 lipca 1926 r. Powołano wówczas na szkolenie 64 funkcjonariuszy, których skoszarowano na II kompanii.³ Szkolenia te, z uwagi na likwidację Szkoły Policyjnej w Świętochłowicach, ukończone zostały w Szkole Policyjnej w Katowicach.⁴

3.2.6. Przewrót majowy – skierowanie do działań kompanii szkolnych

Przełom w życiu politycznym, który nastąpił w dniach 12-14 maja 1926 r., gdy marszałek Piłsudski dokonał zamachu stanu – przewrotu majowego, miał również oddźwięk w historii świętochłowickiej szkoły, stawiając XI kursowi posterunkowych niecodzienne zadania.

Ówczesny rząd niewątpliwie cieszył się na Śląsku większym poparciem i w związku z zaistniałymi wydarzeniami w Warszawie, już w dniu 12 maja zarządzono ostre pogotowie całego stanu szkoły, którego inicjatorem był wojewoda

¹ Zbiory własne autora.

² Rozkaz Nr 100 GK PWŚl. z dnia 28.06.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 115.

³ Rozkaz Nr 107 GK PWŚl. z dnia 15.07.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 129.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 266. Podczas trwania kursu w świętochłowickiej szkole, odwołano ze szkolenia 11 osób, a na ich miejsce powołano 5 osób – Tamże, kk. 144, 147, 163 i 191.

śląski Mieczysław Bilski. Polecono oficerom pozostać w policyjnych koszarach oraz wstrzymać wydawanie przepustek.¹

Wojewoda - poprzez głównego komendanta - specjalnym telefonogramem w dniu 13.05.1926 r. o godz. 0.45 polecił, aby na pomoc rządowi do Warszawy udała się kompania szkolna w sile 60 funkcjonariuszy, pod dowództwem nadkomisarza Jana Starzyka. Kompania ta skierowana została do dyspozycji ministra spraw wewnętrznych z zaleceniem wzmocnienia tamtejszej Policji Państwowej.² Jeszcze tego samego dnia decyzją wojewody zmobilizowano natychmiast drugą kompanię szkolną pod dowództwem komisarza Ludwika Kloskego.³

Pomoc i poparcie rządowi przez śląskich policjantów okazała się bezskuteczna. Pierwszy ze skierowanych oddziałów został rozbrojony na pierwszym wojskowym posterunku w Warszawie, a drugi oddział dotarł do Skierniewic i był zmuszony zawrócić z powodu przerwania toru kolejowego.⁴

Niezależnie od podjętych działań, mających pomóc obalonemu rządowi, funkcjonariusze, którzy pozostali w szkole w związku z wydarzeniami na terenie kraju, delegowani byli do pomocy jednostkom terenowym na terenie dzielnic obecnej Rudy Śląskiej.

Celem wsparcia Komisariatu Policji w Rudzie wysłano 30 policjantów, na posterunek w Orzegowie dalszych 15-tu, a posterunek graniczny Młyn Szombierki (z Niemcami) wzmocniono 20 funkcjonariuszami. Pomoc uzyskał również Komisariat Policji w Łagiewnikach (obecnie dzielnica Bytomia), gdzie skierowano 20 funkcjonariuszy.⁵

¹ Kompanię do wyjazdu przygotował i wstępnie nią dowodził st. przod. W. Grabiński. Oddział szkolny otrzymał pełne uzbrojenie oraz wydano każdemu funkcjonariuszowi po 50 szt. amunicji – APK, PWŚl., sygn. 139, k. 7.

² APK, PWŚl., sygn. 139, kk.14-16. L. Kloske w późniejszym okresie piastował funkcję komendanta Szkoły Policji w Katowicach – APK, PWŚl., sygn. 25, k. 237.

³ APK, PWŚl., sygn. 139, k. 18.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 139, k. 47. W drugim przypadku sprawę rozstrzygnęli kolejarze – socjaliści, którzy uniemożliwili posiłkom rządowym dotarcie do stolicy [w:] W. Roszkowski, już cyt., s. 217.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 139, kk. 78-89.

3.2.7. *Policyjny Klub Sportowy „Nasz Bytom”*

Na terenie szkoły w 1924 r. utworzona została drużyna piłki nożnej P.K.S. „Nasz Bytom”. Drużyna uczestniczyła w różnych turniejach, grając z klubami policyjnymi i cywilnymi,¹ a rok później uczestniczyła już w rozgrywkach wojewódzkich klasy „C”.²

Drużyna piłkarska składała się po części z kadry oraz policjantów – uczestników prowadzonych szkoleń. Pomimo amatorskiego składu, drużyna odnosiła wiele sukcesów w spotkaniach towarzyskich, jak i w rozgrywkach ligowych. Drużyna rozgrywała wiele spotkań, niestety, tylko część danych na ten temat zachowała się w rozkazach Głównej Komendy PWŚl.

W 1924 r. drużyna rozegrała minimum pięć spotkań. Szkolny klub wygrał 6:0 z policyjnym klubem „Mewa” z Roźdzenia, przegrał z K.S. „Głogów” Hajduki Wielkie 1:9, rozegrał dwa spotkania z P.K.S. „Mars” Lipiny z wynikiem 3:2 i 2:3 oraz wygrał z K.S. „Śląsk Świętochłowice 4:3”.³

Rok 1925 przyniósł ożywienie rozgrywanym spotkaniom – klub wychodził w roli zwycięzcy. Na dziewięć rozegranych spotkań, drużyna wygrała siedem, a w roli pokonanego schodziła tylko dwukrotnie. W dniu 10 maja na terenie szkoły rywalem policjantów był K.S. „Ruch” Wielkie Hajduki (obecnie Chorzów). Spotkanie zakończyło się zwycięstwem kursantów 3:0.⁴ Następne już spotkanie w dniu 15 maja zakończyło się porażką. Rywalem szkolnej drużyny „Nasz Bytom” byli policjanci z Królewskiej Huty (wynik meczu 2:5).⁵ Kolejnymi rywalami policjantów z Komendy Szkoły w Świętochłowicach były kluby: K.S. „Odra” Zgoda (1:5), K.S. „Zgoda” ze Zgody (5:0), klub policyjny „Ruda” z Rudy (4:1), II drużyna K.S. „Śląsk” Świętochłowice (2:1), K.S. „Pogoń” Nowy Bytom (3:0), policjanci z P.K.S. „Mars” w Lipinach (3:1), policjanci z P.K.S. Katowice (1:7), oldboje z „Ruchu” w Hajdukach Wielkich (4:0).⁶

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42.

² Uczestniczyła w rozgrywkach Górnośląskiego Okręgu Związku Piłki Nożnej: A. Steuer, *Kultura fizyczna*, s. 546 [w:] *Województwo śląskie (1922-1939). Zarys monograficzny*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996 i E. Błażycza, *Dzieje sportu w Świętochłowicach*, Świętochłowice 2005, s. 20 i 196. W podanych pozycjach literatury tylko zasygnalizowano istnienie tego klubu, który po rozwiązaniu świętochłowickiej szkoły automatycznie włączony został do Policyjnego Klubu Sportowego (dalej: P.K.S.) Katowice.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1028 i 1059; sygn. 2, kk. 99, 143 i 217.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 453.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 460.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 344, 558, 564, 578, 624, 646 i 718.

Tak jak i w poprzednich latach, również i w 1926 r. słuchacze kursów uczestniczyli w spotkaniach towarzyskich piłki nożnej klubu „Nasz Bytom”. Rywalami policjantów były m.in. kluby sportowe „Gmina” Świętochłowice (wygrana 4:3) oraz bardzo dobra jak na ówczesne czasy – drużyna „Starych Panów” K.S. „Wawel” Nowa Wieś (obecnie „Wawel” Ruda Śląska). Drugie ze spotkań zakończyło się również zwycięstwem klubu „Nasz Bytom” 7:5. Ostatnia wygrana znalazła swe uznanie u komendanta głównego, który w Rozkazie Nr 136 z dnia 22 września 1926 r. stwierdził, że *powyższy wynik, biorąc pod uwagę siłę przeciwnika świadczy, że P.K.S. „Nasz Bytom” czyni znaczne postępy i zaczyna się ruszać*”.¹

3.2.8. Likwidacja Komendy Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach

Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Świętochłowicach, zgodnie z reskryptem Śląskiego Urzędy Województwa L.B.P. 7708/26 z dniem 16 listopada 1926 r. zakończyła swą działalność. Cały stan osobowy pod komendą podkomisarza Gustawa Krzystka przeniesiony został do nowych obiektów w Katowicach, realizując następny cykl szkoleń. Wraz z podkomisarzem Gustawem Krzystkiem, który w nowej placówce objął stanowisko komendanta, przeniesiona została kadra świętochłowickiej szkoły w składzie:

- starszy przodownik Wincenty Grabiński;
- starszy przodownik Rudolf Szajer;
- starszy przodownik Józef Kołder;
- starszy posterunkowy Franciszek Ciesielski;
- starszy posterunkowy Jakub Rudnicki;
- posterunkowy Franciszek Marczewski;
- woźny Stanisław Pasternak.²

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 192 i 204.

² APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 254, 266 i 271. W literaturze poruszającej tematykę policyjną: B. Kayzer, P. Majer, Z. Siemak, *Historia służb policyjnych...*, s. 103 i B. Kayzer, *Policja województwa śląskiego...*, s. 450 – podano błędną datę przeniesienia szkoły w maju 1926 r. i styczniu 1927 r. Rozkaz Nr 160 GK PWŚl. z dnia 22.11.1926 r. (k. 254) wskazuje jednoznacznie przeniesienie szkoły z dniem 16 listopada 1926 r., powołując się na respekt L.B.P. 7708/26, choć faktyczne przeniesienie personelu szkoły nastąpiło 1 grudnia 1926 r. – Rozkaz Nr 166 GK PWŚl. z dnia 01.12.1926 r. (k. 266). Kolejnym rozkazem – Rozkaz Nr 169 GK PWŚl. z 07.12.1926 r. (k. 271) usankcjonował poprzednie rozkazy, rozdysponowaniem inwentarza gospodarczego po Komendzie Rezerwy, który w całości przejęła Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach, a w sprawie poborów Wydział II Głównej Komendy PWŚl.

Kończąc omawianie okresu funkcjonowania pierwszej instytucji szkolącej śląskich funkcjonariuszy, należy wskazać, że zakres prowadzonych przez nią kursów był szeroki. Podczas realizacji zawodowych szkoleń, co przedstawia poniższa tabela wynika, iż świętochłowska szkoła nastawiona była przede wszystkim na kursy posterunkowych, przeprowadzając w latach 1922-1926 aż dziesięć takich edycji (dziewiąty z kolei kurs został rozwiązany, a dwunasta edycja zakończyła edukację w Szkole Policji w Katowicach). Szkolono również przodowników (komendantów posterunków) – pięć edycji. Jako jedyna szkoła na Śląsku, przeprowadziła również dwa szkolenia wyższych funkcjonariuszy (oficerów), które – niestety – po objęciu urzędu głównego komendanta przez podinsp. Leona Wróblewskiego, nie uzyskały jego akceptacji. Komendant szkolenia te potraktował jako kursy przygotowawcze do przyszłego szkolenia oficerskiego w Głównej Szkole Policji Państwowej w Warszawie.¹ Poza wskazanymi szkoleniami szkoła przeprowadziła egzaminy eksternistyczne (jak podano w tabeli) i tylko jeden kurs o charakterze specjalistycznym – kurs musztry i sprawności fizycznej. Łącznie przeprowadzono 19 kursów różnych specjalności, nie licząc egzaminów eksternistycznych.² W szkole edukację rozpoczęło 2423 policjantów, lecz z uwagi na brak danych (dalej: b.d.), dotyczących ukończenia niektórych szkoleń, nie podsumowano liczby uczestników kończących szkolenie.³

¹ APK, PWŚl., sygn. 464, k. 1. Stanowisko głównego komendanta uzyskało akceptację wojewody T. Konckiego. Był to jeden z pierwszych kroków komendanta Wróblewskiego w działaniach podważających dotychczasowe szkolenie funkcjonariuszy śląskich, wprowadzone przez jego poprzedników i komendanta szkoły.

² Nie zaliczono do podsumowania XII kursu posterunkowych, który edukację zakończył w Szkole Policji w Katowicach i tam został uwzględniony.

³ W podsumowaniu liczby uczestników uwzględniono egzamin eksternistyczny na przodowników i posterunkowych oraz rozpoczęty XII kurs posterunkowych.

Tabela nr 23
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Komendę Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach w latach 1922-1926

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną*:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobłą	dobłą	dost.	niedost.
1	I – Kurs posterunkowych	02.08.1922 – 10.11.1922	120	83	37	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2	I – Kurs przodowników	02.08.1922 – 20.12.1922	40	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
3	II – Kurs posterunkowych	14.11.1922 – (1923) b.d.	120	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
4	II – Kurs przodowników	04.01.1923 – (1923) b.d.	40	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
5	I – Kurs wyższych funkcjonariuszy PWŚl.	04.01.1923 – 28.04.1923	12	12	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
6	III – Kurs posterunkowych**	05.03.1923 – (1923) b.d.	45	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
7	II – Kurs wyższych funkcjonariuszy PWŚl.	04.05.1923 – 01.10.1923	14	14	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
8	III – Kurs przodowników	04.05.1923 – 19.09.1923	40	40	-	1	13	26	-
9	IV – Kurs posterunkowych**	23.06.1923 – 20.09.1923	50	40	10	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
10	V – Kurs posterunkowych	03.11.1923 – 29.01.1924	174	174	-	19	134	21	-
11	IV – Kurs przodowników	03.11.1923 – 14.03.1924	75	71	4	17	51	-	3/3
12	VI – Kurs posterunkowych (dwie kompanie)	29.01.–02.07.1924 17.03.–02.07.1924	253	135	118	5	66	59	5
13	I – Kurs musztry i sprawności fizycznej	07.07.1924 – 20.08.1924	130	125	5	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
14	VII – Kurs posterunkowych (dwie kompanie)	20.08.–20.12.1924 26.08.–20.12.1924	194	177	17	7	97	62	11/11
-	Egzamin eksternistyczny kursu na przodowników oraz na posterunkowych	29–30.12.1924	173	173	-	-	-	3	170
15	VIII – Kurs posterunkowych	02.01.1925 – 15.05.1925	204	173	31	9	49	112	3
16	IX – Kurs posterunkowych***	6.08.1925 – 30.10.1925	62	-	62	-	-	-	-
-	Egzamin eksternistyczny kursu j.w.	04.02.1926	57	57	-	2	8	44	3
17	V – Kurs przodowników	15.06.1925 – 15.01.1926	186	122	64	12	77	33	-
18	X – Kurs posterunkowych	04.11.1925 – 15.01.1926	69	68	1	2	35	28	3/3
19	XI – Kurs posterunkowych (trzy kompanie)	05.02.–17.06.1926 05.02.–14.07.1926 17.03.–14.08.1926	226	178	48	11	104	59	4/3
20	XII – Kurs posterunkowych	5 i 19.07.1926	132	Ukończony w SP Katowice	-	-	-	-	-
Razem			2359	(brak pełnych danych)					

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

- * – w pozycji „ocena niedostateczna” przełamana cyfra oznacza ilość osób, które po otrzymaniu oceny niedostatecznej przystąpiły do egzaminu poprawkowego otrzymując minimum ocenę dostateczną.
- ** – kurs posterunkowych z przeznaczeniem tylko dla nowo przyjętych policjantów (próbnych posterunkowych).
- *** – kurs rozwiązano z dniem 30.10.1925 r. przeprowadzając w dniu 04.02.1926 r. egzamin eksternistyczny.

Rozdział IV

Szkolenia organizowane przez Oddział III Szkolny Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1926

4.1. Szkolenia przeprowadzone i organizowane przez Główną Komendę Policji Województwa Śląskiego w Katowicach (1922-1926)

4.1.1. Kursy specjalne

Główna Komenda PWŚl. widząc potrzebę przeprowadzenia specyficznych szkoleń, których charakter znacznie odbiegał od tradycyjnych form, sama rozpoczęła organizację kursów z przeznaczeniem nie tylko dla policjantów, ale również dla urzędników zatrudnionych w śląskiej policji. Pierwszy taki kurs w roku 1924 przeznaczony był dla urzędników gospodarczych. Przeprowadzony został od 12 maja do 18 czerwca 1924 r., na który skierowano 34 urzędników i policjantów. Kurs z wynikiem dobrym ukończyło ośmiu urzędników, a kolejnych siedmiu otrzymało ocenę dostateczną. Uczęszczający na szkolenie policjanci otrzymali ocenę dostateczną (13 osób). Sześciu uczestników szkolenia otrzymało ocenę niedostateczną. Ukończenie kursu z wynikiem ujemnym nie miało negatywnych skutków dla uczestników, jak miało to miejsce podczas tradycyjnych kursów policyjnych. Po jego zakończeniu polecono tylko zanotować w ewidencji osobistej uzyskane wyniki dodatnie.¹

W miesiącu czerwcu 1924 r. w Głównej Komendzie rozpoczął się sześciotygodniowy kurs fotografii, na który uczęszczało 6 policjantów pionu śledczego. Po zakończeniu kursu każda Ekspozytura Śledcza, która delegowała

¹ Rozkaz Nr 96 GK PWŚl. z dnia 26.06.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 993. W „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” (APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43), szkolenie to określono jako „kurs rachunkowości”, a liczbę osób, które ukończyły szkolenie podano „36”, choć faktycznie kurs ukończyło 34 urzędników gospodarczych. W dokumencie tym podano też niedokładny termin szkolenia 01.05.-10.06.1924 r., a jednostkę prowadzącą wskazano Komendę Rezerwy. Podane sprawozdanie zawiera wiele błędów, które wskazane zostaną także w kolejnym rozdziale. Przy omawianiu kursu dla urzędników gospodarczych wzorowano się głównie na bieżącym rozkazie Głównej Komendy, który dokładnie wskazywał termin, miejsce szkolenia oraz pełną listę uczestników łącznie z ocenami zakończonego szkolenia.

swych funkcjonariuszy, otrzymała jeden egzemplarz kieszonkowego aparatu fotograficznego dla celów inwigilacyjnych oraz rejestracji przestępstw.¹

Kolejnym szkoleniem był kurs daktyloskopijny i rejestracyjno-pościgowy, który przeprowadzony został tylko dla dwóch funkcjonariuszy w Wydziale IV (Śledczym) Głównej Komendy PWŚl. od 4 grudnia 1924 r. do 24 stycznia 1925 r. Kurs z oceną dobrą ukończony został przez: post. wyw. Jana Szoblika z Powiatowej Komendy w Bielsku i post. Augustyna Rode z Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach.²

Następny – drugi kurs daktyloskopijny i rejestracyjno-pościgowy w Wydziale IV Głównej Komendy PWŚl. przeprowadzono w dniach 10 lutego – 28 marca 1925 r. Absolwenci kursu: st. post. Ignacy Grus z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie i st. post. Stanisław Górak z Powiatowej Komendy w Lublińcu, na zakończenie szkolenia otrzymali ocenę dobrą.³

4.1.2. Egzaminy eksternistyczne dla posterunkowych i przodowników oraz dla kandydatów do służby śledczej

W dniu 17 kwietnia 1925 r. Główna Komenda we własnym zakresie przeprowadziła egzamin eksternistyczny kursu przodowników. Egzamin ten skierowany był tylko dla 5 funkcjonariuszy, m.in. dla instruktorów szkół policyjnych. Z wynikiem dobrym egzamin złożyły 4 osoby, a z wynikiem dostatecznym 1 osoba.⁴

Jedyny w swoim rodzaju egzamin kwalifikacyjny przeprowadzony został w dniu 17 listopada 1925 r. dla 22 kandydatów do służby śledczej, wywodzących się ze struktur służby mundurowej. Wyniki z egzaminu zostały załączone w aktach osobowych policjantów poddanych sprawdzeniu, z następującą adnotacją:

- „z postępem dostatecznym, wskutek czego uznani zostali jako nadający się do służby śledczej” – taką pozytywną nominację otrzymało 4 funkcjonariuszy;

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43. Wskazany dokument nie precyzował dokładnie terminu szkolenia oraz jego uczestników.

² Rozkaz Nr 27 GK PWŚl. z dnia 07.02.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 307.

³ Rozkaz Nr 73 GK PWŚl. z dnia 17.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 401.

⁴ Rozkaz Nr 96 GK PWŚl. z dnia 22.05.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 452. Do egzaminu stawili się również instruktorzy Szkoły Policji w Świętochłowicach: st. przod. J. Sikora i st. przod. R. Szajer oraz bielskiej szkoły: st. przod. F. Prodeus, którzy złożyli egzamin na ocenę dobrą.

- *z postępem niedostatecznym, wskutek czego uznani zostali jako nie nadający się do służby śledczej*” – tak negatywnie oceniono 18 osób.¹

Kolejny egzamin eksternistyczny, już na zakończenie działalności dydaktycznej w Głównej Komendzie, odbył się w październiku 1926 r., a przeznaczony był tylko dla funkcjonariuszy pełniących służbę w biurach komend PWŚl. Do udziału w egzaminach zawodowych skierowano 83 funkcjonariuszy i urzędników. Egzamin eksternistyczny przygotowany został oddzielnie z zakresów kursu przodowników (komendantów posterunków) i kursu posterunkowych, na który przeznaczono:

- a) kurs przodowników – 20 policjantów (z Komendy Rezerwy – 21 osób) i 8 urzędników;
- b) kurs posterunkowych – 20 policjantów (z Komendy Rezerwy – 13) oraz 14 kobiet policjantek – zatrudnionych w biurach Oddziałów PWŚl.²

4.1.3. Szkolenia doskonalące

W roku 1926 szkolenia organizowane przez Główną Komendę ukierunkowane były przede wszystkim na doskonalenie technicznych umiejętności funkcjonariuszy w ich codziennej służbie. Pierwszym takim szkoleniem był „kurs szoferski”. Zorganizowanie takiego kursu podyktowane było zapewnieniem bezpieczeństwa na drogach i poszerzeniem ogólnych znajomości pojazdów mechanicznych, których coraz więcej można było spotkać na śląskich drogach. Uczestnikami wskazanego kursu mogli być tylko funkcjonariusze służby śledczej i mundurowej stanu wolnego, którzy ukończyli przynajmniej kurs posterunkowych. Drugim warunkiem uczestnictwa w takim kursie było podpisanie deklaracji z adnotacją: *„że na wypadek wystąpienia z PWŚl. zobowiązują się zwrócić Skarbowi Państwa pobory pobrane przez czas trwania kursu”*.³

Kolejnym szkoleniem o charakterze doskonalącym, był kurs w pisaniu na maszynie. Warunkiem uczestnictwa w takim kursie było samodoskonalenie się wybranych funkcjonariuszy w swych macierzystych jednostkach. Dany funkcjonariusz miał doskonalić swoje umiejętności od kwietnia do sierpnia 1926 r. Końcowym

¹ Rozkaz Nr 214 GK PWŚl. z dnia 25.11.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 715.

² APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 21-22 i 43. Brak w archiwach danych, z jakimi końcowymi wynikami przeprowadzony został wskazany egzamin eksternistyczny.

³ Rozkaz Nr 78 GK PWŚl. z dnia 15.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 69. Podania o skierowanie na podane szkolenie należało wnieść do dnia 30.05.1926 r. Brak jest adnotacji o liczbie uczestników szkolenia, jak i formie jego zakończenia.

efektem takiego wyszkolenia było skierowanie przez miejscowego komendanta jednego z funkcjonariuszy do kierunkowego egzaminu, który miał być złożony w Głównej Komendzie. Przy okazji za pośrednictwem powiatowych komendantów polecono, aby kierownicy komisariatów i komendanci posterunków szkolili się także w pisaniu na maszynie.¹

4.1.4. Podsumowanie szkoleń i egzaminów przeprowadzonych w Głównej Komendzie PWŚl.

Prowadzenie szkoleń przez Główną Komendę PWŚl. miało specyficzny charakter, gdyż prowadzono je w zależności od potrzeb. Podane wyżej zestawienie (Tabela nr 24) ma tylko wizualnie przybliżyć ilość przeprowadzonych egzaminów i szkoleń, gdyż jednostka ta nie konkurowała z inną, stojąc władczo w stosunku do podległych jej jednostek. Część kursów nie podsumowano, wobec niezachowania się dokumentów archiwalnych.

Tabela nr 24
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Główną Komendę PWŚl. w Katowicach w latach 1922-1926

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobra	dobra	dost.	niedost.
1	Kurs dla urzędników gospodarczych	12.05.1924 -18.06.1924	34	34	-	-	8	20	6
2	Kurs fotografii	czerwiec/lipiec 1924	6	6	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
3	I – Kurs daktyloskopijny i rejestracyjno-pościgowy	04.12.1924 -24.01.1925	2	2	-	-	2	-	-
4	II – Kurs daktyloskopijny i rejestracyjno-pościgowy	10.02.1925 -28.03.1925	2	2	-	-	2	-	-
-	Egzamin eksternistyczny na przodowników	17.04.1925	5	5	-	-	4	1	-
-	Egzamin kandydatów do służby śledczej	17.11.1925	22	22	-	-	-	4	18
-	Egzamin eksternistyczny na przodowników oraz na posterunkowych	październik 1926	83	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
5	Kurs szoferski	czerwiec 1926	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
6	Kurs w pisaniu na maszynie	sierpień/wrzesień 1926	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
-	Razem		<154	(brak pełnych danych)					

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

¹ Rozkaz Nr 67 GK PWŚl. z dnia 29.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 47. Brak jest informacji o zakończeniu podanego szkolenia.

4.1.5. Doskonalenia krajowe i zagraniczne

Na zakończenie omawiania działalności edukacyjnej pozostającej w gestii Głównej Komendy PWŚl. należy wspomnieć o udziale śląskiej delegacji Międzynarodowej Policyjno-Technicznej Wystawie w Karlsruhe (Baden) w Niemczech w dniach 7 – 21 czerwca 1925 r. Do Niemiec udali się nadkom. Kazimierz Łukaszewicz, komendant powiatu bielskiego oraz przod.sł.śl. Wiktor Gorgol.¹ Podczas udziału w tak prestiżowej imprezie, śląscy policjanci mogli wymienić się doświadczeniami z policjantami innych państw oraz wykorzystać przedstawiane na wystawie nowinki w codziennej służbie.

W tym samym roku Główna Komenda oddelegowała jednego z funkcjonariuszy na szkolenie pozapolicyjne. W dniach 6 – 18 lipca na kurs ogrodnictwa w Skoczowie skierowany został st.przod. Wincenty Grabiński – instruktor Szkoły Policji w Świętochłowicach.²

4.1.6. Muzeum Policji przy Głównej Komendzie PWŚl.

Omawiając wszystkie szkolenia prowadzone pod patronatem Głównej Komendy, nie sposób pominąć tak ważnej inicjatywy, jak utworzenie w dniu 25 października 1925 r. scentralizowanego muzeum policyjnego.

Mając na względzie stworzenie sobie specjalnego zaplecza naukowego, badającego szeroki zakres pojęć kryminalistyki oraz historię służby bezpieczeństwa, w tym celu właśnie utworzono Muzeum Policji. Siedzibą tej placówki została Główna Komenda PWŚl. w Katowicach, pod osobistym patronatem głównego komendanta.³

Przy tworzeniu nowej placówki wzorowano się przede wszystkim na podobnych placówkach istniejących już za granicą. Z samego już założenia Muzeum Policji było podstawą rozwoju polskiej kryminalistyki na terenie Województwa Śląskiego. Po uruchomieniu placówka ta była dostępna dla wszystkich,

¹ Rozkaz Nr 112 GK PWŚl., z dnia 15.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 486.

² Rozkaz Nr 120 GK PWŚl. z dnia 24.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 501.

³ Inicjatywa tworzenia muzeów policyjnych miała miejsce już w 1924 r., o czym wspomniano podczas opisu szkoleń prowadzonych przez świętochłowską szkołę. Nowo utworzone muzeum, z chwilą powstania Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach, przeszło pod jej opiekę (APK, PWŚl., sygn. 3, k. 487).

którzy mieli do czynienia, na co dzień, z zagadnieniami kryminalistyki. Poza Policją korzystać z niej mogli także sędziowie, prokuratorzy oraz przedstawiciele administracji cywilnej. Główna Komenda, zdając sobie sprawę z doniosłości zorganizowania takiego muzeum, powołała Komitet dla prac nad muzeum policyjno-kryminalnym, zapraszając do udziału w składzie komitetu prokuratorów przy Sądzie Apelacyjnym i Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa, jako reprezentanta władz cywilnych.

Muzeum Policji składało się z trzech działów:

- 1) działu policyjno-fachowego;
- 2) działu ogólnej wiedzy;
- 3) działu organizacji Policji.

Dział policyjno-fachowy zawierał przede wszystkim zbiory niepospolitej broni, narzędzi, którymi popełniono już zbrodnię morderstwa lub zabójstwa (broń palna własnej produkcji lub niespotykanej na rynku krajowym, sztylety, siekiery, noże, młotki, itp.). Poza narzędziami służącymi do popełnienia zbrodni, zabezpieczano także fotografie ofiar (wraz z narzędziami, służącymi do jej popełnienia), wszelkie okazy antropometryczne, jak czaszki zamordowanych lub straconych zbrodniarzy i innych przestępców, czaszki osób zamordowanych przez uderzenie w głowę. W zainteresowaniu muzeum pozostawały także narzędzia służące do włamań (dźwignie, łomy, nożyce do krajania ścian kasy, obcęgi, wytrychy i specjalne aparaty acetylenowe do otwierania i rozbijania kas ogniotrwałych). Zabezpieczano również fotografie poważniejszych wypadków kryminalnych, wszelkie wzorce fałszywych pieniędzy i banknotów oraz maszyny do ich fałszowania, narzędzia służące do przemykania towarów, ekspertyzy daktyloskopijne. W tym dziale usytuowano także wszelkie przedmioty mające wartość muzealną, dotyczące służby bezpieczeństwa: starodawne mundury i broń stróżów bezpieczeństwa, dokumenty, wykazy i skrypty dotyczące służby bezpieczeństwa itp.

Do działu ogólnej wiedzy należały zbiory przetworów węglowych, wszelkiego rodzaju chemikalia, trucizny i surogaty wraz z kolekcją przetworów. Ponadto w tym dziale zabezpieczano wszelkie okazy dotyczące anatomii, jak

szkielety ludzi i zwierząt, embriony, wypchane ptaki i zwierzęta, nadzwyczajne okazy botaniczne i owadoznawstwa, różne kruszce, metale, kamienie itp.

Dział organizacji Policji zajmował się bieżącymi sprawami PWŚl., będąc zarazem rejestratorem jej funkcjonowania.¹

Wnętrze sali Muzeum Policji z przeznaczeniem dla służby śledczej.²

Komendant Wróblewski, tworząc muzeum policyjne w Katowicach pragnął, aby jego zbiory przedstawiały wartość naukową i porównywalne były do muzeów zagranicznych.³ W tym celu polecił wszystkim funkcjonariuszom popieranie tej inicjatywy poprzez uzyskanie od różnych podmiotów jak największej ilości eksponatów dla muzeum policyjnego. Wydał też specjalne zarządzenie, będące zarazem algorytmem postępowania, które dla oddania rangi i charakteru tego przedsięwzięcia należy przytoczyć w całości:

¹ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 684.

² *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa*, ilustracja nr 24.

³ Komendant Wróblewski przed odzyskaniem niepodległości przez Polskę, był uczestnikiem szkolenia według modelu austriacko-pruskiego: B.Kayzer, *Wyższe kadry policyjne na ziemiach polskich w latach zaborów*, s. 9 [w:] *Policyjne szkolnictwo oficerskie w latach 1919-2000. Zarys problematyki*, pod red. P. Majera i Z. Siemaka, Szczytno 2000. Prawdopodobnie podczas odbycia szkolenia policyjno-oficerskiego (autor nie podał gdzie prowadzono szkolenie), obecny komendant wzorował się na modelu szkoleń innych państw, gdzie korzystano z praktycznych rozwiązań przedstawianych przez muzea policyjne.

- 1) *„Wszelkie dotychczas znajdujące się przy niektórych Powiatowych Komendach i szkołach Policji Prof. muzea policyjne, a przede wszystkim muzeum policyjne w Bielsku – należy do 15 listopada br. przenieść do muzeum policyjnego przy Gł.Kom. PWŚl., gdzie na ten cel wyznaczono już ubicacje. Muzeum policyjne przy szkole w Świętochłowicach pozostanie na miejscu aż do przeniesienia szkoły policyjnej do Katowic.*
- 2) *Kierownikiem muzeum policyjnego przy Gł. Kom. PWŚl. jest nadkom.insp. Łukaszewicz, który dobiera sobie fachowego doradcę ze sfer sądowych albo z policyjnych.*
- 3) *Kierownik muzeum policyjnego stoi w stałym kontakcie bezpośrednim z władzami sądowymi i administracyjnymi. Jego obowiązkiem jest zaznajomić się osobiście albo przez swego zastępcę, z naczelnikami sądów, prokuratur i władz administracyjnych, względnie złożyć im wizytę, a powołując się na zarządzenie Pana Prezesa Sądu Apelacyjnego z dnia 4 grudnia 1924 r., L. prez. 14433-24-20 D (tut. okólnik Nr 83 z 1924 r.) poprosić o współdziałanie w uzyskaniu eksponatów, przede wszystkim dla działu policyjno-fachowego muzeum policyjnego.*
- 4) *Aby dać materiał w tym względzie muzeum policyjnemu, polecam wszystkim komendantom oddziałów przesłać Gł. Kom. PWŚl. wyciągi z odpisów takich doniesień karnych, do których dołączone zostały lica czynu, nadające się na eksponaty do muzeum policyjnego. Kierownik muzeum policyjnego założy specjalny skorowidz takich spraw i będzie się bezpośrednio zwracał do odnośnych Sądów, zawsze powołując się na wymienione w punkcie 3 zarządzenie Prezesa Sądu Apelacyjnego – z prośbą o przekazanie tych dowodów rzeczowych po ukończonej rozprawie do muzeum policyjnego.*
- 5) *Równocześnie polecam Komendantom oddziałów policyjnych zwrócić się do miejscowych laboratoriów chemicznych, które zwykle znajdują się przy większych zakładach przemysłowych oraz do fabryk, z prośbą o dostarczenie eksponatów do działu ogólnej wiedzy muzeum policyjnego, a więc różnych zbiorów przetworów węglowych, naftowych, trucizn, chemikalia wyrobów chemicznych jak cementu, farb wraz ze zbiorem surogatów i chemikalii potrzebnych do wyrobu tychże, różne fazy przetworu*

tych wyrobów wraz z dołączeniem fotografii maszyn, dalej eksponaty z dziedzin tkactwa, a więc różne surogaty wełny, bawełny, fazy przerabiania wełny, bawełny najpierw na nici, a potem na płótno lub sukno, następnie eksponaty z dziedziny hutnictwa, górnictwa prof. wraz z ewentualnym dołączeniem fotografii maszyn oraz krótkim opisem sposobu wyrobienia dotyczących rzeczy. Uzyskane eksponaty należy przekazać muzeum policyjnemu przy Gł. Kom. PWŚl., o ile możliwości w słoiczkach lub w pudełkach wraz z odpowiednim napisem, w terminie do 15 listopada 1925.

- 6) Zarazem wzywam wszystkich funkcjonariuszy PWŚl. do zbierania dawnych dokumentów, mundurów, wykazów itp.. dotyczących służby bezpieczeństwa. Nadto polecam przy większych przestępstwach kryminalnych każdorazowo do wizji lokalnej wezwać fotografa policyjnego, który sporządzi zdjęcie miejsca czynu z uwzględnieniem sposobu dokonanego przestępstwa. Na przykład przy włamaniu do kasy ogniotrwałej, należy obfotografować nie tylko rozbitą kasę, lecz również miejsce wejścia i wyjścia sprawcy, narzędzia, którymi dokonano włamania, a wreszcie i samego sprawcę, o ile został on ujęty. Wszystkie fotografie dotyczące danego przestępstwa, należy następnie nalepić na arkusz papieru, na którym ma być również umieszczony krótki, lecz szczegółowy opis przestępstwa, zaś pod każdą fotografią napis, co przedstawia. Powyższy ustęp dotyczy szczególnie funkcjonariuszy śledczych i komendantów oddziałów, którzy opracowują ważniejsze sprawy kryminalne.
- 7) Za ściśle przestrzeganie tego rozkazu są odpowiedzialni wszyscy komendanci oddziałów PWŚl.
- 8) Oficerowie inspekcyjni będą się w czasie kontroli oddziałów policyjnych przekonywali, czy powyższy rozkaz jest przestrzegany, a ewent. spostrzeżone usterki zaznaczali w protokołach kontroli względnie na miejscu wydawali decyzję.
- 9) Wszelką korespondencję w sprawie muzeum policyjnego należy przysyłać przy jednej liczbie z powołaniem się na niniejszy rozkaz L.14374/25/I”.¹

¹ Rozkaz Nr 199 GK PWŚl. z dnia 30.10.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 684-685.

Ze zbiorów muzeum, poza zainteresowanymi służbami, korzystali również słuchacze katowickiej szkoły podczas praktycznych zajęć. Nieprawne używanie muzealnych eksponatów (dla innych celów niż służbowe) było surowo karane, nawet karą aresztu.¹

4.2. Szkoła Policji przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach (1923)

W roku 1923 w Województwie Śląskim nastąpiła intensyfikacja szkoleń. Główna Szkoła PWŚl. w Świętochłowicach była zbyt przeciążona szkoleniem funkcjonariuszy śląskich, co spowodowało otwarcie nowych ośrodków, będących jednak w zależności od centralnego ośrodka, jakim była świętochłowicka szkoła i jej charakter usytuowania w strukturach Głównej Komendy PWŚl.²

Pierwszym ośrodkiem o statucie Szkoły Policji, który rozpoczął swą działalność poza Świętochłowicami, była Szkoła Policji przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach, kierowanej w tym czasie przez podinsp. Karola Niewiadomskiego.

Okres funkcjonowania tej placówki był bardzo krótki, gdyż już w następnym roku pozostające w jej zakresie szkolenia przejęła nowo utworzona Szkoła Policji przy Komendzie Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach.

Podczas rocznego cyklu szkoleń w katowickiej szkole, prowadzono tylko szkolenia dla nowo przyjętych policjantów w charakterze próbnych posterunkowych. Pozostałe szkolenia o charakterze specjalistycznym przejęła początkowo Główna Komenda PWŚl., do czasu unormowania szkoleń przez nowo powstałe ośrodki szkolenia.

¹ Rozkaz Nr 909 GK PWŚl. z dnia 04.08.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 487. O sankcjach wymierzanych za bezprawne użytkowanie muzealnych eksponatów przekonał się post. G. Jurecki ze stanu Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach. Ukarano go pięciodniowym aresztem „za nieprawne podjęcie i noszenie przy sobie jednego z przedmiotów muzeum policyjnego Komendy Szkoły”.

² W strukturach GK PWŚl. funkcjonował Oddział III Szkolny, który był komórką tożsamą ze Szkołą Policyjną w Świętochłowicach – przyp. autora.

*Podinsp. Karol Niewiadomski – komendant Miejskiej
i Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach
(1922-1926).¹*

W Szkole Policji przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach, pierwszy kurs dla próbnych posterunkowych przeprowadzono już w dniu 1 lutego 1923 r. Na kurs przeznaczono 27 próbnych funkcjonariuszy, którzy uczyli się tylko podstaw policyjnego rzemiosła, aby móc pełnić służbę na terenie powiatu katowickiego. Podany kurs z dniem 6 lutego 1923 r. uzupełniono jeszcze o dalszych pięciu nowo przyjętych policjantów.²

Drugie takie szkolenie zorganizowano w dniu 3 kwietnia 1923 r., z przeznaczeniem dla 34 nowo przyjętych kandydatów do służby w katowickiej

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 1. Poinsp. K. Niewiadomski ur. w 1878 r. w Małopolsce. Absolwent szkoły kadeckiej w Konigsfeld (Czechy), którą ukończył z oceną bardzo dobrą. W latach 1899-1905 pełnił służbę jako zawodowy oficer w Pradze, Budziejowicach, Bośni i Czortkowie, po czym na własną prośbę przydzielony do Policji Wojskowej w Krakowie. W dniu 1 maja 1908 r. po rocznej służbie próbnej i złożeniu egzaminu, mianowany porucznikiem. Od 1914 r. kapitan i komendant konnego plutonu Policji Wojskowej w Krakowie. 31 października 1918 r. bierze udział w obaleniu rządów austriackich w Krakowie. Awansowany z dniem 1 kwietnia 1920 r. – stopień majora rezerwy Wojska Polskiego. Do 1 czerwca 1922 r. pracuje na stanowisku Zastępcy Komendanta P.P. na miasto Kraków, w stopniu nadkomisarza. Po objęciu Górnego Śląska przez władze polskie, zostaje przyjęty do PWŚl. na stanowisku oficera inspekcyjnego Głównej Komendy i mianowany do stopnia podinspektora. Z dniem 1 grudnia 1922 r. powołany na stanowisko Powiatowego Komendanta w Katowicach. W roku 1926 pełni też funkcję społeczną jako prezes Związku Funkcjonariuszy PWŚl. „Samopomoc”. [w:] „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1926”, ss. 39 i 40.

² Rozkaz Nr 19 GK PWŚl. z dnia 08.02.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 225. Brak adnotacji w dokumentach archiwalnych o dacie uruchomienia tej placówki. Pierwsza wzmianka o Szkole Policji przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach pojawia się w Rozkazie Nr 12 GK PWŚl. z dnia 27.01.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 210. Ukarano wówczas dwóch funkcjonariuszy, pierwszego za przekroczenie granicy niemieckiej w mundurze i z pełnym uzbrojeniem, co miało miejsce w dniu 24.12.1922 r. Za czyn ten został ukarany dwudniowym aresztem. Drugi z funkcjonariuszy został ukarany trzydniowym aresztem za zawarcie związku małżeńskiego bez zezwolenia władzy przełożonej. Faktyczne uruchomienie szkoleń nastąpiło jednak w dniu 01.02.1923 r. i datę tę można przyjąć jako uruchomienie drugiego ośrodka prowadzącego szkolenia policjantów. Podczas kwerendy podanych dokumentów, nie stwierdzono też jakiegokolwiek informacji o kadrze dydaktycznej tej szkoły. W Rozkazie Nr 45 GK PWŚl. z dnia 05.04.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 288, znajduje się tylko jeszcze jedna – trzecia już informacja o wydaleniu kolejnego funkcjonariusza szkoły, tym razem za nałogowe pijaństwo i dezercję z dniem 22.03.1923 r.

jednostce oraz trzech policjantów, mających pełnić służbę w innym charakterze.¹ Szkolenie to zostało uzupełnione o dalszych funkcjonariuszy. Z dniem 5 kwietnia 1923 r. do szkolenia dokooptowano jeszcze jednego funkcjonariusza, a już z dniem 6 kwietnia 1923 r. szkolenie uzupełniono o siedmiu dalszych, nowo przyjętych kandydatów (łącznie przeszkolono 45 policjantów).²

Kolejni funkcjonariusze, na trzeciej już edycji rozpoczęli naukę z dniem 1 czerwca 1923 r. – do służby przyjęto wówczas 25 próbnych funkcjonariuszy.³

Kilkumiesięczny okres funkcjonowania tej placówki praktycznie nie został zauważony w literaturze tematu. Szkoła przeprowadziła tylko trzy przeszkolenia o charakterze lokalnym, szkoląc łącznie 102 funkcjonariuszy w zakresie podstaw pełnienia służby.

Podsumowując działalność tej jednostki wspomagającej w pewnym zakresie szkolenia prowadzone przez świętochłowską szkołę, należy tylko domniemywać, że zakończyła swą działalność z początkiem miesiąca sierpnia 1923 r.

Tabela nr 25
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Komendę Szkoły przy Miejskiej
i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach w 1923 r.

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobrą	dobrą	dost.	niedost.
1.	I – Kurs próbnych posterunkowych	01.02.1923 – marzec 1923	32	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2.	II – Kurs próbnych posterunkowych	03.04.1923 – maj 1923	45	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
3.	III – Kurs próbnych posterunkowych	01.06.1923 – lipiec 1923	25	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
-	Razem		102	(brak pełnych danych)					

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań [w:] APK, PWŚl., sygn.1, k. 210 i następne.

Jak wskazano w tabeli sumującej przeprowadzone szkolenia – kurs próbnych posterunkowych trwał tu od dwóch miesięcy, a po ostatnim szkoleniu do katowickiej jednostki nie przyjmowano już nowych funkcjonariuszy. Stagnacja

¹ Rozkaz Nr 44 GK PWŚl. z dnia 04.04.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 286-287. Do szkolenia przeznaczono 34 posterunkowych do służby próbnej w PWŚl., trzech kolejnych przyjęto z wyższym uposażeniem i odpowiednim skierowaniem do dalszej służby na specjalnych stanowiskach. W charakterze przodownika przyjęto F.Gawlika z przeznaczeniem do Komisariatu w Hucie Laura, pow. Katowice, E. Kaczmarczyka w charakterze urzędnika wewnętrznego Oddziału Inwigilacyjnego w Katowicach oraz J. Stobika w charakterze urzędnika wewnętrznego z przydziałem do Ekspozytury Wydziału IV D w Katowicach.

² Rozkaz Nr 48 GK PWŚl. z dnia 13.04.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, kk.293-294.

³ Rozkaz Nr 71 GK PWŚl. z dnia 07.06.1923 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, k.361.

ta trwała aż do miesiąca października, a po tym okresie, mimo reaktywacji przyjęć, prawdopodobnie zrezygnowano z dalszego prowadzenia szkoleń.¹

4.3. Komenda Szkoły Policji przy Powiatowej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Bielsku (1924-1925)

4.3.1. Powstanie Szkoły Policji przy Powiatowej Komendzie w Bielsku

Tworząc Szkołę Policji w Bielsku kierowano się przede wszystkim stosunkami bezpieczeństwa, panującymi w województwie śląskim oraz zwiększeniem liczby szkoleń, odciążając tym samym świętochłowicką szkołę. Dodatkowym powodem jej powstania były obowiązujące na terenie województwa dwa ustawodawstwa – niemieckie, w górnośląskiej części województwa i austriackie w powiecie bielskim i cieszyńskim. Aby nie przeciążać śląskich policjantów nadmiarem nauki, kolidujących ze sobą norm prawnych, uzasadnione było rozdzielenie prowadzonego szkolenia według normujących ustaw. Biorąc pod uwagę te różnice, główny komendant insp. Leon Wróblewski polecił świętochłowickiej szkole prowadzić zajęcia z ustawodawstwa niemieckiego, a bielskiej zajęcia z ustawodawstwa austriackiego, tym samym odpowiednio rejonizując nabór do tych szkół.²

Bielska szkoła uruchomiona została z dniem 1 marca 1924 r., rozpoczynając swe pierwsze szkolenie z przeznaczeniem dla 84 funkcjonariuszy Śląska Cieszyńskiego. Aby prowadzone szkolenia miały prawidłową oprawę, sprzęt i środki pomocnicze, Komenda Szkoły nabyła własnymi środkami, nie obciążając tym Skarbu Państwa, za wyjątkiem sienników i pościeli, które otrzymała z Głównej Komendy PWŚl. Z prywatnych funduszków szkoła zakupiła: 10 obrazów, 2 mapy, 6 par rękawiczek do uprawiania boksu, 10 par butów i 2 piłki do piłki nożnej, a do utworzonej świetlicy: obrazy królów i powieściopisarzy polskich, gazety

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 553. W dokumentach archiwalnych zachowały się tylko dane o trzech edycjach kursów dla próbnych (prowizorycznych) posterunkowych. Uwzględnione jeszcze dane o przyjęciu ośmiu funkcjonariuszy z dniem 16.10.1923 r. do Miejskiej i Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach, lecz brak jest informacji, czy zostali skierowani na jakieś szkolenie.

² APK, PWŚl., sygn. 25, k. 39. Niemniej ważnym elementem usytuowania szkoły policyjnej w Bielsku było ewentualne wykorzystanie jej słuchaczy do wkraczania przeciwko tłumowi, tym samym zgromadzone tam siły stanowiły z mocy prawa rezerwę dla powiatu bielskiego i w tym celu słuchacze dodatkowo odbywali specjalne ćwiczenia – Tamże.

ilustrowane oraz zestawy domina i szachów. Rozwinęła się też działalność kulturalna i sportowa, już w czasie pierwszego kursu w bielskiej szkole założono klub piłki nożnej oraz chór.¹

4.3.2. Kadra nauczająca

Usytuowanie szkoły w strukturach Powiatowej Komendy PWŚl. w Bielsku, powodowało podwójną zależność tej placówki – gospodarczo i służbowo – od Powiatowej Komendy, a w sprawach wyszkolenia – podobnie jak w przypadku Miejskiej i Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach – Oddziałowi III Szkolnemu Głównej Komendy PWŚl.

Kadrę dydaktyczną bielskiej szkoły tworzyli: st. przod. Józef Kołder (prawo państwowe i administracyjne, arytmetyka i geometria), st. przod. Ludwik Małysz (musztra), st. przod. Gwidon Witała (instrukcja służbowa, nauka o stowarzyszeniach i służba śledcza) i st.post. Franciszek Szymkowiak (gimnastyka, jujitsu, musztra, szermierka i strzelectwo) oraz przyjęci w późniejszym okresie st. przod. Ferdynand Prodeus (prawo karne i procedura karna), st. przod. Rudolf Szajer (biurowość i koncepta) i pr. post. Paweł Siostrzonek (prawo karne i procedura karna).² Służbowo instruktorzy podlegali urzędującemu w tym okresie nadkom. Kazimierzowi Łukaszewiczowi.³

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1031; APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 39 i 42-43. Jako datę rozpoczęcia działalności bielskiej placówki, przyjęto dzień rozpoczęcia pierwszego kursu, zgodnie z adnotacją o jego zakończeniu w Rozkazy Nr 111 GK PWŚl. z dnia 19.07.1924 r. (sygn. 1, k. 1031).

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 26, 58, 477, 549, 698 i 701; APK, PWŚl., sygn. 66, k. 163. Z dniem 26 września 1924 r. st. przod. F. Prodeus z Pow. Komendy w Pszczynie, przeniesiony został na stan Pow. Komendy Bielsko, w charakterze instruktora szkoły policyjnej (sygn. 2, k. 58). Do bielskiej jednostki z dniem 30 września 1924 r. skierowany został także st. przod. R. Szajer z Komendy Rezerwy w Katowicach (sygn. 2, k. 26). St. przod. R. Szajer obowiązki instruktora w bielskiej szkole pełnił krótko, gdyż w pierwszym półroczu 1925 r. był już na stanie Szkoły Policji w Świętochłowicach (sygn. 2, k. 477). St. przod. L. Małysz z dniem 12 maja 1924 r. oddany został do dyspozycji Głównej Komendy (sygn. 66, k. 163). Zakres wykładanych przedmiotów podano na podstawie porównań świadectw z zakończonych szkoleń, zob. Aneksy XX i XXI, ss. 409-410.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 485.

Nadkom. Kazimierz Łukaszewicz – komendant Powiatowej Komendy PWŚl. w Bielsku (1922-1925).¹

Funkcjonowanie bielskiej szkoły oraz sposób prowadzenia zajęć przez poszczególnych instruktorów, został poddany hospitacji przez urzędującego głównego komendanta L. Wróblewskiego, w podobny sposób, jak to miało miejsce podczas kontroli świętochłowskiej jednostki.

Komendant najwięcej uwag miał do sposobu prowadzenia zajęć z zakresu musztry, które realizował st.przod. Ludwik Małysz. Uznał, że kompania szkolna jest przez niego źle szkolona i natychmiast odsunął go od prowadzenia zajęć. Wymierzył mu karę nagany i oddał go do dyspozycji Głównej Komendy PWŚl. Pozostałym instruktorom nakazał zwiększyć swą energię podczas prowadzonych zajęć oraz uczestniczyć w nich w przepisowym uzbrojeniu.²

4.3.3. Szkolenia posterunkowych prowadzone przez bielską jednostkę

Pierwsze szkolenie w bielskiej jednostce, jak już wcześniej wspomniano, rozpoczęło się w dniu 1 marca 1924 r. Czteromiesięczny kurs przeznaczony był dla posterunkowych, a na to szkolenie skierowanych zostało 84 funkcjonariuszy. Edukacja posterunkowych zakończyła się z dniem 4 lipca 1924 r. Kurs ukończyło 81 policjantów, z czego z oceną bardzo dobrą sklasyfikowano 23 osoby,

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 1. Nadkom. K. Łukaszewicz, ur. w 1889 r. w Rzeszowie. Ukończył seminarium w Rzeszowie, a następnie pracował jako nauczyciel i kierownik szkoły. Podczas I wojny światowej służył w armii austriackiej, a następnie w randze porucznika odbywał służbę w Policji Wojskowej w Rzeszowie. Po odzyskaniu niepodległości tworzył służbę bezpieczeństwa w Rzeszowie i zatrudniony później w Policji Państwowej. Od 1922 r. w PWŚl. – powołany na stanowisko Powiatowego Komendanta w Bielsku, a od 1925 r. na stanowisku oficera inspekcyjnego Głównej Komendy [w:] „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1926”, ss. 43-44 i 70.

² APK, PWŚl., sygn. 66, kk. 162-163.

a 47 jego uczestników otrzymało końcową ocenę dobrą. Pozostałych 11 policjantów ukończyło go z oceną dostateczną.¹

Drugi kurs posterunkowych trwał od 10 lipca do 5 grudnia 1924 r. Uczestnikami szkolenia było 64 policjantów. Z oceną bardzo dobrą kurs ukończyło 13 funkcjonariuszy, z oceną dobrą – 31 osób, a pozostałych 20 osób otrzymało ocenę dostateczną. Zarówno w pierwszej, jak i drugiej edycji kursu posterunkowych, żaden z jej uczestników nie otrzymał oceny niedostatecznej.²

Następna, trzecia już edycja bielskiego kursu posterunkowych rozpoczęła się z dniem 9 grudnia 1924 r. Początkowo uczestniczyło w nim 60 słuchaczy, lecz nie wszyscy dotrwali do jego zakończenia w dniu 4 kwietnia 1925 r. Kurs ten ukończyło tylko 46 osób. Pięciu policjantów na zakończenie szkolenia otrzymało ocenę bardzo dobrą, a ocenę dobrą otrzymało 11 osób. Z oceną dostateczną sklasyfikowano 29 słuchaczy, a jedną osobę oceniono niedostatecznie.³ Na zakończenie kursu, jego absolwenci zorganizowali aukcję charytatywną w postaci wieczorku kulturalnego i zebrali kwotę w wys. 1.000 zł, którą przekazali na budowę Policyjnego Domu Zdrowia.⁴

Kolejny – IV kurs posterunkowych w bielskiej szkole rozpoczął się 7 kwietnia 1925 r., a jego zakończenie zaplanowano na dzień 19 lipca 1925 r. Czwarta edycja tego kursu skierowana była nie tylko do policjantów ze Śląska Cieszyńskiego, gdyż na kurs skierowano również funkcjonariuszy z pozostałej części województwa. Powodem skierowania uczestników kursu spoza powiatów bielskiego i cieszyńskiego było – jak podano w sprawozdaniu do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924, że: *„Szkoła policyjna w Bielsku wyszkoliła przede wszystkim wszystkich funkcjonariuszy powiatu bielskiego i cieszyńskiego do tego stopnia, że te powiaty mają wszystkich funkcjonariuszy*

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1031-1032; APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42. W „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” datę rozpoczęcia kursu podano na dzień 04.03.1924 r. (sygn. 25, k. 42) Sprawozdanie to, co wskazywano już w poprzednich przypisach, podawało różne terminy rozpoczęcia, czy też zakończenia szkoleń niezgodnych z wydanymi wcześniej rozkazami głównego komendanta.

² APK, PWŚl., sygn. 2, k. 250; APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42. Ponownie w „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” podano inne daty trwania kursu od 7 lipca do 4 grudnia 1924 r., a liczbę uczestników wskazano na 63 policjantów (sygn. 25, k. 42), co jest niezgodne z Rozkazem Nr 215 GK PWŚl. z dnia 31.12.1924 r. (sygn. 2, k. 250), informującym o zakończeniu kursu, gdzie wskazano imiennie liczbę uczestników oraz datę rozpoczęcia i zakończenia kursu.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 437 i APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42 (tu również podano inną datę rozpoczęcia szkolenia kursu posterunkowych – 10.12.1924 r.).

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 417.

wyszkolonych”.¹ Aby kurs ten mógł się rozpocząć i zakończyć, należało go uzupełnić właśnie 29 funkcjonariuszami z Górnego Śląska, a skierowano na niego łącznie 62 policjantów.² Stan kursu po paru dniach uzupełniono jeszcze o kolejnych sześciu uczestników, tym samym w szkoleniu uczestniczyło 68 funkcjonariuszy.³ Kursu nie ukończyły wszystkie skierowane na niego osoby. Sklasyfikowano tylko 42 jego uczestników. Bardzo dobrą ocenę otrzymało tylko trzech funkcjonariuszy, a ocenę dobrą 22 słuchaczy. Końcową ocenę dostateczną otrzymało 13 policjantów, a kolejnych czterech sklasyfikowano z oceną niedostateczną.⁴ Za bardzo dobre wyszkolenie funkcjonariuszy podczas tej edycji kursu, wyróżniono pochwałą w rozkazie instruktora musztry i ćwiczeń fizycznych, st. post. Franciszka Szymkowiaka, podkreślając wyjątkową jego tam rolę: „... w poczuciu obowiązku dla dobra służby swoją sprężystą i energiczną pracą wyszkolił uczniów IV kursu posterunkowych przy Pow. K-dzie P.W.Śl. w Bielsku, ku zupełnemu zadowoleniu”.⁵

St. post. Franciszek Szymkowiak – instruktor
Szkoły PWŚl. w Bielsku (1924-1925).⁶

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43.

² Rozkaz Nr 63 GK PWŚl. z dnia 28.03.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 381. Powołanych funkcjonariuszy wskazano imiennie i określono im termin stawiennictwa się w bielskiej jednostce na dzień 6 kwietnia 1925 r.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 381, 400, 402 i 404. Szkolenie uzupełniono o dwóch funkcjonariuszy z Pow. Kom. w Bielsku i jednego policjanta z Miej. Kom. w Królewskiej Hucie (k. 400). W dokumencie tym figurują nazwiska dwóch osób z Królewskiej Huty lecz dane post. L. Śliwa zostały zdublowane, figuruje także w k. 381. Kolejne trzy osoby, które zostały skierowane na kurs uczestniczyły już w jego poprzedniej, trzeciej edycji, lecz go nie ukończyły, tym samym dano im jeszcze jedną szansę właściwego przeszkolenia – k. 402. Ponadto udział jednej osoby anulowano, zastępując ją innym funkcjonariuszem (k. 404).

⁴ Rozkaz Nr 150 GK PWŚl. z dnia 06.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 561-562. W dokumentach archiwalnych odnotowano tylko odwołanie z kursu pięć osób (Tamże, kk. 460, 468, 471 i 526) oraz powołanie dodatkowych dwóch osób (Tamże, k. 550). Świadectwo ukończenia wskazanego szkolenia (Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach) umieszczono w aneksach, zob. Aneks XX, s. 409.

⁵ Rozkaz Nr 144 GK PWŚl. z dnia 28.07.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 549. St. post. F. Szymkowiak (1897-1940) w bielskiej szkole pełnił obowiązki instruktora musztry, szermierki i strzelectwa. Uczestnik powstania wielkopolskiego i wojny polsko-bolszewickiej. Po wybuchu II wojny św. wraz z garnizonem śląskim ewakuował się do Tarnopola, aresztowany i zamordowany przez NKWD w Kalininie (obecnie Twer): M. Pudło, *Epitafia policyjne*, „Przegląd Policyjny”, 2004, Nr 3 (75), ss. 167-168.

⁶ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

4.3.4. Kurs przodowników (komendantów posterunków) i likwidacja bielskiej placówki

Ostatni kurs w bielskiej szkole z przeznaczeniem dla przodowników (komendantów posterunków) rozpoczął się w dniu 22 lipca 1925 r. Powołano na niego 59 funkcjonariuszy z całego województwa.¹ Kursu nie zakończono w tej jednostce gdyż Szkołę Policji w Bielsku, z dniem 12 listopada 1925 r. przeniesiono do Miejskiej Komendy PWŚl. w Królewskiej Hucie. Wraz ze słuchaczami kursu, w stan etatowy Miejskiej Komendy PWŚl. w Królewskiej Hucie, przeniesiono także instruktorów szkoły: st. przod. Józefa Koldra i pr. post. Pawła Siostrzonka. Z chwilą przeniesienia cały stan nowej szkoły tworzył rezerwę wojewódzką.²

Szkoła Policji przy Powiatowej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Bielsku, funkcjonowała od 1 marca 1924 r. do 12 listopada 1925 r. Krótki okres jej funkcjonowania został jednak zauważony przez Główną Komendę PWŚl., z uwagi na poziom prowadzonych tam zajęć. Jednostka ta stała na wyższym poziomie wyszkolenia aniżeli świętochłowicka szkoła, gdyż zajęcia poza instruktorami policyjnymi prowadzili tam także instruktorzy cywilni po studiach uniwersyteckich, a co najważniejsze, szkoła ta w krótkim czasie uporała się z brakami w wyszkoleniu funkcjonariuszy powiatu bielskiego i cieszyńskiego.³

4.3.5. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych przez bielską jednostkę

Podsumowując omawianie krótkiego okresu funkcjonowania bielskiej szkoły należy wymienić, że zakres prowadzonych przez nią kursów był praktycznie ograniczony na potrzeby powiatu bielskiego i cieszyńskiego. W szkole zrealizowano tylko cztery kursy posterunkowych, a jedyne szkolenie o specjalnym profilu – kurs przodowników (komendantów posterunków), zostało zakończone w Szkole PWŚl. w Królewskiej Hucie.

¹ Rozkaz Nr 129 GK PWŚl. z dnia 07.07.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 519. Podczas jego trwania kurs jeszcze uzupełniono o dalsze dwie osoby – Tamże, kk. 560, 562 i 613, tym samym ich liczba początkowa wynosiła 61 funkcjonariuszy.

² Rozkaz Nr 206 GK PWŚl. z dnia 10.11.1925 r. [w:] APK, sygn. 2, k. 698. Podany kurs przodowników (komendantów posterunków) zakończył się w Królewskiej Hucie w dniu 18.02.1926 r. – Tamże, k. 823. Zanim tę edycję szkolenia przeniesiono, z kursu zwolniono 4 osoby z powodu chorób, czy też hospitalizacji – Tamże, kk. 596, 610 i 629.

³ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43; J. Szermański, już cyt., s. 25.

W bielskiej szkole edukację rozpoczęło 335 policjantów, z których z wynikiem pozytywnym szkolenie ukończyło 233 policjantów, 43 osoby zostały usunięte, a 59 funkcjonariuszy – jak wspomniano już wcześniej – przeniesiono wraz z kadrą do nowo powstałej szkoły. Szkolenie z oceną bardzo dobrą ukończyło 44 funkcjonariuszy, z oceną dobrą 111 osób, a kolejnych 73 policjantów otrzymało końcową ocenę dostateczną. Tylko 5 osób na zakończenie kursu otrzymało ocenę niedostateczną. Szczegółowe zestawienie przeprowadzonych kursów przedstawione zostało w poniższej tabeli:

Tabela nr 26
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Komendę Szkoły przy Powiatowej Komendzie PWŚl. w Bielsku, w latach 1924-1925

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobłą	dobrą	dost.	niedost.
1.	I – Kurs posterunkowych	01.03.1924 – 04.07.1924	84	81	3	23	47	11	-
2.	II – Kurs posterunkowych	10.07.1924 – 05.12.1924	64	64	-	13	31	20	-
3.	III – Kurs posterunkowych	09.12.1924 – 04.04.1925	60	46	14	5	11	29	1
4.	IV – Kurs posterunkowych	07.04.1925 – 19.07.1925	68	42	26	3	22	13	4
5.	I – Kurs przodowników	22.07.1925	59	Ukończony w SP Królewska Huta	-	-	-	-	-
-	Razem		335	233	43	44	111	73	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (inventarz nr 38) w AP w Katowicach.

4.4. Komenda Szkoły Policji przy Miejskiej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Królewskiej Hucie (1925-1926)

4.4.1. Powstanie Szkoły Policji przy Miejskiej Komendzie w Królewskiej Hucie

Kolejną placówką, realizującą proces dydaktyczny w śląskim garnizonie, była Komenda Szkoły Policji przy Miejskiej Komendzie PWŚl. w Królewskiej Hucie (obecnie Chorzów). Utworzono ją w dniu 12 listopada 1925 r., w miejsce zlikwidowanego z tym dniem, jej bielskiego odpowiednika.¹ Powołanie w Królewskiej Hucie szkoły policyjnej planowano już w sierpniu 1922 r.,

¹ Rozkaz Nr 206 GK PWŚl. z dnia 10.11.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 698.

o czym wspomniano już w pracy, a uruchomiono ją dopiero trzy lata później i to na krótki okres, do czasu powołania Szkoły Policji w Katowicach.

Przejmując obowiązki po bielskiej szkole, nowa placówka przyjęła cały stan trwającego już kursu dla przodowników (komendantów posterunków), który rozpoczął się w Bielsku w dniu 22 lipca 1925 r. Wraz ze słuchaczami przyjęto także instruktorów wykształcenia: st. przod. Józefa Kołdra i pr. post. Pawła Siostrzonka. Kadre dydaktyczną z dniem 16 listopada 1925 r. uzupełnili jeszcze przyjęci z tym dniem: st. post. Stanisław Olszewski i pr. post. Stanisław Hollitscher.¹

Ruchy kadrowe w tej jednostce, z uwagi na krótkie jej funkcjonowanie, były sporadyczne. Odnotowano tylko jedno przeniesienie. Z dniem 2 marca 1926 r. do świętochłowskiej szkoły przeniesiony został st.przod. Józef Kołder, a w jego miejsce na zasadzie „wymiany” przyjęty został st.przod. Jan Sikora.² Z dniem 13 września 1926 r. przeniesiono st. przod. Jana Sikorę do Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach, w związku z likwidowaniem chorzowskiej szkoły oraz tworzeniem nowego, centralnego ośrodka szkolenia w Katowicach.³

Tak jak w przypadku bielskiej jednostki, usytuowanie szkoły w strukturach Miejskiej Komendy PWŚl. w Królewskiej Hucie powodowało podwójną jej zależność. Szkoła gospodarczo i służbowo podlegała Miejskiej Komendzie, którą w tym okresie kierował nadkom. Józef Jeziorski, a w sprawach wykształcenia – Oddziałowi III Szkolnemu Głównej Komendy PWŚl. Jednostka szkolna, z chwilą jej reaktywowania w Królewskiej Hucie, tworzyła rezerwę wojewódzką do szerszych działań.

*Nadkom. Józef Jeziorski – komendant Miejskiej Komendy PWŚl.
w Królewskiej Hucie (1922-1926).⁴*

¹ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 698 i 701.

² Rozkaz Nr 28 GK PWŚl., z dnia 24.02.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 813.

³ Rozkaz Nr 133 GK PWŚl. z dnia 16.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.3, k. 197.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 1. Zdjęcie nadkom. J. Jeziorskiego pochodzi z okresu, w którym był komendantem w Królewskiej Hucie. Kolejna fotografia, już jako zastępcy głównego Komendanta PWŚl, została umieszczona w aneksie, zob. Aneks II, s. 385.

4.4.2. Kurs przodowników (komendantów posterunków) i śledczo-informacyjny

Komenda Szkoły Policji przy Miejskiej Komendzie PWŚl. w Królewskiej Hucie, jak już wcześniej wspomniano, przejęła po likwidacji bielskiej szkoły kurs z przeznaczeniem dla przodowników (komendantów posterunków). Kurs trwał od 22 lipca 1925 r. do 18 lutego 1926 r. W szkoleniu uczestniczyło 61 funkcjonariuszy.¹ Po intensywnym szkoleniu 56 pierwszych absolwentów opuściło mury chorzowskiej szkoły. Ocenę bardzo dobrą z zakońzonego szkolenia otrzymało 14 osób. Kolejnych 25 funkcjonariuszy sklasyfikowano z oceną dobrą, a ocenę dostateczną przyznano 16 policjantom. Zdyskwalifikowano na zakończenie kursu st.post. Wincentego Kotulę, który otrzymał ocenę niedostateczną.² W tym miejscu należy wspomnieć, że wskazany policjant był pierwszą osobą, która za nie zaliczenie kursu została zwolniona ze służby z dniem 30 kwietnia 1926 r. i ponownie przyjęta z dniem 1 maja 1926 r. w charakterze posterunkowego, czyli o stopień niżej. Tak samo potraktowani zostali uczestnicy IV kursu służby śledczej w Komendzie Rezerwy, który zakończył się miesiąc później. Należy domniemywać, że takie surowe sankcje miały swój ukryty cel, by kolejni słuchacze należycie przygotowywali się do nauki podczas prowadzonych kolejnych szkoleń.³ Poza sankcjami, część uczestników szkolenia została wyróżniona – 21 posterunkowych, którzy zakończyli szkolenie z wynikiem pozytywnym, zostało awansowanych z dniem 1 maja 1926 r. na stopień starszego posterunkowego, co w tym wypadku było motywacją do podnoszenia swych kwalifikacji.⁴

¹ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 519, 560 i 562.

² Rozkaz Nr 33 GK PWŚl. z dnia 06.03.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 823. St. post. W.Kotula przystąpił do egzaminu poprawkowego w dniach 3 i 4 stycznia 1927 r. w Szkole Policji w Katowicach, otrzymując ocenę dostateczną – APK, PWŚl., sygn. 3, k. 321.

³ Rozkaz Nr 56 GK PWŚl. z dnia 14.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 25.

⁴ Opracowano na podstawie analizy dokumentów – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 823 i sygn. 3, k. 26. Świadectwo z zakońzonego kursu przodowników znajdujące się w zbiorach Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach zamieszczono w anekсах, zob. Aneks XXI, s. 410.

Absolwenci kursu przodowników.¹

Pierwszym i jedynym szkoleniem przeprowadzonym od początku do końca w Królewskiej Hucie, był kurs śledczo-informacyjny. Na kurs w dniu 22 lutego 1926 r. skierowano 62 funkcjonariuszy. Wskazane szkolenie przeznaczone było tylko dla funkcjonariuszy z Powiatowych Komend w Bielsku (33 osoby) i w Cieszynie (29 osób).² Kurs przebiegał bez jakichkolwiek zakłóceń, ukończyli go wszyscy uczestnicy szkolenia. W dniu 28 sierpnia 1926 r. do końcowego egzaminu przystąpiło 57 funkcjonariuszy. Zdawalność była bardzo wysoka, aż 22 osoby otrzymały ocenę bardzo dobrą. Kolejnych 27 policjantów sklasyfikowano z oceną dobrą, a dalszych 8 osób z oceną dostateczną.³ Po zakończeniu kursu śledczo-informacyjnego, placówka ta została praktycznie zlikwidowana. W dniu 13 września 1926 r. kadre instruktorską formalnie przenoszono już do Komendy Rezerwy PWŚl. i datę tę można uznać jako likwidację tej placówki.⁴

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

² Rozkaz Nr 28 GK PWŚl. z dnia 24.02.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 813. Uczestników kursu odwoływano (z powodu choroby), jak i uzupełniano, stosując tylko kryteria przyjęć funkcjonariuszy z jednostek w Bielsku i Cieszynie – Tamże, kk. 819, 825 i 833; sygn. 3, k. 89.

³ Rozkaz Nr 134 GK PWŚl. z dnia 20.09.1926r, [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 199.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k.197. Brak jest jakiegokolwiek adnotacji w rozkazach Głównej Komendy PWŚl. o likwidacji tej placówki.

4.4.3. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych w Królewskiej Hucie

Działalność Szkoły PWŚl. w Królewskiej Hucie była stosunkowo krótka, praktycznie sprowadzona do dwóch kursów o specjalistycznym charakterze, co odzwierciedla tabela podsumowująca jej funkcjonowanie. Szkoła przeprowadziła tylko w całości jeden kurs dla służby śledczej oraz zakończyła szkolenie zapoczątkowane przez bielską jednostkę.

Łącznie jednostka przeszkoliła 113 funkcjonariuszy, zdawalność była bardzo wysoka, aż 36 osób ukończyło tę szkołę z oceną bardzo dobrą. Końcową ocenę dobrą otrzymało 52 policjantów, a kolejnych 24 sklasyfikowano z oceną dostateczną. Jedna z osób zakończyła szkolenie z oceną niedostateczną, co wiązało się z konsekwencjami opisanymi wcześniej.

Tabela nr 27
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Komendę Szkoły przy Miejskiej
Komendzie PWŚl. w Królewskiej Hucie w latach 1925-1926

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobrą	dobrą	dost.	niedost.
1.	Kurs przodowników *	22.07.1925 – 18.02.1926	61	56	5	14	25	16	1/1*
2.	Kurs śledczo-informacyjny	22.02.1926 – 28.08.1926	62	57	5**	22	27	8	-
-	Razem		123	113	10	36	52	24	1/1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

* – kurs przejęty ze Szkoły PWŚl. w Bielsku, ze wstępnym stanem 59 funkcjonariuszy. W pozycji „ocena niedostateczna” przelamana cyfra oznacza przystąpienie do egzaminu poprawkowego z wynikiem pozytywnym;

** – wykazano tylko różnicę pomiędzy początkowym stanem, a końcowym.

4.5. Kurs narciarski Policji Województwa Śląskiego (1925)

4.5.1. Polecenie rozpoczęcia szkoleń narciarskich w śląskiej policji

Kończąc omawianie całej mozaiki przeróżnych szkoleń prowadzonych przez wiele ośrodków w latach 1922-1926 i uporządkowanych w tym rozdziale, należy w tym miejscu jeszcze przedstawić inicjatywę powołania narciarskich szkoleń, prowadzonych pod nadzorem Głównej Komendy PWŚl.

Pełnienie służby przez policjantów w porze zimowej w górzystych terenach, napotykało na wielkie trudności. Główna Komenda widząc taką potrzebę, postanowiła rozpocząć odpowiednie szkolenia narciarskie w rejonie Śląska Cieszyńskiego, nie precyzując dokładnie miejsca przeprowadzenia tego kursu.

W początkowej fazie na kurs miało być powołanych 40 funkcjonariuszy, którzy mieli zgłosić się dobrowolnie. Warunkiem uczestnictwa w kursie były nabyte wcześniej umiejętności narciarskie oraz „zdrowa i silna budowa ciała”. Wobec braku dobrowolnych zgłoszeń, poszczególne komendy do 30 grudnia miały wytypować najbardziej nadających się na taki kurs, z uwzględnieniem – o ile to możliwe – kawalerów:

- Miejska i Powiatowa Komenda Katowice – 10 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Świętochłowice – 8 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Rybnik – 5 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Pszczyna – 4 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Bielsko – 3 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Cieszyn – 3 funkcjonariuszy;
- Miejska Komenda Królewska Huta – 3 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Tarnowskie Góry – 2 funkcjonariuszy;
- Powiatowa Komenda Lubliniec – 2 funkcjonariuszy.

Zgłoszenie na podany kurs miało zawierać siedem elementów:

- 1) numer porządkowy;
- 2) stopień;
- 3) imię i nazwisko;
- 4) oddział policyjny (komisariat lub posterunek);
- 5) zgłosił się dobrowolnie;
- 6) wyznaczony przez Powiatową Komendę;
- 7) uwaga (w uwadze należało podać, czy funkcjonariusz jest obeznany w narciarstwie i kiedy nabył te umiejętności).

W związku z wdrożeniem nowych edycji kursów narciarskich, Główna Komenda PWŚl. zakupiła 35 par nart, z przeznaczeniem w pierwszej kolejności dla uczestników kursu, które po jego zakończeniu przydzielone zostały jednostkom terenowym.¹

¹ Rozkaz Nr 211 GK PWŚl. z dnia 23.12.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 235.

4.5.2. Kurs narciarski w Mikuszowicach

Pierwszy kurs narciarski przewidziany został na okres 15 dni i powołano na niego 37 funkcjonariuszy,¹ po części zwracając uwagę na wcześniejsze założenia, co do jego liczebności z danych powiatów. Szczegółowo określono zasady przeprowadzenia kursu oraz wyznaczono komendanta kursu w osobie asp. Ferdynanda Guziura z Miejskiej i Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach. Instruktorami szkolenia narciarskiego zostali: st. przod. Karol Kroker z Powiatowej Komendy w Pszczynie i przod. Józef Kisiała z Powiatowej Komendy Świętochłowicach. Uczestnicy kursu mieli stawić się w dniu 3 lutego 1925 r. w Komendzie Rezerwy w Katowicach, gdzie przez okres dwóch dni przeprowadzony został tzw. „kurs suchy”, po czym kursanci w dniu 5 lutego wyjechali do Mikuszowic, w powiecie bielskim, gdzie miały odbyć się dalsze ćwiczenia narciarskie. Odpowiednio Posterunek Mikuszowice miał zapewnić kwatery na czas kursu dla wszystkich jego uczestników. Podoficerowie powołani na kurs narciarski mieli być uzbrojeni w karabiny z 50 szt. amunicji oraz wyekwipowani w odpowiednie środki na tę porę roku. Zezwolono także na zabranie własnych nart oraz specjalnych lin do wspinaczki.² Poza szkoleniem w Komendzie Rezerwy, typowy kurs narciarski faktycznie trwał 10 dni. Choć praktyczna część zapoczątkowana została w Mikuszowicach, to jego zakończenie faktycznie miało miejsce w Wiśle, prawdopodobnie z powodu warunków atmosferycznych, nie sprzyjających szkoleniu.

Pierwsze takie szkolenie ukończone zostało w dniu 15 lutego 1925 r. przez 30 funkcjonariuszy. Egzaminowi podczas kursu poddani zostali również instruktorzy prowadzący szkolenie, którzy otrzymali końcową ocenę dobrą. Z takim samym wynikiem sklasyfikowano jeszcze 20 osób, a kolejnych 8 osób ukończyło kurs z oceną dostateczną. Osiągnięte wyniki przez uczestników kursu zadowolili Główną Komendę, która w swoich planach uwzględniła drugą taką edycję w najbliższym sezonie zimowym, jak określono „na szerszą skalę”, a po jego

¹ Zgłosiło się tylko 30 osób.

² Rozkaz Nr 17 GK PWŚl. z dnia 26.01.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 285.

zakończeniu miały zostać przeprowadzone zawody narciarskie, gdzie zwycięzcy braliby udział w zawodach o mistrzostwo okręgowe.¹

Pomimo planowania dalszych edycji szkoleń narciarskich, kolejna edycja przeprowadzona została dopiero w 1927 r.

Sluchacze pierwszego – pilotażowego szkolenia narciarskiego podczas „kursu suchego” w Komendzie Rezerwy PWŚl. w dniach od 3 do 5 lutego 1925 r.²

4.6. Udział śląskich funkcjonariuszy w szkoleniach prowadzonych przez Policję Państwową (1922-1926)

4.6.1. Szkolenia specjalne z udziałem śląskich funkcjonariuszy prowadzone przez ośrodki Policji Państwowej

Przedstawiając funkcjonowanie niektórych ośrodków szkolenia, należy w tym miejscu także omówić uczestnictwo śląskich funkcjonariuszy w szkoleniach poza Śląskiem, w ośrodkach należących do Policji Państwowej. Szkolenia te miały specyficzny charakter, skierowane były na nabycie określonych umiejętności,

¹ Rozkaz Nr 48 GK PWŚl. z dnia 09.03.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 349. Dla zobrazowania całości przeprowadzonych szkoleń narciarskich, omówiony już pilotażowy kurs ujęty został w tabeli szkoleń narciarskich, przedstawionych w rozdziale VI.

² APK, PWŚl., sygn. 28, k. 78.

których nie można było jeszcze uzyskać podczas kształcenia funkcjonariuszy w ośrodkach PWŚl.

W zależności od powstających potrzeb, policjanci kierowani byli na poszczególne szkolenia już od 1922 r. Pierwszymi funkcjonariuszami, którzy ukończyli szkolenie w Policji Państwowej i to z oceną bardzo dobrą, byli: Wiktor Gorgol z Powiatowej Komendy w Rybniku i Franciszek Śliwka z Powiatowej Komendy w Świętochłowicach. Policjanci uczestniczyli w trzymiesięcznym kursie daktyloskopijnym, zorganizowanym przez Wydział IV Komendy Głównej P.P. w miesiącach: październik – grudzień. Po jego ukończeniu wskazani funkcjonariusze natychmiast powołali do życia registraturę daktyloskopijną przy Głównej Komendzie PWŚl.¹

Kolejnymi funkcjonariuszami udającymi się na szkolenie w Policji Państwowej byli przod. Edmund Bąk i st.wyw. Józef Czech z Oddziału Śledczego Powiatowej Komendy PWŚl. w Królewskiej Hucie. Wskazani policjanci w dniu 25 listopada 1922 r. skierowani byli na kurs tresury psów policyjnych do Szkoły P.P w Poznaniu.²

W 1923 r. na szkolenie w Szkole Głównej P.P. Warszawie skierowany został przod. Wilhelm Warwas. Instruktor świętochłowskiej szkoły, podczas wskazanego szkolenia nabył nowe – specjalne umiejętności do realizacji przyszłych zajęć z zakresu musztry i sprawności fizycznej. Podane szkolenie przod. W.Warwas ukończył z oceną bardzo dobrą, a w ogólnej klasyfikacji wszystkich uczestników kursu zajął pierwsze miejsce.³

Na następne szkolenie i to na okres ośmiu miesięcy, odkomenderowano funkcjonariusza z powiatu bielskiego, wraz ze psem służbowym. Kurs realizowany był w Szkole Tresury Hodowli Psów P.P. w Poznaniu, od miesiąca czerwca 1923 r. do 8 lutego 1924 r. Delegowana osoba ukończyła wskazane szkolenie z oceną bardzo dobrą.⁴

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 173; APK, PWŚl., sygn. 66, kk. 205-206.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 139. Brak adnotacji, w jakim okresie przebywali na wskazanym szkoleniu oraz sposobie jego zakończenia.

³ APK, UWŚl., sygn. 31, k. 20. W dokumencie wskazującym odbycie podanego szkolenia nie uwzględniono pełnych terminów szkolenia.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 768. Nie wskazano imiennie, kto ukończył to szkolenie. Redagujący opis tego szkolenia naniósł tylko adnotację: „ukończył pies policyjny „Rolf” z pow. Komendy Bielsko, ośmiomiesięczny kurs z bardzo dobrym postępem”, pomijając inne istotne dane.

Rewolucyjne zmiany w szkolnictwie policji śląskiej, wprowadzone z początkiem 1924 r. przez głównego komendanta podinsp. L. Wróblewskiego, znacznie ożywiły wyjazdy służbowe śląskich funkcjonariuszy na różnorakie szkolenia, realizowane przez Policję Państwową.

Pierwsze oddelegowanie odnotowano już w miesiącu lutym 1924 r., a na następne kierowano już według potrzeb. Śląscy policjanci w roku 1924 brali udział w pięciu takich szkoleniach (nie licząc szkoleń wyższych funkcjonariuszy):

- podkom. Alojzy Reichenbach – zastępca Naczelnika Wydziału II Głównej Komendy, w dniach od 15 lutego do 20 marca ukończył kurs gospodarczy przy Wyższej Szkole P.P. w Warszawie, z oceną bardzo dobrą;¹
- podkom. Franciszek Duda – kierownik Komisariatu I w Katowicach, z dniem 11 marca delegowany został na kilkudniowy kurs instrukcyjny do Okręgowej Komendy P.P. w Poznaniu;²
- kom. Ludwik Kloske – zastępca Powiatowego Komendanta w Katowicach, z dniem 2 lipca 1924 r. na okres jednego miesiąca delegowany został do Policji Państwowej, celem zapoznania się ze służbą kancelaryjną zewnętrzną, z uwzględnieniem służby konnej, tak oficerskiej, jak i podoficerskiej;³
- z dniem 4 października 1924 r. na kurs daktyloskopijny prowadzony w Wydziale IV Komendy Głównej P.P. w Warszawie, oddelegowano czterech podoficerów;⁴
- asp. Jerzy Haberling z Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, w dniach od 20 listopada 1924 r. do 29 stycznia 1925 r. ukończył kurs przeszkolenia w służbie konnej, przy Dywizjonie Konnym P.P. w Warszawie, z wynikiem dodatnim.⁵

¹ Rozkaz Nr 52 GK PWŚl., z dnia 04.04.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 817.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 786. Nie podano daty zakończenia szkolenia, jak i uzyskanej oceny z przeszkolenia.

³ Rozkaz Nr 95 GK PWŚl. z dnia 25.06.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 991. W rozkazie nie sprecyzowano dokładnego miejsca delegowania.

⁴ Rozkaz Nr 159 GK PWŚl. z dnia 25.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 66 oraz APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43. Na szkolenie skierowani zostali: przod. wyw. J. Konieczny i st. post. wyw. S. Płaszczyk z Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, post. J. Pawleta z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie oraz post. J. Kołodziej z Powiatowej Komendy w Świętochłowicach. Podane informacje o szkoleniu nie zawierały daty jego zakończenia, jak i klasyfikacji jego uczestników. Według przytoczonych w nich wskazań, kurs ten miał trwać miesiąc czasu.

⁵ Rozkaz Nr 91 GK PWŚl. z dnia 14.05.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 442.

Podsumowując 1924 r., szkolenia w Policji Państwowej miały w zasadzie indywidualny charakter i uzupełniały tylko wyszkolenie śląskich policjantów.

Kolejny rok 1925 także nie obfitował w ilość funkcjonariuszy śląskich, biorących udział w szkoleniach organizowanych przez Policję Państwową. Tak jak i poprzednio, policjantów delegowano na takie szkolenia, które nie były jeszcze uwzględniane w planach śląskich szkół.

Delegacje te były sporadyczne, zarejestrowano tylko trzy takie szkolenia:

- z dniem 15 kwietnia 1925 r. na sześciomiesięczny XII kurs tresury psów policyjnych w Poznaniu delegowano czterech funkcjonariuszy z psami;¹
- podkom. Franciszek Stefański z Powiatowej Komendy w Świętochłowicach, w dniach od 2 marca do 2 maja 1925 r. uczestniczył w przeszkoleniu służby konnej, przeprowadzonym przy Dywizjonie Konnym P.P. Warszawie. Szkolenie to ukończył z wynikiem dodatnim;²
- w dniu 19 września 1925 r. siedmiu funkcjonariuszy uczestniczyło w 14-dniowym przeszkoleniu i zaznajomieniu się ze sposobem regulowania ruchu ulicznego w Warszawie.³

W kolejnym już roku zrezygnowano ze szkoleń specjalnych, prowadzonych w Policji Państwowej, delegując tylko wyższych funkcjonariuszy PWŚl. na przeszkolenia skierowane wyłącznie dla oficerów (kursy dla wyższych funkcjonariuszy oraz specjalny wyższy kurs śledczy).

4.6.2. Szkolenia oficerów policji śląskiej w Głównej Szkole Policji Państwowej w Warszawie

W roku 1923 Komenda Szkoły w Świętochłowicach przeprowadziła dwa kursy dla wyższych funkcjonariuszy, przeszkalając 26 funkcjonariuszy. Po objęciu stanowiska komendanta garnizonu śląskiego przez podinsp. L. Wróblewskiego, świętochłowskie kursy uznane zostały za kursy przygotowawcze do właściwych

¹ Rozkaz Nr 159 GK PWŚl. z dnia 24.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 412. Na kurs tresury psów policyjnych skierowani zostali: st. post. P. Płachetka, post. K. Kontny, post. J. Saturnus i post. F. Wystuba. Brak jest danych dotyczących zakończenia wskazanego szkolenia.

² Rozkaz Nr 91 GK PWŚl. z dnia 14.05.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 442.

³ Rozkaz Nr 182 GK PWŚl. z dnia 28.09.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 641. W szkoleniu uczestniczyli: podkom. F. Guziur, podkom. W. Szary, st. przod. E. Musioł, st. przod. B. Nowak, st. przod. S. Knapski, przod. A. Klimczak i przod. A. Larysz.

szkoleń prowadzonych w Warszawie. Decyzją komendanta L. Wróblewskiego, uczestnicy tych szkoleń w pierwszej kolejności powinni zostać skierowani na odpowiednie kursy do Głównej Szkoły Policji Państwowej. Powtórne szkolenia dla absolwentów świętochłowskiej szkoły miały rozpocząć się już od XI-tej edycji, planowanej we wrześniu 1924 r., choć już podczas trwającej X-tej edycji niektórzy jego uczestnicy byli absolwentami szkolenia w Świętochłowicach.¹

Oficerowie PWŚl. rozpoczęli swój udział w kursach wyższych funkcjonariuszy Policji Państwowej w Warszawie od jej X-tej edycji w okresie od 9 lutego do 20 lipca 1924 r. Na szkolenie skierowano 10 oficerów – czterech podkomisarzy i sześciu aspirantów. Kurs ukończony został przez nich w dwóch grupach lokacyjnych. Podkomisarze szkolenie ukończyli z oceną bardzo dobrą, a aspiranci z oceną dobrą.²

Zgodnie z wcześniejszymi założeniami, pierwszeństwo w kolejnej edycji kursu wyższych funkcjonariuszy mieli absolwenci świętochłowskiej szkoły. Na szkolenie rozpoczynające się w dniu 1 września 1924 r. delegowano 10 funkcjonariuszy, z czego tylko dwie osoby figurowały na „liście świętochłowskiej”.³ XI kurs wyższych funkcjonariuszy w Głównej Szkole P.P.

¹ APK, PWŚl., sygn. 107, k. 22. Główny Komendant po objęciu stanowiska nie wnosił żadnych uwag, co do dwóch edycji kursów wyższych funkcjonariuszy w Świętochłowicach. Po konflikcie z komendantem świętochłowskiej szkoły A. Popiołkiem, na tle różnic pomiędzy „śląską”, a „warszawską instrukcją wyszkolenia”, był to kolejny punkt, który komendant L. Wróblewski chciał zlikwidować. Zachowanie takie dalej wyglądało na prywatną wojnę pomiędzy głównym komendantem, a komendantem szkoły w Świętochłowicach, tym bardziej, że współautorem śląskich programów dotyczących wyszkolenia oficerów był sam A. Popiołek. Swych racji o ważności przeprowadzonych oficerskich szkoleń A. Popiołek nie mógł już bronić na drodze służbowej, gdyż podał się do dymisji, a decyzja komendanta Wróblewskiego w tej sprawie ogłoszona została w dniu 10 czerwca 1924 r., w miesiąc po zwolnieniu komendanta Popiołka. W tej samej decyzji, przy okazji, za kursy przygotowawcze uznano także szkolenia oficerskie, przeprowadzone przez Żandarmerię Krajową w Cieszynie.

² Rozkaz Nr 138 GK PWŚl. z dnia 25.08.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1104; APK, PWŚl., sygn. 107, k. 21 i APK, PWŚl., sygn. 321, k. 255. Ukończenie szkolenia przez podkomisarzy z oceną bardzo dobrą, a aspirantów z oceną dobrą, było przypadkowe, hierarchia stopni nie odgrywała tutaj żadnej roli, co obrazuje dalsza część podrozdziału. Ocenę bardzo dobrą według rozkazu otrzymali podkomisarze: W. Buliński, P. Zientek, P. Urbańczyk i J. Lacheta. Aspiranci, którzy otrzymali ocenę dobrą: A. Dziurosz, O. Emerich, S. Musiałik, E. Ciemięga, E. Salamon i P. Ostrowski. Łączna liczba uczestników omawianego szkolenia wynosiła 56 funkcjonariuszy, czyli 1/5 stanu kursu stanowili śląscy oficerowie, za: A. Siemak, *Szkoła Główna i Szkoła Oficerska...*, s. 24. Autor podaje też datę zakończenia kursu na dzień 9 lipca 1924 r., powołując się na literaturę policyjną z tego okresu: „Gazetę Administracji i Policji Państwowej”, 1924, Nr 6, s. 98. Brak jest danych, dlaczego śląscy policjanci szkoleni byli o parę dni dłużej. Podczas trwania X kursu jego uczestnikami byli już absolwenci świętochłowskich szkoleń: J. Lacheta, P. Ostrowski, P. Urbańczyk i P. Zientek.

³ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 1008 i 1110 i sygn. 107, kk. 22-24. Skierowani na kurs zostali: nadkom. S. Libera, nadkom. J. Jeziorski, kom. P. Mierzwa, podkom. F. Duda, podkom. W. Niedziela, podkom. R. Szturc, asp. J. Herling, asp. J. Pająk, asp. J. Sikora i asp. W. Reinelt. W miejsce nadkom. S. Libery – podkom. L. Potyka (k. 1110). Absolwentami świętochłowskiego szkolenia byli: J. Jeziorski i L. Potyka.

realizowany był do 30 stycznia 1925 r. Szkolenie zostało ukończone przez dziewięciu śląskich oficerów – każdy z nich otrzymał ocenę bardzo dobrą. Podczas tego kursu klasyfikowano uczestników szkolenia według osiągniętych wyników. Według takiej klasyfikacji, pierwsza lokata przypadła nadkom. Józefowi Jeziorskiemu.¹

Kolejny XII kurs wyższych funkcjonariuszy przeprowadzony został od 9 lutego do 10 lipca 1925 r. W szkoleniu uczestniczyło siedmiu oficerów PWŚl., w tym trzech szkolono już wcześniej w Świętochłowicach.²

Od 4 września 1925 r. do 6 lutego 1926 r. przeprowadzono kolejną XIII edycję kursu wyższych funkcjonariuszy. Na szkolenie zgłoszono tylko trzech funkcjonariuszy PWŚl.³

XIV kurs wyższych funkcjonariuszy Policji Państwowej w Warszawie był ostatnim, którego zakończenie zaplanowano w 1926 r. Podany kurs trwał od 15 lutego do 13 lipca. Szkolenie zostało ukończone przez pięciu oficerów, wśród których także znaleźli się absolwenci świętochłowickiej szkoły.⁴

Na ostatni XV kurs wyższych funkcjonariuszy, rozpoczynający się 2 września 1926 r. planowano wysłać aż 13 oficerów, a kolejnych dziewięciu miało przystąpić do egzaminu eksternistycznego. Podany kurs miał być ostatnim tego rodzaju przeprowadzonym przez Policję Państwową, stąd też tak duże było zainteresowanie nim ze strony śląskiej policji.⁵ Z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc, liczba osób ubiegających się o wskazane szkolenie musiała zostać okrojona.

¹ Rozkaz Nr 56 GK PWŚl. z dnia 19.03.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 367. W wykazie uczestników szkolenia nie uwzględniono asp. W. Reinelta. Łącznie w szkoleniu brało udział 54 funkcjonariuszy, za: Z. Siemak, już cyt., s. 24.

² Rozkaz oficerski Nr 2 z dnia 08.01.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 12, kk. 80 i 84 oraz Rozkaz Nr 150 GK PWŚl. z dnia 06.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 561. Ocenę bardzo dobrą otrzymali (według kolejności miejsc): podkom. G. Krzystek, nadkom. F. Kałuża, podkom. I. Piechaczek, kom. E. Urbanek, podkom. P. Buła, asp. F. Kocima. Z oceną dobrą szkolenie ukończył asp. J. Boroński. Podczas tej edycji szkolenia uczestniczyli również absolwenci świętochłowickiej szkoły: G. Krzystek, F. Kałuża i I. Piechaczek. W szkoleniu uczestniczyło łącznie 55 funkcjonariuszy, za: Z. Siemak, już cyt., s. 24. W artykule tym podana jest data ukończenia kursu na dzień 11 lipca 1925 r. Autor pozostałe kursy, trwające do 1939 r., opisywał już wybiórczo.

³ Rozkaz oficerski Nr 12 z dnia 18.02.1925 r. i następne [w:] APK, PWŚl., sygn. 12, k. 93-94, 131 i 134 (wstępnie planowano sześć osób) oraz Rozkaz Nr 33 GK PWŚl. z dnia 06.03.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 823. Kom. S. Brodniewicz (absolwent Świętochłowic) i podkom. R. Bargieł otrzymali na zakończenie szkolenia ocenę bardzo dobrą, a podkom. A. Twardzik sklasyfikowany został z oceną dobrą.

⁴ Rozkaz oficerski Nr 3 z dnia 20.01.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 12, k. 160 oraz Rozkaz Nr 125 GK PWŚl. z dnia 25.08.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 169. Szkolenie z oceną bardzo dobrą ukończyli: nadkom. P. Tomanek, podkom. J. Maślanka i asp. J. Wójcik. Ocenę dobrą otrzymali podkom. W. Szary i podkom. P. Flaczek. Absolwentami świętochłowickiej szkoły byli: J. Maślanka i W. Szary.

⁵ Rozkaz oficerski Nr 20 z dnia 11.08.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 12, kk. 181-182.

W sumie na to szkolenie skierowano siedmiu oficerów (kurs stacjonarny) oraz dwie osoby na egzamin eksternistyczny.¹ Szkolenie zakończone zostało 10 lutego 1927 r. przez 59 jego uczestników,² a egzamin eksternistyczny tego kursu przeprowadzony został pięć dni później – 15 lutego.³

Na przełomie roku 1926/1927, wzorem państw zachodnich, Główna Szkoła P.P. w Warszawie przeprowadziła specjalny kurs śledczy, skierowany tylko dla 17 wyższych funkcjonariuszy. Każda z komend okręgowych P.P. oraz Główna Komenda PWŚl. miała wytypować na to szkolenie tylko po jednym z funkcjonariuszy, posiadających stopień oficerski. Podczas szkolenia wykładano: daktyloskopię, fałszerstwa banknotów i papierów wartościowych, kryminologię, psychologię kryminalną i psychologię zeznań świadków, technikę policyjną, przestępstwa specjalne oraz więzienioznawstwo w połączeniu z najnowszymi zdobyczami nauki. Część wykładów i zajęć praktycznych prowadzona była m.in. Zakładzie Medycyny Sądowej Uniwersytetu Warszawskiego.⁴

Na podane szkolenia z PWŚl. skierowany został podkom. Rudolf Szturc,⁵ który uczestniczył w nim od 20 października 1926 r. do 28 stycznia 1927 r.⁶

4.6.3. Podsumowanie szkoleń w Policji Państwowej

Szkolenia w Policji Państwowej – jak można zauważyć – miały specjalny charakter, skupiały się w większości na szkoleniach wyższych funkcjonariuszy (oficerów), czy w Głównej Szkole P.P. w Warszawie (uczestnictwo w siedmiu kursach), czy też na innych kursach (uczestnictwo w 12 szkoleniach).

Na różnych kursach prowadzonych przez szkoły Policji Państwowej, co przedstawia poniższa tabela, uczestniczyło 61 policjantów śląskiego garnizonu. Specyficzne kursy dla wyższych funkcjonariuszy ukończyło 44 oficerów śląskiego

¹ Dodatek do rozkazu oficerskiego Nr 20 z dnia 20.08.1926 i 25.08.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 12, kk. 181-182 i 188. Na szkolenie powołano: kom. L. Kloske, podkom. F. Stefański, podkom. F. Guziur, podkom. W. Fryc, asp. F. Szop, asp. F. Nikiel i asp. L. Salamon. Natomiast na egzamin eksternistyczny: podkom. A. Włodarczyk i asp. E. Hein. Podkom. W. Fryc i asp. L. Salamon byli już absolwentami świętochłowskiej szkoły. W kolejnym z dodatków do rozkazu (k. 188) wyjazd kom. L. Kloske został odwołany, a w jego miejsce skierowano asp. E. Cyronia.

² „Na Posterunku”, 1927, Nr 9, s. 140.

³ „Na Posterunku”, 1927, Nr 5, s. 75.

⁴ E. Neymark, *Pierwszy wyższy kurs śledczy dla funkcj. P.P.*, „Na Posterunku”, 1927, Nr 8, ss. 114-116.

⁵ Rozkaz oficerki Nr 30 z dnia 16.10.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 12, k. 197.

⁶ Tamże (data rozpoczęcia kursu) oraz „Na Posterunku”, 1927, Nr 6, s. 91 (data ukończenia szkolenia).

garnizonu (na 43 osoby rozpoczynające szkolenia), a jedna ze wskazanych wcześniej osób ukończyła specjalny kurs śledczy (dla oficerów). W innych szkoleniach – specjalnych, kursy ukończyło łącznie 26 funkcjonariuszy, którzy nabytą wiedzę przekazywali dalej w Szkołach PWŚl. oraz w jednostkach terenowych, szkoląc policjantów w ramach doskonalenia zawodowego.

Tabela nr 28
Wykaz funkcjonariuszy PWŚl. uczestniczących w szkoleniach prowadzonych przez Policję Państwową w latach 1922-1926 (1927)

Rok	Kursy wyższych funkcjonariuszy			Kursy specjalne		
	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło
1922	-	-	-	2	4	4
1923	-	-	-	2	2	2
1924	2	20	19	5	8	8
1925	2	10	10	3	12	12
1926	3	15	15	-	-	-
Razem	7	45	44	12	26	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach oraz tygodnika „Na Posterunku” – rocznik 1927.

Rozdział V

Szkoła Policji przy Komendzie Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach (1924-1926)

5.1. Powstanie Szkoły Policji przy Komendzie Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach

5.1.1. Uruchomienie nowej placówki

Sytuacja polityczna w Województwie Śląskim wymagała ciągłego utrzymywania potężnych rezerw policyjnych, gotowych w każdej chwili wystąpić w obronie bezpieczeństwa i porządku publicznego. W związku z tym, w dniu 7 stycznia 1924 r. w Katowicach utworzono nową formację policyjną, mającą charakter oddziałów zwartych o nazwie Komenda Rezerwy Policji Województwa Śląskiego, przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego.¹ Jednostka ta trzymająca w pogotowiu znaczną liczbę karnych, zwartych w szeregi funkcjonariuszy, poza typowymi dla policji zadaniami w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, zajęła się także wyszkoleniem próbnych funkcjonariuszy, w miejsce Szkoły Policji przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach.²

Komendantem nowej jednostki został asp. Józef Maślanka, przeniesiony na to stanowisko z Miejskiej i Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach.³

¹ Rozkaz Nr 3 GK PWŚl. z dnia 07.01.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 645. W archiwach PWŚl. podawana jest też, prawdopodobnie błędna data powstania tej jednostki z dniem 5 stycznia 1924 r., być może chodzi o „późniejszy” błąd maszynowy – APK, PWŚl., sygn. 1, k. 677.

² APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 26 i 29. Zakres ten z biegiem czasu został rozszerzony o pełne szkolenia posterunkowych i specjalistyczne.

³ Asp. J. Maślanka do 1 października 1923 r. pełnił funkcję zastępcy kierownika Komisariatu II PWŚl. w Katowicach, po czym objął stanowisko komendanta Komendy Obozu PWŚl. do czasu likwidacji tej jednostki z momentem utworzenia Komendy Rezerwy PWŚl. – APK, PWŚl., sygn. 1, k. 488.

*Komendant Rezerwy PWŚl. w Kaowicach
asp. Józef Maślanka.¹*

Wraz z nim do Komendy Rezerwy przeniesiono 83 policjantów:

- 23 funkcjonariuszy ze stanu Głównej Komendy i Komendy Obozu;
- 37 funkcjonariuszy orkiestry policyjnej przy Głównej Komendzie w Katowicach;
- 21 funkcjonariuszy z Komendy Szkoły przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie w Katowicach
- z dniem 8 stycznia 1924 r. przeniesiono przod. Wilhelma Warwasa z Komendy Szkoły w Świętochłowicach, w charakterze instruktora oraz st.post. Franciszka Cwiękałę z Posterunku PWŚl. w Ustroniu, w charakterze instruktora musztry.²

W dniu 6 lutego 1923 r. polecono zlikwidować Oddział Techniczny pozostający w strukturach Głównej Komendy PWŚl., ze względu na odmówienie mu kredytu przez komisję budżetowo-skarbową. Z chwilą likwidacji Oddziału Technicznego, część jego majątku jak i osób, przeniesiono do Komendy Rezerwy, tym samym stan kadrowy nowo powstałej jednostki powiększył się o kolejnych 32 funkcjonariuszy. W podległość służbową do Komendy Rezerwy przeniesiono:

- w charakterze kierowców (wraz z pomocnikami) – 6 osób;
- w charakterze telefonistów – 5 osób;
- w charakterze introligatora – 1 osoba;
- w charakterze stolarza – 1 osoba;
- do warsztatu krawieckiego – 6 osób;
- do warsztatu szewskiego – 5 osób;

¹ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 1.

² Rozkaz Nr 4 GK PWŚl. z dnia 09.01.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 647-648. St. post. F. Cwiękała został odznaczony orderem „Virtuti Militari”, V kl. (nr leg. 3578) – [w:] WPK, PWŚl., sygn. 1, k. 129.

- do warsztatu rusznikarskiego – 4 osoby;
- do drukarni – 4 osoby.¹

Komenda Rezerwy rozlokowana została w barakach po byłej Policji Górnego Śląska. Budynki we własnym zakresie wyremontowano, jak również zajęto się doprowadzeniem podwórza koszarowego do należytego stanu. Z dobrowolnych składek funkcjonariuszy pobudowano w każdym z pokoi piece murowane. Pokoje wyposażono w przepisowe szafy, a ściany przyozdobiono obrazami o treści historycznej. Podwórze koszarowe, będące zarazem placem ćwiczeń, ogrodzono, wyłożono żwirem, poprowadzono chodniki, a dla estetyki wyglądu zewnętrznego posadzone zostały drzewa i krzewy owocowe. Ponadto odnowiono kancelarię, dzieląc ją równocześnie na poszczególne działy, jak: ogólny i wyszkolenia, administracyjny, gospodarczy itp., zakupując przy tym także we własnym zakresie urządzenia kancelaryjne.

W wyremontowanych budynkach, do końca 1924 r. założono przychodnię i ambulatorium lekarsko-dentystyczne z izbą chorych dla wszystkich funkcjonariuszy PWŚl. (z oprzyrządowaniem medycznym, na sumę 12 tys. zł), kasyno oficerskie, pokój gościnny dla oficerów, stołówkę dla policjantów i urzędników na 200 osób, dwie jadalnie dla przodowników i posterunkowych, kantinę oraz zakład fryzjerski.²

Izba chorych w Komendzie Rezerwy PWŚl.³

¹ Rozkaz Nr 16 GK PWŚl. z dnia 06.02.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 677-678.

² APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 26-28.

³ APK, PWŚl. sygn. 28, k. 77.

Pokój gościnny dla oficerów w Komendzie Rezerwy PWŚl.¹

Dbając o należytą gospodarkę powierzonym jej mieniem, po Oddziale Technicznym wyremontowano i wyposażono należycie warsztaty i garaże pojazdów samochodowych. W podanym roku rozpoczęto także budowę wielkiej stajni na 80 koni z uwzględnieniem najnowszych wymogów higieny oraz pomieszczeń dla 80 ludzi i kancelarii. Zorganizowano również kompanię rowerzystów dla szybkiej komunikacji i przerzutu w newralgiczne rejony. Kompania ta była silnie uzbrojona i wyszkolona do specjalnych działań.²

Kompania rowerzystów Komendy Rezerwy PWŚl. przeznaczona do szybkich działań.³

¹ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 64.

² APK, PWŚl., sygn. 25, k. 28.

³ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 75.

W Komendzie Rezerwy założono pierwszą na Śląsku świetlicę policyjną, gdzie zorganizowano różnego rodzaju kółka kulturalno-oświatowe, takie jak: śpiewackie, szachistów i deklamacyjno-dramatyczne oraz sekcję sportową. W świetlicy znajdowała się też jedna z największych bibliotek policyjnych zawierająca 540 tomów treści beletrystycznej, ogólnej i profesjonalnej. Zaopatrzone ją również w codzienną prasę oraz w fortepian. Pod kuratelą Komendy Rezerwy pozostawała orkiestra policyjna, wykorzystywana także do publicznych występów. Instrumenty dla orkiestry zakupione zostały z dobrowolnych składek funkcjonariuszy i przedstawiały wartość kilku tysięcy złotych.¹

Orkiestra policyjna przy Komendzie Rezerwy PWŚl.²

Remonty nie ominęły także sfery dydaktycznej Komendy Rezerwy. Stworzono „specjalną salę wykładową” dla nauczania podoficerów, wyposażoną w obrazy treści naukowej i historycznej.³

¹ APK, PWŚl. sygn. 25, kk. 27-29, 31 i 45.

² APK, PWŚl. sygn. 28, k. 62.

³ APK, PWŚl. sygn. 25, k. 29.

Sala wykładowa w Komendzie Rezerwy PWŚl.¹

Poza inwestycjami poniesionymi na prawidłowe funkcjonowanie Komendy Rezerwy PWŚl., uregulowany został także do końca 1924 r. stan kadrowy jednostki. W jednostce tej służbę pełniło 330 policjantów, z czego 60 osób, po zlikwidowanym Oddziale Technicznym, wykonywało dalej byłe jego zadania, a 30 funkcjonariuszy pełniło, na co dzień służbę w orkiestrze policyjnej, co nie zwalniało ich od służby w terenie. Ponadto – co jest ciekawostką – w koszarach zamieszkiwało blisko 200 funkcjonariuszy ze stanu Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach.²

W pierwszej połowie stycznia 1925 r., z uwagi na niejasny status funkcjonowania orkiestry policyjnej i sposób regulacji finansowych, wydano specjalny rozkaz, w którym określono prawo do jej dysponowania. Orkiestra policyjna od tej chwili pozostawała w dyspozycji głównej komendy, a wszelkie uzyskane przez nią dochody kierowano do rozliczenia kasowego Komendy Rezerwy, która na tę okoliczność prowadziła specjalną książkę przychodów i rozchodów według następującego wzoru:

¹ APK, PWŚl. sygn. 28, k. 65.

² APK, PWŚl. sygn. 25, k. 28.

Data	Miejsce grania	Cel zabawy	L.Gł. K-dy Zezwolenia	Dochód		Z tego wypłacono:		
				zł	gr	50% Samopomoc	25% równy podział	25 % do dyspozycji Kom. Rezerwy

Jak wynika z podanego wzoru, 50% dochodów Komenda Rezerwy przekazywała do Samopomocy PWŚl., z przeznaczeniem na „żelazny fundusz” budowy drugiego domu zdrowia dla śląskich funkcjonariuszy i ich rodzin. Następne 25% dochodu przeznaczano dla grających na zasadzie równego podziału, a kolejne 25% pozostawało w dyspozycji Komendy Rezerwy. Orkiestrze zagwarantowano przed występami tylko kolację, z zaznaczeniem: „bez wódki” oraz zwrot kosztów podróży.

W strukturze Komendy Rezerwy orkiestrę policyjną wcielono do kompanii sztabowej, a w jej skład mieli wchodzić tylko profesjonalni muzycy.¹ Wykorzystanie orkiestry do prywatnych celów było surowo karane, o czym przekonali się niektórzy funkcjonariusze, a powstały incydent z nielegalnym jej wykorzystaniem, został ogłoszony rozkazem i był przestrożą dla innych. Więcej takich zdarzeń nie odnotowano.²

Ostatni rok funkcjonowania Komendy Rezerwy PWŚl. poprzedzony był przyznaniem określonych etatów. Na rok 1926 jednostce tej przyznano tylko jeden etat oficerski (komendant jednostki), jednego urzędnika (prowadzącego sprawy kancelaryjne) oraz 193 stanowisk dla podoficerów (instruktorzy, orkiestra, służba wewnętrzna i zewnętrzna). Przewidziano też zatrudnienie dwóch woźnych.³

¹ Rozkaz Nr 7 PWŚl. z dnia 12.01.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 265.

² Rozkaz Nr 157 GK PWŚl. z dnia 23.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 59-60. W rozkazie tym uwzględniono jedyny przypadek wykorzystania orkiestry policyjnej w prywatnych celach. Zebrana w tej sprawie Komisja Dyscyplinarna ukarała siedmiodniowym aresztem przod. J. Selkę, z Komendy Rezerwy za to, że w dniu 1 września 1924 r., pełniąc służbę inspekcyjną w koszarach tut. Rezerwy, o godz. 19.00 samowolnie opuścił miejsce pełnienia służby. W tym czasie obwiniony udał się do karczmy, której właścicielem był niejaki Wróbel, gdzie do godz. 21.00 w towarzystwie dwóch kolejnych funkcjonariuszy Komendy Rezerwy uczestniczył w libacji alkoholowej. Wracając o godz. 22.00 do koszar, będąc w stanie nietrzeźwym, dokonał kontroli aresztu i ubikacji koszarowych, (co w sumie należało do jego obowiązków). Pozostając w tym stanie, wywarł demoralizujący skutek w stosunku do swoich podwładnych, u których wzbudził uzasadnione drwiny, w stosunku do nadzorującej kadry. Pozostali uczestnicy libacji otrzymali naganę formalną. Karę tę wymierzono st. przod. S. Lubojańskiemu, za to, że to spotkanie zorganizował z okazji swych urodzin, zapraszając tam niższych rangą funkcjonariuszy z Komendy Rezerwy oraz za to, że spożył nadmierną ilość alkoholu, wskutek czego zasnął w lokalu i musiał zostać odprowadzony do koszar. Ta sama kara spotkała st. przod. P. Brzezinkę, który bez wymaganego zezwolenia wezwał trzech próbnych posterunkowych z orkiestry policyjnej, aby uczestnikom alkoholowej imprezy akompaniowali w „biesiadzie”.

³ Rozkaz Nr 117 GK PWŚl. z dnia 19.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 495.

5.1.2. Zmiany na stanowiskach kierowniczych

Pierwszym komendantem Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach – jak już wskazano wcześniej – był asp. Józef Maślanka. W stopniu aspiranta pozostał tylko do dnia 17 września 1924 r., gdyż już z tym dniem został mianowany do stopnia podkomisarza.¹

Struktury Komendy Rezerwy, w początkowym okresie jej funkcjonowania nie przewidywały stanowiska zastępcy komendanta jednostki. Takie stanowisko powinno być utworzone, chociażby na wypadek udania się komendanta na urlop wypoczynkowy, czy też zastępowania go w przypadkach losowych. Techniczny problem został szybko rozwiązany. Na wniosek komendanta katowickich rezerw, w miesiącu kwietniu 1924 r. stanowisko to tymczasowo powierzono st. przod. Józefowi Bombasowi.²

Podczas komenderowania powierzoną mu jednostką, podkom. J. Maślanka zyskał uznanie swych przełożonych pochwałą w rozkazie: *„Podkom. Józefowi Maślance, Komendantowi Rezerwy w Katowicach, wyrażam pochwalne uznanie za należyte prowadzenie Komendy Rezerwy, a szczególnie za umiejętne utrzymanie rygoru i dyscypliny skoszarowanych tam podoficerów Policji oraz załogujących w Komendzie Rezerwy kompanii szkolnych, doprowadzając swą energią do taktownego występowania i zachowania się funkcjonariuszy Komendy Rezerwy”*.³ Pochwalne uznanie działań komendanta wyraża jego poświęcenie w kształceniu śląskich kadr, a przede wszystkim uznanie w kreowaniu wizerunku śląskiego policjanta.

Z biegiem czasu i w tej jednostce doszło do zmian kadrowych na szczeblu kierowniczym. Taka sytuacja miała miejsce już w związku z delegowaniem komendanta podkom. J. Maślankę na XIV kurs wyższych funkcjonariuszy, odbywający się w Głównej Szkole P.P. w Warszawie od 15 lutego do 13 lipca 1926 r. Jednostce o tak strategicznym znaczeniu należało zapewnić na ten czas odpowiednią koordynację. Na czasokres szkolenia podkom. Józefa Maślanki,

¹ Rozkaz Nr 159 GK PWŚl. z dnia 25.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 66.

² St. przod. J. Bombas na stanowisko zastępcy komendanta został powołany Rozkazem Nr 79 GK PWŚl. z dnia 25.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 415. Nie określono, do jakiego okresu pełnił tę funkcję, zapewne funkcja ta sprawowana była do czasu likwidacji Komendy Rezerwy PWŚl.

³ Rozkaz Nr 101 GK PWŚl. z dnia 29.05.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 461.

obowiązki komendanta powierzono podkom. Mikołajowi Doboszowi. Powierzenie obowiązków trwało krótko, gdyż z dniem 7 kwietnia 1926 r. podkom. M.Dobosz, p.o. Komendanta Rezerwy PWŚl., skierowany został służbowo do Powiatowej Komendy w Świętochłowicach.¹ Ruchy kadrowe na tych stanowiskach powinny być zaraz uzupełnione, co też natychmiast uczyniono. W miejsce odchodzącego do Świętochłowic podkom. Mikołaja Dobosza, obowiązki komendanta Komendy Rezerwy PWŚl. powierzono asp. Janowi Wójcikowi. Asp. J. Wójcik funkcję swą sprawował do czasu likwidacji Komendy Rezerwy. Powierzone obowiązki wykonywał od 7 kwietnia do 1 września 1926 r., a po tym dniu objął już na stałe kierownictwo nad Komendą Rezerwy PWŚl.² Dotychczasowy komendant podkom. Józef Maślanka z dniem 2 września 1926 r. przeniesiony został do Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, gdzie pełnił obowiązki kierownika Komisariatu II.³

5.1.3. Zmiany na stanowiskach dydaktycznych

Podobnie jak w świętochłowickiej szkole, tu także ruch kadrowy trwał nieprzerwanie, przenoszono mimo wszystko wielu funkcjonariuszy nie mających związku z pracą dydaktyczną. Faktyczny ruch dla kadry rozpoczął się dopiero od miesiąca sierpnia 1924 r. Pierwszą osobą, którą przeniesiono na etat Komendy Rezerwy, był asp. Paweł Ostrowski, zatrudniony do 9 sierpnia w Powiatowej Komendzie w Katowicach.⁴

Kolejne przeniesienia, tym razem z Komendy Rezerwy do innych jednostek szkoleniowych, miały miejsce we wrześniu. Z dniem 2 września do Szkoły Policji w Świętochłowicach przeniesiono w charakterze instruktora musztry i sprawności fizycznej st.post. Józefa Króla,⁵ a w dniu 30 września do Powiatowej Komendy w Bielsku przeniesiono st.przod. Rudolfa Szajera, również na etat instruktora,

¹ Rozkaz Nr 53 GK PWŚl. z dnia 10.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 19. Przed powierzeniem obowiązków komendanta podkom. M.Dobosz m.in. był kierownikiem komisariatu w Rudzie (obecnie dzielnica Rudy Śląskiej), za: J. Mikitin, *Policja w Rudzie Śląskiej w latach 1922-1939*, (publikacja internetowa 2006 r.) <http://www.policja.katowice.pl/rejon/rudasl/subsites/historia.htm>.

² APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 295 i 395.

³ Rozkaz Nr 43 GK PWŚl. z dnia 19.04.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 395. Powierzenie podkom. J. Maślonce obowiązków kierownika Komisariatu II PWŚl. w Katowicach trwało aż do 19 kwietnia 1927 r., z tym też dniem stanowisko to objął na stałe.

⁴ Rozkaz Nr127 GK PWŚl. z dnia 11.08.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1073.

⁵ Rozkaz Nr 146 GK PWŚl. z dnia 05.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 12.

z przeznaczeniem do szkoły policyjnej.¹ Powstałe w ten sposób braki w kadrze instruktorskiej należało także uzupełnić. Na zasadzie tzw. „wymiany”, ze świętochłowickiej szkoły przeniesiono do Katowic przod. Karola Szretera, który nowe stanowisko objął z dniem 1 listopada.²

W roku 1924 odnotowano również oddelegowania instruktorów musztry i sprawności fizycznej, celem przeprowadzenia określonych szkoleń. Do Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, w miesiącu styczniu oddelegowany był przod. Wilhelm Warwas,³ a na czas przeprowadzenia kursu musztry i sprawności fizycznej w okresie od 25 lutego do 30 maja 1924 r. delegowano z Policji Państwowej przod. Kazimierza Błaszczyka.⁴

Kolejny rok 1925 nie obfitował w ruchy kadrowe. Odnotowano tylko przeniesienie przod. Wilhelma Warwasa, który z dniem 25 maja skierowany został do dalszej służby w Powiatowej Komendzie w Cieszynie.

W ostatnim roku funkcjonowania katowickiej placówki, poza przenoszeniem funkcjonariuszy do jednostek liniowych, przenoszono także instruktorów szkoły. W dniu 23 kwietnia 1926 r. stosując zasadę tzw. „wymiany”, do szkoły w Świętochłowicach przeniesiony został przod. Władysław Guiot, a w jego miejsce do Komendy Rezerwy skierowano przod. Franciszka Fojta – dotychczasowego instruktora ze stanu świętochłowickiej szkoły.⁵

Kolejne przeniesienia miały miejsce w dniu 13 września. Do Komendy Rezerwy przeniesiono asp. Jana Wójcika ze stanu Komendy Szkoły w Świętochłowicach i st. przod. Jana Sikorę ze stanu Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie.⁶

Ostatnim przeniesieniem było skierowanie do Komendy Rezerwy w dniu 8 listopada st. przod. Andrzeja Pilcha ze stanu Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach oraz st. przod. Karola Brożka z referatu personalno-administracyjnego Głównej Komendy PWŚl. Wskazane osoby zostały przeniesione do Komendy

¹ Rozkaz Nr 149 GK PWŚl. z dnia 10.09.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 26. W pierwszym półroczu 1925 r. był już na stanie Szkoły Policji w Świętochłowicach (APK, PWŚl., sygn. 2, k. 477). Brak w archiwach daty jego przeniesienia.

² APK, PWŚl., sygn. 2, k. 124.

³ APK, PWŚl. sygn. 1, kk. 659 i 1009. Zakres oddelegowania instruktorów omówiony zostanie w dalszej części pracy, prezentującej przeprowadzone szkolenia przez Komendę Rezerwy PWŚl.

⁴ Rozkaz Nr 104 GK PWŚl. z dnia 07.07.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1009.

⁵ Rozkaz Nr 54 GK PWŚl. z dnia 12.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 22.

⁶ Rozkaz Nr 133 GK PWŚl. z dnia 16.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 197.

Rezerwy w charakterze instruktorów, a w rozkazie ich przeniesienia uwzględniono już przyszłą jednostkę szkoleniową (Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach), która miała powstać z dniem 16 listopada, w miejsce likwidowanych szkół w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy. Obaj w tym samym rozkazie otrzymali pochwały za dotychczasową służbę.

5.1.4. Kadra wspomagająca szkolenia

Poza kadrami dydaktyczną, na stałe przyporządkowaną Komendzie Rezerwy, należy wspomnieć także o kadrze wspomagającej dane wykszolenie lub prowadzącej tylko określony kurs. Sytuacja ta miała miejsce podczas trwania szkoleń z zakresu służby śledczej, wykszolenia jednostek pełniących służbę na granicy z Niemcami i Czechosłowacją oraz podczas nauki języka francuskiego. Zaangażowanie wykładowców spoza Komendy Rezerwy oraz osób zatrudnianych poza policją pozwoliło na znaczne podniesienie poziomu prowadzonych szkoleń, a uzyskany przez słuchaczy zakres wiedzy był o wiele wyższy.

Szkoleniem, które jako pierwsze skorzystało z usług kadry wymiaru sprawiedliwości oraz nie będącej na etacie Komendy Rezerwy, był kurs służby śledczej. Zajęcia z kodeksu karnego i ustawy postępowania karnego prowadził tu sędzia dr Warmcki, a prokurator dr Małkowski kierunkował policjantów, omawiając zagadnienia z zakresu stowarzyszeń politycznych i służby informacyjnej. Geografia polityczna prowadzona była przez prof. Rzeszutko, a specjalną część programu z obszaru kryminalistyki omawiali biegli w tej dziedzinie – ekspert z dziedziny fotografii Czernigiewicz (*fotografia*) i przod.wyw. Wiktor Gorgol z Głównej Komendy PWŚl. (*daktyloskopia*).¹

Na czas trwania kursu granicznego, zajęcia prowadzili oficerowie i urzędnicy z Głównej Komendy: podinsp. Stanisław Ryczkowski (*służba śledcza i wywiad graniczny*), nadkom. Marian Chomrański (*szpiegostwo i dywersja*), kom. Wiktor Buliński (*organizacje niemieckie Województwa Śląskiego*), asp. Franciszek Szewieczek (*ruch komunistyczny*), urzędnicy wewnętrzni (starsi sekretarze) Paweł Duława (*ruch zawodowy*) i Emil Skowronek (*życie społeczne i stronnictwo polityczne za wyjątkiem życia niemieckiego*). Poza nim do zajęć zaangażowano

¹ APK, PWŚl., sygn. 13, k. 141. Wskazane osoby uczestniczyły również w egzaminie końcowym.

również referenta Dyrekcji Policji Romana Richtera (*przepisy paszportowe i dowodów osobnych*) oraz osoby wywodzące się z wojska: kpt. Banaś (łączność) i por. Żychoń (*wywiad ofensywny i szpiegostwo*).¹

Poza kursami śledczymi i granicznym, gdzie skorzystano z szerokiej wiedzy osób nie związanych ze szkolnictwem policyjnym, należy odnotować również przeprowadzenie specjalnego egzaminu ze znajomości języka francuskiego. Egzamin przeprowadził nie związany jeszcze ze Szkołą Policji w Katowicach – kom. Ludwik Kloske, wówczas zastępca powiatowego komendanta w Katowicach.²

5.2. Szkolenia prowadzone przez Szkołę Policji przy Komendzie Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach

5.2.1. Szkolenia nowo przyjętych policjantów prowadzone przez katowicką jednostkę w 1924 r.

Działalność edukacyjną w katowickiej szkole zainicjowano już w dniu 15 stycznia 1924 r. potężnym szkoleniem prowizorycznych (próbnych) posterunkowych. Na pierwszy kilkumiesięczny kurs, uczący tylko podstaw policyjnej służby, skierowano 163 nowo przyjętych funkcjonariuszy, który uzupełniono jeszcze w dniu 1 lutego 1924 r. o dalszych 70 próbnych posterunkowych.³

Działalność nowej szkoły zapoczątkowała też rozwój doskonalenia w jednostkach podległych Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach. Z dniem 17 stycznia 1924 r. oddelegowano instruktora katowickiej szkoły – przod. Wilhelma Warwasa, celem przeprowadzenia fizycznego wyszkolenia

¹ APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 114, 125-128, 133-134, 136-137. W nawiasach w oryginale podano zakres wykładanych przedmiotów. Był instruktorem świętochłowskiej szkoły podkom. F. Szewieczek zatrudniony był w tym okresie w Policji Politycznej (w ramach PWŚl.), za: APK, PWŚl., sygn. 67, k. 37.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 191. Kom. L. Kloske od 16 kwietnia 1927 r. do 3 kwietnia 1932 r. dowodził katowicką szkołą.

³ Rozkaz Nr 19 GK PWŚl. z dnia 03.02.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 734 (przyjęcie 79 funkcjonariuszy z dniem 15 stycznia 1924 r.) i Rozkaz Nr 20 GK PWŚl. z dnia 14.02.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, kk. 737-738 (przyjęcie 84 funkcjonariuszy z dniem 15 stycznia oraz 70 funkcjonariuszy z dniem 1 lutego 1924 r.). Łącznie w szkoleniu udział wzięło 233 funkcjonariuszy, brak jest danych o zakończeniu wskazanego kursu. Nie ustalono pełnego terminu trwania szkolenia, prawdopodobnie był prowadzony do miesiąca kwietnia 1924 r., gdy przyjęto kolejnych, nowych funkcjonariuszy. Podane szkolenie w końcowej tabeli określono jako „I kurs próbnych posterunkowych”. Następne udokumentowane przeze mnie kursy próbnych posterunkowych nie posiadały, tak jak inne szkolenia, odpowiednich numerów porządkowych. Dla usystematyzowania tych szkoleń w końcowej tabeli zastosowano odpowiednią numerację.

funkcjonariuszy w Komisariatach I i II w Katowicach,¹ a pozostający na miejscu drugi z instruktorów – st.post. Franciszek Ćwikała, z dniem 15 lutego 1924 r. awansowany został do stopnia przodownika.²

Wszyscy nowo przyjęci kandydaci w Komendzie Rezerwy poddani zostali surowej dyscyplinie szczegółowemu kształceniu. Jak podano w sprawozdaniu do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924, jednostka ta „*jako zakład wychowawczo-naukowy... spełnia wybitną rolę*”³, co było powodem karnego zsyłania tam mało zdyscyplinowanych policjantów.

Właśnie w związku z surową dyscypliną panującą w tej jednostce i jej „karnym charakterem”, w dniu 7 marca 1924 r. relegowano tam 60 policjantów odbywających wcześniej pełno wymiarowe szkolenie posterunkowych w Szkole Policji w Świętochłowicach, z powodu – jak to określono – „nieuctwa”.⁴ Relegowani funkcjonariusze poddani zostali karnemu i intensywnemu szkoleniu, wynikiem którego część z nich – niestety – musiała odejść do cywila. W dniu 13 kwietnia 1924 r. szkolenie ukończyło 46 funkcjonariuszy, których służbowo skierowano do powiatowych (miejskich) komend w:

- Rybniku – 16 osób;
- Lublińcu – 9 osób;
- Tarnowskich Górach – 8 osób;
- Pszczynie – 6 osób;
- Królewskiej Hucie – 4 osoby;
- Katowicach – 3 osoby.⁵

Kolejny kilkutygodniowy kurs dla próbnych posterunkowych (druga edycja) rozpoczął się w dniu 16 kwietnia 1924 r. Na szkolenie przyjęto 69 nowo przyjętych funkcjonariuszy.⁶

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 659 i 1031. Poza prowadzeniem wyszkolenia podczas delegowania przod. W. Warwas dał się poznać jako wszechstronny policjant w ściganiu sprawców przestępstw (k. 1031). W dniu 25 maja 1925 r. przod. W. Warwas przeniesiony został do Pow. Kom. w Cieszynie – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 456.

² Rozkaz Nr 16 GK PWŚl. z dnia 06.02.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 678 i 777.

³ APK, PWŚl. sygn. 25, k. 29.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 733-734 i 770 i APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42. Policjanci skierowani karnie do katowickiej jednostki rozpoczęli szkolenie w dniu 29.01.1924 r. w Świętochłowicach. W karcie nr 770 wykazano imiennie 60 funkcjonariuszy przeniesionych ze Szkoły Policji w Świętochłowicach do Komendy Rezerwy PWŚl., a w dokumentach znajdujących się w APK, PWŚl., sygn. 25, k. 42 ich liczbę wskazuje się na 66 osób. Problem ten poruszono już w rozdziale III.

⁵ Rozkaz Nr 62 GK PWŚl. z dnia 24.04.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 844.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 852.

W miejsce szybko przeszkolonych policjantów natychmiast kierowano następnych. Trzecia taka ekspresowa edycja rozpoczęła się z dniem 16 czerwca 1924 r. W charakterze próbnych posterunkowych do służby przyjęto 38 osób, z których dwie już na wstępie zrezygnowały ze szkolenia.¹

Wyszkolenie próbnych posterunkowych trwało nadal lecz nie zachowała się pełna dokumentacja pozwalająca przybliżyć te szkolenia.² Łącznie w roku 1924 Komenda Rezerwy przyjęła do wyszkolenia 1045 funkcjonariuszy, z czego 775 osób po odpowiedniej selekcji skierowano do jednostek terenowych (624 osób) lub zwolniono (131 osób). Pozostali absolwenci tych szkoleń zasilili szeregi Komendy Rezerwy (270 osób). Przy tych wyliczeniach należy wskazać, że celem uzupełnienia stanów jednostek terenowych, przeszkolonych funkcjonariuszy skierowano do:

- Powiatowej Komendy w Katowicach – 259 osób;
- Powiatowej Komendy w Świętochłowicach – 137 osób;
- Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie – 66 osób;
- Powiatowej Komendy w Rybniku – 55 osób;
- Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach – 33 osoby;
- Powiatowej Komendy w Bielsku – 29 osób;
- Powiatowej Komendy w Lublińcu – 24 osoby;
- Powiatowej Komendy w Cieszynie – 11 osób;
- Powiatowej Komendy w Pszczynie – 10 osób.³

5.2.2. Nowe zasady szkolenia próbnych posterunkowych

Główny Komendant PWŚl. chcąc podnieść profesjonalizm szkolenia próbnych posterunkowych, ustanowił z dniem 8 stycznia 1925 r. periodyczne kursy dla wszystkich nowo przyjętych policjantów, trwające sześć tygodni. Do prowadzenia tych szkoleń wyznaczył wyłącznie Komendę Rezerwy PWŚl., która miała szkolić według programów naukowych, obowiązujących w szkołach

¹ APK, PWŚl., sygn. 1, k. 980.

² W dokumentach znajdują się tylko szczątkowe dane dotyczące przyjęć i wydań dyscyplinarnych próbnych funkcjonariuszy, nie oddające w pełni schematu prowadzonych szkoleń – APK, PWŚl., sygn. akt 1, k. 945; sygn. 2, kk. 4-5, 8-9, 12, 20, 33, 36, 46-47, 89, 104, 158, 160-161, 182, 203, 211 i 226.

³ APK, PWŚl., sygn. 25, kk. 30 i 41. W nawiasach, na podstawie przytoczonych dokumentów podano łączne wyliczenia absolwentów tych kursów za rok 1924.

policyjnych. Programy naukowe, ze względu na krótki czas trwania kursu polecił odpowiednio streścić, w ten sposób, by dać uczestnikom kursu całokształt wiedzy już po sześciu tygodniach nauki. Komendantem każdego kursu był z urzędu Komendant Rezerwy PWŚl. Kurs ten obowiązywał wszystkich nowo przyjętych podoficerów PWŚl. – jednakże nie zaliczał się za „normalny” kurs policyjny. Absolwenci tego kursu, po jego ukończeniu otrzymywali świadectwa, podobnie jak w szkołach policyjnych, z zaznaczeniem, że świadectwa te nie są równoważne ze świadectwami szkół policyjnych. Określono je jako zaświadczenia o tym, że próbny posterunkowy zaznajomił się z najpotrzebniejszymi przepisami policyjnymi. Świadectwa te załączano także do akt personalnych.

Nowe zasady objęły już nowo przyjętych funkcjonariuszy z dniem 1 stycznia 1925 r., tym samym pierwsze takie szkolenie przewidziane zostało dla 33 próbnych posterunkowych.¹

Kolejne szkolenia próbnych posterunkowych przeprowadzono dla:

- 29 funkcjonariuszy przyjętych z dniem 1 luty i 16 luty 1925 r.;²
- 21 funkcjonariuszy przyjętych z dniem 1 marca 1925 r.;³
- 34 funkcjonariuszy przyjętych z dniem 16 marca i 1 kwietnia 1925 r.;⁴
- 22 funkcjonariuszy z dniem 16 maja 1925 r.;⁵
- 15 funkcjonariuszy z dniem 1 czerwca 1925 r.;⁶
- 13 funkcjonariuszy z dniem 1 i 16 lipca 1925 r.;⁷
- 27 funkcjonariuszy z dniem 1, 13 i 16 sierpnia 1925 r.;⁸
- 27 funkcjonariuszy z dniem 16 października 1925 r.⁹

¹ Rozkaz Nr 5 GK PWŚl. z dnia 09.01.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 261.

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 309 i 334. W dniu 1 lutego przyjęto do służby 21 funkcjonariuszy, a w dniu 16 lutego 1925 r., przyjęto dalszych 8 funkcjonariuszy.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 346.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 392. W dniu 16 marca 1925 r. przyjęto 6 próbnych posterunkowych, a w dniu 1 kwietnia 1925 r. kolejnych 28 policjantów. Szkolenie prawdopodobnie rozpoczęło się 1 kwietnia, gdyż lista przyjęć funkcjonariuszy datowana jest na dzień 7 kwietnia 1925 r.

⁵ APK, PWŚl., sygn.2, k.461.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 487. Przyjęto 14 funkcjonariuszy z przydziałem do Komendy Rezerwy oraz 1 osobę do Oddziału Konnego, przy Pow.Komendzie w Katowicach.

⁷ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 543, 549 i 555. W kartach: 543, 549 i 555 uwzględniono przyjęcie z dniem 16 lipca 1925 r. łącznie 12 funkcjonariuszy (jedna osoba, do Oddz. Konnego – k. 555), a w k. 549 znajduje się zapis, że z dniem 1 lipca 1925 r. do Kom. Rez. przyjęto 1 funkcjonariusza, tym samym w szkoleniu brało udział 13 osób.

⁸ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 574, 595, 598 i 641. W dniu 1 sierpnia przyjęto 14 funkcjonariuszy (kk. 574 i 595), w dniu 13 sierpnia tylko jednego funkcjonariusza (k. 598), a w dniu 16 sierpnia kolejnych sześć osób, z czego ponownie do służby w policji jedną osobę (k. 595). Liczbę uczestników uzupełniono jeszcze o dalszych sześć osób (k. 641).

⁹ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 694-695 i 729. Jedna osoba po dwóch tygodniach od przyjęcia się do policji, została zwolniona (kk. 694-695).

Podczas trwania tych szkoleń stwierdzono, iż nowo przyjęci kandydaci nie zgłaszają się w ściśle oznaczonym terminie, tym samym polecono nie lekceważenie tych przewinień funkcjonariuszy już podczas pierwszych dni ich służby, gdyż – jak to określono – „*puszczanie zaś płazem tego przewinienia demoralizująco wpływa na nowo przyjętego kandydata*”.¹ Jak wynika z zapisu, nowo przyjęci funkcjonariusze od samego początku poddani zostali ostremu rygorowi; jakie wymierzano kary za ich pierwsze przewinienia trudno określić, zapewne były to kary porządkowe.

Pierwsze formalne zestawienie z zakończenia kursu próbnych posterunkowych zostało opublikowane w rozkazie głównej komendy z dnia 28 września 1925 r. Podany kurs prowadzono dla 27 nowo przyjętych policjantów w okresie od 1 sierpnia do 20 września 1925 r. Szkolenie z oceną dobrą ukończyło 5 funkcjonariuszy, 12 osób otrzymało ocenę dostateczną, a aż 10 próbnych posterunkowych sklasyfikowano z oceną niedostateczną.²

Drugie zestawienie z przeprowadzonego szkolenia wydano w dniu 5 grudnia 1925 r. Kurs dla 27 osób przyjętych z dniem 16 października został ukończony w dniu 24 listopada 1925 r. przez 25 próbnych posterunkowych. Dwie osoby uzyskały końcową ocenę bardzo dobrą. Ocenę dobrą otrzymało 6 funkcjonariuszy, dostateczną 11 osób, a kolejnych 6 sklasyfikowano z „postępem niedostatecznym”.³

Absolwenci tych szkoleń, zaraz po ukończeniu kursu nie byli kierowani do jednostek terenowych. Poszczególne komendy uzupełniane były sukcesywnie, po przeszkoleniu większej liczby przyjętych funkcjonariuszy.

Pierwsze uzupełnienie stanów jednostek z konkretnym wyszczególnieniem odbyło się w dniu 2 marca 1925 r., gdzie do Oddziału Konnego Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie skierowano czterech funkcjonariuszy. Następne przeniesienia odbyły się w dniu 5 marca. Przydziały służbowe policjanci otrzymali do:

- Powiatowej Komendy w Katowicach – 28 osób;
- Powiatowej Komendy w Świętochłowicach – 12 osób;
- Powiatowej Komendy w Pszczynie – 8 osób;
- Powiatowej Komendy w Rybniku – 5 osób;

¹ Rozkaz Nr 129 GK PWŚl. a dnia 07.07.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 519.

² Rozkaz Nr 182 GK PWŚl. z dnia 28.09.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 641.

³ Rozkaz Nr 221 GK PWŚl. z dnia 09.12.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 729.

- Powiatowej Komendy w Bielsku – 3 osoby;
- Powiatowej Komendy w Lublińcu – 2 osoby;
- Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach – 1 osoba.¹

Przeniesienia uzupełniono w kolejnym rozkazie, gdzie skonkretyzowano wprost ich przesunięcia do:

- Komisariatu I w Katowicach - 10 osób;
- Komisariatu II w Katowicach - 9 osób.²

Kolejne uzupełnienie stanów jednostek terenowych miało miejsce w dniu 25 sierpnia 1925 r., kierując funkcjonariuszy do Powiatowych Komend w:

- Świętochłowicach – 5 osób;
- Lublińcu – 3 osoby;
- Rybniku – 1 osoba.³

Szkolenia przerwano po zakończeniu listopadowej edycji, nowo przyjęci funkcjonariusze kierowani byli już do szkoleń realizowanych cyklicznie przez Główną Komendę PWŚl.⁴

5.2.3. Kursy posterunkowych

Kończąc szkolenia próbnych posterunkowych, Komendzie Rezerwy powierzono szkolenie posterunkowych w pełnym już zakresie.

Na pierwszy kurs posterunkowych z dniem 7 kwietnia 1926 r. skierowano 60 funkcjonariuszy,⁵ poszerzając stan kursu jeszcze o dalszych dziewięć osób funkcjonariuszami ze Świętochłowic.⁶ Pomimo rozszerzenia stanu liczbowego kursu, z biegiem czasu liczebność jego zmniejszała się (słuchaczy zaczęły trapić choroby), w związku z czym, do czasu jego zakończenia został znacznie okrojony.⁷ Kurs ukończyło tylko 48 funkcjonariuszy na 69 osób, które to szkolenie rozpoczęły. W dniu 17 września 1926. świadectwa ukończenia szkolenia z oceną bardzo dobrą odebrało 4 posterunkowych. Kończącą ocenę dobrą otrzymało 18 funkcjonariuszy,

¹ Rozkaz Nr 45 GK PWŚl. z dnia 05.03.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 343-344.

² Rozkaz Nr 65 GK PWŚl., z dnia 02.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 385.

³ Rozkaz Nr 182 GK PWŚl. z dnia 28.09.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 641.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 788 i następne.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 17.

⁶ Tamże, kk. 28 i 32.

⁷ Tamże, kk. 46, 58 i 93.

a 24 dalszych ocenę dostateczną. Na egzamin poprawkowy skierowane zostały dwie osoby, które otrzymały ocenę niedostateczną. Wyznaczono im termin trzymiesięczny na złożenie egzaminów z kodeksu karnego i postępowania karnego.¹

Z dniem 14 września 1926 r. powołano 65 policjantów na kolejny już drugi kurs posterunkowych.² Szkolenie rozpoczęto jeszcze w strukturach Komendy Rezerwy PWŚl. Po jej likwidacji w dniu 16 listopada 1926 r. funkcjonariusze ukończyli edukację już w Komendzie Szkoły Policji w Katowicach, z dniem 11 lutego 1927 r., na III kompanii, XII kursu posterunkowych.³

5.2.4. *Kursy musztry i sprawności fizycznej*

Potrzeby specjalnych szkoleń funkcjonariuszy i niedomagania w tym zakresie w śląskiej policji, wymogły na Komendzie Rezerwy w Katowicach przeprowadzenie takich szkoleń, jeszcze z początkiem 1924 r. Pierwszym takim szkoleniem był kurs musztry i sprawności fizycznej, przeprowadzony od 25 lutego do 30 maja 1924 r., który ukończyło 64 absolwentów. Kurs ten posiadał specyficzną klasyfikację i zarazem charakterystykę jego zakończenia według następujących kryteriów:

- „z postępem bardzo dobrym, uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora i komendanta ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – w tej najwyższej kategorii sklasyfikowano najwięcej, bo aż 29 funkcjonariuszy;
- „z postępem bardzo uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – taką ocenę otrzymało 16 uczestników;
- „z postępem średnio uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – sklasyfikowano 17 policjantów;

¹ Rozkaz Nr 138 GK PWŚl. z dnia 25.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 207. Egzamin poprawkowy przeprowadzony został w Szkole Policji w Katowicach w dniach 3 i 4 stycznia 1927 r. Z wynikiem pozytywnym zakończony został przez osoby, które podczas tego szkolenia otrzymały ocenę niedostateczną – APK, PWŚl., sygn. 3, k. 321.

² Rozkaz Nr 133 GK PWŚl. z dnia 16.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 197. Na kurs powołano dodatkowo jedną osobę – k. 223.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 341 (patrz rozdz. VI).

- „z postępem miernie uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – najniższą ocenę otrzymało tylko dwóch uczestników szkolenia.¹

Jak ważny był to kurs w cyklu szkoleń wszystkich funkcjonariuszy może obrazować stanowisko Głównego Komendanta PWŚl. insp. L. Wróblewskiego, który w „Raporcie w sprawie jego działalności w zakresie Policji Wojewódzkiej za rok 1924” kierowanym do Wojewody Śląskiego, stwierdził po zakończeniu wskazanego kursu, iż „Od tego czasu datuje się kolosalny rozwój sportu Policji Wojewódzkiej”.²

Podczas przeprowadzenia wskazanego kursu skorzystano z szerokiej wiedzy delegowanego w tym celu na Śląsk przod. Kazimierza Błaszczyka w Komendy Głównej Policji Państwowej w Warszawie. Dzięki zajęciom prowadzonym pod jego kierunkiem, kurs ten osiągnął nadzwyczaj dobre rezultaty. Wzorową postawę delegowanego wykładowcy dostrzegł sam Wojewoda Śląski – Mieczysław Bilski, udzielając mu pochwały z podaniem jej do wiadomości Komendzie Głównej Policji Państwowej.³

Na początku miesiąca kwietnia 1925 r. Główna Komenda PWŚl. zaplanowała prowadzenie drugiej edycji kursu fizycznego wyszkolenia, jak to określiła „pod kierownictwem specjalnych instruktorów”. Na kurs miało zostać powołanych 62 funkcjonariuszy. Przy wyborze kandydatów zaznaczono, iż powiatowi komendanci mieli zwrócić uwagę na: „stan zdrowia, wiek, budowę ciała, zdolność do ćwiczeń gimnastycznych, fizyczne wyrobienie, siłę, zgrabność i pewien zasób inteligencji” kierowanych funkcjonariuszy, a ich imienny wykaz przesłać do Głównej Komendy według dziewięciopunktowego schematu:⁴

L.p.	Szarża	Imię i nazwisko	Służba wojskowa	Służba w policji	Odbyte kursy fachowe	Gdzie urodzony	Stopień kwalifikacji	Uwaga*

* (poufna opinia powiatowego komendanta)

¹ Rozkaz Nr 84 GK PWŚl. z dnia 04.06.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn.1, kk. 943-944.

² APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43.

³ Rozkaz Nr 104 GK PWŚl. z dnia 07.07.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1009.

⁴ Rozkaz Nr 69 GK PWŚl. z dnia 08.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 393.

Zgodnie z wcześniejszymi zaleceniami, uczestników kursu powołano specjalnym rozkazem.¹ Wskazany kurs przeprowadzony został w dniach od 21 kwietnia do 19 sierpnia 1925 r. i został ukończony przez 59 osób. Ocenę bardzo dobrą otrzymało 3 funkcjonariuszy, dobrą 17, a ocenę dostateczną pozostałych 39.²

*Absolwenci drugiej edycji kursu wyszkolenia fizycznego.*³

Kolejna już III edycja wyszkolenia fizycznego zorganizowana została w dniu 24 kwietnia 1926 r. Na szkolenie powołano 64 funkcjonariuszy.⁴ Po intensywnym szkoleniu w dniu 16 sierpnia do egzaminu przystąpiło 61 policjantów. Ocenę bardzo dobrą otrzymał tylko przod. Ignacy Mańka, a z oceną końcową dobrą sklasyfikowano 33 osoby. Z oceną dostateczną egzamin złożyło 25 osób, a nie sklasyfikowano z powodu wcześniejszej choroby dwóch funkcjonariuszy (bez oceny niedostatecznej).⁵

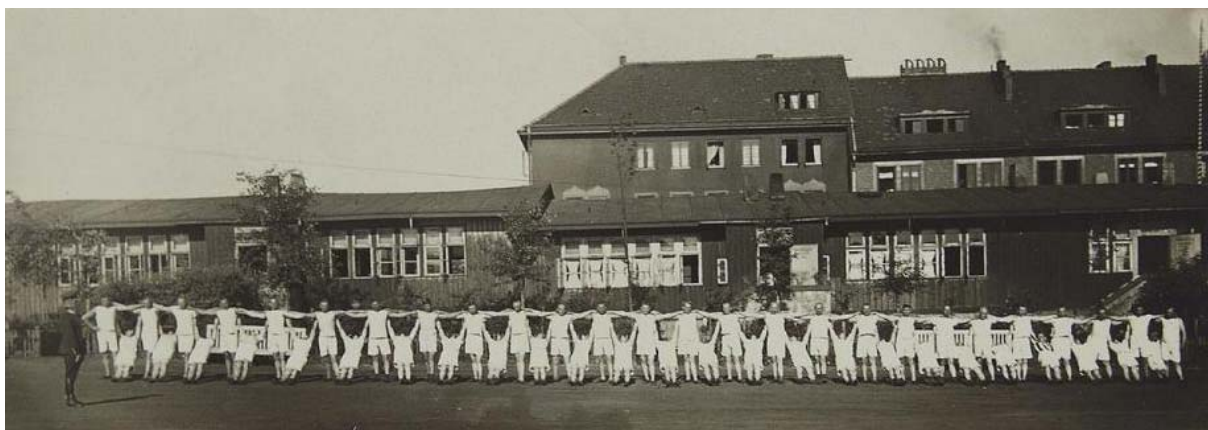
¹ Rozkaz Nr 75 GK PWŚl. z dnia 20.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 405. Podczas trwania kursu dochodziło do zmian ich uczestników lub odwołań (APK, PWŚl., sygn. 2, k. 437, 460 i 504).

² Rozkaz Nr 166 GK PWŚl. z dnia 28.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 599.

³ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 70.

⁴ Rozkaz Nr 72 GK PWŚl. z dnia 06.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 57-58. Podczas kursu ze szkolenia odwołano 6 osób (3 z powodu hospitalizacji), a w ich miejsce przyjęto tylko 3 osoby – Tamże, kk. 68, 78, 92-93, 115, 128.

⁵ Rozkaz Nr 127 GK PWŚl. z dnia 27.08.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 185.

Uczestnicy III kursu wyszkolenia fizycznego podczas zajęć.¹

5.2.5. Kursy służby śledczej

Zakres szkoleń prowadzony przez Szkołę Policji przy Komendzie Rezerwy PWŚl., znacznie się rozszerzył, można stwierdzić, że był o wiele większy aniżeli w świętochłowickiej szkole, sprawującej nadzór nad zawodową edukacją śląskiego policji.

Pierwszym takim szkoleniem był kurs służby śledczej i informatycznej, który został przeprowadzony od 11 czerwca do 25 września 1924 r. Wskazane szkolenie ukończyło 65 podoficerów śląskiego garnizonu. Pięciu funkcjonariuszy otrzymało końcową ocenę bardzo dobrą, kolejnych 28 policjantów sklasyfikowano z oceną dobrą, a 32 z oceną dostateczną.²

Na drugi kurs służby śledczej kryminalno-politycznej (nazwa szkolenia ewaluowała), który rozpoczął się 3 października 1924 r. powołano 65 funkcjonariuszy.³ Już na początku trwania kursu, ze względu na szczupły stan personalny w Ekspozyturze Śledczej w Katowicach, z dniem 15 października

¹ APK, PWŚl., sygn. 28, k. 73.

² APK, PWŚl., sygn. 1, k. 960; sygn. 2, kk. 72 i 289; APK PWŚl., sygn. 3, k. 1198 i APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43 (Sprawozdanie GK PWŚl.) W „Sprawozdaniu GK PWŚl. do Wojewody Śląskiego z działalności policji za rok 1924” określono go jako „kurs śledczy”, a liczbę osób, które ukończyły szkolenia, podano „64”, choć faktycznie kurs ukończyło 65 osób (imienna lista w Rozkazie Nr 18 GK PWŚl. z dnia 28.01.1925 r. – sygn. 2, k. 289). Delegacje za podany kurs rozliczano dopiero sześć lat później – sygn. 3, k. 1198.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 68-69, 89 i APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43 (tu podano datę rozpoczęcia 1 października 1924 r.). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że na drugą edycję kursu służby śledczej skierowano pięciu funkcjonariuszy Policji Politycznej – APK, PWŚl., sygn. 2, k. 89.

zwolniono trzech policjantów tej jednostki,¹ a udział kolejnych trzech – bez podania przyczyn anulowano.² Egzamin końcowy podzielony był na pięć bloków tematycznych i przeprowadzony został w dniu 19 stycznia 1925 r.³ Szkolenie ukończyło 59 funkcjonariuszy, z czego z wynikiem: bardzo dobrym – 6 osób, dobrym – 32 osoby i z dostatecznym – 21 osób.⁴ Uroczyste zakończenie kursu odbyło się 20 stycznia 1925 r., gdzie absolwenci uczestniczyli w nabożeństwie w kościele św. Piotra i Pawła w Katowicach, a następnie w wieczorku pożegnalnym w Sali Powstańców.⁵

Główny Komendant PWŚl. podsumowując dwie pierwsze edycje szkoleń służby śledczej, określił w swym sprawozdaniu do Wojewody Śląskiego za rok 1924, że: *„Obydwa kursy przyczyniły się do wyrobienia wytrawnych funkcjonariuszy służby śledczej. Na kursie śledczym wykładane były przedmioty wymagane tak w służbie śledczej, jak i w służbie politycznej. Po ukończeniu kursu przeznaczono absolwentów tychże do uzupełnienia ekspozytur śledczych i ekspozytur Policji Politycznej i w ten sposób zapelnia się powoli wymienione urzędy wyszkolonymi i karnymi funkcjonariuszami. Największą troską Komendy Policji Woj. jest bowiem uzupełnienie Policji Politycznej i Policji Śledczej najlepszymi i dobrze wyszkolonymi funkcjonariuszami. W tych dwóch kategoriach w Policji Woj. powinni się znajdować najtężsi i najsprytniejsi funkcjonariusze, gdyż ich zadaniem jest specjalizowanie się w wykrywaniu większych przestępstw politycznych i kryminalnych, przez co przestępczość się pomniejszy.*⁶ Stanowisko głównego komendanta jasno wskazywało, jak ważne są te szkolenia dla poprawy bezpieczeństwa w województwie i jakości wykonywanych zadań przez pion polityczny i śledczy.

¹ Rozkaz Nr 174 GK PWŚl. z dnia 15.10.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 104.

² APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 68-69.

³ APK, PWŚl., sygn. 13, k. 141. W komisji egzaminacyjnej zasiadało siedem osób: podkom. M. Dobusz (służba śledcza, instrukcja służbowa, organizacja władz i przepisy administracyjne oraz medycyna sądowa), przod. wyw. W. Gorgol (daktyloskopia), st. post. W. Guiot (musztra i wyszkolenie fizyczne) oraz wykładowcy zewnętrzni: sędzia dr Warmcki (kodeks karny i ustawa o postępowaniu karnym), prokurator dr Małkowski (stowarzyszenia polityczne i służba informacyjna), prof. Rzeszutko (geografia polityczna) i ekspert z dziedziny fotografii Czernigiewicz (fotografia). Cały skład komisji oceniał także sporządzane wypracowania.

⁴ Rozkaz Nr 28 GK PWŚl. z dnia 10.02.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 310. W cytowanym rozkazie nie podano daty zakończenia kursu, tym samym należy przyjąć jego czas zakończenia pod koniec miesiąca stycznia 1925 r., gdyż z dniem 2 lutego 1925 r. rozpoczęło się kolejne, już trzecie szkolenie.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 13, kk. 141-143.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43.

Na III kurs służby śledczej rozpoczynający się 2 lutego 1925 r. powołano 65 osób.¹ Podczas trwania tego kursu, na podstawie wniosku Nadzwyczajnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Kompanii Śledczej przy Komendzie Rezerwy w Katowicach (powstałej w trakcie edycji tego kursu), przeprowadzono specjalny egzamin dla jego uczestników. Ten nadzwyczajny egzamin, sprawdzający aktualną wiedzę uczestników, przeprowadzono w dniu 26 kwietnia 1925r i niósł za sobą wiele konsekwencji, łącznie z usunięciem z kursu. Na podstawie przeprowadzonego egzaminu Komisja postanowiła:

- zwolnić z kursu z dniem 26 kwietnia 1926 r., z równoczesnym odesłaniem do macierzystych jednostek – 8 osób;
- dodatkowo z dniem 1 maja 1925 r. przenieść ze służby śledczej do służby mundurowej – 3 osoby, które zostały zwolnione z kursu w dniu 26 kwietnia 1926 r.²

Po zakończeniu działalności komisji, migracja z kursu do macierzystych jednostek trwała nadal, zwolniono jedną osobę z dniem 1 kwietnia.³ Kurs śledczy w dniu 2 czerwca 1925 r. ukończyło 54 funkcjonariuszy, z czego tylko dwie osoby otrzymały ocenę końcową bardzo dobrą. Kolejnych 15 funkcjonariuszy odebrało świadectwa z oceną dobrą, a dalszych 35 sklasyfikowano z oceną dostateczną. Dwie osoby ukończyły kurs z oceną niedostateczną.⁴

Kolejny IV kurs służby śledczej rozpoczął się w dniu 15 października 1925 r., skierowano na niego 60 funkcjonariuszy.⁵ Liczebność kursu, z uwagi na potrzeby jednostek, uzupełniono jeszcze o 11 dalszych policjantów śląskiego garnizonu, tym samym naukę rozpoczęło 71 osób.⁶ W dniu 31 marca 1926 r. szkolenie zostało zakończone. Egzamin z oceną bardzo dobrą zakończyli jedynie

¹ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 287-288, 301, 310, 402, 417 i 447. Tuż po rozpoczęciu, na kurs dodatkowo delegowano trzech funkcjonariuszy z Powiatowej Komendy w Katowicach (k. 310), a w trakcie jego trwania rozkazami odwołano uczestnictwo 3-ch osób – k. 402 (odejście do szpitala) i k. 417 (przeniesienie do służby mundurowej), tym samym początkowa liczba uczestników nie zmieniła się. Stan kursu zaczął faktycznie maleć dopiero od dnia 1 kwietnia, gdy przeniesiono do macierzystej jednostki jedną osobę (k. 447), a o pozostałych dwóch brak jest danych, prawdopodobnie przeniesiono ich także do macierzystych jednostek.

² Rozkaz Nr 80 GK PWŚl. z dnia 28.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 417.

³ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 447.

⁴ Rozkaz Nr 116 GK PWŚl. z dnia 17.06.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 493.

⁵ Rozkaz Nr187 GK PWŚl. z dnia 10.10.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 651 i 652 i Okólnik Nr 272 z dnia 23.09.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 15, k. 42.

⁶ Rozkaz Nr 189 GK PWŚl. z dnia 16.10.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 657. Podczas trwania kursu dochodziło do przyjęć i zwolnień słuchaczy, przeważnie z powodu choroby – Tamże, kk. 287, 701, 706, 713 (usunięto na wniosek Komendy Rezerwy 3 funkcjonariuszy), 725, 739, 765 i 791.

przed. Augustyn Christoph i przed. Józef Waniek. Ocenę dobrą otrzymało 22 funkcjonariuszy, a ocenę dostateczną otrzymały również 22 osoby. Z oceną końcową niedostateczną sklasyfikowano 16 policjantów, bez dolegliwości poprawkowych lecz z surowszymi sankcjami – zdegradowano ich o stopień niżej, zwalniając ze służby w Policji z dniem 30 kwietnia i przyjmując ponownie w dniu 1 maja 1926 r., co miało oddźwięk dyscyplinujący innych uczestników kursów na terenie Śląska. Dwie kolejne osoby w terminie trzech miesięcy miały zaliczyć egzaminy z socjologii i nauki o stowarzyszeniach, a jedna osoba ze służby śledczej. Ponadto nie sklasyfikowana została jedna osoba z powodu choroby i dłuższej nieobecności na kursie.¹ Surowe restrykcje zostały złagodzone po głębszej analizie, tylko wobec trzech przodowników, których zdegradowano, zwolniono i przywrócono do służby. Policjantom anulowano dotkliwe sankcje dotyczące zwolnienia z Policji, utrzymując tylko w mocy degradację o jeden stopień. Funkcjonariuszy skierowano na egzamin poprawkowy tylko z jednego przedmiotu, wyznaczając termin egzaminu na miesiąc sierpień 1926 r.²

W miesiącu październiku 1926 r., pomimo wcześniejszych wskazań, odbył się egzamin poprawkowy z poszczególnych przedmiotów, wyszczególnionych w rozkazie o zakończonym szkoleniu. Na ocenę bardzo dobrą egzamin ze służby śledczej złożył przed. Edward Zulzki. Dwie osoby przystąpiły do egzaminu z socjologii i nauki o stowarzyszeniach, otrzymując odpowiednio ocenę dostateczną i niedostateczną. Przeprowadzony został także egzamin z całości szkolenia (pierwszy termin), dla jednej osoby nie mogącej uczestniczyć w kursie z powodu choroby. Poddany egzaminowi policjant złożył go z oceną niedostateczną.³ Sankcje po zakończonym egzaminie poprawkowym dotknęły tylko funkcjonariusza, który otrzymał już drugą ocenę niedostateczną z socjologii i nauce o stowarzyszeniach. Przeniesiony został ze służby śledczej do służby mundurowej.⁴

¹ Rozkaz Nr 56 GK PWŚl. z dnia 14.04.1926 r. [w:] WPK, PWŚl., sygn. 3, kk. 25-26.

² Rozkaz Nr 62 GK PWŚl. z dnia 21.04.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 38.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 223. W dokumencie nie sprecyzowano dokładnej daty przeprowadzenia egzaminu poprawkowego.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 249.

5.2.6. Kurs służby granicznej

Komenda Rezerwy prowadząc regularnie kursy posterunkowych, wyszkolenia fizycznego oraz cykle szkoleń śledczych, zaplanowała także szkolenia specjalne w zależności od powstałych potrzeb. Można je również określić jako „szkolenia jednorazowe”, gdyż kolejnych edycji nie planowano. Pierwszym takim szkoleniem był kurs służby granicznej, gdyż obciążenie będącej w strukturach PWŚl. policji granicznej zadaniami wywiadowczymi, obnażyło znaczne jej braki w przygotowaniu się do tego rodzaju służby. Sytuacja ta i interwencje w tej sprawie Śląskiego Urzędu Policji Politycznej, wymusiły wyszkolenie odpowiedniej liczby funkcjonariuszy, którzy poza przypisanymi jej obowiązkami, prowadzili pracę wywiadowczą w pasie granicznym z Czechosłowacją i Niemcami.¹ Zanim to szkolenie zostało uruchomione, zainteresowała się jego programem Komenda Policji Państwowej Okręgu XII (Pomorskiego) w Toruniu, prowadząc na ten temat korespondencję z Główną Komendą PWŚl.²

Z dniem 15 marca 1925 r. na czterotygodniowe szkolenie powołano 68 funkcjonariuszy.³ W ostatniej chwili Powiatowa Komenda w Tarnowskich Górach dokonała kilku korekt w wykazie swoich osób, tym samym kurs rozpoczęło 67 funkcjonariuszy.⁴

Szkolenie – z uwagi na jego specyfikę – prowadziła kadra z zewnątrz, pozostawiając Komendzie Rezerwy jedynie sprawy administracyjne i odpowiednie lokum dla szkolenia. Jak ważny był to kurs dla policji śląskiej, świadczy o tym liczba jego uczestników, która tu wzrastała, zamiast maleć, co można było zauważyć podczas innych szkoleń.

Do końcowego egzaminu przeprowadzonego w dniach 6 i 7 kwietnia, przystąpiło 71 funkcjonariuszy służby granicznej (kurs formalnie zakończono 7 kwietnia 1925 r.). Oceną „bardzo dobrą z wyszczególnieniem” wyróżniono st. przod. Józefa Korusa z Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, który na zakończenie szkolenia wykazał się średnią 4,0. Bardzo dobrą ocenę,

¹ B. Kayzer, *Policja Graniczna...*, s. 187.

² APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 112-114. Komenda P.P. w Toruniu interesowała się m.in. algorytmami zwalczania szpiegostwa na pograniczu.

³ Rozkaz Nr 52 GK PWŚl. z dnia 13.03.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 359.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 2, k. 380.

choć bez wyróżnienia otrzymało jeszcze 3 funkcjonariuszy. Szkolenie z oceną dobrą ukończyło 38 policjantów, a 23 dalszych sklasyfikowano z oceną dostateczną. Pozostali uczestnicy szkolenia uzyskali mierne wyniki, pięć osób otrzymało ocenę niedostateczną, a jedną osobę nie sklasyfikowano, pomimo przystąpienia do egzaminu.¹

5.2.7. Kurs administracyjno-gospodarczy

Kolejnym „jednorazowym” szkoleniem był kurs administracyjno-gospodarczy. Na kurs rozpoczynający się w dniu 25 kwietnia 1925 r. imiennie oddelegowano 50 funkcjonariuszy, z dyspozycją, że poszczególne jednostki mają uzupełnić dobór o dalszych 13 policjantów.² Wskazany kurs zakończony został w dniu 28 lipca 1925 r. Ukończyło go 59 osób, z których tylko post. Franciszek Rozdzielewicz z Powiatowej Komendy w Świętochłowicach otrzymał ocenę bardzo dobrą. Funkcjonariusze zostali surowo oceniani na tym kursie, jak wynika z zestawu ocen uwzględnionych w rozkazie kończącym szkolenie. Ocenę dobrą otrzymało 24 funkcjonariuszy, a kolejnych 20 ocenę dostateczną. Z oceną niedostateczną sklasyfikowano aż 14 policjantów.³

¹ Rozkaz Nr 92 GK PWŚl. z dnia 15.5.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 445 i APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 121-130. Średnią ocenę 4.0 otrzymał również st. post. F. Kocybik z Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach (sygn. 107, k. 126) lecz nie wiadomo dlaczego nie otrzymał także wyróżnienia. Na zakończenie szkolenia nie sklasyfikowano post. A. Gryszkę (jednostki nie ustalono), który delegowany był na kurs w ostatnich dniach (k. 122), tym samym nie mógł przyswoić sobie całego materiału, wchodzącego w zakres szkolenia. W niektórych dokumentach znajdujących się w sygn. 107 kurs graniczny nosi także nazwę „kurs służby informatyczno-śledczej” (sygn. 107, k. 121 – stosowane obydwie nazwy oraz sygn. 2, k. 445 i sygn. 107, k. 123 stosowana tylko druga z nazw). Z kursu granicznego zachowały się arkusze kwalifikacyjne wszystkich słuchaczy (sygn. 107, kk. 125-128), z których pierwszy w kolejności, dla przybliżenia szkolenia załączono do aneksów, zob. Aneks XXII, s. 411.

² Rozkaz Nr 76 GK PWŚl. z dnia 22.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 407. Zarezerwowano trzy miejsca dla Powiatowej Komendy w Rybniku oraz po dwa dla komend w: Bielsku, Cieszynie, Królewskiej Hucie, Lublińcu i Tarnowskich Górach. Pomimo dyspozycji o uzupełnienie kursu, początkowo podczas jego trwania odwołano 3 osoby (APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 460, 464 i 542). Proponowaną liczebność kursu jednak uzupełniono, gdyż znajdowało się to w zainteresowaniu poszczególnych jednostek. Brak jest danych, kiedy to nastąpiło.

³ Rozkaz Nr 152 GK PWŚl. z dnia 07.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 565-566.

Uczestnicy kursu administracyjno-gospodarczego podczas wycieczki w Pszczynie.¹

5.2.8. Kurs fotograficzny

Dostrzegając braki w wyszkoleniu z zakresu fotografii dla celów szeroko pojętej kryminalistyki, Główna Komenda PWŚl. zleciła zorganizowanie odpowiedniego kursu fotograficznego dla 30 osób. Stosowny wykaz kandydatów na taki kurs należało przedłożyć do dnia 16 sierpnia 1925 r.² Na sześciotygodniowy kurs fotograficzny powołano więcej osób, niż wstępnie zakładano. Z dniem 5 sierpnia 1925 r. na pierwsze i jedyne takie szkolenie skierowano 55 funkcjonariuszy, wyrażając zarazem ubolewanie dla Powiatowej Komendy w Bielsku, wobec braku zainteresowania z jej strony, tak ważnym kursem z dziedziny kryminalistyki.³ Podczas trwania kursu w dniach od 5 sierpnia do 20 września uczestnicy szkolenia kierowani byli bardzo często do zajęć praktycznych w terenie, ucząc się dokładnej fotografii podczas rzeczywistych zdarzeń, pod nadzorem instruktorów z zakresu kryminalistyki. Na potrzeby kursu

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

² Rozkaz Nr 149 GK PWŚl. z dnia 01.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 559. Kurs rozpoczęto jeszcze przed nadesłaniem wykazu, być może przez tę czynność zwiększono liczbę uczestników z 30 na 55 osób.

³ Rozkaz Nr 152 GK PWŚl. z dnia 07.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 565. Kurs faktycznie rozpoczął się od dnia 6 sierpnia 1925 r., gdyż do dnia 5 sierpnia wszyscy skierowani na kurs mieli stawić się już w jednostce. Oddzielnie powołano jedną osobę (Tamże, k. 591), a odwołano z powodu choroby także jedną osobę – k. 629.

słuchacze założyli specjalne albumy fotograficzne, w których zamieszczali zdjęcia wykonane podczas zajęć.

Album fotograficzny prowadzony podczas kursu założony przez post. Karola Wróbla z Powiatowej Komendy PWŚl. w Lublińcu. Z prawej strony zamieszczono fotografię z albumu, wykonaną przez post. K. Wróbla na miejscu wypadku drogowego.¹

W dniu 12 października 1925 r. szkolenie ukończyło 52 funkcjonariuszy, z których 13 osób otrzymało ocenę dobrą, a 39 ocenę dostateczną.²

5.2.9. Kurs stenografii

Kolejnym rodzajem kursu, który należało wdrożyć do szkolenia, został kurs stenografii. Takie szkolenie zaplanowano w miesiącu grudniu 1925 r., a liczba uczestników tego kursu nie miała przekraczać stanu jednej kompanii.

Główną zasadą skierowania na taki rodzaj kursu była dobrowolność zgłoszenia się kandydata (również kobiet), tym bardziej, iż na ówczesne warunki był to pożyteczny rodzaj przeszkolenia, przydatny również poza służbą, a co najważniejsze, był bezpłatny. W razie nie zgłoszenia się wymaganej liczby funkcjonariuszy, należało wytypować policjantów „inteligentnych, piszących na maszynie”. Poszczególne komendy miały sporządzić specjalne wykazy chętnych, według następujących rubryk:³

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach. W albumie fotograficznym znajduje się też cenne zdjęcie z poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę przyszłej Szkoły Policji w Katowicach, które zostanie przedstawione w dalszej części pracy.

² Rozkaz Nr 189 GK PWŚl. z dnia 16.10.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 657. Wskazany kurs w rozkazie określono jako „kurs policyjno-fotograficzny”. Post. K. Wróbel, którego album fotograficzny został przedstawiony ze szkolenia otrzymał ocenę dostateczną (Tamże).

³ Rozkaz Nr 220 GK PWŚl. z dnia 05.12.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 727.

Lp.	Imię, nazwisko, nr służb.	Przydział służbowy	Ukończone szkoły	Wyszkolenie fachowe	Opinia Powiatowego Komendanta	Uwaga

Pomimo zaplanowania wskazanego kursu w miesiącu grudniu 1925 r. do jego realizacji w podanym terminie nie doszło. Termin rozpoczęcia szkolenia został przesunięty na miesiąc kwiecień 1926 r. Zgłoszeni do jego udziału zostali poinformowani, aby samodzielnie szkolili się w stenografii do czasu powołania na kurs. Szkolenie to miało dać im już początkowe podstawy z tego zakresu, pomocne podczas realizowanego już kursu.¹

W miesiącu kwietniu 1926 r. zaplanowano inne szkolenia (kurs posterunkowych i kurs musztry i sprawności fizycznej) i tym razem Główna Komenda zmuszona była również go odwołać. Ponownie polecono zgłaszać się na szkolenie w terminie do 20 listopada 1926 r., przy czym na szkolenie mieli zostać uwzględnieni „...tylko ochotnicy inteligentni z dobrymi kwalifikacjami, dający gwarancję, że pozostaną nadal w służbie w policji przynajmniej przez 4 lata”.² Niestety, kurs nie doszedł do skutku. Definitywnie odwołano go w dniu 16 grudnia 1926 r., już po rozwiązaniu Komendy Rezerwy.³

5.2.10. Kurs przodowników (komendantów posterunków)

Z początkiem października 1926 r. zaplanowano przeprowadzenie kursu przodowników (komendantów posterunków). Główna Komenda – przed powołaniem na kurs – szczegółowo określiła kryteria naboru. Odpowiednie listy kandydatów poszczególne komendy miały przesłać do 2 września 1926 r., z uwzględnieniem podanych rubryk:

Lp.	Szarża	Nazwisko i imię	Nr sł.	Służba w wojsku	Służba w Policji	Odbyte kursy fachowe i z jakim wynikiem	Stopień kwalifikacji	Uwaga*

*Poufna opinia Powiatowego Komendanta

¹ Rozkaz Nr 1 GK PWŚl. z dnia 04.01.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 759.

² Rozkaz Nr 155 GK PWŚl. z dnia 10.11.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 243.

³ Rozkaz Nr 173 GK PWŚl. z dnia 16.12.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 280.

Z uwagi na ponoszenie przez Skarb Państwa olbrzymich kosztów na wyszkolenie, polecono powiatowym komendantom, aby przy sporządzaniu listy kandydatów kierowali się następującymi zasadami:

- należy podać podoficerów od posterunkowego do starszego przodownika włącznie, którzy ukończyli wcześniej kurs posterunkowych lub kurs służby śledczej, przynajmniej z oceną dobrą;
- skierować biegłych w piśmie i ortografii, dających gwarancję, że będą służyć w Policji Województwa Śląskiego;
- przede wszystkim uwzględniać osoby ambitne, energiczne, posiadające dobre wyniki w służbie, zaufane i najlepsze w piśmie, wychodząc z przyjętego w tym okresie założenia, że *„funkcjonariuszowi ambitnemu i gorliwemu należy w tym kierunku ułatwić, względnie pozostawić wolną drogę”*;
- należy też kierować osoby wyróżniające się uzdolnieniami w: kryminalistyce, naukach społecznych i wiedzy ogólnopolicyjnej.

Niezależnie od podwyższenia kryteriów przyjęcia na kurs przodowników, który w tym momencie przybrał już postać elitarnego kursu, wszyscy kandydaci mieli zostać poddani egzaminowi wstępnemu.¹ Egzamin wstępny przeprowadzony został w dniu 11 października 1926 r., po którym na szkolenie powołano 53 funkcjonariuszy.² Szkolenie - po rozwiązaniu z dniem 16 listopada 1926 r. Komendy Rezerwy PWŚl., zakończone zostało w nowej już jednostce – Szkole Policji w Katowicach, w dniu 9 kwietnia 1927 r.³

5.2.11. Egzaminy o specjalnym charakterze

Poza prowadzeniem różnego rodzaju szkoleń w 1925 r. Komendzie Rezerwy zlecono przeprowadzenie niecodziennych egzaminów dla kandydatów do służby w Policji Politycznej oraz na kolejne stopnie podoficerskie, a z kolei w 1926 r. przeprowadzenie egzaminów dla próbnych posterunkowych oraz ze znajomości języka francuskiego. Pierwszy z podanych egzaminów przeprowadzony został

¹ Rozkaz Nr 137 GK PWŚl. z dnia 23.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 205.

² Rozkaz Nr 141 GK PWŚl. z dnia 04.10.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 215. Z chwilą rozpoczęcia kursu odwołano czterech jego uczestników, powołując na ich miejsce kolejnych czterech – Tamże, k. 226.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 395.

w dniu 17 czerwca 1925 r., na który kierowano funkcjonariuszy wytypowanych przez powiatowych komendantów do pełnienia służby w Policji Politycznej.¹

Kolejny – drugi już egzamin odbył się w dniach 3 i 4 sierpnia 1925 r. Przystąpiło do niego 44 funkcjonariuszy, wytypowanych przez poszczególne komendy do awansu na kolejne stopnie podoficerskie:

- na starszego przodownika – 8 przodowników – z oceną dobrą egzaminu złożyły 3 osoby, a pozostali sklasyfikowani zostali z oceną niedostateczną,
- na przodownika – 6 starszych posterunkowych – z oceną dobrą egzamin złożyły 3 osoby, pozostali otrzymali ocenę niedostateczną, z czego dwóch funkcjonariuszy uznano za nie nadających się w ogóle do awansu;
- na starszego posterunkowego – 30 posterunkowych – z oceną dobrą egzamin złożyło 11 posterunkowych. Egzamin ujemnie zakończył się dla 19 policjantów, z których aż siedmiu uznano za nie nadających się do awansu.

Zakres przedmiotowy egzaminu składał się z trzech przedmiotów: musztry, socjologii i gramatyki. Funkcjonariusze, którzy nie zdali egzaminu otrzymując ocenę niedostateczną, mogli przystąpić za sześć tygodni do egzaminu poprawkowego, pod warunkiem, że ocenę niedostateczną otrzymali z musztry bądź socjologii. Osoby, które pozytywnie zdały egzamin, awansowano już z dniem 15 sierpnia 1925 r. na kolejny stopień podoficerski.²

Trzeci z egzaminów, tym razem sprawdzający kwalifikacje poszczególnych policjantów, przeprowadzono w dniach 3 – 5 września 1925 r. Na ten specyficzny egzamin skierowano 81 funkcjonariuszy z podziałem na poszczególne komendy:

- Miejska i Powiatowa Komenda w Katowicach – 37 osób;
- Powiatowa Komenda w Świętochłowicach – 12 osób;
- Powiatowa Komenda w Rybniku – 10 osób;
- Powiatowa Komenda w Cieszynie – 7 osób;
- Powiatowa Komenda w Tarnowskich Górach – 6 osób;
- Miejska Komenda w Królewskiej Hucie – 3 osoby;
- Komenda Rezerwy w Katowicach – 3 osoby;

¹ APK, PWŚl. sygn. 13, k. 262. Nie podano kryteriów, jak i liczby funkcjonariuszy ubiegających się do służby w Policji Politycznej. Brak jest też jakichkolwiek dokumentów wskazujących o przebiegu egzaminu.

² Rozkaz Nr 154 GK PWŚl. z dnia 10.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 569; Okólnik Nr 153 z dnia 13.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 13, kk. 359-360. Brak jest w dokumentach danych dotyczących egzaminu poprawkowego.

- Powiatowa Komenda w Pszczynie – 2 osoby;
- Powiatowa Komenda w Bielsku – 1 osoba.

Na ten trzydniowy egzamin policjanci musieli stawić się w kompletnym uzbrojeniu (karabin, 5 naboí) oraz z przyborami do nauki. Wszyscy przystępujący do egzaminu stawili się w wyznaczonym terminie. Nie zgłoszenie się na egzamin oraz jakiegokolwiek symulacje chorobowe w tym okresie, pociągały za sobą konsekwencje w postaci bezwzględnego zwolnienia danego funkcjonariusza z Policji. Egzamin składano przed specjalnie do tego powołaną Komisją Kwalifikacyjną, która w pierwszej kolejności sprawdzała osiągnięte przez poszczególnych funkcjonariuszy wyniki służbowe w miesiącach maj – lipiec 1925 r., po czym przystępowała już do formalnego sprawdzianu.¹

Na początku 1926 r., zgodnie z poleceniem Głównej Komendy, w dniach 18– 23 stycznia przeprowadzono egzaminy stabilizacyjne dla 151 próbných posterunkowych. Warunkiem złożenia pozytywnego egzaminu była dalsza ich służba w PWŚl.²

Ostatni – specjalny egzamin ze znajomości języka francuskiego odbył się w dniu 28 sierpnia 1926 r., pod przewodnictwem kom. L.Kloskego. Do egzaminu przystąpiło 14 funkcjonariuszy lecz wynikiem pozytywnym zakończyło go tylko 7 osób. Z wynikiem dobrym egzamin złożył tylko post. Ignacy Cholewik, a pozostałych uczestników sklasyfikowano z oceną dostateczną (6 osób) i niedostateczną (7 osób).

Funkcjonariusze, którzy zdali egzamin z oceną dobrą i dostateczną, otrzymali prawo do noszenia zielonych opasek, które mieli nosić na ramieniu stale podczas pełnionej służby (zgodnie z przepisami o umundurowaniu). Zdanie egzaminu należało też odnotować w ich aktach personalnych.³

¹ Rozkaz Nr 165 GK PWŚl. z dnia 27.08.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 597 i 600. Na egzamin policjantów powołano już okólnikiem Nr 72 z dnia 22 kwietnia 1925 r. Brak jest danych, czy wszyscy funkcjonariusze przeszli pomyślnie sprawdzenie ich kwalifikacji.

² Okólnik Nr 328 z dnia 20.12.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 15, kk. 135-137. Egzaminy przeprowadzono na początku roku 1926 w trzech turach: 18-19 stycznia dla 57 próbných posterunkowych, 20-21 stycznia dla 51 funkcjonariuszy, a 22-23 stycznia dla 43 osób. W ostatniej grupie trzy osoby nie były funkcjonariuszami, na co dzień pracowały w charakterze woźnego, woźnicy i stajennego, tym samym po pozytywnym zakończeniu egzaminu mogły przekwalifikować się do służby mundurowej.

³ Rozkaz Nr 130 GK PWŚl. z dnia 07.09.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 191 oraz APK, PWŚl., sygn. 15, k. 394. Przeprowadzający egzamin ze znajomości języka francuskiego kom. L. Kloske, w tym okresie nie był jeszcze pracownikiem Szkoły Policji, piastował wówczas stanowisko zastępcy powiatowego komendanta w Katowicach.

5.2.12. Rozwiązanie Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach

W dniu 16 listopada 1926 r. zgodnie z reskryptem Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego L.B.P. 7708/26 uchwalono przeniesienie Szkoły Policji ze Świętochłowic do Katowic. Równocześnie tego dnia rozwiązano Komendę Rezerwy PWŚl., która wcześniej – poza statutowymi działaniami w celu poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego – prowadziła także szkolenia śląskich funkcjonariuszy. Kadre dydaktyczną oraz rozpoczęte szkolenia w tych jednostkach przeniesiono do nowo powstałego organizmu pod nazwą ”Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach”.¹ Do Szkoły Policji w Katowicach, poza przeniesieniem całych stanów osobowych, na stan tej jednostki przeniesiono także całe mienie ruchome i nieruchome, znajdujące się dotychczas we władaniu Komendy Rezerwy.²

Główny Komendant PWŚl. insp. Adam Kocur – w związku z rozwiązaniem Komendy Rezerwy i na zakończenie działalności edukacyjnej w tej jednostce – wyróżnił pochwałą w rozkazie dwóch funkcjonariuszy tej jednostki. Wyróżnieni zostali:

- asp. Jan Wójcik, za to, że jako: *„komendant Rezerw, swą energią i pracowitością podniósł poziom wyszkolenia podległych kompanii szkolnych”*;
- przod. Franciszek Fojt, za to, że jako: *„... komendant kompanii i wykładowca, swą sumienną i gorliwą pracą nad wyszkolenie funkcjonariuszy, osiągnął ładne rezultaty, jak wykazały egzaminy kompanii fizycznego wyszkolenia i kompanii posterunkowych, gdzie przeciętny postęp był dobry”*.³

Podsumowując omawianie okresu funkcjonowania Szkoły Policji przy Komendzie Rezerwy PWŚl., należy stwierdzić, że zakres prowadzonych przez nią kursów był o wiele szerszy, niż jej świętochłowickiego odpowiednika. Podczas realizacji zawodowych szkoleń, co przedstawia poniższa tabela, wynika, iż Komenda Rezerwy początkowo nastawiona była na szkolenie próbnych posterunkowych (12 kursów), by szybko rozwinąć zakres prowadzonych szkoleń, także o kursy specjalne (10 kursów) oraz w ograniczonym zakresie pełne kursy

¹ Rozkaz Nr 160 GK PWŚl. z dnia 22.11.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 254.

² Rozkaz Nr 169 GK PWŚl. z dnia 07.12.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 271-272.

³ Rozkaz Nr 3 GK PWŚl. z dnia 10.01.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 295.

posterunkowych (3 kursy, w tym jeden „karny”) oraz kurs przodowników. Łącznie w latach 1924 – 1926 katowicka jednostka przeprowadziła 26 szkoleń, o 8 więcej aniżeli w Świętochłowicach, gdzie nauczanie rozpoczęto dwa lata wcześniej. W Komendzie Rezerwy edukację rozpoczęło 1728 policjantów,¹ lecz z uwagi na brak danych dotyczących ukończenia niektórych szkoleń, nie podsumowano liczby uczestników kończących szkolenie. Trudno też liczbę rozpoczynających szkolenie porównać do Szkoły w Świętochłowicach (2383), z uwagi na okres funkcjonowania szkół oraz rodzaje prowadzonych szkoleń.

Podobnie jak w Świętochłowicach, szkolenia, które rozpoczęły naukę jeszcze przed rozwiązaniem Komendy Rezerwy, przeniesione zostały z urzędu do Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach, gdzie zakończyły swą edukację.²

Tabela nr 29
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Szkołę Policji przy
Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach w latach 1924-1926

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną*:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobrą	dobrą	dost.	niedost.
1.	I – Kurs próbnych posterunkowych	15.01.1924 – 1924 (b.d.)	233	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2.	I – Kurs musztry i sprawności fizycznej	25.02.1924 – 30.05.1924	64	64	-	29	16	17	2
3.	Kurs (karny) posterunkowych**	07.03.1924 – 13.04.1924	60	46	14	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
4.	II – Kurs próbnych posterunkowych	16.04.1924 – 1924 (b.d.)	69	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
5.	I – Kurs służby śledczej	11.06.1924 – 25.09.1924	65	65	-	5	28	32	-
6.	III – Kurs próbnych posterunkowych	16.06.1924 – 1924 (b.d.)	38	36	2	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
7.	II – Kurs służby śledczej	03.10.1924 – 20.01.1925	65	59	6	6	32	21	-
8.	IV – Kurs próbnych posterunkowych	01.01.1925 – sześć tygodni	33	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
9.	V – Kurs próbnych posterunkowych	01.02.1925 – sześć tygodni	29	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
10.	III – Kurs służby śledczej	02.02.1925 – 02.06.1925	65	54	11	2	15	35	2
11.	VI – Kurs próbnych posterunkowych	01.03.1925 – sześć tygodni	21	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
12.	Kurs służby granicznej	15.03.1925 – 07.04.1925	71	71	-	4	38	23	6 (1)
13.	VII – Kurs próbnych posterunkowych	01.04.1925 – sześć tygodni	34	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
14.	II – Kurs musztry i sprawności fizycznej	21.04.1925 – 19.08.1925	62	59	3	3	17	39	-

¹ Podsumowano uczestników wszystkich zakończonych szkoleń, egzaminów kwalifikacyjnych jak i szkoleń, które kontynuowano w Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach.

² Do nowo utworzonej szkoły przeniesiono ze Świętochłowic kurs posterunkowych, a z Komendy Rezerwy – kurs przodowników i kurs posterunkowych.

15.	Kurs administracyjno-gospodarczy	25.04.1925 – 28.07.1925	63	59	4	1	24	20	14
16.	VIII – Kurs próbnych posterunkowych	16.05.1925 – sześć tygodni	22	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
17.	IX – Kurs próbnych posterunkowych	01.06.1925 – sześć tygodni	15	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
-	Egzamin kandydatów do służby w Policji Politycznej	17.06.1925	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
18.	X – Kurs próbnych posterunkowych	01.07.1925 – sześć tygodni	13	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
19.	XI – Kurs próbnych posterunkowych	01.08.1925 – 20.09.1925	27	27	-	-	5	12	10
-	Egzamin na kolejny stopień podoficerski	3-4.08.1925	44	44	-	-	17	-	27
20.	Kurs fotograficzny	05.08.1925 – 20.09.1925	55	52	3	-	13	39	-
-	Egzamin kwalifikacyjny	3-5.09.1925	81	81	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
21.	IV – Kurs służby śledczej	15.10.1925 – 31.03.1926	71	62	9	2	22	22	16/2
22.	XII – Kurs próbnych posterunkowych	16.10.1925 – 24.11.1925	27	25	2	2	6	11	6
-	Egzamin stabilizacyjny na próbnych posterunkowych	18-23.01.1926	151	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
23.	I – Kurs posterunkowych	07.04.1926 – 17.09.1926	69	48	21	4	18	24	2/2
24.	III – Kurs musztry i sprawności fizycznej	24.04.1926 – 16.08.1926	64	61	3	1	33	25	2 (2)
-	Egzamin z języka francuskiego	28.08.1926	14	14	-	-	1	6	7
25.	II – Kurs posterunkowych	14.09.1926	66	Ukończony w SP Katowice	-	-	-	-	-
26.	Kurs przodowników	11.10.1926	53	Ukończony w SP Katowice	-	-	-	-	-
-	Razem		1728	(brak pełnych danych)					

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

- * – w pozycji „ocena niedostateczna” przełamana cyfra oznacza ilość osób, które po otrzymaniu oceny niedostatecznej przystąpiły do egzaminu poprawkowego, otrzymując ocenę pozytywną, a w nawiasie liczbę osób nie sklasyfikowanych podczas egzaminu.
- ** – policjanci skierowani karnie do katowickiej jednostki, rozpoczęli szkolenie w dniu 29.01.1924 r. w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach.
- *** – nie sklasyfikowano dwie osoby.

Rozdział VI

Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach (1926 – 1931)

6.1. Powstanie Komendy Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach

W 1922 r. na terenie Śląska funkcjonowała tylko jedna Szkoła PWŚl., która była także ośrodkiem decyzyjnym do wszelkich szkoleń ale pod inną – choć tożsamą – nazwą Oddziału (Wydziału) III Szkolnego. W latach 1923-1925 powstawały inne ośrodki szkolące funkcjonariuszy w Katowicach, Bielsku i Królewskiej Hucie. Szkoleniami zajęła się także Główna Komenda PWŚl. oraz powołana w 1924 r. Komenda Rezerwy PWŚl. w Katowicach. Z biegiem czasu Oddział (Wydział) III Szkolny tracił na znaczeniu, gdyż nadzór nad innymi ośrodkami był praktycznie iluzoryczny – każda inna szkoła, poza Świętochłowicami, pozostawała w podwójnej zależności, gdyż była ośrodkiem „przy” jednostce.

Dbając o wyszkolenie śląskiej policji w 1925 r. w Główniej Komendzie PWŚl. zdecydowano o połączeniu wszystkich szkół w jeden duży ośrodek, prowadzący jednolite szkolenia dla wszystkich śląskich policjantów. Ośrodkiem tym miała zostać Komenda Szkoły PWŚl. z siedzibą w Katowicach, przy ul. Bartosza Głowackiego. Plany szybko urzeczywistniano, aby pod koniec roku 1926 oddać nowy obiekt do użytku. W dniu 30 sierpnia 1925 r. poświęcono kamień węgielny pod budowę szkoły, w ceremonii wzięli udział przedstawiciele władz, duchowieństwo, odbyła się też uroczysta defilada z udziałem funkcjonariuszy Komendy Rezerwy PWŚl. Jesienią 1925 r. Wydział Komunikacji i Robót Publicznych w Katowicach rozpoczął budowę obiektu, a na ten cel Główna Komenda PWŚl. zaciągnęła kredyty budowlane w Banku Gospodarstwa Krajowego – Oddział w Katowicach.¹

¹ APK, UWŚl., sygn. 423, kk. 177, 181, 183, 190, 193, 195-196 i 198. Budowa obiektu postępowała bardzo szybko z uwagi na wydłużenie się w tym okresie sezonu budowlanego, co zmusiło Główną Komendę PWŚl. do wydatkowania całego zaciągniętego kredytu już do 4 listopada 1925 r. Cała inwestycja związana z budową nowej szkoły poddana została kontroli skarbowej. Kontrolę przeprowadził Urząd Kontroli Państwowej w Katowicach, dopatrując się braków w rozliczeniu całej budowy u wykonawcy. Braki te polecono uzupełnić do 31 sierpnia 1928 r. Nie jasna też była sprawa gruntów, na których ulokowano nowe obiekty szkoły. Parcele należały do Zakładów Spółki Hohenlohego w Wełnowcu (Hohenlohe-Werke S.A.) i dopiero sprawy gruntów uregulowane zostały 11 września 1928 r. przez Śląski Urząd Wojewódzki z zainteresowaną spółką.

*Poświęcenie kamienia węgielnego pod budowę Komendy Szkoły PWŚl.
w Katowicach, w dniu 30 sierpnia 1925 r.¹*

6.1.1. Uruchomienie Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach

W dniu 16 listopada 1926 r. na mocy reskryptu Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego L.B.P. 7708/26, powołano do życia Komendę Szkoły PWŚl. w Katowicach, która od tej chwili skupiła w swych murach całość prowadzonych szkoleń na terenie Śląska. Powołano ją w miejsce zlikwidowanych szkół w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy. Przejęła ona wszystkie obowiązki należące do Oddziału III Szkolnego, który dotychczasową siedzibę miał w Świętochłowicach. Kadra dydaktyczna rozwiązanych szkół przeniesiona została służbowo do nowej szkoły. Poza kadra, do nowej jednostki przeniesiono także kompanię sztabową, cały inwentarz wraz z warsztatem, będący dotychczas w dyspozycji Komendy Rezerwy.² Podsumowując, katowicka szkoła na wstępie swej działalności posiadała wykwalifikowaną już kadra, nowy budynek dydaktyczny oraz pozyskała całe zaplecze gospodarcze po Komendzie Rezerwy.

¹ Zdjęcie wykonane przez post. K. Wróbla z Powiatowej Komendy PWŚl. w Lublińcu podczas zajęć kursu fotograficznego w Komendzie Rezerwy PWŚl. Fotografia nie jest doskonałej jakości, gdyż policjanci podczas trwania kursu uczyli się dopiero tej sztuki [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

² Rozkaz Nr 160 GK PWŚl. z dnia 22.11.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 254 oraz Rozkaz Nr 166 GK PWŚl. z dnia 01.12.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 266.

Gmach Komendy Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach.¹

Po uruchomieniu szkoły i zrealizowaniu wszystkich działań adaptacyjnych, uregulowano też liczbę etatów, jakimi miała dysponować Komenda Szkoły Policji PWŚl. Szkoła w latach 1927/1928, poza etatami oficerskimi² otrzymała 115 etatów podoficerskich, w tym:

- 9 starszych przodowników;
- 18 przodowników;
- 28 starszych posterunkowych;
- 60 posterunkowych.³

Kolejne dokładne zestawienia stanów etatowych Szkoły Policji przedstawiono z dniem 31 grudnia 1929 r. W szkole służbę pełniło 151 funkcjonariuszy i 13 pracowników cywilnych:

- 3 oficerów;⁴
- 21 starszych przodowników;
- 20 przodowników;

¹ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 195-196. Zdjęcie przedstawia delegatów niemieckiej policji z Berlina, w otoczeniu oficerów i szeregowych policji polskiej na tle gmachu Komendy Szkoły Policji w Katowicach (s. 196).

² Pod koniec 1926 r. na stan Szkoły Policji w Katowicach przeszli funkcjonariusze likwidowanych szkół w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy, a etaty dotyczące obecnej jednostki, po wszystkich przesunięciach podane zostały w 1927 r. Początkowo na stanie jednostki było dwóch oficerów: komendant G. Krzystek i były komendant Komendy Rezerwy asp. J. Wójcik, których zastąpili kom. L. Kloske i podkom. F. Szewieczek.

³ APK, PWŚl., sygn. 16, k. 225.

⁴ Nadkom. L. Kloske, podkom. F. Szewieczek i asp. J. Kubaczka.

- 27 starszych posterunkowych;
- 80 posterunkowych;
- 13 woźnych.¹

Ostatnie pełne zestawienie osób zatrudnionych w szkole przedstawiono w dniu 31 grudnia 1930 r. W szkole pełniło już służbę 129 funkcjonariuszy (o 22 osoby mniej) oraz zatrudniano 17 pracowników cywilnych (o 3 osoby więcej):

- 2 oficerów;²
- 20 starszych przodowników;
- 22 przodowników;
- 27 starszych posterunkowych;
- 58 posterunkowych;
- 17 woźnych.³

Kolejnego zestawienia za rok 1931 nie przedstawiono, gdyż katowicka szkoła – po niespełna pięcioletnim okresie funkcjonowania – przestała istnieć, a w jej miejsce powołano ponownie Komendę Rezerwy PWŚl.⁴

Każda jednostka PWŚl. miała swoją historię, zmieniali się jej przełożeni, a podwładni zmieniali jednostkę na inną, nie zawsze z pobudek finansowych. Szkoła Policji w Katowicach, choć zajmowała się z reguły wyszkoleniem, borykała się też z różnymi problemami jak jednostki terenowe, jej funkcjonariusze byli wyróżniani i karani. Te i inne przypadki należy jak najbardziej zestawić, aby choć w części oddać klimat czasokresu jej funkcjonowania.

6.1.2. Komendanci katowickiej jednostki

Z dniem 16 listopada 1926 r. pierwszym komendantem Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach został podkomisarz Gustaw Krzystek, który to stanowisko objął z urzędu po likwidacji świętochłowickiej szkoły. Swą funkcję piastował do 31 marca 1927 r., gdyż z dniem 1 kwietnia 1927 r. został mianowany na stanowisko Powiatowego Komendanta PWŚl. w Cieszynie.⁵ Jego następcą został z dniem 16 kwietnia 1927 r. komisarz Ludwik Kloske, który wcześniej piastował

¹ APK, PWŚl., sygn. 42, kk. 8-240.

² Nadkom. L. Kloske i asp. J. Kubaczka.

³ APK, PWŚl., sygn. 43, kk. 8-238.

⁴ Rozkaz Nr 1256 GK PWŚl. z dnia 10.10.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 169.

⁵ Rozkaz Nr 34 GK PWŚl. z dnia 26.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 376.

stanowisko Zastępcy Powiatowego Komendanta PWŚl. w Katowicach.¹ Przed objęciem stanowiska komendanta przez komisarza Kloskiego, funkcję komendanta powierzono podkomisarzowi Rudolfowi Szturcowi, którego na to stanowisko delegowano z dniem 19 kwietnia 1927 r.² Pełnienie przez podkom. R. Szturca obowiązków Komendanta Szkoły miało symboliczny charakter, gdyż komendant Kloske został oddelegowany na kurs instruktorski w Warszawie. Komisarz L.Kloske, jeszcze podczas trwania kursu w Głównej Szkole Policji Państwowej w Warszawie, w dniu 6 lipca 1927 r. został mianowany na stopień nadkomisarza.³

*Komendanci podkom. Gustaw Krzystek i kom. Ludwik Kloske na wspólnej fotografii.*⁴

¹ Rozkaz Nr 44 GK PWŚl. z dnia 22.04.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 398. Z chwilą przeniesienia kom. L. Kloskiego na stanowisko komendanta szkoły, funkcję zastępcy komendanta w Powiatowej Komendzie w Katowicach objął podkom. F. Duda, dotychczasowy kierownik Ekspozytury Śledczej w Królewskiej Hucie.

² Rozkaz Nr 42 GK PWŚl. z dnia 15.04.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 393. Podkom. R.Szturc został z dniem 07.02.1927 r. delegowany ze stanu Powiatowej Komendy PWŚl. w Rybniku do Komendy Szkoły Policji w Katowicach, na stanowisko instruktora. Z dniem 01.03.1927 r. przeniesiono go do Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach z przydziałem do Ekspozytury Śledczej. Następnie delegowano go na stanowisko p.o. Komendanta Szkoły z dniem 19.04.1927 r. Powierzenie obowiązków miało związek z delegowaniem kom. L.Kloskiego na kurs instruktorów do Głównej Szkoły P.P. w Warszawie w okresie 20.04.1927 r. – 31.03.1928 r. oraz udaniem się na urlop w terminie 14-19.04.1927 r. – APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 389 i 714.

³ APK, PWŚl., sygn. 83, k. 108; APK, PWŚl., sygn. 42, k. 8. Komendant szkoły wcześniej piastował np. stanowiska: od 17.06.1922 r. kierownika Oddziału Kontroli Granicznej, od 01.12.1922 r. powiatowego komendanta w Bielsku, od 01.05.1923 r. z-cy powiatowego komendanta w Katowicach, od 28.01.1925 r. komendanta Oddziału Konnego w Katowicach, od 19.03.1925 r., ponownie z-cy powiatowego komendanta w Katowicach. Pełnił również w okresie 01.01.1921-08.05.1922 r. służbę w Policji Górnego Śląska. Nadkom. L. Kloske w okresie 09.02. – 10.04.1922 r. ukończył kurs oficerski Żandarmerii Krajowej w Cieszynie. Podany kurs ukończył z oceną dobrą, APK, PWŚl., sygn. 83, k. 108 verte.

⁴ Zbiory J. Walaszczyka.

Komendant szkoły – kom. Ludwik Kloske (w środku) w otoczeniu kadry szkoły.¹

6.1.3. Ruchy kadrowe

Zmian na stanowiskach kierowniczych podczas funkcjonowania katowickiej szkoły było bardzo mało, sprowadziły się praktycznie do dwóch, nie licząc powierzenia obowiązków podkomisarzowi Szturcowi. Wśród kadry dydaktycznej zmiany były o wiele większe, podobnie jak u poprzedników katowickiej jednostki.

Ruchy kadrowe objęły część kadry dydaktycznej już w roku 1927. Kadre do jednostek terenowych przenoszono warunkując to względami służbowymi, gdzie obejmowała ona różne stanowiska, w tym także i kierownicze. Były komendant katowickich rezerw asp. Jan Wójcik, ze stanowiska instruktora, z dniem 1 kwietnia został mianowany na stanowisko kierownika Komisariatu PWŚl. w Hajdukach Wielkich. Na jego miejsce skierowano podkom. Franciszka Szewieczka ze stanu Wydziału V GK PWŚl.² Kolejny funkcjonariusz przod. Piotr Szczepanek zwolnił się z dniem 30 kwietnia z Policji z powodu mianowania go na stanowisko urzędnika, z przydziałem do Dyrekcji Policji w Katowicach.³ Dnia 2 listopada przeniesiony został kolejny funkcjonariusz st. przod. Gwidon Witała, zasilił szeregi Ekspozytury Śledczej. Wcześniej wskazany funkcjonariusz był zawieszony za popełnienie wykroczenia poza służbą. Ukarany został naganą

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

² Rozkaz Nr 38 GK PWŚl. z dnia 07.04.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 384. Asp. J. Wójcik na własną prośbę pozostał w szkole jeszcze przez okres dziewięciu dni. Funkcję kierownika komisariatu w Hajdukach Wielkich faktycznie objął z dniem 10 kwietnia 1926 r. (Tamże).

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 414.

formalną, jak to wówczas określano: „za niewłaściwe zachowanie się wobec osoby cywilnej.”¹

Rok 1928 przyniósł także zmiany kadrowe. W dniu 16 września do Komisariatu II w Katowicach przeniesiony został st. post. Jan Dublaszewski. Przeniesiony był na okres niecałych trzech lat, gdyż w 1931 r. figurował ponownie na stanie Komendy Szkoły.² Kolejne stanowisko kierownicze objął asp. Wincenty Grabiński. Z dniem 15 października 1928 r. został kierownikiem Komisariatu w Hajdukach Wielkich.³ Na stanowiska wykonawcze 16 października przeniesiono dwóch funkcjonariuszy. St.przod. Jan Nowak zasilił szeregi posterunku w Ustroniu, a przod. Alojzy Niewiadomski rozpoczął służbę w Komisariacie I w Katowicach.⁴ Ostatnie w tym roku przeniesienie miało miejsce w dniu 2 listopada. Szeregi szkoły opuścił wieloletni instruktor szkół w Świętochłowicach, Królewskiej Hucie i w Katowicach – st. przod. Jan Sikora, który zasilił stan Powiatowej Komendy w Cieszynie.⁵

Kolejne przeniesienie, ale już poza struktury PWŚl., odbyło się w dniu 1 lipca 1929 r. St. przod. Karol Brożek otrzymał przydział do Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.⁶ Innych przenosin czy też przyjęć w roku 1929 nie odnotowano.

Poza przeniesieniami z Komendy Szkoły, szeregi tej formacji zasilane były także przez osoby z zewnątrz. Na etat szkoły w dniu 1 lutego 1930 r. przyjęty został w charakterze instruktora szermierki st. przod. Leon Koza-Kozarski.⁷ W tym samym dniu kolejny już funkcjonariusz katowickiej szkoły objął stanowisko kierownicze. Kierownikiem komisariatu w Radzionkowie został asp. Ignacy Szczot.⁸

Niestety, w roku 1930 pozostałe ruchy kadrowe dotyczyły tylko przeniesień i zwolnień do służby poza Policją. W dniu 1 września przeniesiono kolejnych dwóch policjantów. St. przod. Franciszek Roździelewicz został rachmistrzem w Wydziale Oświecenia Publicznego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego

¹ Rozkaz Nr 934 GK PWŚl. z dnia 05.11.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 553.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 754 i APK, PWŚl., sygn. 44, k. 109.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 784. Również: Z. Grabiński, już cyt., s. 106.

⁴ Rozkaz Nr 1021 GK PWŚl. z dnia 19.10.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 775. W dniu 16 września 1928 r. do Komisariatu II Policji w Katowicach przeniesiony został st. post. J. Dublaszewski. Przeniesiony był na okres niecałych trzech lat, gdyż w 1931 r. figurował ponownie na stanie Komendy Szkoły (APK, PWŚl., sygn. 3, k. 754 i APK, PWŚl., sygn. 44, k. 109), tym samym nie ujęto go w treści pracy.

⁵ Rozkaz Nr 1023 GK PWŚl. z dnia 25.10.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 785.

⁶ Rozkaz Nr 1073 GK PWŚl. z dnia 08.07.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 925.

⁷ Rozkaz Nr 1114 GK PWŚl. z dnia 08.02.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1039.

⁸ Rozkaz Nr 1114 GK PWŚl. z dnia 08.02.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1039.

w Katowicach, a st. post. Józef Kisiała został kancelistą w tym samym wydziale.¹ Z powodu przejścia do służby sądowej, na własną prośbę w dniu 30 listopada został zwolniony podkom. F. Szewieczek.²

Trudno jest określić, dlaczego tyle osób przenoszonych było do jednostek terenowych lub też do innych służb. Nasuwa się jedno tylko wytłumaczenie, że podyktowane to było względami w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego. Do wyliczeń tych należy jeszcze dodać tragiczne odejścia dwóch funkcjonariuszy. Dnia 9 lutego 1927 r. st. post. Czesław Rudnicki, po ciężkiej chorobie zmarł w szpitalu O.O. Bonifratrów w Bogucicach,³ a w dniu 15 maja 1930 r. zmarł st. post. Karol Hadaś.⁴

6.1.4. Awanse na wyższe stopnie kadry dydaktycznej

Również ważnym akcentem w funkcjonowaniu katowickiej jednostki były awanse na wyższy stopień. Awansów na kolejne stopnie odnotowano bardzo dużo w rozkazach Głównej Komendy PWŚl., co warte jest przytoczenia, gdyż świadczyło to o tym, że awansowani funkcjonariusze wykonywali swą pracę sumiennie.

Pierwsze awanse odnotowano już w dniu 3 maja 1927 r. Rozkazem awansowano trzech funkcjonariuszy katowickiej szkoły. Przod. Augustyn Christoph otrzymał stopień starszego przodownika, na przodownika awansowano st. post. Alojzego Świerczyńskiego, a na st. post. awans otrzymał post. Ignacy Hajduk.⁵

Kolejne awanse miały miejsce w roku 1928. W dniu 1 stycznia stopień przodownika otrzymało pięciu funkcjonariuszy, a awans na stopień st. post.

¹ Rozkaz Nr 1152 GK PWŚl. z dnia 17.09.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1148.

² Rozkaz Nr 1168 GK PWŚl. z dnia 21.11.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1182. Podkom. F. Szewieczek w jednym z dokumentów wskazywany był jako zastępca komendanta katowickiej szkoły [w:] APK, PWŚl., sygn. 25, k. 178. Być może była to funkcja nieetatowego zastępcy komendanta, gdyż w rozkazach personalnych nie stwierdzono takiej adnotacji. Prawdopodobnie taką funkcję mógł pełnić wcześniej asp. J. Wójcik, czy później asp. J. Kubaczka. Podobnych funkcji nie zestawiano również w spisach funkcjonariuszy [w:] APK, PWŚl., sygn. 42-44 oraz liście starszeństwa oficerów PWŚl. z dnia 31.12.1928 r. [w:] APK, UWŚl., sygn. 458.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 341.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1143.

⁵ Rozkaz Nr 49 GK PWŚl. z dnia 10.05.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 413.

odebrało dwunastu policjantów.¹ W dniu 1 kwietnia awansowano tylko jedną osobę. Awans na stopień st. przod. otrzymał przod. Jerzy Halpern.² Również 3 maja awansowano kolejną jedną osobę. Awans na st.post. otrzymał post. Adolf Grodoń.³ Podobna sytuacja miała miejsce w dniu 25 czerwca, kiedy na starszego przodownika służby śledczej awansowano przod. sł. Alójzego Gleica.⁴ Z dniem 1 lipca komendant główny awansował aż 19 policjantów – podoficerów, o kolejny stopień. Na starszego przodownika awans otrzymało czterech funkcjonariuszy, kolejnych dziewięciu awansowano do stopnia przodownika. Na stopień starszego posterunkowego awansowano sześciu policjantów.⁵ Również z dniem 1 lipca awans na pierwszy stopień oficerski – aspiranta, otrzymał instruktor st. przod. Wincenty Grabiński.⁶ Następną osobą awansowaną na stopień aspiranta był st. przod. Jan Kubaczka. Mianowany został przez wojewodę z dniem 14 grudnia.⁷

Następne nominacje miały miejsce z początkiem roku 1929. Z dniem 1 stycznia na przodowników awansowano dwóch starszych posterunkowych: Adolfa Grodonia i Bronisława Mamota, a na stopień st. post. awansowano sześciu policjantów.⁸ W roku 1929 dwóch awansów doczekali się jeszcze policjanci z dniem 1 lipca. Na stopień st. post. awansowano przod. Franciszka Grycza, a na przodownika – st. post. Tomasza Kwaśnego.⁹

Kolejny rok przyniósł następne awanse. Z dniem 1 stycznia 1930 r. st. przod. Ignacy Szczot otrzymał stopień aspiranta. Na stopień starszego przodownika awansowano przod. Filipa Kołodziejczyka, a na stopień st. post. awansowano kolejne dwie osoby.¹⁰ Następne – ostatnie już awanse miały miejsce w miesiącu

¹ Rozkaz Nr 949 GK PWŚl. z dnia 29.12.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 607. Na przodowników awans otrzymali w kolejności: A. Gleica, J. Piszka, S. Olaczek, T. Zaczek i A. Niewiadomski. Starszymi posterunkowymi zostali: J. Gerlich, F. Kocur, E. Dymek, K. Hadaś, B. Mamot, F. Roździelewicz, J. Dublaszewski, J. Parchański, S. Krzemiński, F. Kowalik i K. Sikora. Dwunastym policjantem, który otrzymał awans na st. posterunkowego, był J. Montowski – Rozkaz Nr 956 GK PWŚl. z dnia 23.01.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 621.

² Rozkaz Nr 981 GK PWŚl. z dnia 23.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 679.

³ Rozkaz Nr 985 GK PWŚl. z dnia 09.05.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 687.

⁴ Rozkaz Nr 995 GK PWŚl. z dnia 22.06.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 712.

⁵ Rozkaz Nr 997 GK PWŚl. z dnia 28.06.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 720. Awans na starszego przodownika otrzymali: J. Nowak, J. Polnik, J. Kozikiewicz i K. Staniczek. Na przodownika: I. Hajduk, F. Kocur, P. Heczko, R. Trębaczewski, A. Mizera, J. Mierzwa, J. Irek, J. Frączek i J. Kubala. Na starszych posterunkowych: T. Kwaśny, J. Gaś, J. Paja, B. Priebe, J. Jankowski i F. Atanowski.

⁶ Rozkaz Nr 998 GK PWŚl. z dnia 05.07.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 722.

⁷ Rozkaz Nr 1038 GK PWŚl. z dnia 29.12.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 837.

⁸ Rozkaz Nr 1037 GK PWŚl. z dnia 21.12.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 832-833. Awans na st. post. otrzymali: M. Gruszka, S. Kociemba, J. Lipowczan, A. Richter, K. Słowik i S. Wojciechowski.

⁹ Rozkaz Nr 1072 GK PWŚl. z dnia 02.07.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 923.

¹⁰ Rozkaz Nr 1106 GK PWŚl. z dnia 31.12.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1010-1011.

lipcu 1930 r. W dniu 1 lipca awans na stopień przod. otrzymał st. post. Marcelli Raczak, a na stopień starszego posterunkowego awansowano czterech funkcjonariuszy.¹

6.1.5. Wyróżnienia funkcjonariuszy

Pierwszym wyróżnieniem, które odnotowano w rozkazach Głównej Komendy, było mianowanie w miesiącu maju 1928 r. zatrudnionych w szkole kobiet na stanowiska kancelistek.² Kolejne wyróżnienia miały już formę odznaczeń. W dniu 17 maja 1929 r. st. przod. Ignacy Dolata odznaczony został odznaką „Miecze Hallerowskie”.³ Kolejną odznaczoną osobą i to przez ministra spraw wewnętrznych, został st. przod. Ignacy Szczot. Funkcjonariusz otrzymał „Medal za ratowanie ginących”, za: *„ocalenie w dniu 21 kwietnia 1928 r. z narażeniem własnego życia osoby, która wpadła pod jadący pociąg”*.⁴ „Mieczami Hallerowskimi” odznaczeni zostali również w dniu 5 października 1929 r. starsi przodownicy: Józef Polnik i Józef Gerlich. Funkcjonariusze ci otrzymali odznaczenie *„na pamiątkę wiernej służby dla Ojczyzny we Francji i we Włoszech w latach 1928-1920”*.⁵ To samo odznaczenie zostało przyznane później ale z dniem 2 października 1929 r. st. post. Teodorowi Przybyła i post. Robertowi Tkoczowi.⁶

6.1.6. Kary dyscyplinarne policjantów

Jeżeli jest mowa o wyróżnieniach, należy wspomnieć także o karach dyscyplinarnych, jakie ponosili również funkcjonariusze katowickiej szkoły. Pierwszą ukaraną osobą, jak wspomniano już wcześniej, był st. przod. Gwidon Witała, który otrzymał nagane formalną. Następną osobą ukaraną w dniu 9 maja

¹ Rozkaz Nr 1142 GK PWŚl. z dnia 22.07.1930 r. [w:], APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1129-1130. Na post. awans otrzymali: J. Kisiała, A. Kubiak, W. Tomanek i J. Wolniczak.

² Rozkaz Nr 989 GK PWŚl. z dnia 25.05.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 698. Akt mianowania otrzymały posterunkowe: W. Ostalowska, N. Hetmanówna, Ł. Moćkówna, N. Januszczkiewiczówna.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 911.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 940.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 971.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 986.

1928 r. – i to siedmiodniowym aresztem – był st. post. Paweł Wiącek, „*za niewłaściwe postępowanie wobec starszego rangą funkcjonariusza*”.¹

Przełożeni zwracali uwagę również na zachowanie się funkcjonariuszy poza służbą i w 1929 r. pierwszą osobą, która została ukarana, był post. Wilhelm Bartos. Ukarano go w dniu 8 marca sześciodniowym aresztem „*za lekkomyślne zaciąganie długów*”, z zagrożeniem ostrzejszego wymiaru kary w razie braku poprawy.² Kolejne przewinienie odnotowano w dniu 12 marca. Post. Kazimierz Moszczeński ukarany został sześciodniowym aresztem za nie zastosowanie się do wydanego rozkazu służbowego.³ Siedmiodniowym aresztem z kolei, ukarany był post. Jan Dreszer, za niewłaściwe zachowanie się wobec przełożonego.⁴ Dnia 19 czerwca sześciodniowym aresztem został ukarany st. post. Marian Sztuka „*za pijaństwo poza służbą i niestosowne zachowanie się*”.⁵ Karano również starszych funkcjonariuszy. Naganą formalną ukarany został st. przod. Jerzy Halpern, „*za niewłaściwe postępowanie w sprawie wykazania cenzusu naukowego*”.⁶ Surową karę otrzymał również post. Wojciech Musioł. Ukarano go karą siedmiu dni aresztu, „*za pijaństwo poza służbą, samowolne opuszczenie koszar i nie należyte postępowanie wobec pewnej osoby, wskutek czego poniżył autorytet policji i splamił mundur policyjny*”. Ostrzeżono go również, iż w razie ponownego popełnienia jakiegokolwiek wykroczenia służbowego, zostanie wydalony z Policji.⁷ Pod koniec 1929 r. główny komendant ukarał jeszcze dwie osoby. Pięciodniowym aresztem ukarany został st. post. Augustyn Szynawa, „*za nieodpowiednie zachowanie się przy doprowadzeniu osoby cywilnej*”. Trzy dni aresztu otrzymał słuchacz z kursu szeregowych – post. Stanisław Duda, ze stanu Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach, „*za samowolne uchylanie się od służby*”.⁸

Z początkiem 1930 r., surową karę otrzymał post. Józef Kapłanka. Zastosowano wobec niego siedmiodniowy areszt, z zagrożeniem wydalenia „*w razie braku poprawy*”. Karę otrzymał „*za pijaństwo poza służbą*” oraz

¹ Rozkaz Nr 985 GK PWŚl. z dnia 09.05.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 687.

² Rozkaz Nr 1052 GK PWŚl. z dnia 08.03.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 876.

³ Rozkaz Nr 1053 GK PWŚl. z dnia 12.03.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 882.

⁴ Rozkaz Nr 1058 GK PWŚl. z dnia 16.04.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 894.

⁵ Rozkaz Nr 1069 GK PWŚl. z dnia 19.06.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 917.

⁶ Rozkaz Nr 1071 GK PWŚl. z dnia 26.06.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 921.

⁷ Rozkaz Nr 1103 GK PWŚl. z dnia 12.12.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1004.

⁸ Rozkaz Nr 1105 GK PWŚl. z dnia 23.12.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1008.

„za wyrządzenie wskutek niedbalstwa starszemu rangą funkcjonariuszowi szkody materialnej”.¹ Stosowano karę aresztu również za inne wykroczenia służbowe. Pięciodniowym aresztem został ukarany post. Bronisław Kugler, „za nieprzepisową jazdę samochodem”.² St. post. Ludwika Grigo ukarano dwudniowym aresztem „za przyjęcie podarunku i używanie alkoholu w czasie służby”.³ Do masowego ukarania funkcjonariuszy doszło w lipcu 1930 r. Sześciu funkcjonariuszy ukarano aresztem „za pijaństwo poza służbą i awanturowanie się”.⁴ Lżejszą karę otrzymał post. Jan Smolarek. Ukarano go naganą formalną „za używanie rządowego pojazdu motorowego bez zezwolenia przełożonego”.⁵ Następną karą była już surowsza. Otrzymał ją post. Wilhelm Bartos. Ukarano go siedmiodniowym aresztem z zagrożeniem wydalenia w razie powtórnego popełnienia jakiegokolwiek wykroczenia służbowego, „za pijaństwo poza służbą i nie przybycie do służby, bez usprawiedliwienia”.⁶ Inną formą przewinienia było „nieoddanie przepisowego ukłonu oficerowi policji”. Za ten czyn, post. Tomasz Niewiadomski został ukarany trzydniowym aresztem.⁷

Kolejny rok 1931 nie obfitował w postępowania dyscyplinarne tak jak poprzednie lata. W dniu 10 czerwca pięciodniowym aresztem „za naruszenie przepisów służbowych” ukarany został post. Władysław Jansa.⁸

6.1.7. Reprezentowanie Komendy Szkoły na zewnątrz

Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach reprezentowana była również na zewnątrz. Przod. Filip Kołodziejczyk reprezentował szkołę w Warszawie, podczas obchodów odzyskania niepodległości przez Polskę w dniu 11 listopada 1927 r.

¹ Rozkaz Nr 1110 GK PWŚl. z dnia 17.01.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1031.

² Rozkaz Nr 1129 GK PWŚl. z dnia 05.05.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1090.

³ Rozkaz Nr 1133 GK PWŚl. z dnia 02.06.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1104.

⁴ Rozkaz Nr 1140 GK PWŚl. z dnia 11.07.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1125. Ukarani zostali posterunkowi (kolejność jak w rozkazie): K. Halama, K. Koperlik, S. Brychcy, O. Gerlach, L. Żymełka i F. Chwałczyk.

⁵ Rozkaz Nr 1143 GK PWŚl. z dnia 29.07.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1131.

⁶ Rozkaz Nr 1149 GK PWŚl. z dnia 02.09.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1142. Była to już druga kara dyscyplinarna post. W. Bartosa (przyp. autora).

⁷ Rozkaz Nr 1167 GK PWŚl. z dnia 19.11.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1178.

⁸ Rozkaz Nr 1216 GK PWŚl. z dnia 10.06.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 44.

Na uroczystość udał się w towarzystwie głównego komendanta PWŚl. podinsp. Józefa Żółtaszka oraz dwóch funkcjonariuszy śląskich.¹

Do działań na terenie innych jednostek delegowani byli także funkcjonariusze szkoły. W dniach od 14 do 17 maja 1929 r. przod. Józef Piszka oddelegowany został do Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Poznaniu.² Kolejną delegowaną osobą był post. Jan Górny, który w dniach 02-07.10.1929 r. pełnił służbę w Gdańsku i w Królewcu.³ Funkcjonariuszy delegowano również do działań zabezpieczających wizytę Prezydenta Rzeczypospolitej. W dniach 19.01.-23.02.1931 r. podczas wizyty prezydenta w Wiśle, służbę pełnił tam post. Franciszek Szydłowski, mający do dyspozycji motocykl służbowy.⁴

Funkcjonariuszy delegowano również do funkcji poza policyjnych. Z dniem 10 maja 1931 r. (do odwołania) przod. Ignacy Hajduk skierowany został do Wydziału Prezydialnego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.⁵

Niektórzy funkcjonariusze szkoły uczestniczyli również w pracach Walnego Zgromadzenia „Samopomocy” Policji Województwa Śląskiego. Do prac w strukturach „Samopomocy” delegowany był st. przod. Jan Sikora, a jego zastępcą wybrano post. Franciszka Chwałczyka.⁶

6.1.8. Tworzenie specjalnych jednostek Urzędu Śledczego w strukturach katowickiej szkoły

Należy również wskazać, iż w strukturach szkoły pozostawały specjalne jednostki Urzędu Śledczego przy Głównej Komendzie PWŚl. Tworzenie tego typu jednostek podyktowane było posiadaniem przez Komendę Szkoły potężnego zaplecza gospodarczego oraz budynków sąsiadujących z Główną Komendą. Kolejnym bardzo ważnym elementem było ciągłe rozwijanie się struktur śląskiej policji, a powstawanie pewnych zaczątków specjalnych form pracy policji

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 564.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 899.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 962.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1299.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 4, k. 14.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 594 i 830. Związek „Samopomocy” Policji Województwa Śląskiego zajmował się m.in. sferą życia kulturalnego policjantów, prowadził ośrodki wczasowe i wspierał finansowo policjantów udzielając pożyczek itp. Na uwagę zasługuje również fakt, iż sale wykładowe na terenie Komendy Szkoły Policji w Katowicach były wykorzystywane do zebrań Walnego Zgromadzenia „Samopomocy” Policji Województwa Śląskiego.

w katowickiej placówce było tylko chwilowe, gdyż wszystkie utworzone w szkole komórki Urzędu Śledczego były z biegiem czasu przejmowane przez jednostki terenowe.

W obiektach administrowanych przez Komendę Szkoły powstał trzyosobowy Oddział Kontroli Ruchu Drogowego, pod kierownictwem st. post. Teodora Przybyły. Oddział ten podlegał służbowo bezpośrednio Urzędowi Śledczemu przy Głównej Komendzie PWŚl., technicznie referatowi samochodowemu przy Wydziale Komunikacji i Robót Publicznych Śląskiego Urzędu Województwa w Katowicach, a ewidencyjnie komórka ta należała do kompanii sztabowej Komendy Szkoły. Na stałe, ze stanu katowickiej szkoły, nowej jednostce przekazano motocykl, jedyny taki pojazd do pełnienia służby na drogach.¹ Jednostka ta pełniła służbę na terenie całego województwa śląskiego, a osiągnięte wyniki w służbie zgłaszała bezpośrednio na posterunku, względnie w komisariacie, w obrębie którego dane przestępstwo lub wykroczenie zostało stwierdzone. Po zakończonej służbie kopie podanych zgłoszeń przekazywano w celu ewidencji Urzędowi Śledczemu.² Podobna sytuacja była w przypadku przewodników psów służbowych, którzy ewidencyjnie pozostawali na stanie Komendy Szkoły, lecz bezpośredni nadzór tu także sprawował Urząd Śledczy. Z przewodników i psów służbowych mogły korzystać powiatowe komendy w Katowicach, Królewskiej Hucie, Świętochłowicach, Pszczynie, Rybniku, Bielsku i Cieszynie, przy poważniejszych przestępstwach. Przewodnicy wraz z psami służbowymi pozostawali w stałym pogotowiu na terenie Komendy Szkoły. Wyznaczono im zmiany trwające po 8 godz., tzn. od 8.00-16.00; 16.00-24.00 i 24.00-8.00.³

Wszelkie postanowienia wydane w przedmiocie korzystania z psów policyjnych, znajdujących się na stanie Komendy Szkoły, utraciły moc obowiązującą z dniem 2 lutego 1929 r. Przewodników psów służbowych wraz z psami przeniesiono do Powiatowych Komend w Katowicach i Bielsku.⁴

¹ APK, PWŚl., sygn. 16, k. 460. Oddział Kontroli Ruchu Drogowego powołano na podstawie reskryptu Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego L.B.P. 4682/28 z dnia 3 września 1928 r. Funkcjonowanie rozpoczął z dniem 11 października 1928 r.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 830.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 670. Przewodników psów służbowych włączono na stan Komendy Szkoły w dniu 7 kwietnia 1928 r. po zakończonym II kursie przewodników i tresury psów policyjnych, który przedstawiony zostanie w dalszej części pracy.

⁴ Rozkaz Nr 1043 GK PWŚl. z dnia 22.01.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 850.

6.1.9. Aktywność sportowa reprezentantów Komendy Szkoły

Policjanci na Śląsku uprawiający różne dyscypliny sportowe, zrzeszali się w Policyjnym Klubie Sportowym w Katowicach.¹ Rozwój różnych dyscyplin sportowych pielęgnowany był także przez Komendę Szkoły, która nie tylko używała swych obiektów P.K.S. Katowice, ale także uczestniczyła w różnych imprezach sportowych.

Pierwszym odnotowanym debiutem reprezentanta szkoły, był udział post. Jana Dublaszewskiego w zawodach narciarskich. W dniu 13 marca 1927 r. na stokach Baraniej Góry w Wiśle odbyły się górnośląskie zawody narciarskie, organizowane przez Polskie Towarzystwo Narciarskie. W zawodach udział wzięło 14 funkcjonariuszy, a jedyną konkurencją był bieg patrolowy, po dwóch zawodników na trasie 12 km. Zawody odbyły się w pełnym uzbrojeniu i ekwipunku policyjnym, łącznie z karabinem i torbą patrolową. Post. Jan Dublaszewski w parze ze st. post. Janem Sitko ze stanu Oddziału Policji Konnej w Królewskiej Hucie, zajęli 3 miejsce w czasie 1 godz. 36 min. 46 sekund. Podczas tych zawodów najlepszy czas indywidualny osiągnął post. Jan Dublaszewski w czasie 1 godz. 30 min. i 26 sekund.²

Następną dyscypliną, w której nie zabrakło przedstawiciela katowickiej szkoły – były ogólnopolicyjne zawody pływackie, przeprowadzone w dniach 13-19 sierpnia 1927 r. w Warszawie. W zawodach tych uczestniczył post. Franciszek Ryczka.³

Kolejny udział reprezentanta szkoły odnotowano w dniu 22 sierpnia 1927 r. Post. Waław Walczak otrzymał od Głównego Komendanta PWŚl. pochwałę za udział w drużynie Policji Województwa Śląskiego, która uczestniczyła

¹ W 1924 r. na terenie województwa śląskiego zawiązany został Policyjny Klub Sportowy przy Komendzie Powiatowej w Katowicach. Początkowa jego działalność była bardzo skromna, gdyż na Śląsku takich policyjnych klubów powstawało wiele. Działalność pozostałych klubów sportowych była jednak krótka, gdyż w latach 1925-1926 uległy likwidacji i włączane zostały kolejno do jednego organizmu, jakim był Policyjny Klub Sportowy w Katowicach (P.K.S. Katowice), którego reprezentantem mógł być każdy funkcjonariusz Policji Województwa Śląskiego, za: J. Dworzecki, *już cyt.*, s. 105-112; A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne w sporcie katowickim na przykładzie dziejów „Policyjnego Klubu Sportowego” w Katowicach w latach 1924-1939*, ss. 145-156 [w:] *Kronika Katowic*, T.VI, Katowice 1996 oraz także A. Steuer, *Kultura...*, ss. 541-549.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 383.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 492. Brak jest w dokumencie lokaty, jaką zajął post. F. Ryczka podczas tych zawodów.

w „Marszu Powstańców na Odrę”. Trasa liczyła 103 km od Mysłowic do Olzy. W marszu startowało trzynaście drużyn, a drużyna PWŚl., jako pierwsza pokonała metę w czasie 15 godz. 49 min.¹

Podczas obchodów rocznicy uzyskania przez Polskę niepodległości w dniu 11 listopada 1927 r., reprezentant Komendy Szkoły – post. Alfons Richter, wziął udział w II Ogólnopolicyjnych Zawodach Lekkoatletycznych w Warszawie, gdzie zajął I miejsce w skoku o tyczce i V miejsce w skoku w dal.²

Następny udział przedstawicieli Komendy Szkoły odnotowano 25 marca 1928 r. W Warszawie odbył się „Narodowy Bieg na przełaj” na dystansie 6,5 km. Uczestniczyło w nim 200 zawodników, a policję reprezentowało 33 zawodników (w tym 7 funkcjonariuszy PWŚl.). Post. Emil Markiewka, ze stanu Komendy Szkoły, zajął w grupie policyjnej 15 miejsce, a ogólnie sklasyfikowany został na 64 pozycji. Kolejny posterunkowy Wincenty Rutkowski zajął 20 miejsce w grupie policyjnej i 73 w ogólnej klasyfikacji.³

Rok 1929 rozpoczął pasmo sukcesów szermierzy z katowickiej szkoły. Sekcja szermierza nie zawiązała się jeszcze na terenie szkoły, choć niektórzy funkcjonariusze uprawiali już tę dyscyplinę w różnych klubach na terenie Śląska. Większość kadry trenowała w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” w Małej Dąbrówce, gdzie kierownikiem sekcji szermierczej był przod. Alojzy Świerczyński z Komendy Szkoły.⁴ Drużyna pod jego kierownictwem uczestniczyła w IV Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej, które przeprowadzono w Katowicach. Alojzy Świerczyński, podczas zawodów wystąpił we wszystkich trzech broniach, zwyciężając w ogólnej punktacji. Pierwsze miejsce zajął we florecie i szpadzie, a drugie miejsce w szabli, ustępując tylko zawodnikowi z Warszawy.⁵

Przyjęcie na etat szkoły z dniem 1 lutego 1930 r. st. przod. Leona Kozy-Kozarskiego w charakterze instruktora szermierki,⁶ znacznie ożywiło uprawianie tej

¹ Rozkaz Nr 913 GK PWŚl. z dnia 22.08.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 495.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 564.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 679.

⁴ A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, s. 149. Trenerem przod. A. Świerczyńskiego był J. Lamper – urzędnik (asesor) z Głównej Komendy PWŚl. J. Lamper był pionierem szermierki wśród śląskich policjantów, zmarł po ciężkiej chorobie w dniu 1 lipca 1929 r. nie doczekawszy się sukcesów swych wychowanków („Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1930”, s. 35).

⁵ R. Tyc, *Sport w Policji Wojew. Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1930”, s. 352.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1039.

dyscypliny nie tylko w katowickiej szkole ale i w pozostałych jednostkach PWŚl. Jeszcze w 1930 r. w Komendzie Szkoły powołano Sekcję Szermierczą, która strukturalnie wchodziła w skład P.K.S. Katowice.¹

Rozpoczęta praca trenerska przez Kozę-Kozarskiego szybko zaczęła przynosić efekty. Pięciu zawodników zostało już w dniu 11 kwietnia 1931 r. zgłoszonych do lokalnych zawodów, gdzie post. Karol Paszek zajął pierwsze miejsca we florecie i szabli. Pozostali zawodnicy plasowali się w pierwszej dziesiątce zawodów.²

Pierwszy, choć lokalny sukces post. Karola Paszka spowodował, że wystawiono go dwa tygodnie później do zawodów o mistrzostwo Polski – klasy „B”.³ W mistrzostwach tych post. K.Paszek zajął pierwsze miejsce we florecie i trzecie miejsce w szabli. Osiągnięte przez niego wysokie lokaty spowodowały, iż przesunięty został do klasy „A” szermierczych rozgrywek.⁴

6.2. Szkolenia prowadzone przez Komendę Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach w latach 1926-1929

6.2.1. Szkolenia przejęte z rozwiązanych szkół w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy

Pierwszym kursem, który opuścił gmachy katowickiej szkoły był XII kurs posterunkowych, który rozpoczął szkolenie w zlikwidowanej w dniu 16 listopada 1926 r. Szkole Policji w Świętochłowicach (I i II kompania) oraz w Komendzie Rezerwy PWŚl. (III kompania). Szkolenie to rozpoczęło się w Świętochłowicach w dwóch terminach. Od dnia 5 lipca 1926 r. rozpoczęło go 68 funkcjonariuszy (I kompania), a drugi termin wyznaczono na dzień 19 lipca 1926 r. (II kompania),

¹ J. Jeziorski, *Dziesięciolecie Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 302-305 i A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne ...*, s. 149. Kierownikiem sekcji został nadkom. J. Hostyński, a trenerem szermierzy – st. przod. L. Koza-Kozarski.

² VI miejsce zajął post. L. Radecki, VIII miejsce przypadło post. A. Kaczmarczykowi i IX miejsce post. C. Witlewskiemu. Piąta osoba (b.d.) odpadła w eliminacjach.

³ Mistrzostwa Polski – klasy „B”, były odpowiednikiem II ligi rozgrywek sportowych, a klasą mistrzowską (rodzaj I ligi) były mistrzostwa Polski – klasy „A”.

⁴ A. Christoph, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”, s. 220.

gdzie powołano na szkolenie 64 funkcjonariuszy.¹ Szkolenie to zakończyło się w dniu 17 grudnia 1926 r. Do egzaminu na 132 rozpoczynających szkolenie, przystąpiło 116 funkcjonariuszy, z których 13 otrzymało ocenę końcową bardzo dobrą, 72 osoby ocenę dobrą, a 31 policjantów zakończyło egzamin z oceną dostateczną.²

Ostatnia – trzecia kompania XII kursu posterunkowych, która w przeciwieństwie do poprzednich kompanii rozpoczęła edukację w Komendzie Rezerwy, szkoliła się w okresie od 14 września 1926 r. do 11 lutego 1927 r. Do końcowego egzaminu przystąpiło 64 słuchaczy. Z oceną bardzo dobrą kurs ukończyło 7 funkcjonariuszy, a ocenę dobrą otrzymało 35 policjantów. Kończącą ocenę dostateczną otrzymało 17 osób, a kolejnych pięciu „otrzymało poprawki”, czyli musieli ponownie przystąpić do egzaminów z ustawy o postępowaniu karnym, kodeksu karnego, służby śledczej, administracji oraz z socjologii.³ Otrzymanie oceny niedostatecznej, nie było przeszkodą w otrzymaniu świadectwa ukończenia szkolenia. Negatywnie sklasyfikowany funkcjonariusz musiał jednak uzyskać odpowiedni wpis na rewersie świadectwa, o złożeniu egzaminu poprawkowego.⁴ Egzamin poprawkowy z pozytywnym wynikiem został złożony w dniu 22 marca 1928 r. tylko przez jednego z uczestników szkolenia.⁵ Dodatkowo egzamin poprawkowy zaplanowano jeszcze w dniu 5 lipca 1928 r., który zakończył się z miernym wynikiem dla jego uczestników.⁶

Kolejnym kursem, który rozpoczął edukację przed powstaniem Komendy Szkoły Policji w Katowicach był VI kurs przodowników, trwający od 11 października 1926 r. (Komenda Rezerwy) do 9 kwietnia 1927 r.⁷

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 115 i 129. Kolejność numeracji kursów rozpoczęta przez Szkołę Policji w Świętochłowicach została zachowana przez katowicką szkołę (świętochłowicką numerację zastosowano również dla edycji kursów rozpoczętych w Komendzie Rezerwy PWŚl.).

² Rozkaz Nr 7 GK PWŚl. z dnia 22.01.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 305-306.

³ Rozkaz Nr 21 GK PWŚl. z dnia 19.02.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 341 (w dokumencie redagujący tekst rozkazu mylnie wskazał miesiąc rozpoczęcia kursu, podając listopad 1926 r., umieszczając rzymską cyfrę „XI”, zamiast „IX”. Należy również nadmienić, że szkolenie w Komendzie Rezerwy PWŚl. rozpoczęło 66 funkcjonariuszy – APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 197 i 223.

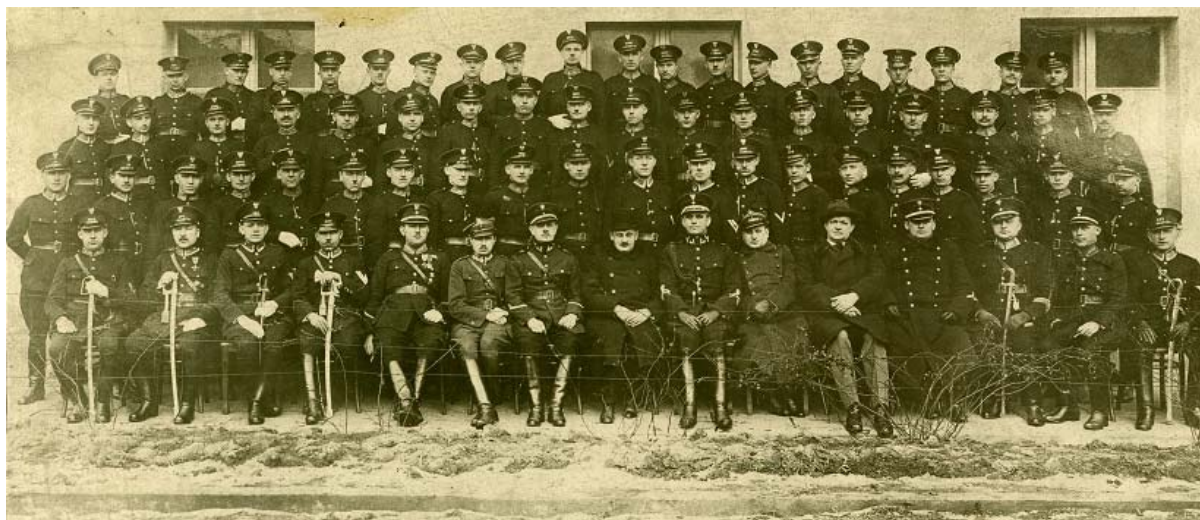
⁴ APK, PWŚl., sygn. 91, kk. 68-69. Świadectwo ukończenia XII kursu posterunkowych przez K. Nawara, zob. aneks XXIII, ss. 412-413.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 689. Do egzaminu przystąpiło czterech funkcjonariuszy, negatywnie sklasyfikowanych podczas egzaminów końcowych różnych szkoleń prowadzonych przez PWŚl. Egzamin poprawkowy z pozytywnym wynikiem ukończyło dwóch jego uczestników, w tym tylko jeden z absolwentów opisywanego szkolenia.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 91, k. 69.

⁷ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 215 i 226. Szkolenie w Komendzie Rezerwy PWŚl. rozpoczęło 53 funkcjonariuszy.

Kurs rozpoczęło 53 policjantów lecz z różnych przyczyn jego pierwotny skład nie dotrwał do końca. W trakcie jego trwania część uczestników – głównie z powodu chorób - zwalniana była do jednostek macierzystych, a w wolne miejsca powoływano nowych kandydatów.¹

Absolwenci trzeciej kompanii XII kursu posterunkowych.²

Szkolenie ukończyło 51 funkcjonariuszy, z czego 13 otrzymało końcową ocenę bardzo dobrą,³ a kolejnych 38 osób ocenę dobrą. Żaden z funkcjonariuszy nie otrzymał oceny dostatecznej, co świadczy o wysokim poziomie wyszkolenia tychże słuchaczy.⁴

Po zakończonym szkoleniu wyróżniono trzech funkcjonariuszy – instruktora prowadzącego zajęcia w tym kursie oraz słuchaczy, którzy – jak to określono –

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 205, 215, 226, 281, 377, 386, 389 i 395. Pewne komplikacje dla dokonujących kwerendy akt mogą spowodować różne nazwy kursu, jak też i jego numeracja. Kurs przodowników podczas jego trwania określany był też jako kurs komendantów posterunków (kk. 215 i 226), występuje określenie kursu jako IV edycja kursu przodowników (k. 389), czy też VI kurs przodowników (k. 395). Szkoła Policji w Katowicach przejęła numerację kursów po świętochłowickiej szkole i najważniejsze w tym momencie jest stosowanie kolejnej numeracji – VI kurs przodowników.

² Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

³ Ocenę bardzo dobrą z zakończonego kursu otrzymali m.in. byli i obecni instruktorzy szkół policyjnych: st. przod. I. Szczot, przod. J. Kubaczka, st. post. T. Zaczek i post. B. Popek.

⁴ Słuchacze kursu zdawali egzamin końcowy przed komisją, której przewodniczył sam główny komendant insp. A. Kocur. Wspomnienia z przebytego egzaminu osiem lat później przytoczył uczestnik tego kursu I. Waclawczyk, który w jednym ze swoich artykułów napisał: „Przypomnijcie sobie, koledzy, egzamin policyjny z roku 1927 w Szkole Policyjnej w Katowicach z wiadomości geograficznych i historii polskiej i powszechnej, podczas którego padały wcale dobre odpowiedzi, o Algierze, o Tunisie, o Honolulu czy Afganistanie. Padały też dobre odpowiedzi z geografii i historii ogólnopolskiej, ale gdy przewodniczący komisji egzaminacyjnej, obecny prezydent miasta Katowic – dr Adam Kocur postawił pytanie: „Jaka rzeka wypływa pod Katowicami? wymienić góry względnie znane wzniesienia górnośląskie? wymienić jakie powstania ludu śląskiego z 19-go wieku są wam znane? jakich znamy polskich działaczy narodowych na Śląsku w ubiegłym stuleciu?”- zapadła uroczysta cisza. Cisza głębokiej nieświadomości. Każdy z egzaminowanych miał gruntowne wiadomości o Himalajach, ale gdy go zapytano o najwyższe po Baraniej Górze wzniesienia na Śląsku, nikt nie potrafił odpowiedzieć...” [w:] I. Waclawczyk, *Czy znasz kwiaty ducha śląskiego?*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, s. 170.

„odznaczyli się nadzwyczajną pilnością”. Główny Komendant PWŚl. awansował z dniem 9 kwietnia 1927 r. na stopień przodownika: st. post. Franciszka Ciesielskiego, instruktora ze stanu Komendy Szkoły i st. post. Michała Głyka, ze stanu Powiatowej Komendy w Pszczynie – słuchacza szkolenia. Na stopień starszego posterunkowego awansowano post. Józefa Adolfa, ze stanu Komendy w Królewskiej Hucie – również uczestnika szkolenia.¹

Szkoła w Katowicach, przejmując szkolenia po byłych jednostkach, przeprowadziła także z urzędu egzaminy poprawkowe z zakresu kursów posterunkowych i przodowników. Egzaminy skierowane były dla osób, które podczas wcześniejszych szkoleń, prowadzonych w 1926 r. przez Szkołę Policji w Świętochłowicach lub jej ośrodki zamiejscowe, otrzymały ocenę niedostateczną. Do egzaminu w dniach 3 i 4 stycznia 1927 r. przystąpiło 28 funkcjonariuszy śląskiego garnizonu. Z wynikiem dobrym egzamin zakończyło 2 policjantów, a 23 funkcjonariuszy otrzymało ocenę dostateczną. Trzem funkcjonariuszom nie powiódł się egzamin – otrzymali ponownie ocenę niedostateczną. Dla nich oraz dla pięciu policjantów, którzy nie przystąpili do egzaminu z powodu choroby, wyznaczono nowy termin na dzień 14 marca 1927 r.²

Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami, w dniach 14 i 16 marca 1927 r. odbył się dodatkowy egzamin poprawkowy dla sześciu osób, które w miesiącu styczniu nie zdały go, bądź nie przystąpiły do egzaminu. Egzamin z wynikiem dobrym zdały dwie osoby, trzech funkcjonariuszy otrzymało ocenę dostateczną. Niestety, podczas egzaminu jedna z osób otrzymała już po raz trzeci ocenę niedostateczną. Tak jak poprzednio, do egzaminu nie przystąpiło dwóch policjantów. Dla nich wyznaczono kolejny już termin na dzień 15 kwietnia 1927 r.³

¹ Rozkaz Nr 4 GK PWŚl. z dnia 13.04.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 389. Awansowani do wyższych stopni słuchacze ukończyli kurs przodowników z oceną bardzo dobrą (awansowano tylko dwie na trzynaście osób).

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 321 i APK, PWŚl., sygn. 16, k. 84. Na podstawie porównania dokumentów zakończonych już kursów, ustalono dziewięć osób, które ukończyły wcześniejsze szkolenia z wynikiem negatywnym, a po egzaminie poprawkowym otrzymały już pozytywne oceny. Egzamin poprawkowy pozytywnie zdały po trzy osoby z X i XI kursu posterunkowych w Świętochłowicach, jedna osoba z kursu przodowników w Królewskiej Hucie i dwie osoby z I kursu posterunkowych w Komendzie Rezerwy. Pozostałych osób nie ustalono, mogły być usunięte podczas trwających już kursów lub przystępowały do egzaminów eksternistycznych. Dane te uwzględnione zostały w opisie poszczególnych kursów oraz w końcowych tabelach poszczególnych rozdziałów.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 384. Po raz trzeci egzaminu poprawkowego nie zdał post. S. Palowski z Powiatowej Komendy w Rybniku. Brak jest dokumentów wskazujących o odbyciu powtórnego egzaminu poprawkowego. Podczas kwerendy akt ustalono, że post. S. Palowski – nie mając w sumie skończonego kursu posterunkowych – ponownie został skierowany na XIII jego edycję, której także nie ukończył z powodu choroby (Tamże – k. 612).

6.2.2. Kursy posterunkowych

Rok 1927 i następane lata przyniosły intensyfikację szkoleń. Szkolenia – poza XII kursem posterunkowych, który ulokowany był na III kompanii oraz kursem przodowników – już od samego początku rozpoczynały się w katowickiej szkole.

Pierwszy kurs, który od samego początku rozpoczął i zakończył się w Szkole Policji w Katowicach, to XIII kurs posterunkowych. Kurs na pierwszej kompanii trwał od 10.01.1927 r. do 11.06.1927 r. Gmachy szkoły opuściło 47 słuchaczy. Siedmiu funkcjonariuszy otrzymało końcową ocenę bardzo dobrą, 26 ocenę dobrą, a 14 policjantów zakończyło edukację z oceną dostateczną. Należy nadmienić, iż kurs rozpoczęło 48 policjantów i tylko jedna osoba została z niego przedwcześnie zwolniona, a tym samym nie zakończyła edukacji.¹

Następna – czwarta kompania XIII kursu posterunkowych² ukończyła szkolenie w dniu 15 października 1927 r. Kurs rozpoczęło w dniu 25 kwietnia 1927 r. 59 funkcjonariuszy, a ukończyło go 56 osób. Trzech funkcjonariuszy otrzymało ocenę bardzo dobrą, 25 osób otrzymało z egzaminu ocenę dobrą, a kolejnych 24 zdało kurs na ocenę dostateczną. Czterem funkcjonariuszom nie powiodło się i otrzymali oni ocenę niedostateczną. Z powodu choroby i pobytów w szpitalu kursu nie ukończyło trzech funkcjonariuszy.³

Nietypowo – druga kompania XIII kursu posterunkowych odbywała szkolenie w okresie od 21 lipca do 21 grudnia 1927 r.⁴ Kurs ukończyło 55 osób z 59 rozpoczynających szkolenie. Ocenę bardzo dobrą z egzaminu otrzymało trzech funkcjonariuszy. Dobrą ocenę otrzymało 38 policjantów, a kolejnych 13 ocenę dostateczną. Jedna osoba otrzymała ocenę niedostateczną, z przeznaczeniem do egzaminu poprawkowego, który miał odbyć się po upływie sześciu miesięcy

¹ Rozkaz Nr 17 GK PWŚl. z dnia 11.02.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 333-334 (powołanie kursu) oraz Rozkaz Nr 896 GK PWŚl. z dnia 27.06.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 449 (ukończenie kursu). Uwaga: różnica w numeracji rozkazów spowodowana została przeliczeniem ich przez Główną Komendę od momentu powstania PWŚl. do chwili obecnej.

² Na drugiej kompanii w tym okresie ulokowany był kurs przodowników, a na trzeciej kompanii kurs śledczy.

³ Rozkaz Nr 48 GK PWŚl. z dnia 04.05.1927 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 441, 521, 543, 544 i 689 (zdanie egzaminu poprawkowego przez jedną z osób, które ukończyły szkolenie z oceną niedostateczną).

⁴ Powinna to być już następna – XIV edycja szkolenia posterunkowych, gdyż na I kompanii szkolenie się zakończyło, a na IV kompanii było już zaawansowane.

od zakończenia szkolenia. Trzech funkcjonariuszy odwołano wcześniej z trwającego kursu, z powodu choroby.¹

Trzecia kompania XIII kursu posterunkowych szkolila się w okresie od 08.09.1927 r. do 15.03.1928 r. Na kurs powołano 56 policjantów, z których szkolenie ukończyło 46 osób. Ocenę bardzo dobrą otrzymało 4 funkcjonariuszy, 28 osób zdało egzamin z wynikiem dobrym, a 13 policjantów ukończyło kurs z oceną dostateczną. Nie sklasyfikowany został tylko post. Piotr Kowalski z powodu dłuższej choroby i nieobecności na kursie. Polecono mu w terminie sześciu miesięcy zgłosić się Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach, celem złożenia egzaminu z zakresu kursu posterunkowych.²

Podsumowując tak szerokie szkolenie, jakim był XIII kurs posterunkowych, należy wskazać, iż jako jedyny prowadzony był na czterech kompaniach, a w całym kursie w sumie udział wzięło 222 policjantów, z których do końca szkolenia dotrwało 204. Na koniec szkolenia łącznie ocenę bardzo dobrą otrzymało 17 osób, kolejnych 117 funkcjonariuszy ocenę dobrą, a ocenę dostateczną następnych 64. Kursu nie ukończyło 6 policjantów, których skierowano do egzaminu poprawkowego.

XIV już kurs posterunkowych rozlokowany był na dwóch kompaniach, w związku z tym funkcjonariusze rozpoczynali szkolenie w różnych terminach. Jako pierwsza do egzaminu przystąpiła I kompania. Kurs trwał tu od 9 stycznia do 2 lipca 1928 r. Ukończyło go 48 z 54 funkcjonariuszy rozpoczynających szkolenie. Dwie osoby uzyskały z egzaminu ocenę bardzo dobrą. Kolejnych 30 osób otrzymało ocenę dobrą, a 15 policjantów zakończyło szkolenie z oceną dostateczną. Tylko jeden funkcjonariusz – ze stanu Komendy Szkoły – zakończył edukację z oceną niedostateczną.³

¹ Rozkaz Nr 908 GK PWŚl. z dnia 30.07.1927 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 485, 509, 521 i 612.

² Rozkaz Nr 922 GK PWŚl. z dnia 22.09.1927 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 515, 544, 553, 598, 614, 623 i 664.

³ Rozkaz Nr 955 PWŚl. z dnia 18.01.1928 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 618, 624, 643 i 729. Ocenę niedostateczną otrzymał post. W. Rutkowski.

Absolwenci pierwszej kompanii XIV kursu posterunkowych.¹

Na drugiej kompanii kurs posterunkowych trwał w okresie od 24 kwietnia do 30 października 1928 r. Ukończyło go 59 funkcjonariuszy, na 62 rozpoczynających szkolenie. Cztery osoby otrzymały ocenę bardzo dobrą. Tak jak na I kompanii i tu ocenę dobrą otrzymało 30 policjantów. Dostateczną ocenę z egzaminu otrzymało 25 funkcjonariuszy. Żaden z policjantów nie otrzymał oceny niedostatecznej.²

Podsumowując egzamin ostatniego już w historii XIV kursu posterunkowych, edukację rozpoczęło tu łącznie 116 osób, a ukończyło go 107 funkcjonariuszy. Sześciu policjantów na zakończenie kursu otrzymało ocenę bardzo dobrą, aż 60 osób ocenę dobrą i 40 ocenę dostateczną. Tylko jeden funkcjonariusz na cały tak duży kurs otrzymał ocenę niedostateczną.

W dniu 22 marca 1928 r. odbył się egzamin poprawkowy z zakresu kursu posterunkowych. Do egzaminu przystąpiło dwóch policjantów. Jeden z funkcjonariuszy otrzymał ocenę dobrą z egzaminu poprawkowego, a druga osoba otrzymała ocenę dostateczną.³

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

² Rozkaz Nr 983 PWŚl. z dnia 28.04.1928 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn.3, kk. 682-683, 740, 744, 807 i 808. W karcie nr 807 podano datę ukończenia kursu na dzień 31 października 1928 r., czyli dzień później aniżeli uwzględniono na zachowanym świadectwie z ukończenia kursu.

³ Rozkaz Nr 986 GK PWŚl. z dnia 12.05.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 689. Do egzaminu poprawkowego przystąpiły dwie osoby z trzeciej kompanii XII kursu i czwartej kompanii XIII kursu posterunkowych. Dane te uwzględnione zostały w opisie poszczególnych kursów oraz w końcowym zestawieniu szkoleń prowadzonych przez katowicką szkołę.

Absolwenci drugiej kompanii XIV kursu posterunkowych.¹

6.2.3. Kursy przodowników (komendantów posterunków)

Katowicka szkoła kontynuowała także szkolenia przodowników (komendantów posterunków). Kolejnym kursem, który ukończył szkolenie w 1927 r. był VI kurs przodowników, trwający od 10 stycznia do 16 lipca, z przeznaczeniem dla 69 funkcjonariuszy.² Podany kurs, choć posiadał tę samą numerację, co przejęty po Komendzie Rezerwy kurs przodowników, to prowadzony był już od samego początku w katowickiej szkole. Szkolenie z wynikiem bardzo dobrym ukończyło 7 funkcjonariuszy. Ocenę dobrą otrzymało 41 policjantów, a ocenę dostateczną 8 osób. Jeden tylko z policjantów otrzymał ocenę końcową niedostateczną, a kolejna osoba nie została sklasyfikowana z powodu dłuższej choroby i nieobecności na egzaminie.³

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

² Rozkaz Nr 17 GK PWŚl. z dnia 11.02.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 333. Szkolenie w tym dokumencie określane było jako „kurs przodowników”, a w kolejnych cytowanych przypisach dotyczących tego szkolenia, jako „VI kurs komendantów posterunków”.

³ Rozkaz Nr 907 GK PWŚl. z dnia 29.07.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 483.

Główny Komendant PWŚl. – za bardzo dobre wyniki osiągnięte podczas trwania kursu komendantów – z dniem 1 lipca 1927 r. awansował na stopień starszego posterunkowego trzech posterunkowych: Piotra Globisza z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie, Karola Indyka i Wincentego Szymiczka z Powiatowej Komendy w Bielsku.¹

W dniu 17 lipca 1928 r. powołano VII kurs przodowników (komendantów posterunków), który był lokowany na I kompanii. Na kurs powołano 49 funkcjonariuszy. W materiałach archiwalnych nie znaleziono wzmianki o dacie jego zakończenia oraz o wynikach tego kursu.²

6.2.4. Kursy specjalne i doskonalące

Komenda Szkoły w Katowicach - tak jak jej poprzedniczka Komenda Rezerwy – prowadziła szeroki zakres szkoleń, zleczanych w zależności od powstałych potrzeb i posiadanych miejsc szkoleniowych.

W okresie od 15 lutego do 9 lipca 1927 r. przeprowadzono III kurs śledczy.³ Ten kurs z oceną bardzo dobrą ukończyły cztery osoby. Dziesięciu funkcjonariuszy otrzymało ocenę dobrą, a kolejnych 24 policjantów zakończyło go z oceną dostateczną. Niestety – jeden z funkcjonariuszy ukończył kurs z oceną niedostateczną. Tak jak i w poprzednich kursach, nie wszyscy powołani do szkoły funkcjonariusze zakończyli edukację. Na kurs oddelegowano 47 policjantów, z czego ukończyło go tylko 39. Pozostali uczestnicy, z powodu trapiących ich chorób, zostali usunięci na stałe ze szkolenia.⁴

Z dniem 24 lipca 1927 r. rozpoczął się instruktorski kurs wychowania fizycznego dla 60 osób. Powołano na niego 59 funkcjonariuszy oraz woźnego,

¹ Rozkaz Nr 904 GK PWŚl. z dnia 20.07.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 466.

² Rozkaz Nr 1007 GK PWŚl. z dnia 14.08.1928 r. [w:] i nast. APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 740, 748 i 753. Z dokumentów opisujących ten kurs zachowały się tylko nieliczne dotyczące zwolnienia osób i stosowania przy tym różnych nazw kursów (k. 740 – 1 osoba z kursu komendantów posterunków, k. 748 – 2 osoby z kursu przodowników i k. 753 – 1 osoba z kursu przodowników).

³ Świadectwo ukończenia III kursu śledczego przez S. Zielińskiego; [w:] Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach, zob. Aneks XXV, s. 415.

⁴ Rozkaz Nr 26 GK PWŚl. z dnia 20.07.1927 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 353, 377 (odwołanie 7 osób), 449 i 484 (oznaczenie „III kurs śledczy”) i APK, PWŚl., sygn. 16, k. 145. Podany kurs powinien mieć oznaczenie jako V kurs śledczy, zgodnie z przejętą numeracją przez katowicką szkołę. Być może w dokumencie znajdującym się w APK, PWŚl., sygn. 3, k. 484 nastąpiła pisarska pomyłka redagującego rozkaz lecz zgodnie z tym rozkazem – w treści pracy jak i w zestawieniu końcowym – zachowana została oryginalna nazwa szkolenia.

co nie zdarzyło się jeszcze w historii typowych kursów policyjnych na Śląsku.¹ Niestety – nie zachowały się inne dokumenty, aby przybliżyć ten kurs, który miał specjalny charakter, gdyż jego absolwenci mieli prowadzić zajęcia doskonalące w swoich jednostkach.

Nietypowy cykl szkoleń rozpoczął się w październiku 1927 r. W katowickiej szkole rozpoczęto szkolenie przewodników i tresury psów policyjnych. Pierwszy taki kurs w dniu 18 października rozpoczęło pięciu przewodników, lecz z tego szkolenia zachował się tylko jeden dokument, informujący o rozpoczęciu kursu.² Drugie z kolei szkolenie planowano rozpocząć w dniu 28 lutego 1928 r. lecz jego termin przesunięty został na dzień 12 marca 1928 r. Uczestniczyły w nim cztery osoby.³ Jak wynika z dokumentacji archiwalnej, policjanci w dniu 7 kwietnia 1928 r. ukończyli kurs przewodników, a psy „kurs tresury psów policyjnych”. Po zakończeniu kursu, stosownie do Rozkazu Nr 977 Głównego Komendanta PWŚl., przewodnicy oraz ich psy przeniesieni zostali na stan Komendy Szkoły w Katowicach, z tym wyjątkiem, że nadzór nad nimi w sprawach dochodzeniowo-sledczych sprawował Urząd Śledczy.⁴ Kolejne przeszkolenie odbyło się w okresie od 1 do 10 sierpnia, uczestniczyło w nim sześciu funkcjonariuszy z psami służbowymi.⁵ Więcej szkoleń tego rodzaju nie prowadzono już w Katowicach. Rok później podobny kurs odbył się w Mysłowicach.⁶

W 1928 r. odnotowano również przeprowadzenie doskonalenia zawodowego dla wytypowanych siedmiu funkcjonariuszy z jednostek terenowych. Podane przeszkolenie (bez egzaminu) przeprowadzono w dniach od 9 do 14 lipca 1928 r.⁷

¹ Rozkaz Nr 910 GK PWŚl. z dnia 05.08.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 489-490. W. Kisieliński pełnił funkcję woźnego Powiatowej Komendy w Katowicach.

² Rozkaz Nr 931 GK PWŚl. z dnia 25.10.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 544.

³ Rozkaz Nr 972 GK PWŚl. z dnia 19.03.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 661-662. Odwołanie kursu, zmiana jego terminu i ponowne powołanie tych samych słuchaczy, ujęte w tym samym rozkazie. Początkowo planowano skierować na kurs trzy osoby wraz z psami służbowymi.

⁴ Rozkaz Nr 977 GK PWŚl. z dnia 07.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 670. Ciekawostką jest też, iż w ostatnim cytowanym rozkazie wymieniono imiennie przewodników i psy, które przekazano na stan Komendy Szkoły w Katowicach. Przeniesieni zostali do szkoły: przod. sł. śl. A. Bąk z psem „Burga”, st. post. A. Garus z psem „Rekin” i post. J. Sobeczek z psem „Argus”. Ponadto, na stan i pod opiekę katowickiej szkole (wskazując opiekunów) przydzielono szczeniaki: „Draga” (st. post. A. Garus) i „Daus” (post. J. Sobeczek). Na stan szkoły nie przeniesiono czwartego uczestnika st. post. W. Sapę z Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach.

⁵ Rozkaz Nr 1006 GK PWŚl. z dnia 16.07.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 739. Na podstawie prowadzonych badań ustalono, że na szkolenia tresury psów powoływano z reguły tych samych słuchaczy (przewodników psów), tym samym szkolenia te miały bardziej charakter doskonalenia zawodowego (APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 544, 661-662, 739).

⁶ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 917. Wskazany kurs omówiono w dalszej części pracy.

⁷ Rozkaz Nr 1000 GK PWŚl. z dnia 16.07.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 727.

Kursem, który nie zakończył się na przełomie roku 1928/1929, był kurs fizycznego wyszkolenia, powołany w dniu 21 listopada 1928 r. Na kurs oddelegowano 57 funkcjonariuszy.¹ Główny Komendant PWŚl. zarządził jego rozwiązanie z dniem 12 stycznia 1929 r., wyznaczając nowy termin powołania kandydatów na kurs na dzień 5 marca 1929 r.² Kurs ten faktycznie był powołany, o czym świadczy wzmianka w archiwach „*odwołano z kursu fizycznego wyszkolenia dziewięć osób, a na ich miejsce powołano 6 osób*”, lecz i tu w archiwach nie znaleziono żadnych zapisów, bliżej precyzujących jego zakończenie.³ Zachował się jedynie zapis o ukaraniu w miesiącu lipcu naganą formalną słuchacza post. Jana Locha, ze stanu Powiatowej Komendy w Katowicach, „*za niewłaściwe wyrażanie się o instruktorach Komendy Szkoły i samowolne opuszczenie służby*”.⁴

6.3. Szkolenia prowadzone przez Komendę Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach w latach 1929-1931

6.3.1. Kursy szeregowych

Od dnia 4 października 1928 r. na terenie Śląska obowiązywały już nowe przepisy w sprawie programu wyszkolenia Policji, dotyczące prowadzenia szkoleń szeregowych, a dotychczas obowiązujące względem posterunkowych, przestały już obowiązywać.⁵

Według nowych unormowań prawnych regulujących szkolenie, gmachy budynku katowickiej szkoły jako pierwszy opuścił I kurs szeregowych, trwający od 15 stycznia do 27 czerwca 1929 r. Szkolenie na tym kursie rozpoczęło 62 funkcjonariuszy garnizonu śląskiego, a ukończyło go 60 policjantów, z tym, że aż 20 osób na końcowym egzaminie otrzymało ocenę niedostateczną.

¹ Rozkaz Nr 1036 GK PWŚl. z dnia 17.12.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 834-835. Odwołanie 1 osoba (k. 843). Odwołanie i powołanie 1 osoby (k. 848).

² Rozkaz Nr 1041 GK PWŚl. z dnia 14.01.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 847.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 908.

⁴ Rozkaz Nr 1076 GK PWŚl. z dnia 24.07.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 940. Kurs taki został zakończony, o czym świadczą adnotacje w aktach personalnych funkcjonariuszy PWŚl., niestety – bez podania dokładnej daty, wskazując tylko rok „1929” [w:] APK, PWŚl., sygn. 76, k. 158.

⁵ Rozkaz Nr 1017 GK PWŚl. z dnia 04.10.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 768. Należy również wskazać, iż wraz z wejściem nowych unormowań prawnych dotyczących szkolenia, zmieniła się numeracja i nazwy poszczególnych kursów z „posterunkowych” na „szeregowych”.

Był to pierwszy przypadek w dziejach Komendy Szkoły, gdzie tyle osób zakończyło kurs z taką oceną. Jedyłą oceną bardzo dobrą uzyskał st. post. Jan Gaś z Komendy Szkoły w Katowicach. Dziewięciu dalszych słuchaczy zdało egzamin na ocenę dobrą, a 30 funkcjonariuszy otrzymało ocenę dostateczną.¹

St. post. Jan Gaś z Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach.²

II kurs szeregowych odbył się w okresie od 17 lipca do 21 grudnia 1929 r. Szkolenie rozpoczęło 57 słuchaczy, a ukończyło go 53 policjantów. Kurs z oceną dobrą ukończyło 21 funkcjonariuszy, a kolejnych 31 osób otrzymało ocenę dostateczną. Tylko jeden funkcjonariusz ukończył kurs z oceną niedostateczną. Dwóch posterunkowych nie³ sklasyfikowano, podając jako powód chorobę i pobyt w szpitalu.

Następny III kurs szeregowych trwał w okresie od 14 stycznia do 21 czerwca 1930 r. Na kurs powołano 58 funkcjonariuszy. Do zakończenia kursu dotrwało 53 słuchaczy. Z oceną bardzo dobrą ukończył kurs tylko post. Wilhelm Wróblewski z Komendy Szkoły. Ocenę dobrą otrzymało 32 funkcjonariuszy, a ocenę dostateczną 14 policjantów. Pewnym niepowodzeniem zakończył się egzamin aż dla 6 funkcjonariuszy, którzy otrzymali ocenę niedostateczną.⁴ Zakończenie kursu miało szczególną – uroczystą oprawę, w obecności przedstawicieli władz

¹ Rozkaz Nr 1049 GK PWŚl., z dnia 14.02.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 870 (powołanie kursu) oraz Rozkaz Nr 1073 GK PWŚl. z dnia 08.07.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 925 (zakończenie kursu).

² Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach. Po wybuchu II wojny światowej podzielili los wielu policjantów, dostając się do niewoli radzieckiej. Zamordowany przez NKWD w Kalininie (Twer), za: B. Kayzer, *Epitafia ostaszowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, Przegląd Policyjny, 1992, Nr 2-3 (26-27), s. 265; *Lista Ostaszowska...*, s. 57.

³ Rozkaz Nr 1062 GK PWŚl. z dnia 15.05.1929 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 942-943, 951, 1008 i 1014. Podczas trwania kursu trzy dni aresztu otrzymał słuchacz z kursu szeregowych post. S. Duda, ze stanu Powiatowej Komendy w Tarnowskich Górach, „za samowolne uchylanie się od służby” (k. 1008).

⁴ Rozkaz Nr 1113 GK PWŚl. z dnia 28.01.1930 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1037, 1038, 1068, 1089, 1113, 1123 i 1124.

sądowych i wojewódzkich, po czym absolwenci szkolenia wraz z głównym komendantem PWŚl. przystąpili do wspólnej fotografii (poniżej).¹

Główny komendant PWŚl. insp. Józef Żółtaszek wraz z uczestnikami III kursu szeregowych.²

W okresie od 22 lipca do 23 grudnia 1930r, odbył się IV kurs szeregowych. Kurs rozpoczęło 63 słuchaczy, a ukończyło go 55 policjantów. Bardzo dobrą ocenę końcową otrzymało dwóch funkcjonariuszy: post. Wilhelm Borek z Powiatowej Komendy w Rybniku i post. Wojciech Stolarz z Powiatowej Komendy w Lublińcu. Podczas egzaminu ocenę dobrą uzyskało 29 osób, a kolejnych 20 ocenę dostateczną. Tak jak i w poprzednim kursie, niektórzy policjanci zakończyli szkolenie z oceną niedostateczną. Podczas egzaminu ocenę taką otrzymały cztery osoby. Z kolei post. Jan Górny z Komendy Szkoły, nie został sklasyfikowany przez komisję egzaminacyjną – jako powód podano: „*wskutek ciągłych przerw w nauce nie zdołał opanować materiału naukowego*”.³

Kolejny już - V kurs posterunkowych - przeprowadzony został w okresie 04 luty – 22 lipiec 1931 r. dla 46 policjantów Kurs ukończyło 43 funkcjonariuszy.

¹ „Na Posterunku”, 1930, Nr 28, ss. 551-552. W krótkim artykule o zakończonym kursie uwzględniono także oceny końcowe słuchaczy. Fotografię umieszczoną w treści, umieszczono także na łamach gazety (s. 551).

² Komendant J. Żółtaszek na fotografii czwarty od lewej w pozycji siedzącej.

³ Rozkaz Nr 1145 GK PWŚl. z dnia 07.08.1930 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1134-1136, 1187, 1198 i 1212 oraz APK, PWŚl., sygn. 21, k. 275. Ciekawostką związaną z podanym kursem jest ukończenie go jeszcze przez prow. post. A.Sobika z Komisariatu I PWŚl. w Królewskiej Hucie, późniejszego instruktora szermierki i olimpijczyka. Prow. post. A. Sobik szkolenie ukończył z oceną dobrą.

Ocenę dobrą otrzymało 24 policjantów, a ocenę dostateczną 19 osób. Na tym kursie zaden z funkcjonariuszy nie otrzymał oceny bardzo dobrej i niedostatecznej.¹

VI kurs posterunkowych PWŚl. trwał od 23 lipca do 01 grudnia 1931 r., tym samym zakończył swą edukację dzień po zmianie nazwy obecnej jednostki.² Na kurs powołano 43 funkcjonariuszy, a ukończyło go 42 policjantów. Ocenę bardzo dobrą na zakończenie kursu otrzymało trzech policjantów: przod. kontr. Jan Achtelik, post. Paweł Klimek i prow. post. Walenty Sadowski. Egzamin z oceną dobrą złożyło 19 słuchaczy, a kolejne 19 osób otrzymało ocenę dostateczną. Tylko jeden funkcjonariusz na egzaminie uzyskał ocenę niedostateczną.³ Z kursu została odwołana tylko jedna osoba z powodu przeniesienia jej w „*stan nieczynny*”.⁴

6.3.2. Kursy doskonalące

Od roku 1929 katowicka szkoła zaprzestała szkolić funkcjonariuszy na kursach specjalnych, skupiając swą uwagę tylko na omówionych już wcześniej kursach szeregowych i sporadycznie na kursach doskonalących.

Pierwszym kursem doskonalącym był kurs stenografii dla sił biurowych. Na kurs powołano 26 funkcjonariuszy, w tym 8 kobiet.. Kurs rozpoczął się z dniem 3 lutego 1930 r. Jako kierownika kursu i wykładowcę wyznaczono asp. Jana Kubaczkę. Szkolenie prowadzono według systemu „Gabelsbergera-Polińskiego” i obejmował 60 godzin lekcyjnych, rozłożonych po 2 godziny na każdy tydzień (półroczne szkolenie). Lekcje odbywały się w każdy poniedziałek i czwartek w godz. 15.20 – 16.20. Kurs stenografii był płatny, kosztorys kursu oszacowany został na kwotę ok. 15 zł na jednego słuchacza.⁵

¹ Rozkaz Nr 1185 GK PWŚl. z dnia 13.02.1931 r. i nast. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1230-1231 i 1236 oraz APK, PWŚl., sygn. 4, kk. 36, 44 i 78.

² W dniu 1 grudnia 1931 r. katowicka jednostka przeszła reorganizację, o której będzie mowa w rozdziale VII. Słuchacze VI kursu szeregowych faktycznie kończyli już szkolenie „w nowej jednostce”. Na miejsce Komendy Szkoły PWŚl. powołano w tym samym miejscu Komendę Rezerwy PWŚl. Z uwagi na to, że zakończenie kursu z dniem 1 grudnia 1931 r. było urzędową formalnością, opisu szkolenia nie ujęto w następnym rozdziale.

³ Rozkaz Nr 1228 GK PWŚl. z dnia 08.08.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 78 (powołanie kursu) oraz Rozkaz Nr 1258 GK PWŚl. z dnia 22.12.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 186 (zakończenie kursu). Nie podano jednostek słuchaczy, którzy ukończyli szkolenie.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 4, k. 155.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 21, kk. 149-150. W kursie uczestniczył m.in. podinsp. J. Starzyk. Brak jest innych dokumentów omawiających ten kurs.

Specjalny (drugi) kurs z zakresu doskonalenia zawodowego (podobnie jak w 1928 r.) przeprowadzono od 15 do 16 lutego 1930 r. dla 8 funkcjonariuszy – z powiatowych komend w Cieszynie i Rybniku (po 4 osoby). Podczas szkolenia czterem osobom przedłużono delegację jeszcze o cztery dni, tym samym kurs trwał dla nich do 20 lutego 1930 r.¹

W roku 1930 planowano również dla kadry oficerskiej prelekcje z zakresu medycyny sądowej, gdzie m.in. zapraszano kadrę naukową Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.²

Szkoła prowadziła również zajęcia z nauki języków obcych. Przykładem tego może być kurs nauki języka francuskiego, który rozpoczął się w dniu 11 lutego 1931 r. Zajęcia odbywały się w sali wykładowej Szkoły Policji w Katowicach, w godz. 19.00 – 20.00.³

6.3.3. Podsumowanie szkoleń przeprowadzonych przez Komendę Szkoły PWŚl. w Katowicach

Komenda Szkoły PWŚl. w Katowicach funkcjonowała od 16 listopada 1926 r. do 30 listopada 1931 r., po czym zastąpiła ją powołana ponownie Komenda Rezerwy PWŚl.⁴

Przez pięcioletni okres swej działalności, katowicka szkoła przeprowadziła 21 różnego rodzaju szkoleń (jak przedstawiono w tabeli nr 30).⁵ Szkoła przeprowadziła w sumie dziewięć szkoleń dla początkujących funkcjonariuszy (trzy szkolenia posterunkowych i sześć szkoleń szeregowych). Pozostałe szkolenia obejmowały kursy specjalne i doskonalące. Osiem szkoleń specjalnych przeprowadzono w zakresie kursów przodowników (dwie edycje), przodowników psów policyjnych (trzy edycje), wyszkolenia fizycznego (dwie edycje) oraz kursu śledczego. Przeprowadzono także cztery szkolenia z zakresu doskonalenia

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1045 i 1054. Na miejscu uznano, że słuchacze muszą jeszcze podnieść swoje kwalifikacje, stąd ta decyzja o przedłużeniu dla nich szkolenia. Kurs nie kończył się egzaminem.

² APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 251, 253-254 i 256.

³ APK, PWŚl., sygn. 21, k. 352. O sposobie zakończenia szkolenia i liczbie uczestników brak jest jakichkolwiek danych.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 254 i APK, PWŚl., sygn. 4, k. 169.

⁵ Katowicka szkoła – z chwilą jej powołania – przejęła część szkoleń po rozwiązanych szkołach w Świętochłowicach i Komendzie Rezerwy (przyp. autora).

zawodowego – dwie edycje szkoleń podstawowych oraz kurs stenografii i nauki języka francuskiego.

Łącznie w latach 1926-1931 edukację w katowickiej szkole rozpoczęło 1244 policjantów,¹ lecz z uwagi na brak danych dotyczących ukończenia niektórych szkoleń, tu również nie podsumowano liczby uczestników kończących szkolenie oraz uzyskanych przez nich ocen.

Porównując Szkołę Policji w Katowicach do poprzednich szkół, to ilość szkoleń była zbliżona, a liczba uczestników szkoleń była prawie o połowę mniejsza niż w Świętochłowicach i stosunkowo mniejsza do Komendy Rezerwy,² co można tłumaczyć jedynie ustabilizowaniem się w ruchach kadrowych Policji Województwa Śląskiego oraz posiadaniem podstawowego wykształcenia policyjno-zawodowego.

Tabela nr 30
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Komendę Szkoły PWŚl.
w Katowicach w latach 1926 – 1931

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną*:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b.dobłą	dobłą	dost.	niedost.
1.	XII – Kurs posterunkowych**	05.07.–17.12.1926 19.07.–17.12.1926	132	116	16	13	72	31	-
-	XII – Kurs posterunkowych***	14.09.1926 – 11.02.1927	66	64	2	7	35	17	5/1
2.	VI – Kurs przodowników***	11.10.1926 – 09.04.1927	53	51	2	13	38	-	-
-	VI – Kurs przodowników	10.01.1926 – 16.07.1926	57	56	1	7	41	8	1
-	Egzaminy poprawkowe z zakresu kursów posterunkowych i przodowników	3 i 4.01.1927	28	28	-	-	2	23	3
-	Dodatkowy egzamin poprawkowy kursów jw.	14 i 16.03.1927	6	6	-	-	2	3	1
3.	XIII – Kurs posterunkowych (cztery kompanie)	10.01.–11.06.1927 25.04.–15.10.1927 21.07.–21.12.1927 08.09.1927 – 15.03.1928	222	204	18	17	117	64	6/1
4.	III – Kurs śledczy	15.02.1927 – 09.07.1927	47	39	8	4	10	24	1
5.	Instruktorski kurs wychowania fizycznego	24.07.1927 – 1927 (b. d.)	60	b. d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

¹ Brak w podsumowaniu liczby uczestników kursu nauki języka francuskiego, co można pominąć z uwagi na charakter innych prowadzonych kursów oraz celowo nie ujęto uczestników egzaminów poprawkowych, którzy brali już udział w szkoleniach.

² Szkoła w Świętochłowicach przeprowadziła 19 szkoleń (2383 uczestników), a Komenda Rezerwy PWŚl. aż 23 (na 1622 uczestników).

6.	I – Kurs przewodników i tresury psów policyjnych	18.10.1927 – 1927 (b.d.)	5	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
7.	XIV – Kurs posterunkowych (dwie kompanie)	09.01–02.07.1928 24.04–30.10.1928	116	107	9	6	60	40	1
8.	II – Kurs przewodników i tresury psów policyjnych	12.03.1928 – 07.04.1928	4	4	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
-	Egzamin poprawkowy z zakresu kursu posterunkowych	22.03.1928	2	2	-	-	1	1	-
9.	I – Kurs doskonalenia zawodowego	9 – 14.07.1928	7	7	-	-	-	-	-
10.	VII – Kurs przodowników	17.07.1928 – 1928 (b.d.)	49	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
11.	III – Kurs przewodników i tresury psów policyjnych	1-10.8.1928	6	6	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
12.	Kurs fizycznego wyszkolenia****	21.11.1928 – 12.01.1929 i 05.03.1929 – 1929 (b.d.)	57	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
13.	I – Kurs szeregowych	15.01.1929 – 27.06.1929	62	60	2	1	9	30	20
14.	II – Kurs szeregowych	17.07.1929 – 21.12.1929	57	53	4	-	21	31	1
15.	III – Kurs szeregowych	14.01.1930 – 21.06.1930	58	53	5	1	32	14	6
16.	Kurs stenografii dla sił biurowych	03.02.1930 – 1930 (b.d.)	26	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
17.	II – Kurs doskonalenia zawodowego	15/16.02.1930 i 15/20.02.1930	8	8	-	-	-	-	-
18.	IV – Kurs szeregowych	22.07.1930 – 23.12.1930	63	55	8	2	29	20	4
19.	V – Kurs szeregowych	04.02.1931 – 22.07.1931	46	43	3	-	24	19	-
20.	Kurs nauki języka francuskiego	11.02.1931 – 1931 (b.d.)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
21.	VI – Kurs szeregowych	23.07.1931 – 01.12.1931	43	42	1	3	19	19	1
-	Razem*****		1244	(brak pełnych danych)					

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego zespołu PWŚl. (Inwentarznr 38) w AP w Katowicach.

- * – w pozycji „ocena niedostateczna” przełamana cyfra oznacza ilość osób, które po otrzymaniu oceny niedostatecznej przystąpiły do egzaminu poprawkowego otrzymując ocenę pozytywną, a w nawiasie liczbę osób niesklasyfikowanych podczas egzaminu
- ** – szkolenia rozpoczęły się w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach
- *** – szkolenia rozpoczęły się w Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach
- **** – kurs rozpoczął się w dniu 21.11.1928 r. , lecz z dniem 12.01.1929 r. szkolenie zostało rozwiązane przez Głównego Komenda PWŚl., po czym kurs ponownie został powołany dnia 05.03.1929 r.
- ***** – w podsumowaniu liczby uczestników nie uwzględniono uczestników egzaminów poprawkowych oraz kursu nauki języka francuskiego.

6.4. Szkolenia prowadzone pod nadzorem Wydziału III Szkolnego. Udział w szkoleniach zagranicznych i prowadzonych przez Policję Państwową

6.4.1. Szkolenia narciarskie w Wiśle (1927-1929)

W roku 1925 planowano wdrożyć szkolenia narciarskie, lecz cała inicjatywa zakończyła się tylko jednym kursem pilotażowym.¹ Do szkoleń narciarskich powrócono dopiero w 1927 r. prowadząc je już na szerszą skalę, tak jak planowano dwa lata wcześniej. Bazując na kryteriach określonych w 1925 r. rozpoczęto powoływanie kolejnych kursów, które przez cały okres prowadzonych szkoleń lokowane były w schronisku „Źródła Wisły” u stóp Baraniej Góry w Wiśle. Samo szkolenie prowadzone było na stokach Baraniej Góry, pod nadzorem specjalnie powołanych na czas kursu instruktorów. Kierownikiem kursu wyznaczono funkcjonariusza z korpusu oficerskiego, który odpowiadał za prawidłowy przebieg całego kursu.²

Pierwszy kurs narciarski przeprowadzony został w dniach 5 – 15 luty 1927 r. W szkoleniu uczestniczyło 11 funkcjonariuszy. Z wynikiem dobrym kurs ukończyło 6 osób, a pozostali uczestnicy szkolenia otrzymali ocenę dostateczną.³

Szkolenia prowadzono w błyskawicznym tempie, dopiero co zakończono pierwsze szkolenie, a już pojawił się następny kurs. Od 15 do 24 lutego 1927 r. rozpoczęła się jego druga edycja przeznaczona także dla 11 funkcjonariuszy. Na zakończenie kursu ocenę dobrą otrzymało 5 policjantów, a z oceną dostateczną sklasyfikowano dalszych 6 osób.⁴

III kurs narciarski przeprowadzono od 25 lutego do 6 marca 1927 r. Tak jak w poprzednich kursach, na szkolenie powołano 11 policjantów. Podczas tego kursu jego uczestnicy wykazali większy poziom szkolenia, niż ich poprzednicy. Szkolenie z oceną bardzo dobrą ukończyło aż 5 funkcjonariuszy, wśród których był reprezentant Komendy Szkoły post. Jan Dublaszewski. Pozostali uczestnicy

¹ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 235, 285 i 349. Planowanie szkoleń narciarskich omówiono w rozdziale IV, a pilotażowy kurs, który przeprowadzony został w 1925 r. ujęty został w tabeli szkoleń narciarskich, dla zobrazowania całości przeprowadzonych szkoleń.

² Ustalono na podstawie wszystkich przytoczonych w przypisach rozkazów Głównej Komendy PWŚl.

³ Rozkaz Nr 25 GK PWŚl. z dnia 25.02.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 355-356. Kierowników poszczególnych kursów podawano w rozkazach dopiero od 1928 r.

⁴ Rozkaz Nr 29 GK PWŚl. z dnia 10.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 365-366.

szkolenia (6 osób) otrzymali ocenę dobrą.¹ Po zakończeniu szkolenia post. J. Dublaszewski pozostał na miejscu jako instruktor kolejnego szkolenia oraz wziął udział w rozegranych w dniu 13 marca 1927 r. zawodach narciarskich.²

Kolejny w 1927 r. IV kurs narciarski trwał od 10 do 19 marca. Na szkolenie tym razem skierowano dziewięciu funkcjonariuszy. Kurs z wynikiem dobrym ukończyło 6 osób, a z oceną dostateczną 3 policjantów.³

Ostatni w 1927 r. – V kurs narciarski przeprowadzony został w dniach 20 – 27 marca. Szkolenie zostało przeprowadzone dla 10 osób. Ocenę bardzo dobrą otrzymało 2 funkcjonariuszy. Kolejne 3 osoby zakończyły szkolenie z oceną dobrą, a z wynikiem dostatecznym oceniono 5 policjantów.⁴

W kolejnym już roku 1928 szkolenia trwały nadal. Pierwszy kurs w tym roku, a szósty w kolejności trwał od 23 stycznia do 1 lutego. Na szkolenie powołano 10 funkcjonariuszy. Kierownikiem kursu, zgodnie z rozkazem, został podkom. Oswald Emerich z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie.⁵ Podczas szkolenia ocenę dobrą otrzymało 4 funkcjonariuszy, a kolejne 4 osoby sklasyfikowano z oceną dostateczną. Szkolenie narciarskie nie powiodło się jednemu z uczestników, który otrzymał ocenę niedostateczną, a kolejna osoba nie ukończyła szkolenia.⁶ Redagujący rozkaz o zakończeniu podanego szkolenia narciarskiego, podczas opisu kursu błędnie określił kolejną jego edycję, oznaczając kurs rzymską cyfrą „IV”, zamiast „VI”.⁷

¹ Rozkaz Nr 31 GK PWŚl. z dnia 17.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 369.

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 383. W dniu 13 marca 1927 r. na stokach Baraniej Góry w Wiśle odbyły się górnośląskie zawody narciarskie organizowane przez Polskie Towarzystwo Narciarskie. W zawodach udział wzięło 14 funkcjonariuszy, a jedyną konkurencją był bieg patrolowy, po dwóch zawodników na trasie 12 km. Zawody odbyły się w pełnym uzbrojeniu i ekwipunku policyjnym, łącznie z karabinem i torbą patrolową. Post. J. Dublaszewski z Komendy Szkoły Policji Katowicach, w parze ze st. post. J. Sitko ze stanu Oddziału Policji Konnej w Królewskiej Hucie (uczestnikiem IV kursu narciarskiego) zajęli 3 miejsce, w czasie 1 godz. 36 min. 46 sekund. Podczas tych zawodów najlepszy czas indywidualny osiągnął post. Jan Dublaszewski w czasie 1 godz. 30 min. i 26 sekund (przyp. autora).

³ Rozkaz Nr 34 GK PWŚl. z dnia 26.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 375. Uczestniczący w kursie st. post. J. Sitko – startujący w zawodach z post. J. Dublaszewskim, ukończył szkolenie z oceną dobrą.

⁴ Rozkaz Nr 35 GK PWŚl. z dnia 30.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 379.

⁵ Rozkaz Nr 957 GK PWŚl. z dnia 24.01.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 623. W rozkazie powołanym na szkolenie polecono stawić się na kurs już w dniu 22 stycznia 1928 r.

⁶ Rozkaz Nr 970 GK PWŚl. z dnia 14.03.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 658. W szkoleniu udział wziął przedstawiciel katowickiej szkoły – st. post. Ferdynand Kocur, otrzymując ocenę końcową dobrą.

⁷ APK PWŚl., sygn. 3, k. 659 i nast. Pomyłka ta niestety, do zakończenia wszystkich szkoleń nie została sprostowana i powielana była przez kolejne osoby. Zapewniając odpowiednią chronologię, w treści pracy stosowany będzie rzeczywisty – kolejny numer kursu, a w przypisach uwzględniany będzie numer szkolenia występujący w cytowanym rozkazie.

VII kurs narciarski – tak jak poprzednie – trwał 10 dni i przeprowadzono go od 1 do 10 lutego 1928 r. W szkoleniu uczestniczyło 10 osób, w tym po raz pierwszy na tej edycji uczestniczką kursu była policjantka. Kierownikiem kursu został podkom. Jan Wójcik z Powiatowej Komendy w Świętochłowicach.¹ Ocenę dobrą na zakończenie kursu otrzymało 8 funkcjonariuszy, a ocenę dostateczną 1 osoba. Szkolenia nie ukończyła jedna osoba.²

Kolejna, ósma edycja przeprowadzona została od 14 do 24 lutego 1928 r. Kierownikiem szkolenia był podkom. Ferdynand Guziur, na co dzień pełniący obowiązki kierownika Komisariatu I w Królewskiej Hucie. Na szkolenie powołano więcej niż zazwyczaj osób – w kursie uczestniczyło 14 policjantów.³ Kurs z oceną dobrą ukończyło 7 funkcjonariuszy, a z dostateczną 6 osób. Jedna osoba nie ukończyła szkolenia.⁴

Dziewiąte szkolenie narciarskie rozpoczęło się z dniem 14 marca 1928 r. Na kurs skierowano 18 funkcjonariuszy, a kierownictwo nad szkoleniem powierzono podkom. Piotrowi Urbańczykowi z Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach.⁵ Profesjonalnym instruktorem podczas kursu służyli żołnierze jednostek górskich, co podniosło rangę całego wyszkolenia narciarskiego.⁶ Po intensywnym szkoleniu w dniu 23 marca 1928 r. kurs z oceną dobrą ukończyło 13 funkcjonariuszy, a ocenę dostateczną otrzymało 5 osób.⁷ Poza wyszkoleniem

¹ Rozkaz Nr 960 GK PWŚl. z dnia 04.02.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 630.

² Rozkaz Nr 973 GK PWŚl. z dnia 21.03.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 662-663. W rozkazie o zakończeniu kursu znajduje się adnotacja, że był to „V kurs narciarski”. Pierwszą kobietą uczestniczącą w takim kursie była post. I. Skorupska z Powiatowej Komendy w Katowicach i od tej chwili notuje się udział kobiet w tych szkoleniach. Post. I. Skorupka na zakończenie kursu otrzymała ocenę dobrą. Szkolenia nie ukończył post. J. Harbut ze stanu Komendy Szkoły w Katowicach.

³ Rozkaz Nr 962 GK PWŚl. z dnia 14.02.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 633.

⁴ Rozkaz Nr 980 GK PWŚl. z dnia 20.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 676. Według rozkazu był to „VII kurs narciarski”. Redagujący rozkaz albo ponownie się pomylił pisząc rozkaz lub zauważył, że numeracja nie jest prowadzona prawidłowo, doliczając jedną zamiast dwóch edycji, zapewne po analizie wcześniejszych rozkazów. W szkoleniu uczestniczył reprezentant szkoły post. Jan Gaś, otrzymując na zakończenie kursu ocenę dobrą.

⁵ Rozkaz Nr 972 GK PWŚl. z dnia 19.03.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 660.

⁶ O udziale żołnierzy w charakterze instruktorów, rozkazy Głównej Komendy PWŚl. milczą. Instruktorami podczas kursu byli por. Wojska Polskiego (dokonujący zapisu zapomniiał podać danych „Porucznika”. wstawiając w tym miejscu „?”) i kpr. rez. Zagórski. Powyższe dane uzyskano na podstawie dokumentów znajdujących się w prywatnych zbiorach G. Grześkowiaka. Uczestnictwo żołnierzy uwiecznione jest także na fotografiach podanego kursu, przedstawionych w treści pracy.

⁷ Rozkaz Nr 981 GK PWŚl. z dnia 23.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 679. Szkolenie ujęto w rozkazie jako „VIII kurs narciarski”.

narciarskim, uczestników kursu w wolnych chwilach zachęcano do kształcenia się literackiego, słuchacze czytali książki oraz pisali wiersze.¹

Kadra i uczestnicy IX kursu narciarskiego na stokach Braniej Góry.²

¹ Jeden z zachowanych wierszy autora kryjącego się pod pseudonimem „Karlus”, znajduje się w zbiorach G. Grześkowiaka.

² Fotografie ze zbiorów G. Grześkowiaka.

W 1928 r. przeprowadzono dziesiąty już kurs w terminie od 26 marca do 5 kwietnia. Kierownikiem kursu został podkom. Józef Maślanka – kierownik Komisariatu II w Katowicach, a instruktorem wyszkolenia st. post. Jan Dublaszewski z Komendy Szkoły.¹ W szkoleniu uczestniczyło 11 funkcjonariuszy. Ocenę bardzo dobrą z zakończonego szkolenia otrzymały 3 osoby, ocenę dobrą kolejnych 5 policjantów, a z oceną dostateczną sklasyfikowano tylko jedną osobę. Dwie osoby nie ukończyły szkolenia.²

Ostatni – jedenasty kurs narciarski przeprowadzony został na początku 1929 r., po czym szkolenia te zawieszono, uznając zapewne, że jest już zbyt duża liczba osób przeszkolonych (ponad 10 osób). Z dniem 14 stycznia 1929 r. rozpoczęło się szkolenie dla 15 funkcjonariuszy, pod ponownym kierownictwem podkom. Jana Wójcika. W rozkazie o powołaniu kursu polecono, aby słuchacze stawili się 13 stycznia 1929 r. w Komendzie Szkoły w Katowicach, celem pobrania sprzętu narciarskiego. Uczestnikom z jednostek w Bielsku i Cieszynie z kolei polecono bezpośrednio zgłosić się w schronisku na Baraniej Górze.³ Szkolenie trwało do 23 stycznia, lecz nie zachowała się żadna adnotacja o końcowym jego przebiegu.

Podsumowując szkolenia narciarskie w latach 1925, 1927-1929, uczestniczyło w nich łącznie 160 funkcjonariuszy, jak ujęto to w poniższej tabeli. Gdyby zachowała się końcowa dokumentacja z przebiegu ostatniego kursu, można by było dokonać stosownego wyliczenia poszczególnych rubryk. Analizując pozostałe dokumenty, można jedynie wskazać, że szkolenia ukończyło minimum 140 policjantów garnizonu śląskiego.⁴ Liczba przeszkolonych zupełnie już wystarczała do zapewnienia porządku w górzystych rejonach Śląska Cieszyńskiego w porze zimowej. Szkoleń tego typu Główna Komenda PWŚl. już nie organizowała. Do tradycji tych powrócił policyjny klub – P.K.S. Katowice, organizując dopiero takie szkolenie w roku 1938.⁵

¹ Rozkaz Nr 978 GK PWŚl. z dnia 12.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 673. St. post. Jan Dublaszewski na szkolenie został skierowany z dniem 31 marca 1928 r.

² Rozkaz Nr 982 GK PWŚl. z dnia 25.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 680. W rozkazie szkolenie oznaczono jako „IX kurs narciarski”. Podczas szkolenia uczestniczył jako słuchacz st. przod. R. Tyc z Komendy Szkoły, który na zakończenie szkolenia otrzymał ocenę dobrą.

³ Rozkaz Nr 1040 GK PWŚl. z dnia 09.01.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 843.

⁴ Zestawienie liczby uczestników nie obejmuje ostatniego kursu. W razie gdyby to szkolenie zakończyli wszyscy uczestnicy, liczba przeszkolonych osób byłaby większa (155 osób).

⁵ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, s. 359.

Tabela nr 31
Wykaz szkoleń narciarskich prowadzonych na Babiej Górze w Wiśle
w latach 1925, 1927-1929

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z oceną:			
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	b. dobrą	dobrą	dost.	niedost.
1.	Kurs narciarski (pilotażowy)	03 – 15.02.1925	30	30	-	-	22	8	-
2.	I – Kurs narciarski	05 – 15.02.1927	11	11	-	-	6	5	-
3.	II – Kurs narciarski	15 – 24 .02.1927	11	11	-	-	5	6	-
4.	III – Kurs narciarski	25.02.– 06.03.1927	11	11	-	5	6	-	-
5.	IV – Kurs narciarski	10 – 19.03.1927	9	9	-	-	6	3	-
6.	V – Kurs narciarski	20 – 27.03.1927	10	10	-	2	3	5	-
7.	VI – Kurs narciarski	23.01.– 01.02.1928	10	9	1	-	4	4	1
8.	VII – Kurs narciarski	01 – 10.02.1928	10	9	1	-	8	1	-
9.	VIII – Kurs narciarski	14 – 24.02.1928	14	13	1	-	7	6	-
10.	IX – Kurs narciarski	14 – 23.03.1928	18	18	-	-	13	5	-
11.	X – Kurs narciarski	26.03.– 05.04.1928	11	9	2	3	5	1	-
12.	XI – Kurs narciarski	14 – 23.01.1929	15	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
-	Razem		160	(brak pełnych danych)					

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP Katowicach.

6.4.2. Kurs tresury psów policyjnych w Mysłowicach (1929)

Kończąc omawianie wszystkich kursów prowadzonych na Śląsku w latach 1926-1931, należy wspomnieć o nietypowym szkoleniu, które prowadzone było poza Katowicami, choć kontynuowano dalsze szkolenia z tego zakresu zapoczątkowane przez katowicką szkołę. Szkoleniem tym był kurs tresury psów policyjnych, przeprowadzony przy Komisariacie PWŚl. w Mysłowicach. Na kurs, który rozpoczął się w dniu 15 kwietnia 1929 r. powołano sześciu przewodników wraz z psami służbowymi.¹

Kurs ukończony został w dniu 1 stycznia 1930 r. i z tym dniem jego absolwenci skierowani zostali do jednostek macierzystych. Wszyscy

¹ Rozkaz Nr 1069 GK PWŚl. z dnia 19.06.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 917.

funkcjonariusze – jak to określono w rozkazie – ukończyli „kurs przewodników z postepem dobrym, a psy – kurs tresury psów policyjnych”.¹

6.4.3. Udział w szkoleniach prowadzonych poza granicami kraju (1928-1929)

Policja Śląska szkoliła się również poza granicami kraju. Odnotowano dwa takie szkolenia, w których uczestniczyło trzech funkcjonariuszy.

Na pierwsze takie szkolenie delegowano kom. Wiktora Bulińskiego z Urzędu Śledczego w Katowicach i podkom. Pawła Zientka z Ekspozytury Urzędu Śledczego w Królewskiej Hucie. Wskazani oficerowie od 1 października 1928 r. uczestniczyli w półrocznym kursie oficerskim w Austrii, organizowanym przez Instytut Kryminologiczny w Wiedniu.²

W kolejnym szkoleniu wziął udział przod. sł. śl. Zygmunt Zawadzki z Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach, który delegowany został z dniem 13 maja 1929 r. do Instytutu Kryminologicznego w Wiedniu, celem przeszkolenia w zakresie fotografii kryminalnej.³

6.4.4. Szkolenia prowadzone przez Policję Państwową (1927-1931)

Na pierwsze poza Śląskiem szkolenie, przeprowadzone od 20 kwietnia 1927 r. do 31 marca 1928 r. skierowano czterech funkcjonariuszy, którzy – jak się później okazało – zwiążali się z katowicką szkołą. W podanym terminie zorganizowano kurs instruktorów, przy Głównej Szkole P.P. w Warszawie, który z oceną dobrą ukończyli:

- nadkom. Ludwik Kloske, zastępca powiatowego komendanta w Katowicach;
- st. przod. Jan Kubaczka, również z katowickiej komendy;
- st. przod. Ignacy Szczot z Powiatowej Komendy w Lublińcu.

Na dany kurs delegowany był również st. post. Teodor Zaczyk z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie, który z przyczyn losowych szkolenia nie ukończył.⁴

¹ Rozkaz Nr 1112 GK PWŚl. z dnia 24.01.1930 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1035.

² Rozkaz Nr 1016 GK PWŚl. z dnia 26.09.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 764. W podanym kursie uczestniczyło łącznie 31 oficerów polskiej policji [w:] J. Kozolubski, już cyt., s. 418.

³ Rozkaz Nr 1062 GK PWŚl. z dnia 15.05.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 895.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 389 i 714. Absolwenci szkolenia po ukończonym kursie byli już służbowo skierowani na etaty Komendy Szkoły w Katowicach. Nadkom. L.Kloske został komendantem szkoły, a st. przod. J. Kubaczka i st. przod. I. Szczot objęli stanowiska instruktorów. W późniejszym okresie, na etat katowickiej szkoły został także skierowany st. post. T. Zaczyk.

Ponieważ Główna Komenda nie organizowała już kursów śledczych w Katowicach, z uwagi na małe potrzeby w tym względzie i nieekonomiczność ich prowadzenia dla zbyt małej liczby słuchaczy, kierowała ewentualne zapotrzebowania do Policji Państwowej. Miało to także miejsce w 1928 r. Z dniem 20 sierpnia na kurs śledczy dla szeregowych P.P. w Warszawie delegowano dwóch funkcjonariuszy PWŚl. Pięciomiesięczne szkolenie w dniu 31 stycznia 1929 r. st. post. śl. śl. Józef Nawrat z Powiatowej Komendy w Bielsku, ukończył z oceną bardzo dobrą, a przod. śl. śl. Rafał Trębaczowski ze stanu Komendy Szkoły sklasyfikowany został z oceną dobrą.¹

Niezależnie od prowadzonych kursów szeregowych przez katowicką szkołę, na podobne szkolenia kierowano także do szkół Policji Państwowej. W okresie od 1 października 1929 r. do 4 marca 1930 r. na pierwszy kurs szeregowych w Centralnej Szkole P.P. w Mostach Wielkich oddelegowano aż 25 funkcjonariuszy PWŚl. Z końcową oceną bardzo dobrą kurs ukończyło 5 funkcjonariuszy, 15 policjantów otrzymało ocenę dobrą, a czterech kolejnych ocenę dostateczną. Tylko jeden z policjantów na tym kursie otrzymał ocenę niedostateczną.²

Funkcjonariusze PWŚl. oddelegowani na pierwszy kurs w Mostach Wielkich na wspólnym zdjęciu z komendantem Szkoły PWŚl. w Katowicach, nadkom. Ludwikiem Kloske.³

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 766 i 889.

² APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 959, 960 i 1081. Udział funkcjonariuszy śląskiego garnizonu w szkoleniu prowadzonym w Centralnej Szkole P.P. w Mostach Wielkich poddany został krytyce przez przedstawicieli Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego. We wnioskach pokontrolnych przeprowadzonej kontroli w Głównej Komendzie PWŚl. wskazano, że absolwenci tego kursu powrócą ze szkolenia bez znajomości prawa administracyjnego obowiązującego na terenie Województwa Śląskiego [w:] APK, PWŚl., sygn. 25, k. 181.

³ Zbiory własne autora. Nadkom. L. Kloske siedzi w towarzystwie policjantów jako piąty z prawej strony. Zgodnie z zapisem znajdującym się na rewersie pamiątkowej fotografii, zdjęcie wykonano dla uczestnika kursu post. K. Bobiec z Powiatowej Komendy PWŚl. w Katowicach. Post. K. Bobiec ukończył wskazane szkolenie z oceną dobrą.

Kolejny kurs skierowany dla instruktorów powiatowych Policji Państwowej, odbył się w Szkole dla szeregowych P.P. w Żyrardowie, w dniach od 10 marca do 10 maja 1930 r. Uczestniczyło w nim dziewięciu policjantów ze Śląska. Kurs z oceną bardzo dobrą ukończył st. przod. Jan Sikora, trzech policjantów otrzymało ocenę dobrą, a kolejne cztery osoby ocenę dostateczną. Tylko jedna osoba otrzymała ocenę niedostateczną. Po zakończeniu kursu ci sami funkcjonariusze w dniach 12 – 24 maja 1930 r. odbyli przeszkolenie z zakresu obrony gazowej i obrony przeciwlotniczej w Szkole Gazowej w Warszawie.¹

Na drugim (pięciomiesięcznym) kursie dla szeregowych służby śledczej, przy Szkole Oficerskiej P.P. w Warszawie² w dniach od 1 sierpnia 1930 r. do 9 stycznia 1931 r. uczestniczyło trzech funkcjonariuszy PWŚl. Egzamin końcowy z wynikiem bardzo dobrym złożył st. przod. sł. śl. Józef Wiśniowski, a ocenę dobrą otrzymali: przod. sł. śl. Antoni Stern i st. post. sł. śl. Stanisław Gocal.³

Uczestnikiem kolejnego kursu służby śledczej prowadzonego w Mostach Wielkich, był post. Stanisław Nowostawski ze stanu Powiatowej Komendy w Świętochłowicach, który – niestety- został z niego odwołany w dniu 23 lipca 1931 r. z powodu choroby.⁴

Podsumowując szkolenia przeprowadzone przez różne ośrodki Policji Państwowej, co przedstawia poniższa tabela, udział w nich śląskich policjantów miał charakter raczej epizodyczny. W ośrodkach P.P. szkolono się tylko na pięciu kursach specjalnych i w sumie tylko na jednym kursie szeregowych, gdzie liczba policjantów ze Śląska przekroczyła znacznie ich udział w pozostałych kursach. W latach 1927 – 1931 szkolenie w Policji Państwowej ukończyło łącznie 41 funkcjonariuszy, o 29 osób mniej niż w poprzednim okresie obliczeniowym (1922 – 1926), gdy na szkoleniach wyższych funkcjonariuszy i specjalnych, naukę zakończyło 70 osób.

¹ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 1120; APK, PWŚl., sygn. 21, k. 144. Szkolenie ukończone w Szkole Gazowej w Warszawie uwzględniono w tabeli podsumowującej wszystkie szkolenia.

² Główna Szkoła Policji Państwowej w Warszawie, po zmianach organizacyjnych szkół zmieniła nazwę na: „Szkolę Oficerską Policji Państwowej”, za: Z. Siemak, *Szkoła Główna i Szkoła Oficerska...*, s. 21.

³ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1131 i 1218.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 4, k. 66.

Tabela nr 32
Wykaz funkcjonariuszy PWŚl. uczestniczących w szkoleniach
prowadzonych przez Policję Państwową w latach 1927-1931

Rok	Kursy specjalne			Kursy szeregowych		
	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło*	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło*
1927	1	4	3	-	-	-
1928	1	2	2	-	-	-
1929	-	-	-	1	25	25 (1)
1930	2	11	11 (1)	-	-	-
1931	1	1	0	-	-	-
Razem	5	18	16	1	25	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

** – w nawiasie podano liczbę osób, które ukończyły szkolenie z oceną niedostateczną.*

Rozdział VII

Komenda Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach (1931 – 1939)

7.1. Utworzenie Komendy Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach

7.1.1. Zmiany organizacyjne w śląskiej policji

Koniec 1931 r. przyniósł zmiany organizacyjne w Policji Województwa Śląskiego. Z dniem 30 listopada 1931 r. została czasowo zlikwidowana funkcjonująca już pięć lat Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach oraz Komenda Rezerwy przy Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach. W miejsce tych dwóch zlikwidowanych jednostek, na podstawie reskryptu Wojewody Śląskiego z dnia 30 listopada 1931 r. nr L.B.P. 5121/31 utworzona została z dniem 1 grudnia 1931 r. Komenda Rezerwy Policji Województwa Śląskiego, podlegająca bezpośrednio głównemu komendantowi policji śląskiej. Ustalono również etaty nowopowstałej formacji na jedno stanowisko wyższego funkcjonariusza (oficera) oraz 60 stanowisk niższych funkcjonariuszy służby mundurowej.

Organizację i zakres czynności Komendy Rezerwy, która przejęła także całe szkolnictwo policyjne na Śląsku, określić miała specjalna instrukcja.

Komendantem nowej jednostki został nadkomisarz Ludwik Kloske, pełniący wcześniej równorzędną funkcję w Szkole Policji PWŚl.¹

Do Komendy Rezerwy przeniesiono wszystkich funkcjonariuszy, którzy w dniu 1 grudnia 1931 r. należeli do Komendy Szkoły PWŚl. Przeniesienie to było tylko formalne, gdyż nowo utworzona jednostka umiejscowiona została w tym samym budynku, co była Szkoła Policji w Katowicach, przy ul. Bartosza Głowackiego. Nową jednostkę z dniem 2 grudnia 1931 r. zasiliło również

¹ Rozkaz Nr 1256 GK PWŚl. z dnia 10.10.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 169.

24 funkcjonariuszy ze zlikwidowanej Komendy Rezerwy przy Powiatowej Komendzie w Katowicach oraz 36 podoficerów z innych jednostek policji śląskiej przeniesionych tam służbowo, specjalnym rozkazem.¹

Rzeczywista liczba funkcjonariuszy, którzy objęli służbę w Komendzie Rezerwy, była o wiele wyższa niż zakładano. Do Komendy Rezerwy poza komendantem, automatycznie przeniesiono, co najmniej 118 podoficerów i 12 pracowników służby pomocniczej (starsi woźni i woźni), czyli faktyczny korpus tej jednostki wynosił 179 policjantów i 12 pracowników cywilnych.²

7.1.2. Instrukcja dla rezerw policyjnych

Instrukcja dla rezerw policyjnych została uchwalona dopiero w dniu 9 lutego 1932 r. reskryptem Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.³

Na mocy powołanego reskryptu, rezerwy policyjne ustanowione zostały w charakterze pogotowia służby bezpieczeństwa. Zadaniem tej formacji było:

1. szybkie likwidowanie nagłych i nieprzewidzianych zagrożeń bezpieczeństwa i spokoju publicznego w wypadkach, gdy miejscowe jednostki policyjne nie były dostatecznie przygotowane do obrony tych zagrożeń;
2. doraźne wzmocnienie komisariatów i posterunków policji w wypadkach przewidywanych zagrożeń.

Rezerwy policyjne w szczególności mogły zostać użyte do:

- tłumienia rozruchów;
- rozpraszania nielegalnych demonstracji i zgromadzeń;
- przeprowadzania obław doraźnych w pościgu za niebezpiecznymi przestępcami;
- współdziałania w wypadkach klęsk żywiołowych;
- innych działań na podstawie zarządzeń władz administracji ogólnej.

¹ Rozkaz Nr 1255 GK PWŚl. z dnia 02.12.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 167.

² Opracowanie własne autora na podstawie kwerendy akt archiwalnych – APK, PWŚl., sygn. 4, kk. 72 i 99; APK, PWŚl., sygn. 43, kk. 8-238 i APK, PWŚl., sygn. 44, kk. 8-233. W obliczeniu stanu tej jednostki uwzględnione przeniesienia służbowe oraz stany faktyczne funkcjonariuszy na dzień 31.12.1930 r. i 31.12.1931 r. Stan liczebny praktycznie nie ulegał zmianie, z dniem 01.08.1937 r. w Komendzie Rezerwy służyło 178 podoficerów – APK, PWŚl., sygn. 70, kk. 360-362.

³ APK, PWŚl., sygn. 4, kk. 236-237.

W instrukcji uwzględniono też podział rezerw policyjnych na:

- rezerwę wojewódzką dla całego Województwa Śląskiego z siedzibą w Katowicach (Komenda Rezerwy PWŚl.);
- rezerwy powiatowe dla powiatów, w których je utworzono (była to delegacja do tworzenia takich rezerw w powiatach poza Katowicami).

Zgodnie z wydaną instrukcją, komendant rezerwy wojewódzkiej posiadał uprawnienia komendanta powiatowego, a komendant rezerwy powiatowej, jeżeli był oficerem, nabył uprawnienia kierownika komisariatu (podoficerowi przysługiwały tylko uprawnienia komendanta posterunku).

Rezerwą wojewódzką rozporządzał Główny Komendant Policji w porozumieniu z Wojewodą Śląskim, za pośrednictwem Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa, a rezerwami powiatowymi komendant powiatowy (miejski) w porozumieniu ze Starostami – Dyrektorami Policji (stanowisko we władzach administracji ogólnej). Szczególny przywilej przewidziano w instrukcji dla Dyrektora Policji w Katowicach, który mógł rozporządzać piętnastoma funkcjonariuszami rezerwy wojewódzkiej do służby na terenie miasta Katowice i powiatu katowickiego.

Funkcjonariusze Komendy Rezerwy PWŚl. przeznaczeni do dyspozycji Dyrektora Policji w Katowicach.¹

Policjanci przydzieleni do rezerw policyjnych byli skoszarowani, a w związku z tym, zgodnie z instrukcją, do służby w tych oddziałach preferowano głównie kawalerów.

¹ Zbiory własne autora.

W wydanej instrukcji nie było mowy o szkolnictwie policyjnym, jedynie delegacja, że w nienormowanych sprawach obowiązują ogólne przepisy dla Policji Województwa Śląskiego.¹ Przepisy te oraz inne unormowania prawne zatwierdzone przez Wojewodę Śląskiego, regulowały tryb szkolenia śląskich funkcjonariuszy.²

7.1.3. Zmiana na stanowisku komendanta

Po unormowaniu spraw nowo utworzonej jednostki, podobnie jak w jednostkach poprzedzających Komendę Rezerwy, tu także doszło do zmiany komendanta jednostki. Nowym komendantem został aktualny Miejski Komendant PWŚl. w Królewskiej Hucie – nadkom. Ignacy Piechaczek. Na stanowisko Komendanta Rezerwy PWŚl. w Katowicach powołany został dekretem wojewody, z mocą obowiązującą od dnia 30 marca 1932 r. Komendant Piechaczek pełnił swą funkcję do czasu wybuchu II wojny światowej. Urzędujący dotychczas komendant nadkom. Ludwik Kloske, z dniem 4 kwietnia 1932 r. przeniesiony został służbowo do Powiatowej Komendy PWŚl. w Rybniku, na równorzędne stanowisko komendanta tej jednostki.³

Komendant – nadkom. Ignacy Piechaczek (w środku) w otoczeniu kadry szkoły.⁴

¹ Ustawa z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 13, poz. 87), zatwierdzająca Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śl. Nr 1, poz.4).

² APK, PWŚl., sygn. 3, k. 768. Od 8 września 1928 r. obowiązywały przepisy o organizacji Szkoły PWŚl. zatwierdzone przez wojewodę (przyp. autora).

³ Rozkaz Nr 1284 GK PWŚl. z dnia 11.04.1932 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 4, k. 249.

⁴ Zbiory własne autora.

7.2. Zawieszenie szkoleń szeregowych. Kursy doskonalenia zawodowego. Szkolenia prowadzone przez Policję Państwową i inne podmioty

7.2.1. Zawieszenie szkoleń szeregowych funkcjonariuszy

W dniu utworzenia Komendy Rezerwy Policji Województwa Śląskiego, mury katowickiej szkoły opuścił VI kurs szeregowych PWŚl., który szkolił się w okresie od 23 lipca 1931 r. do 1 grudnia 1931 r.¹ Po tej edycji kursu nastąpiła przerwa w wyszkoleniu szeregowych funkcjonariuszy.² Kolejny VII kurs szeregowych PWŚl. rozpoczął szkolenie dopiero w dniu 15 września 1936 r., tym samym okres „zawieszenia szkoleń szeregowych” w katowickiej szkole trwał praktycznie pięć lat.³

W okresie „zawieszenia” szkoleń szeregowych, Komenda Rezerwy wykorzystywana była tylko do organizowania szkoleń z zakresu doskonalenia zawodowego, a jej działalność skierowano głównie na zabezpieczenie bezpieczeństwa i porządku publicznego w całym województwie.

Realizację szkoleń, które miały bardziej charakter doskonalący i udział śląskich funkcjonariuszy w innych szkoleniach, prowadzonych przez Policję Państwową oraz inne podmioty do czasu ponownego „uruchomienia” szkoleń szeregowych, przedstawione zostały w bieżącym podrozdziale.⁴

7.2.2. Szkolenia z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej

W dniu 12 sierpnia 1932 r. Urząd Wojewódzki Śląski, zarządzeniem nr 840/tjn. wprowadził dla Policji Województwa Śląskiego dziewięciogodzinny kurs informacyjny z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej (OPLG). Program ten

¹ Opis VI kursu szeregowych uwzględniono w rozdziale VI.

² Było to następstwem czasowego wstrzymania szkoleń również w Policji Państwowej, na mocy Zarządzenia MSW z dnia 21 lipca 1933 r. w sprawie szkolenia zawodowego w Policji Państwowej (Dz.Urz. MSW Nr 12, poz. 152), które nowo przyjętych policjantów kierowało bezpośrednio do służby. W województwie śląskim podobne uregulowania ukazały się w Rozkazie Nr 1425 GK PWŚl. z dnia 20.06.1934 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 5, kk. 195-196.

³ APK, PWŚl., sygn. 7, k. 202.

⁴ Przedstawiono wszystkie szkolenia do czasu ponownego otwarcia szkoły skierowanego głównie na szkolenia szeregowych. Z uwagi na to, że w tym podrozdziale wspomniane są szkolenia realizowane przez Policję Państwową i inne podmioty, to celowo umieszczono tu kursy, zrealizowane również po 15 września 1936 r. Decyzja ta podyktowana była rezygnacją z tworzenia specjalnego podrozdziału dla tych szkoleń w dalszej części pracy, z powodu ich niewielkiej liczby, jak i niecelowości tworzenia specjalnego podziału na okresy.

był realizowany przez poszczególne komendy powiatowe we własnym zakresie. Udział Komendy Rezerwy, podczas prowadzenia tych szkoleń miał charakter ukierunkowany – przeszkolenie własnych funkcjonariuszy oraz powiatu katowickiego, których w sumie było najwięcej w całym województwie. Łącznie przeszkolono 904 funkcjonariuszy, podczas 24 kursów. Szkolenia te realizowane były w cyklach dwu- lub trzydniowych, uwzględniających zakres dziewięciu godzin lekcyjnych. Funkcjonariuszy szkolono sukcesywnie w grupach szkoleniowych po kilku z różnych jednostek danego powiatu. Z uwagi na wielość tych szkoleń, w województwie śląskim tabelarycznie przedstawiono ilość grup szkoleniowych, które zostały przeszkolone w powiatach, zgodnie z planami na dany rok szkoleniowy.

Tabela nr 33
Wykaz szkoleń z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej

Powiat	Rok szkolenia	Liczba grup szkoleniowych	Liczba przeszkolonych funkcjonariuszy z zakresu OPLG
Cieszyński	1932	2	27
Katowicki i oświęcimski	1932/1933	24	904
Bielski	1933	4	120
Pszczynski	1933/1934	4	132
Lubliniecki	1934	2	51
Łącznie	1932 - 1934	36	1234

Źródła: opracowanie własne autora na podstawie badań [w:] APK, PWŚl., sygn.4-6.

Kończąc omawianie kursów z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej, należy wskazać także na bardzo ważną inicjatywę, jaką wykazali się prowadzący zajęcia z tego tematu. Po przeprowadzeniu szkoleń sporządzili specjalne procedury, aby nabyta wiedza w tym zakresie była dalej doskonalona i wzbogacona o nowe wiadomości. Pierwsze artykuły na ten temat, będące autorstwem komendanta szkoły nadkom. Ludwika Kloske, ukazały się już w 1931 r. Autor w swych artykułach omówił ogólne wiadomości na temat obrony przeciwlotniczej,¹

¹ L. Kloske, *Walka przeciwlotnicza*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”, ss. 59-72. Autor w pierwszym ze swych artykułów poruszającym tematykę obrony przeciwlotniczej i gazowej, omówił całokształt przewidywań i przygotowań w tym zakresie, ze strony władz wojskowych i cywilnych. Przedstawił formę działań zabezpieczających kraj i wojsko od ataków lotniczych, sposoby przeprowadzenia alarmu oraz organizację pogotowia przeciwpożarowego, sanitarnego i przeciwgazowego.

jak i obrony przeciwgazowej.¹ Widząc zainteresowanie tą tematyką, autor pogłębił jeszcze wiedzę funkcjonariuszy o przedstawienie techniki prowadzenia działań wojennych z zastosowaniem broni chemicznej,² rozpoznania i działania trucizn oraz gazów bojowych, z pomocą przedmedyczną w przypadku zastosowania tych środków.³ Ostatni z artykułów poświęcony był obronie przeciwgazowej na terenie miasta, gdzie przedstawiono tryb postępowania w wypadku takiego zagrożenia.⁴

Uczestnicy kursu z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej dla Posterunku Oficerskiego PWŚL w Mikołowie, przeprowadzonego w powiecie pszczyńskim (22-24 luty 1934 r.).⁵

¹ L. Kloske, *Walka przeciwgazowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”, ss. 99-115. Komendant szkoły w kolejnej swej publikacji przedstawił zakres historyczny działań wojennych z zastosowaniem broni chemicznej oraz istotę walki chemicznej podczas ewentualnego konfliktu zbrojnego. Nakreślił również sposoby tej walki, wpływ warunków atmosferycznych na gazy bojowe oraz opis znanych już środków chemicznych. Szczegółowo opisał także zasady obrony przeciwgazowej, pomoc przedmedyczną oraz zastosowanie maski przeciwgazowej, znajdującej się na wyposażeniu funkcjonariuszy Policji.

² L. Kloske, *Technika walki gazowej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 148-152. W artykule m.in. przedstawiono zachowanie się gazów bojowych w terenie oraz obliczenia ilości substancji gazowej, potrzebnej do zatrucia danej przestrzeni.

³ L. Kloske, *Jak ratować zatrutych gazami?*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 152-172. W pierwszej kolejności przedstawiono rozpoznanie działalności poszczególnych trucizn i gazów bojowych, objawy zatruc i sposoby usuwania niebezpiecznych związków, z podziałem na poszczególne środki trujące.

⁴ L. Kloske, *Organizacja Obrony Przewodzącej w miastach*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”, ss. 173-180.

⁵ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach.

Rozpoczęty cykl artykułów kontynuował jeszcze nadkom. Jakub Hostyński, który posiadał obszerną wiedzę z omawianego zakresu,¹ skierowany został jako wykładowca na specjalny obóz obrony przeciwlotniczo-gazowej w Gołczowicach pod Olkuszem, przeprowadzony od 11 czerwca do 5 lipca 1934 r.

Wykład z obrony przeciwlotniczo-gazowej prowadzony przez nadkom. Jakuba Hostyńskiego podczas praktycznego obozu w Gołczowicach.²

Praktyczne szkolenie zainicjowane zostało przez Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej oraz inne ośrodki zainteresowane w tym przedsięwzięciu. Skierowano tam wszystkie służby ratownicze i przysposobienia obronnego z województwa krakowskiego, kieleckiego i śląskiego (łącznie 600 osób). Główna Komenda PWŚl. na to szkolenie delegowała 10 funkcjonariuszy z poszczególnych komend. Celem tego obozu było przeszkolenie wszystkich jego uczestników, we wzajemnym współdziałaniu podczas biernej obrony przeciwlotniczo-gazowej.³

¹ J. Hostyński, *Obrona przeciwlotniczo-gazowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”, ss. 181-190 (omówiono sposób postępowania podczas tej obrony) i J. Hostyński, *Ratownictwo przeciwgazowe*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”, ss. 215-252. Bardzo obszerny artykuł skierowany z założenia dla policjantów i ich rodzin. Autor szczegółowo omówił działanie gazów duszących i parzących oraz sposób udzielania pomocy, podczas ratowania osób dotkniętych zastosowaniem któregośkolwiek z omawianych środków. Przedstawiono też algorytm postępowania w przypadku zastosowania poszczególnych środków podczas konfliktu zbrojnego.

² „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, s. 428.

³ J. Hostyński, *Z życia obozowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, ss. 427-429.

7.2.3. Kursy doskonalące

Komenda Rezerwy, jeżeli tak to można określić, reaktywowała na krótko swą działalność w zakresie prowadzenia typowych szkoleń, skierowanych bardziej na doskonalenie funkcjonariuszy w danej dziedzinie. Zorganizowano tylko trzy krótkie takie szkolenia, każde w innym zakresie.

Pierwszy kurs przeznaczony dla dowódców plutonów odbył się w okresie od 8 do 17 kwietnia 1935 r. Uczestniczyło w nim 40 funkcjonariuszy, którzy ukończyli szkolenie z wynikiem pozytywnym.¹

Drugi z podanych kursów miał doskonalić przewodników psów policyjnych. Szkolenie przeprowadzono od 3 do 8 czerwca 1935 r. dla 17 przewodników z całego garnizonu śląskiego, którzy zaliczyli go zgodnie z obowiązującymi procedurami.²

Trzeci z kolei kurs skierowany był na doskonalenie w zakresie „policyjnych ćwiczeń taktycznych” i przeznaczony dla 45 funkcjonariuszy. Szkolenie to trwało od 5 do 15 maja 1936 r. i z pozytywnym rezultatem ukończone zostało przez wszystkich słuchaczy.³

7.2.4. Kursy poza resortowe

Poza szkoleniami organizowanymi przez Komendę Rezerwy, śląscy funkcjonariusze uczestniczyli również w kursach pozaresortowych. Pierwszy ze wzmiankowanych kursów został zorganizowany w maju 1932 r. w Katowicach, przy ul. Stawowej 5, przez Zjednoczone Kursy Kierowców Samochodowych M. Studencki i S. Sieprawski. Całkowity koszt kursu wynosił 130 zł (w dwunastu

¹ Rozkaz Nr 1503 GK PWŚl. z dnia 19.09.1935 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 6, kk. 175-176. Podczas tego kursu nadkom. L. Potyka – komendant Powiatowej Komendy w Świętochłowicach przeprowadził specjalny wykład pt.: „Charakterystyka tłumu ulicznego” [w:] APK, PWŚl., sygn. 29, k. 92. Wykład przeprowadzony podczas zajęć wskazanego kursu został opublikowany dwa lata później na łamach wydawanych co roku kalendarzyków poświęconych Policji Śląskiej: L. Potyka, *Charakterystyka tłumu ulicznego (Wykład nadkomis. Potyki na kursie dowódców oddziałów policyjnych w Katowicach)*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”, ss. 155-161. Rok później, autor badając w dalszym ciągu charakter zachowania się tłumu ulicznego w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego, w oparciu o psychologiczne właściwości tłumu, wskazał właściwe algorytmy postępowania dowódców oddziałów policyjnych podczas prowadzonych walk ulicznych. Rozważania te, będące uzupełnieniem prowadzonych na ten temat wykładów również opublikowano: L. Potyka, *Walka z tłumami ulicznymi*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 220-227.

² Rozkaz Nr 1491 GK PWŚl. z dnia 05.07.1935 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 6, k. 135.

³ Rozkaz Nr 1549 GK PWŚl. z dnia 03.06.1936 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 7, kk. 135-136.

miesięcznych ratach). Trwał 10 tygodni, po 6 godz. wykładowych tygodniowo, a za poziom wyszkolenia wymaganego przy egzaminie wojewódzkim, firma przyjęła całkowitą odpowiedzialność. Szkolenie przewidywało uzyskanie wiadomości z zakresu: teorii budowy samochodów, zajęć praktycznych, nauki jazdy, obchodzenia się z benzyną i przepisów ruchu drogowego.¹

Główna Komenda PWŚl. wychodząc naprzeciw zainteresowaniom funkcjonariuszy nauką języka angielskiego, zorganizowała specjalny kurs. Zajęcia od 17 marca 1933 r. odbywały się w sali wykładowej Komendy Rezerwy PWŚl. dwa razy w tygodniu po 1 godz. i skierowane były tylko dla policjantów i urzędników PWŚl. z Katowic i najbliższych okolic. Kurs był odpłatny w wys. 2 zł miesięcznie, a mimo to frekwencja zgłoszeń przeszła wszelkie oczekiwania – zgłosiło się 108 osób.²

Podobny kurs językowy pod koniec 1934 r. zorganizował Klub Angielski w Katowicach (English Conversation Club of Katowice). Kurs trwał dziewięć miesięcy (10 godz. miesięcznie), przy czym przez okres czterech miesięcy języka angielskiego nauczał rodowity Anglik. Na zajęcia również odpłatne (3 zł) zgłosiło się 24 funkcjonariuszy, z czego czterech na czas trwania lekcji zwalniano ze służby (m.in. st. post. Antoniego Sobika z Komendy Rezerwy).³ Klub zorganizował również podobne szkolenie od stycznia 1937 r., w którym uczestniczyło dwunastu funkcjonariuszy.⁴

W Doświadczalnym Centrum Wyszkożenia Piechoty w Rembertowie, w okresie od 12 sierpnia do 7 września 1935 r., został zorganizowany „kurs sędziów znawców psów służbowych”. Przewod. sł. śl. Alfons Bąk z Wydziału Śledczego w Katowicach, ukończył ten kurs „z wynikiem pomyślnym z wyróżnieniem”.⁵

Jedenastu funkcjonariuszy PWŚl. uczestniczyło także w sześciotygodniowym kursie kontrolerów żywnościowych. Kurs ten został zorganizowany przez Wojewódzki Zakład Badania Żywności w Katowicach, w okresie od 2 września do 12 października 1935 r., a wszyscy biorący w nim udział policjanci ukończyli go z wynikiem dobrym.⁶

¹ APK, PWŚl., sygn. 22, k. 54. Brak informacji o liczbie uczestników kursu.

² APK, PWŚl., sygn. 22, k. 177 i APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 263-270. W dokumentach nie podano podmiotu gospodarczego, który prowadził zajęcia na podanym kursie. Prawdopodobnie mogła być to ta sama spółka, która realizowała szkolenia w następnych latach.

³ APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 271-274 i 277.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 107, kk. 276-278.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 6, k. 197.

⁶ APK, PWŚl., sygn. 6, k. 214.

7.2.5. Szkolenia sportowe

Z inicjatywą szkoleń dla śląskich policjantów wyszedł również Policyjny Klub Sportowy (P.K.S.) Katowice. Szkolenia te, choć nieliczne, warte są odnotowania.

Od dnia 27 marca do 8 maja 1934 r. sekcja pływacka P.K.S. Katowice, zorganizowała kurs pływacki dla szeregowych policji w łaźni miejskiej w Katowicach. Kurs ukończyło 10 funkcjonariuszy z Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach.¹

Kolejne szkolenie sportowe miało specjalny charakter. Staraniem członków sekcji szermierczej w katowickiej szkole, w okresie od 30 września do 17 października 1936 r. odbył się specjalny kurs dla instruktorów szermierki.²

Z kolei sekcja narciarska P.K.S. Katowice, chcąc podtrzymać wieloletnie tradycje szkoleń narciarskich na stokach Baraniej Góry w Wiśle, zorganizowała kurs narciarski. W kursie od 20 do 27 lutego 1938 r. wzięło udział 20 szeregowych policji śląskiej.³ Kurs narciarski zorganizowany przez P.K.S. Katowice podtrzymywał tradycje szkoleń w tym zakresie, realizowanych przez policję śląską w latach 1925, 1927-1929.

Prowadzono również szkolenia w boksie, skierowane jednak bardziej dla podnoszenia kwalifikacji zawodników oraz dla młodzieży. Organizatorem tych szkoleń była sekcja bokserska P.K.S. Katowice, prowadząca zajęcia w katowickiej szkole.⁴

¹ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, s. 401.

² J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, s. 325. Nie podano liczby uczestników szkolenia. Kurs ten miał podwójne znaczenie. Nauczano na nim instruktorów szermierki w jednostkach oraz wzbogacono przyszłą kadrę katowickiej szkoły o nowych zawodników w tej dyscyplinie.

³ J. Jeziorski, *Sprawozdanie z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, s. 359.

⁴ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”, s. 359; „Raz Dwa Trzy”, 1937, Nr 5 (303), s. 5.

Szkolenia bokserskie w katowickiej szkole organizowane przez P.K.S. Katowice dla kadry i młodzieży.¹

7.2.6. Szkolenia szeregowych funkcjonariuszy PWŚl. w Szkołach Policji Państwowej w Mostach Wielkich i Warszawie

Niedociągnięcia systemu szkolenia i przyjęcia „nieustalonych szeregowych” spowodowały, iż należało rozważyć przeszkolenie ich w szkołach policyjnych Policji Państwowej, gdyż Komenda Rezerwy PWŚl. nie uruchomiła jeszcze takich szkoleń.

Z dniem 3 stycznia 1935 r. na pięciomiesięczny kurs w Normalnej Szkole Fachowej dla Szeregowych P.P. w Mostach Wielkich, skierowano 15 funkcjonariuszy.² Kurs ukończyli wszyscy skierowani tam policjanci, a 7 szeregowych zakończyło go z oceną bardzo dobrą. Ocenę końcową dobrą otrzymało 6 osób, a kolejnych dwóch kursantów otrzymało ocenę dostateczną.³ Kolejny kurs specjalny dla szeregowych P.P. w Warszawie, trwający trzy i pół miesiąca, w okresie od 15.01.1936 r. do 29.04.1936 r. z wynikiem dodatnim ukończyło 16 śląskich policjantów.⁴

¹ Zbiory prywatne J. Walaszczyka.

² Rozkaz Nr 1461 GK PWŚl. z dnia 26.01.1935 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 6, k. 9.

³ APK, PWŚl., sygn. 6, k. 117.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 7, kk. 120-121. Zastosowanie nazwy „specjalny” w kursie szeregowych, dotyczyło krótszego, bardziej intensywnego szkolenia.

7.2.7. *Udział w kursach prowadzonych przez Szkołę Oficerów w Warszawie*

W tym miejscu należy także wspomnieć o przeszkoleniach oficerskich, które odbywali w Warszawie śląscy funkcjonariusze. Były to kursy, na które kierowano osoby, mające objąć stanowiska przeznaczone tylko dla oficerów.

Z dniem 12 grudnia 1931 r. na jedenastomiesięczny kurs oficerski do Szkoły dla Oficerów P.P. w Warszawie¹ skierowano osobę posiadającą już stopień oficerski – aspiranta oraz czterech starszych przodowników, a na sześciomiesięczny oficerski kurs śledczy realizowany od dnia 14 grudnia 1931 r. kolejnych czterech st. przodowników.²

Pierwszy kurs trwał w okresie od 14 grudnia 1931 r. do 14 listopada 1932 r. Dwóch funkcjonariuszy ukończyło go z wynikiem dobrym, a trzech z wynikiem dostatecznym.³

O wiele lepsze wyniki uzyskano na drugim z kursów – śledczym, gdzie czterech policjantów uzyskało końcową ocenę dobrą.⁴

Szkoła Oficerów P.P. w Warszawie rozszerzyła zakres swych szkoleń, co pozwoliło niektórym funkcjonariuszom odbyć specjalne przeszkolenia. Na taki kurs w okresie od 17 września do 17 października 1936 r. skierowani zostali st. przod. Emanuel Wiczorek z Oddziału Konnego w Katowicach i st. przod. Jan Dziuba z Posterunku Konnego w Chorzowie. Policjanci uczestniczyli w miesięcznym kursie specjalnym dla szeregowych, pełniących funkcję szefów szwadronów w oddziałach konnych P.P.⁵

W dniach od 3 lipca 1937 r. do 29 kwietnia 1938 r. pięciu funkcjonariuszy uczestniczyło w dziesięciomiesięcznym kursie specjalnym szeregowych Policji, kandydatów na oficerów w Szkole Oficerów P.P. w Warszawie. Przod. Erwin

¹ Nazwa szkoły szkolącej oficerów ciągle ewaluowała. W 1931 r. „Szkoła Oficerska Policji Państwowej” w Warszawie zmieniła nazwę na: „Szkołę dla Oficerów Policji Państwowej”. Ponowna zmiana nazewnictwa szkoły dokonana została w 1936 r. na „Szkołę Oficerów Policji Państwowej, za: Z. Siemak, *Szkoła Główna i Szkoła Oficerska...*, ss. 21-22.

² APK, PWŚl., sygn. 4, k. 189.

³ APK, PWŚl., sygn. 4, k. 453. Szkolenie z oceną dobrą ukończyli: asp. T. Cichos i st. przod. S. Niedziela, a z oceną dostateczną: st. przod. J. Włosok, st. przod. R. Szajer (Komenda Rezerwy) i st. przod. P. Świerkot.

⁴ APK, PWŚl., sygn. 4, k. 344. Kurs z oceną dobrą ukończyli: st. przod. R. Tyc (Komenda Rezerwy), st. przod. sł. śl. J. Wiśniowski, st. przod. R. Galbas i st. przod. J. Pilich.

⁵ APK, PWŚl., sygn. 7, kk. 202 i 212. W dokumentach nie podano ocen z zakończonego szkolenia.

Gaszczyk z Komisariatu I w Katowicach ukończył kurs z wynikiem bardzo dobrym, a pozostali uczestnicy otrzymali końcową ocenę dobrą.¹

7.2.8. Podsumowanie szkoleń w Policji Państwowej

Wzorem poprzednich rozliczeń szkoleń odbytych w ośrodkach P.P. przez śląskich funkcjonariuszy, należy także podsumować udział w przeszkoleniach za okres od 1931 do 1938 r.²

Udział funkcjonariuszy PWŚl. w szkoleniach prowadzonych przez Policję Państwową w latach 1931–1938, który przedstawiono w tabeli, sprowadzał się tylko do sześciu kursów, podobnie jak w poprzednim okresie obliczeniowym (1927-1931). W szkoleniach uczestniczyło łącznie 47 funkcjonariuszy, o sześć osób więcej niż poprzednio, co wiązało się z ponownym udziałem przyszłej kadry w kursach oficerskich. Na wspomnianych kursach przeszkolono 14 osób, a na szkoleniach specjalnych tylko dwóch policjantów, o 14 mniej niż w poprzednich latach. Pozostali uczestnicy (31 osób) szkolonych było na kursie szeregowym z uwagi na zawieszenie tego typu szkoleń w katowickiej szkole.

Tabela nr 34
Wykaz funkcjonariuszy PWŚl. uczestniczących w szkoleniach prowadzonych przez Policję Państwową w latach 1931 – 1938

Rok	Kursy oficerskie			Kursy specjalne			Kursy szeregowych		
	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło	Ilość szkoleń	Rozpoczęło	Ukończyło
1931/32	2	9	9	-	-	-	-	-	-
1935	-	-	-	-	-	-	2	31	31
1936	-	-	-	1	2	2	-	-	-
1937/38	1	5	5	-	-	-	-	-	-
Razem	3	14	14	1	2	2	2	31	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach.

¹ APK, PWŚl., sygn. 9, k. 131. Ocenę dobrą otrzymali: st. przod. K. Feliks (Komenda Rezerwy), przod. K. Golec, przod. T. Niemczyk i przod. M. Twardzik.

² Nie zachowały się żadne dokumenty opisujące szkolenia w Policji Państwowej za rok 1939. Prawdopodobnie funkcjonariusze PWŚl. nie uczestniczyli w szkoleniach organizowanych przez różne ośrodki P.P.

7.3. Szkolenie szeregowych funkcjonariuszy w Komendzie Rezerwy PWŚl.

7.3.1. Kursy szeregowych PWŚl.

Z dniem 15 września 1936 r. reaktywowano szkolenia szeregowych w Komendzie Rezerwy PWŚl. Pierwszym trzymiesięcznym kursem, który przyjął kolejną numerację w spadku po katowickiej szkole, był „VII kurs szeregowych przy Komendzie Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach”, na który powołano 42 funkcjonariuszy, z czego 29 policjantów należało do stanu Komendy Rezerwy.¹

VII kurs szeregowych PWŚl. trwał od 15 września do 15 grudnia 1936 r. Kurs ukończyło z wynikiem dodatnim 41 policjantów, a z wynikiem ujemnym sklasyfikowano tylko jedną osobę.²

Kolejny VIII kurs szeregowych, na który powołano 40 funkcjonariuszy, rozpoczął się 6 kwietnia 1937 r. Na wskazany kurs, tak jak i poprzednio, powołano policjantów będących na stanie Komendy Rezerwy, tym razem ich liczba wynosiła 17. Kurs zakończono w dniu 12 lipca 1937 r., a ukończyło go z wynikiem dodatnim 39 osób (jedna osoba została odwołana z kursu z dniem 16.04.1937 r. bez podania przyczyny). Najwyższą lokatę za wyniki osiągnięte podczas trwania kursu uzyskał post. Engelbert Hoppek z Komendy Rezerwy. Tuż za nim uplasował się post. Józef Buszman z Posterunku w Piotrowicach Śląskich.³

Następna, IX edycja kursu rozpoczęła się 2 września 1937 r. Na kurs powołano 44 policjantów, z czego aż 42 nowo przyjętych funkcjonariuszy było z Komendy Rezerwy, a dwie tylko osoby zostały powołane spoza tej jednostki – z Oddziału Konnego w Katowicach. Kurs w dniu 15 grudnia 1937 r. ukończyło z wynikiem dodatnim 41 funkcjonariuszy, a edukacja policyjna dla trzech kolejnych zakończyła się wynikiem ujemnym. Najwyższą lokatę na kursie ponownie uzyskał funkcjonariusz ze stanu Komendy Rezerwy – post. Gerard Aleksander. Drugie miejsce przypadło również policjantowi tej jednostki – post. Wilhelmowi Kozie.

¹ Rozkaz Nr 1571 GK PWŚl. z dnia 25.09.1936 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 7, k. 202.

² APK, PWŚl., sygn. 7, kk. 245-246. VII kurs szeregowych był pierwszym kursem w policji śląskiej, którego zakończenie klasyfikowano „z wynikiem dodatnim” lub „z wynikiem ujemnym” (klasyfikacja ta obowiązywała do wybuchu II wojny światowej).

³ APK, PWŚl., sygn. 8, kk. 145-146 i 216-217. Uczestników VIII kursu szeregowych, jak i następnych rozpoczęto klasyfikować według uzyskiwanych ocen.

Na 18 miejscu sklasyfikowano dopiero post. Jerzego Pieńka – kursanta z Oddziału Konnego.

Osoby, które uzyskały ujemny wynik końcowy, zostały zobowiązane do zdania poprawkowego egzaminu do dnia 2 marca 1938 r. Podobny los spotkał pięciu innych policjantów, którzy mimo iż uzyskali z kursu wynik dodatni, zmuszeni zostali jeszcze raz podejść do dodatkowego egzaminu ze wskazanego przez komisję przedmiotu. Tu również termin stawienia się przed komisją egzaminacyjną wyznaczono na dzień 2 marca 1938 r. Od oceny, jaką komisja egzaminacyjna miała wystawić z tego egzaminu, zależało czy funkcjonariusze ci otrzymają świadectwa ukończenia kursu.¹

Egzamin poprawkowy odbył się dopiero w dniu 25.03.1938 r. Do egzaminu przystąpili wszyscy posterunkowi wskazani przez komisję egzaminacyjną. Egzamin poprawkowy zdała tylko jedna osoba, która z kursu otrzymała wynik ujemny oraz dwóch funkcjonariuszy przystępujących do egzaminu z dodatkowego przedmiotu. Osobom, które nie zdały „poprawki”, wyznaczono nowy – ostatni termin ponownego egzaminu w miesiącu czerwcu 1938 r.²

7.3.2. Zawody strzeleckie VII i VIII kursu szeregowych

Poza codziennym szkoleniem, w repertuar zajęć weszły zawody strzeleckie, z udziałem słuchaczy biorących udział w bieżących szkoleniach.

W miesiącu listopadzie 1936 r. odbyły się zawody strzeleckie o mistrzostwo VII kursu szeregowych Policji Województwa Śląskiego.

Program zawodów obejmował następującą konkurencję: broń – karabin wojskowy; odległość – 300 metrów; tarcza – 100x60; ilość strzałów – 20 (2 serie po 10). Ilość strzałów próbnych – 3.

Wynik zawodów był następujący:

- I miejsce zajął post. Hubert Skolik;
- II miejsce post. Ignacy Zając;
- III miejsce post. Emil Siwczyk;

¹ APK, PWŚl., sygn. 8, kk. 199 i 248 oraz APK, PWŚl., sygn. 9, kk. 3-4.

² APK, PWŚl., sygn. 9, k. 101.

- IV miejsce post. Jerzy Mozler;
- V miejsce post. Wilhelm Pawliczek.

W dniu zakończenia kursu osobom, które zajęły pierwsze pięć miejsc, wręczone zostały nagrody przez Głównego Komendanta PWŚl. insp. Józefa Żółtaszka.¹

Kolejne zawody strzeleckie odbyły się miesiącu czerwcu 1937 r. Stawką było mistrzostwo VIII kursu szeregowych Policji Województwa Śląskiego. Program zawodów obejmował tę samą konkurencję, co przy zawodach VII kursu szeregowych PWŚl.

Wynik rozegranych mistrzostw był następujący:

- pierwsze miejsce zajął post. Wilhelm Stabiński;
- drugie miejsce post. Engelbert Hoppek;
- trzecie miejsce post. Alojzy Czembor.

Za zajęcie dobrych lokat słuchacze otrzymali również nagrody, które w dniu zakończenia kursu uroczyście wręczył Zastępca Głównego Komendanta PWŚl. podinsp. Józef Jeziorski.²

7.3.3. Dzień powszedni w katowickiej szkole i rozkład zajęć

Jak wyglądał dzień powszedni w katowickiej szkole, w pełni oddaje felieton nadkom. Henryka Sieradzkiego: „Kompania Kandydatów Policji Województwa Śląskiego”. Autor przyglądał się życiu codziennemu kandydatów i podsłuchiwał rozmowy nowo przyjętych policjantów na VIII kurs szeregowych PWŚl.³

Komendanci na wskazany kurs wezwani zostali do szkoły w miesiącu marcu 1937 r. Na szkolenie kwalifikacyjne przyjmowano policjantów, którzy:

- byli obywatelami polskimi;
- posiadali biegłą znajomość języka polskiego w mowie i piśmie;
- ukończyli co najmniej 6 klas szkoły powszechnej lub posiadali na tym poziomie wykształcenie ogólne;

¹ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu...* (1938), ss. 327-328.

² Tamże, s. 328. Podczas trwania IX kursu szeregowych nie zorganizowano kolejnych zawodów w konkursie strzelania. W miejsce tych rozgrywek przeprowadzono zawody szermiercze, z których – niestety – nie zachowała się żadna dokumentacja.

³ H. Sieradzki, *Kompania Kandydatów Policji Województwa Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 284-294.

- nie przekroczyli 25 roku życia;
- posiadali co najmniej 170 cm wzrostu;
- byli „dobrze rozwinięci”;
- nie posiadali kryminogennej przeszłości i byli zdolni do czynności prawnych;
- odbyli służbę wojskową;
- nie byli żonaci (przyjmowano tylko kawalerów).

Nowo przyjętych policjantów nurtowały różne pytania, które z uwagi na klimat wówczas obowiązujący, przytaczam w oryginale:

- *„Czy należycie będą traktowani i czy ich godność osobista nie zostanie bezmyślnie sponiewierana?*
- *Czy przełożeni zrozumieją i ocenią ich zapał i dobrą wolę służenia wielkiej sprawie, bo bezpieczeństwu Ojczyzny?*
- *Czy w końcu zdobędą zaufanie i szacunek tych, którym osobę swoją i dotychczasową swobodę bezapelacyjnie powierzają?”*

Policjanci dobrze wiedzieli, że będą pełnić służbę w zorganizowanych oddziałach policji, gdzie karność i posłuszeństwo są czynnikami nieodzownymi dla prawidłowego funkcjonowania katowickiej jednostki. Zdawali sobie również sprawę, iż będą musieli sobie przyswoić wiele nowych dziedzin wiedzy, zanim będą pełnić służbę jako samodzielni i sprawni stróże ładu i porządku publicznego.

Po wcześniejszym wyjaśnieniu, jak trudną i odpowiedzialną jest służba policyjna, każdemu z nich przekazywano, że mogą wycofać się przed podpisaniem umowy o pełnieniu służby w policji. Z posiadanych źródeł wynika, że nikt z przystępujących do szkolenia, nie wycofał się z wcześniej powziętej decyzji.

Każdy z nowo przyjętych policjantów rozpoczynających szkolenie, miał prawo do:

- dodatku służbowego w wys. 45 zł miesięcznie;
- żołdu w wys. 80 gr na dekadę;
- pełnego umundurowania, wyżywienia i zakwaterowania.

Po roku służby przygotowawczej, kandydaci kontraktowi uzyskiwali prawo do 14-dniowego urlopu wypoczynkowego oraz mogli korzystać w każdym okresie służby z 3-dniowej przepustki dla załatwienia spraw osobistych, rodzinnych

i majątkowych. Po tym okresie kandydat do służby w śląskiej policji awansowany był na posterunkowego. Okres ten mógł ulec skróceniu za osiągnięcia w służbie.

Kompania kandydatów przez cały okres szkolenia utrzymywała stałą gotowość bojową. Każdy z kandydatów poddawany był ciągłej obserwacji i można było z nim – w razie stwierdzenia jakichś uchybień czy też rezygnacji z kursu – rozwiązać stosunek służbowy z dwutygodniowym wypowiedzeniem.

Kursanci codziennie uczestniczyli w siedmiogodzinnych zajęciach dydaktycznych. Zajęcia te rozłożone były na trzy etapy, a układ lekcyjny był tak skonstruowany, aby zajęcia były urozmaicone i interesujące.

Codziennie przed śniadaniem,¹ od godz. 7.00 do 7.45 słuchacze uczestniczyli w zajęciach wychowania fizycznego, gdzie na przemian ćwiczyli różne formy gimnastyki ogólnej, boks, chwytów policyjnych oraz szermierkę na szable. Dodatkowo w tygodniu przeznaczano aż 4 godziny na gry i zabawy sportowe. Z chęcią grano w piłkę nożną, czy też uprawiano takie dyscypliny lekkoatletyczne, jak rzut dyskiem i oszczepem, skok w dal, biegi sztafetowe.

W godzinach od 9.00 do 13.00 kładziono nacisk na zasadniczą wiedzę policjanta. Przygotowywano kandydatów do wykonywania praktycznego rzemiosła policyjnego, jak: zatrzymanie osób, przeszukanie (rewizja), legitymowanie, użycie kajdanek, eskortę (konwój), czy też pościg za sprawcą czynu zabronionego. Szczególną rolę poświęcano pościgom, dla których przeprowadzenia część słuchaczy zakładała ubrania cywilne, symulując groźnych przestępców, a zadaniem grupy policjantów było dokonanie ich zatrzymania. Podczas prowadzonej symulacji zwracano uwagę na staranne wykonywanie czynności rozpytania osób.

Czas popołudniowy (poobiedni) w godz. 15.00 – 17.00 przeznaczano na dział ogólnokształcący: pisownię, historię, geografię i matematykę.

Dwa razy w tygodniu, po zajęciach kandydaci do służby w policji ćwiczyli naukę śpiewu, gdzie repertuar piosenek był dowolny.

¹ Tak jak i obecnie, kandydaci podczas szkolenia mieli zagwarantowane trzy posiłki dziennie. Posiłki te były urozmaicone. Po przebudzeniu podawano im mleko, a po porannej zaprawie na śniadanie otrzymywali biały chleb z marmoladą oraz białą kawę. W porze obiadowej podawano trzy dania. Serwowano m.in. krupnik, pieczonkę, ziemniaki z sosem, kapustą i kompotem. Zdarzało się też, że dla urozmaicenia, w jadalospisie znajdowała się kasza perłowa z omastą. Na kolację często podawano kiełbasę na szaro z groszkiem lub kapustą, chleb z masłem i herbata. Kucharze dwoili się i troili, aby kandydat do przyszłej służby w policji był porządnie odżywiany. Na ewentualne uwagi zwracane, co do „kuchni”, kucharze odpowiadali często kandydatom, że: *„W głowie im się poprzewracało, hrabiowie zatraceni. Może im kucharzy z Paryża sprowadzić, bo nasi to im nie wygadzą”*. (Tamże, ss. 293-294).

Fotografie przedstawiają kandydatów VIII kursu szeregowych podczas zajęć z musztry i wychowania fizycznego utrwalone przez nadkom. Henryka Sieradzkiego.¹

¹ Tamże, ss. 287, 289 i 291.

Program szkolenia przewidywał również utrzymanie w gotowości bojowej do nagłych działań taktycznych w różnych miejscach województwa śląskiego całej jednostki. Odbywało się to w formie ogłoszenia „alarmu” – czas jego ogłoszenia nie był znany kandydatom. Na miejsce podjeżdżały samochody, które po załadowaniu kierowano w różne miejsca.

7.4. Szkolenia kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego

7.4.1. Unormowania prawne dotyczące kandydatów na szeregowych w PWŚl.

Policja Państwowa w miesiącu maju 1936 r. powołała do życia nową formę pełnienia służby w policji w charakterze „kandydata na szeregowego”.¹ Ta forma służby znalazła również zastosowanie w Policji Województwa Śląskiego, co przewidziano podczas podwyższenia wydatków budżetowych na rok administracyjny 1936/37.² Powstał pewien galimatias prawny dotyczący tej formy służby w PWŚl. Stosowne unormowania prawne dotyczące policji śląskiej, zgodnie z art. 8 Ustawy z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego, powinny być ratyfikowane przez Wojewodę Śląskiego, jako obowiązujące na terenie Śląska,³ co w gruncie rzeczy uregulowano dwa lata później rozporządzeniem MSW.⁴ Jeszcze w 1936 r. pojawił się pewien akt prawny, który tylko po części regulował tę kwestię i to w późniejszym okresie (na przepisy wykonawcze należało czekać aż do 1939 r.),⁵ co nie przeszkodziło

¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 maja 1936 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Państwowej, przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1936 r., Nr 52, poz. 376).

² Patrz rozdział II.

³ Dz.U.Śl. Nr 13, poz.86.

⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1938 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego, przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 38, poz. 322).

⁵ Zarządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 24 listopada 1936 r. o utworzeniu Rezerwy Policji Województwa Śląskiego (G.U.W.Śl. z 1936 r., Nr 39, poz.2). Akt prawny początkowo miał charakter „martwy”, nabrał znaczenia dopiero 27 kwietnia 1939 r. w związku z ukazaniem się „Instrukcji dla Rezerwy Policji Województwa Śląskiego” wydanej na podstawie cytowanego zarządzenia.

usankcjonowaniu się tej formacji w strukturach policji śląskiej jeszcze przed wejściem konkretnych przepisów.¹

7.4.2. Instrukcja dla Rezerwy PWŚl. w Katowicach i zmiany w nazewnictwie rezerw policyjnych

W styczniu 1934 r. zmieniono nazwę Komendy Rezerwy PWŚl. w Królewskiej Hucie (Chorzowie) na Posterunek Pogotowia PWŚl. w Królewskiej Hucie i Komendy Rezerwy PWŚl. w Rybniku na Posterunek Pogotowia PWŚl. w Rybniku.²

Kolejna zmiana w nazewnictwie rezerw policyjnych ogłoszona została w dniu 9 grudnia 1936 r. zarządzeniem Wojewody Śląskiego o utworzeniu przy Głównej Komendzie PWŚl. oddziału Policji pod nazwą: „Rezerwa Policji Województwa Śląskiego, przeznaczony do specjalnych zadań służby bezpieczeństwa. Organizację wewnętrzną, stan liczebny i rozlokowanie oddziału oraz zakres czynności wykonawczych i sposób użycia, określić miała specjalna instrukcja.³ Instrukcja, którą wskazywało zarządzenie, przez okres ponad dwóch lat nie została wydana i w dalszym ciągu obowiązywała Instrukcja dla rezerw policyjnych wojewódzkich i powiatowych, uchwalona w dniu 9 lutego 1932 r.

Nowa Instrukcja Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach, wydana została dopiero w dniu 27 kwietnia 1939 r., po uprzednim jej zatwierdzeniu przez wojewodę.⁴ W Instrukcji określono wszystkie elementy zarządzenia z 1936 r., a mianowicie określono:

¹ Ustawa z dnia 10 marca 1938 r. w sprawie zmiany przepisów o służbie w Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 18, poz. 133); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 września 1938 r. o rozszerzeniu zakresu działania Państwowego Zakładu Emerytalnego na kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 74, poz. 523) i Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 stycznia 1939 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1938 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 3, poz. 11).

² Zarządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 18 stycznia 1934 r. o zmianach w dyslokacji Policji Województwa Śląskiego (G.U.W.Śl. z 1934 r., Nr 3, poz. 1). Poza zmianą nazw jednostek zarządzenie nic więcej nie wносиło, prawdopodobnie chodziło o ujednoczenie nazewnictwa. Nazwy tych jednostek zbliżone były do właściwej Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach, prowadzącej wyszkolenie i operującej na terenie województwa, a nie lokalnie, tak jak jednostki w Królewskiej Hucie i Rybniku.

³ G.U.W.Śl. Nr 39, poz.2.

⁴ Załącznik do pkt. IV Rozkazu Nr 1736 GK PWŚl. z dnia 27.04.1939 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 10, k. 161.

1. skład Rezerwy PWŚl. na 3 kompanie kandydatów kontraktowych, jednego szwadronu konnego kandydatów kontraktowych i oddziału specjalnego dla eskorty, na czele której miał stać dowódca grupy;
2. stan liczbowy kompanii na: dowódcę w stopniu oficerskim, pocztu dowódcy kompanii i 3 plutonów. Liczbowo poza dowódcą, stan etatowy przewidziano na:
 - 4 starszych przodowników (dowódców plutonów i szef kompanii);
 - 4 przodowników (zastępcy dowódców plutonów i pisarz – rachunkowy);
 - 12 st. posterunkowych lub posterunkowych (dowódcy drużyn);
 - 120 kandydatów kontraktowych;
3. stan liczbowy szwadronu konnego na: dowódcę szwadronu w stopniu oficerskim, pocztu dowódcy szwadronu i 4 plutonów. Etatowo stan szwadronu konnego przewidziano na:
 - dowódcę j.w.;
 - 5 starszych przodowników;
 - 10 przodowników;
 - 12 st. posterunkowych;
 - 100 kandydatów kontraktowych;
4. miejsce stałego postoju w Katowicach (Dowództwa Grupy Rezerwy PWŚl.). W miarę potrzeby poszczególne kompanie, szwadron konny lub ich części mogły mieć oznaczone inne miejsce postoju
5. przeznaczenie jej do specjalnych zadań służby bezpieczeństwa, a w szczególności do samodzielnego przeprowadzenia działań dla utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, w przypadku zagrożeń, w których siły miejscowej policji mogłyby się okazać niewystarczające;
6. wyszkolenie kandydatów kontraktowych i szeregowych w zakresie normalnej szkoły fachowej dla szeregowych w Komendzie Rezerwy PWŚl., na kursach powoływanych przez Wojewodę Śląskiego, na wniosek Głównego Komendanta PWŚl.;
7. dysponenta w osobie Wojewody Śląskiego.

Instrukcja zniosła też wszelkie inne zarządzenia dotyczące organizacji Rezerwy Policji przy Głównej Komendzie PWŚl.

7.4.3. Szkolenie kandydatów kontraktowych na szeregowych PWŚl.

Kolejny X kurs szeregowych, tak jak jego poprzednia IX edycja, liczył również 44 kursantów. Powołano na niego już kandydatów kontraktowych na szeregowych PWŚl. Kurs rozpoczął się w dniu 3 marca 1938 r. a zakończył się dnia 10 czerwca 1938 r. Szkolenie z wynikiem dodatnim ukończyło 43 funkcjonariuszy, a jedna tylko osoba nie ukończyła go z powodu choroby. Najwyższą lokatę podczas trwania kursu osiągnął post. Jerzy Kurpierz, a drugie miejsce zajął post. Oskar Dyląg. Tak jak w poprzedniej edycji kursu, tu również – pomimo uzyskania wyniku dodatniego – na dodatkowy egzamin powołano dwóch policjantów, którzy we wrześniu 1938 r. musieli zdać egzamin poprawkowy z kodeksu postępowania karnego.¹

Jeszcze podczas trwania kursu, w miesiącu maju 1938 r. odbyły się zawody strzeleckie o mistrzostwo X kursu szeregowych PWŚl. Program zawodów obejmował następującą konkurencję: broń – karabin wojskowy, odległość – 300 m, postawa – leżąca z podpórką, tarcza – H nr 6, ilość strzałów – 1 seria po 10, ilość strzałów próbnych – 3, ilość punktów możliwych – 100.

Wynik strzelania był następujący:

- I miejsce zajął kontr. szer. Paweł Prandzioch – na 100 pkt. możliwych – 92;
- II miejsce kontr. szer. Oskar Dyląg – na 100 pkt. możliwych – 87;
- III miejsce kontr. szer. Franciszek Stachoń – na 100 pkt. możliwych – 87.

Wymienionym, w dniu zakończenia kursu, podinsp. Józef Jeziorski wręczył nagrody za osiągnięcia podczas zawodów.²

¹ APK, PWŚl., sygn. 9, kk. 68 i 150.

² „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, s. 358 (na miejscach II i III punktacja była identyczna). Brak jest informacji, czy zostały również zainicjowane podobne zawody podczas trwania IX kursu szeregowych. Zawody te prawdopodobnie nie odbyły się, gdyż dokumentacja z tego okresu zachowała się i brak w niej jakiegokolwiek wzmianki o konkursie strzelania. Kolejne zawody podczas trwania XI edycji kursu nie odbyły się, z uwagi na skierowania kandydatów na Śląsk Zaolziański.

7.4.4. *Udział kompanii szkolnej w zajmowaniu Śląska Zaolziańskiego*

W dniu 1 września 1938 r. uruchomiono kolejny XI kurs szeregowych, na który powołano 45 kandydatów kontraktowych na szeregowych PWŚl.¹ Kurs ten nie został zakończony, gdyż z dniem 30 września 1938 r. główny komendant PWŚl. insp. Józef Żółtaszek rozwiązał kurs, z powodu delegowania wszystkich uczestników tego kursu na Śląsk Zaolziański.²

Napięta sytuacja międzynarodowa towarzysząca ekspansji Trzeciej Rzeszy wobec Czechosłowacji i zajęcia przez nią obszaru Sudetów, spowodowała także wysunięcie przez Polskę żądań zwrotu Śląska Zaolziańskiego, zajętego przez Czechów w 1919 r. Żądanie to rząd polski skierował do Pragi w dniu 30 września 1938 r., a po jego przyjęciu, już 2 października 1938 r. grupa operacyjna „Śląsk”, pod dowództwem gen. Władysława Bortnowskiego rozpoczęła zajmowanie Zaolzia. Dla objęcia służby na zajmowanym przez wojsko Zaolziu, przewidziano delegowanie sił policyjnych. Z terenu Śląska delegowano 16 oficerów PWŚl. i około 300 szeregowych, pochodzących przeważnie ze Śląska Cieszyńskiego. Siły policyjne wzmocniono także funkcjonariuszami P.P. (5 kompanii pieszych i jeden pluton policji konnej). Na miejscu rekrutowano też policjantów spośród ludności miejscowej. Dowództwo nad wszystkimi formacjami policyjnymi sprawował podinsp. Jan Starzyk z PWŚl.³

Wśród policjantów skierowanych na Zaolzie, znalazł się również rozwiązany XI kurs szeregowych. Policjanci ci dwukrotnie interweniowali przed wkroczeniem wojska polskiego. Pluton kandydatów pod dowództwem st. przod. Teodora Zaczyka z Komendy Rezerwy, już w dniu 1 października 1938 r. o godz. 23.00 wchodzi do Cieszyna Zachodniego, przed objęciem tej części Czechosłowacji przez wojsko polskie w dniu 2 października 1938 r. Jak określono w „Sprawozdaniu z działalności PWŚl., przy zajmowaniu Śląska za Olzą”: *„Wkroczenie to odbyło się na życzenie władz wojskowych czeskich, które uważały tam sytuację za groźną, gdyż żandarmeria i policja porzuciła broń, już w godzinach popołudniowych w popłochu*

¹ APK, PWŚl., sygn. 9, k. 199.

² Rozkaz Nr 1700 GK PWŚl. z dnia 17.12.1938 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 9, k. 237.

³ APK, UWŚl., sygn. 340, kk.50, 88 i 144. Szerzej: J. Ryk, *Sprawozdanie z działalności Policji Województwa Śląskiego przy zajmowaniu Śląska za Olzą*, ss. 141-154 [w:] *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewindykacje graniczne jesienią 1938r.*, pod red. R. Kowalskiego, Nowy Targ 2004.

opuściła miasto”. Miasto szybko zostało obsadzone ośmioma podwójnymi posterunkami policji przez kandydatów z Komendy Rezerwy, rozproszonymi przez st. przod. Jana Sikorę. Na czele pogotowia policyjnego, który szybko uruchomił opuszczony czeski komisariat policji, stanął przod. Antoni Sobik. Załoga komisariatu szybko została wzmocniona przybyłymi tej nocy funkcjonariuszami Komendy Rezerwy, pod dowództwem asp. Leona Kozy-Kozarskiego. Udział funkcjonariuszy z Komendy Rezerwy został dostrzeżony przez innych policjantów, którzy widząc dobre przygotowanie dowódców z tej jednostki, określali ich krótko: „*Szermierze zawsze naprzód*”.¹

Również przed wojskiem, policjanci plutonu kandydatów w dniu 2 października 1938 r. wkroczyli do Trzyńca (wojsko wkroczyło w dniu 04.10.1938 r.) i – jak wynika ze „Sprawozdania...”: „*Chodziło tutaj o zapobiegnięcie wywozowi przez Czechów szlachetnych metali z huty i zabezpieczenie samej huty*”.

Ponadto poza opisanymi bezpośrednimi działaniami, funkcjonariusze Komendy Rezerwy uczestniczyli podczas konwojów pieniędzy i wymianą koron czeskich na polskie złotówki.²

W związku z rozszerzeniem polskich granic wobec zajęcia nowych terytoriów, wystąpiła kwestia wyszkolenia policjantów, którzy mieli objąć ten rejon. Natychmiast zorganizowano prowizoryczne szkolenie miejscowych policjantów, którzy gwarantowali lojalność wobec nowych władz. Szkolenie nowo przyjętych szeregowych policjantów z Zaolzia zaplanowano na czternaście dni w Komendzie Rezerwy w Katowicach. Na podane szkolenie w dniu 6 listopada 1938 r. skierowano 107 policjantów, a na kolejne oczekiwało 250 funkcjonariuszy z Zaolzia.³ Pierwszy taki „szybki” kurs trwał do 19 listopada i jak można wnioskować z przyjętych założeń, funkcjonariusze po ukończeniu szkolenia powinni już objąć od 20 listopada służbę w macierzystych jednostkach.

¹ Asp. L. Koza-Kozarski, st. przod. T. Zaczyk i przod. A. Sobik, należeli do najlepszych szermierzy w Polsce, stąd te określenia. Osiągnięcia osób w przytoczonym przypisie zostaną omówione w ostatnim podrozdziale.

² APK, UWŚl., sygn. 340, kk. 156-157; J. Żółtaszek, *Działalność Policji Woj. Śląskiego przy zajmowaniu Śląska za Olzą*, ss. 33-55 [w:] *Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939*; J. Hostyński, *Wielkie dni Policji Śląskiej*, ss. 56-68 [w:] *Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939* oraz J. Ryk, już cyt., s. 148. Autor podaje błędnie jednostkę, z której wywodził się st. przod. T. Zaczyk – Szkoła PWŚl. w Świętochłowicach, która już od dwunastu lat nie funkcjonowała. St. przod. T. Zaczyk rozpoczął służbę w Miejskiej Komendzie w Królewskiej Hucie, a później pełnił ją już w Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach (przyp. autora).

Pierwsi policjanci pochodzący ze Śląska Zaolziańskiego, przed złożeniem przysięgi w dniu 6 listopada 1938 r. w Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach.¹

Drugie, podobne szkolenie rozpoczęło się w dniu 15 grudnia 1938 r. Na kolejny, ekspresowy kurs zakwalifikowano 60 kandydatów do służby w policji śląskiej.² Kandydaci skierowani na szkolenie posiadali już przeszkolenie wojskowe, większość z nich wcześniej służyła w armii czechosłowackiej. Po równie krótkim kursie (podobnie jak pierwsza edycja), który zakończono 28 grudnia, funkcjonariusze kierowani byli także do codziennej służby.³

7.4.5. Dwunasty i trzynasty kurs szeregowych

Z dniem 15 stycznia 1939 r. ponownie uruchomiono szkolenia kandydatów na szeregowych. Kandydatów podzielono na dwa plutony, pierwszy pluton liczył 45 uczestników, a drugi pluton składał się z 42 funkcjonariuszy. Kurs uzupełniano, bo już w dniu 6 lutego 1939 r. dodatkowo skierowano na szkolenie 4 osoby, a w dniu 12 lutego 1939 r. przyjęto jeszcze jedną osobę i stan kursu liczył już 92 kandydatów. Każdego nowo przyjętego kursanta lokowano z urzędu w drugim

¹ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, s. 61.

² APK, PWŚl., sygn. 23, k. 342.

³ APK, PWŚl., sygn. 72-106 (ustalono według akt osobowych, zawartych w tych sygnaturach).

plutonie. Podczas trwania kursu, w dniu 13 marca 1939 r. anulowano powołanie jednego z kandydatów. Zajęcia na XII kursie szeregowych odbywały się w dwóch etapach. Pierwszy etap trwał od 15 stycznia do 14 marca 1939 r. (osoby powołane w miesiącu lutym, kilkudniową absencję miały zaliczoną) a druga część kursu trwała od 17 kwietnia do 5 maja 1939 r. Kurs ukończyło 91 funkcjonariuszy, z czego 12 osób musiało jeszcze przystąpić do egzaminu poprawkowego, który wyznaczono w miesiącu sierpniu 1939 r. Pięć osób miało do zaliczenia poprawki z dwóch przedmiotów: prawa państwowego i administracyjnego oraz z instrukcji służbowej.

Tak jak i w poprzednich kursach, tu również sklasyfikowano kandydatów na szeregowych według postępów w nauce. W pierwszym plutonie najwyższą lokatę uzyskał post. Jan Będkowski, a drugie miejsce zajął post. Jan Tomanek. W drugim plutonie najwyższą ocenę uzyskał post. Alojzy Pośpiech, a na drugim miejscu znalazł się post. Władysław Bartel.¹

W dniu 15 maja 1939 r. powołano ostatni w historii Policji Województwa Śląskiego XIII kurs szeregowych przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach. Powołano na niego 83 kandydatów kontraktowych na szeregowych.² Kurs zapewne trwał do trzech miesięcy, podobnie jak poprzednie, lecz nie zachowała się żadna dokumentacja o jego ukończeniu, jak też o ewentualnej kolejnej edycji, z powodu napiętej sytuacji, jaka miała miejsce tuż przed wybuchem II wojny światowej. Rozkazy wydawane przez Główną Komendę w tym okresie miały ważniejsze uregulowania, dotyczące mobilizacji i ta kwestia mogła być pominięta. Należy uznać, że kurs ten został ukończony w terminie przez wszystkich jego uczestników, gdyż w tym czasie każda niesubordynacja była piętnowana, tym samym jest niemożliwe, aby którykolwiek z uczestników został wydalony.

7.4.6. Podsumowanie szkoleń przeprowadzanych przez Komendę Rezerwy PWŚl.

Podsumowując działalność Komendy Rezerwy, na polu nauczania szeregowych funkcjonariuszy oraz przeprowadzonych kursów doskonalenia zawodowego, to liczbą zakończonych szkoleń jednostka ta przewyższała

¹ APK, PWŚl., sygn. 10, kk. 26-27, 116, 166-167 i 169.

² APK, PWŚl., sygn. 10, kk. 168-169.

wszystkich swoich poprzedników. Choć przez pięcioletni okres trwał zastój w prowadzeniu kursów szeregowych, to wpływ na taką sytuację miała realizacja szkoleń z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej, których przeprowadzono aż 24, a na których przeszkolono rekordową liczbę funkcjonariuszy – 904. Ta liczba miała zasadniczy wpływ na podsumowanie szkoleń, przedstawionych w tabeli podsumowującej ten okres. Poza wskazanymi szkoleniami, w szkole Komendy Rezerwy przeprowadzono 7 kursów szeregowych, 3 kursy doskonalenia zawodowego dla określonych specjalności i 2 kursy prowizoryczne dla policjantów po aneksji Zaolzia.

W sumie szkoleniom poddano 1563 funkcjonariuszy, z czego – jak wspomniano – w kursach przeciwlotniczo-gazowych przeszkolono 904 policjantów, a w pozostałych jednostkach - 656 policjantów. Liczba przeszkolonych w Komendzie Rezerwy¹ była niższa tylko w stosunku do świętochłowickiej szkoły (2383 osób), a wyższa niż pozostałe szkoły w Katowicach – Szkoła przy Komendzie Rezerwy (1620 osób) lub w Komendzie Szkoły PWŚl. (1244 osób).

Ogólna liczba zakończonych kursów w Komendzie Rezerwy była najwyższa w stosunku do pozostałych największych ośrodków, funkcjonujących przed jej reaktywowaniem. Komenda Rezerwy przeprowadziła 36 szkoleń, a pozostałe szkoły odpowiednio: Świętochłowice 19 (na 20 rozpoczętych), „poprzedniczka” Komendy Rezerwy 23 (na 25 rozpoczętych) i katowicka Komenda Szkoły 21 szkoleń.

Szkolenia w „obecnej” Komendzie Rezerwy obrazowo przedstawia tabela nr 35. Kurs przerwany z uwagi na udział funkcjonariuszy w zajęciu Zaolzia, podsumowano jako zakończony, bo trudno uznać wkład policjantów w tym przedsięwzięciu, jako eliminujący ich z przyszłej pracy w tej formacji. Prawdopodobnie został zaliczony „z urzędu”, gdyż zachowane dokumenty z tego okresu w tej sprawie milczą. Podobnie było z ostatnim „XIII” kursem. Zbliżająca się kampania wrześniowa spowodowała nie uwzględnienie go w rozkazach, jeżeli szkolenie by nawet przedłużono, z momentem wybuchu II wojny światowej mogłoby być zakończone również „z urzędu”.

¹ Nie sumowano szkoleń w pozostałych jednostkach, z uwagi na ich symboliczny charakter w stosunku do czterech, wiodących ośrodków szkolących funkcjonariuszy PWŚl.

Zdawalność na szkoleniach była wysoka, jeżeli już usunięto słuchacza ze szkolenia, to z powodu dolegliwości chorobowych. Inne dolegliwości w tym okresie nie wchodziły w rachubę.

Tabela nr 35
Wykaz szkoleń prowadzonych przez Komendę Rezerwy PWŚl.
w Katowicach w latach 1932-1939

Lp.	Rodzaj kursu	Czas trwania kursu	Liczba uczestników			Zakończono kurs z wynikiem:	
			Rozpoczęło	Ukończyło	Usunięto	dodatnim	ujemnym*
1.	VII – Kurs szeregowych	15.09.1936 – 15.12.1936	42	42	-	41	1
2 ÷ 25	Kurs informacyjny z zakresu obrony przeciwlotniczo-gazowej	1932/1933	904**	904**	-	-	-
26.	Kurs dowódców plutonów	8 – 17.04.1935	40	40	-	-	-
27.	Kurs przewodników psów policyjnych	3 – 08.06.1935	17	17	-	-	-
28.	Kurs policyjnych ćwiczeń taktycznych	5 – 15.05.1936	45	45	-	-	-
29.	VIII – Kurs szeregowych	06.04.1937 – 12.07.1937	40	39	1	39	-
30.	IX – Kurs szeregowych	02.09.1937 – 15.12.1937	44	44	-	41	3/1
31.	X – Kurs szeregowych	03.03.1938 – 10.06.1938	44	43	1	43	-
32.	XI – Kurs szeregowych	1 – 30.09.1938	45	45	Rozwiązanie kursu z powodu delegowania jego uczestników na Śląsk Zaolziański		
33.	I – Prowizoryczny kurs szeregowych	6 – 19.11.1938	107	107	-	-	-
34.	II – Prowizoryczny kurs szeregowych	15 – 28.12.1938	60	60	-	-	-
35.	XII – Kurs szeregowych (dwa plutony)	15.01. – 14.03.1939 17.04. – 05.05.1939	92	91	1	79	12
36.	XIII – Kurs szeregowych	15.05.1939	83	83	-	-	-
-	Razem		1563	1560	3	243	16/1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań całego Zespołu PWŚl. (Inwentarz nr 38) w AP w Katowicach

* – w pozycji „wynik ujemny” przełamana cyfra oznacza ilość osób, które po otrzymaniu negatywnej oceny przystąpiły do egzaminu poprawkowego otrzymując „wynik dodatni”

** – w tabeli podano łączną liczbę przeszkolonych funkcjonariuszy uczestniczących w 24 szkoleniach

7.5. Z działalności sportowej katowickiej szkoły

7.5.1. Działalność na rzecz Policyjnego Klubu Sportowego Katowice

Komenda Rezerwy sama w sobie była ośrodkiem, który zwracał szczególną uwagę na rozwój różnych dyscyplin sportowych. Główny prym wiodła tutaj szermierka oraz wszędzie popularna piłka nożna,¹ ale uprawiano też takie dyscypliny, jak: boks, kolarstwo, lekkoatletykę, pływanie, strzelectwo, a ze sportów zimowych – narciarstwo.²

Sekcja Bokserska P.K.S. pod kierownictwem kom. Józefa Maślönki na tle zabudowań Szkoły Policji w Katowicach (Komendy Rezerwy).³

Ponieważ Komenda Rezerwy ściśle była powiązana z działalnością Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach, funkcjonariusze jej aktywnie uczestniczyli nie tylko w propagowaniu sportu w gronie policjantów, ale także na zewnątrz, krzewiąc kulturę fizyczną wśród dzieci i młodzieży. Poza czynnym udziałem w różnorodnych turniejach i pracą trenerską, zasiadali także w Zarządzie P.K.S. Katowice.

¹ Po wyborach w 1933 r. prezesem Śląskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej został główny komendant PWŚl. podinsp. J. Żółtaszek, za: A. Steuer, *Kultura...*, s. 548.

² Prezesem Śląskiego Okręgowego Związku Bokserskiego był zastępca głównego komendanta podinsp. J. Jeziorski, a nadkom. J. Hostyński był prezesem Śląskiego Okręgowego Związku Szermierczego, za: A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, ss. 152-153.

³ Zbiory G. Grześkowiaka. Kom. J. Maślönka (w mundurze w środku), przod. F. Kocur (w mundurze pierwszy z lewej).

Na Walnym Zebraniu w dniu 27 lutego 1932 r. wybrany został Zarząd klubu, którego prezesem został sam Zastępca Głównego Komendanta PWŚl. podinsp. Józef Jeziorski. W składzie Zarządu nie zabrakło też przedstawicieli Komendy Rezerwy PWŚl., którzy pełnili następujące funkcje:

- sekretarza – st. przod. Augustyn Christoph;
- skarbnika – st. przod. Stanisław Zimnik;
- zastępcy skarbnika – przod. Robert Kalus;
- gospodarza – st. post. Alfons Richter (był także kapitanem drużyny piłki nożnej);
- kronikarza- st. przod.. Roman Tyc;
- kierownika sekcji bokserskiej – przod. Ferdynand Kocur;
- kierownika sekcji pływackiej – nadkom. Ignacy Piechaczek.

Przd. Ferdynand Kocur – kierownik sekcji bokserskiej (1932-1934).¹

Kierownikami sekcji zostali także byli pracownicy Szkoły Policji w Katowicach: asp. Jan Kubaczka objął sekcję szachową, a st. przod. Franciszek Rzyman – sekcję narciarską. Funkcję kierowniczą sekcji szermierczej przyznano kom. Jakubowi Hostyńskiemu – ściśle związanemu ze szkolnictwem policyjnym.²

Kolejne lata przyniosły pewne zmiany w Zarządzie P.K.S. Katowice. Komendant Rezerwy PWŚl. nadkom. Ignacy Piechaczek, od roku 1934 pełnił funkcję kierownika sekcji strzeleckiej, a schedę nad sekcją pływacką, którą

¹ Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodziny Policyjnej 1939” w Katowicach. Przd. F. Kocur podczas kampanii wrześniowej podzielił los wielu policjantów śląskich – zamordowany przez NKWD w Kalininie (Twer), za: *Lista Ostaszkowska...*, s. 87.

² Prowadził w Szkole Policji w Katowicach różne odczyty i wykłady, zajmował się też doskonaleniem zawodowym.

wcześniej zawiadywał komendant, powierzono st. przod. Władysławowi Guiot – funkcjonariuszowi Komendy Rezerwy. Nad sekcją bokserską opiekę sprawował już kom. Józef Maślanka, nadzorujący do 1926 r. wyszkolenie na terenie Katowic. W strukturach P.K.S. powstała także sekcja kolarska, której kierownikiem został st. post. Jan Dublaszewski z Komendy Rezerwy.

Nadzór nad poszczególnymi sekcjami umożliwił każdemu z kierowników zorganizowanie kursów narciarskich, pływackich i szermierczych oraz zorganizowanie podczas trwania kursów, szeregowych zawodów strzeleckich i szermierczych, o czym już wspomniano.

Wszystkie sekcje sportowe, poza propagowaniem uprawiania sportu przez śląskich policjantów, organizowały także zawody sportowe o charakterze lokalnym, często też rywalizowano – i to z powodzeniem – z Policją Państwową, Strażą Graniczną, wojskiem, klubami cywilnymi, drużynami policji i armii węgierskiej, policją gdańską i austriacką oraz z różnymi drużynami Czechosłowacji i Niemiec. Na trwałe też do kalendarza sportowego wprowadzono wiele imprez sportowych pod patronatem Policji Województwa Śląskiego.¹

7.5.2. Ważniejsze sukcesy policjantów Komendy Rezerwy w rywalizacji sportowej

Sportowcy z Komendy Rezerwy z powodzeniem rywalizowali w zawodach ogólnopolicyjnych, których propagatorem była Główna Komenda PWŚl. oraz Policja Państwowa. Poza rywalizacją typowo policyjną, przedstawiciele takich dyscyplin jak: boks i szermierka, odnosili wiele sukcesów nie tylko na arenach krajowych, ale także na międzynarodowych, reprezentując nasz kraj także podczas igrzysk olimpijskich w 1936 r. Większość sukcesów w pozostałych dyscyplinach miało charakter indywidualny.² Jako reprezentacja, Komenda Rezerwy stawała

¹ Opracowano na podstawie felietonów opublikowanych w Kalendarzykach Policji Województwa Śląskiego 1933-1939.

² Funkcjonariusze Komendy Rezerwy uczestniczyli w różnych zawodach poszczególnych dyscyplin, zajmując czołowe lokaty. Specjalizowali się głównie w strzelectwie, lecz z uwagi na lokalny charakter tych zawodów i ogrom tych konkurencji, zrezygnowano z przedstawienia poszczególnych medalistów. Najbardziej znaczącym indywidualnym sukcesem było zdobycie mistrzostwa Śląska w lekkoatletyce, w konkurencji dziesięcioboju przez st. post. A. Sobika w 1930 r., za: A. Christoph, „Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”, s. 161 i A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, s. 155. A. Sobik próbował także swych sił, startując w barwach K.S. „Stadion” Chorzów, w lekkoatletyce, był dwukrotnym wicemistrzem Polski w biegu na 400 m. pł (1033,1934) i dwukrotnym brązowym medalistą mistrzostw kraju w sztafecie 4x400 m. (1934,1937). Źródło: *Sylwetki polskich olimpijczyków. Sobik Antoni (1905-1994)*, http://www.olimpijski.pl/294_1161.html

dwukrotnie w zawodach kolarskich ze strzelaniem o mistrzostwo PWŚl. zajmując II miejsce (1937 r.) i III miejsce (1938 r.),¹ a w mistrzostwach Śląska w strzelectwie (broń wojskowa 300 m) w 1932 r. zajęła pierwsze miejsce.²

Wracając do dyscyplin, gdzie odnoszono największe sukcesy, w pierwszej kolejności należy omówić osiągnięcia bokserskie. Wymierne sukcesy w tej dyscyplinie dotyczyły tylko jednej osoby – post. Stanisława Piłata, który przed podjęciem pracy w policji śląskiej uprawiał już tę dyscyplinę w K.S. „Warta” Poznań.³ Reprezentując barwy P.K.S. Katowice, Stanisław Piłat zdobył trzykrotnie mistrzostwo Polski w wadze ciężkiej (ponad 79,38 kg), w latach 1937-1939. W tej samej wadze w 1938 r. został również mistrzem Śląska.⁴ Zanim rozpoczął zdobywanie tytułów dla policyjnego klubu, był uczestnikiem XI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Berlinie. Startując w wadze ciężkiej, odpadł w drugiej rundzie turnieju, po przegranej walce z Urugwajczykiem J. Feansem.⁵

Koronna dyscyplina Komendy Rezerwy, jaką była szermierka, zasługuje na odrębne jej przedstawienie, gdyż to, co wówczas osiągnęli funkcjonariusze katowickiej jednostki, jest obecnie praktycznie nie do powtórzenia przez którąkolwiek ze szkół policyjnych.

*Post. Stanisław Piłat.*⁶

¹ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”, ss. 330-332 i „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”, s. 361. Zawody kolarskie odbywały się na dystansie 50 km.

² A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, s.155.

³ A. Steuer, *Kultura...*, s. 553. Post. S. Piłat był funkcjonariuszem Komendy Rezerwy PWŚl. [w:] APK, PWŚl., sygn. 70, k. 361.

⁴ A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, ss. 154 i 155.

⁵ Z. Głuszek, *Polscy Olimpijczycy 1924-1984. Leksykon*, Warszawa 1988, s. 344. S. Piłat pierwszą rundę eliminacyjną w turnieju olimpijskim przeszedł bez walki.

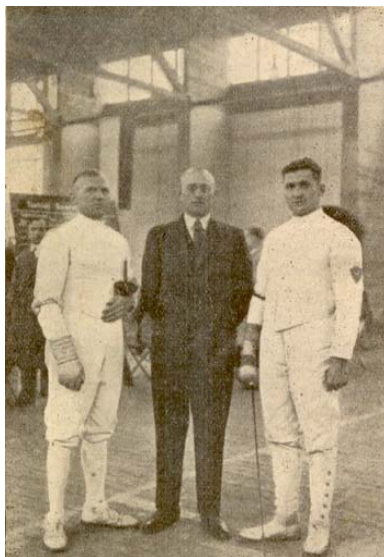
⁶ Źródło: http://www.olimpijski.pl/294_1305.html

7.5.3. Sekcja Szermiercza P.K.S. Katowice

Największe sukcesy należy przypisać sekcji szermierczej, prowadzonej przez nadkom. Jakuba Hostyńskiego, a złożonej w głównej mierze z przedstawicieli Komendy Rezerwy, gdzie szermierka ćwiczona była na co dzień i znajdowała się w programie szkolenia.

Drużyna szermiercza trenowana była przez dyplomowanego fechtmistrza st. przod. Leona Kozy-Kozarskiego z Komendy Rezerwy. Poziom treningów i osiągnięć zawodników był tak wysoki, że drużyna nie miała praktycznie sobie równych w całej Polsce.

Rok 1932 był raczej skromny w osiągnięcia Post. Karol Paszek zdobył tylko tytuł mistrza Śląska w szabli,¹ ale już w 1933 r. szermierze zdobyli w tej samej broni drużynowe wicemistrzostwo Polski² i mistrzostwo Śląska.³ Tego samego roku na Mistrzostwa Europy w Budapeszcie powołany został post. Antoni Sobik, a z indywidualnych osiągnięć należy jeszcze uwzględnić zdobycie tytułów mistrzowskich Śląska we florecie, przez st. przod. Teodora Zaczyka i w szpadzie przez post. Antoniego Sobika.⁴

Stoją od lewej do prawej: st. przod. Teodor Zaczyk, st. przod. Leon Koza-Kozarski i post. Antoni Sobik, podczas turnieju o mistrzostwo Śląska w 1933 r.⁵

¹ A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, s.156.

² Wicemistrzostwo Polski zdobyła drużyna w składzie: st. przod. T. Zaczyk, st. post. K. Paszek, post. A. Sobik i st. post. A. Kaczmarczyk; za: J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu...* (1935), ss. 388-389.

³ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu...* (1936), s.363. *Dopiero w tym artykule uwzględniono mistrzostwo Śląska zdobyte w 1933 r.*

⁴ J. Jeziorski, *Dziesięciolecie Policyjnego Klubu...* (1934), ss. 305 i 307.

⁵ Tamże, s. 307.

Podobnie w 1934 r. katowiczanie rozslawiali imię katowickiej szkoły na krajowych planszach. St. post. Antoni Kaczmarczyk we florecie zdobył mistrzostwo Polski – klasy „B”, a st. przod. Teodor Zaczyk – wicemistrzostwo w szpadzie. W kolejnej konkurencji – szabli, na tych samych mistrzostwach ci sami zawodnicy stanęli na podium obok siebie. St. post. A. Kaczmarczyk zdobył kolejny tytuł mistrzowski, a st. przod. T. Zaczyk dorzucił do swej kolekcji kolejny srebrny medal. Kolejnych dwóch zawodników Komendy Rezerwy na tych mistrzostwach znalazło się w pierwszej dziesiątce turnieju,¹ co warunkowało zdobycie przez P.K.S. Katowice pucharu przechodniego (startowało 16 drużyn).

Zawodnicy wystartowali również w dorocznych mistrzostwach Śląska, które miały w tym roku specjalny charakter, otrzymując status turnieju ogólnokrajowego i jednocześnie eliminacyjnego do zbliżających się mistrzostw Europy (podobnie jak mistrzostwa Polski). Mistrzem Śląska w szabli i szpadzie został st. post. Antoni Sobik, a we florecie st. post. Karol Paszek. Pozostali czołowi zawodnicy z Komendy Rezerwy ukończyli zawody w pierwszej dziesiątce turnieju, co i tak było wielkim sukcesem, gdyż turniej był silnie obsadzony.²

Wyzwaniem dla drużyny szermierczej były mistrzostwa Polski – klasy „A”. Zawody odbyły się w dniu 19 maja 1934 r. i były równocześnie kwalifikacjami do mistrzostw Europy. W szpadzie st. przod. T. Zaczyk zdobył tytuł wicemistrzowski, a we florecie st. post. K. Paszek zajął trzecie miejsce. W szabli st. post. Antoni Sobik uplasował się na szóstej pozycji, a na dziewiątej pozycji sklasyfikowano st. post. K. Paszka.

Na podstawie całorocznych wyników, nominację do kadry narodowej otrzymali: st. przod. T. Zaczyk, st. post. A. Sobik i st. post. K. Paszek. Mistrzostwa Europy w szermierce odbyły się w Warszawie w dniach 20 – 29 czerwca 1934 r. Na prośbę Polskiego Związku Szermierczego, przygotowaniem zawodników reprezentacji Polski zajął się również st. przod. L. Koza-Kozarski, a st. post.

¹ W szpadzie post. E. Kamala zajął szóste miejsce, a na ósmej pozycji sklasyfikowano post. R. Karwickiego.

² We florecie czwarte miejsce zajął post. A. Kaczmarczyk, a w szpadzie st. przod. T. Zaczyk ukończył zawody na ósmej pozycji (na 28 startujących). W trzeciej konkurencji – szabli, wystartowało aż 40 zawodników, gdzie poza mistrzostwem st. post. A. Sobika (awansowany o stopień wyżej), st. post. K. Paszek zajął ósme miejsce, a tuż za nim na dziewiątej pozycji sklasyfikowano post. A. Kaczmarczyka.

A. Sobik był głównym filarem polskiej drużyny w szabli, która drużynowo zdobyła brązowy medal.¹

Pod koniec 1934 r. w Warszawie odbył się turniej drużynowy w szabli, gdzie tytuł wicemistrzowski przypadł katowickiej drużynie, która uległa w finale „Warszawiance” 6:10. Na lokalnych zawodach drużyna nie miała sobie równych, zdobywając po raz drugi mistrzostwo Śląska w szabli.²

Rok 1935 przyniósł kolejne medale w szermierczych Mistrzostwach Polski – klasy „B”. We florecie tytuł mistrzowski zdobył post. Ludwik Radecki, a na czwartej i szóstej pozycji uplasowali się kolejno: post. Jan Mleczak i post. Jan Niedworok. W szpadzie post. Rajmund Karwicki zdobył wicemistrzostwo Polski, a post. Antoni Kaczmarczyk zajął V miejsce. Kolejny tytuł mistrzowski w szabli dorzucił post. L. Radecki, a wicemistrzem Polski został post. Ewald Kamala. Szermierze katowickiej drużyny, w wyniku zdobytych miejsc – po raz kolejny zdobyli puchar dla najlepszej drużyny turnieju.

Podczas drużynowych Mistrzostw Polski w 1935 r. katowicka drużyna w składzie: Zaczyk, Sobik, Karwicki i Kamala, zdobyła swój pierwszy mistrzowski tytuł w szpadzie. Na zasługę należy dodać, iż w tej konkurencji w poprzednich latach w zawodach tej rangi nie wystawiano drużyny. W szabli drużyna (Sobik, Zaczyk, Kaczmarczyk i Radecki) po raz trzeci z rzędu uzyskała tytuł wicemistrzowski. Pasma sukcesów należy uzupełnić jeszcze o udział czołowej kadry w mistrzostwach Śląska. Po raz trzeci z rzędu, po tytuły mistrzowskie sięgnęli: st. post. K. Paszek (we florecie) i st. post. A. Sobik (w szabli i w szpadzie) oraz drużyna szablistów (Zaczyk, Paszek, Sobik i Kaczmarczyk). Wicemistrzowskie tytuły w szabli i w szpadzie przypadły st. przod. T. Zaczykowi, a kolejnych trzech zawodników znalazło się w pierwszej dziesiątce zawodów.³

¹ Starty szermierzy za rok 1934 uwzględniono na podstawie artykułu: J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu... (1935)*, ss. 388-394. W artykule nie uwzględniono osiągnięć szermierzy w zawodach drużynowych (wicemistrzostwo Polski i mistrzostwo Śląska w szabli). Ciekawostką jest zaprezentowanie lokalnego turnieju o mistrzostwo Policyjnego Klubu Sportowego. Stawką turnieju był puchar przechodni ufundowany przez komendanta Rezerwy PWŚl., nadkom. Ignacego Piechaczka. Impreza ta na stałe zagościła w kalendarzu policyjnych rozgrywek, z udziałem szermierzy. W pierwszym turnieju st. przod. T. Zaczyk zajął pierwsze miejsce, a na kolejnych uplasowali się: post. A. Kaczmarczyk (2 miejsce) i post. L. Radecki (3 miejsce). Jak wynika z dalszych sprawozdań z tych zawodów, puchar przechodni komendanta Rezerwy w 1934 r. trafił na stałe w ręce st. przod. T. Zaczyka, który te zawody wygrywał trzykrotnie z rzędu.

² J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu... (1936)*, ss. 361 i 363.

³ Tamże. Podczas rywalizacji o mistrzostwo Śląska w szabli, kolejne miejsca uzyskali: st. post. K. Paszek (czwarte), post. L. Radecki (szóste) i post. E. Kamala (ósmo). Podczas turnieju st. post. A. Sobik otrzymał nagrodę Wojewody Śląskiego dla najlepszego zawodnika turnieju.

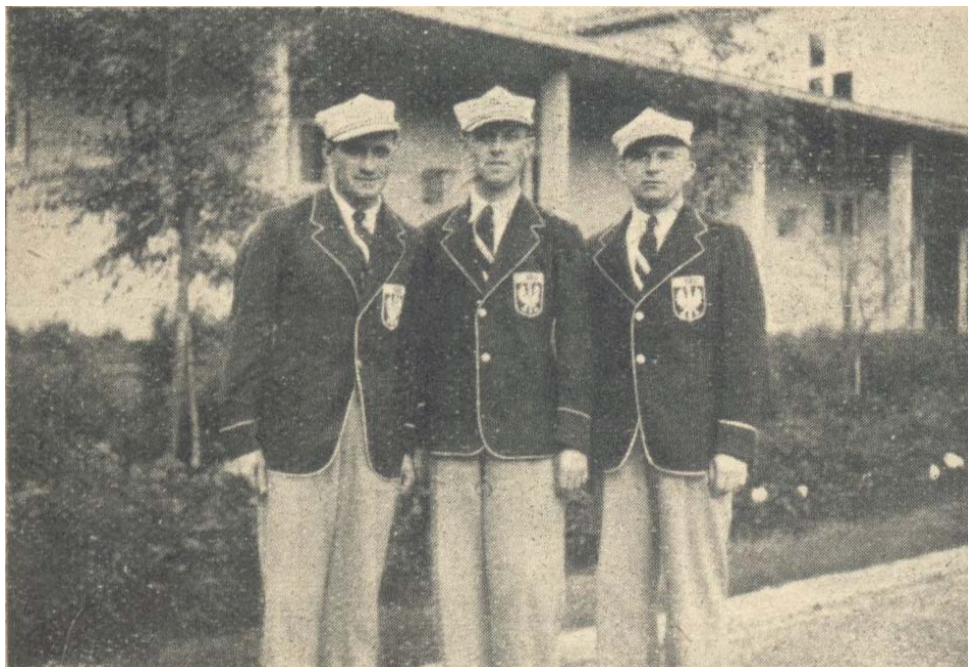
Kolejny sezon w 1936 r. upływał na przygotowaniach olimpijskich. Polski Związek Szermierczy przeprowadził wiele eliminacji przedolimpijskich, mających decydować o obsadzie drużyny olimpijskiej. W szerokiej kadrze narodowej znalazło się aż siedmiu zawodników wywodzących się z Komendy Rezerwy (Zaczyk, Sobik, Paszek, Kaczmarczyk, Karwicki, Kamala i Radecki). Nominacje olimpijskie otrzymali tylko Sobik, Zaczyk i Karwicki, co według znawców szermierki było zaskoczeniem, gdyż z uwagi na sportowe osiągnięcia, śląscy szermierze powinni stanowić trzon kadry narodowej.

Przed igrzyskami olimpijskimi odbyły się jeszcze Mistrzostwa Polski – klasy „A”. Na tych mistrzostwach furorę zrobił st. post. A. Sobik, zdobywając jako pierwszy zawodnik w dziejach polskiej szermierki tytuły mistrzowskie, zarówno w szpadzie jak i w szabli. Post. R. Karwicki zajął IV miejsce w szpadzie, a na trzecim miejscu we florecie sklasyfikowano st. post. K. Paszka.

Na XI Igrzyska Olimpijskie w Berlinie, poza zawodnikami, którzy otrzymali nominacje, powołany został także w charakterze trenera st. przod. Leon Kozakozarski, a w roli sędziego na igrzyska udał się nadkom. Jakub Hostyński. Jako pierwsi do rywalizacji o medale olimpijskie wyszli szpadziści. Polską drużynę reprezentowali m.in. Zaczyk i Karwicki, którzy indywidualnie odnosili w drużynie najwięcej zwycięstw. Praktycznie w wyniku ich zwycięskich walk, Polska doszła do turnieju finałowego igrzysk, pokonując po drodze Portugalię 9:7, remisując ze Szwajcarią 8:8 (porażka małymi punktami) i Kanadą 8:8 (zwycięstwo małymi punktami) oraz zwyciężając wysoko Wielką Brytanię 9:3. Niestety – w finale Polacy ulegli Belgii (2:14), Francji 4:12) i Niemcom (2:8) plasując się w końcowej klasyfikacji na VI – punktowanym miejscu (na 21 państw).

Wyższe aspiracje miała drużyna w szabli, która liczyła co najmniej na brązowy medal. W drużynie narodowej wystąpili m.in. Sobik i ponownie Zaczyk. Polska drużyna - przy znacznym udziale śląskich fechtistrzów – w eliminacjach pokonała Grecję 9:3, Szwecję 15:1, Turcję 9:2. W turnieju półfinałowym Polska wygrała z Francją 10:6, zremisowała z Austrią 8:8 (zwycięstwo małymi punktami). W finałowym turnieju przegraliśmy z Węgrami 1:10, z Włochami 6:10 oraz z Niemcami 3:9, zajmując ostatecznie IV miejsce, tuż poza podium.

W turnieju indywidualnym w szabli wystąpił tylko st. post. A. Sobik, który zajął w nim VII miejsce. Innych indywidualnych sukcesów na igrzyskach nie odnotowano

*Olimpijczycy Szkoły Policji (Komendy Rezerwy) w Katowicach na Olimpiadzie w Berlinie.
Od lewej stoją: st. post. A. Sobik, post. R. Karwicki i st. przod. T. Zaczyk.¹*

Poza sukcesami osiągniętymi w mistrzostwach Polski oraz podczas igrzysk olimpijskich, katowiccy szermierze w 1936 r. zwyciężali również w kolejnych mistrzostwach Śląska. Mistrzowskie tytuły zdobyli: st. post. A. Sobik w szabli i st. przod. T. Zaczyk w szpadzie. Złoty medal po raz czwarty przypadł także drużynie w szabli.² Dyscyplina ta była już tak popularna wśród funkcjonariuszy śląskich, że w okresie od 30 września do 17 października 1936 r. staraniem członków sekcji szermierczej, w katowickiej szkole odbył się specjalny kurs dla instruktorów szermierki. Posunięcie to było bardzo owocne w skutkach, gdyż na kolejnych zawodach pojawiali się nowi zawodnicy katowickiej szkoły, zajmujący czołowe miejsca w kolejnych zawodach.³

Kolejne szermiercze Mistrzostwa Polski – klasy „B” w 1937 r. wypadła uznać znowu za udane. St. post. R. Karwicki zdobył dwa tytuły mistrzowskie we florecie

¹ J. Hostyński, *Szermierze śląscy...*, s. 254.

² A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, s. 156.

³ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu... (1938)*, s.325.

i w szabli. Na podium znalazł się także st. post. L. Radecki, który zajął III miejsce w szpadzie.¹ W mistrzowskich zawodach – klasy „A”, szermierze również stawali na podium. We florecie przod. Antoni Sobik zajął I miejsce. W konkurencji tej IV miejsce zajął st. post. R. Karwicki, a przod. K. Paszek uplasował się na V miejscu. W szpadzie tytuł wicemistrzowski przypadł post. E. Kamale, brązowy medal zdobył st. przod. T. Zaczyk, a st. post. R. Karwicki – podobnie jak we florecie – uplasowany został na IV miejscu. Kolejne medale szermierze zdobyli w szabli. Srebrny medal włączył do swej kolekcji Zaczyk, a brąz przypadł st. post. A. Kaczmarczykowi. W czołówce uplasowali się także: Kamala – V miejsce i Paszek – VI miejsce.²

Na Mistrzostwach Polski w 1938 r. nie zabrakło też śląskich policjantów. W klasie „B” post. Jan Niedworok zdobył w szabli I miejsce a w szpadzie tytuł wicemistrzowski. Na kolejnych zawodach klasy „A” w szpadzie na podium stanęli tylko funkcjonariusze Komendy Rezerwy: mistrzem został niezawodny st. przod. T. Zaczyk, wicemistrzem post. E. Kamala, a brąz przypadł st. post. R. Karwickiemu. W szabli tytuł wicemistrzowski uzyskał Ewald Kamala, a kolejne miejsca w turnieju były znowu wewnętrzną sprawą policjantów z Komendy Rezerwy. Brązowy medal dołożył do kolekcji olimpijczyk T. Zaczyk, poza podium na IV miejsce sklasyfikowano A. Kaczmarczyka, a na V miejscu ukończył zawody K. Paszek.³

Pasmo sukcesów szermierzy katowickiej szkoły zakończyło się w roku 1939 mistrzowskim tytułem we florecie, uzyskanym na mistrzostwach Polski przez przod. A. Sobika.⁴

¹ Tamże, ss. 325-326.

² J. Jeziorski, *Sprawozdanie z działalności Policyjnego Klubu...*, (1939), ss. 356-357. W tym miejscu należy również zaznaczyć, iż czołowi szermierze katowickiej szkoły awansowani zostali o stopień wyżej – na pierwszy stopień oficerski (aspiranta) L. Koza-Kozarski, na przodownika: A. Sobik i K. Paszek, a na starszego posterunkowego: R. Karwicki i L. Radecki. Sukcesy odnoszone przez śląskich szermierzy spowodowały także, że z okazji ukończenia IX kursu szeregowych, w dniu 15 grudnia 1937 r. przeprowadzone zostały zawody szermiercze. Udział wzięło w nich 44 słuchaczy kończących szkolenie. Niestety – nie zachowała się żadna dokumentacja z tego turnieju, o czym wspominało już w pracy.

³ Tamże.

⁴ A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne...*, s. 154.

7.5.4. Zestawienie wyników osiągniętych w Szermierczych Mistrzostwach Polski i Śląska

Szermierze katowickiej szkoły reprezentowali nasz kraj zarówno na arenie międzynarodowej i krajowej.¹ Jednak najwięcej sukcesów z ich udziałem odnotowano przede wszystkim na krajowych planszach. Dla pełnego zobrazowania ich uczestnictwa w indywidualnych i drużynowych mistrzostwach Polski oraz Śląska, sukcesy te - poza wcześniejszym opisem, przedstawiłem także w ujęciu tabelarycznym.

Tabela nr 36
Miejsca reprezentantów katowickiej szkoły w Mistrzostwach Polski i Śląska

<u>Mistrzostwa Polski – kategorii „A”</u>			
Rok	Floret	Szabla	Szpada
1934	3. K. Paszek	6. A. Sobik 9. K. Paszek	2. T. Zaczyk
1935	-	-	-
1936	3. K. Paszek	<u>1. A. Sobik</u>	<u>1. A. Sobik</u> 4. R. Karwicki
1937	<u>1. A. Sobik</u> 4. R. Karwicki 5. K. Paszek	2. T. Zaczyk 3. A. Kaczmarczyk 5. E. Kamala 6. K. Paszek	2. E. Kamala 3. T. Zaczyk 4. R. Karwicki
1938	-	2. E. Kamala 3. T. Zaczyk 4. A. Kaczmarczyk 5. K. Paszek	<u>1. T. Zaczyk</u> 2. E. Kamala 3. R. Karwicki
1939	<u>1. A. Sobik</u>	-	-
<u>Mistrzostwa Polski – kategorii „B”</u>			
Rok	Floret	Szabla	Szpada
1931	<u>1. K. Paszek</u>	3. K. Paszek	-
1932	-	-	-
1933	-	-	-
1934	<u>1. A. Kaczmarczyk</u>	<u>1. A. Kaczmarczyk</u> 2. T. Zaczyk	2. T. Zaczyk 6. E. Kamala 8. R. Karwicki
1935	<u>1. L. Radecki</u> 4. J. Mleczak 6. J. Niedworok	<u>1. L. Radecki</u> 2. E. Kamala	2. R. Karwicki 5. A. Kaczmarczyk
1936	-	-	-
1937	<u>1. R. Karwicki</u>	<u>1. R. Karwicki</u>	3. L. Radecki
1938	-	<u>1. J. Niedworok</u>	2. J. Niedworok

¹ Największym sukcesem odniesionym przez śląskich szermierzy poza startem w igrzyskach olimpijskich było zajęcie IV miejsca przez st. post. A. Sobika w międzynarodowym turnieju w San Remo. Na wskazane zawody, które odbyły się 21 lutego 1937 r. A. Sobik otrzymał specjalne zaproszenie włoskiego związku szermierczego; J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu... (1938)*, s. 325.

Mistrzostwa Śląska			
Rok	Floret	Szabla	Szpada
1931	-	-	<u>1. K. Paszek</u>
1932	-	<u>1. K. Paszek</u>	-
1933	<u>1. T. Zaczyk</u>	-	<u>1. A. Sobik</u>
1934	<u>1. K. Paszek</u> 4. A. Kaczmarczyk	<u>1. A. Sobik</u> 8. K. Paszek 9. A. Kaczmarczyk	<u>1. A. Sobik</u> 8. T. Zaczyk
1935	<u>1. K. Paszek</u>	<u>1. A. Sobik</u> 2. T. Zaczyk 4. K. Paszek 6. L. Radecki 8. E. Kamala	<u>1. A. Sobik</u> 2. T. Zaczyk
1936	-	<u>1. A. Sobik</u>	<u>1. T. Zaczyk</u>
1937	2. K. Paszek	<u>1. A. Sobik</u> 2. T. Zaczyk 3. A. Kaczmarczyk 4. E. Kamala 5. K. Paszek	<u>1. R. Karwicki</u> 4. T. Zaczyk 5. E. Kamala

Źródła: opracowanie własne na podstawie felietonów opublikowanych w Kalendarzykach Policji Województwa Śląskiego 1933-1939.

Tabela 37
Osiągnięcia katowickiej szkoły w drużynowych Mistrzostwach Polski i Śląska

Mistrzostwa Polski			
Rok	Floret	Szabla	Szpada
1933	-	2 miejsce	-
1934	-	2 miejsce	-
1935	-	2 miejsce	1 miejsce
1936	-	1 miejsce	1 miejsce
Mistrzostwa Śląska			
Rok	Floret	Szabla	Szpada
1933	-	1 miejsce	-
1934	-	1 miejsce	-
1935	-	1 miejsce	-
1936	-	1 miejsce	-

Źródła: opracowanie własne na podstawie felietonów opublikowanych w Kalendarzykach Policji Województwa Śląskiego 1933 – 1939

ZAKOŃCZENIE

W czerwcu 1922 r. Policja Województwa Śląskiego objęła pełnienie służby w ochronie bezpieczeństwa wewnętrznego oraz ładu i porządku publicznego na Górnym Śląsku, a w lipcu 1922 r. na terenie Śląska Cieszyńskiego. Kadry Policji Śląskiej powstały z Policji Górnego Śląska, której funkcjonariusze pełnili służbę w powiatach przemysłowych Górnego Śląska i Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego, która pełniła służbę na terenach powiatu bielskiego i cieszyńskiego. Obok zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom Województwa Śląskiego, zajęto się też organizacją szkolnictwa policyjnego tak, aby wykwalifikowane kadry nowo powstałej formacji mogły te cele skutecznie realizować.

Część funkcjonariuszy przyjętych do służby w Policji Województwa Śląskiego odbyła już wcześniej służbę w wojsku państw zaborczych, jak i w formacjach polskich lub też tylko we wcześniej wymienionych formacjach służby bezpieczeństwa. Niezależnie od nabytych umiejętności, charakter służby w Policji Województwa Śląskiego był jednak odmienny i nowy, z tego też względu należało bardzo szybko wyszkolić cały jej korpus. Problemem tym zajmowano się już w trakcie tworzenia struktur przyszłej śląskiej policji. Podczas prowadzonych szkoleń w Żandarmerii Krajowej w Cieszynie i Skoczowie, podjęto skuteczne próby przeprowadzenia typowych szkoleń policyjnych, tym samym człon tworzącej się kadry śląskiej policji posiadał już teoretyczne wykształcenie.

Szkoleniem Policji Województwa Śląskiego od sierpnia 1922 r. zajął się powołany wyłącznie do tego celu Oddział III Szkolny Głównej Komendy. Z jego też inicjatywy wprowadzono trzystopniowe wyszkolenie śląskich policjantów:

- wyższych funkcjonariuszy;
- przodowników (komendantów posterunków);
- posterunkowych.

Wyszkoleniem tym zajęła się Komenda Szkoły w Świętochłowicach, która była zarazem siedzibą Oddziału III Szkolnego.

Po objęciu z początkiem 1924 r. zwierzchnictwa nad śląską policją przez Leona Wróblewskiego, zakres szkoleń znacznie się rozszerzył oraz powołano do życia nowe szkoły z siedzibą w Katowicach (1924-1926), Bielsku (1924-1925)

i Królewskiej Hucie (1925-1926). W niewielkim też zakresie, śląskich policjantów szkolono na kursach organizowanych przez ośrodki Policji Państwowej.

Komendant Wróblewski - podczas swojego urzędowania - unieważnił obowiązujący tu program wyszkolenia śląskich funkcjonariuszy oraz przeprowadzone już szkolenia oficerskie, a w miejsce to wprowadził wiele unormowań funkcjonujących już w Policji Państwowej. Po tych zmianach system szkolenia na Śląsku miał już postać dwustopniową. Podoficerowie szkoleni byli tylko na kursach o charakterze specjalnym (kursy przodowników, służby śledczej, musztry i wyszkolenia fizycznego) oraz podstawowym (posterunkowi), a wyszkolenie kadry oficerskiej powierzono już Głównej Szkole Policji Państwowej w Warszawie.

Wprowadzenie nowych programów szkolnych wzbudziło wiele kontrowersji, co doprowadziło do dymisji komendanta świętochłowickiej szkoły – Antoniego Popiołka. Zmiany te nie ustrzegły się również fali krytyki ze strony lokalnych polityków, gdyż dokonały się wbrew obowiązującemu prawu. Szkoły policyjne pomimo tych zmian zachowały jednak swą odrębność, z uwagi na autonomiczną specyfikę służby Policji Województwa Śląskiego.

Rok 1926 przyniósł ujednoczenie szkolnictwa na Śląsku poprzez scentralizowanie wszystkich ośrodków w jedną Szkołę Policji z siedzibą w Katowicach. Nowa szkoła, podobnie jak jej odpowiedniczka z Świętochłowic, była również siedzibą komórki odpowiedzialnej za całokształt szkolenia prowadzonego na Śląsku. Szkolenia do roku 1929 biegły tu dwutorowo, policjanci szkolili się zarówno na kursach specjalnych, jak i posterunkowych.

Po roku 1929 w całym kraju doszło do zmian w przepisach o wyszkoleniu, które również dotknęły śląską policję, choć tu próbowano wprowadzić własne unormowania prawne. Katowicka szkoła od tegoż roku nastawiła się tylko na szkolenia szeregowych funkcjonariuszy, sporadycznie prowadząc kursy o charakterze doskonalącym.

Policja Państwowa z kolei szkoliła swych funkcjonariuszy w wielu ośrodkach, które powstawały w każdym z jej okręgów działania (województwach). Centralizacja szkolnictwa tej formacji nastąpiła tu w roku 1928, gdy typowym wyszkoleniem jej funkcjonariuszy obciążono szkołę oficerską w Warszawie

i szkoły dla szeregowych w Mostach Wielkich, Sosnowcu (do 1935 r.) i Żyrardowie (do 1931 r.).

Podobnie jak w Policji Państwowej, śląscy funkcjonariusze podczas przeszkolenia realizowanego w szkołach na Śląsku nabywali gruntowną wiedzę z zakresu prawa karnego i procesowego oraz przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych. Przeszkolenia te różniły się od analogicznych szkoleń prowadzonych w Policji Państwowej przede wszystkim odmiennością stanu prawnego obowiązującego w Województwie Śląskim. W początkowym okresie prowadzący szkolenia musieli pogodzić odrębność ustawodawstwa obowiązującego na Górnym Śląsku oraz Śląska Cieszyńskiego. Nie mniej ważnym elementem prowadzonego tu szkolenia była wysoka jakość realizowanego programu doskonalenia zawodowego w jednostkach terenowych. Wszyscy funkcjonariusze poddawani byli intensywnemu wyszkoleniu przed i po nauce realizowanej w szkołach policyjnych. Zakres i sposób prowadzonego doskonalenia znalazł uznanie w Policji Państwowej, która wypracowane już wzorce włączyła do swojego programu.

Oceniając zakres prowadzonego na Śląsku szkolenia należy zauważyć, że praktycznie cały garnizon Policji Województwa Śląskiego posiadał fachowe przeszkolenie poprzez jego realizację w szkołach przyporządkowanych jej Głównej Komendzie. Tylko nieliczni funkcjonariusze odbywali przeszkolenie w Policji Państwowej, czy też poza granicami kraju. Zewnętrzne szkolenie przeznaczone było głównie dla kadry oficerskiej, a szkolący się już tam oficerowie posiadali pewne braki związane z nabyciem umiejętności z zakresu unormowań prawnych, obowiązujących na Śląsku oraz z samej specyfiki służby w tym rejonie.

W przeciwieństwie do Policji Państwowej, na Śląsku – podczas prowadzonego szkolenia – dbano o szczegóły jego realizacji, więcej czasu przeznaczano też na okres trwania samego przeszkolenia. Powodem takiego stanu rzeczy był zapewne obszar zawiadywania przez poszczególne formacje. Policja Państwowa swoim działaniem zajmowała obszar obejmujący szesnaście województw, podczas gdy Policja Śląska zawiadywała tylko obszarem jednego województwa. Łatwo też było objąć ten okręg kontrolą, co skutecznie czyniono. Szkoły policyjne były poddawane tzw. „wizytacji”, podczas których jakiegokolwiek

niedociągnięcia likwidowano w zarodku, a funkcjonariuszy nie uczestniczących czynnie w szkoleniu zwalniano ze służby.

Policjant na Śląsku nie tylko kształcił się w oparciu o podręczniki zalecane w Policji Państwowej, ale także o rodzimą literaturę publikowaną w rocznikach „Kalendarzyka Policji Województwa Śląskiego”. Przedstawiany tam zakres informacji na bieżąco redagowany był przez Główną Komendę tak, aby każdy ze śląskich funkcjonariuszy nie posiadał żadnych braków w wyszkoleniu i mógł wyposażyć się w aktualne akty prawne.

Policja Województwa Śląskiego w aparacie przymusu całej Rzeczypospolitej, posiadała szczególną rolę, choć jej stan osobowy stanowił niespełna 10% wszystkich funkcjonariuszy. Formacja ta kontrolowała bardzo ważny rejon gospodarczy państwa polskiego, a w jej zakres działania wchodziła też ochrona granic przede wszystkim z Niemcami, gdzie walczone z przemytem oraz w mniejszym zakresie z Czechosłowacją. Nałożone na nią obowiązki spowodowały, że była to formacja dobrze wyszkolona, zdyscyplinowana, a przede wszystkim posiadająca bardzo wysokie przygotowanie ogólne w stosunku do całej policji, co przy fali krytyki tej formacji i uwagi na jej regionalizm – znalazło również uznanie w samej Policji Państwowej.

Szkolnictwo policyjne w Województwie Śląskim w okresie międzywojennym nie było dotychczas przedmiotem zainteresowania historyków, tak jak cały system szkolenia prowadzonego w Policji Państwowej. Ta druga formacja doczekała się bardzo wielu publikacji i seminariów naukowych. Policja Województwa Śląskiego znajduje się jakby na marginesie rozważań dotyczących historii Policji. W dniu dzisiejszym jej historiografia jest bardzo skromna.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne:

- Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Policja Województwa Śląskiego, sygnatury: 1-10, 14-17, 19-23, 25, 28, 30-31, 38, 42-44, 65-67, 72-107, 139, 316, 321, 464, 508, 537, 594 i 599.
- Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Urząd Województwa Śląskiego, sygnatury: 31, 35, 340, 423, 458, 462, 624 i 688.
- Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Naczelna Rada Ludowa, sygnatury: 82 i 86.
- Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Sejm Śląski, sygnatury: 625 i 763.
- Archiwum Akt Nowych, Zespół Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, sygnatury: 153 i 978.
- Polish Institute and Sikorski Museum. Archives Ref. No A 43/12 "B" 1480.
- Hadtörtenélmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium, 1940-21-21-3554-21 426.
- Zbiory Izby Pamięci Ogólnopolskiego Stowarzyszenia "Rodziny Policyjnej 1939" w Katowicach.
- Zbiory Komendy Miejskiej Policji w Mysłowicach.
- Zbiory Grzegorza Grześkowiaka.
- Zbiory Jacka Walaszczyka.
- Zbiory własne autora.

Źródła prawne:

- Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 35, poz. 200).
- Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. o Policji Państwowej (DPPP z 1919 r., Nr 61, poz. 363).
- Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu wyższych i niższych funkcjonariuszów policji państwowej (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 65, poz. 431).
- Ustawa Konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego w Warszawie z dnia 15 lipca 1920 r. zawierająca Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1920 r., Nr 73, poz. 497).
- Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz.U.R.P. z 1922 r., Nr 21, poz. 164).

- Ustawa z dnia 2 marca 1923 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87), zatwierdzająca Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4).
- Ustawa z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z 1924 r., Nr 6, poz. 46).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1924 r. w przedmiocie zniesienia powiatu rudzkiego (Dz.U.Śl. z 1924 r., Nr 5, poz. 20).
- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1931/32 z dnia 30 marca 1931 r. (Dz.U.Śl. z 1931 r., Nr 8, poz.16).
- Ustawa Skarbowa z dnia 30 września 1931 r. w sprawie zmiany ustawy skarbowej na rok administracyjny 1931/32 (Dz.U.Śl. z 1931 r., Nr 22, poz. 41).
- Ustawa Skarbowa z dnia 24 marca 1932 r. na rok administracyjny 1932/33 (Dz.U.Śl. z 1932 r., Nr 8, poz.18).
- Ustawa Skarbowa z dnia 29 marca 1933 r. na rok administracyjny 1933/34 (Dz.U.Śl. z 1933 r., Nr 10, poz.10).
- Ustawa Skarbowa z dnia 28 marca 1934 r. na rok administracyjny 1934/35 (Dz.U.Śl. z 1934 r., Nr 7, poz.14).
- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1935/36 z dnia 26 marca 1935 r. (Dz.U.Śl. z 1935 r., Nr 7, poz.13).
- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1936/37 z dnia 26 marca 1936 r. (Dz.U.Śl. z 1936 r., Nr 9, poz.16).
- Ustawa z dnia 25 stycznia 1937 r. w sprawie podwyższenia wydatków budżetowych na rok administracyjny 1936/37 (Dz.U.Śl. z 1937 r., Nr 3, poz. 9).
- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1937/38 z dnia 18 marca 1937 r. (Dz.U.Śl. z 1937 r., Nr 9, poz. 20).
- Ustawa z dnia 10 marca 1938 r. w sprawie zmiany przepisów o służbie w Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 18, poz.133).
- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1938/39 z dnia 23 marca 1938 r. (Dz.U.Śl. z 1938 r., Nr 8, poz. 20).
- Ustawa z dnia 7 marca 1939 r. o zniesieniu powiatu świętochłowickiego i o zmianie granic powiatu katowickiego, pszczyńskiego i tarnogórskiego (Dz.U.Śl. z 1939 r., Nr 6, poz. 5).
- Ustawa z dnia 17 marca 1939 r. w sprawie podwyższenia wydatków budżetowych na rok administracyjny 1938/39 (Dz.U.Śl. z 1939 r., Nr 7, poz.18).

- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1939/40 z dnia 28 marca 1939 r. (Dz.U.Śl. z 1939 r., Nr 11, poz. 28).
- Ustawa Konstytucyjna z dnia 6 maja 1945 r. o zniesieniu statutu organicznego województwa śląskiego (Dz.U. z 1945 r., Nr 17, poz. 92).
- Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 15 sierpnia 1944 r. o rozwiązaniu policji państwowej (tzw. granatowej policji) (Dz.U. z 1944 r., Nr 2, poz. 6).
- Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 października 1944 r. o Milicji Obywatelskiej (Dz.U. z 1944 r., Nr 7, poz. 33).
- Rozporządzenie z dnia 4 czerwca 1921 r. w sprawie milicji górnośląskiej (Dz.R.N.W.G.Śl.) z 1921 r., Nr 9, poz. 36).
- Rozporządzenie z dnia 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Wojewódzkiej (Dz.U.Śl. z 1922 r., Nr 1, poz. 4).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z dnia 24 lipca 1919 r. o policji państwowej (Dz.P.P.P. Nr 61, poz. 363) na obszar miasta Wilna i powiatów wileńskiego, oszmiańskiego, święciańskiego i trockiego (Dz.U.R.P. z 1922 r., Nr 62, poz. 554).
- Rozporządzenie wykonawcze Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 marca 1925 r. do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o reorganizacji okręgowych komend policji państwowej (Dz.U.R.P. z 1925 r., Nr 31, poz. 221).
- Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 lipca 1925 r. w sprawie pobierania od gmin części kosztów utrzymania Policji Wojewódzkiej (Dz.U.Śl. z 1925 r., Nr 13, poz. 33).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 28, poz. 257).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U.R.P. z 1928 r., Nr 33, poz. 313).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 maja 1928 r., o organizacji szkół Policji Państwowej (M.P. z 1928 r., Nr 143, poz. 257).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 3 czerwca 1928 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w sprawie programów przedmiotów wojskowych dla szkół policyjnych w szkołach dla szeregowych Policji Państwowej (M.P. z 1928 r., Nr 182, poz. 395).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych dnia 3 czerwca 1928 r. w sprawie programów dla szkół policyjnych w szkołach dla szeregowych Policji Państwowej (M.P. z 1928 r., Nr 183, poz. 398).

- Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 grudnia 1928 r. w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonariuszy Policji Wojewódzkiej (G.Urz.W.Śl. z 1929 r., Nr 1).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. w sprawie kursów specjalnych w szkolnictwie Policji Państwowej (Dz.Urz.M.S.W. z 1929 r., Nr 3, poz. 78).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. o wyszkoleniu zawodowym oraz zasadach doszkolenia szeregowych Policji Państwowej (Dz.Urz.M.S.W. z 1929 r., Nr 3, poz. 77).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1930 r., Nr 169, poz. 255).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o państwowej odznace sportowej (M.P. z 1931 r., Nr 9, poz. 6).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 1931 r. o organizacji szkół Policji Państwowej (Dz.Urz.M.S.W. z 1931 r., Nr 3, poz. 71).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 1931 r. w sprawie programu Śledczej szkoły fachowej dla szeregowych (Dz.Urz.M.S.W.) z 1931 r., Nr 3, poz. 72).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18 kwietnia 1932 r. wydanego w porozumieniu z ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zmieniające Rozporządzenie z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o państwowej odznace sportowej (M.P. z 1932 r., Nr 134, poz. 165).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U.R.P. z 1932 r., Nr 60, poz. 571).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 października 1932 r. o wyłączności nazwy „Policja” (Dz.U.R.P. z 1932 r., Nr 92, poz. 792).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o służbie w Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1933 r., Nr 88, poz. 662).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 maja 1934 r. o zawieraniu związków małżeńskich przez funkcjonariuszy Policji województwa śląskiego (Dz.U.R.P. z 1934 r., Nr 41, poz. 370).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 maja 1936 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Państwowej, przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1936 r., Nr 52, poz. 376).

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 grudnia 1936 r. w sprawie oznak stopni służbowych oraz oznak pełnienia służby policji województwa śląskiego (Dz.U.R.P. z 1936 r., Nr 94, poz. 661).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1938 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 38, poz. 322).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 września 1938 r. o rozszerzeniu zakresu działania państwowego Zakładu Emerytalnego na kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1938 r., Nr 74, poz. 523).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 stycznia 1939 r. w sprawie zmiany Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1938 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasad odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Województwa Śląskiego przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych (Dz.U.R.P. z 1939 r., Nr 3, poz.11).
- Zarządzenie MKRiP z dnia 24 sierpnia 1920 r. (G.U.G.Śl. z 1920 r., Nr 6).
- Zarządzenie MKRiP z dnia 17 czerwca 1921 r. (G.U.G.Śl. z 1922 r., Nr 37).
- Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 listopada 1931 r. w sprawie programów dla szkół policyjnych, wydane co do grupy IV programu w Szkole dla oficerów i co do grupy II programu w Normalnej szkole fachowej dla szeregowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych (Rozkaz Nr 550 KG P.P. z dnia 03.12.1931 r.).
- Zarządzenie MSW z dnia 21 lipca 1933 r. w sprawie szkolenia zawodowego w Policji Państwowej (Dz.Urz.MSW z 1933 r., Nr 12, poz.152).
- Zarządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 18 stycznia 1934 r. o zmianach w dyslokacji Policji Województwa Śląskiego (G.U.W.Śl. z dnia 1934 r., Nr 3, poz.1).
- Zarządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 24 listopada 1936 r. o utworzeniu Rezerwy Policji Województwa Śląskiego (G.U.W.Śl. z 1936 r., Nr 39, poz. 2).

Opracowania, monografie:

- Abramski A., Konieczny J., *Przypomnienie i próba charakterystyki „Przeglądu policyjnego”*, „Problemy Praworządności”, 1983, Nr 11.
- Abramski A., Konieczny J., *Justycjariusze. Hetmani. Policjanci. Z dziejów służb ochrony porządku w Polsce*, Katowice 1987.

- B.K., *Obchód 10-tej rocznicy powrotu Śląska do Macierzy*, „Na Posterunku”, 1932, Nr 27 (autor artykułu posługiwał się pseudonimem).
- Bałdys R., *Działalność wykrywcza Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1939*, praca doktorska obroniona na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w roku 2000.
- Błażyca E., *Dzieje sportu w Świętochłowicach*, Świętochłowice 2005.
- Brodniewicz S., *Kradzieże mieszkaniowe, ich rodzaj i sposób zwalczania (Materiał posiłkowy do rejestracji przestępstw według „Modus Operandi”)*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Buchalik W., *Kłusownictwo*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Buława E., Daniel R., *Świt nad Olzą*, Cieszyn 1988.
- Christoph A., *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”.
- Christoph A., *Państwowa Odznaka Sportowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”.
- Christoph A., *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”.
- Ciągwa J., *Autonomia Śląska (1922-1939)*, Katowice 1988.
- *Civil Police and House Defum*, The Police Journal z 3 lipca 1928 r.
- Dąbrowski W., *Zbiór praw konstytucyjnych i administracyjnych Województwa Śląskiego*, Katowice 1922, T.I.
- Długajczyk E., *Sanacja śląska 1926-1939. Zarys dziejów politycznych*, Katowice 1983.
- Dolata I., *Zaopatrzenie emerytalne*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.
- Dworeczki J., *Sport w Policji Państwowej (lata 1924-1939) na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach*, „Policja”, 2006, Nr 2.
- *Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa w Polsce Odrodzonej*, pod red. E. Grabowieckiego, Warszawa 1925.
- *Encyklopedia Powstań Śląskich*, Opole 1982.
- Ferfecki J., Gilowski A., Siostrzonek P., Witała G., *Podręcznik policyjny prawa karnego, ustawy o postępowaniu karnem, służby śledczej, ustaw i rozporządzeń administracyjnych, do użytku Policji Wojew. Śl.*, Mikołów 1923.

- Gajewski M., *Huzarzy śmierci wojny 1920 roku*, Białystok 1996.
- Głuszek Z., *Polscy Olimpijczycy 1924-1984. Leksykon*, Warszawa 1988.
- Grabiński W., *Ogólne wiadomości z dziedziny skarbowej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.
- Grabiński W., *Krótki zarys prawa cywilnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”.
- Grabiński Z., *Z dziejów Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1939. Monografia Komisariatu Policji Województwa Śląskiego w Hajdukach Wielkich*, Chorzów 2002.
- Grabowski S., Majer P., *Ostaszków. Zbrodnie na polskich policjantach*, Szczytno 2000.
- Grochowska E., Roszkiewicz J., *Ku pamięci, ku przestrodze*, Katowice 1996.
- Grześkowiak G., Mikitin J., *Odznaka Pamiątkowa Policji Województwa Śląskiego 1922-1932*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2006, Nr 33.
- Hass E., *Na marginesie artykułu o szkoleniu i doszkalaniu policji*, „Przegląd Policyjny”, 1937, Nr 3 (9).
- Hampel A., *Pogrobowcy klęski. Rzecz o policji „granatowej” w Generalnym Gubernatorstwie 1939-1945*, Warszawa 1990.
- Hojka Z., *Administracja rządowa*, [w:] *Województwo śląskie (1922-1939)*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.
- Hostyński J., *Obrona przeciwlotniczo-gazowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”.
- Hostyński J., *Ratownictwo przeciwgazowe*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.
- Hostyński J., *Praktyczny poradnik w sprawach meldunkowych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Hostyński J., *Z życia obozowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Hostyński J., *Szermierze śląscy na olimpiadzie w Berlinie*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”.
- Hostyński J., *Wyszkolenie policji*, „Przegląd Policyjny”, 1937, Nr 4 (10).
- Hostyński J., *Wielkie dni Policji Śląskiej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.

- Jeziorski J., *Policja województwa śląskiego w Pierwszym dziesięcioleciu*, „Na Posterunku”, 1932, Nr 27.
- Jeziorski J., *10 lat Policji Województwa Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”.
- Jeziorski J., *Dziesięciolecie Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.
- Jeziorski J., *Nowe rozporządzenie o służbie w Policji Wojew. Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.
- Jeziorski J., *Przemyt eteru i denaturatu*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Jeziorski J., *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Jeziorski J., *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”.
- Jeziorski J., *10 lat służby w Policji Wojew. Śl. inspektora Józefa Żółtaszka, Głównego Komendanta Policji Wojew. Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”.
- Jeziorski J., *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Jeziorski J., *Sprawozdanie z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Kawka W., *Policja w ujęciu historycznym i współczesnym*, Wilno 1939.
- Kayzer B., *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr1 (25).
- Kayzer B., *Policja Graniczna Województwa Śląskiego (1922-1926)*, „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr 2-3 (26-27).
- Kayzer B., *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1992, Nr 2-3 (26-27).
- Kayzer B., *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1993, Nr 1-2 (29-30).
- Kayzer B., *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1993, Nr 3-4 (31-32).
- Kayzer B., *Policja Województwa Śląskiego w latach 1920-1926*, praca doktorska obroniona na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w roku 1994.

- Kayzer B., *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1994, Nr 1 (33).
- Kayzer B., *Epitafia ostaszkowskie (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1995, Nr 1-2 (37-38).
- Kayzer B., *Specyfika policji województwa śląskiego w strukturze aparatu państwowego Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Rola i miejsce Górnego Śląska w Drugiej Rzeczypospolitej. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 15-16 czerwca 1992 r. w 70-tą rocznicę przyłączenia części odzyskanego Górnego Śląska do Macierzy*, pod red. M. W. Wanatowicz, Bytom, Katowice 1995.
- Kayzer B., Majer P., Siemak Z., *Historia służb policyjnych na ziemiach polskich*, Szczytno 1995.
- Kayzer B., *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1996, Nr 1 (41).
- Kayzer B., *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1996, Nr 2 (42).
- Kayzer B., *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny”, 1996, Nr 4 (44).
- Kayzer B., *Policja województwa śląskiego w latach 1922-1939 (zagadnienia organizacyjne)*, [w:] *Województwo śląskie (1922-1939). Zarys monograficzny*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.
- Kayzer B., *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, Przegląd Policyjny 1997, Nr 1 (45).
- Kayzer B., *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, Przegląd Policyjny 1997, Nr 2 (46).
- Kayzer B., *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, Przegląd Policyjny 1998, Nr 3-4 (51-52).
- Kayzer B. *Kształcenie oficerów Policji Województwa Śląskiego*, [w:] *Policyjne szkolnictwo oficerskie w latach 1919-2000. Zarys problematyki*, pod red. P. Majera i Z. Siemaka, Szczytno 2000.
- Kayzer B., *Wyższe kadry policyjne na ziemiach polskich w latach zaborów*, [w:] *Policyjne szkolnictwo oficerskie w latach 1919-2000. Zarys problematyki*, pod red. P. Majera i Z. Siemaka, Szczytno 2000.
- Kayzer B., *Policja Województwa Śląskiego w Świętochłowicach i dawnym powiecie świętochłowickim (1922-1939)*, [w:] *Rocznik Świętochłowicki.*, Tom III, pod red. Z. Kapały, Świętochłowice 2001.

- Kayzer B., *Instytucje policyjne w służbie narodu polskiego w dobie jednoczenia Śląska Cieszyńskiego z Rzeczypospolitą* [w:] *80 lat w służbie państwa i narodu. Materiały pokonferencyjne*, pod red. T. Frączka, Szczytno 2001.
- Kayzer B., *Geneza Policji Województwa Śląskiego na Śląsku „pruskim”*, „Rodowód”, 2003, Nr 10 (94).
- Kayzer B., *Policja Województwa Śląskiego. Z dziejów służby bezpieczeństwa i porządku publicznego w autonomicznym województwie śląskim w latach 1922-1939 (maszynopis na prawach rękopisu)*.
- Kępski J., *Życie polityczne i walka klasowa*, [w:] Świętochłowice, pod red. A. Szefera, Katowice 1970.
- Kloske L., *Walka przeciwlotnicza*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”.
- Kloske L., *Walka przeciwgazowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”.
- Kloske L., *Walki uliczne*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”.
- Kloske L., *Technika walki gazowej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Kloske L., *Jak ratować zatrutych gazami?* „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Kloske L., *Organizacja Obrony Przeciwgazowej w miastach*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Kloske L., *Wstępne czynności policjanta przy wypadkach ruchu kołowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Kołodziejczyk F., *Ratownictwo*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”.
- Kołodziejska D., *Policja Państwowa w wojnie polsko-bolszewickiej*, [w:] *Lista ostaszkowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993.
- Kołodziejska D., *Obóz w Ostaszowie* [w:] *Lista ostaszkowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993.
- Kotarski M., *Policyjna historia. Policyjne życiorysy*, Częstochowa 1998.
- Konieczny J., *Koncepcje taktyczno-kryminalne Józefa Żółtaszka*, „Problemy Kryminalistyki”, 1982, Nr 156.
- Konieczny J., *Z historii policji województwa śląskiego*, „Problemy Kryminalistyki”, 1984, Nr 164.

- Konopka E., *Szkolenie szeregowych policji*, „Przegląd Policyjny”, 1937, Nr 1 (7).
- Koral I., *Policja państwowa w roku 1926*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”, 1927, Nr 1.
- Kostka E., *W piętnastolecie polskiej administracji na Śląsku*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”.
- Kozolubski J., *Dwudziestolecie Policji Państwowej w Polsce*, „Przegląd Policyjny”, 1938, Nr 6 (18).
- Kubaczka J., *Wykładanie prawa karnego na posterunkach*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1931”.
- Kubaczka J., *Doręczenie wezwań i innych pism sądowych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Kubaczka J., *Projekt polskiego kodeksu karnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Kubaczka J., *Zboczenie działania w świetle teorii prawa karnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Lagzi I., *Droga żołnierza polskiego przez węgierską granicę w latach 1939-1941*, Poznań 1987.
- *Leksykon policyjny*, pod red. G. Kędzierskiej i W. Pływaczewskiego, Szczytno 2001.
- *Lista Ostaszkowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993.
- Ławnik J., *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918-1939*, Warszawa 1979.
- Majer P., *Geneza policji państwowej*, [w:] *Rok 1918. Odrodzona Polska w nowej Europie*, pod red. A. Ajnenkiela, Warszawa 1999.
- Majer P., *Białe historyczne plamy*, „Policja 997”, 2006, Nr 11.
- Maślanka J., *Wychowanie fizyczne Policji Wojew. Śląskiego w r. 1928*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929”.
- Mączyński M., *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*, Kraków 1997.
- Mazurek W., *Policja Państwowa w roku 1937*, „Przegląd Policyjny”, 1938, Nr 2 (14).
- Merkl A., *Allgemeines Verwaltungsrecht*, Wien, Berlin 1927.
- Michalak P., *Польская Полиция: основные этапы исторического развития*, „Выпуск“, 2005, Nr 2.

- Mikitin J., *Policja w Rudzie Śląskiej w latach 1922-1939*, <http://www.policja.katowice.pl/rejon/rudas/sybsites/historia.htm>.
- Mikitin J., *80 Lat Policji Śląskiej*, „IPA Śląsk”, 2002, Nr 1.
- Mikitin J., *Problemy organizacyjne Policji na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym*, „IPA Śląsk”, 2002, Nr 2.
- Mikitin J., *Z historii szkolnictwa policyjnego na Śląsku: Szkoła Policji w Świętochłowicach w latach 1922-1926*, Katowice 2003.
- Mikitin J., *Losy policjantów – st. post. Teofil Szmidt*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2003, Nr 25.
- Mikitin J., *85-lecie Policji. Policja Państwowa*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2004, Nr 26.
- Mikitin J., *Adam Kocur – policjant, polityk i duchowny*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2004, Nr 27.
- Misiuk A., *Przyczynek do dziejów Policji Województwa Śląskiego w latach 1922-1926*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW im. gen. Franciszka Józwiaka-Witolda”, 1988, Nr 3 (62).
- Misiuk A., Pepłoński A., *Policja Państwowa we wrześniu 1939 r. [w:] Zbrodnia Katyńska. Droga do prawdy. Historia. Archeologia. Kryminalistyka. Polityka. Prawo*, Warszawa 1992.
- Misiuk A., *Policja w kampanii wrześniowej. Raport Komendanta Głównego Policji Państwowej z 9 listopada 1939 r., [w:] Losy policjantów polskich po 1 września 1939 r.*, pod red. P. Majera i A. Misiuka, Szczytno 1994.
- Misiuk A., Pepłoński A., *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów*, Szczytno 1994.
- Misiuk A., *Policja Państwowa (1919-1939). Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Policyjny”, 1994, Nr 4 (36).
- Misiuk A., *Policja Państwowa 1919-1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996.
- Moś W.B., *Wojsko Polskie i organizacje paramilitarne na Śląsku w latach 1922-1939*, Katowice, Bytom 1997.
- Musioł J., *Sądy polowe w III powstaniu śląskim*, Katowice 1978.
- Musioł J., *Temida w III powstaniu śląskim*, Katowice 2001.
- Neymark E., *Pierwszy wyższy kurs śledczy dla funkcj. P.P.*, „Na Posterunku”, 1927, Nr 8.

- Niedziela W., *Doszkolenie policji*, „Przegląd Policyjny”, 1937, Nr 1 (7).
- Niżankowski R., *Policja województwa śląskiego w dwudziestolecie niepodległości Państwa*, „Na Posterunku”, 1938, Nr 45.
- Niżankowski R., *Policja Woj. Śląskiego w rocznicę 20-lecia Niepodległości Polski*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Nowak Z., *Szkoła policyjna w Mostach Wielkich – obrazy przywołane z pamięci*, [w:] *Szkolnictwo policyjne w latach 1918-1954. Materiały z sympozjum naukowego*, Słupsk 1996.
- Oko J.K., *Z badań nad organoterapią gruźlicy płuc*, „Medycyna”, 1936, Nr 8.
- *85 lat polskiej policji*, pod red. G. Kędzierskiej, Szczytno 2004.
- Osterloff W., Żróbnik W., *Od Aten do Montrealu. Wyniki Letnich Igrzysk Olimpijskich 1896-1976*, Warszawa 1977.
- Peplowski A., *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*, Szczytno 1991.
- Peplowski A., *Rozwój organizacyjny szkolnictwa policyjnego w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Policyjny”, 1991, Nr 1 (23).
- Piechaczek I., *Kontrola przemysłu okrężnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Piskunowicz H., *Policja Państwowa we wrześniu 1939 r.*, „Gazeta Policyjna”, 1991 (numer specjalny).
- Podgórski A. K., *Jak Feniks z popiołów*, „Gazeta Policyjna”, 2004, Nr 3.
- Potyka L., *Niecoś o mapach i szkicach*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”.
- Potyka L., *Charakterystyka tłumy ulicznego (Wykład nadkomis. Potyki na kursie dowódców oddziałów policyjnych w Katowicach)*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”.
- Potyka L., *Walka z tłumami ulicznymi*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Pudło M., *Epitafia policyjne*, „Przegląd Policyjny”, 2004, Nr 3 (75).
- Rechowicz H., *Wojewoda Śląski Dr Michał Grażyński*, Katowice 1988.
- Roszkowski W., *Najnowsza historia Polski 1914-1945*, Warszawa 2003.

- Ryk J., *Sprawozdanie z działalności Policji Województwa Śląskiego przy zajmowaniu Śląska za Olzą*, [w:] *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku*, pod red. R. Kowalskiego.
- Sieradzka D., *Prezydent Katowic w latach 1928-1939 Adam Kocur*, Katowice 1992.
- Sieradzki H., *Kompania Kandydatów Policji Województwa Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Siemak Z., *Szkoła Główna i Szkoła Oficerska Policji Państwowej w Warszawie w latach 1919-1939* [w:] *Policyjne szkolnictwo oficerskie w latach 1919-2000. Zarys problematyki*, pod red. P. Majera i Z. Siemiaka, Szczytno 2000.
- Siemak Z., *Wynagrodzenie, uzbrojenie i wyposażenia Policji Państwowej, część III*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, Nr 1-2 (16-17).
- Skrzypek M., *Policyjne instytucje Śląska Cieszyńskiego 1918-1922*, „Kalendarz Skoczowski 2000”.
- *Służba wewnętrzna. Szkolenie w jednostkach policyjnych*, Warszawa 1937.
- Smolak L., *Prasa Policji Państwowej 1918-1939*, Warszawa 2003.
- Sobieraj L., *Policyjna epopeja*”, „Dziennik Zachodni”, 2002, Nr 176.
- Sprycha A., *Granatowi żołnierze września*, „Policja 997”, 2006, Nr 10.
- *Spis polskich policjantów i funkcjonariuszy służb granicznych zamordowanych i zaginionych po 1 września 1939 roku*, [w:] *Lista ostaszowska. Studia i materiały*, pod red. A. Misiuka, Szczytno 1993.
- Steuera A., *Kultura fizyczna*, [w:] *Województwo śląskie (1922-1939). Zarys monograficzny*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.
- Steuer A., *Koncepcje organizacyjne w sporcie katowickim na przykładzie dziejów „Policyjnego Klubu Sportowego” w Katowicach w latach 1924-1939*, [w:] *Kronika Katowic*, T.VI, Katowice 1996.
- Strogulski T., *Granatowa Armia*, Opole 2000.
- Strzelecki W., *Bezpieczeństwo na ziemiach Polski. Od kmiecia grodowego do granatowej armii*, Warszawa 1934.
- *Sylwetki polskich olimpijczyków*, <http://www.olimpijski.pl/294>
- Szajer R., *Odmowa wylegitymowania*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.
- Szajer R., *Przepisy meldunkowe regulujące sprawy o ewidencji i kontroli ruchu ludności*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1932”.

- Szczot I., *Zmiany atmosferyczne i przestępczość*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”.
- Szczurek J., *Z wielkich dni Śląska Cieszyńskiego. V. O Milicjach Ludowych w latach 1918-1920*, Cieszyn 1933.
- Szermański J., *Policja Województwa Śląskiego w latach 1922-1926*, Bielsko-Biała 1995.
- Szewieczek F., *Najważniejsze zasady polskiego kodeksu karnego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933”.
- Szturc R., *Ujęcie śledztwa w wypadkach przestępstw kryminalnych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1928”.
- Tyc R., *Sport w Policji Wojew. Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1930”.
- *Tymczasowa instrukcja dla Policji Państwowej z dnia 3 lipca 1920 r.*, Warszawa 1920.
- Urbańczyk W., *Kartoteka cech charakterystycznych osoby przestępcy*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Waclawczyk I., *Czy znasz kwiaty ducha śląskiego?* „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Wanatowicz M. W., *Województwo śląskie na tle Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Województwo śląskie (1922-1939)*, pod red. F. Serafina, Katowice 1996.
- Wiśniowski J., *Służba śledcza w pytaniach i odpowiedziach*, Katowice 1946.
- Wolfenburg T., Misiewicz J., *Instrukcja dla Policji Państwowej z komentarzem oraz uzupełniającymi przepisami wykonawczymi, poprzedzona Ustawą o Policji Państwowej*, Warszawa 1923.
- Wolny K., *Autonomia Śląska*, Mikołów 1920.
- *Wyszkolenie Policji. Część I służbowa*, Warszawa 1923.
- Zawadzki Z., *Coś niecoś o krótkiej broni automatycznej i identyfikacji lusek*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- *Zbrodnia Katyńska w świetle dokumentów z przedmową Władysława Andersa*, wyd. IX, Londyn 1980.
- Zientek P., *Pies policyjny – jego wartość i znaczenie w służbie policyjnej*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.

- Zientek P., *Grafologia sądowa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Zientek P., *Egzaminy i wystawy psa*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Zientek P., *Pismo maszynowe*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Żółtaszek J., *U podstaw organizacji służby bezpieczeństwa*, Warszawa 1930.
- Żółtaszek J., *Prawne podstawy organizacji bezpieczeństwa publicznego w świetle krytycznym*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934”.
- Żółtaszek J., *O metodzie badania przestępstw masowych (zbiory i grupy)*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Żółtaszek J., *Uwagi o organizacji oddziałów policyjnych*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”.
- Żółtaszek J., *Dyscyplina, autorytet a rozkazodawstwo*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1936”.
- Żółtaszek J., *Koordinacja działań śledczych według modus operandi*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1938”.
- Żółtaszek J., *Działalność Policji Woj. Śląskiego przy zajmowaniu Śląska za Olzą*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1939”.
- Zieliński W., *Michała Grażyńskiego „Walka o Śląsk”*, Katowice 1989.

P r a s a

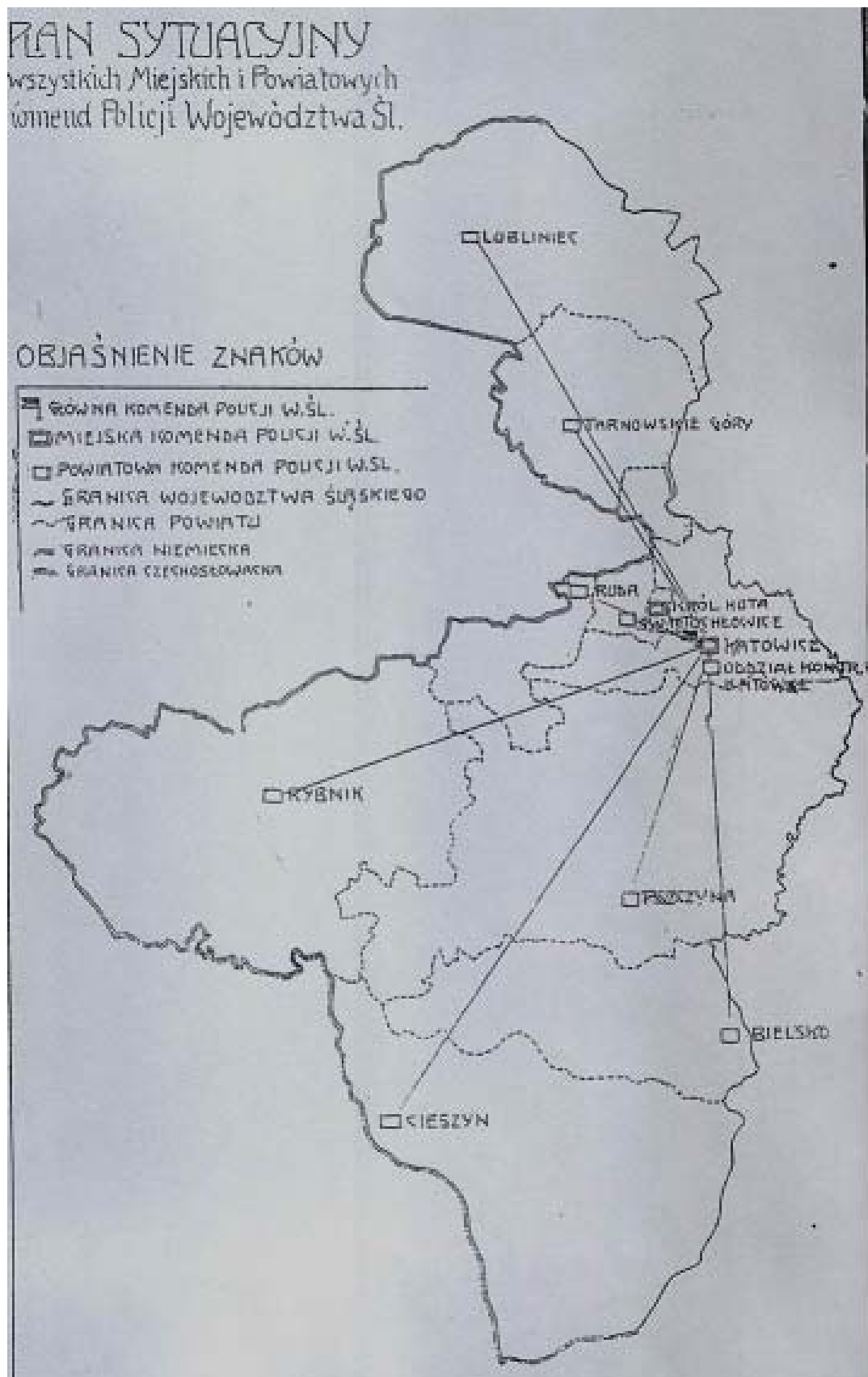
- „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”, 1924, Nr 6.
- „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”, 1927, Nr 1,
- „Na Posterunku”, 1924, Nr 2.
- „Na Posterunku”, 1927, Nr 5.
- „Na Posterunku”, 1927, Nr 6, s.91.
- „Na Posterunku”, 1927, Nr 9.
- „Na Posterunku”, 1930, Nr 14.
- „Na Posterunku”, 1930, Nr 28.
- „Polonia”, 1932, Nr 2764, s.12.
- „Raz Dwa Trzy”, 1937, Nr 5 (303).

WYKAZ ANEKSÓW

	<u>Str.</u>
ANEKS I. MAPA DYSLOKACYJNA POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	384
ANEKS II. GŁÓWNI KOMENDANCI POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W LATACH 1922-1939 I ICH ZASTĘPCY (BIOGRAFIE).....	385
ANEKS III. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA KURSU ŻANDARMERII KRAJOWEJ ŚLĄSKA CIESZYŃSKIEGO	388
ANEKS IV. PODZIAŁ GŁÓWNEJ KOMENDY POLICJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA ODDZIAŁY I REFERATY	389
ANEKS V. WZORY WYKAZÓW STATYSTYCZNYCH Z DZIAŁALNOŚCI SZKÓŁ POLICYJNYCH I STANU WYSZKOLENIA	390
ANEKS VI. LISTA KWALIFIKACYJNA III KURSU PRZODOWNIKÓW Z DNIA 20 WRZEŚNIA 1923	391
ANEKS VII. KARTA URLOPOWA NADKOM. ANTONIEGO POPIOŁKA	393
ANEKS VIII. PROGRAM NAUCZANIA IV EDYCJI KURSU SŁUŻBY ŚLEDCZEJ	394
ANEKS IX. PROGRAM NAUCZANIA Z ZAKRESU KURSU SŁUŻBY ŚLEDCZEJ REALIZOWANY PRZEZ POLICJĘ PAŃSTWOWĄ.....	395
ANEKS X. PROGRAMY NAUCZANIA DLA SZKÓŁ POLICYJNYCH WPROWADZONE ZARZĄDZENIEM MSW Z DNIA 27 LISTOPADA 1931	396
ANEKS XI. PROTOKÓŁ Z ODPRawy POWIATOWYCH KOMENDANTÓW PWŚL. Z DNIA 29 STYCZNIA 1924.....	398
ANEKS XII. LISTA KWALIFIKACYJNA I WNIOSEK NA STABILIZACJĘ PRÓBNEGO POSTERUNKOWEGO PWŚL.	400
ANEKS XIII. LISTA KWALIFIKACYJNA NIE USTALONEGO SZEREGOWEGO PWŚL.	402
ANEKS XIV. WYKAZ DZIAŁALNOŚCI KULTURALNO-OŚWIATOWEJ ŚWIETLICY PRZY KOMENDZIE REZERWY PWŚL. W KATOWICACH Z DNIA 1 LIPCA 1935.....	403
ANEKS XV. PROGRAM ĆWICZEŃ SZERMIERCZYCH NA ROK 1935	404

ANEKS XVI. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA I KURSU POSTERUNKOWYCH W KOMENDZIE SZKOŁY W ŚWIĘTOCHŁOWICACH.....	405
ANEKS XVII. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA VIII KURSU POSTERUNKOWYCH W KOMENDZIE SZKOŁY PWŚL. W ŚWIĘTOCHŁOWICACH	406
ANEKS XVIII. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA IX KURSU POSTERUNKOWYCH W KOMENDZIE SZKOŁY PWŚL. W ŚWIĘTOCHŁOWICACH	407
ANEKS XIX. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA V KURSU KOMENDANTÓW POSTERUNKÓW (PRZODOWNIKÓW) W KOMENDZIE SZKOŁY PWŚL. W ŚWIĘTOCHŁOWICACH	408
ANEKS XX. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA IV KURSU POSTERUNKOWYCH W SZKOLE POLICJI PRZY POWIATOWEJ KOMENDZIE PWŚL. W BIELSKU	409
ANEKS XXI. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA KURSU PRZODOWNIKÓW W SZKOLE POLICJI PRZY MIEJSKIEJ KOMENDZIE PWŚL. W KRÓLEWSKIEJ HUCIE	410
ANEKS XXII. ARKUSZ KWALIFIKACYJNY KURSU SŁUŻBY GRANICZNEJ W SZKOLE POLICJI PRZY KOMENDZIE REZERWY PWŚL. W KATOWICACH	411
ANEKS XXIII. ŚWIADECTWO ZAPISOWE UKOŃCZENIA XII KURSU POSTERUNKOWYCH W KOMENDZIE SZKOŁY PWŚL. W KATOWICACH (Z ADNOTACJĄ O ZŁOŻENIU EGZAMINU POPRAWKOWEGO)	412
ANEKS XXIV. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA XIV KURSU POSTERUNKOWYCH (II KOMPANIA) W KOMENDZIE SZKOŁY PWŚL. W KATOWICACH	414
ANEKS XXV. ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA III KURSU ŚLEDZCZEGO W KOMENDZIE SZKOŁY PWŚL. W KATOWICACH	415

ANEKS I. Mapa dyslokacyjna Policji Województwa Śląskiego

ANEKS II. Główni Komendanci Policji Województwa Śląskiego w latach 1922 – 1939 i ich zastępcy (biografie)

plk. Stanisław Młodnicki (17.06.1922 – 30.12.1923)

podinsp. Leon Wróblewski
(31.12.1923 – 01.12.1926)

podinsp. dr Adam Kocur
(02.12.1926 – 25.05.1928)

insp. Józef Żółtaszek
(06.10.1928 – 05.09.1939)
(z-ca: 02.12.1926 – 05.10.1928)

podinsp. Augustyn Bańczyk
(z-ca: 17.06.1922 – 01.12.1926)

podinsp. Józef Jeziorski
(z-ca: 06.10.1928 – 05.09.1939)

Stanisław Młodnicki, pułkownik PWŚl. Dowódca Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego w latach 1919-1922 w randze podpułkownika, a później już pułkownika. Główny Komendant PWŚl. od 17 czerwca 1922 r. do 30 grudnia 1923 r. (jako jedyny w PWŚl. zachował stopień z poprzedniej formacji). Zwolnił się z PWŚl. z powodu długotrwałej choroby.
Źródła: „Na Posterunku”, 1924, Nr 2, s. 27; J. Szczurek, op. cit., s. 58.

Leon Wróblewski, ur. 4 marca 1888r. we Lwowie. Ukończył Wydział Prawa na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Jako praktykant odbył służbę w Namiestnictwie i Dyrekcji Skarbu we Lwowie za czasów austriackich. Po odbyciu praktyki złożył egzamin polityczno-administracyjny i egzamin ze skarbowości. Od roku 1914 brał udział w wojnie światowej jako oficer armii austriackiej. Od listopada 1918-1920 służył w Wojsku Polskim (brał udział w obronie Lwowa w 1918-1919. W roku 1920 przeszedł do rezerwy w randze kapitana WP. 1 lutego 1920 r. wstąpił do służby w Policji Państwowej w Małopolsce. Początkowo jako nadkom. P.P. na stanowisku Komendanta Powiatowego P.P. w Nowym Sączu. W czerwcu 1921 r. przeniesiony na stanowisko oficera inspekcyjnego do Komendy P.P. Województwa Tarnopolskiego. W dniu 1 listopada 1923 r. mianowany do stopnia podinspektora i awansowany na Zastępcę Komendanta P.P. Województwa Tarnopolskiego. Dnia 13 grudnia 1923 r. delegowany do dyspozycji wojewody śląskiego Tadeusza Konckiego, który powierza mu komendę nad PWŚl. Dnia 1 sierpnia 1924 r. mianowany inspektorem Policji z zatwierdzeniem na stanowisko Głównego Komendanta PWŚl.
Źródła: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1926”, ss. 35-36; „Na Posterunku”, 1924, Nr 2, s. 27.

Adam Bronisław Kocur, ur. 1 maja 1894 r. w Kuźni Raciborskiej, powiat Racibórz. Po ukończeniu gimnazjum humanistycznego w Raciborzu, odbył studia uniwersyteckie we Wrocławiu (teologię) i Krakowie (prawo), gdzie złożył państwowe egzaminy prawnicze. Praktykę administracyjną odbywał w Dyrekcji Policji w Katowicach, zaś aplikację sędziowską w Sądzie Powiatowym w Mysłowicach i w Sądzie Okręgowym w Katowicach. W roku 1928 promowany na doktora praw (Uniwersytet Jagielloński). Od roku 1914 brał udział w I wojnie światowej jako oficer armii pruskiej, a następnie w walkach wyzwoleniczych w Powstaniu Wielkopolskim, jako dowódca batalionu I Pułku Strzelców Bytomskich. Po zakończeniu II Powstania Śląskiego w randze oficera służył w sztabie Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska. W latach od 1920 r. do 1922 r. był kapitanem Policji Górnego Śląska w Gliwicach, Katowicach i Królewskiej Hucie (Chorzowie), a w III Powstaniu Śląskim jako komendant polskich funkcjonariuszy rozbrajał niemieckich policjantów i organizował żandarmerię. Po powrocie Śląska do macierzy wstąpił do nowo formowanej Policji Województwa Śląskiego. Dekretem Ministra Spraw Wewnętrznych z dniem 27 listopada 1926 r. został mianowany inspektorem i komendantem głównym tej formacji. Funkcję komendanta pełnił od 2 grudnia 1926 r. do 25 maja 1928 r. W dniu 30 maja 1928 r. został wybrany na prezydenta miasta Katowic, piastując ten urząd do czasu agresji Niemiec na Polskę. Zajmując się polityką Adam Kocur był także posłem do Sejmu Śląskiego II-IV kadencji z ramienia Narodowo Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy. Był również prezesem wojewódzkim Związku Oficerów Rezerwy należącym do Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny. Wybuch II wojny światowej spowodował ponowne założenie munduru przez Adama Kocura. Wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (pełnił służbę jako dowódca pancernej obrony wybrzeża w Wielkiej Brytanii). Pracował także w UNRRA (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Pomocy i Odbudowy, organizacja utworzona 9 listopada 1943 r. w Waszyngtonie). Na emigracji ukończył studia ekonomiczne i teologiczne. W 1951 roku przyjmuje święcenia kapłańskie. Sześć lat później we Frankfurcie nad Menem zostaje kanclerzem kurii dla Polaków w Niemczech. Tam też zmarł po ciężkiej chorobie 12 stycznia 1965 r. Odznaczony: Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi I kl., Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Walecznych.
Źródła: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1927”, s. 97; A. Abramski, J. Konieczny, *Justycjariusze. Hutmani. Policjanci. Z dziejów służb ochrony porządku w Polsce*, Katowice 1987, s.176; W. Zieliński, *Michała Grażyńskiego „Walka o Śląsk”*, Katowice 1989, s. 132; D. Sieradzka, *Prezydent Katowic w latach 1928-1939 Adam Kocur*, Katowice 1992, ss. 6-34; J. Mikitin, *Adam Kocur – policjant, polityk i duchowny*, „IPA Wiadomości Sekcji Polskiej”, 2004, Nr 27, s. 23.

Józef Żółtaszek, ur. 11 kwietnia 1894 r. w Skomlinie, pow. Wieluński, woj. łódzkie. Do gimnazjum uczęszczał w Łodzi i Warszawie. Ukończył Wyższą Szkołę Nauk Społecznych i Ekonomicznych w Łodzi. Od 1916 r. był członkiem P.O.W. w Wieluniu, a w latach 1917 – 1918 r. komendantem Obwodu P.O.W. w Radomsku. Brał czynny udział w rozbrajaniu okupantów i obronie Lwowa. Od 1 lutego do 1 lipca 1919 r. służył w Milicji Ludowej, początkowo jako zastępca, a od 1 maja 1919 r. jako p.o. Komendanta Okręgu Łódzkiego. W dniu 1 lipca 1919 r. przyjęty do służby w Policji Państwowej w Łodzi jako komisarz inspekcyjny. Awansowany na nadkomisarza inspekcyjnego w dniu 1 maja 1920 r. Był przejściowo komendantem powiatu Brzezińskiego, a w 1926 r. komendantem Policji w Łodzi. Mianowany na stopień podinspektora w dniu 16 września 1926 r. i przeniesiony na stanowisko Zastępcy Głównego Komendanta PWŚl. Funkcję zastępcy komendanta pełnił od 2 grudnia 1926 r. do 5 października 1928 r. Z dniem 6 października 1928 r. kierował już śląskim garnizonem. Światowej sławy teoretyk kryminalistyki – autor wielu prac naukowych z zakresu szeroko pojętej „taktyki kryminalnej”, bezpieczeństwa publicznego i ekonomii (publikowanych w kraju i za granicą). Brał czynny udział w międzynarodowych konferencjach w Antwerpii (1930), Kopenhadze (1935) i Belgradzie (1936). Członek Międzynarodowego Instytutu Naukowej Organizacji Pracy w Genewie oraz Instytutu Nauki Organizacji i Kierownictwa w Warszawie. Redaktor naczelny „Przeglądu Policyjnego” w Warszawie w latach 1936-1938. Podczas II wojny światowej internowany na Węgrzech. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Oficerskim Krzyżem „Polonia Restituta”. W tym miejscu należy również nadmienić, że praca jego autorstwa „*U podstaw organizacji służby bezpieczeństwa*” (Warszawa 1930), do chwili obecnej nie straciła na znaczeniu, cytowana jest przez wielu znawców tematu.

Źródła: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1927”, s. 129; J. Jeziorski, *10 lat służby w Policji Wojew. Śl. inspektora Józefa Żółtaszka Głównego Komendanta Policji Wojew. Śląskiego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1937”, ss. 53-58; R. Nizankowski, *Policja województwa śląskiego w dwudziestolecie niepodległości Państwa*, „Na Posterunku”, 1938, Nr 45, s. 1069; J. Konieczny, *Koncepcje taktyczno-kryminalne Józefa Żółtaszka*, „Problemy Kryminalistyki”, 1982, Nr 156, ss. 351 i 361; A. Abramski, J. Konieczny, *Przypomnienie i próba charakterystyki „Przeglądu policyjnego”*, „Problemy Praworządności”, 1983, Nr 1, s.59; I. Lagzi, *Droga żołnierza polskiego przez węgierską granicę w latach 1939-1941*, Poznań 1987.

Augustyn Bańczyk (1888-1944), podinspektor PWŚl. Urodził się w Porębie, pow. zabrzański, w rodzinie drobnomieszczańskiej. Ukończył gimnazjum z maturą, 7 semestrów matematyki i 2 semestry rolnictwa. Brał czynny udział w I wojnie światowej jako kapitan armii niemieckiej, następnie major WP. Niestrudzony organizator powstań śląskich. Komendant Żandarmerii Polskiej Górnego Śląska, odznaczony za to „Śląską Wstęgą Waleczności i Zasługi”. Główny Komitet Pomocy dla Górnego Śląska nadał mu dyplom z prawem noszenia „Orla Górnos Śląskiego”. Uczestnik wojny polsko-radzieckiej (4 lipca 1920 r. ranny w bitwie pod Filipowem). Przewodniczący Związku Hallerczyków. Od 17 czerwca 1922 r. do 1 grudnia 1926 r. Zastępca Głównego Komendanta PWŚl. Po zwolnieniu z policji w 1927 r. uczestniczy aktywnie w życiu kombatanckim. Założyciel Koła Bytomiaków (1927), członek Związku Powstańców Śląskich. W okresie II wojny światowej członek Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej w Generalnej Guberni. Nosi pseudonim „Gardawski”. Aresztowany w marcu 1944 r. i osadzony w więzieniu na Montelupich w Krakowie. Zginął rozstrzelany przez Niemców.

Źródła: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1926”, s. 37; *Encyklopedia Powstań Śląskich*, s. 25 („Bańczyk”, autor hasła: A. Kwiatek); B. Kayzer, *Epitafia policyjne (Policja Województwa Śląskiego)*, „Przegląd Policyjny” 1996, Nr 1 (41), s. 147.

Józef Jerzy Jeziorski, podinspektor PWŚl. W okresie plebiscytowym kapitan Policji Górnego Śląska, dowodził jej IV sotnią. Od powstania PWŚl. pełnił w niej funkcje kierownicze: zastępca komendanta (1922) i komendant (1926-1928) Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach (1922), komendant Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie (1923-1926). Od 6 października 1928 r. do 5 września 1939 r. Zastępca Głównego Komendanta PWŚl. Redaktor „Kalendarzyka Policji Województwa Śląskiego” w latach 1934-1939.

Źródła: APK, PWŚl., sygn. 1-10, 30 i 316.

ANEKS III. Świadectwo ukończenia kursu Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego

Dowództwo Żandarmerii Krajowej
Dowództwo Kursu Żandarm.
Plac Górnoślazaków.
Liczba porz. 337

Świadectwo.

Żand. porz. Kłosa Franciszek ukończył w czasie od
11 lutego 1922 do 11 kwietnia 1922 kurs
Żandarmerii Krajowej w Cieszynie.

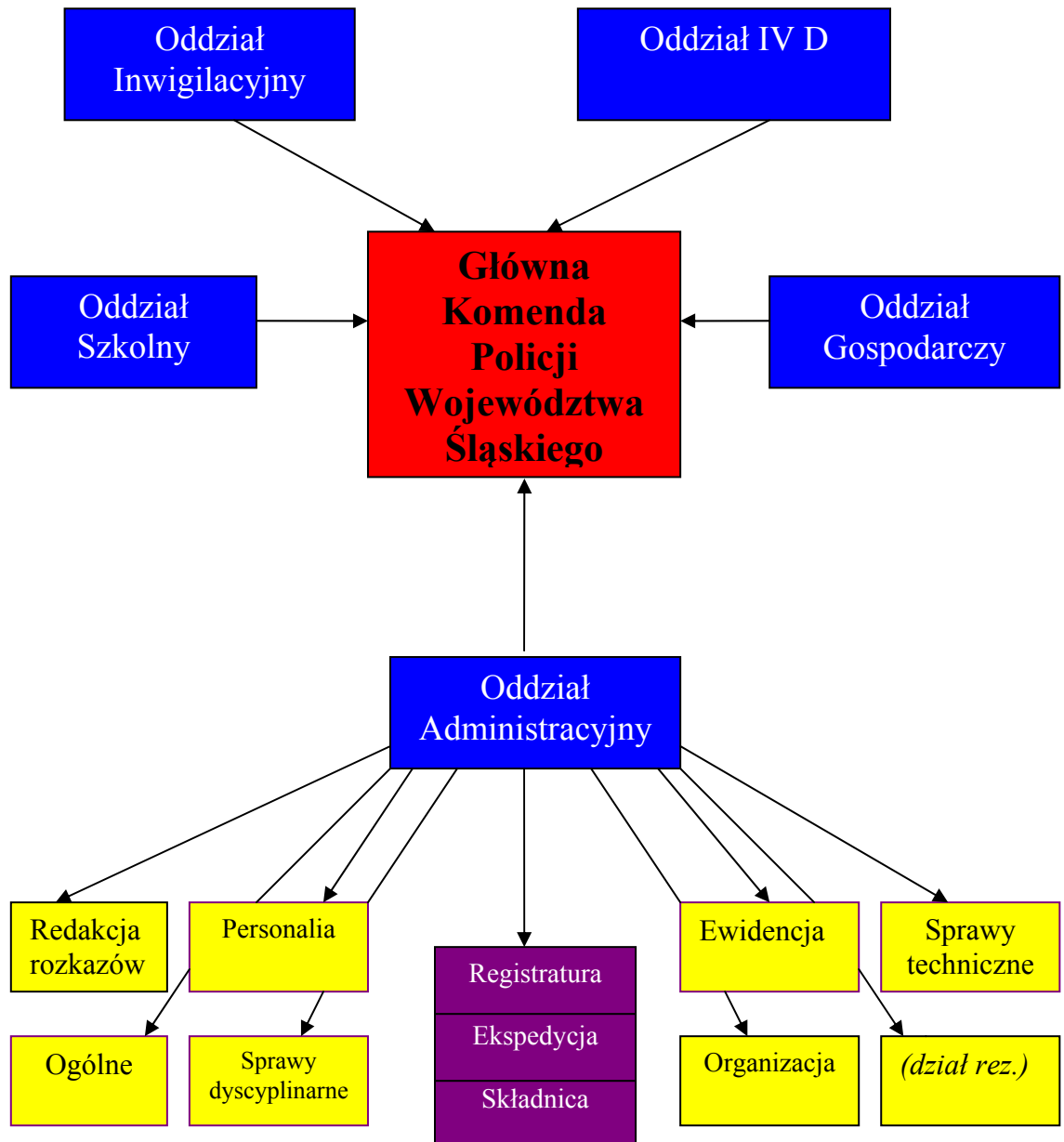
Przy końcowym egzaminie wykazał ogólny postęp
dobry i uzyskał na ogólną ilość 105 frekwentan-
tów dwadzieścia pięć lokale na liście frekwentantów
powyższego kursu.

Cieszyn, dnia 11 kwietnia 1922.

Stanisław Kłosa
Dowódca Żand. Krajowej.

Franciszek Kłosa
Dowódca Kursu.

ANEKS IV. Podział Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego na oddziały i referaty

ANEKS V. Wzory wykazów statystycznych z działalności szkół policyjnych i stanu wykszolenia

Wzór Nr 59a

Wykaz statystyczny

Działalności Szkół Policyjnych w Województwie

Za rok

Szkola przodowników		Szkola posterunkowych	
Miejscowość	Ilość absolwentów	Miejscowość	Ilość absolwentów

Wzór Nr 59

Wykaz statystyczny

Stanu wykszolenia P. za kwartał 192..... w Województwie

.....

Z końcem kwartału posiada:

1		2	3		4	5	6	UWAGI!
Egzamin na wyższych funkcjonariuszy		Ogólny stan faktyczny wyższych funkcjon.	Egzamin na przodownika		Ogólny stan faktyczny st. przod. i przod. w wojew.	Egzamin z ukończenia szkoły poster.	Ogólny stan faktyczny st. post. i post. w wojew.	
Wyżsi funkcion.	St. przod.		St. przod. i przod.	St. post. i post.				

UWAGA!

Wykaz ma obejmować wszystkich funkcjonariuszy policji w województwie łącznie, a więc należących zarówno do służby mundurowej, śledczej i politycznej. W rubryce „1” do grupy st. przod. należy wliczać tylko tych st. przod., którzy ukończyli kurs dla wyższych funkcjonariuszy w Głównej Szkole Policyjnej; funkcjonariuszy tych nie należy wobec tego wliczać do rubryki „3”, chociażby niezależnie od egzaminu na wyższych funkcjonariuszy posiadali również ukończoną szkołę przodowników. St. post i post., którzy posiadają egzamin na przodownika i wliczeni zostali do rubryki „3”, grupa st. post. post., nie należy wliczać do rubryki „5”, chociażby niezależnie od egzaminu na przodownika posiadali ukończoną szkołę posterunkowych.

W rubryce „Uwagi” zaznaczyć należy, ilu funkcjonariuszy ukończyło kursy specjalne, polityczne i śledcze. Funkcjonariusze, którzy ukończyli specjalne kursy konne i gospodarze lub daktyloskopijne wykazywać nie należy.

Rubrykę tę wypełniać należy niezależnie od wypełnienia rubryk „1 – 6”, tzn. np., że przodownika, który posiada ukończoną normalną szkołę przodowników, ponadto zaś kurs polityczny należy wykazywać zarówno w rubryce „3” grupa „1” i w rubryce „4” jako też w rubryce „7”. Funkcjonariuszy posiadających tylko wykszolenie specjalne należy wykazywać w grupie „7” wliczając ich zarazem do rubryk „2, 4 lub 6”. Np. przodownika posiadającego tylko kurs polityczny należy wykazać w rubryce „7”, ale równocześnie objąć go w rubryką „4” (ogólny stan przodowników).

ANEKS VII. Karta urlopowa nadkom. Antoniego Popiołka

Główna Komenda Policji
Województwa Śląskiego

L. 3152

88

Karta urlopowa.

Stopień policyjny, imię i nazwisko nadkomisarz Antoni Popiołek
z Komendy, ~~Komendy~~ ~~Postawki~~ Szkoły Policji Hojów, w Świętochłowicach
otrzymał ~~cztyrochtygodniowy~~ ~~cztyrochtygodniowy~~ urlop od dnia 27. marca 1924 r.
do dnia 23. kwietnia 1924 r. do Świętochłowic.

Karta urlopowa traci swą ważność dnia 23. kwietnia 1924 r. włącznie.

Wypełniać tylko dla niższych funk.

Wzrost	/	Usta	/
Włosy	/	Broda	/
Oczy	/	Wąsy	/
Nos	/	Szczególne znaki	/

Rzeczy skarbowe.

Płaszcz	/	Kamasze płócienne	/
Czapka	/	Buciki	/
Bluza	/	Szabla	/
Spodnie	/	Pas z bagnietem	/
Buty	/	Bielizna (ilość garniturów)	/

Pobory otrzymał do dnia 31. marca 1924 r.

Katowice, dnia 24. marca 1924 r.

Antoni Popiołek
Własnoręczny podpis urlopowanego.

Podpis dowódcy

Pieczęć urzędowa.

88

Pouczenie.

118

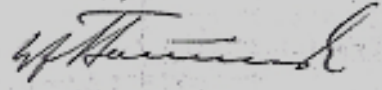
1. W miejscu pobytu należy swój przyjazd do 6 godzin zgłosić — na Posterunku, Komisariacie, w miejscu urlopu, a jeżeli pobyt na urlopie trwa ponad 3 dni — należy także odjazd wymeldować.

Zameldowanie się musi na tej karcie być potwierdzone.

2. Kartę urlopową po powrocie należy zwrócić swej władzy.

Potwierdzenie i pieczęcie Komend, władz i t. d.

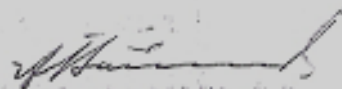
*W porozumieniu z Prezydentem
Wojew. powiatu Katowicki przed-
łuża się urlop do dnia 25.5.1924
r. Katowice, dnia 25.5.1924*

118

W porozumieniu z Prezydentem Województwa Śląskiego p. radcą TRZECIĄKEM - przedłuża się urlop nadkon. Popiołkowi do dnia 15. maja 1924 r.

Katowice, dn. 5. / 5. 1924 r.

W porozumieniu z Prezydentem Województwa Śląskiego p. radcą Trzeciakiem - przedłuża się urlop nadkon. POPIOLKOWI do dnia 31. maja 1924 r.

Katowice, dn. 19. 5. 1924 r.

**ANEKS IX. Program nauczania z zakresu kursu służby śledczej
realizowany przez Policję Państwową**

Lp.	Przedmiot	Ogólna ilość godzin na przedmiot
1.	Wychowanie fizyczne	72
2.	Musztra	37
3.	Jujitsu i boks	36
4.	Prawo karne trójdzielnicowe	92
5.	Kodeks postępowania karnego	20
6.	Prawo państwowe i administracyjne	40
7.	Stowarzyszenia	46
8.	Instrukcja służbowa wraz z instrukcją dla urzędów i wydziałów śledczych	40
9.	Psychologia i logika	20
10.	Budowa i obsługa spalinowych pojazdów mechanicznych	30
11.	Nauka o broni i instrukcja strzelecka	35
12.	Kartografia i terenoznawstwo ze szczególnym uwzględnieniem odczytywania map i sporządzanie szkiców oraz planów	24
13.	Służba śledcza – część ogólna, nadto wystąpienia funkcjonariusza śl. śl., doniesienie: jego forma i treść, istota przedmiotu dochodzenia, wyśledzenie i ujęcie przestępcy, zamknięcie policyjnych dochodzeń-przygotowawczych, sporządzanie doniesienia karnego, biurowość ze szczególnym uwzględnieniem rejestracji, praktyczne ćwiczenia w prowadzeniu urzędów i wydziałów śledczych P.P. oraz więziennictwo, wzorowy regulamin dla aresztantów	55
14.	Służba śledcza (technika służby śledczej). Fotografia: zdjęcia, fotochemia, mikrofotografia, fotografia naukowa, fototechnika kryminalna, sporządzanie odlewów i planów, porównanie pism, technika śledztwa w wypadkach: śmierci człowieka, uszkodzenia cielesnego, pożaru, klęsk elementarnych i przestępstw przeciwko własności	100
15.	Fizyka w odniesieniu do służby kryminalnej	16
16.	Chemia w odniesieniu do służby kryminalnej	23
17.	Towaroznawstwo i technologia w odniesieniu do służby kryminalnej	16
18.	Służba rozpoznawcza: antropometria (ogólnie), daktyloskopia: zdjęcia, klasyfikacja i rejestracja, fotografia: klasyfikacja i rejestracja, międzynarodowa służba rozpoznawcza i międzynarodowy pościg oraz współpraca kryminalna	45
19.	Portret pamięciowy	8
20.	Antropologia, socjologia, statystyka oraz polityka kryminalna w nowoczesnym prawie i procesie karnym oraz judykatura krajowa i zagraniczna	14
21.	Psychologia eksperymentalna i psychologia kryminalna	10
22.	Teoria bankowości i księgowości handlowej w odniesieniu do służby kryminalnej	15
23.	Zwalczanie handlu żywym towarem, zwalczanie kokaizmu i morfinizmu oraz walka z pornografią	10
24.	Medycyna kryminalna	40
25.	Higiena i ratownictwo	12
26.	Psy policyjne	16
27.	Działalność antypaństwowa: szpiegostwo i dywersja	14
28.	Psychotechnika	10

**ANEKS X. Programy nauczania dla szkół policyjnych wprowadzone
Zarządzeniem MSW z dnia 27 listopada 1931 r.**

W szkole dla oficerów:

Grupa I:

Lp.	Przedmioty:	Ilość godz. na 1 komp.
1.	Prawo karne materialne (trójdziałnicowe) i prawo karne formalne (K.p.k.)	274
2.	Prawo państwowe i administracyjne	264
3.	Instrukcja służbowa łącznie z walkami ulicznymi	85
4.	Biurowość ze szczególnym uwzględnieniem przepisów gospodarczych dla komend wojewódzkich i powiatowych	65
5.	Higiena i ratownictwo	20
6.	Nauki o broni i wyszkolenie strzeleckie	40
7.	Terenoznawstwo	30
8.	Musztra	80
9.	Ćwiczenia sprawności fizycznej łącznie z próbami sprawności	80*
10.	Walka wręcz i boks	60
11.	Przepisy o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych	15
12.	Wiadomości teoretyczne z zakresu budowy silnika i podwozia samochodu z uwzględnieniem motocykla	20**

* Ćwiczenia sprawności fizycznej odbywały się w porze porannej (7-8.00), przed godziną rozpoczęcia wykładów.

** Nauka kierowania pojazdami mechanicznymi (samochód, motocykl) odbywała się w grupach, poza wykładami.

Grupa II:

Lp.	Przedmioty:	Ilość godz. na 1 komp.
1.	Instrukcja służby śledczej	10
2.	Medycyna kryminalna	25
3.	Antropologia i antropologia kryminalna	25
4.	Socjologia i socjologia kryminalna	30
5.	Psychologia łącznie z psychologią kryminalną i psychopatologią	20
6.	Logika i logika kryminalna	20
7.	Taktyka kryminalna	30
8.	Służba rozpoznawcza	30
9.	Stronnictwa polityczne ze szczególnym uwzględnieniem ruchu zawodowego, zagadnienia narodowościowe i działalność antypaństwowa	100
10.	Psychologia zeznań	30
11.	Chemia łącznie z toksykologią i materiałami wybuchowymi	40
12.	Przyrodowoznawstwo	20
13.	Towaroznawstwo i technologia	20
14.	Zasady księgowości	15
15.	Identyfikacja: śladów, broni, narzędzi, pocisków itp.	30
16.	Daktyloskopia	20
17.	Fotografia	20
18.	Badanie fałszerstw dokumentów oraz pieniędzy	25
19.	Ekspertyza pisma maszynowego i ręcznego	10
20.	Utrwalanie i zabezpieczenie śladów oraz opakowywanie dowodów rzeczowych	20
21.	Praktyczne ćwiczenia laboratoryjne	80

Grupa III:

Lp.	Przedmioty:	Ilość godz. na 1 komp.
1.	Nauka o Polsce łącznie z historią, geografią i literaturą polską	90
2.	Etyka	15

Grupa IV:

Lp.	Przedmioty:	Ilość godz. na 1 komp.
1.	Organizacja armii z uwzględnieniem P.W.	10
2.	Mobilizacja, służba etapowa, transporty i zaopatrzenie	31
3.	Taktyka, łączność i umocnienia polowe	22
4.	Lotnictwo i obrona przeciwlotnicza	12
5.	Obrona przeciwgazowa	10
6.	Służba wywiadowcza	7
7.	Służba żandarmerii	8

W normalnej szkole fachowej dla szeregowych:**Grupa I:**

Lp.	Przedmioty:	Ilość godz. na 1 komp.
1.	Prawo karne materialne (trójdzielnicowe) i prawo karne formalne (K.p.k.)	130
2.	Prawo państwowe i administracyjne	130
3.	Instrukcja służbowa łącznie z walkami ulicznymi	60
4.	Przepisy biurowe dla posterunków i komisariatów P.P.	10
5.	Medycyna kryminalna, higiena i ratownictwo	40
6.	Stronnictwa polityczne (legalne, nielegalne i ruch zawodowy)	55
7.	Nauki o broni i wyszkolenie strzeleckie	20
8.	Terenoznawstwo	20
9.	Musztra i ćwiczenia sprawności fizycznej łącznie z walką wręcz	80
10.	Służba śledcza łącznie ze służbą wywiadowczą	120
11.	Nauka o Polsce	30

Grupa II:

Lp.	Przedmioty:	Ilość godz. na 1 komp.
1.	Organizacja armii z uwzględnieniem P.W., mobilizacja, transporty, zaopatrzenie i służba etapowa	20
2.	Lotnictwo i obrona przeciwlotnicza oraz obrona przeciwgazowa	12
3.	Służba żandarmerii	3
4.	Umocnienia polowe i łączność	7

ANEKS XI. Protokół z odprawy Powiatowych Komendantów PWŚL. z dnia 29 stycznia 1924 r.

Referat Komendanta Szkoły PWŚL. w Świętochłowicach podkom. G. Krzystka:

„Podkom. Krzystek zaznacza w swem przemówieniu, że wyszkolenie Policji Wojewódzkiej musi być nie tylko fachowe, lecz także i ogólne, po czym omawiając materiał jaki Komendy Powiatowe przesyłają do Szkoły. Krytykował system wysyłania przez niektóre Komendy ludzi najgorszych, w tym celu, aby się w Szkole naprawili lub po prostu z Policji zostali wydaleny czy jak się to mówi „kark złamali”.

Przechodząc następnie do kształcenia funkcjonariuszów na komisariatach i posterunkach zaznaczył aby przeszkolenie odbywało się intensywnie, przy czym obojętny jest sposób wykładania, główną rzeczą jest osiągnąć cel.

Przy fachowych przedmiotach jak k. k. i instrukcja służbowa wymagać uczenia się tychże na pamięć, przez co ćwiczy się pamięć u funkcjonariuszy ze służby śledczej, przerabiać różne przykłady – ćwiczyć wyobraźnię – portret z pamięci – następnie tematy rysunki, z procedury karnej dawać praktyczne przykłady i zachęcać do uczęszczania na rozprawy w sądach, z administracji omawiać ustrój społeczny. Ponieważ z tego przedmiotu niema żadnego podręcznika stawia propozycję aby Komendanci Powiatowi na odprawach omawiali rozmaite kwestie społeczne, ustrój władz, partie polityczne, Sejm itd. oraz najnowsze rozporządzenia i ustawy.

Omawiając przedmioty ogólne podniósł znaczenie zaznajomienia funkcjonariuszy z historią Polski, która jest tak bogata i wzniosła, gdzie tyle jest przykładów miłości Ojczyzny, następnie zalecił kształcenie funkcjonariuszów z geografii, z którą jest połączona kartografia, rysowanie map, rejonów, posterunków, dalej ćwiczenia rachunków, a przede wszystkim tabliczki mnożenia, działania główne, płaszczyzny – bryły.

Język polski jest także ważną częścią szkolenia funkcjonariuszy – pisownie uwzględniać przy robieniu doniesień, tematów, dyktatów, przy czym zwracać należy na poprawne wyrażanie się. Wskazane jest czytanie książek literatury i powieściopisarzy polskich dla przyswojenia sobie języka literackiego.

Poruszając dyscyplinę w Policji Wojewódzkiej zaznaczył, że nie jest ona taka jaką być powinna niema żadnych różnic pomiędzy szarżami – st. przod. jest z post. na „ty” na czym cierpi dyscyplina, gdyż rozkazy takiego przełożonego nie są wykonane z należytych respektom i precyznością. Wskazane jest zatem położenie tamy takiej poufałości i stworzenie pewnej granicy między szarżami choćby tylko w służbie.

Polecil również ćwiczenie funkcjonariuszy w musztrze, przy czym podał fakt jak ta sprawa w rzeczywistości wygląda – przytaczając, że niektórzy funkcjonariusze wysyłani na kurs do Szkoły policyjnej w Świętochłowicach oświadczyli „że dotąd żadnej musztry na posterunkach nie ćwiczyli”.

Kończąc swe przemówienie zaznaczył jeszcze, że aby to wszystko wykonać nie wystarczy zwykła praca – lecz kierownik komisariatu i komendant posterunku muszą się poświęcić w wyszkoleniu funkcjonariuszy, tj. być między funkcjonariuszami i każdą wolną chwilę wykorzystać, a przestrzeganie 8-godz. dnia pracy nie może być w tym wypadku zastosowane.”

Przemówienie Głównego Komendanta PWŚl. podinsp. L. Wróblewskiego:

„Główny Komendant zwraca uwagę na szkolenie oficerów i zaznacza, że chcąc wymagać szkolenia się podoficerów muszą oficerowie również się kształcić.

Poleca zatem Komendantom Powiatowym przekonywania się o wykształceniu podwładnych oficerów podczas odprawy i inspekcji oddziałów policyjnych w ten sposób, że każe się oficerom wykladać z pewnych przedmiotów. W razie stwierdzenia braków w wyszkoleniu należy zgłosić o tem Głównej Komendzie, która zarządzi zdawkę względnie dodatkowy egzamin do szkolenia podoficerów, to kursa komendantów posterunków i posterunkowych będą nadal prowadzone.

Po kursie instruktorów musztry będzie utworzony podoficerów służby śledczej. Na kurs ten należy przeznaczyć ludzi doborowych z ukończonym kursem posterunkowych.

Dotychczas ze względów służbowych funkcjonariuszów po ukończonym kursie przeznaczano tam, gdzie okazał się brak funkcjonariuszy, a służba wymagała by na komisarjatakach była przeważna część kawalerów, a więc przede wszystkim do Katowic. Obecnie jednak przestrzegana będzie zasada, że funkcjonariusze po ukończonym kursie muszą wrócić do swych powiatów. Wobec tego Komendy Powiatowe przeznaczą na następne kursa swych najlepszych ludzi aby przez to podnieść korzyść dla swego powiatu, gdyż odtąd od materiału jaki przeznaczą do Szkoły będzie zależało dobre funkcjonowanie służby na powiatach.

Równocześnie zaznaczył, że kładzie ogromną wagę na wyszkolenie Policji Wojewódzkiej i dlatego żąda także postępowania Komendantów Powiatowych, aby zmusić starszych przodowników i przodowników do szkolenia się i przygotowania do egzaminu eksternistów, następnie polecił ustawicznie do tego dążyć, aby każdy policjant zaopatrzył się w książki. Ze względu na brak podręczników z administracji i nauk społecznych, apeluję do nadkomisarza Ryczkowskiego, by w tym kierunku pracował i wydawał swe prace w formie zeszytów, dalej podkreśla potrzeby angażowania się policjantów do prac oświatowych i zakładania klubów sportowych.

W końcu zaznacza, że przed każdym rozpoczęciem kursu odbędzie się egzamin wstępny, a funkcjonariusze, którzy wykażą brak podstawowych wiadomości będą z kursu wykluczeni, ewentualnie przeznaczeni będą na następny kurs lub egzamin eksternistów.”

ANEKS XII. Lista kwalifikacyjna i wniosek na stabilizację próbnego posterunkowego PWŚl.

Wzór Nr 1

Lista kwalifikacyjna próbnego posterunkowego.

Nazwisko: Przydział:

Za miesiąc 192..... r.

Lp.	Przedmioty i zdolności	Kwalifikacja
1.	Zachowanie w służbie i poza służbą, stosunek o kolegów.	
2.	Postępy w nauce i ogólna inteligencja.	
3.	Zmysł spostrzegawczy i obserwacja.	
4.	Dyscyplina, posłuszeństwo i obowiązkowość.	
5.	Jakim cieszy się szacunkiem i autorytetem u obywateli.	
6.	Stan zdrowia, zdolności fizyczne.	
7.	Wypracowania pisemne, zdolność konceptowania, znajomość ortografii i stylistyki, jakie pismo?	
8.	Czy ma zamiłowanie do służby policyjnej i czy są widoki, że wyrobi się na dobrego funkcjonariusza.	
9.	Ujemne i dodatnie cechy, skłonności, nałogi	

....., dnia 192..... r.

Do

Główniej Komendy Policji Woj. Śl.

(drogą służbową)

w

Katowicach

Wzór Nr 2

Wniosek na stabilizację próbnego posterunkowego.

Nazwisko: Przydział:

Lp.	Treść	Wyszczególnienie
1.	Data wstąpienia do Policji Woj. Śl.	
2.	Ukończone szkoły: a) ogólnokształcące, b) zawodowe, c) policyjne.	
3.	Miejsce i rok urodzenia.	
4.	Uzdolnienie umysłowe i intelektualne.	
5.	Teoretyczne i praktyczne wykształcenie w służbie policyjnej	
6.	Wartość moralna i zachowanie się w służbie i poza służbą.	
7.	Opinia i wniosek komendanta posterunku.	
8.	Opinia i wniosek Pow. Komendanta.	

....., dnia 192..... r.

Do

Główniej Komendy Policji Woj. Śl.

(drogą służbową)

w

Katowicach

ANEKS XIII. Lista kwalifikacyjna nie ustalonego szeregowego PWŚl.

Wzór

Lista kwalifikacyjna szeregowego Policji Wojew. Śl. nieustalonego.

Nazwisko.....Przydział.....
zakwartał 193...r.

<i>Lp.</i>	<i>Przedmioty i zdolności</i>	<i>Kwalifikacja</i>
1.	<i>Zachowanie się w służbie i poza służbą, stosunek do kolegów</i>	
2.	<i>Postępy w nauce i ogólna inteligencja</i>	
3.	<i>Zmysł spostrzegawczy i obserwacja</i>	
4.	<i>Dyscyplina, posłuszeństwo i obowiązkowość</i>	
5.	<i>Jakim cieszy się szacunkiem i autorytetem u obywateli</i>	
6.	<i>Stan zdrowia, zdolności fizyczne</i>	
7.	<i>Wypracowania pisemne, zdolność konceptowania, znajomość ortografii i stylistyki, jakie pismo</i>	
8.	<i>Czy ma zamiłowanie do służby policyjnej i czy są widoki, że wyrobi się na dobrego funkcjon.</i>	
9.	<i>Ujemne i dodatnie cechy, skłonności, nałogi</i>	
10.	<i>Przydatność do służby śledczej</i>	
11.	<i>Opinia Komendanta Powiatowego</i>	

....., dnia193...r.

Do
Główniej Komendy Policji Woj. Śl.
/drogą służbową/
w Katowicach

ANEKS XIV. Wykaz działalności kulturalno-oświatowej świetlicy przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach z dnia 1 lipca 1935 r.

		S W I E T L I C E	
2	Ilość świetlic		
210	Ilość członków świetlic		
1 gramafon 2 odbiorniki radjowe	Ilość gramofonów i odbiorników radjowych w świetlicy		
1 raz w miesiącu urządza Rodzina Pol. wieczornicę, w których Kda.Rez.bierze udział	W r.1934 w świetlicach odyto wieczornic		
dostateczny	Stopień zainteresowania się ofic.i szereg. P.P.życiem świetlic		
składki oficerów i szeregowych Komendy Rez.Pol.Woj.Śl.	Środki egzystencji świetlic		
z tut.świetlicy korzystało także koło związku strzeleckiego i tow.Czytelní Ludowych,	Wpływ świetlic na miejscowe społeczeństwo i współpraca z innymi pokrewnymi placówkami		
=====			
1	Ilość bibliotek		BIBLIOTEKI
3420	Ilość książek		
94	Ilość czytających		
980	W r.1934 przeczytano książek		
tak	Czy miejscowa ludność korzysta z bibliotek polic.		
=====			
./.	Ilość kursów dokształcających przy ich wyszczególnieniu		OSTATA POZASZKOLNA
./.	Ilość frekwentantów tych kursów		
./.	Stopień zainteresowania się kursami ze strony szeregowych P.P.		
=====			
1	Ilość orkiestr		ORKIESTRY
33	Ilość ich członków		
=====			
1	Ilość chorów		CHORY
20	Ilość ich członków		
=====			
./.	Ilość kółek dramatycznych		KOŁKA DRAMATYCZNE
./.	Ilość ich członków		
./.	W r.1934 urządzono przedstawień		
=====			
			URAGI

Powiat
 KWESTIONARIUSZ DOTYCZĄCY DZIAŁALNOŚCI KULTURALNO-OŚWIATOWEJ POLICJI WOJEW. ŚLĄSKIEGO WEDŁUG STANU NA DZIEŃ 1 LIPCA 1935R.

ANEKS XV. Program ćwiczeń szermierczych na rok 1931

Załącznik do rozk. Głównej Komendy Pol. Woj. Si. Nr. 1176, pkt. VI.
Program służbowych ćwiczeń szermierczych na rok 1931.

Miejsce ćwiczeń	Jednostki ćwiczące obowiązujące	Ochotniczo przy obok wymienionych jednostkach	Dzień	Godzina	U w a g a
Szkola Policyjna	Komisariaty: I, II i Kolejowy Poster. Brynów		Piątek	14—15	
Zawodzie	Komisariaty: Zawodzie, III Katowice		Wtorek	14—15	
Mysłowice	Komis. Mysłowice	Komis. Szopienice, poster. Janów, Giszowice, Mysłowice	Wtorek	15—16	
Nowa Wieś	Komis. Nowa Wieś, poster. Halemba	poster. Kończyce, Pawłów, Bieliszowice	Sobota	8—9	
Siemianowice	Komis. Siemianowice	poster. Mała Dąbrówka	Czwartek	14—15	
Świętochłowice	Komis. Świętochłowice	komis. Lipiny, poster. Piasnki, Zgoda	Czwartek	15—16	
Wielkie Hajduki	Komis. Wielkie Hajduki	poster. Nowe Hajduki	Środa	15—16	
Nowy Bytom	poster. Nowy Bytom	poster. Czarny Las, Chlebzie,	Sobota	9—10	
Lagiewniki	Komis. Lagiewniki, poster. Chropaczów		Poniedziałek	15—16	
Ruda	Komis. Ruda, poster. Orzegów, Karol Emanuel	poster. Godula	Poniedziałek	14—15	
Szkola Policyjna	Szkola Policyjna		Poniedziałek Czwartek	10—12	
Oddz. Konny Katowice	Oddz. Konny Katowice		Środa Piątek	8, 10—9 10, 11—11 ³⁰	
Król. Huta	Posterunek Konny komisariaty i posterunki		Środa	14—15	
Zajeże	Komis. Zajeże, poster. Dąb		*)	*)	*) Termin będzie ustalony dodatkowo

**ANEKS XVI. Świadectwo ukończenia I kursu posterunkowych
w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach**

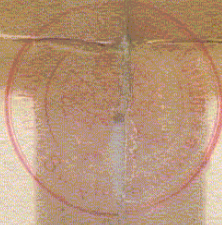
Ślona Komenda Policji W.Śl. Komenda Szkoły Policji W.Śl.
Lubla porz. 31/a w Świętochłowicach

ŚWIADECTWO

Symczyk Franciszek ukończył w czasie od 2.
sierpnia 1922 do 10 listopada 1922 kurs
I posterunkowych Policji W.Śl. w Świętochłowicach
z wynikiem ogólnym dobry i uzyskał na ogólną ilość 13. po-
stawańców z siedemdziesięciu, które na liście postawa-
ńców powyższego kursu.

Świętochłowice, dnia 10 listopada 1922.

Ant. Pasiński Komendant Szkoły. Komendant klasy:

**ANEKS XVII. Świadectwo ukończenia VIII kursu posterunkowych
w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach**

Główna Komenda
Policji Woj. Śl.

Komenda Szkoły
Policji Woj. Śląsk
Świętochłowice.

L. dz. 20/5

ŚWIADECTWO

VIII kursu posterunkowych od 2/5 do 18/5 1925.
z ukończenia 2. kursu sześciotygodniowych ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych.

Nr. <u>572</u>	Imię i nazwisko <u>Franciszek Józwiakowski, post.</u>
Data i miejsce urodzenia: <u>20/VI 98 Cieszanów</u> <i>pro. Pleśń</i>	Miejsce przynależności: <u>Katowice</u>
Religia: <u>rzym-kat.</u>	Zawód cywilny: <u>robotnik</u>
Narodowość: <u>polaka</u>	Wykształcenie: <u>8 kl. szkoły lud.</u>
Stan rodzinny: <u>kawaler</u>	Powinność wojskowa: <u>arm. młotem od 7/11-1919</u> <u>• polsk. 1917-20 - 2/4 25</u>
Miejsce zamieszkania: <u>Katowice</u>	Specjalne zdolności:

Wykazane postępy:

Przedmioty	Postęp	U w a g a
Zachowanie się	<u>bardzo dobry</u>	
Pliność	<u>dobry</u>	
Ćwiczenia wojskowe	<u>dobry</u>	
Szkola strzelec.	<u>dobry</u>	
Granatystyka	<u>dobry</u>	
Samobrona	<u>dobry</u>	
Szerz niereka	<u>dobry</u>	
Instrukcja służbowa	<u>dostateczny</u>	
Służba śledcza	<u>dobry</u>	
Biurowość i koncepta	<u>dobry</u>	
Prawo państw. i admin.	<u>dobry</u>	
Prawo karna	<u>dobry</u>	
Procedura karna	<u>dostateczny</u>	
Historja Polski	<u>dostateczny</u>	
Geografia Polski	<u>dostateczny</u>	
Arytm. i geometria	<u>dobry</u>	
Nauka zdrowia i ratow.	<u>dobry</u>	

Na podstawie powyższych uznaje się go za miernie uzdolnionego do zawodowej służby policyjnej
oraz na średnio dobry

**ANEKS XVIII. Świadectwo ukończenia IX kursu posterunkowych
w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach**

Główna Komenda Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

Komenda Szkoły Policji
Województwa Śląskiego
w Świętochłowicach.

Liczba porz: 60.

ŚWIADECTWO

z ukończenia kursu *IX posterunkowych (III. kurs.)*
od 6. VIII. 1925. do 31. I. 1925.

Nr. służb. <i>2851</i>	Imię i nazwisko: <i>Kielński Stefan</i>		
	Stopień służbowy: <i>post.</i>		
Data i miejsce urodzenia: <i>2. II. 1893. Godula, pow. Świętochłowice</i>			
Wykształcenie: <i>S. kl. szk. lud.</i>			
WYKAZANE POSTĘPY.			
Przedmioty	Postęp	Uwaga	
Zachowanie	<i>bardzo dobre</i>		
Pilność	<i>dobra</i>		
Przedmioty zawodowe	Prawo karne	<i>dostateczny</i>	
	Procedura karna	<i>dostateczny</i>	
	Prawo państwowe i administracyjne	<i>dostateczny</i>	
	Instrukcja służbowa	<i>bardzo dobry</i>	
	Socjologia		
	Higjena i pierwsza pomoc (Ratownictwo)	<i>dobry</i>	
	Biurowość	<i>dostateczny</i>	
Przedmioty ogólnokształcące	Służba śledcza	<i>dostateczny</i>	
	Język polski	<i>dobry</i>	
	Historja Polski	<i>dobry</i>	
Przedmioty wojskowe	Geografja	<i>dobry</i>	
	Rachunki	<i>dostateczny</i>	
	Musztra i szermierka	<i>dobry</i>	
	Gimnastyka i chwytty policyjne	<i>dobry</i>	

Na zasadzie powyższych postępów uznaje się go za *średnio* uzdolnionego do zawodowej służby policyjnej.

Świętochłowice, dnia *1. listopada* 1925.

[Signature]

ANEKS XIX. Świadectwo ukończenia V kursu komendantów posterunków (przodowników) w Komendzie Szkoły PWŚl. w Świętochłowicach

Województwa Śląskiego w Katowicach. Województwa Śląskiego w Świętochłowicach.

liczba porz: 21

ŚWIADECTWO

z ukończenia kursu V komendantów posterunków
od 15.6.1925 do 15.1.1926.

Nr. służb. <u>512</u>	Imię i nazwisko: <u>Franciszek Józefiakowski</u>				
	Stopień służbowy: <u>posterunkowy</u>				
Data i miejsce urodzenia: <u>20.11.1898 w Ciermuru pow. Pleszew</u>					
Wykształcenie: <u>8 klasz szkoły ludowej</u>					
WYKAZANE POSTĘPY.					
Przedmioty	Postęp	Uwaga			
Zachowanie	<u>bardzo dobre</u>				
Pilność	<u>dobra</u>				
Przedmioty	zawodowe	Prawo karne	<u>dobry</u>		
		Procedura karna	<u>dobry</u>		
		Prawo państwowe i administracyjne	<u>dobry</u>		
		Instrukcja służbowa	<u>dobry</u>		
		Socjologia	<u>dobry</u>		
		Higiena i pierwsza pomoc (Ratownictwo)	<u>dobry</u>		
		Biurowość	<u>dobry</u>		
		Służba śledcza	<u>dobry</u>		
		ogólno-kształcące	Język polski	<u>dobry</u>	
			Historja Polski	<u>dostateczny</u>	
Geografia	<u>dostateczny</u>				
Rachunki	<u>dobry</u>				
wojskowe	Musztra i szermierka	<u>dobry</u>			
	Gimnastyka i chwytty policyjne	<u>dobry</u>			

Na zasadzie powyższych postępów uznaje się go za średnio uzdolnionego do zawodowej służby policyjnej i do pełnienia funkcji Komendanta posterunku nadaje się.

Świętochłowice, dnia 15 stycznia 1926

 Komendant Szkoły

 Główny Komendant Policji Woj. Śl.

ANEKS XXII. *Arkusz kwalifikacyjny kursu służby granicznej w Szkole Policji przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach*

125

Arkusz klasyfikacyjny.

№	St.służb.	Imię i nazwisko	Nr.sz.	Chom.	Bul.	Szew.	Duż.	Skowr.
1.	st.przod.	Korus Józef	1729	4B	4	4	4	4 24
2.	przod.	Jeskuła Arnold	2583	2	3	2	3	3 16
3.	"	Łysik Piotr	2357	3	2	3	3	3 17
4.	st.post.	Kwiske Franciszek	2710	3	3	3	3	3 18
5.	"	Kurek Alojzy	2597	3	3	2	3	3 16
6.	"	Rybarz Felicjan	2038	2	2	2	4B	3 17
7.	"	Żyzik Filip	1602	3	3	2	3	3 17
8.	"	Szawik Emanuel	1575	2	2	2	3	3 14
9.	"	Smyk Józef	1076	3	3	2	3	3 15
10.	"	Swaczyna Wiktor	2823	3	4	3	3	3 14
11.	"	Pyrotek Józef	3303	2	3	2	3	3 13
12.	"	Gabzdyl Emil	4309	3	3	3	3	3 17
13.	"	Mojszcik Jan	3340	3	3	2	3	3 17
14.	"	Filipiec Ludwik	3410	3	3	2	3	3 16
15.	"	Krzosok Alojzy	1503	3	3	1	3	3 15
16.	"	Makselon Eugeniusz	396	3	3	2	3	3 17
17.	"	Szuła Wiktor	2692	3	3	3	3	3 18
18.	"	Paruzel Paweł	67	2	2	1	2	2 11

Skala klasyfikacji.

Bardzo dobry	=	4
Dobry	=	3
Dostateczny	=	2
Niedostateczny	=	1

**ANEKS XXIII. Świadectwo zapisowe ukończenia XII kursu posterunkowych
Komendzie Szkoły PWSł. w Katowicach (z adnotacją
o złożeniu egzaminu poprawkowego)**

Główna Komenda Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach

Liczba pora. 34..... 69

ŚW I A D E C T W O

z ukończenia kursu. W. post. w. Komendy od 14.9.1926 do 11.1.1927
Nr. służbowy imię i nazwisko 1394 Kowal Krowara

Stopień służbowy: post.
Data i miejsce urodzenia. 16.1.1896 w Wilku - Straka
Wykazano: Ludowe
wykazane postępy

..... Przedmioty.....	Postęp.....	Uwaga.....
• Zachowanie.....	<u>dostateczny</u>	
• Pilność.....	<u>dostateczny</u>	
• Prawo karna.....	<u>dostateczny</u>	
• Procedura karna.....	<u>nieodpowiedni</u>	
• Prawo państwowe i administracyjne.....	<u>nieodpowiedni</u>	
• Instrukcja służbowa.....	<u>dostateczny</u>	
• Socjologia.....	<u>nieodpowiedni</u>	
• Higijena i pierwsza pomoc.....	<u>dobry</u>	
• Biurowość.....	<u>dostateczny</u>	
• Służba śledcza.....	<u>nieodpowiedni</u>	
• Koncepcjonaria.....	<u>dostateczny</u>	
• Historia Polska.....	<u>dobry</u>	
• Geografia.....	<u>dobry</u>	
• Rachunki.....	<u>dostateczny</u>	
• Wuztra i szermierka.....	<u>dostateczny</u>	
• Gimnastyka i skwoty policyjne.....	<u>dostateczny</u>	

Na zasadzie powyższych postępów uznaje się go za nieodpowiedni..... uzdolnionego
do zawodowej służby policyjnej 90

Katowice, dnia 11 lutego 1927

(-) Przystek
Komendant Szkoły

(-) Kocur
Główny Komendant Pol. Woj. Śl.

69

7. 10. 27.

Janina

Odpis

Zgodnie z rozkazem Główniej Komendy Policji Woj. Śl. w Katowicach L.12210/27 Iz dnia 16.III.1928 zgłosił się do egzaminu dodatkowego dnia 22.III.28r. w Komendzie Szkoły Policji Woj.Śl. w Katowicach i zdał egzamin z

procedury karnej z postępowaniem	niedostatecznym
administracji	" - niedostatecznym
służby śledczej	" - niedostatecznym
sociologii	" - niedostatecznym

Celem uskutecznienia egzaminu dodatkowego z naprowadzonych przedmiotów należy się stosować do rozkazu Główniej Komendy Policji Woj.Śl. w Katowicach Nr.739 pkt.II z dnia 19.maja 1926. Katowice, dnia 22.III.1928

pieczęć okrągłą
Komenda Szkoły Policji
Katowice.

p.o.Komendanta Szkoły

(-) Sztura, podkomisarz.

30. I 28
Komenda Policji
Katowice
F. Ruda, komisarz

Zgodnie z rozkazem Gł. Komendy P.W.Śl. w Katowicach z dnia 22.maja 1928r. L.5330/28/I zgłosił się do egzaminu dodatkowego dnia 5.lipca br. w Komendzie Szkoły Pol. Woj.Śl. w Katowicach i zdał egzamin z procedury karnej z postępowaniem

administracji	" - niedostatecznym
sociologii	" - niedostatecznym
służby śledczej	" - dostatecznym
	" - niedostatecznym.

Celem uskutecznienia egzaminu dodatkowego z naprowadzonych przedmiotów (procedury karnej, administracji i służby śledczej) należy się stosować do rozkazu Gł. Kom. P.W.Śl. w Katowicach Nr.737 pkt.2. z dn.19.maja 26r. Katowice, dnia 7.lipca 1928r.

(-) Klooske, podkomisarz
Komendant Szkoły.

2. VII 1928
Komenda Szkoły Policji
Katowice

ANEKS XXIV. Świadectwo ukończenia XIV kursu posterunkowych
(II kompania) w Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach

Główna Komenda Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

Komenda Szkoły Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

Liczba porz. 1

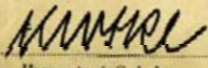
ŚWIADECTWO

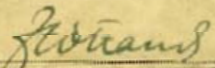
z ukończenia kursu XIV kursu posterunkowych II komp.
od 24.4.1922 - 30.10.1922

Nr. służb. <u>82</u>	Imię i nazwisko: <u>Rogdół Wincenty</u>				
	Stopień służbowy: <u>starszy posterunkowy</u>				
Data i miejsce urodzenia: <u>18. VII. 1893 Ława Wier', pow. Ślesiec</u>					
Wykształcenie: <u>sakalska ludowa (z klav)</u>					
WYKAZANE POSTĘPY.					
	Przedmioty	Postęp	Uwaga		
	Zachowanie	<u>bardzo dobry</u>			
	Pilność	<u>bardzo dobry</u>			
Przedmioty	zawodowe	Prawo karne	<u>dobry</u>		
		Procedura karna	<u>dobry</u>		
		Prawa państwowe i administracyjne	<u>dobry</u>		
		Instrukcja służbowa	<u>dobry</u>		
		Socjologia	<u>bardzo dobry</u>		
	ogólnokształcące	wojskowe	Higiena i pierwsza pomoc (Ratownictwo)	<u>bardzo dobry</u>	
			Biurowość	<u>dobry</u>	
		Służba śledcza	<u>dobry</u>		
		Konceptowanie	<u>dobry</u>		
		Język polski	<u>bardzo dobry</u>		
Geografia		<u>bardzo dobry</u>			
Rachunki		<u>bardzo dobry</u>			
	Musztra i szermierka	<u>bardzo dobry</u>			
	Gimnastyka i chwytty policyjne	<u>dobry</u>			

Na zasadzie powyższych postępów uznaje się go za średnio uzdolnionego do zawodowej służby policyjnej

Katowice, dnia 30. października 1922 r.

Komendant Szkoły.

Główny Komendant Policji Woj. Śl.

ANEKS XXV. Świadectwo ukończenia III kursu śledczego w Komendzie Szkoły PWŚl. w Katowicach

Główna Komenda Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

Komenda Szkoły Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

Liczba świadectwa 38

ŚWIADECTWO.

Lieliriski Stefan, por. Nr. st. *2857*

urodz. *2. września 1893 r.* w *Goduli*

powiat *Świętochłowice* Wojew. *śląskie* uczęszczał

w czasie od *15. lutego* 1927 r. do *9. lipca* 1927 r. na kurs

śledczy w Szkole Policji Wojew. Śląskiego w Katowicach i złożył egzamin z wykładanych

przedmiotów z wynikiem: *dobry*

KATOWICE dnia *9. lipca* 1927 r.

L. Burzyński
Komendant Szkoły.

Kocur
Główny Komendant Policji Wojew. Śląskiego.